13797

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ETNOGRAFIE ŞI FOLCLOR „C. BRĂILOIU"

HABITATUL

Volumul II
BANAT, CRIŞANA, MARAMUREŞ

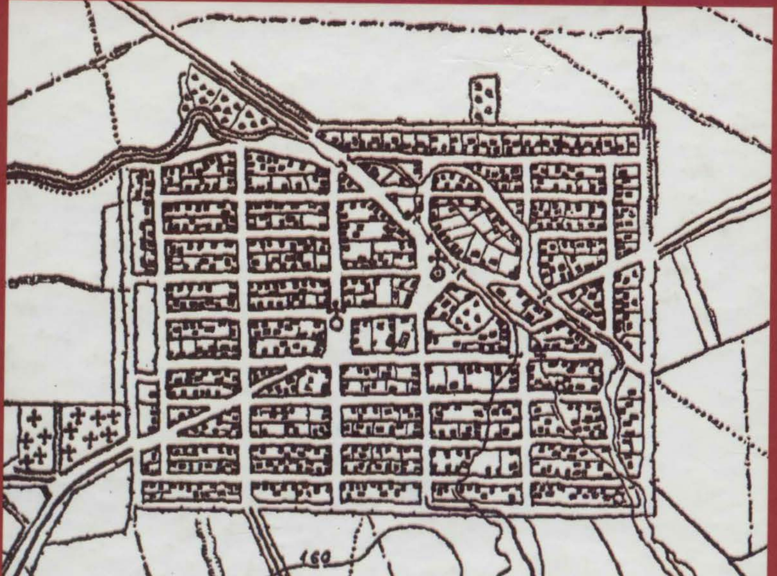

Inv. 20093

Editura
Etnologică

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

H A B I T A T U L

VOLUMUL II

BANAT, CRIŞANA, MARAMUREŞ

https://biblioteca-digitala.ro

Cartea a apărut cu sprijinul Ordinului Arhitecților din România din timbrul arhitecturii

© **Editura Etnologică**

e-mail: edituraetnologica@yahoo.com
Editori: Emil Țîrcomnicu și Lucian David

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Habitatul : Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român / [coord. general: Ion Ghinoiu ; elab., îngrij. şt. şi red.: Alina Ioana Ciobănel, Monica Budiş, Magda Raluca Minoiu]. - Bucureşti : Editura Etnologică, 2005-
5 vol.
ISBN 973-87372-4-9
Vol. 2 : Banat, Crişana, Maramureş. / Ciobănel Alina Ioana, Budiş Monica, Drogeanu Paul. - 2010. - ISBN 978-973-8920-21-7

I. Ciobănel, Alina Ioana
II. Budiş, Monica
III. Drogeanu, Paul

39(498.43)
39(498.5)
39(498.41)

Coperta I: *Buteni, jud. Arad, tip de sat cu structura geometrică. Extras din hartă militară austriacă.* Sursa R. Vuia, *Le village Roumain de Transylvanie et du Banat,* Bucarest, 1937, p. 17.
Coperta a IV-a: *Harta rețelei de sate din județele cercetate,* autor Lucian David.
Machetare: Emil Țîrcomnicu

Printed in Romania

https://biblioteca-digitala.ro

13797

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ETNOGRAFIE ŞI FOLCLOR „C. BRĂILOIU”

CORPUS DE DOCUMENTE ETNOGRAFICE

HABITATUL

Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român

VOLUMUL II

BANAT, CRIŞANA, MARAMUREŞ

Editura Etnologică
Bucureşti, 2010

Inv. 20093
BIBLIOTECA
https://biblioteca-digitala.ro

Coordonator general:

ION GHINOIU

Elaborarea, îngrijirea ştiinţifică şi redacţională a volumului:

ALINA IOANA CIOBĂNEL	AŞEZAREA
MONICA BUDIŞ ALINA IOANA CIOBĂNEL	GOSPODĂRIA
PAUL P. DROGEANU MONICA BUDIŞ ALINA IOANA CIOBĂNEL	LOCUINŢA
ALINA IOANA CIOBĂNEL	TRADUCEREA ÎN LIMBA ENGLEZĂ

https://biblioteca-digitala.ro

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 11
FOREWORD 13
INTRODUCERE 15
INTRODUCTION 20
Notă 26

Partea I - AŞEZAREA 27

ELEMENTE GENERALE 27
Categoria social-istorică a satului 27
Legende de întemeiere 28
Date ale istoriei locale 31

MOŞIA SATULUI 37
Obiceiuri de stabilire a hotarului 37
Hotare intersăteşti 38
Hotare intrasăteşti 40
Toponime generale, forme de relief 42
Toponime specifice 51
Tehnici de măsurare a pământului 64
Sisteme de împărţire a pământului 64
Forma de proprietate a terenului 70
Modul de utilizare a terenului 70
Ocupaţii principale 73
Ocupaţii secundare 74
Meşteşugari 75
Târguri 76
Comercializarea produselor 79
Deplasări pentru muncă 81
Proprietăţi pe teritoriul altor sate 86
Semne de locuire în moşia satului 87
Construcţii şi amenajări 88

VATRA SATULUI 98
Obiceiuri de întemeiere 98
Suprafaţa 98
Poziţia în moşie 99
Forma 100
Structura morfologică 102
Toponime, forme de relief 103
Schimbări de vatră 105

https://biblioteca-digitala.ro

Amenajări funciare ... 107
Surse de apă potabilă ... 108
Depistarea surselor de apă ... 110
Modul de folosire ... 111
Obiceiuri ... 112
Locuitorii ... 113
Numărul locuitorilor ... 113
Numărul gospodăriilor ... 113
Numărul familiilor ... 113
Originea locuitorilor ... 114
Spiţele de neam ... 114
Părţile satului ... 118
Porecla sătenilor ... 121
Obligaţii ale satului ... 123

CIMITIRUL ... 124
Locul de îngropare a morţilor ... 124
Împărţirea cimitirului ... 126
Moştenirea locului de înmormântare ... 126
Locul de îngropare a veneticilor, răufăcătorilor, sinucigaşilor ... 127
Cruci pentru mort ... 127

Partea a II-a – GOSPODĂRIA ... 129

Curtea ... 129
Unităţi de locuire în aceeaşi gospodărie ... 134
Tipuri de împrejmuiri ... 136
Porţile ... 143
Grădinile ... 146
Anexele ... 148
Adăposturi pentru păstrarea cerealelor ... 149
Adăposturi pentru animale ... 157
Modalităţi de păstrare a nutreţului şi a păioaselor ... 161
Adăposturi pentru atelaje şi unelte ... 164
Alte construcţii ... 167
Materiale şi tehnici de construcţie ... 171
Generalităţi ... 171
Temelia şi talpa ... 171
Pereţii ... 173
Tavanul ... 179
Acoperişul şi şarpanta ... 180
Învelitoarea ... 186
Pe categorii de adăposturi ... 191
Adăposturi pentru cereale ... 191
Adăposturi pentru animale ... 191
Adăposturi pentru nutreţ şi păioase ... 194
Adăposturi pentru atelaje şi unelte ... 194
Alte construcţii ... 195

https://biblioteca-digitala.ro

Partea a III-a – LOCUINȚA 196

CASA 196
Orientare 196
Planuri 199
Casa cu o singură încăpere 199
Casa cu două încăperi 201
Casa cu trei încăperi 203
Casa cu patru încăperi 210
Casa cu cinci sau mai multe încăperi 217
Casa de forma literei „L" 221
Modificarea planului inițial al casei 226
Proporții 226
Prispa 227
Foișorul 231
Materiale și tehnici de construcție 232
Temelia și talpa 232
Podeaua 238
Pereții 239
Tavanul 249
Acoperișul, șarpanta 250
Învelitoarea 254
Valori artistice 264

INTERIORUL 273
Sisteme de amenajare a camerei de locuit 273
Vatra 282
Soba. 285
Cuptorul 290
Instalații pentru captarea fumului 294
Obiecte și unelte legate de vatră, sobă și cuptor 297
Țestul 299
Mijloace de iluminat 300
Piese de uz gospodăresc 302
Piese pentru depozitat 305
Spații și piese pentru odihnă 307
Spații și piese cu funcție de reprezentare 313

LOCUINȚA SEMIÎNGROPATĂ, BORDEIUL 327
LOCUINȚA PE DIFERENȚE DE NIVEL ȘI/SAU SOCLU ÎNALT 327
LOCUINȚA CU DOUĂ NIVELE 328

GLOSAR 330

Anexa 1. Lista satelor cercetate din Banat, Crișana, Maramureș 358
Anexa 2. Localități, culegători, subiecți 360

https://biblioteca-digitala.ro

TABLE OF CONTENTS

FOREWARD 13

INTRODUCTION 20

Note 26

Part I – THE SETTLEMENT 27

GENERAL ISSUES 27
- Social-Historical Category 22
- Founding Legends 28
- Local History Data 31

THE VILLAGE ESTATE 37
- Customs to establish the Estate of the Village 37
- The Boundaries between the Villages 38
- The Individual Boundaries 40
- General Toponyms, forms of relief 42
- Particular Toponyms 51
- The Techniques of the Measurement of the Land 64
  - Systems of Dividing the Land 64
- The Form of the Property of the Land 70
- The Way to farm the Land 70
- Main Occupations 73
- Secondary Occupations 74
- Handcraftsmen 75
- Markets 76
- Trading of the Products 79
- Shifting for the Work 81
- Properties on the Territories of other Villages 86
- Signs of Habitation in the Estate of the Village 87
- Buildings and Implements 88

THE PRECINCTS OF THE VILLAGE 98
- Customs to establish the Precincts of the Village 98
- The Area 98
- The Place of the Precincts 99
- The Form 100
- The Morphological Structure 102
- Toponyms, forms of relief 103
- Changes of the Precincts of the Village 105
- Melioration 107

https://biblioteca-digitala.ro

Drinking Water Supplies ... 108
Finding out the Water Supplies ... 110
The Way to use ... 111
Customs ... 112
The Inhabitants ... 113
Number of the Inhabitants ... 113
Number of the Households ... 113
Number of the Families ... 113
The Origin of the Inhabitants ... 114
Kin ... 114
The Parts of the Village ... 118
The Nicknames of the Inhabitants ... 121
Duties of the Village ... 123

THE CEMETERY ... 124
The Place where the Dead were buried ... 124
The Dividing of the Cemetery ... 126
The Inheritance of the Burial Place ... 126
The Place of the Burial of the Strangers, of the malefactors suicides ... 127
Crosses for the Dead ... 127

Part II – THE HOUSEHOLD ... 129

The Yard ... 129
Habitation Units within the same Household ... 134
The Enclosures ... 136
The Gates ... 143
The Gardens ... 146
The Outbuildings ... 148
Shelters for the Grains ... 149
Shelters for the Animals ... 157
Ways to shelter the Forage and the Straws ... 161
Shelters for Carts and Tools ... 164
Other Buildings ... 167
Building Materials and Techniques ... 171
General Issues ... 171
The Foundation and the Sole (Romanian *talpă*) ... 171
The Walls ... 173
The Ceiling ... 179
The Roof and the Framework ... 180
The Cover ... 186
By Categories of Shelters ... 191
Shelters for the Grains ... 191
Shelters for the Animals ... 191
Shelters for the Forage and Straws ... 194
Shelters for Carts and Tools ... 194
Other buildings ... 195

https://biblioteca-digitala.ro

Part III – THE HOUSE 196

THE HOUSE 196
The Orientation 196
Designs 199
One room house 199
Two rooms house 201
Three rooms house 203
Four rooms house 210
Five or more rooms house 217
House with a plan in shape of „L" 221
Changing the Initial Design of the House 226
Proportions 226
The Porch 227
The Balcony 231
Building Materials and Techniques 232
The Foundation and the Sole (Romanian *talpă*) 232
The Floor 238
The Walls 239
The Ceiling 249
The Roof, the Framework 250
The Cover 254
Artistic Values of the House 264

THE INTERIOR 273
Ways to arrange the Rooms 273
The Hearth 282
The Stove 285
The Oven 290
The Installations to evacuate the Smoke 294
Objects and Tools connected to the Hearth, Oven, Stove 297
The Griddle 299
Ways to lighting 300
Pieces for Housekeeping 302
Pieces for Storage 305
Resting Spaces and Pieces 307
Representation Spaces and Pieces 313

THE SEMIBURIED HOUSE, THE COTTAGE 327
THE HOUSE BUILT ON LEVEL DIFFERENCES AND/OR HIGH SOCLE 327
TWO LEVELS HOUSE 328

GLOSSARY 330

Appendix 1: List of Researched Villages in Banat, Crişana, Maramureş 358
Appendix 2: Villages, Researchers and Informers 360

https://biblioteca-digitala.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român. Banat, Crişana, Maramureş, volumul al doilea din seria *Habitat* a corpusului de *Documente Etnografice Româneşti (DER)*, clasifică tematic informaţiile de istorie orală înregistrate pentru *Atlasul Etnografic Român (AER)* de la 618 subiecţi din provinciile vestice ale României. Teritoriul celor şase judeţe componente – Caraş-Severin, Timiş, Arad, Bihor, Satu Mare şi Maramureş -, extins de la sud la nord de-a lungul frontierei de stat cu Serbia, Ungaria şi Ucraina, reprezintă 18 % din suprafaţa ţării şi se suprapune peste trei registre altitudinale de relief: munte (Munţii Banatului, vestul Carpaţilor Apuseni şi nord-vestul Carpaţilor Orientali), deal (Dealurile Vestice) şi câmpie (Câmpia de Vest).

Prin noul volum apărut sub îngrijirea ştiinţifică a unui grup de cercetători cu mare experienţă, Alina Ioana Ciobănel, Paul Drogeanu şi Monica Budiş, membrii ai colectivului de etnografi care şi-au asumat responsabilitatea publicării celor două lucrări-tezaur, *Atlasul Etnografic Român (AER)*[1] şi corpusul de *Documente Etnografice Româneşti (DER)*[2], continuă valoroasa tradiţie de înregistrare a culturii populare cu ajutorul chestionarelor, metodă folosită cu peste un secol în urmă de B.P. Hasdeu[3] şi de N. Densuşianu[4], şi de sistematizare tipologică a răspunsurilor consemnate pe teren[5]. Cu fiecare volum publicat în aceste impresionante colecţii, patrimoniul rural material şi imaterial salvat se împlineşte precum fagurele cu miere în stupul de albine. Activitatea în ritm alert şi eforturile bine conjugate ale specialiştilor sunt evidenţiate de cele 10 volume publicate: şapte în corpusul de documente etnografice şi trei în atlasul etnografic.

---

[1] *Atlasul Etnografic Român*, vol. I, *Habitatul*, Editura Academiei şi Editura Monitorul Oficial, Bucureşti, 2003; Vol. II, *Ocupaţiile*, Editura Academiei, 2005; Vol. III, *Tehnica populară. Alimentaţia*,2008. Sunt în pregătire pentru editare volumul IV, *Arta şi portul popular*, şi Vol. V, *Sărbători, obiceiuri, mitologie.*

[2] *Sărbători şi obiceiuri*, vol. I. *Oltenia*, coord. I. Ghinoiu, îngrijire ştiinţifică şi redacţională Ofelia Văduva, Cornelia Pleşca, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2001; vol. II. *Banat, Crişana, Maramureş*, coord. I. Ghinoiu, îngrijire ştiinţifică şi redacţională Cornelia Pleşca, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2002; Vol. III. *Transilvania*, coord. I. Ghinoiu, îngrijire ştiinţifică şi redacţională Cornelia Pleşca, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003; vol. IV. *Moldova*, coord. I. Ghinoiu, îngrijire ştiinţifică şi redacţională Cornelia Pleşca, Emil Ţîrcomnicu, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2004; vol. V. *Dobrogea şi Muntenia*, coord. I. Ghinoiu, îngrijire ştiinţifică şi redacţională Cornelia Pleşca, Emil Ţîrcomnicu, Editura Etnologică, Bucureşti, 2009. Din seria *Habitatul* a apărut Vol. I. *Oltenia*, coord. I. Ghinoiu, îngrijire ştiinţifică şi redacţională Alina Ioana Ciobănel, Monica Budiş, Magda Raluca Minoiu, Editura Etnologică, Bucureşti, 2005.

[3] B.P. Hasdeu, *Obiceiurile juridice ale poporului român, Programa*, Ediţiune oficială, Bucureşti, 1878 şi *Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română*, Analele Academiei Române, seria II, tom. I. VII, secţiunea I, Bucureşti 1884-1885.

[4] N. Densuşianu., *Chestionar despre tradiţiunile şi antichităţile ţerilor locuite de români* (partea I. Bucureşti 1893; partea II. Iaşi 1895).

[5] I. Muşlea, Ov. Bîrlea., Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarul B.P. Hasdeu, Editura Minerva, Bucureşti, 1970; Fochi A., *Datini şi eresuri populare la sfârşitul sec. al XIX-lea. Răspunsuri la chestionarele lui N. Densuşianu*, Editura Minerva, Bucureşti, 1976.

https://biblioteca-digitala.ro

Informaţiile etnografice referitoare la adăpostului rural amenajat în vatra sau moşia satului sunt răspunsuri primite de etnografi de la subiecţii intervievaţi cu prilejul vastei campanii de teren pentru *AER* (1972-1983) la cele 317 întrebări cu 1540 de subîntrebări din două chestiomnare: *Aşezare – Gospodărie* şi *Locuinţă – Interior.* Materialului etnografic obţinut prin ancheta directă, i se adaugă, în mod fericit, informaţiile din *Fişa de sat* completată la primăria comunei cu date statistice referitoare la economia, structura demografică şi modul de utilizare a terenurilor şi cu unele informaţii, preluate din monografia satului, privind istoria şi viaţa social-culturală a aşezării.

Autorii volumului, care au transcris cu fidelitate informaţiile înregistrate pe teren, le-au sistematizat şi clasificat după mai multe criterii, au realizat, pentru tema *habitatului rural* din Banat, Crişana şi Maramureş, monografia monografiilor celor 93 de sate cercetate. La nivel de ţară se pot realiza valoroase monografii etnografice pentru cel aproximativ 600 de sate cercetate, prin însumarea tematică a răspunsurilor primite la întregul chestionar AER, alcătuit din 1216 întrebări şi câteva mii de subîntrebări. Pe principiul bine cunoscut că un proiect temeinic de cercetare naşte alt proiect, colectivul de etnografi care scrie, în linişte, o importantă pagină în istoria etnologiei româneşti, a experimentat în cadrul unui recent program de cercetare[6] posibilitatea editării monografiilor etnografice săteşti pe baza informaţiilor sistematizate şi publicate de *AER* şi *DER*, pentru secolul al XX-lea, şi a datelor înregistrate cu mjloace moderne, multimedia, pentru începutul secolui al XXI-lea. De acum, pornind de la cheia *habitatului* desluşită de volumele acestei serii, se pot realiza interesante studii zonale privind *habitudinile* locuitorilor.

Din conţinutul documentelor istorice neconvenţionale prezentate în volumele acestei serii şi din alte volume editate sau în curs de editare în celelalte patru serii ale corpusului (*Sărbători şi obiceiuri, Ocupaţii, Tehnică populară, Artă şi port popular*), rezultă că România a fost, prin cele trei provincii vestice, o punte de legătură a Europei cu Orientul Apropiat şi Mijlociu, un ţinut al confluenţelor, al schimburilor şi contaminărilor culturale, dar şi un spaţiu nesigur, expus pustiirilor de tot felul, un loc cu distrugeri dramatice şi cu renaşteri spectaculoase.

Dr. Ion Ghinoiu

---

[6] În cadrul proiectului CEEX *Dobrocult*, defăşurat în perioada 2006 – 2008, a fost elaborată, printre altele, *Monografia etnografică a satului Ostrov, jud. Constanţa* pe baza documentelor de istorie orală înregistrate pentru atlasul etnografic.

https://biblioteca-digitala.ro

FOREWARD

Answers at the questionnaires of Atlasul Etnografic Român (The Romanian Ethnographic Atlas), Banat, Crişana, Maramureş, the second volume of *Locuirea (The Habitation)* of the corpus of *Documente Etnografice Române (DER)* (*Romanian Ethnographic Documents,)* thematically classifies the oral history information recorded for *Atlasul Etnografic Român* (*The Romanian Ethnographic Atlas (AER)* from 618 subjects from the Western provinces of Romania. The territory of these six counties – Caraş-Severin Timiş Arad, Bihor, Satu Mare and Maramureş,– is extended from North to South along the state border with Ukraine, Hungary and Serbia is 18% from the area of our country and superposes three altitudinal registers of relief: mountain (Banat Mountains, the Western Carpathians and the North-West of the Eastern Carpathians), hill (the Western Hills) and plain (the Western Plain).

This new volume, scientifically edited by a group of researchers with great experience, Alina Ioana Ciobănel, Paul Drogeanu and Monica Budiş, members of the team of ethnographers who took over the responsibility to do the two work-thesaurus, *the Romanian Ethnographic Atlas (AER)*[7] and the corpus of *Romanian Ethnographic Documents (DER)*[8] carries on the valuable tradition of recording the popular culture using the questionnaires, method used over a century ago by B.P. Hasdeu[9] and by N. Densuşianu[10] and of typological systematization of the answers recorded in the field[11].

---

[7] *Atlasul Etnografic Român* (*The Romanian Ethnographic Atlas),* Vol. I, *Locuirea (The Habitation),* Editura Academiei and Editura Monitorul Oficial, Bucharest, 2003; Vol. II, *Ocupaţiile (The Occupations),* Editura Academiei, 2005; Vol. III, *Tehnica populară. Alimentaţia (Popular Equipment. The Food),* 2008. There are preparing to be published Vol. IV, *Arta şi portul popular(The popular art and costume)* and Vol. V, *Sărbători, obiceiuri, mitologie (Feasts, customs, mythology).*

[8] *Sărbători şi obiceiuri (Holidays and customs),* Vol. I, Oltenia, coord. I. Ghinoiu, scientific editor and redactor, Ofelia Văduva, Cornelia Pleşca, Editura Enciclopedică, Bucharest, 2001; Vol. II, *Banat, Crişana, Maramureş,* coord. I. Ghinoiu, scientific editor and redactor, Cornelia Pleşca, Editura Enciclopedică, Bucharest, 2002; Vol. III, *Transilvania,* coord. I. Ghinoiu, scientific editor and redactor Cornelia Pleşca, Editura Enciclopedică, Bucharest, 2003, Vol. IV, *Moldavia,* coord. I. Ghinoiu, scientific editors and redactors, Cornelia Pleşca, Emil Ţîrcomnicu, Editura Enciclopedică, Bucharest 2004; Vol. V, *Dobrodgea and Walachia,* coord. I. Ghinoiu, scientific editors and redactors Cornelia Pleşca, Emil Ţîrcomnicu, Editura Etnologică, Bucharest 2009: From the series *Habitatul (Habitation)* Vol. I, *Oltenia,* appeared, coord. I. Ghinoiu, scientific editors and redactors Alina Ioana Ciobănel, Monica Budiş, Magda Raluca Minoiu, Editura Etnologică, Bucharest 2005.

[9] B. P. Hasdeu, *Obiceiurile juridice ale poporului român, Programa (The Juridical Customs of Romanian People), Ediţiune oficială,* Bucureşti, 1878 and *Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română) The Curriculum for colecting the data regardint the Romanian Language),* Analele Academiei Române, seria II, tom. I. Vii, secţiunea I, Bucureşti 1884-1885.

[10] N. Densuşianu, *Chestionar despre tradiţiunile şi antichităţile ţerilor locuite de români(Questionnaire regarding the traditions and the antiquities of the countries inhabitated bz the Romanians)* (partea I. Bucureşti 1893; partea II. Iaşi, 1895).

[11] I. Muşlea, Ov. Bârlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarul B. P. Hasdeu (The Typology of the Folklore from the Answers of the questionnaire B. P. Hasdeu),* Editura Minerva,

https://biblioteca-digitala.ro

Each volume of these impressive collections fulfills the preserved material and immaterial rural patrimony as the honeycomb with honey in the hive. The lively rhythm of the activity of the researches and their well-joint efforts are shown by the ten published volumes: seven of the corpus of document and three of the ethnographic atlas.

The ethnographic data regarding the rural habitations are answers at 317 questions with 1540 sub-questions of the subjects interviewed during the large field work for *AER* (1972-1983), questions regarding *Settlement – Household* and *House – Interior*. These ethnographic data is completed by the information of *Village file*, recorded at the village hall, statistic data about the economy, the demographic structure, the way the land is worked and also some information regarding the history and the social-cultural life of the settlement taken from the village monograph,

The authors of this volume faithfully transcribed, systematized and classified using more criteria the field data. Thus they accomplished for *rural habitation* in Banat, Crişana and Maramureş subject, the monograph of the monographs of the 93 researched villages. At the country level valuable monographs of the around 600 researched village could be done, by thematically subsuming the answers to all AER questionnaires, which have 1216 questions and several thousands sub-questions. It is well-known the principle that a through research project gives birth to another project therefore the team of ethnographers who peacefully writes an important page of the history of the Romanian ethnology, experimented during a recent research project[12] the possibility of editing the village ethnographic monographs using the systematized data published in *AER* and *DER*, for the XX th century and the modern, multimedia registered data for the beginning of the XIX century. From now on, starting with the key of the *habitation* become explicit by the volumes of this series interesting zonal studies could be done regarding *habitudes* of the inhabitants.

The unconventional historical documents from this series and from other volumes already published or on the way to be of the other four series of the corpus (*Sărbători şi obiceiuri - Holidays and Customs, Tehnică populară - Popular Equipment, Artă şi port popular - Popular Art and Costum)* show that Romania, by it three Western counties was a bridge between Europe and the Near and the Muddle East, a country of confluences, cultural changes and acculturations but too an uncertain space, exposed to all kind of ravages, a place of dramatic destructions and spectacular rebirths.

Dr. Ion Ghinoiu

Bucharest 1970; Fochi A., *Datini şi Eresuri populare la sfârşitul sec. al XIX-lea. Răspunsuri la chestionarele lui N. Densuşianu, (Popular Customs and Superstitions at the end of the XIX th century. Answers of the questionnaires N. Densuşianu)*, Bucharest, 1976.

[12] As part of the CEEX project *Dobrocult* among others it was elaborated *The Ethnographic Monograph of Ostrov Village, Constanta county* based upon the documents of oral history recorded for the Ethnographic Atlas.

https://biblioteca-digitala.ro

INTRODUCERE

Volumul de faţă continuă seria *HABITATUL* din ciclul *CORPUSULUI DE DOCUMENTE ETNOGRAFICE ROMÂNE* (***DER***). Acum sunt prezentate **Banatul, Crişana** şi **Maramureşul** iar informaţiile de teren consemnate, sunt, bineînţeles, ca şi în cazul primului volum, **Oltenia,** cele din chestionarele de **Aşezări - Gospodărie** şi **Locuinţă - Interior** ale **Atlasului Etnografic Român** (cercetări de teren între 1972-1982).

Materialul rezultat în urma anchetelor de teren este foarte variat şi priveşte o multitudine de aspecte ale culturii şi civilizaţiei populare, de la date strict economice, elemente sociale, istorice, materiale şi tehnici de lucru, multe cu implicaţii artistice, până la legende. Volumul are câteva mari secvenţe: **moşia**, terenul care aparţine satului, **vatra,** locul unde se găseşte majoritatea sau totalitatea gospodăriilor, **gospodăria, locuinţa** şi **interiorul**, structuri protejate, odată economic, pentru că sunt proprietate personală şi odată magic, cu ajutorul a diferite practici. Aceste unităţi alcătuiesc un cadru creator şi consumator de civilizaţie şi cultură pentru oamenii care le populează, rezultantă a faptului că tot pământul satului a fost gândit ca un spaţiu de locuire, umanizat în consecinţă. Tocmai acest tip de mentalitate am vrut să fie evidenţiat şi exemplificat de informaţiile prezentate în lucrarea de faţă.

Organizarea datelor de teren trebuia să marcheze atât unitatea lor terminologică, fenomenologică şi funcţională cât şi diversitatea şi specificul variantelor tipologice. S-au stabilit palierele de generalizare, în aşa fel încât semantica domeniilor prezentate să fie reliefată unitar, definindu-se locurile fiecăreia dintre unităţile complexe în sistemica lucrării şi nivelul lor de detaliere. S-au structurat categoriile şi subcategoriile corespunzătoare fiecărei teme şi subteme. Consemnarea materialului a fost făcută pornind de la unitatea mare, teritoriul care înconjoară satul, pentru a se ajunge la centrul familial, interiorul casei. S-a dorit să se evidenţieze gradarea intensităţii umanizării, paralel cu similitudinile şi complementarităţile dintre **moşie, vatră** şi **cimitir**.

Diferiţi factori au influenţat configurarea aşezărilor, atât pe cea vizibilă cât, mai ales, pe cea spirituală. Prezenţa sau absenţa unor elemente de cultură populară, felul în care pot fi complementare, asociative sau, uneori, chiar dihotomice se constituie în tot atâţia indici a căror corelare dă profilul etnologic al localităţii cercetate. Se pot astfel realiza diferite asociaţii între datele prezente în volum.

Categoria social-istorică arată dacă satul a fost de oameni liberi, de iobagi sau de clăcaşi. Informaţiile pot fi coroborate cu cele referitoare la documentele de istorie locală, forma de proprietate a terenului existentă în istoria recentă, legendele de întemeiere, semnele de locuire din moşie, numărul locuitorilor, al gospodăriilor şi al familiilor, spiţele de neam, structura genealogică a satului, cimitirele. Tipul de aşezare a gospodăriilor poate fi o consecinţă a împărţirii terenului, grupat pe moşi, între urmaşii lor, în cazul satelor vechi; de oameni liberi, ori copierea acestui model de către obştile aservite. Sau, anumite unităţi de măsurare a pământului, mai ales cele care au în vedere suprafeţe mari, cum sunt

https://biblioteca-digitala.ro

moşii, curelele, apar cu preponderenţă în satele libere şi pot fi o dovadă a existenţei unor obşti devălmaşe, chiar dacă nu există acte care să le ateste. În Banat, Crişana, Maramureş, satele libere, dintre cele cuprinse în reţeaua de anchetă, şi cele aservite, sunt, procentual, cam la paritate. Faţă de Oltenia, au apărut sate de iobagi episcopali şi camerali, sate de grăniceri, sate noi, de muncitori, reflectare a unei anumite realităţi istorice

Sunt mult mai multe *date de istorie locală* consemnată, dar şi destule *legende de întemeiere*. Unele se leagă de un erou eponim iar în aceste regiuni sunt numeroase legende care vorbesc de realităţi istorice (lupte, iobăgiri, dislocări de populaţie). Cu legendele intrăm în universul paralel al limbajului imagistic şi astfel se crează necesara punte între cei doi poli ai gândirii tradiţionale, realul şi imaginarul, nepercepuţi ca atare în trăirea cotidiană, dar posibil de disociat în analiză. Această viziune complexă asupra realităţii apare pe tot parcursul volumului. Se întâlneşte în obiceiurile legate de sursele de apă, în unele toponime şi denumiri metaforice ale unor obiecte sau tehnici etc. Au fost foarte rar găsite sisteme de împărţire a pământului pe model devălmaş - moşi sau curele, dar sunt destule modalităţi şi instrumente care împart cu aproximaţie, de tipul vicăi, căbelului; mai mult, chiar instrumente de măsurare exactă, cum sunt jugărul şi lanţul, au echivalenţe în ari sau metri pătraţi dar şi în fârtaie ori cubuli tradiţionali.

Au fost consemnate date care atestă vechimea unor localităţi cum sunt absenţa hotarelor intersăteşti, în trecut, ca şi obiceiuri arhaice de fixare a perimetrului *moşiei satului*. Bine au fost păstrate şi semnele de hotare intersăteşti ca şi amintirea celor care despărţeau (în satele cooperativizate) şi mai delimitau încă, la data anchetei (în satele necooperativizate) pământurile sătenilor.

Foarte bogate şi diverse sunt *toponimele generale şi specifice*, din care pot fi menţionate cele care indică metode arhaice de defrişare, prezenţa instalaţiilor tehnice populare, a meşteşugurilor legate de exploatare a resurselor locale, de tipul vărăritului, a obţinerii cărbunelui din lemn, mineritului. De exemplu, prezenţa unui anumit tip de lut a dus, în unele localităţi, la apariţia olăritului, dar a fost nevoie şi de individualităţi talentate şi cu iniţiativă cu grad mare de specializare cum este Ionică Stepan din Doclin – Binis, Caraş – Severin. Sunt numeroase toponimele legate de imaginar, de o viaţă spirituală intensă, de tradiţii, credinţe şi practici precreştine - convingerea că există comori ori „locuri bune ori rele" ca şi toponime ce atestă practici religioase creştine, prezenţa schiturilor, a troiţelor şi a crucilor, a slujbelor pe hotar.

Datele economice arată preponderenţa culturii cerealelor şi a creşterii animalelor (rar apar alte ocupaţii principale), ca şi o mare preocupare pentru comercializare, dovadă fiind numeroasele târguri existente. Trocul este consemnat până spre sfârşitul sec. al XX-lea, indice al persistenţei unor trăsături economice tradiţionale. Deplasările pentru muncă se făceau, în special, pentru a compensa lipsa de pământ de acasă iar plata era, de obicei, în natură. De cele mai multe ori se pleca din localităţile cercetate, dar în Caraş – Severin, Timiş şi Bihor apar şi localităţi unde se venea la muncă. La data anchetei era intens fenomenul navetismului, în special al celui industrial, ceeace redusese pendularea agricolă.

Semnele de locuire în moşie sunt destul de multe în aceste zone, corespunzând şi schimbărilor de vetre de sat, din diverse motive, cum sunt creşterea populaţiei, vicisitudini naturale ori sistematizare oficială.

Dar materialul consemnat arată de asemenea o mare diversitate a *construcţiilor şi amenajărilor* din moşia satului, cu numeroase tipuri, preponderent pentru creşterea animalelor şi exploatare agricolă. Uneori se locuia permanent, alteori erau ocupate doar în

https://biblioteca-digitala.ro

anumite perioade, pentru păstorit, viticultură, pază etc. *Sălaşul* este tipic pentru teritoriul pe care îl prezentăm acum şi apare sub denumiri diferite. Era câteodată dublura gospodăriei din sat, îndeplinind aceleaşi funcţii.

Vatra satului aduce în plus elemente privitoare la locuitori, structura genealogică, surse de apă, etc.

Tipul vetrei depinde de mai mulţi factori: vechimea aşezării – ca structură, cele mai vechi sunt de obicei neregulate şi răsfirate, uneori cu părţi adunate; caracteristici ale geografiei locale – de exemplu terenul plan se corelează îndeobşte cu sate adunat - îngrămădite; existenţa unor surse de apă, de suprafaţă, neamenajate poate împărţi vatra în grupuri; situaţia demografică - sporirea populaţiei duce la formarea de noi părţi, de cele mai multe ori asimetrice faţă de vatra iniţială; puterea economică, uneori stimulatoare de creşteri demografice.

În Banat, Crişana, Maramureş localizarea vetrelor de sat este relativ echilibrată numeric între aşezarea vetrei la o margine a moşiei sau în centrul ei, cu multe uliţe neregulate, dar şi cu structuri simetrice, urmare a sistematizărilor. Tipurile adunat-îngrămădite şi răsfirate, cu tendinţă de îngrămădire sunt majoritare.

Gruparea locuitorilor pe neamuri în vatra şi cimitirul satului este clar evidenţiată şi aici, ca şi în Oltenia, de structura aşezărilor, a felului în care membrii aceluiaşi neam s-au aşezat aproape, pe spiţe de neam, numind multe uliţe şi părţi de sat.

În privinţa *surselor de apă potabilă*, în afara celor tradiţionale, în zonele din acest volum apare mult mai frecvent canalizarea, comparativ cu Oltenia.

Gospodăria, alt capitol important al volumului de faţă, poate fi definită ca o microunitate complexă, tradiţional-istorică, social-economică, componentă structurală indispensabilă a aşezării (a satului). În Banat apare des tipul cu anexele pe două-patru laturi ale curţii, cu *împrejmuiri* înalte, cu tendinţă de închidere a gospodăriei. Se remarcă porţi înalte, cele mai multe acoperite, unele lucrate artistic, mai ales în Maramureş, Bihor.

Construcţiile gospodăreşti specific agricole sunt cotarca pentru ştiuleţi, apărută sub diverse denumiri, dar întotdeauna ridicată de la pământ şi cu aerisire din construcţie (pereţi din lănteţi, etc) şi magazia, hambarul, lada sau coşul pentru cereale boabe, lucrate din lemn ori nuiele.

Creşterea animalelor este evidenţiată de prezenţa *grajdurilor, a staulelor, poiatelor.* În Banat, Crişana, Maramureş se întâlneşte frecvent combinarea sub acelaşi acoperiş, a unui sau a două grajduri (unul pentru vaci, altul pentru cai) şi a şurii. În ea se depozitau jos atelajele, se ţineau oile, iar sus se puneau furajele, şura fiind câteodată între cele două grajduri. Alteori, era complet separată, foarte mare şi adăpostea toate animalele şi furajele. Uneori aceste anexe erau sub acelaşi acoperiş cu casa sau, pentru atelaje şi unelte se mai făcea şi un şopru. Frecvente sunt *bucătăriile de vară*, de dată mai recentă, de obicei construcţie separată dar şi încăpere transformată dintr-un grajd rămas nefolosit, după ce n-au mai fost cai, boi ori vaci.

În zonele deluroase, sunt şi anexe legate de pomicultură şi viticultură: uscătorii şi cuptoare pentru fructe, crame şi pivniţe pentru prepararea şi depozitarea vinului, a ţuicii.

Existenţa ori absenţa acareturilor, mărimea lor şi tipul materialelor de construcţie constituiau o marcă a statutului social-economic al proprietarului.

În general se utilizează aceleaşi *materiale şi tehnici de construcţie* şi pentru locuinţă, şi pentru anexele gospodăreşti. Excepţie sunt nuielele împletite, lipite, folosite la acareturi. Construcţiile de folosire îndelungată sunt identic lucrate în vatra şi moşia satelor.

https://biblioteca-digitala.ro

Unele se fac fără fundaţie, pe tălpi, cu pietroaie la colţuri sau în strat uniform. Majoritatea sunt însă cu fundaţie de piatră, rar de pământ bătut.

Pereţii sunt şi de nuiele împletite ori pământ, exceptând Maramureşul, dar majoritatea sunt de scândură (Banat) ori bârne (Banat, Crişana, Maramureş). Pământul este divers prelucrat şi aşezat: amestecat cu paie, călcat cu caii, bătut, pus cu furca ori mai recent, în cofraj de lemn. Bârnele, necioplite, mai târziu cioplite, apar în toate zonele, mai ales cele de deal şi munte. Sunt încheiate în cheotori rotunde (în trecut), drepte (azi), lipite pe dinăuntru iar azi, multe, şi pe dinafară. Piatra ca material pentru pereţi este consemnată mai ales în Caraş – Severin. După primul război mondial în toate aceste zone apare cărămida. Cele mai multe tavane, care apar des la grajd şi şură, sunt de scândură. Şarpanta acoperişului grajdului şi şurii este similară celei a casei. Ca învelitoare, în zonele de luncă şi câmpie, erau folosite paiele, stuful, trestia iar la cei înstăriţi şi la deal, munte, şindrila. Ţigla este prezentă din ce mai des după al doilea război.

Aplecătorile se fac la grajd, şură, rar la case şi sunt mai puţin frecvente comparativ cu Oltenia şi sunt folosite în special pentru depozitat.

Materialul din acest volum arată că tehnica de lucru a unei anumite categorii de material poate fi unică într-un areal etnografic sau poate coexista cu alte modalităţi de prelucrare ale aceleiaşi materie primă. Când apar mai multe tipuri de materiale sau tehnici de lucru în aceeaşi unitate teritorială subiecţii investigaţi sunt conştienţi de succesiunea lor temporală.

În privinţa dinamicii, se constată că multe materiale, nuielele pentru pereţi, paiele, tulpinile de porumb, parţial şindrila pentru învelitori au rămas de domeniul trecutului, înlocuite fiind de cărămidă, respectiv de ţiglă, tablă, iar cele mai multe anexe sunt construite cu temelie de piatră ori beton. Fără îndoială, o putere economică superioară a proprietarului este importantă când este vorba de materiale şi mână de lucru mai scumpe. Se adaugă şi moda, de obicei de influenţă urbană sau care urmează un lider de opinie.

Capitolul *Locuinţa* prezintă date referitoare la casă, la amplasarea, structura şi folosirea spaţiilor ei, interioare şi exterioare (camera de locuit – dormit, camera de reprezentare şi cea de trecere, prispa şi foişorul).

Orientarea casei ţine cont de punctele cardinale („cu faţa spre soare" sau spre răsărit), de alinierea la stradă (cu faţa sau cu latura „la drum"), ca în satele adunate din Banat sau Crişana şi de locul ales a fi ocupat în propria curte (mai la intrare sau mai retras).

Proporţiile casei se raportează, în general, la înălţimea acoperişului, respectiv la panta lui, care este dictată de climatul local şi de relief. Se poate observa o predominanţă a *planurilor* de casă cu trei încăperi şi a tendinţei spre adăugirea de spaţii prin închiderea prispei (apare «coridorul» sau «gangul») şi dezvoltarea casei în forma literei L (casa «cu cot»).

Materialele şi tehnicile de construcţie sunt cele care pun în operă în principal lemnul, pământul (bătut, chirpici, văioage) şi cărămida. Structurile de separare şi trecere dintre spaţiul privat şi cel public (gospodărie – uliţă) sau dintre cel construit şi cel îngrădit (casă – curte) pot fi semnificative pentru diversitatea modurilor în care o familie se inserează în comunitatea sătească (poarta şi gardul, banca de la poartă, prispa şi foişorul).

Individualizarea unei locuiri anume se exprimă mai accentuat prin *decor,* prin ornamentica şi culoarea unor elemente din exteriorul şi interiorul casei (balustradă, stâlpi, capete de bârne sau grinzi, uşi, ferestre, acoperiş, frontoane, porţiuni de pereţi sau de tavan.

Sistemul de amenajare a camerei de locuit, repartizarea funcţională a mobilierului curent dar şi a celui de reprezentare (lada de zestre, culmea) sau modul cum sunt trataţi

https://biblioteca-digitala.ro

pereţii şi grinzile tavanului duce la armonizări individualizate în fiecare gospodărie a unei sume de *valori artistice* specifice.

Dintre toate încăperile locuinţei tradiţionale, cea în care se concentra întreaga viaţă a familiei era, fără îndoială, *vatra.* Aici se prepara şi se consuma hrana, şi tot aici, aproape de focul ce era uneori unica sursă de lumină artificială, se petreceau mai toate activităţile casnice. Tipul cel mai frecvent de construcţie a vetrei este *vatra liberă, cu coş*. În Banat şi Crişana era aşezată în tindă în timp ce în Maramureş apare de cele mai multe ori în bucătărie sau în camera de locuit. Se lucra din pământ, piatră, cărămidă, materiale folosite şi azi. Apare şi în combinaţie cu un cuptor. La vatră erau apărătoare contra scânteilor, dispărute astăzi.

Soba oarbă apare mai ales în Banat, mai rar în Crişana şi aproape deloc în Maramureş. Cel mai frecvent tip este *soba cu plită şi cuptor* de bucătărie. Mult mai des ca în Oltenia apare *cuptorul* din curte, folosit intens şi la data anchetelor, alături de cel plasat în tindă ori bucătărie.

Bordeiul este extrem de rar, datat de obicei înaintea sec. XX.

Locuinţele construite pe diferenţe de nivele se întâlnesc în zonele cu teren accidentat şi sunt relativ frecvente şi au tehnică şi materiale de construcţie similare tipurilor de pe teren plat. Funcţia spaţiilor suplimentare de sub soclu ori din partea ridicată este de pivniţă, spaţiu de depozitat, coteţ.

Unele *case cu două nivele* au apărut la începutul secolului al XX - lea, dar sunt excepţii. Cele existente, puţine de altfel, sunt de dată mai recentă, de după 1960. Materialul de construcţie al ambelor nivele este lemnul, cărămida. Cel superior poate fi construit şi din pământ – ceamur, chirpici.

Capitolul *Cimitirul* reflectă aceeaşi aşezare grupată a neamurilor întâlnită şi în vatră. Cutuma moştenirii locului de veci de către copilul care rămânea în casa părintească, astăzi practic nu mai este respectată

În Caraş – Severin, Timiş, Arad, Bihor, Satu Mare, Maramureş erau cimitire familiale, aspect neîntâlnit în Oltenia. Unele mai existau la data anchetei de teren, deci până în anii 1980, când se pare că acolo se mai îngropau încă cei din familie.

Glosarul prezintă interes nu numai pentru etnologi, ci şi pentru dialectologi şi istorici ai limbii, prin redarea variantelor unor termeni neconsemnaţi încă, uneori pentru că noţiunile respective nu au fost complet cercetate.

Volumul oferă şi istoricilor informaţii de tradiţie locală, referitoare la vechile structuri devălmaşe, numeroase date de antropologie culturală şi socială, utile în realizarea unor studii interdisciplinare. Au fost puse în pagină modalităţile de asumare simbolică a locuirii, în acelaşi sistem în care au fost, tradiţional, gândite, adică împreună cu faptele şi obiectele concrete. În mentalitatea populară concretul şi simbolicul sunt două faţete ale aceleiaşi realităţi, iar cartea de faţă a dorit să însumeze elementele locuirii şi să evidenţieze această mentalitate.

Se vorbeşte adesea despre necesitatea de a aduna laolaltă aspecte importante ale culturii şi civilizaţiei populare pentru a demonstra interdependenţa tuturor elementelor care compun un anume mod de a trăi şi a gândi realitatea. Cartea de faţă, prin decuparea unor domenii vaste considerate complementare, propune o posibilă asamblare a unor date etnologice primare în structuri menite să contureze tabloul complex al locuirii.

Alina Ioana Ciobănel, Paul P.Drogeanu, Monica Budiş

https://biblioteca-digitala.ro

INTRODUCTION

This volume is the second of the series *THE HABITAT* of the *CORPUS OF ROMANIAN ETHNOGRAPHICAL DOCUMENTS **(DER)***. Now are presented the field data from *Banat, Crişana, Maramureş* such as recorded in the villages, using the questionnaires **Settlements – Household** and **Residence – Interior** applied for the **ROMANIAN ETHNOGRAPHIC ATLAS** (field researches between 1972 – 1982).

The field data is diverse and regards a multitude of aspects of the populare culture and civilization, including, among others, economic, social, historical elements, raw materials and techniques or legends. The volume has several large parts: *the estate,* the land belonging to the village, *the precincts of the village*, the land where the majority or the totality of the households are placed, *the household, the house* and *the interior*, protected structures, economically, being private property and magically, by using different practices. These units form a creative and consumer of civilization and culture frame for their inhabitants, as a result of thinking the whole land of the village as a space of habitation, consequently humanized. This very type of mentality we wished to be underlined and illustrated by the data of this work.

The organization of the field data had to show its terminological, phenomenological and functional unity as well as the diversity and the specific of the typological variants. The degrees of generalization were set therefore unitary presented the semantics of the fields, defining the places of every complex units within the systemic of the work and its level of particulars The cathegories and sub-cathegories were set accordingly to themes and sub-themes.The material is presented beginning with the large unit, the territory surrounding the village, to reach the core of the family, the interior of the house. We wished to point out the graduation of the intensity of the humanization concomitantly with the similitudes and complementarities between the *estate, precincts and cemetary*.

Different factors influenced the outline of the settlements. The presence or the absence of some elements of popular culture, the way they could be complementary, associative ori sometimes, even dichotomos represent precisely the factors which correlation gives the ethnological profile of the researched village. Therefore different associations between the data presented in this volume could be done.

The social – historical cathegory shows whether the inhabitants of the village were free, serfs or socmen. These data could be corroborated with those of documens of local history, the form of land property as appearing in recent history, the founding legends, the habitation marks in the estate, the number of the inhabitants, households and families, the genealogical structure of the village, the cemeteries. The way of the location of the households could be a result of the alloting the land (formerly divided by «forefathers», ancient dividing between the first inhabitants who founded a settlement) between the heirs of the forefathers, when the villages were old; or, this pattern was imitated by the serfs or socmen' s communities. Or, some measures of land, especially those used for large areas, such «the forefathers», «the belts» were found mainly in the communities of free peasants

https://biblioteca-digitala.ro

and could show the existance of a community of sharers even in the absence of historical documents to prove it. In Banat, Crişana, Maramureş, the researched villages of free inhabitants and those of serfs or socmen are about even in number. Compared to Oltenia, there are villages of episcopal and cameral serfs, frontier guards, new and workers villages, reflection of a certain historical reality.

There are many recorded *data of local history* but *founding legends* too. Some are connected to an eponymic hero and in these counties there are numerous legends speaking of historic realities (battles, serfdom, population shiftings). The legends introduce us in the parallel universe of the imagistic language thus creating the necessary bridge between the two poles of the traditional thinking, the real and the imaginary, which could not be perceived as such in every day life but dissociable when analized. This volume has this complex vew of reality, as it appears, for example in the customs connected with water, some toponyms and metaphorical names of some objects or techniques, and so on. We seldom found systems of dividing the land on the sharer model – «forefathers» or «belts», but there are many ways and instruments such as «vica» or «căbelul» which devide approximately or, more, instruments which divide exactly, such as «jugărul» and «lanţul» have equivalences in some exact smaller but in traditional «fârtaie» or «cubuli» too.

There were recorded data which prove the oldness of some settlements, such as the absence of the village boundaries in olden times, as well as archaic customs of fixing the perimeter of the *estate of the village*. The marks of the bounderies of the villages are well preserved as well as the memory of those which once divided (in cooperativized villages, at the date of the reaserches) and still divided (in non – cooperativized villages) the estate between the peasants.

Very rich and diverse are *the general and specific toponyms* which outline the interventions of the man over the nature – the archaic deforestation methods, the presence of the popular equipment, of handcrafts connected with the local resources, such as the lime, charcoal, coal trades. For example, the presence of a certain type of clay led, in some settlements to the pottery but it was also neccesary to have gifted and resourceful individualities, with a high level of specialization as Ionică Stepan from Doclin – Biniş, Caraş Severin county. There are many toponyms showing an intense spiritual life – traditions, pre-Christian believes and practices, the conviction that there are treasures or "blessed" or "evil" places as well as toponyms which certifies Christian practices, the presence of the hermitages, roadside crucifixes and crosses, of divine services in the estate of the villages, on the bounderies.

The economic data show the preponderance of the cereal crops and of the breeding (seldom appearing other main occupation) as well as an important concern for selling and buying products, proved by the numerous markets. The barter appears until the end of the XX-th century, showing the persistence of some economic traditional features. The shiftings for agricultural work were mainly done because the lack of enough land to support the family, and the payment was usually in products. Mostly the inhabitants left their home villages but in Caraş – Severin, Timiş and Bihor there were also settlements where people came to work.. At the dates of the researches the commuting, especially the industrial one was intense, thus reducing the agricultural commuting.

The marks of habitation in the estate of the village are rather numerous in these counties accordingly to the changes of locations of the precincts too. These changes

https://biblioteca-digitala.ro

occured for different reasons such as the increase of population, natural vicissitudes or official systematization.

But the recorded data also show a large diversity of *the buildings and facilities* in the estate of the village, with diverse types, mainly for breeding and land cultivation. Sometimes these buildings were permanently inhabitated, other times in certain periods only, for grazing, viticulture, guarding the crops and so on. *The dwelling (Rom. sălaş)* is specific for these areas and has different names. Sometimes the dwelling was the duplicate of the household from the village, attending the same functions.

The precincts of the village brings elements regarding the inhabitants, the genealogical structure of the villages, water sources and so on.

The type of the precincts depends on more factors: the age of the settlement – as structure, the oldest have usually irregular streets, are spread, sometimes with gathered – amassed parts; features of the local geography – for example the flat land is often correlated with gathered – amassed villages; the existance of rivers or large springs could divide the precincts; the demographic state – the increase of population leads to the forming of new parts, mostly asymmetrical towards the initial precincts; the economical power, sometimes stimulating the demographic increases.

In Banat, Crişana, Maramureş the precincts are set relatively numerically balanced at a side of the estate of the village or in the middle of it, with many irregular streets but with symmetrical structures too, following the systematizations. The types gathered – amassed and spread, with a tendency towards gathering – amassed are the majority.

The grouping of the inhabitants in large families in the precincts, similar to that in the cemeteries is evident in these areas, as it was in Oltenia. It is obvious in the structure of the settlements, the way the members of the households of the large families same grouped together, have their house holds naming many streets and village parts.

Comparing to Oltenia, beside the traditional sources of water, in these areas there is more frequent the system of water mains.

The household, another important chapter of this book could be defined as a complex, traditional – historic, social – economic micro – unit, essential structural component of the settlement (the village). In Banat the type with the outhouses on two - four sides of the yard is frequent, with high *enclosures*, with a tendency to close the household from the outside eyes. There are remarkable gates, mostly covered, some artistically worked, especially in Maramureş, Bihor.

The outhouses specifically agricultural are Rom. *cotarca* for storing the corn cobs, differently named, but always rised from the ground and ventilated by construction (walls made from lath, etc) and the store, the granary, the chest or the basket for grains, made from wood or wattles.

The breeding is pointed out by the presence of the *stables, cow house, stall.* In Banat, Crişana, Maramureş there are frequent, under the same roof, two stables (a stable and a cow house), a stable and the shed or barn. In this outhouse sometimes down were sheltered the teams, the sheep; up, the forage and the shed was placed between the two stables. At other times the barn was very large, completely apart and sheltered all the animals and forage. Sometimes, this outhouses were under the same roof as the house or, for the teams and the tools another shed was built. The *summer kitchens*, of more recent date, are frequent, usually built apart but also is the transformed room from the former stable or cow house now unused because no animals existed anymore.

https://biblioteca-digitala.ro

In the hilly areas there are outhouses connected with the fruit growing and viticulture too: fruit drying stoves, wine cellars and cellars for preparation and storage the vine and plum brandy.

The existence or the absence of the outhouses, their size and the type of the building materials were a mark of the social – economic status of the owner.

Generally the same *building materials and techniques* are used both for the house and the outhouses with the exception of wattles plastered with clay for the walls of some outhouses. The buildings of long standing are identically made in the estate and the precincts of the villages. Some have no foundation, with base made from slightly carved beams, set on heavy stones laid at the corners or in uniform layer. However the majority have stone foundation, seldom from earth.

The walls could be made from wattles or earth, except Maramureş but the majority are made from boards (Banat) or beams (Banat, Crişana, Maramureş). The earth is differently processed and piled: mixed with straws, trodden with horses, beaten, piled with the fork, or, more recently stacked in wooden casing. The beams, uncarved, later carved are used in all areas, especially in hill and mountain ones. They are fixed in round joints (in the past), straight joint (today), plastered inside and today many walls are plastered outside too. The stone is recorded especially in Caraş – Severin as row material for walls. After the World War II the brick appears in all these areas. Most ceilings at stables and barns are made from boards. The framework of the roof of the stable and the barn is similar to that of the house. In flood plain and plain areas the straws, the reed and the rush were the raw materials for the roofs and for the richer owners and in hill and mountain areas, the shingle. The tile appears more and more often after the Second Warld War.

The lop – sided roof is made at the stable, the barn, seldom at the house and are less frequent compared to Oltenia and are used mainly for storage.

The data from this volume show that the technique for a certain raw material can be unique within an ethnographical areal or can coexist with other ways for working with the same raw material. When there were more types of raw materials and techniques within the same territorial unit the investigated subjects are aware of its temporal succesion.

Many raw materials, the wattles for the walls, the straws, the stalks, partly the shingle for the roof were left behind and were replaced by the brick, respectively the tile, iron plates and most of the outhouses are lately built with stone or concrete foundation. No doubt, a superior economic power of the owner plays an important role when it domes to having more expensive materials and workers. The fashion could be taken into account, too, usually of urban influence or following an opinion lider.

The chapter *The House* shows data about house, the location, structure and using of its interior and exterior spaces (the living room - bedroom, the representative room, the passing through room, the porch and the balcony).

The aspect of the house takes in consideration the cardinal points ("facing the sun" or the sunrise), the line of the street (facing or a side to the "street") as in the gathered – amassed villages from Banat or Crişana and the place chosen for the house in the yard (closer or further from the gates).

The proportions of the house are generally related to the hight of the roof, respectively at its slope which is dictated by the local climate and relief. It could be remarked a prevalence of house *plans* with three rooms and a tendency toward adding

https://biblioteca-digitala.ro

spaces by closing the porch (the «hall» or the «gallery» appear) and the extending of the house in L (the house with «bend»).

The building materials and techniques spotlight the wood, the earth (adobe and other ways of using the earth) and the brick. The structures of dividing and passing from and to the private and public space (household – street) or from and to the one built and that enclosed (house – yard) could be significant for the variety of the ways a family insert itself within the village community (the gate and the fence, the gate bench, the porch and the balcony).

The particularization of a certain habitat is more marked by *decoration*, the ornaments and the colour of some exterior and interior house elements (balustrade, pillars, ends of beams or girders, doors, windows framings, the ridge of the roof, the gables, parts of walls or ceiling).

The system of arranging the sitting room, the functional disposing of the usual but that of representation furniture too (the dowry chest, the wooden pole set along the wall) or the way the walls and the ceiling beams are decorated and set, lead to particular harmonizations of an amount of *specific artistical* values in each households.

Undoubtedly *the hearth* is the room where the family life was centred. Here the food was cooked and eaten, and here, close to the fire which was sometimes the only source of artificial light almost all home activities took place. The most frequent type is the *free hearth with chimney*. In Banat and Crişana it was placed in the entrance room while in Maramureş it was mostly in the kitchen or in the sitting room. It was made from earth, stone, brick, materials which are still utilized. It also appear built with an oven. There were protection devices against the sparks, which dissapeared today.

The blind stove is present mostly in Banat, more seldom in Crişana and almost never in Maramureş. The most frequent type is *the stove with kitchen range and stove. The oven* in the yard appears more often than in Oltenia, intensely used at the date of the field researches, together with that placed in the entrance room or in the kitchen.

The cottage, semi – buried house, appeared very seldom, usually before the XX-th century.

The houses built on differences of level are found in uneven land areas and are relatively frequent and use the same building materials and techniques as the houses on flat land. The spaces from under the basement or under the upper part are used as cellar, storage, hen coop.

As exceptions, some *two leves houses* appeared at the beginning of the XX-th century. The existing ones, otherwise few are more recent, after 1960. The building materials of both levels are the wood, the brick; the top level can be made from differently processed earth too.

The chapter the *Cemetery* mirrors the same grouping of the extended families existing in the precincts of the village too. The custom of the inheritance of the resting – place by the son who lived in the native home now is not observed in practice.

In some settlements from Caraş - Severin, Timiş, Arad, Bihor, Satu Mare, Maramureş there were cemeteries of the extended families, which were not found in Oltenia. Some of these cemeteries existed at the dates of the field researches, meaning around 1980 when it seemd some members of the families were still buried there.

https://biblioteca-digitala.ro

The *Glossary* is interesting not only for the ethnologists but for dialectologists and historians of the language too, because of writing down the variants of some still unrecorded terms or because the meanings themselves were not yet completely researched.

The volume gives some information of local tradition to the historians too, reffering to the ancient sharer structures, many data of cultural and social anthropology, useful for inter-disciplinary studies. The ways to symbolically taking up the habitation appear together with the concrete facts and objects, that is in the same system they were traditionally thought. In the popular mentality the concrete and the symbolic are the two faces of the same reality and this book wants to subsume the habitation element and to show up this mentality.

It is often being spoken about the necessity of collecting important aspects of the popular culture and civilization to prove the interdependence of all elements forming a specific way of living and thinking the reality. This book, by cutting out some vast field, considered complementary suggests a possible structure of primary ethnological data o designing thc complex picture of habitation.

Alina Ioana Ciobănel, Paul P.Drogeanu, Monica Budiş

https://biblioteca-digitala.ro

NOTĂ

Informaţiile de teren sunt prezentate în ordinea alfabetică a judeţelor şi localităţilor. Sunt situaţii în care s-a considerat oportun ca enumerarea să fie sintetizată în ordine cronologică sau în funcţie de frecvenţa anumitor elemente componente ale categoriilor şi subcategoriilor analizate.

Codul judeţului şi al satului este indicat în *Anexa 1* iar numele culegătorului, anul culegerii şi date despre subictul care a oferit informaţia, în *Anexa 2.*

În cazul în care sunt mai multe informaţii pentru acelaşi fapt de cultură, primul cod indică localitatea care a oferit informaţia reprezentativă.

Corpusul de documente nu consemnează răspunsurile negative (*nu; nu se cunoaşte obiectul, tehnica, materialul, obiceiul; nu există*) din chestionarele pentru Atlasul Etnografic Român cu unele excepţii, considerate importante.

Textele între ghilimele „....” reprezintă răspunsul dat de subiect, consemnat în chestionarele AER. Termenii între «...» sunt locali şi se regăsesc în Glosar. Textele între [...] aparţin redactorilor şi au fost incluse pentru o mai bună înţelegere a frazei.

Folosirea diferitelor corpuri de literă se face în funcţie de rangul categoriilor şi subcategoriilor tematice, după principiul de la complex la simplu.

În volum, datele sunt prezentate la două momente : 1900 şi azi (adică data anchetelor, între 1972 şi 1982). Când realitatea consemnată pe teren nu este aceeaşi pentru ambele repere temporale, se aduc precizările necesare.

La *Glosar* la unii termeni care au mai multe accepţiuni şi au trimitere încrucişată a fost introdusă în paranteză o cifră corespunzătoare sensului din definiţia la care se face referire.

https://biblioteca-digitala.ro

PARTEA I

AŞEZAREA

ELEMENTE GENERALE

CATEGORIA SOCIAL – ISTORICĂ A SATULUI

Sat de oameni liberi: „Ţărani liberi": CS 2, 3, 4, 6, 8, 10, 11, 15, Tm 1, 3, 10, Ar 5, 17, Bh 10, 11, 15, 16, Mm 13, SM 3, 4, 11, 13; „Ţărani liberi, dar lucrau în parte la boieri": Tm 2; „Mai târziu [au fost ţărani liberi] ": Tm 4; „Liberi, dar Mocioni le-a cumpărat pământul; oamenii lucrau în dijmă la Mocioni": Tm 5; „Sat de oameni liberi. La boier se lucra pământ în dijmă sau în parte (o parte a oamenilor şi două ale baronului)": Tm 8; „Liberi, dar existau două moşii, una cu cca. 400 de iugăre, a lui David Haz şi alta cu cca. 2000 de iugăre, a lui Ienovay; ambii locuiau în altă parte": Tm 9; „Nemeşi": Tm 11, Mm 3-5, 9, 12; „Au fost boieri, dar fiecare om a avut pământul lui": Tm 12; „Sat de oameni liberi; o parte erau dijmaşi: dădeau o parte din 10 părţi": Ar 4; „Liberi, deşi erau grofi în sat": Bh 4.

Sat de iobagi: Mm 7, SM 7; *mânăstireşti*: „Iniţial, iobagi mânăstireşti, aduşi, se pare, de un călugăr la muncă; ulterior, iobagi boiereşti, pe moşia grofului": Bh 6; „Pe moşia capitlului romano-catolic din Oradea, donată de Maria Tereza; o parte, vreo 80 de familii, împroprietărită prin 1859 din teritoriul domeniilor; o altă parte din locuitori, rămasă în iobăgie. Capitlul din Oradea şi-a rezervat 500 de iugăre din partea numită la Cireş, folosită până în 1923": Bh 18; *boiereşti*: Bh 7, 17, Mm 5, SM 2, 4, 8, 13, 15, 16; „Lucrau la grof trei zile pe săptămână": SM 12.

Sat de clăcaşi: CS 1, 7, 12, Tm 7, Ar 6, 15; „Sat de jeleri": Mm 11; *domneşti*: Ar 16; „«Birişi» la domnie – cei care lucrau cu patru boi la toate muncile agricole": Ar 9; *mânăstireşti*: „Erau obligaţi de la 18 la 60 de ani să execute două zile pe săptămână [să muncească] la moşia episcopatului catolic. Cei ce lucrau se numeau «orbari». Când s-a spart claca, orbarii au primit teren (pădure şi păşunat) care s-a chemat «composesionatul orbarial» şi era folosit în obşte [la comun]": Ar 7; *episcopali*: „Supuşi pe domeniul episcopal; sloboziţi şi împroprietăriţi cu ocazia înfiinţării liniei ferate Oradea – Vaşcău.

https://biblioteca-digitala.ro

[Cei împroprietăriţi] se numeau «urbărieşi» şi au [primit pământ] în Fundătura, Aleu, Porcăreţi, După Ogradă": Bh 8; „De la 1777 au intrat sub dependenţa Episcopiei Greco-catolice de la Oradea": Bh 12; *boiereşti*: Tm 6; „La început": Tm 4; „Pe pământ domnesc, nobiliar": Ar 1; „La grofi": Ar 3, 8, 10; *camerali*: Ar 11; „Ai familiei Toldy şi apoi ai familiei Esterhazy": Bh 13.

Sat cu proprietate mixtă: „Erau şi liberi, şi iobagi, pe moşia unui grof. Groful a vândut [pământ] în timpul Războiului mondial; au cumpărat oamenii, dar fără pădure, pe care o tăiase groful": Bh 2; „Erau şi liberi, şi birişi": Bh 5; „Erau şi liberi, şi iobagi boiereşti": Bh 14; „O parte, iobagi, o parte, liberi, o parte, birişi, angajaţi la boieri": Bh 18; „Erau şi nemeşi şi iobagi": Mm 1, 2, 10; „Şi nemeşi, şi iobagi boiereşti": Mm 8; „Erau şi iobagi şi «jeleri»; iobagii se puteau muta de pe o moşie pe alta; jelerii erau ţărani liberi juridic, dar fie fără pământ, fie cu pământ foarte puţin; locuiau la grofi; erau 70-80 de familii": SM 10.

Sat de grăniceri: CS 4, 9; „A fost sat de grăniceri, regimentul 13 Confiniară Româno-Bănăţeană": CS 14.

Sat de muncitori: „Sat de muncitori, întemeiat în sec. al XIX-lea": CS 5.

Sat nou: „Sat întemeiat după 1920. Populaţia a fost împroprietărită pe moşia boierului Gheorghe Schwartz": Bh 9; „Sat înfiinţat prin colonizare în 1922-1924 la iniţiativa dr. Vasile Lucaciu": SM 6.

LEGENDE DE ÎNTEMEIERE

„Numele vine de la «băuţă» (piatră mică care există din belşug). Simon Gyorgy a fost groful. Bătrânii au cumpărat de la el pământ şi muntele. Groful a fost de la Ciula. De aceea, cei din Băuţarii de Jos sunt numiţi «ciuleni». Cei din Băuţarii de Sus au cumpărat pământ de la un boier din Valaţi. De aceea se numesc «vălăţeni»: CS 1; „Comuna are numele actual de la «brza» (repede, în slavă): CS 2; „Primii oameni care au venit aici au fost din familiile Mândra şi Luchici, dar nu se ştie de unde au venit; mai târziu au venit Stepaneştii din Câlnic": CS 3; „Vorbeau bătrânii că acum câteva sute de ani, pe actualul sat (vatră de...) a fost pădure şi oamenii lucrau la «meteri» şi la cărbuni, locuiau în colibe. Şi a venit un ordin ca unde avea fiecare coliba să-şi facă casă. Oamenii ar fi venit din regat. În Dealul Butanilor (familia Bâtea) a fost galerie de minereu, zisă «rudă». Se zice că locuitorii au venit aici din Oltenia în timpul domniilor fanariote şi al ocupării Olteniei de către austrieci (după 1700). Când au venit, moşii lor au lucrat cărbuni în pădure, pe care îl transportau cu samarul pe cai, în caravană, unul după altul": CS 5; „Se spune că satul a fost format din oameni care au fugit din cauza asupririi ungureşti, nu s-au supus": CS 6; „Numele vechi, Rudăria, ar veni de la o mină de fier sau de la un grup de rudari, spălători de aur din nisipul de pe râul Rudărica": CS 7; „Se zice că pe vremuri au fost colonizaţi romani ca lucrători la pădure. Au şi nume româneşti (Ursu, Cocora). S-au căsătorit cu femei din Caraşova ori Nermet care i-au obligat să treacă la catolicism (iniţial fuseseră ortodocşi). Numele satului ar veni de la iabloko (măr) sau iablac": CS 8; „Numele satului ar veni de la un câine numit

https://biblioteca-digitala.ro

Lăpuş. Acest câine a murit la un fag mare, de pe dealul Bobi. De aici şi numele satului, Lăpuşnicu Mare. Vechiul nume era Lăpuşnicu de sub Codru": CS 9; „Primii oameni au venit prin 1740-50, familia Lala. A venit o lege să le dea loc de casă, să-i adune de prin cătunele din împrejurimi. Oamenii (satul vechi) erau prin împrejurimi. I-au dat popii lot şi l-au adus din gospodăria lui, zisă Dealul Popii. Cam acum 250 de ani a fost vândut satul la boieri şi i-a făcut iobagi. Oamenii s-au ascuns, au venit 50 de călăreţi militari. Au strâns oamenii, i-au bătut şi i-au robit până în 1848. Franz Iosef a primit împărăţia şi [a dat ordin] să dezarmeze ţăranii şi timp de trei zile să facă ţăranii ce vor: «Pământ bun şi lat/Vedea-l-aş spânzurat/Pe cine l-o măsurat». Generalii, coloneii pe timpul turcilor, care au avut merite [în lupte] contra turcilor au primit pământuri. Oamenii au fost dislocaţi cu forţa din satele vechi pentru a elibera terenurile şi a fi controlaţi mai uşor": CS 12; „Chirilă Pau povesteşte că în sat a fost un notar, Vladimir Mărgau, care înainte de primul Război mondial (Chirilă avea cam 12 ani atunci) le povestea copiilor că la Dâmbu Odăilor (unde au fost grajdurile baronului) a fost o cetate care se numea Varad, că Vărădia s-a format din Ciobeni (câmp pe hotarul satului), un cătun ai cărui locuitori s-au mutat pe locul Vărădiei de azi, împreună cu locuitorii din cătunul Poiana Flămândă. După ce s-au mutat aceşti locuitori, aici s-a format satul, care a luat numele după cetatea Varad, căruia i s-a adăugat Dia, care era vechiul sat, partea de nord-vest a Vărădiei. Azi Dia se cheamă Valea cu Piatră. Această parte a satului se cunoaşte că este veche, străzile fiind curbe pe lungimea către nord": CS 15; „Cetatea de la Lipova [se spune că] ar fi fost făcută de uriaşi": Tm 2; „Satul ar fi de vreo 600 de ani. Numele Foeni ar veni de la fân, fâneţe. În satul Cruceni au fost colonizaţi maghiari pe vremea Mariei Tereza. Foeniul exista deja [atunci]": Tm 5; „Vatra veche a satului a fost la locul numit Dâmboviţa (azi în moşie); era foarte mică, două străzi; acolo era o fântână. A venit un uliu cu o mână de om în gură (erau pe atunci lupte în Austro-Ungaria) şi muierile, de frică, au fugit sau s-au aruncat în fântână. Şi atunci satul s-a mutat pe vatra actuală": Tm 6; „Se zice că pe vremuri ar fi venit o văduvă cu doi copii care s-ar fi aşezat în Luncă şi că vechea populaţie a localităţii ar descinde din această familie": Tm 7; „[Sunt două legende]: I. Se spune că în locul acesta unde e teren cultivabil a fost numai păpuriş, trăiau numai păsări de baltă, loc pustiu, Pustiniş. II. Au fost trei coline, una spre gară, una unde este acum strada principală şi una pe strada paralelă, dar era pustă; oamenii au coborât din satul bătrân cam acum 140-150 de ani. Au venit treptat în pustă şi li s-a spus pustinişeni. [Satul] din 1924 se numeşte Pustiniş": Tm 9; „Se zice că ar fi fost o familie, Toma şi ei ar fi întemeiat satul Tomeşti": Tm 12; „Legenda spune că pe vremea tătarilor un om din Ţara Bârsei, luat prizonier, a rămas şi s-a scuns între ceva spini, la Podul Turcilor şi a mâncat peşti. După ce lucrurile s-au potolit, el a întemeiat satul. De aici, de la acest bârsan, se trage numele Bârsa": Ar 1; „Se spune că ar fi fost un domn cu numele de Claudis şi de la el şi-a luat satul denumirea de Cladova": Ar 4; „Se zice că satului i s-a zis Socodor că erau mulţi soci (copaci)": Ar 10; „Legenda susţine că strămoşii satului Troaş ar fi fost lotri. Aceştia se ascundeau în pădurile din nordul satului. În punctul numit La Ulmet (aproximativ 4-5 km în pădure) se cunoaşte şi azi iazul unei mori de apă. Biserica de acolo a fost mutată mai întâi în capul satului (sud) apoi pe locul actual. Această biserică, construită în întregime din lemn este declarată monument istoric": Ar 15; „Se spune că ar fi fost un cioban care ar fi avut un ciomag şi care ar fi spus: «[Să se facă satul] unde dau eu cu ciomagul». Bătrânii spun că primii oameni care au venit în sat au murit de ciumă şi de acolo este denumirea Ciumeghiu. Din documente, denumirea veche a satului este Ilia; aşa apare şi în primele atestări": Bh 6; „Pietroasa – teren pietros; satul Juleşti s-a înfiinţat de [către] nişte hoţi, pe care, când au

https://biblioteca-digitala.ro

vrut să-i prindă, au fugit; la Moţeşti, au fost ceva moţi": Bh 8; „Roşie este culoarea zăcămintelor de bauxită şi fier; chiar dealurile pleşuve au [această] culoare": Bh 11; „Mulţi locuitori se numeau Culă (Niculae)": Bh 13; „Numele satului vine de la valea Tărcăiţei": Bh 15; „Prima dată a venit aici un moţ cu ciubere, care s-a aşezat în centru. În jurul lui s-au aşezat şi alţii": Bh 16; „Numele vechi era Keniz, până prin 1950, venit, se pare de la Pavel Kinezu": Bh 19; „Se spune că în faţa unei primejdii se semnaliza cu făclii şi că cei din jur ar fi văzut şi au strigat: «Arde satul!» şi aşa i s-ar fi dat denumirea de Ardusat; sau că tătarii au incendiat satul": Bh 1; „Se spune că ar fi venit ciobanii Ilie Băsan cu fratele său (nu i se reţine numele) şi s-au stabilit aici cu oile. Se spune că mai târziu peste Băsani ar fi venit o populaţie de origine polonă din care se reţine familia Pop": Mm 2; „Se spune că satul ar fi fost întemeiat de familia Chifor şi există un dâmb care se cheamă Dâmbul lui Chifor (punct de hotar), unde s-ar fi întemeiat prima aşezare. Se pare că locul este cel numit Satu Petrii şi că fuseseră iniţial 14 case, care aveau biserica lor (de altfel este un loc numit Dâmbu Bisericii)": Mm 3; „Se spune că numele satului se trage de la ciocârlie, că a cântat ciocârlia aici; aşa ne spunea învăţătorul satului": Mm 5; „Numele satului a fost dat după numele fiicei lui Dragoş, Giula": Mm 6; „Se spune că satul a fost pe Gura Râului. Era un om cu doi boi negri care se culcau acolo; bisericuţa din dâmb s-a făcut pe locul unde se culcau. Şi s-a început să se facă apoi case şi aşa a crescut satul. Satul a fost doar de români şi s-a chemat Lăpuşul Românesc pentru că erau numai români": Mm 8; „Din Dolha, de dincolo de Tisa, de acolo au venit cei 12 copii care au înfiinţat cele 12 sate nemeşeşti din Maramureş, printre care şi Petrova. [Cel] care a venit aici se chema Pătru": Mm 9; „Au venit oamenii de la Bogdan. Au fost nişte căprari cu caprele. S-au aşezat la Ciuroiul Popii. Au făcut un «seci» lângă apă. Satul are peste 400 de ani. Când a crescut populaţia au făcut o mânăstire mică în Dâmbul Mânăstirii. Mânăstirea a ars; s-a făcut altă biserică; a ars satul cu biserică cu tot. S-a făcut din nou o biserică mică. A fost stricată şi s-a făcut o biserică mare şi apoi altă biserică": Mm 11; „Când s-o făcut comuna, aici o fost pădure. Numele, după numele apei. Au venit patru fraţi: But, Gyula, Fery, Săpânţeanu, cu 600 de ani în urmă. Ei s-au aşezat în tot Maramureşul. But a înfiinţat comuna Budeşti, Fery o venit până la Ocnă (Şugatag), Gyula o coborât la râul Mara şi acolo s-o aşezat. Acolo lângă apă e un loc căruia îi zice Schitu Goleşti. Săpânţeanu o venit până aici şi a găsit loc bun lângă apă, o dumbravă de gorun, carpen, frasin. O avut cai şi a dat roată obcinelor cât a înconjurat el cu calu' în două zile. S-a întâlnit cu Gyula între măguri unde a pus hotaru'. Gyula a rămas la Giuleşti. Săpânţeanu o avut şapte feciori şi o fată: Stan, Pop, Derheş, Petre, Ilie, Stanca, Chiodari, Nan. Le-a dat de zestre. Stan şi Pop au rămas în Săpânţa, lui Derheş i-a dat Socii Roşii (Sarasău), lu' Nan, Ronele (de Sus şi de Jos), lui Chiodar, Bidăul (peste Tisa, în Ucraina), lu' Petre, Valea Arinişului (Tarasu, peste Tisa), lui Ilie, Domneşti (Urmezeu), Stancăi, Fundu Maramureşului (Cuhnea, Dragomireşti, Ieud). S-au tot înmulţit şi au umplut întreg Maramureşul. Din familia lui Stan a fost un Stan Ion, pictor la Tarsu de Jos. Când or venit tătarii peste Tisa, el le-o ieşit înainte cu 300 de gardişti. O prins 500 de tătari şi 75 vehicule. Câţi or scăpat, le-o ieşit popa Lupu de la Borşa p-un izvor, o-ncrestat pădurea şi i-o omorât pi tăţi. Şi azi se cheamă Jgheabu Tătarilor (la Borşa). Maria Tereza cu Iosif al II-lea au pus grăniceri pe vârfuri. O fost o botă (bâtă) – bota străjii, care o mers din casă-n casă. Fiecare avea la casă fereastră oarbă (dulap în fereastră) şi or apărat şi n-or venit tătari. Aşa or apărut grănicerii. Câţi au fost peste Someş; n-au vrut să iasă grăniceri ca cei din Rebra, Rebrişoara etc": Mm 12; „Satul s-a născut de mult. La început s-a numit Făgeşti, a fost pădure de fagi, făget mult. După aceea i-a dat numele de Şişeşti": Mm 13; „În mijlocul

https://biblioteca-digitala.ro

comunei se află fântâna Păşteasca unde se zice că au fost fugari (haiduci). Ei ar fi întemeiat satul; se numeau Paşca, Homa ş.a. Se zice că locuitorii de aici se căsătoreau cu fete şi băieţi din Lecânţa (com. Călineşti) care e un sat mai vechi decât Cămârzana": SM 3; „Se spune că înainte aici ar fi fost o livadă de vişini unde ar fi fost o cetate. Prin sec. XIII-XIV s-a adunat satul în jurul cetăţii. După o legendă, pe locul satului ar fi fost o pădure. Satul a fost în Dumbravă. Pe vremea grofului Lonoi au găsit cetatea în pădure şi atunci au început să se facă casele pe actulul loc (la începutul sec. al XIX-lea)": SM 7; „Numele satului vine de la Stanislav, român": SM 10; „Numele vechi al satului este Szödemeter. A fost un ţesător, Demeter": SM 11; „Se spune că a fost un cătunaş la Pustă şi un cătunaş la Nanda. S-au tot chemat să vină unii la ceilalţi. N-au vrut. Apoi, au hotărât: vor porni de la Nanda şi noi de la Pusta şi unde ne întâlnim, acolo facem satul. Aşa s-a născut satul": SM 12; „În jurul anului 1000 se spune că ar fi existat două galerii de mină. Un bătrân, probabil stăpânul satului, ar fi avut două fete gemene, numite Tarna Mare şi Tarna Mică. Când s-au căsătorit, în aceeaşi zi, le-a dat ca zestre câte o mină. După un timp, bătrânului i s-a făcut dor de aceste fete şi a spus că se duce la Tarna Mare care locuia la galeria cea mare sau la Tarna Mică, care locuia la galeria mai mică. Tarna înseamnă galerie în lb. slavă": SM 12; „Se pare că a fost o familie foarte veche, prigonită din Maramureş, care se cheamă Turţ, care s-a aşezat întâi spre Halmeu; şi azi, locul acela se cheamă Câmpul Turţ. Apoi, când au venit hunii, s-au aşezat aici, în Dâmbeni. Se spune că prima familie aşezată aici au fost Grigorenii, apoi Uderii (Uder Grigor, venit din Baia Mare)": SM 14; „Peste Valea Bărbătacului era un podeţ peste care a trecut o căruţă încărcată cu butoaie cu vin. Podul s-a rupt, butoaiele s-au vărsat şi de atunci se spune că s-a dat numele de Podul Vinului": SM 15.

DATE ALE ISTORIEI LOCALE

„S-au găsit urmele unei vechi aşezări din timpul romanilor (piese la Muzeele din Timişoara, Cluj); comuna este atestată documentar din 1691 (Arhivele din Timişoara). Istoricii spun că vatra actuală a luat fiinţă în sec. al XVII-lea. Primii locuitori au venit de sus, din pădure, pentru a spăla aur din nisipul râului pe locul numit Gura Abrilei": CS 2; „Singura atestare se află în însemnările preotului Gropşan, din perioada 1718-1739 şi se referă la venirea primilor «bufeni» din Oltenia. Locuitorii au fost aduşi aici în perioada dominaţiei habsburgice asupra Banatului şi Olteniei, ca lucrători la minele din această zonă, fiind folosiţi la producerea mangalului necesar topitoriilor. Unele izvoare (date oferite de prof. Ion Murgu) consemnează şi aducerea unor specialişti nemţi şi francezi la lucrările de minerit din zonă (de ex. numele Şel din sat)": CS 5; „Satul este pomenit în documente începând cu sec. al XV-lea": CS 10; „C. Daicoviciu considera că pe aceste locuri a fost un castru roman Caput Bubali (Izvorul Boarului). Nu sunt documente să ateste cu precizie. Există săpături (Comăţel) unde s-au găsit vase de piatră, resturi ceramice": CS 12; „Atestat în sec. al XII-lea, pe timpul lui Bela al II-lea (1173-1196). Între 1418-1597 se aminteşte de comuna Ramna. În sec. al XIII-lea sunt cunoscuţi aici sub numele de chenezi – râmneşti. Se pare că au luat parte la luptele dintre Iancu de Hunedoara şi Matei Corvin, în jurul cetăţii Bucşa, pe locul numit azi Buza Turcului (în sec. al XV-lea). În sec. al XVIII-lea în Ramna se face staţia de poştă pentru schimbat caii, Birtu Mare (date luate din monografia comunei)" : CS 13; „Satul Ilova este atestat la începutul sec. al XVI-lea, cu români, şi totuşi ungurii l-au numit Illopatok. Slatina Timiş apare prima dată, ca localitate

https://biblioteca-digitala.ro

romană, în Tabula Pentigeriană (sec. 3 D.C. segment VII b), ca Gaganis sau Zengma (Slatina). Vechiul drum Drobeta – Dierna – Tibiscum trecea prin hotarul de azi al Slatinei. Documentele din sec. al XV-lea vorbesc de un Mihai Românul de Zlatnya": CS 14; „Se consideră că pe Dealul Chiliilor a fost Arcidava – aşezare dacică. Probabil că pe ruinele ei s-a construit „Er Somlyo", fortificaţie medievală distrusă de turci. Prima atestare oficială apare la 1390 într-un act de donaţie a lui Sigismund de Luxemburg către Banatul Severinului prin care-i dona castelanului de la Er Somlyo satul Vărădia. Menţionarea din 1390 apare în lucrarea lui Millekev Bodog din Vârşeţ *Varadia története*, 1883, Timişoara. După I. Stoia, *Răscoala ţărănească din Banat*, Timişoara, ţăranii participă la răscoala din 1738-1739 contra stăpânirii austriecilor": CS 15; „Sat amintit documentar la 1332. A avut drept de vamă. A fost o cetate ale cărei urme se cunosc şi acum": Tm 1; „[Vestigii] arheologice la Coşari (sat aparţinător comunei); 1440-1477, aparţine cetăţii Şoimoş; 1890, comitatul Timiş, district Recaş, 895 locuitori; 1921, jud. Timiş-Torontal, plasa Recaş, 918 locuitori, ţinea de com. Hodoş; 1935, jud. Timiş-Torontal, plasa Recaş, 809 locuitori, reşedinţă de comună; 1956, reg. Timişoara, raion Lugoj, formată din Hodoş, Lucareţ şi Tes; 1966, reg. Banat, raion Lugoj, 596 locuitori; 1972, jud. Timiş, 530 locuitori": Tm 2; „1509, 1548, primele menţiuni în documente; 1595, 1602, 1658, lupte cu turcii; 1688, vin austriecii; monografie tipărită, Pesty Frigyes, *Judeţul Caraş* (*Crasso Varmegye*), 1884, Budapesta": Tm 4; „Prima atestare: 1447, când Ioan de Hunedoara donează jumătate de parte a bunurilor din Găvojdia de Jos şi Găvojdia de Sus (din districtul Lugoj) lui Dan şi lui Vlad Temesel. Între 1514-1516 se aflau ca localnici doar 10 familii de iobagi; în 1890, pe actuala vatră, erau 1313. La începutul sec. al XVIII-lea s-au unit cele două Găvojdii, pe actuala vatră – erau 87 de case; în 1939 erau 1228 de români, 21 de maghiari şi 3 germani. În 1904, act de donaţie a castelului şi grădinilor sale făcut de Carol Schwab, ca sprijin pentru copiii săraci; după 1 decembrie 1918, Orfelinat pentru copiii săraci, fără părinţi; azi, Casă de copii şcolari (158 de băieţi), care întreţine în vacanţe pe cei care învaţă şi la alte şcoli (inclusiv la facultăţi)": Tm 6; „Pustiniş, atestare la 1767; în 1836, inundaţii mari, provocate de Bega; 1890, comitatul Timiş-Torontal, district Cenei, 1073 de locuitori, reşedinţă de comună; 1935, acelaşi comitat, plasa Peciul Nou, reşedinţă de comună, 1563 de locuitori": Tm 9; „Gheorghe Drânovan, *Micromonografia judeţului Timiş*, Timişoara 1973: sat atestat la 1332; prospecţiuni arheologice făcute de Muzeul Timiş [au descoperit] urmele unei cetăţi de pământ": Tm 10; „Nu se ştie când a fost întemeiat, dar se crede că este foarte vechi [...] pentru că ţinutul a dat la iveală în partea de NV oseminte omeneşti, fără să se precizeze de când anume sunt aici": Tm 11; „Atestat la 1479 (fără alte date)": Ar 1; „Monede dacice (trei tezaure), sec III-II Î.C. care se află depuse la Budapesta; [întemeiat] la 1334 (arhivă), se presupune chiar la 1312, conform unui alt document, care nu se mai găseşte. Locuitorii satului ar fi sprijinit războiul de independenţă din 1877 cu alimente şi bani. În 1918 trupe maghiare i-au adunat pe săteni, i-au culcat şi au tras salve pe deasupra capetelor lor. Gonite de gărzile române, au plecat cu 10 ostateci, din care patru au fost găsiţi legaţi, cu gâtul străpuns, la Chişinău Criş. Conducător al bandei de ucigaşi era Gabor Ferenczy care a fost ulterior judecat": Ar 3; „Cam pe la 1357 era Cetatea Cladova şi era un schit de călugări. În 1944 ungurii au venit până în Valea Cladovei; s-au dus lupte extrem de dure, au durat cam opt zile. Armatele noastre erau de la Dâmbul lui Iureş pe Gura Văii": Ar 4; „[Apar documente] în *Paleoliticul Ardealului*, în Anuarul Institutului Geologic al României, vol XIV, săpăturile făcute de Martin Roşca (Cluj) la Ionăşel, în1922; în 1886, la Gura Văii, monede din Apollonia şi Dirachium (cetăţi din sec. I Î.C); în

https://biblioteca-digitala.ro

1968 s-au descoperit monede la Feniş, în apropiere de Gurahonţ, district şi voevodat de Căpâlna, la 1439, între Mădrâjeşti şi Mesteşti, unde se menţine denumirea de Cetăţeană": Ar 5; „De mult a fost o fabrică de sticlă. Din pădure se făcea cenuşă şi cu leşia se ajuta la producerea sticlei. Satul e mai vechi, ar fi de vreo 600 de ani dar sticlărie (local, «egărie») era de 200 de ani": Ar 7; „Atestare documentară de la Vatican; se aminteşte că localitatea exista la 1380; în memoria colectivă se păstrează şi ciuma de la 1480-1482": Ar 8; „Se pare că Mişca s-a înfiinţat în sec. al XIII-lea (vezi Gall Jeno, *Starea economică şi socială din judeţul Arad*). În 1349 comuna se afla concentrată mai mult pe malul stâng al râului Teuz; în 1337 era parohie; în 1393 hotarul a devenit proprietatea lui Miskey; în 1433, un procent era a lui Pathokay iar restul al lui Ketezercin. În 1872 proprietar este arhiducele Iosif, care, vrând să comaseze moşia, a mutat satul pe malul drept al Teuzului, unde este şi astăzi": Ar 9; „Prima atestare: 1229; între 1229 şi 1918 satul a aparţinut mai multor familii de feudali, ultima fiind a grofului Wenchein": Ar 10; „Dovezi ale existenţei vieţii materiale şi umane - materiale arheologice, încă din epoca neolitică. Satul este atestat documentar în anul 1138 (vezi „*Documente privind istoria României*, vol I, seria C, Transilvania 1075-1250, documentul nr. 4)": Ar 11; „Atestat documentar la 1574, vezi: Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol I": Ar 16; „[Oamenii] au venit prin 1738, în timpul Mariei Tereza. La început comuna s-a găsit sus în deal. Maria Tereza i-a împroprietărit pe bulgari aici. Ea i-ar fi catolicizat. Au plecat din Bulgaria din cauza turcilor. Au înfiinţat, tot aici, mai multe sate: Besinova, Brestia, Denta. Bulgari erau prin tot satul, românii cam pe la margine, pe Valea Românească, iar ungurii la capul satului, spre şoseaua naţională. «Când eram eu mic, erau numai vreo 30-40 de familii de români, care locuiau în jurul bisericii (au avut şi o biserică mică) şi înspre cimitir, la extremitatea satului». Azi sunt 2258 de români, 985 de maghiari, 1106 bulgari": Ar 17; „Se consideră că Budureasa este un sat mai vechi decât cele din apropiere, cunoscut prima dată în sec. al XV-lea. În prima jumătate a sec. al XVIII-lea avea şcoală. [Există] adnotări pe cărţi bisericeşti care se referă la o holeră, la secete, pârjol sau nume de feţe bisericeşti care au slujit în comună": Bh 1; „În 1552 în Conscierea Liber Regius [atestare]; într-un Penticostarion s-a aflat o adnotare a preotului Ion Damşa despre revoluţia de la 1848-49 în Transilvania şi despre venirea muscalilor la Holod, Tinca, Oradea. Satul avea obligaţia de a contribui la întreţinerea trupelor ruseşti": Bh 3; „Satele Corbeşti, Cotiglet, Ceişoara s-au înfiinţat pe la mijlocul sec. al XVII-lea. Cotiglet, la 1650. Temelia bisericii romano-catolice din Ceica a fost pusă la 1500, cu scopul de maghiarizare. Şi românii aveau biserică, de lemn, cu pământ bătut. Biserica ortodoxă actuală s-a făcut în 1925. Ceica este amintită la 1270: Linia Copacilor (puncte de apărare contra tătarilor); erau copaci puternici, tăiaţi, numiţi Indagine – în partea de est a Bihorului şi pe domeniul bisericesc, pe Sititelec – Jepiş – Ceica – Cetatea (Finiş – Huta, lângă Beiuş). În 1348, populaţia din Câmpia Oradei – Salonta este decimată de ciumă. În 1349 se fac scutiri de impozite pentru cei din aceste părţi şi se iau măsuri de colonizare cu element românesc, în scopul repopulării satelor. În 1552, cu ocazia conscripţiei contribuabililor, localitatea Ceica este amintită, după Beiuş, ca sediu de circumscripţie (pertinantiae), cu 115 porţi, cu 475 de familii, 2850 de suflete. În urma năvălirilor turceşti din 1595-1598 şi 1660, Bihorul de vest îşi schimbă înfăţişarea; populaţia maghiară se micşorează, fiind înlocuită de populaţie românească din partea estică a dealurilor şi a munţilor Apuseni. Pe la 1830-40 ungurii au adus un nou val de colonişti din Ucraina răsăriteană. Sunt şi acum neamuri destul de numeroase cu nume ca: Rusneak, Polonceak, Filak. Erau greco-catolici. N-au reuşit nicicum să-i maghiarizeze,

https://biblioteca-digitala.ro

fiind asimilaţi în marea masă de români. Şi-au pierdut limba. Au rămas greco-catolici (rutenii) până în 1948, când au trecut în masă la ortodoxism. Maghiarii au murit sau s-au împrăştiat treptat în câmpie, spre Oradea. Pe la începutul sec. al XIX-lea, majoritatea zdrobitoare era valahă. În Ceica, încă de pe la 1800 era plasă, cu judecătorie, închisoare, biserică, şcoală confesională. Plasă a fost şi după 1920, până în 1950, cu o şcoală românească şi una maghiară. Treptat, până pe la 1940 şcoala maghiară a fost desfiinţată. În trecut, o parte a satului Ceica, numită Telep, a fost colonizată cu maghiari, care, treptat, au plecat în alte părţi": Bh 4; „Satul este de pe la 1700 şi ceva. Turnul l-ar fi făcut turcii. [S-au descoperit] monede, pinteni de car. În 1804, 1904, a ars tot satul": Bh 5; „Se ştie de sat din 1274, când este atestat documentar (s-a sărbătorit în 1974)": Bh 7; „Sat de colonişti, înfiinţat în 1921 sau 1926. Populaţia provine din localităţile din vestul munţilor Apuseni. În 1940, expulzaţi, plecaţi în Banat; în 1944, toţi au revenit. Fiecare a primit 1600 de stânjeni, respectiv 800 pentru casă şi gospodărie şi 800 pentru grădină. Pământ s-a primit 10 jugăre, şapte arabil şi trei, fâneaţă. Mai avea satul păşune comunală, islaz": Bh 9; „Într-un dicţonar maghiar, Roşia apare în 1901 cu 243 de case şi 2432 de locuitori". Bh 11; „La sfârşitul sec. al XVII-lea, începutul sec. al XVIII-lea, satul apare atestat pe actualul loc. Există un plan al satului din 1870. Au adăpostit revoluţionari de la 1848 în munţii Apuseni. Au participat la I Război Mondial": Bh 12; „La 1332 apare atestat Villa Sancti Nicolay în D.I.S.R. Transilvania, vol III; în 1478, 1599, 1693 apare Szent Miklos; în 1829, 1851, Olah Szent Miklos; în *Crişana* din 7 iulie 1873 sunt prezentate monede dacice": Bh 13; „Satul este amintit la sfârşitul sec. al XIII-lea între aşezările bisericeşti, dar localitatea exista de cel puţin 100 de ani, de la 1291, cu diverse denumiri (v. Ştefan Pascu, *Voevodatul Transilvaniei*, p. 33). Satul apare sub numele de Villa Alumas în socotelile de dijme ale Episcopiei de Oradea pe anii 1291-94. În sec. al XIV-lea, moşia din care făcea parte şi satul Sârbi, a fost confiscată de guvernatorul Koposz, intrând în patrimoniul regal. Este donată de regele Sigismund, în anul 1395, feudalului Csaky. Satul Sârbi avea obligaţii feudale, ţăranii devenind iobagi şi «jeleri». În cea mai mare parte, satul aparţine acestei familii până în sec. al XIX-lea. În 1421 sunt pomenite după numele lor satele româneşti într-un act de moştenire al familiei Csaky, printre care şi Sârbi, situat la 8 km de cetatea din care s-a păstrat numai un fragment în apropierea localităţii Sălard, pe malul apei Barcău. De la sfârşitul sec. al XVII-lea, începutul sec. al XVIII-lea, alături de familia Csaky apar cu un teren mai mic stăpânit, familiile Ravaszdy şi Horvath. Dintr-un *Registru de recensământ din plasa Oradea în anul 1712* reiese că Sârbi era în posesiunea comitelui Stefan Csaky iar în 1733 erau 25 de familii care prestează 12 zile de «robotă», 13 iobagi, etc. La recensământul din 1719 apare ca aparţinând aceluiaşi Ştefan Csaky şi urmaşilor lui, Gheorghe şi Andrei, înainte aparţinând lui Ravarszky. Înainte de 1848, numărul jelerilor şi al ţăranilor cu pământ puţin era mult mai mare decât cel al iobagilor. În 1848, s-au şters obligaţiile feudale printr-o lege adusă de Dietă cu referire la Banat, Crişana, Maramureş. După 1900, apare ca proprietar al celei mai mari părţi a satului moşierul Gheorghe Mahler, cu domiciliul în Şisterea, care va stăpâni până în 1945": Bh 14; „[S-au descoperit urme de] aşezare neolitică în La Vii ori Dealul Morii şi în cotul Râpa, ceramică pictată şi o figurină antropomorfă, de lut ars. Aşezarea a fost neîntrerupt locuită din epoca geto-dacică, dovadă ceramica cenuşie zgrunţuroasă, de factură romană provincială. În sec. XIII-XIV Râpa şi Tinca erau locuite; cea mai veche şi populată uliţă era cea românească. Tinca este menţionată într-un document din 31 III 1338, emis cu ocazia hotărniciei privitoare la terenurile de arătură de pe malul drept al Crişului Negru, în special moşia Gurbediu, care

https://biblioteca-digitala.ro

era deja în posesia unor feudali maghiari împământeniţi aici prin uzurparea terenurilor obştilor româneşti. Martor a fost un anume Toma de Tinca. Satul Guberdiu apare într-un document din 1302 cu ocazia unei hotărnicii. Belfir şi Girişu Negru apar în registrul dijmelor papale din 1332-37. Râpa, în documente din perioada pustiirilor turceşti din 1692, dar populaţia de pe Dealul Morilor este menţionată la 1220, 1403, 1412, 1474 etc. Prelatul Rogerius, autorul lucrării *Carmen Miserabile* s-a refugiat aici, în urma distrugerii cetăţii Oradea de către tătari, iar documente din această perioadă amintesc Voevodatul de Cărândeni (din apropierea comunei), ca formă proprie de organizare autohtonă. Obştea sătească a continuat să rămână cadrul organizat de desfăşurare a activităţilor economice, sociale a românilor. Invazii turceşti, în 1555, 1597, 1599; conscripţii privind iobagii, în 1552, 1555, 1605, 1692; în 1552, Tinca avea 39 de porţi cu aproximativ 150-160 de gospodării şi 5-600 de suflete; între 1597, distrugeri în timpul luptelor feudale; între 1599-1605 toate conscripţiile pomenesc de un teren pustiu (desertus) dar tincanii aveau şi în această perioadă o contribuţie obligatorie faţă de armata turcească staţionată în apropiere. În 1595 Tinca a fost arsă în întregime, ca şi în 1692, la retragerea turcilor din Banat. În 1683 şi 1695, pustiesc tătarii. În 1704, probabil în hotarul satului Belfir, s-a dat o mare bătălie între curuţi şi loblonţi, care, alături de epidemia de ciumă din 1710, a dus la scăderea numărului de locuitori de la 234 (1692) la 78 (1715-20). În 1770, sigiliul satului Tinca, un buştean; după 1770 iobagii primesc dreptul la pădurărit; Urbariul din1772 îi numeşte «iobagi de liberă strămutare»; în acelaşi an, populaţia: 480. În 1840 de descoperă efectele apelor carbo-gazoase şi se pun bazele băilor din Tinca; în 1853, reşedinţă de plasă; în 1855, târg de câmpie; în 1857, 2186 de locuitori, circumscripţie electorală; în 1866, Em. Gojdu, deputat, şi prefect de Caraş, introduce limba română în administraţia judeţului. În 1855, inundaţie mare; în 1858 începe săparea canalului; în 1899, cale ferată Ciumeghiu-Holod": Bh 16; „Satul este atestat în jurul anului 1400; se pare că în peşterile din defileu s-a locuit din preistorie, comuna primitivă". Bh 17; „Sat atestat la 1219. Înainte de 1800, în Văşad erau trei categorii: nobili, cu pământ şi casă, coloni, veniţi din alte localităţi şi plebei, iobagi fără pământ": Bh 18; „Sat atestat cam de la 1100 – un drum comercial care trecea prin apropierea satului, Bogomird – Voevozi – Valea lui Mihai – Carei. S-au găsit vase de incinerare care ar data de prin 2000 Î.Ch.": Bh 18; „Atestată documentar în 1391": Mm 2; „Documentele atestă localitatea în 1405. Numele ei s-a schimbat astfel: în 1405, Boon; în 1475, Bon; în 1549, Nagh-Bona; în 1566, Nagy Bonny; în 1733, Bony; în 1650, Nagy Bun; în 1669, Nagy Bonny; în 1733, Bony; în 1750, Bojy; în 1760-1762, Nagy Buny sau Boj; în 1800, Boiu Mare": Mm 3; „Întemeiat de familiile Bud, Berinde, Mihali şi Tămaş": Mm 4; „[Se zice că] satul este de 700 de ani": Mm 5; „Satul datează cam de la 1339 sau 1349, după documente. S-au făcut săpături arheologice lângă biserică. S-a descoperit fundaţia unei alte biserici, mai vechi. La unirea de la 1918 a participat şi o delegaţie din Giuleşti": Mm 6; „Prima atestare în 1385 (Lapas Terra); în 1505 – 1506 [apare] denumirea Olah Lapos": Mm 8; „Satul este cam de vreo 600 şi ceva de ani; documentul cel mai vechi datează din anul 1411; ca evenimente, Revoluţia din 1848, Războiul din 1877 (voluntari), Războiul din 1914-1918": Mm 9; „A fost dominaţie austriacă, ciumă şi holeră": Mm 12; „Apare în documente, în Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania* ca atestat în anul 1380; după autori maghiari, este citat într-un izvor maghiar; Fenyes, la începutul sec. al XV-lea": SM 3; „După ultimele documente descoperite, localitate atestată în 1217": SM 4; „Sat vechi de la 1400; în 1920, colonizări în două rânduri din Cluj, Maramureş": SM 5; „Sat înfiinţat prin colonizare în 1922-1924 la

https://biblioteca-digitala.ro

iniţiativa dr. Vasile Lucaciu. Înainte de 1922 pe aceste locuri era păşunea unui grof care a plecat în Ungaria după I Război Mondial": SM 6; „În apropiere de sat s-au găsit cuptoare ale dacilor liberi (sec. II-IV DC). Satul înconjura castelul fortificat (se presupune pe locul unei cetăţi de pământ); castelul din sec. XVII aparţinea familiilor Racoşi şi Lonay. O nobilă române transilvăneancă s-ar fi plâns unei mari boieroaice de la Roma că ungurii i-au luat averile împreună cu cetatea. La Roma se spune că ar exista documente care se referă la acest litigiu care privea nu castelul unguresc, ci cetatea de sub el. Până la eliberare, zisă «slobodna», când a fost abolită iobăgia, [oamenii] au lăsat vite şi atelaje pe câmp şi chiar la insistenţele boierilor au refuzat să le mai aducă la grajd. S-au tras clopotele la biserici, [subiectul Gheorghe Şimon] crede că a fost ca în 1918. Satul a fost foarte mic pe timpuri; el a crescut după reforma agrară din 1921, când s-au dat locuri de casă, la reforma din 1945 s-a mărit din nou.": SM 7; „Sat atestat în 1417; atestări arheologice din sec. X D.C. Mihai Viteazu a stat aici în 1601 şi a plecat la Guruslău. Populaţia a participat la Răscoala lui Rakoczi în 1913 şi cu armata română la I Război Mondial"": SM 8; „Prima atestare, 1306; cea mai veche aşezare este Berea, la 1291; primele descoperiri arheologice, de prin 6000 – 5500 î.C. din neolotic şi din absolut toate epocile [ulterioare], dacică, romană. La Ziva, un cimitir celtic. Primii şvabi au fost aduşi în Ciumeşti, Foeni, Cămin, Urziceni, Petreşti în timpul Mariei Tereza, în 1712; În 1774 [aici] era populaţie aproape pur românească, [atestată] chiar în Conscripţia de la Budapesta; şvabii, catolici, au venit în Sanislău prin 1794. Cu timpul, au fost maghiarizaţi. Pentru maghiari, religia a fost un prim argument de maghiarizare. Prin 1700, Moise din Cioara a fost contra unirii religioase. Au fost mari frământări în Sanislău, stăpânite datorită intervenţiei lui Caroly. Gavril Lazăr de Purcăreţ, membru ASTRA, memorandist (membru în Comitetul PNR) a făcut parte din delegaţia de 300 de oameni care au înaintat împăratului un memorandum cu multe implicaţii politico-culturale. Continuator a fost Alexe Pop, membru în Comitetul Naţional Român din Sătmar, participant la Alba Iulia, alături de înv. Gh. Mureşan, Gh. Bulgăr (tatăl filologului Gh. Bulgăr). În 1911, Sanislău şi Moftinu Mic au fost contra puternicei maghiarizări. În sat a fost şi societatea Sentinela de Nord a studenţimii şi tineretului, cu o revistă. Din sumele încasate prin serbările câmpeneşti s-a construit actualul Cămin cultural. Maghiarizarea masivă – la sfârşitul sec. al XIX-lea, începutul sec. XX. Prin legea învăţământului se maghiarizau numele şi profesorii erau obligaţi să treacă notele în maghiară. În 1912 a început desnaţionalizarea în masă; românii nu erau primiţi nici ca zilieri, numai dacă îşi renegau naţia. Mulţi şi-au maghiarizat numele; situaţia a durat până la unire. Sunt şi acum câteva familii de şvabi, dar nu prea au curaj să recunoască. Prin 1936 era 1600 de români, 510 maghiari, 600 de şvabi; azi, număr aproximativ egal de români şi maghiari": SM 10; „Când au venit şvabii în Socond, i-au alungat pe români în aceste locuri ale Codrului. În Arhivele Statului de la Satu Mare, Socondul [este atestat] pe la 1623 - 1624": SM 12; „Sat atestat în 1378, «possessiones valachales» şi apare în 1430 cu ocazia unei moşteniri a familiei Pereny": SM 13; „Din sec. al XIII-lea sunt documente [legate de sat] la Arhivele Statului din Oradea. Au participat delegaţi la Unirea din 1918, trei persoane, din care Nuţa Trezii din Valea Vinului": SM 15; „Sat cam de la 1270. Menţiune documentară într-o revistă editată la Roma, comuna Vama [atestată] de la 1370. La biserica ortodoxă din Vama exista un clopot cu o inscripţie în chirilice: «Acest clopot a fost cumpărat în 1740 de către 40 de familii de români». Se vorbeşte de doi participanţi la Unire, din Racşa, care a aparţinut de Vama": SM 16.

https://biblioteca-digitala.ro

MOŞIA SATULUI

Denumire generică: *Vatră* (vatră de sat): CS 7. *Ţarină*: CS 1, 4, 12, Tm 4, 6, Ar 1, Bh 1, 8, 17; „Ţarină, care înseamnă teren arabil se foloseşte paralel cu hotar, dar predomină termenul hotar": CS 3; „Ţarină înseamnă doar arabilul": Tm 12, Ar 4, 5, 7, Bh 2, SM 3, 9; „Ţarină este loc în şes ocupat de fâneaţă şi de grâu, mai puţin de porumb. Avea paznici, plătiţi în natură, grâu, porumb. În ţarină se roteau culturile în terenurile arabile. Nu avea toată lumea teren în ţarină, numai cei înstăriţi": Bh 4. *Câmp*: CS 2, 11, 15, Tm 2, 5, 7, 9, Ar 16, 17, Bh 10, 14, Mm 1, 2, 5, 8-10, SM 7, 9, 10, 13; „Mai rar, câmpul satului": Bh 12; „Uneori": SM 15; *Holdă*: Bh 6; „Pentru părţile din moşie unde se găsesc proprietăţile sătenilor (Ceru şi Cărunta) locuitorii folosesc şi termenul de câmp": Ar 15. *Hotar*: CS 3, 6, 8, 10, 13-15, Tm 1-3, 5, 7-11, Ar 1, 3, 4, 6-11, Bh 3, 6, 9, 11, 12, Mm 1, 3-7, 10-13, SM 2-4, 6-16; „Numai partea împădurită din nordul satului se cheamă hotar": Ar 15; *Moşie*: SM 5, 10. *Rât*: Bh 7, 11, 16. *Locuri*: CS 2. *După toponime, forme de relief*: CS 5, 9, Tm 2, 11, 12, Bh 2, 4, 5, 8, 10, 11, 14, 15, 19, SM 9; „Grădinile de pomi fructiferi se cheamă *moşie* (moşie de meri, peri, etc); terenul arabil se cheamă *arătură*; fâneaţa se cheamă *livadă*": CS 14; „Se spune şi *la deal* dar se folosesc mai mult toponimele": Mm 12. *Altfel*: „Pământ de ranişte": Tm 7; „La pământ": Bh 18.

OBICEIURI DE STABILIRE A HOTARULUI

„La Fizeş, nu aici, hotarul s-a stabilit după distanţa pe care o putea străbate un om pe jos sau călare timp de o zi": CS 3, [Acelaşi obicei]: Ar 17, Mm 4, 12; „Se zicea: «Cine o fi pus *ştiumpul*», adică a bătut parul (ca semn de marcare a viitoarei vetre de sat), ca o formă de blestem. Se mai stabilea şi prin hotărâri, zapisuri": CS 6; „Omului care a fost aici i s-a cerut un cal, ca să-i dea mai mult teren. Nu a dat calul, dar nici teren n-a primit mai mult. A existat obiceiul aruncatului cămăşii ciumei. Pământul s-a dat şi prin hotărâri, zapisuri": CS 9; „Prin hotărâri, zapisuri, acte, măsurători": Tm 1, 3-5, 10, 11, Ar 16, Mm 1, 3, 5-8, 13, SM 8, 12, 13, 15, 16; „Se arunca cămaşa ciumei: se adună şapte babe iertate de Dumnezeu; într-o singură noapte se ţese, se toarce, se croieşte, se coase cămaşa. Merg femeile cu un om de pază; nu este voie să se vorbească deloc, nici la dus, nici la întors. Cămaşa o duc între hotarele comunelor, la o «gomilă» (o ridicătură de pământ în care este băgat un stâlp de hotar; [cămaşa] se lasă lângă stâlp. Se face întotdeauna când este o molimă de animale; azi se face mai rar": Tm 6; „Hotarul s-a stabilit odată din bătrâni": Mm 9; „S-a aruncat cămaşa ciumei; au fost şi hotărâri, zapisuri": Mm 11; „Există o piatră în locul numit Subpiatră, de care se spune că este piatra de întemeiere a Sâpânţei, mai veche ca satul": Mm 12; „Neamurile care s-au aşezat aici au defrişat câte o poiană şi acolo şi-au făcut casele. Fiecare a defrişat cât a putut, până la închegarea comunelor, că atunci s-au făcut hotarele": SM 14.

https://biblioteca-digitala.ro

HOTARE INTERSĂTEŞTI

Absenţa hotarelor: Tm 9, Bh 8; „Hotarele dintre sate s-au făcut la 1776 (Iosif II)": Tm 4; „Nu erau hotare; ştiau numai oamenii unde se termină un sat şi unde începe altul": Bh 5, 19.

Traseul hotarului: *Coama dealurilor şi a munţilor*: CS 4, 6-13, Ar 4, 15, 16, Bh 7, 9, 12, 15, Mm 2, 3, 7-13, SM 3, 11, 12; „De la Valea Stânii, pe Cracu, Biburi, până la Moghilă, Paltinu": CS 1; „De Burzuc, Almaş": Bh 10; „De Şisterea": Bh 4; „De Cutiş": Bh 17; „Culmea Buzeştilor": Mm 1; „De la Valea Popii, Văratic, Sermeteş, Prislop, Făgădăul lui Pintea, Gutin": Mm 3; *Pe coama dealurilor*: SM 2, 9, 15, 16; „Hotarul cu Bănia": CS 2; „Către Tirol": CS 3; „Cu Vârciorova, culmea Tâlva Mare; cu Vălişoara, culmea Dosu Ilovei; cu Goleţ, culmea dealului Arici; cu Teregova, culmea Secaşului până la Timiş; cu Armeniş, culmea dealului Cornăţel şi dealul Scăunel; la est, peste culmea Leordiş": CS 14; „Cu Baloşeşti, un drum care mergea pe culme (între Dumbrava şi Scăuniş": Tm 12; „Pe deal şi peste vale": Bh 1; „De jud. Cluj, Bratca, de Budureasa": Bh 2; „Hotar cu Bucuroaia": Bh 4; „De Ferice": Bh 8; „De Lazuri; prin defileu, de Căbeşti": Bh 11; „Pe coaste de deal la pădure, unde s-au adunat şapte hotare": Mm 5; „Dealul Dumbrava": Mm 6; „Culmea Stânii pe Valea Zorilei, Culmea Cornilor, Culmea Scoruşului": SM 12; „Dâmbul Solgabirăului": SM 13; *Pe văi, matca râului*: CS 4, 6, 9, Ar 11, Bh 7, Mm 1, 2, 7, 10, 11, SM 12, 15, 16; „Dunărea, cu Liubcova": CS 2; „Spre Bocşa": CS 3; „Pe Bârzava": CS 13; „Cu Bucoşniţa, apa Goleţului; cu Goleţ, faţa pârâului Slatina până la pârâul Gârda; cu Bubul Nou, pârâul Gârda; cu Obârşia, Slatina; Caraşul, la hotar cu Vran, Coştei (Iugoslavia) şi Mercina": CS 14; „Apa Pogonici, hotar spre nord şi est": Tm 1; „Azi, pe Mureş şi pe cursuri de apă intermitente (Bucovia), pe pârâul Aranca": Tm 3; „După ce s-au făcut hotare, acesta era perpendicular pe Bega": Tm 4; „Bega cu Otelec, Sânmartin, Bega Veche": Tm 9; „Apa Timiş": Tm 11; „Spre Hodiş, pârâu": Ar 1; „Crişul Alb": Ar 5; „La est, hotarul cu Vânători este pârâul Sartişa, care merge până la şosea; pârâul Frunziş face hotar cu Luntrenii; la apus, pârâul Teuz desparte de Tămaşda şi Zerind, cu locurile Gruieşti, Feldăneşti, coturi ale râului": Ar 9; „Cănăliciul (o apă mică), cu Pădureni; Budieliu, cu Sânmartin; canal, cu Zărindul": Ar 10; „La pârâul Gomilelor se unesc patru gomile pentru patru hotare: Tacu, Pietrişu, Troaş şi Timişeşti; este şi pârâul Ultoi": Ar 15; „Cu Cociuba, cu Ferice": Bh 8; „Pe Barcani": Bh 9; „De Brusturi, prin «hălăştău»": Bh 10; „De satul Lazuri": Bh 11; „De Fegernic, de Sălard": Bh 14; „De Belfir şi Giriş, Crişul": Bh 16; „Defileul, de Şuncuiuş; vale, de Cacuciul Vechi": Bh 17; „Someş, Lăpuş, pâraie": Mm 1; „Pe Someş, Vâlceaua Tâlharului, Vâlceaua lui Taloş": Mm 5; „Pe Valea Mare": Mm 6; „Valea Bermezeu între Săpânţa şi Câmpulung": Mm 12; „Pârâul Sasca, spre Baia Sprie": Mm 13; „Pe vale, între Târşocţ şi Cămârzana se ştie hotarul precis": SM 3; „Pe Săinel": SM 7; „Cu Turulung este un canal": SM 14; „Someşul": SM 15; „*Prin pădure*: Tm 8, Ar 5, 9, Bh 15, SM 11; „Către Doclin": CS 3; „Cu Lucareţ şi Hisiaş": Tm 2; „Liziera pădurii; hotarul dintre sate se numeşte «şar»": Tm 4; „Peste pădurea din apus": Tm 11; „Cu Luncani": Tm 12; „Lizieră de salcâmi": Ar 1; „Valea Sărăcelului desparte satul de Munteni": Bh 2; „Desparte satul de Ceişoara, Bucuroaia, Topeşti, Stracoş": Bh 4; „Pădure, păşune de Dameş, de Lunca Sprie, de Vălcui": Bh 11; „De Zecehotare": Bh 17; *Pe (peste) câmp*: CS 15, Tm 13, Ar 8, 17, Bh 5, 6, 13, 18, 19, Mm 2, SM 5, 7-10; „Pe ţarină": Tm 6; „Cu Uivar": Tm 9; „De Râpa, Gurbediu": Bh 16; *Linie demarcată convenţional*: Tm 5;

https://biblioteca-digitala.ro

Păşune: Bh 18; „Cu Româneşti şi Fărăşeşti": Tm 12; „Păşunea Grindurile, la est, face hotar cu Vânători; la apus, hotar cu Adea şi cu satul Pădureni (aparţinător localităţii Chişinău Criş), păşunea şi arabilul La Livadă": Ar 9; „Nimaş (imaş) cu Pădureni, cu Şimand": Ar 10; „Păşune, pădure, de Dameş, Lunca Sprie, Vălcui". Bh 11; *Altfel:* „Pe unde apuca, pe deal, vale, etc": Ar 7; „Calea ferată, de Inceşti": Bh 4; „Pe frontieră": Bh 9; „Pe Drumul Ţării": Mm 7; „Poduri": Mm 13.

Semne de hotare intersăteşti: *Movile, măguri (cu sau fără pietre, stâlpi în vârf)*: CS 1, 7, Tm 3, 7, Ar 5, 11, 16, Mm 1, 11; „Se cheamă «muşuroane»": CS 2; „Se cheamă «gomile»": CS 4, 12, 14, Tm 2, 4-6, 10, Ar 15; „«Gomila» este o piramidă mică de pământ, în vârf cu piatră": Tm 11; „Se numesc «mocrandre», sunt moviliţe lucrate de oameni": CS 5; „Se cheamă «mocşandră», muşuroi de pământ": CS 14; „Cu Comorişte, «moghile» fără băţ; prin pădure, movile": Tm 8; „Borne sau «halumbi» cu o piatră în mijloc": Ar 3; „Movile cu stâlpi, la marginea pădurilor, borne forestiere (la pădure, la marginea pădurilor) cu Minişul, Ghioroc, Cuvin, Covăsinţ": Ar 4; „Se cheamă «holâmburi», semn de piatră sau de lemn, stâlp": Ar 6, Bh 2; „Stâlp de hotar pus pe un dâmb de pământ, la hotarul cu Nădab": Ar 10; „O ridicătură de pământ între Vinga şi Seceanu": Ar 17; „Movile mici, ridicate de oameni, ca nişte grămezi": Bh 1; „Erau «holumburi», movile, mici grămezi de pământ, cu pari înfipţi în mijloc": Bh 3; „Movile cu ţăruşi": Bh 4, 16; „La toate hotarele era o roată (cât cea de la car) de pământ, îngrădită cu nuiele. În ea e înfipt un ţăruş. Dintotdeauna a fost": Bh 10; „«Holoame»": Mm 6; „«Mejdă» care era exact pe cea mai înaltă parte a dealurilor": Mm 8, SM 11; „Movilă de pământ, cu un lemn în vârf, care marca hotarul cu proprietatea statului": Mm 9; „«Honturi», movile de pământ cu lemn, care erau numerotate": Mm 12, SM 13; „Un dâmbuţ, «holmuri», grămezi de pământ cu o piatră sau un lemn în vârf": SM 4, 8; „Era «holm» cu stâlp care delimita hotarele mai multor sate care se întâlneau la el: pe faţa dinspre hotar era scris numele satului, ca de ex: holm la intersecţia hotarelor localităţilor Negreşti, Certeze, Săpânţa, Giuleşti, Baia Mare": SM 9; „«Holm» sau o mică «mnezunie»": SM 12; *Cruci, troiţe*: CS 9, 11, Ar 5, 15, Bh 14, Mm 1, SM 8, 13; „Crucea Cornerevei, spre Bogâlta": CS 6; „La Crucea Luncaviţei": CS 10; „Hotarul cu Teş, Crucea de la Pustă": Tm 2; „Troiţă, de Bucium": Bh 4; „Cruci, între Brusturi şi Păuleşti": Bh 10; „Între Vad şi Cacuciul Vechi, Dobricioneşti": Bh 17; „Spre Curtuiuşeni": Bh 18; „Crucea Bârsanului": Mm 11; „Cu Gherţa Mare, la Viile Turulung este o cruce ca semn de hotar": SM 13; *Pietre*: CS 2, 8, 9, 14, Tm 3, 7, 9, 12, Ar 3, 6, 11, 15, 16, Bh 11, 12, 18, Mm 1, 3, 4, 10, 13, SM 3, 5, 9, 15, 16; „Între livezi": CS 5; „Mai târziu": Tm 10; „Pe Dâmbul de la Belţi, hotarul cu Minişul": Ar 4; „Cu Şiclăul, cu Pilu, cu Zărindul, pietre de hotar": Ar 10; „Movile de piatră, pietre": Bh 7; „Pietre astupate cu pământ": Mm 6; „La hotarul cu pădurea": SM 2; „La trei hotare, între Tămăşeni, Halmeu şi Turţ era o piatră": SM 14; *Drumuri de care, poteci*: CS 1, 6, 7, 10-13, Tm 3, 6, 7, 10, Ar 1, 5, 6, 11, Bh 9, Mm 1-3, 7-12, SM 2, 5, SM 11, 15, 16; „Cu Fărăşeşti": Tm 12; „Termen local, «duleu», pentru drum": Ar 7, Bh 6; „Puţine poteci, în pădure, marcaje forestiere": Ar 9; „Cu Sânmartin, drum de care": Ar 10; „Un drum, între Vinga şi Ortişoara": Ar 17; „Este şi un drum care desparte Bulzu de Munteni, prin valea Sărăcelului, valea Vesei": Bh 2; „De Topeşti": Bh 4; „Între Gurani şi Cociuba": Bh 8; „«Duleu» pe culme sau pe unde le-a permis terenul". Bh 11; „Era un fel de barieră la capetele drumurilor - Sarampău": Bh 14; „Vad - Dobricioneşti, Cacuciu Vechi, Zecehotare, Topa": Bh 17; „Drumuri de ţară, cu şanţ şi salcâmi, între toate satele: Curtuiuşeni, Pişcold, Andrid, Salacea": Bh 18; „Pe Drumul

https://biblioteca-digitala.ro

Ţării, de la Valea Seacă în Socea, în jos către Bocicău şi drumuri de care, peste hotare": SM 13; *Bornă*: Tm 9, 13, Bh 4, 11, 12, Mm 5; „Cu Serbia, borne de grăniceri": Tm 8; „Borne de pietre, de 30-40 de ani": Bh 8; „De vreo 15 ani, borne cu un lemn în capăt": Bh 16; „Cu Tămăşeni, mai multe borne; cu Cămârzana, Comlouşa şi Tarna Mare, bornă; cu Vicic - URSS - bornă de frontieră": SM 14; *Şanţuri*: CS 13, Tm 4, Ar 1, 8, Mm 10, SM 10; „Către Tirol, şanţ cu gard de spini": CS 3; „Şanţuri, de la o mocşandră la alta": CS 15; „Şanţ săpat de cruceni; se numea şanţ de hotar": Tm 5; „Şanţ, între Vinga şi Mănăştur": Ar 17; „Şanţ inundabil, de Duşeşti": Bh 4; „Şanţ de scurgerea apei, de Spinuş": Bh 10; „Şanţuri cu salcâmi, între toate satele": Bh 18; „Cu Bătarci, un şanţ": SM 14; *Copaci, pădure*: Tm 3; „Şâriţă, un şir drept de pomi, rămas din defrişări": CS 5; „Marcaj forestier": Tm 12; „Pomi, arinul dinspre satul Urviş": Ar 7; „Liziere de salcâmi": Ar 8; „Un rând de pomi, între Vinga şi Mănăştur": Ar 17; *Poduri*: „Podul Zăsede, spre Liubcova": CS 2; „Cu Băbeşti, două poduri": SM 14; *Slog*: CS 4; „«Răzor»": Bh 13; „«Miezunie»": Mm 2; *Ierugă*: Tm 1; *Gard*: „Gard de spini": Tm 6; *Mărăcini*: „Cu Foroticul, mărăcini pe hotar": Tm 8; *Brazdă*: SM 4; *Imaş*: SM 4.

HOTARE INTRASĂTEŞTI

Stabileau hotarele: Bătrânii: CS 4, 6, 7, 9-11, Mm 4, 11, 12, SM 11; Bătrânii şi cei mai înstăriţi: Mm 9; „Biräul (primarul) cu bătrânii": SM 12; Autorităţile: Tm 1, Bh 9, 12, Mm 6, SM 15, 16; „Aleşii satului": Tm 11, SM 8; „Anumiţi oameni": Mm 5; „Dacă erau discuţii, se stabilea adevărul cu martori": Mm 8; „«Bghirăul», birăul satului": Mm 13; „Întreg satul": SM 13.

Semne de marcare a hotarelor individuale: *Răzor*: Tm 8, 9, 12, Ar 3, 5, 6, 8, 9, 11, 15-17, Bh 1, 4-6, 9, 12, 15, 18, Mm 3, 5, 7, SM 8, 11, 13, 15, 16; „O bucăţică de pământ care nu se ara; se mai punea şi câte un pom": Tm 1, 4, SM 7; „Se numea «răzvor»; dar nu se lăsa nici o bucăţică nearată; se puneau pari de lemn la capetele locului – la fiecare holdă câte patru pari": Tm 5, 7, 11; „Ţarina, viile": Ar 4; „Răzor de 30 de cm": Bh 8; „Aici răzorul desparte terenul aceluiaşi proprietar": Bh 17; „«Răzvor»": SM 3; „«Mezunie ori mnezunie», răzor pe două brazde": SM 12; *Mejdină* (*mejdie*): Tm 3, 13, Bh 7, 10, 13, 14, 16, 19, SM 2; „Mejdie, fâşie de cca 20 de cm": Ar 7; „«Meje», era un fel de şanţ": Bh 17; „«Mezerină»": Mm 1; „«Miezunie»": Mm 2; „«Mejde»": Mm 4, 6; „«Mejdă» şi «hat»": Mm 8; «Mejdină» din piatră": Mm 9; „«Mejdă», porţiune care nu se ara": Mm 10, 12, SM 4, 9; „«Mejde» cu copaci": Mm 11; „Mejdie de 10-15 cm": Bh 2; „Mejdie, un fel de pietre mai mici": Mm 13; „«Mejdie» cu pietre şi o coamă de pământ care nu se ara": SM 14; *Slog*: CS 6, 7, 9-14, Tm 6, Ar 15; „Sloguri peste care se puneau pietre": CS 2, 4; „Slogul avea cam trei degete lăţime": CS 3; „«Prilog» între cânepişte": CS 5; „Termenul local este de «ţelină»": CS 15; „«Slog» de patru degete": Tm 2; „«Sclog» de un lat de palmă": Ar 1; *Chiuzuri*: „Răzoare între locuri, numite «chiuzuri»": Bh 3; *Şanţuri*: Bh 11, SM 10; *Haturi*: „«Hat»": SM 5; „Pe coastă": Mm 11; *Dâlme*: „Movile, la fâneaţe": Ar 4; „Moşuroaie de pământ": Ar 15; „Muşuroaie": Mm 4; „Muşuroaie repetate pe marginea proprietăţilor. Uneori muşuroiul se numeşte «holm»": SM 9; *Pietre*: CS 1, 7, 9-12, Tm 3, 5-7, Bh 12, Mm 3, 4, 7, SM 5, 13; „Rar": CS 3, Tm 10; „Îngropate pe jumătate": CS 5; „Pietre la capete": CS 12, Tm 4, 13, Bh 2; „Uneori, la capetele loturilor": CS 13, Bh 3; „Pietre cu brazdă": CS

https://biblioteca-digitala.ro

15; „Câte două pietre înalte de 20 cm": Tm 2; „Rar, pietre": Ar 5, 7; „Îi zice «hot»": Ar 6; „Cei care erau mai gazde": Ar 8; „La capul locului ori la mijloc": Bh 1; „Bornă": Bh 4, 17; „Puse grămezi la capul locului": Bh 11, 17; „Foarte rar, să nu dea cu plugul în el". Bh 16; „Pietre puse pe hat": Mm 8; „Pietre pe teren aşezat": Mm 11; „Pietre pe mejde sau muşuroaie": SM 9; „La fâneţe": SM 14; *Ţăruşi, pari*: CS 9, 11, Tm 3, 5-7, 10, 13, Ar 6, 8, Bh 6, 16, 17; „Pari bătuţi în pământ, pentru că nu se vedea piatra din fân": CS 5, 12, Tm 9; „Butuc de lemn": Tm 2; „Pari bătuţi în pământ, la fâneţe": Ar 9; „La capetele şi la jumătăţile terenului care trebuia delimitat": Ar 10; „Rar": Bh 4; „La capetele locurilor": Bh 14; „Câte patru, bătuţi la capetele terenurilor": Bh 18; „«Pociumpi»": Mm 7, 12; „«Pociumbe»": Mm 8; *Copaci*: CS 1, 7, 9, 12-14, Tm 1, 4, 6, 12, Bh 8, Mm 12; „Gutui, termenul local «gutâni»": CS 15; „În păşune": CS 8; „Când erau doi fraţi se făcea un rând de pomi": CS 5; „Salcie": Tm 3; „Mai ales nuci": Tm 8; „Rând de arbori, despărţea hotarul oamenilor de al boierilor": Ar 9; „Rar": Ar 15, Bh 16; „Dacă pica în mijlocul mejdiei": Bh 2; „La capătul holdei, al parcelei": Bh 4; „Crescuţi pe mejdie, răchită, salcie, salcâm": Bh 10, 14, Mm 11; „Copaci (salcie sau altceva) uneori cu o cruce de lemn pe ei, să nu treacă de la un loc la altul": Bh 11; „Fir de răchită, în vale": Mm 9, 10; „Pruni": SM 11; „Răchite la fâneţe": SM 14; *Mărăcini*: CS 12, 13, Tm 6, 8, 12, Ar 5, 6, Bh 4, 10, 11, 16, Mm 12; „Dacă pica un mărăcine pe locul acela [la limita dintre două proprietăţi]": Bh 2, 8, 14, 19; „Trandafiri sălbatici, soc": Bh 17; *Garduri*: CS 1, 5, 10,11, Mm 11; „Garduri de nuiele sau garduri vii": CS 4, 6, 9; „Garduri de nuiele, de prăjini, la grădini": CS 14; *Gard viu*: Mm 5; „Doar pe lângă drumul mare; azi, nu": Tm 12; „Uneori, ca să nu treacă vitele": Bh 11; *Gropi*: CS 1; *Brazdă*: CS 8, SM 10; *Drum cu iarbă*: „«Duleu verde», drum cu iarbă, cam de 3 m lat, ca să încapă căruţa, să poposească oamenii": Bh 10.

Pământuri închise cu gard comun *Ţarina*: CS 1, 11; „Era gard viu, care despărţea ţarina de islaz; azi nu mai este, l-a târşit C.A.P-ul": CS 3, 6, 7, 10; „Ţarina veche s-a închis cu gard până la 1872. La drumurile de ieşire în ţarină era câte o «vragniţă»": CS 7; „Ţarina era pentru culturi, fân. Avea «gornici», care erau plătiţi în bani, nu în produse. Primarul anunţa închiderea şi deschiderea ţarinii": CS 8; „Gardul ţarinii, în special în zona pomicolă": CS 12; „Ţarina, câmpul arabil, avea porţi, câte una la fiecare cap; se păşuna pe mirişte; era un paznic de câmp, «gornic», plătit de primărie": Tm 2; „Când era pe lângă drum, ca să nu intre vitele": Tm 12; „Gardul ţarinei. Este şi un loc «vraniţa» – numai pe acolo se intra pe islaz": Ar 6; „Între păşune şi ţarină era un gard din mărăcini ca să nu intre vitele pe ţarină": Ar 7; „Ţarina avea paznici, dar nu avea gard": Bh 4, 16, 17, 18; „Ţarina era pământ arabil până-n rât. Avea «vrajniţă». Înspre «legheleu» era îngrădită cu nuiele. Avea «cios», paznic, plătit în bucate. După ce se strângeau bucatele, animalele cu «ciurdarul» mergeau acolo pe mirişte şi «mălăişte»": Bh 10; „Nu erau garduri, dar era păzită de un «cios»": Bh 15; „«Delniţă», gard în afara satului, care închidea ţarina": Mm 7, 12; „«Branişte» se chemau pământurile închise cu gard, ca să nu intre animalele; e loc arabil, cu grâu sau porumb": Mm 8; „Se împărţea pământul în două: păşunat şi ţarină. În anul următor se inversau. În ţarină – cosalău (iarbă de cosit), cânepă, trifoi, cartofi. Avea «leasă», intrare pentru căruţă, păzită de gornici; când se culegea porumbul, primeau câte o coşarcă (10-20 de kg). Dacă prindeau vite în ţarină, le aduceau la primărie şi primeau nişte bani. Era şi un «hotar birău», şeful paznicilor. Erau cinci gornici. Unul dintre ei era menţinut conform intereselor politice (după partidul care era la putere). După cules, se putea păşuna, se slobozea ţarina; se bătea «doba» de către omul de serviciu de la primărie":

https://biblioteca-digitala.ro

Mm 12; „Ţarina se închidea nu cu gard, ci prin hotărârea oamenilor. Acum, ca şi mai de mult, se închide de Sângiorz": Mm 13; „«Gredina» unde este fâneaţă, livezi sau semănături de porumb, floarea soarelui se înconjoară cu un gard de nuiele. Se unesc câte doi locuitori": SM 9; *Viile*: CS 13, Bh 16, Mm 1, SM 13, 15; „La capetele viilor, gard viu; între ele, un fel de răzoare": Bh 14; *Grădinile*: CS 14, Tm 3, Bh 12, Mm 6, 9; *Păşunea, fâneţele*: „Rar": Tm 12; „Era gard cu două *vradniţe*. Este azi un loc numit La Vradniţa Bătrână. Femeile ieşeau cu mâncare la oameni, pe vradniţă, până la ora zece": CS 10; „Gard din nuiele, spini, la islaz": CS 12; „Garduri la pădure, ca să nu se bage vitele în islaz": CS 14; „Nu era gard, dar fâneţele erau oprite până către toamnă": Ar 1; „Când [terenurile] erau lângă păşune, pentru ca vitele din islaz să nu pătrundă, când erau libere": Bh 1; „Care avea păşunea lui proprie": Bh 2; „Înainte, de mult, la «hecheleu»": Bh 11; „Islazul era la un loc cu ţarina, aşa că erau închise împreună cu delniţă": Mm 12; „La Gura Uliţei, care este închisă cu o leasă. De acolo începea imaşul. Înainte Gura Uliţei era la Drumul Negru; acum e la Vârful Prilogului": Mm 13; „La fâneaţă era «chert», unde 3-4 locuitori îşi păstrau proprietăţile pe care le delimitau cu pietre sau mărăcini şi le înconjurau cu gard comun": SM 3; *Altele*: „Hambarul comunei": CS 6.

Cu şanţuri: „Grădinile au fost înconjurate de şanţuri": Tm 1; „Viile, despărţite de şanţ, copaci, mărăcini": Bh 18.

TOPONIME GENERALE, FORME DE RELIEF

„Ape: Bistra, Coma, Jemeniţa, Micota": CS 1; „Cioaca, Cracu ăl Lat, Cracu Lupşii, Dealul Mic, Ogaşul Ţorovanului, Pleoştina, Prisloape, Reşca, Rudinile, Sanareşca, Valea Reşca; ape: râul Berzasca, pâraiele: Abrila, Torăniţa": CS 2; „Câmpurele, Cutăg, Dealul Cobiţii, Dealul Domşii, Dealul Moşului, Grindu cu Valea Mare, Ogaşu Imălii, Ogaşu Rău, Rovina, Valea Rea, Valea Ţarnii; ape: Gârliştea": CS 3; „Brădăţel, Cârsta, Cerbu, Coasta Ploşcinii (prelungirea culmii de la Ţarcu), Dâlma, Gruneţi, Maliţa, Manciu, Obârşia, Priporu, Şiurila, Valea Runcului, Vârtoapele, Valea Negrii; ape: Borlova, Sebeşel, Slačna (Slatina), Slătinoara, Zlăgniţa": CS 4; „Boiştea Scurtă, Cârstina, în Crac, Gura Colinii, Ogaşu din Pădurea cu Cânepi, Ogaşu din Sat, Tâlva Balană; ape: Boiştea Mică, Izvoru Mâneştilor, Izvoru Andrei, Zavoi": CS 5; „Babindeal, Balabani, Belareca, la Bobăt, Bojia, Boldoveni, în Bolduri, Botul Piscului, la Bradul lui Burtă, la Bradul lui Garaş, în Brădet, Breazova, Bucium, Budulani, Calea Ghinei, Cămăneţe, Chereşneveţi, Chica, la Chiriloane, Cireşel, Ciuciulea, Coasta Podului, la Coşuri, la Covei (curbă), Cozcă, Cracul cu Colea, Cracu Paşii, Cracu Stancii, Crăurile Granţului, Croul Popii, Cucuiata, Cula Gongăriţei, în Culme, la Cultug, Curcea, Curecea, Curmătură, Custura lui Vulpeş, Dâlga, Dolina, Faţa Terenţei, Frăsincea în Tâlvă, la Firizoru, la Frasin, Fundu Brebii, Furca Obiţei, Furca Ogaşului, Furca Toplii, Galbenu, la Gaura Vulpii, în Gărâşte, Goanţă, Gruni, Gura Iuţii, Hora Mare, Hora Mică, Iarba Moale, pe Jurca, Lespezi, Locul Rău, Lunca Florii, Lunca Zaicii, la Măntăşti, Nejudin, la Nuci, la Numărătoare, Obiţa, Ogaşu cu Banii, Ogorul Comorovăţ, Ogorul lui Mohoica, Opeşata, Ostraş, Padina cu Aluni, Padina Gârlei, Padina Largă, Padina Socilor, Părăce, la Piatra cu Poloştea, Piatra Brează, Piatra Cadrii, Piatra Ciurului, Piatra Colibată, Piatra Galbenă, Piatra Goală, Piatra cu Iederă, Piatra lui Arvot, Piatra Roii, Piatra Tâmpului, în Pietre, la Pietrele Şir, Pogara de Sus, Pogara sub Plai,

https://biblioteca-digitala.ro

Ponoare, Primez, Prislop, Săvăstru, în faţa Scaunelor, Slătinic, Stanişte, Sub Crâng, Strunghiş, Struzăsca, Studena, Şesul Frăsincii, la Şolomăneşti, Topenia, Ţarigrad, la Vălăul Căţelului, Vâlcele, Vârful Babelor, Vârful Cozcă, Vârful Frunţii, Vârful lui Ionescu, la Vârful Muntelui,Vârful lui Zliver,Vârful Pogării, Vârful Roţilor, în Viezurini, Zarotini, Zănogi, la Zăvoaie, Zbag, în Zgău, Zgăul Frăsincii, Zgăul lui Grozav, Zgăul Moşului, la Ziduri, Zoina": CS 6; „Alânga lui Drăgan, Alânga Mare, Alânga lui Radoslav, Arie (poiană), Bejinaru, Belocăni, Bobot, Bolta cu Călcază, Bolta Sfinecii, Botu Groz, Brănişte, Brucari, Capu Râpilor, Căloni, Cânobârş, Cârlig, Cântar, Cârsa Topolii, Cheile lui Marinceac, Cioaca lui Drăgan, Cioaca Mare, Cioaca Mică, Ciornobara, Clodea, Cloţa Rudării, Coasta Turcului, Cocaie, Colibile de Ulm, Colnic, Comorăşniţa, Copârnecea, Corhan, Corobăni, Cotovăţ, Coveiul al Doilea, Coveiul Întâi, Coveiul lui Trăilă, Cracu lui Ancuţa (apar 34 de toponime neconsemnate cu Cracu...), Crou Pernului (apar 14 toponime cu Crou, neconsemnate), Cucuioava, Culmea Belocani (apar 12 toponime cu Culmea, neconsemnate), Culmulicea, Curmătura, Dealul Bănii, Dosu, Drenăţ, Drumul Morii, Dumbrava, Fagii ăi Rari, Faţa Guniştii, Fălcuţa, Fătăciuni, Foiorogi, Furcile Groase, Gabrăţ, Gabroţu Sec, între Garduri, Gâsacu, Geamăna Doilea, Geamăna Întâi, Genţile Cârşii, Gobroviştea, Glanibreg, Gloniţa, Grădăţ, Grădini, Gulup, Gunişte, Gura Prisăcinii, Iloţ, Iovârnata Mare, Iovârnata Mică, între Iovârneţi, Împreunarea Rudăricilor, Lunca lui Brusu, sub Margine, Marinovacea, Mărgeanova, Mijdină, Morminţi, Ogaşu Varniţei, Ogăşele, Orlovacea, Padini, Pământe, Piatra lui Adam, Piatra Olarului, Piatra Şuţii, Pietrele Vânete, Podu al Doilea, Podul Întâi, Pogară, Poieni, Poleanca, Poteca Caprelor, Pregheda, Priod (loc de trecere a vitelor), Priporu lui Ancuţa, Prisaca, Prisăcina, Prislop, Pucioasa, Racobu ăl Mare, Ramnizvor, Răsnociţa, Răstoaca Mare (peştele se prindea prin abaterea apelor), Rânioara, Râpa Mare, Rarişte, Rudărica Mare, Rudărica Mică, Rudina, Rusnic, Sărivacea, Scăumnel, Sfincea Mare şi Mică, Sinivâr, Surida, Socoloţ, Spinet, Stănoni, Strămincea, Strunga Măiogaru, Strunga Marinovacea, Sub Morgiuc, Sub Pogară, Suroniţa, Susuioni, Şeuţa, Şterband, Şutina, Tâlva Mare, Tâlva Mică, Tâlvoanca, Topolea, la Tremuri, Trestie, Tufa lui Ciuru, pe Ţărmuri, Ţiglărie, Utrişte, la Vad, la Văiolă, Vălae, între Vârşete, Vârşeţu Mare, Vârşeţu Mic, Vârtop, Voinobreg, Voivodinţi, Vorăţ, Vrăpcioanea, Zbăg, Znamăr; ape: Drenăt, Gabrovăţ, Iloca, Pristivor": CS 7; „Locuri de fân, cu terenuri arabile printre ele: Borcheşti, Câmp, Cârşioara, Cerčeju, Cioaca, după Cioacă, Comarnic, sub Crăgnia, Dealul Lipoandei, Dealul Fântânii, Groapa Iepii, Marginea, Năveşu Mic, Năveşu Mare, Pădină, Păivana, Râmniştea, Sumbrac; păşuni: Cârnepolea, Cârşioara, Ďealu, Michea; păduri: Cioaca cu Apă, Corlan, Frăguia, Găbrova, Grindu": CS 8; „Buchilanu, Bobi, Bracea, Cârşea Mare, Ceru Moşnig, Culmea, Crestata, Cuceşul, Dealul Cireşului, Dealul Gol, Dealul lui Drăgan, Faţa Cornilor, Foiefia, Gorunetu, Izvorul Înfundat, Liciovacea, Nivilile Mici, Ograda, Orăştica, Pârşu, Ploştinii, Rădoşea, Scocul, Tâlva Porcarului, Ţibuica, Vărsături, Vâlcele, Vârful Petrii, între Zăvoaie, Zbăgul; ape: Lăpuşnic, Nera, ogaşe: Babilor, Brăţii, Colţului, Ililecilor, Nebunului, Pertenii, Rău, Săliştii, Ursului, Zaiţului, apa Orăştiei": CS 9; „Dealuri: Branive, Bujorului, Chimeşii, Cracu Fetelor, Cracu Paului, Cracu Prunişor, Cracu Roşului, Dealul Căzii, Dealul Craiovei, Dosul Slotinic, Doviţa, Faşa Cucui, Lazu Belentin, Lazu Mali, între Orăştişi, Paului, Prislopu, Puşcariu, Tâlva, Tâlva Căţelii, Tâlva Craiova, Truschiu, Veredin, Viilor; munţi: Borba, Semenic; alte toponime: Ogăşini, Scărişoara, Scoarţa; ape: pârâul Craiova, pârâul Slătinic, râul Mehadica cu afluenţii: Breazova, Craci, Gârliştile, Izvorul Sârbului, Izvorul Sudorii, Orbaci, Roşchi, Valea Dii, Valea Poului, ogaşele: Mărani, Oragiloviţa, Truschin,

https://biblioteca-digitala.ro

Veredin": CS 10; „Andrişoanea, Brătianu, Câmpul Mare, Câmpul Mic, Cicova, Copacu lui Clean, sub Coturi, Culmea, Dealul Cimitirului, Dealul Marii, Dealul Mormântului, Dealul Popii, Dealul Piciorii, Dealul Satului, Faţa Beschii, Fendea, Mlăci, Mramuse, Ogaşu Popii, Ogaşu Roşchii, Ploştina, Sălişte, Săliştiuţa, Valea Călugării, Valea Rusă, Zăvoiu Rău, Zbăg": CS 11; „La Bordeie, Burău, Cândreşu, Dealul Ioanei, Dealul Surdului, Leordjiş, Moşii, Orăşeni, pă Vale, Pădjini, Păgâna, Rovină, Salişte, Şes, Topliţa, Vizurini; ape: râul Macicaş, Timiş; pâraiele: Leordişul, Topliţa": CS 12; „Garişte, Grindu, Dealul Poienilor, Dealul Petrii, Iberlont, Ibor, Teiuşul Mic; ape: râul Bârzova, pâraie: Smida, Vernicu": CS 13; „Câmpu Mare (arătură), Cerchiş (fân), Ciumurtanu (şes), Cornaci (fân), Dealul Borţun, Dealul Vântului (fâneaţă), Dobrişoara, Faţa Sadovei, Făurari (islaz), Gosteiu, Gruniu (deal cu grădini), Guranu, Lăcşoru (pădure), Mâţău, Obreja (islaz), Paragina, Pogără, Sălişte, Staniştile (fâneaţă), Strâmtura, Şesul, Şurile (islaz), Vaisăcanu, Val dă Corn (fân), Valea Ďenii, Valea Mare (*cucuruz* şi fâneaţă), Zănoaga, Zăvoiu (arătură); Ape: Goleţului, Săcaş (din dealuri), Sădovei (vine de la Sadova Nouă), Timiş, Valea Slatinei": CS 14; „Brăţâlova, Căţuga, Câmpu Alb, Cenghii, a lui Corui, Cucii, a lui Gorun, Livezile din Jos, Livezile din Sus, La Margini, Mezdraia, Micloanea, Obeni, Orniţă, Periş, Poiana Flămândă, Poiana Mare, Poiana Mică, a Rânjii, Romănece, Rovina, Sălcoveţe, Tău cu Piatră, Valea Sârbului; ape: Caraş, pâraiele Cernovăţ, Brigheiul şi Badoviţa": CS 15; „Dinspre răsărit: Valea Chinezului, Coturi, Drumul Blajovei, Răriş, Râna lui Andrei, Bătrâna (Cotu ăl Mare), Ocoale, Purcelvanea, Lătoanea, Gaiu Mare, Ţăranu, Surduleşti, Ieruga Mare, Grădini, Olteni, Bărbuleşti, Gaiu lui Drăgan, Cornişor, Ďeal, Şoşana; ape: Pogonici": Tm 1; „Arabil: Bucoviţa, Cotitură, După Deal, Hodoşel, Ibărlond cu pârâu, la Teş; livezi (fânaţ): Hisiaş (Clenovăţ), Huzna; pădure: Coruba ori Huzna, la Hisiaş, Pădurea lui Iuvoş; păşune: Clenovăţ, Pusta (către Stanciova); ape: pârâul de la Pusta": Tm 2; „Cula lui Buduală (la marginea satului), Livezile, Med'iu (aproape de satul Nierău), Rădina (azi, ICAR, după numele unei staţiuni); toponime mai noi: Anastasia, Balogh (după denumirea familiei care a stăpânit), Ciciket, Erşfeld, Hada (locul dintre dig şi Mureş), Locul Morii, Orlova, sub Pădure, Pusta, Saneştik, Secea, Tarnac, Vicin; ape: înainte era cursul vechi al Mureşului; azi este malul stâng al Mureşului, canalul Buduala-Aranca": Tm 3; „Câmpie, dealuri: Budimir, Dealul Lelii cu Grumeţi (goruni mici), Şeire, Ţarina Mică (Miroslava); ape: Bega; pâraie: Beghei, Brădăţana, Gârgia, Vădana: Tm 4; „Arabil: Bucovina, Bujeac, Ciorocani, Crivaiele, Grădinile Sârbeşti, Ivăngiţa, Livezi, Mărghiciţa, la Odaia Nouă, Pârloage, Pusta, Râtu, Săloagea, Seleşte, Sighidiţi, Strămeneac, Şorocani, Târnoviciu, Ţiravina; păşuni, în jurul satului: Gomila Lupului, Gomila Mare, Gomila Mică, Pusta de la Tologea; de la sat până acolo tot Gomilă se numeşte şi e teren arabil. Numai acolo este o ridicătură de pământ necultivabil; ape: la marginea satului canalul Bega – Timişaţ şi la 7 km Timiş": Tm 5; „Boruji, Coneţ, Crucile, Dâmboviţa (teren arabil), Drumul Mare (un dric de holde), la Hotară (era o tablă de pustă, teren arabil), Islazul Mare, Livezi (de cosit), Luncă (un islaz mic), Moara Mare (de apă, pe Timiş şi în 1912 a dus-o apa la inundaţii; la moară era [se ţinea] o rugă foarte mare), Morceşag, Ocoalele, Paurile Popii, Pusta lui Bucovinski (1200 de lanţuri), Pusta lui Fekete, Săliştea (arabil foarte bun, lângă Timiş), Tâbărâşte (lângă Cruci), Zăbrane, Zăvoiul Mare; ape: Sudriaşu, Ştiuca (doar în hotar), Timiş": Tm 6; „D'ealul Ogăşelului, Gomila, Valea Pietrii, Valea Râtu Ginii; ape: Cingereacu, Opiotu, Timişul Mort, Topaia": Tm 7; „Câmpie, deal; Burea, Colcan, Cotu Mâţului, Crivaia, Delniţa, Izvoraşul, La Mormânţi, la Pădure (după ce s-a scos pădurea, s-a făcut loc de semănat, fusese a unui grof), Păula, Şemiţa, Viaia; ape: canalul Bighei, pâraiele Dârniţa,

https://biblioteca-digitala.ro

Păula, Pârşemiţa": Tm 8; „Teren arabil: Blata, Bărcari (fâneaţă), Boldur, Bugaroş, Casa lui Sperneac, Ibârlond, Pesăcări (nisipos), Satu Bătrân, Sighet, Şarchez, Vârtacea, ape: canalul Bega Nouă (săpat între 1750-1770) şi Bega Veche şi Otelec": Tm 9; „Aici este o rezervaţie naturală de 104 ha; toponime: Iancu Mare, Iancu Mic, Pacaţ, Sâcsău, Seleşte, Valea Neamţului, Viile; ape: din toate bălţile (multe au fost secate) au mai rămas Balta Mare, Bara Berbecului, Bara Lupului, canalul Ier, Râtu Mare, Râtu Mănase, Râtu lui Popa Nica": Tm 10; „Câmpul Sârvovei, apa Timişana": Tm 11; „Boldovina, Deluţ, Dumbrava (arabil), Higiu, Luncani, Mihăilă, Moga, Plai, Scăuniş, Valea Leşului, a Izvorului, Valea Ţigănească; ape: Bega, pâraiele: a lui Dănilă, a Stârcului, a Şcolii": Tm 12; „Câmpia Tisei": Tm 13; „Două terase ale Crişului Alb, zona aluvionară a Crişului Alb; în Bârloage, în Belt, între Butuci, Canalul, Câmpu Mare, Cânepişte, Cihiri, Corneşti, Dâmba, la Deal, Dealul Cornilor, Fânaţele, Gruietul, Hadă, Măierişte, Peste Criş, Peste Pâraie, Pusta, Rovina (scot olarii lut şi se păşunează vitele), Ungheţ (unde-s grădinile); Ape: Canalul Morilor, Crişul Alb, Teuzul, Valea Hodişului": Ar 1; „Câmpia Crişului Alb, Cosălaie, Crompişte, Gălăşeu, după Gradină (sau Ogrăzile), Ionăşel, Lăpasturi (sau Ariele), Livada, Popenişti, Pusta, Pusta Beli, Pusta Nemţoaia, Râtu Corbului, Râtu Gheorghiţii, Râtu Imberi, Sionda, Târselile, Teaca, Ţarna, la Vais; ape: Crişul Sterp (vechea albie a Crişului); bălţi: a Hodăii, de Ulvechi, a Vacilor; pâraie: Fuleriu, Iobober (mai mult secate), Teuz": Ar 3; „Satul este înconjurat de păduri; dealuri, văi, pante erodate; Dâmbul cu Belţile, Dâmbul Morii, Dâmbul Şcolii, Dâmbul care iese în Dealul Vlădicii, Erbelova, Gura Văii; ape: Cladova, pârâul de la Dâmbul Iureş, pârâul Erbelova, pârâul lui Nicolae, Bârlui, al lui Mioaca, al Ţiganilor, al Viilor, Valea Mare (cu poiene de fân), Valea Sfinschii": Ar 4; „Baltele, Bântău, Broaştele, Copăcel (au fost cătune care s-au tras în vatră, au rămas locuri ale oamenilor), Dealul Bisericii, Dealul Boilor, Dealul Gogii, Dealul Iosaşului, Gorei, Lunca, Glemcea, Plopăt, Poieniţa, Prosia, Runcu, Trei Pâraie, Tripăşasca, Ţarina Balta de la Honţişor, Ţarina Zăvoiul Larg, Văratec, Zălătruc; poieni: Poiana Floreasca, Taşcău, Vărful Zănii; ape: Lacul lui Dumitru, Lacul Rotund, în vârful dealului (amândouă au apă, dar puţină), Valea Bântăului, Valea Carabiţă la Trihonţ, Valea Creminoasa, Valea Honţişor, Valea Lungă, Valea Rea, Valea Sătorii, Valea Vacii (a fost târg de vaci); pâraie: Gurguiata, a Lacului, a Lupilor, a Măgurii, a Pčinei, Pčinţa, Propşorei. La 1848 a fost spânzurat preotul satului şi Ion Buteanu, prefect al judeţului Zarand şi tribun al lui Avram Iancu care citise o proclamaţie a lui Avram Iancu. Şi acum în Dealul Iosăşelului a rămas numele la Spânzurătoare": Ar 5; „Barzu, Bănceşti, Bourie, la Stean Butaşa, pe Buzduganu, Capul Dealului, Câmpul Gruieţelor, Câmpul Mărincuţe, Chihera Obârşanului, la Ciungi, Colnicele, Cornetu, Dealul Ociului, Dâmbul Boilor, Dîmbul Colfeştilor, Dâmbul Măngănii, Dâmbul Neagului, Dâmbul lui Pătraşi, Dâmbul între Vesle, Dosuri, Faţa Târnavei, pe Faţă, Fântâna Sârbului, la Frasin, Frăsinat, Gligoreşti, la Golea Pătru, Gorun, la Groapa Taurilor, Groapa lui Veseleancă, Grohot, la Heleşteu, la Hotar, Iapa, Iederul, Ilieşu, Islaz, Lopăşiţa, Lupărie, Lungacea, Mânzărie, pe Oci, Ocişor, la Oniţa, Osoi, Pârjol, la Poieni, la Prislop, la Prunii Bădului, Poieniţa, Râtul la Morăreşti, Râturi, pe Rotundu, Smâda, Talpa Jidovului (a păşit pe Vârful Găina), Tău, Tăuri, Valea Dărăştilor, Valea Găinii, Valea Mică, Valea Podului, Vasiasca, între Văi, Vârful Cornetului, Vârful Găinii, Vârful Jelavoiului, Zănoaga, Zăvoaie; ape: văi: a Găinii, a Hălmăgelului, a Hârnii, Luncşorii; pâraie: al Bodii, Gostilii, Gruieţul, Ociului, Trestiei, al Ursoiului, Valea Mică": Ar 6; „Dealuri: Catanii, cel Mare, Măgulescului, Popii, Şchiopului, Şucanului, Ţiculenilor; Chicera, Cornăţelu, Culmea Codrului, Fântâna Bisericoiu, Luboaie, Măgurile, Pământu Negru, Prisaca, Rât, Ţărinuţa,

https://biblioteca-digitala.ro

Ursoiu, Zăpodinii; ape: Clit, Hăşmaş, Urviş": Ar 7; „Câmpia Aradului, legată de Câmpia Panonică; Buiberec, Cânepişte, Cutoşul Mare şi Cutoşul Mic, Drumul lui Sânmartin, la Morminte, Răcădău, Săliştele, Săliştioară, Zăbrean. Nici o apă curgătoare sau stătătoare mare; sunt două bălţi la marginea satului, lângă cimitire": Ar 8; „Câmpu Mare (teren pentru păşuni), Câmpurele, Citi (teren sărăturos), Cosălău (teren înierbat), Dâmboci (teren cu denivelări), Feldăneşti, Foizşuri, Grinduri, Gruieşti, Hămoei (teren nisipos), Holumburi (pădure) şi se chema aşa pentru că sunt movile ridicate, dar nu se ştie ce-i cu ele, Ier (teren mlăştinos), Imaşul Boilor, Lanţuri, Lăposturi (teren argilos), Livada, Lunca, Luncuţa, Mălăieş, Mejdie, Soci, Şanţuri (multe viroage), Ţarina lui Todeoaie, Undetul Piţului (Piţigoi – haiduc), Vaduri ape: Crişul Negru, Frunziş, Sartiş, Tendghioş (afluent al Teuzului), Teuz": Ar 9; „Câmpie; Budierul (mică depresiune), Bujdula, Căoaja, Cânepişte, Cicoş, Ciorvaş, Ciotârna, Iergoiu (imaş), Nile, Nimaşul de din Dos, Nimaşul Marele, Ogrădoaia, Pădurea Socodor, Poganier, Râtul Mare, Râtul Mic, Rica, Sicheri, Sâchirelele, Sâncrai, Trăianu, Veljul Gâţului (mică depresiune); ape: Budierul, Canalul Morilor, Cănăliciul, Crişul Alb, Poganier": Ar 10; „Câmpie; ape: Mureş": Ar 11; „La Cărunta: Buza Cărunţii, Calea Vrăniţarului (până acolo a fost satul. În timpul unei lupte dată de moţi împotriva ungurilor, acolo i-au măcelărit pe unguri. Numai un husar a reuşit să sară peste vraniţă – poartă a satului), pârâul pă Căi (poteci), dâmbul şi pârâul Cirţesc, dâmbul şi pârâul lui Dimitrie, dâmbul şi pârâul Fânuţ, pârâul Lăutoşului, Moceocuţa, dâmbul Roabelor, Padina Roabelor, dâmbul şi pârâul Ţiganilor. La Ceru: dâmbul şi pârâul Bodeanului, Calea lui Hăbuc, Calea Săraruluі, Cusuroaia, dâmbul şi pârâul Cusuroii, dâmbul şi pârâul Corbului, dâmbul Crucii, dâmbul lui Gabor, dâmbul şi pârâul lui Hălmăgeanu, dâmbul şi pârâul Iancului, dâmbul şi pârâul Izatului, Dealul, Dosu şi pârâul Raitii, Râpi, dâmbul lui Todor (cimitir). Valea Galşii: dâmbul şi pârâul lui Adam, pârâuţa Americanului, Calea Gădăului, Canton la Runcu, dâmbul cu Carpeni, dâmbul şi pârâul Cătălinei, dâmbul şi pârâul Cracu Pământului, dâmbul şi pârâul cu Fonfii (plantă), Frâsinoşi, dâmbul lui George, dâmbul şi pârâul Hordului, dâmbul şi pârâul lui Ilâsie, dâmbul şi pârâul Jirca, dâmbul şi pârâul Luca, dâmbul cu Luicos, dâmbul lui Martoş, dâmbul Miculii, Mihăiasa, dâmbul şi pârâul Mocanilor, dâmbul şi pârâul Moldovescu Mare, dâmbul şi pământul Moldovescu Mic, dâmbul Omului, dâmbul şi pârâul lui Pavel, dâmbul şi pârâul Pământului, dâmbul cu Pene, dâmbul şi pârâul Pleşului, Poieni, Râpa Boului (prăpastie), Râpa Gădăului, Râpa lui Nicolae, Râpa lui Nuţă, Runcul Poieniţei, dâmbul şi pârâul Runcului, dâmbul lui Saponie, dâmbul şi pârâul Săraru Mare, dâmbul şi pârâul Săraru Mic, dâmbul şi pârâul cu Steni (pietre), dâmbul şi pârâul Surdului, Târsola lui Aron (poiană), dâmbul şi pârâul Tătaru, dâmbul şi pârâul Ulmetului (locul satului vechi), dâmbul şi pârâul Urzicariu, dâmbul lui Vica. Valea Pietrosului: dâmbul şi pârâul Bărbosul, Buza Cornii, Buza Şosii, Calea lui Alexe, Canton, dâmbul şi pârâul Comarnic, dâmbul şi pârâul cu Corni, dâmbul şi pârâul cu Curpeni, dâmbul şi pârâul Dâmbuţului, dâmbul lui Groza şi pârâul Grozei, dâmbul şi pârâul Horjesc, dâmbul şi pârâul lui Ianoş, Măgura, Pietrosul, pârâul Pietrosului, pârâul Sărăturii, dâmbul şi pârâul Scoruşului, dâmbul şi pârâul Şindrilaru Mare, dâmbu şi pârâul Şindrilaru Mic, Şosa, pârâul cu Ştiupaţi Mare, pârâul cu Ştiupaţi Mic (un anume soi de iarbă), dâmbul şi pârâul cu Telefon. Valea Tisei: Alunetul şi pârâul Alunetului, dâmbul cu Bârloage, dâmbul şi pârâul Butarului, Calea şi dâmbul Colnicuţ, Calea Umbrariului, Cioaca Cârligatului, dâmbul şi pârâul cu Corni, dâmbul şi pârâul lui Crăciun, dâmbul şi pârâul Friguros, dâmbul şi pârâul cu Gorun, Izvoare, dâmbul şi pârâul Omagului, dâmbul şi pârâul Piatra Roşie, dâmbul cu Plopi,

https://biblioteca-digitala.ro

dâmbul şi pârâul lui Popa, dâmbul Rocicuţ, dâmbul şi pârâul Ţapu Mare, pârâul Ţapului Mic, dâmbul şi pârâul Ţiganului, Valea Zâmbrului: Calea Iteanului, dâmbul Covaciului (fierarului), dâmbul Debeleanului, pârâul Hordului, pârâul Lupaşului, dâmbul Lupoiul, padina şi pârâul lui Moise, dâmbul şi pârâul Moţului, pârâul Oarzei, dâmbul Şpalului, pârâul Ultoii, dâmbul lui Văsălie, dâmbul şi pârâul cu Vârtej. Puncte de hotar: pârâul Gomilelor, acolo se unesc patru gomile pentru patru hotare: Pietrinu, Tacu, Timişeşti, Troaş": Ar 15; „Deal; ape: Miniş": Ar 16; „Câmpie; Caciomag, Cracu' Izvorinu Mare şi Izvorinu Mic, Dealu' Călăcii, la Gristanişte, către Pădure, în Pădure (a fost o pădure aici), la Rugă, Suprazvorinu, Valea Afunda, Valea Lipovei, Valea Popilor, Valea Uscată, la Vârtop; ape: două pâraie care înconjoară satul, Valea Ardelean şi Valea Caciomag": Ar 17; „Dealul Michiului, Clejea Popii; ape: Izvorul Minunilor": Bh 1; „Arabil: Hârtoape, Ianoşa, Lunca, Picior, Pustă (şi fâneaţă), Tomnatec, Valea Iadei (Iadului), Valea Satului; păşuni şi păduri: Cornet, Picior, Pleşi, Valea Mihăesii, Valea Sărăcelului, Valea Tocilelor, Valea Vesei; în Munteni şi Remeţi, păşuni şi stâne: Coasta Frunţii, Corni, Costeşti, Fericele, Izvor, Leşu, Luncani Rotunda, Pini, Seniu; cărări: Piciorului, Tomnatec; ape: Valea Mihăesii, Valea Roşie, Valea Satului, Valea Sărăcelului, Valea Tocilelor, toate venind dinspre munţi, se varsă în Valea Iadei, iar aceasta, în Crişul Repede, care trece pe la o margine a satului": Bh 2; „Zona dealurilor piemontane crişene; ape: Crişul Negru": Bh 3; „Albăscu, Beleasca, Berteleanu, Bodeasca, Chipeiurile, Cosalade, Dealu Pătru, Dealu Vii, Grecurile, Medviş, Moţurile, Tărcănescu, Teleapu de la Cadoş, Teleapu la Teglărie, Teleapu din Valea Curăturii, Teleapurile, Ţarinile de la Zomaniţă, Viţălaru, Zomaniţa; păşune: Calea Ţigani, Chijmir, Valea Curături, Zaboc; pădure: Chijmir, Săteasca, Staur, Zăboc; ape: Valea Cosalaole, Valea Bojenii; mai există o Vale a Bojenii, formată numai la ploi": Bh 4; „Alceu, Besermen, Bicarât, Cheglişte, Cioncaci, peste Criş, Horgoş, Lunca, la Mălai, Păstăvelş, Râtu, Silvaş, Strâmba, Tamaşeu; ape: Crişul Tisei, Crişul Repede": Bh 5; „Câmpia Panonică, în Arini, la Sichiuri (teren neproductiv); ape: pârâul Ghepeş, este un fost braţ al râului Crişul Negru; de-i mai spune şi Crişul Mort": Bh 6; „Certic, Costişoara, Glimea, Gurgoiata, Osoaia; pădure: Doboşoaia, Gruiu Lung, Oarzăna, Tiuşul; ape: Valea Boräş, Valea Poienii": Bh 7; „Arabil: la Aleu, Balta, pă Bălăcel, Bănceasca, Beşinoasa, Coastele Râului, Ghezurei, Glemcea, Gruieţu, Gruiu Fagului, Gura Pietroasa, Hidirişu, Măguricea, Mlaca, Lănşoru, la Micula, la Ogradă, Oneasca, pă la Pişătoare (curge un pârâu, sare şi de sus), pă Poduri, pă Râpă, Păru Puichii, Strâmturi, Treoaşa, Trohodeava, Ţarina din Josuri, Ţarina după Telechi, Ţarina la Travaş, Valea Zăpozului, Vulcanu, Vârfu Coastei, Zăpozi; dealuri, coaste, văi: Coasta Bulzului, Coasta Corbului, Cununa, Dealul Sibişelului, Dealul Vâlcelelor, Dosu (cu fân), Pripoaia, Ţicleu, Vârfu Lazului, Zăpodia; nimaş (imaş), păşune: pă Căloni, pă Dos, pă Dosu Cârlii, Faţa Chicerii, Faţa lui Dâncoş, Faţa cea Mare, Fundătura, Măguricea, Ograda Dinii, Ograda Mare, Ogradă, pă Micuşu, pă Ruieni, Porcăreţi, după Şanţ, Valea cu Case, Valea Horii, Văcăreaţa, Vâlcele, Vârfu Cărării (piatră, este o urmă de cal şi de copil), Vârfu Uşorului, Vârtoapele; pădure: Boia, Cornu, Dosu Cârlii, Dosu lui Măgurea, Faţa Plaiului, Gruiu Scurt (merge paralel cu Jiviţa), Gura Lupoii, Râpa; ape: pârâul Aleu, Cascada, Călăbaş, Crişul Pietros, Jiviţa, pârâul Luchii, pârâul Neamţului, apa Râpei, Valea lui Bălăcel, Valea Mare": Bh 8; „Şes, cu mici denivelări; Agoş, Barabicilor (baltă), Capostăş, Cărpinet, Curătăleni, la Dâmb, Delurani, Dioma, Estera, Feleptău (păşune), Ingrani, Potcova (baltă), Şinca, Valea Satului, Ziciape: Barcăul şi Ieriu": Bh 9; „Dudău, Fizeş, Gogoaia, Lapu Cucului, Pustă, Râturi, Ţarina; pădure, la Culme ape: Ghepeş, Legheleu (Halăştău) – un pârâiaş": Bh 10; „Cocoşoaia,

https://biblioteca-digitala.ro

Dealu' Cociului, Dealu' Morii, Osoiu, Piatra Albă, Piatra Neagră, Pleşu, Sodoleş, Strâmtura, Tociloasa, Topliţa, Valea Mare; locuri ale pădurilor defrişate: Coasta Ţiganilor, Codrul Cămării, Piatra Arsă, Pistele, Tinoasa, Valău, Zgleamăn; ape: Bulughi, Topliţa, Valea Roşie, Valea Ştezelor": Bh 11; „Deal (partea dinspre nord) cu Costişu, Râpile; lunca cu: Asai, Coasta de Cristior, Cuibăria, Dosu, Măgura, Prislop, Şuta; păşune: Baracului, Biharea, Câmpia Tomii, Frasul, Grindu, Grindu Căceanului, Todii, Zăvoiul; înspre Leheciul: Arini; Câmpuri, Coastea, Gruiu, Valea Creţeştilor, Valea Măleştilor; ape: Crişul Negru, pârâul Todii": Bh 12; „Câmpie, canalul colector ce uneşte Crişurile (făcut prin 1882), «Crişul nostru»": Bh 13; „Arjeuca, Brăzdăiţa, Buşteana, Cotriţa, Cuibar, Holomb, Molnar (un cetăţean care avea o fermă), Onuţoaia, Poduţ, Săldăbagiu, Sidişor, Stârcul, Şiduri, Şişterea, la Tanc (mai recent, după al doilea război, a fost un tanc abandonat de nemţi), la Tăuţ, Ţiclău, Vâlceluşa; păduri: Polac, Stârc; ape: Valea Almaşului, Valea Ardelei": Bh 14; „Pădure: Dameş, Dealul Hinchirişului; pădure şi fânaţ: Gropile; fânaţ: Cetăţele, Chicera, Prislop; Deva, Măgura, Roşia Opriş, Valea Râpoasei; ape: pâraie: Bărbosului, Chicerii, Tălnicioarei; Opriş, Şesuţa, Valea Mare şi Valea Mică": Bh 15; „Câmpia Crişurilor, la poalele dealurilor Burzău, la nord: Husaşău şi Fonăului; teren arabil: Balin Ghiula, Baroş, la Blascului, Câmpuri de Jos, Câmpuri de Sus, la Dolma, Gatoşzug, Huştinca, Kendeleş, Lunca, Lunca de Gurbediu, Molumzulu, Pământul Satului, Sărăcuţa (pământ slab), Somoşgat, Zugul Morii; păşuni: Câmpul din Jos, Câmpul din Sus (s-a împărţit după 1921), Huta; fâneaţă: la Vaduri, fiecare avea pe terenul lui şi o holdă de fâneaţă; pădure: Chişloc, Chiuveceşti (pământ pietros), spre Gurbediu; dealul spre Husăşău, ape: Valea Sărazului, Zalahod": Bh 16; „Bătrânu, loc despre care se spune că a fost populat de descendenţii unui bătrân statornicit la Valea Bătrânului; Domnesc, porţiune din hotarul satului care după 1921 a fost repartizat foştilor luptători (devenise pământ al Domnului); ape: Crişul Repede, Tăul Bătrân": Bh 17; „Arabil şi fâneaţă: Bodonoş, cu părţile: Angheţ, Ciuci, Drumu cel Mare, Podlice, Ştiubei; Cimitir, cu părţile: Badea, Cimitir, Corda, Furcău, Ieru Morii, Linie, la Moşi, Rezervă, Treihotare; Cireş (a fost o pădure mare, care a fost tăiată şi s-a lăsat câte un cireş sălbatic), cu părţile: Cireş, Drumu Pişcoltului, Toptile; Pământcioare – pământuri mici (unii ţărani s-au răsculat în 1859 că nu au primit pământ; răscoala a fost înăbuşită, dat li s-au dat 22 de ari de pământ arabil din păşune, dar au muncit totuşi mai departe ca iobagi la Capitlu), Podlice; Ciuncaş, cu părţile: Nile, Pământcioare, Toptile; Colduşei, cu părţile: Dealu Colduşeilor, Drumu Petreului, Ferma Copouţ, Păduriţa, Subogrăzi; Ganuşă, cu părţile: Drumu cel Mic, Ganuşă, Râturele din Jos; Huci, cu părţile: Advocatul, Chişraşfei, Drumu Andridului, Drumu Sălăşii, Morisoni, Spoiele, Tieglişte; păşune: în Ciuci, Colduşei, Darida, Dealu Pişcănăriţu, Hămoci, Lebintişte, Nireş, Podlice, Râtu cel Mare, Râturele, sub Ştiubei, Tău cel Mare, Toagu Popii, Toptile, sub Vii; ape: Baltă, Iarău, apă curgătoare transformată în canal": Bh 18; „Arabil: Cioncaş, Fordulău (trei tarlale cultivate prin rotaţie: porumb, grâu, porumb; cartofi, plante furajere, roşii, ardei), Mogoşhotar, Rocsin; pădure: Cioncaş; păşuni şi fâneţe: Berc, Ceslău, Jungher; ape: azi, lac de acumulare pentru irigări între Voevozi şi Şilindeu": Bh 19; „Podiş şi deal; dealuri: Coaste, la Curţi, Fânaţe, Ghiuţa, Gozul Cucului, Ileana, Lunca Someşului, pe Pădure, Pintenu, Terchiu Mare, Terchiu Ţiganilor; în şes: Bogdan, Cetăţuie, în Crengi, Colac, Gardul Ţarinii, în Grind, peste Grind, Iertăşuni, pe Iorăneru, Imaş, Lăbuţ, Marginea Mociorii, Merişori, Mocira, Obrejinea, între Păduri, Plopa Mare, Prundu Arieşului, Prundu lui Bartiş, Prundu Boilor, Prundu Râului, Prundu Rupt, Prunduţ, Rât, Unghitan, după Vale; ape: Baltă, Balta lui Corăn, Balta Karoly, Someşul, pâraie:

https://biblioteca-digitala.ro

Negru, Vale": Mm 1; „Sub Brazi, la Buza Şesului, la Cărpiniş, Figana (pădure), Groapa Ţiganului, Mărăşag, la Pereţi, la Poduţ, Polgăreasa, Potoc, Râpile lui Ilie lu Bugar, Rât, pe Şes, pe Şes la Acaţ, pe Vale în Sus, la Vătaşchină, la Vâlceaua, Vâlceaua Lupului, Vâlceaua lui Vlad; dealuri: Berişte, la Capu Dealului, Crişanului, în Culme, la Mal, Oarţa, Odeştilor; ape: Valea Biseştilor, Sălajului şi a Siliştei": Mm 2; „Dealuri (aşezarea lor faţă de vatra satului): al Jiurjului (N-V), al Prihodului (N-E), al Cornilor, al Vimii (S-E), al Pietrii (S), vârful Chipului (S-SV), dealul şi pădurea Tătarului (V); ape: Lăpuş, Valea Seacă şi Valea Boiului. Pe aceste dealuri este cumpăna apelor dintre Someş şi Lăpuş, aşa că Valea Seacă curge spre Someş iar Valea Boiului curge spre Lăpuş": Mm 3; „Dealuri, munţi (la «mejda» hotarului); Chicera, Izvoru Negru, Muncelu, Sermeteş, Stânişoara, Tarniţă, Tulburea, Văratic; munţi: Gutin, Prislop; ape: Izvoare: Călinei, Cosău, Negru, cu Peşte, Roşu; Valea cu Scândurile; râuri: Oarţa, Mare, Pietrei, Râuşoru": Mm 4; „Bubă Griga, Câmpuţ, Cioncaş, Colacul, Culmea lui Cordoş, Culmea Nistrenilor, Datul Pustei, Dealul Netei, Dealul Pietriş, Ghezurişte, Groapa Pălaghiei, Groapa lui Somotruc, Gropile Rusului, Mijlocan, Pădurea Grofului, Pâclari, Piscuiatul, Pruniş, Purcărei, Togul lui Stol Bela (acum e gostatul), Togul Grofului, Valea lui Taloş, Vâlceaua Răchiţii, Vâlceaua Secării, Zapodea; ape: Someşul, Valea Cicârlăul, Valea Mare, Valea Negruţii": Mm 5; „Beleioaia, Câmpu Mare, Cicârlău, Croncaş, Dobra, Dobrâş, Grui, Holdâş, Horja, Măzărişte, Mlaca, Mocira, Mocira Rozinii, Piligaş, Ponoare, Săcuiasca, Sub Piatră, Şes, Şura lui Bilaş, Telpor, Turtele, Vâlcele, Vârvu lui Ştefan": Mm 6; „Ape: Ieudişor": Mm 7; „Depresiunea Lăpuş; la nord: M. Măgura; la est: dealul Faţa, Grui, Poienile; la sud: şesul Rogozului; la vest: dealuri: După Vârf, Ursoiul, Vârful Suciului; ape: Lăpuş, cu afluenţii Iedera, Ruaia": Mm 8; „Şes, deal munte; de la Vişeu spre graniţă: Frasinu, Dobrinei, Vlaha, Sub Râpă, Nosa, Chiciurea, Dealul Lung, Bursucini, Sfânaiul Mare (coboară în părăul Crasna); pe lângă pârâu: Plitca, Paltinu, Hodile, Elinca, Hrihoretu, Vivodinu; după Dealul Morii: Munţii Şerbanu, Popiranu, Râpa, Plaiul Tomnatecul (jumătate), Muncel şi Poloninca (aparţin acum de Brătuia, dar au fost proprietatea Petrovei); spre sud (de la hotarul Leordinei): Hora, Ploschii, Chicera, Deluţu, Cutarsău, Tarniţa, Tocarnea (pe hotarul Bistrei), Chicera, Mocira din Gruiu Rovescului, Mocira din Gura Cutăscului; şesul (de la şosea): în Dubişte, la Mărul Ciornienilor, la Morişcă; pe din sus de sat: Lunca Seacă, Mocira lui Aijigoaie, Mocira lui Ghenghea, pe Obreje, în Strâmbe, în Zăvoiu; ape: pâraie: Crasna, Maidan, văi: a lui Dumitru, a lui Maftei, a Mârzii, a Mocearscului, Neagră, a lui Pipirigă, a Plăiuţului, a Petrovei, a Vestii": Mm 9; „Dealuri şi şes: Bracea, Cioncaş, Dealul Buboaia, Remecioara, Stânjeni, Şesul Brăcii, Valea Brăcii; ape: râul Lăpuş, Valea Găinii, Valea Măştioaiei": Mm 10; „Deal şi munte: dealuri: Beresii, Frasinului, a Hotarului, Moisei, a Scaiului, Zâmbrului; văi: a Bistriţei, Drogodeală, Fătăcini, Highişei, Iserade, Largă, Naldişului, Strâmturii, Teiului, Ursoaiei; Bâscă, Chică, Chiceră, Coasta Burduhosului, Coasta Porumbului, Colnic, Dosul Cuirosului, Dosul Izei, Dosul Şetretezului, Doştior, Faţa Carelor, Faţa Izei, Făget, Gropile, Măgură, Măguricea, Musteaţa, Obcina, Piatra Ciurcarului, Podul Morii, Pomnişor, Poşuşi, Pripor, Prislopaş, Repedea, între Repezi, Rupturi, Teoancea, Topliţa, Traian, Tăuşor, Ursoi, între Văi, Vârfu Frăsiniş, Vărfu Plaiului, Zănogi. Drumuri vechi: Calea Ardealului, Calea Roşie (Valea Carelor), Valea Bistriţei": Mm 11; „Dealuri, Lunca Tisei: Cărbunişte, Ciuncaşi (loc lăzuit), Ciungi (a fost pădure), Dumbrava, Fânaţ, Iezuri (au şezut «iezuri» – bursuci), Jilerescu, Loasa, Mijorhad (a fost pădure; acolo se tăiau animalele furate), Mireşti, Mocira (loc mlăştinos), Paltin, Rătunda (loc rotund în mijlocul pădurilor), Râturile, Roasa (loc cam

https://biblioteca-digitala.ro

pârlogos – neproductiv), Sălăşim, Săroşed, Subpiatră (e piatra de întemeiere a Săpânţei; e mai veche piatra ca Săpânţa), Subpleşca, Toc (a fost al unui boier), Tresăpinţe (teritoriu cuprins între ape: de la Colibi, Valea Mireşului, Valea Nadăşi), Trevâlcele (sunt văi mai mici), Trifeţe, Tufe; ape: Izvorul Paltinului, Nadăşi, Săpânţa (toate apele se varsă în Săpânţa), lacul Tău, Valea de la Colobi, Valea Iezunilor, Valea Mare, Valea Mirăşului, Valea de la Tresăpânţe": Mm 12; „Deal şi munte; imaş: în Pajişte, Sătenesc: la Bloaja, deasupra Coastei, sub Coaste, Fereastra Mare, Fereastra Mică, Ferecar, Hereneaua, Hust, Soci, Surduc; ţarina: Bulbuc, Dâmbu Mare, Mociră, Râtul Armanului, Prilog, Şurece, Ţarnă (şi Piculeţ); pădurea: Colac, Custuri, Izvoru Mare, Mogoşa, Pleşa; ape: Sasca, Valea Şişeştilor": Mm 13; „Deal şi vale; Calea Àsuajului, Dealul Mantii, Dealul Neamţului, Dealul Popii, Desu, Faţa Dezuriştilor, Faţa Mijlociei, Faţa Rădaii, Gardu Ţarinii, spre Gudurii, Hotare, pe Măzăreşti, de la Pietriş în Sus, Tabla Rădaii, Valea Fânaţelor; ape: Valea Bârsăului, Valea de la Picuri": SM 2; „Zona piemontană, în bazinul depresionar al Ţării Oaşului, considerat bazinetul Cămârzana; dealurile: Bârlogi, Ceslăşelul, Cetăţuia Mare, Cetăţuia Mică, Goronetele, Grohotiş, Holmu Mare, Holmu Mic, Jeamăna Mare, Jeamăna Mică, Piatra Cornii; pâraie: Ceaslăş, Corcea, Lechincioara, Ponoru Văii, Valea Mare": SM 3; „Şes; de la răsărit: Fordelău, de la Guz, de sub Pădure, la Râturi (Fizeş), Roukonik, Dealul Viilor, Râturile de la Ieruri, Togul lui Potz, Togul lui Szilagyi Dini (conac, fermă), peste Drumul Iştrăului, Togul lui Gerson (ţinea până la Crasna), Togul Grofului, până Drumul Piscarilor, dincolo de Drum, Togul Baronului, Păşunile satului şi urmează pădurea; ape: Crasna, Ieru (câteodată seacă), Mariapotak": SM 4; „Şes; Valea Someşului": SM 5; „Ape: Crasna": SM 6; „Câmpia Someşului; Moşia lui Boroş, Moşia lui Helmenţi, Moşia lui Iocou, Moşia lui Schmetzer, Moşia lui Vais, Şuculeu, Togu lu' Barani, Togu lui Feldman, Togu lui Gross, Togu lui Seibi Ţigfrotog; ape: pârâul Racta, care acum este secat şi arat; satul nu are nici o apă": SM 7; „Şes; după Agrapi, Belgher, Bicorât, Bitenig, Bokor, Ceşod, Chircuţ, Cioncaş (două locuri), Cocioi, Cuirişchert, după Deal, pe Deal, Feketeret, Hulanter, Kesey, Nilele Mari, Nilele Mici, Patent, Peterfy, la Poprică, Poşeghi, Pustă, Râhaz, Râtul Gornicului, Roc, Roser, Serchiş, Semiret, Suregtog, Taj, Togul Gazdelor, Togul lui Kis Ionesy, Togul Popilor, Bokor, Satu Vechi, la Zoli; ape: Canalul, Crasna": SM 8; „Dealuri sub lanţul Munţilor Oaş; Brebi, Buian, Feţe, Frăsinaş, Jghiab, Mărăuş, Plai, Preluci, Văcar, Vrăticel": SM 9; „Câmpie; Cearăi, pădure de ceri între Sanislău şi Petreşti; ape: canalul natural Berea care trece prin marginea satului Sanislău, Berca, până la Crasna (acum a secat), Ciumeşti": SM 10; „Dealuri; dealul Mândrelor, Someşa, Pustai; nu există apă curgătoare. Apa este adusă de la izvor (Horoncut)": SM 11; „Dealuri, văi; dinspre apus: Huta Dobrii, Săcături, Lupchiţe, Ciordeni, Răduiasa, Valea Năuzii, Vâlceaua Crucii, Văgaş, Tăul lui Titieş, peste Valea Năuzii, Undul Mitrului, Mestecine, Fundul Vărvanei, Sub Brăzişte, Râturile Îngrădite, Fundul Iagărului, Ciorgău, Pădurea Satului, Coasta Lupoii, Făget, la Cionca, Dealul Ciocanului, Dealul Popii, Fundătura Izbiţii, Fundătura Chilii, la Crucea Costinaşului, Heghiurile pe Culme, Culmea, Izvoarele Butului, Iezer (au fost pe vremuri 1000 de ha de pădure), Sătuţul cel Mare, Sătuţul Mic, Cetate, Pustă, Capătul Pustii, Iertăşii, Râturile Bucineşti, Tăul Rotarului, la Cetate, Asupra Pustii, Hagău, Coasta Filorii, Ciulii, Groapa cu Coliba, Groapa cu Fântâna, Coasta lui Cocoş, Mijenca, Valea Iezerului, Delniţe, Schimileni, Nicoară, sub Brăzdişte, Făget; ape: pârâul Costinăşului, a lui Dănilă, a Iertăşilor, Socânzel": SM 12; „Şes şi deal; Bobolea, Balta Moloasă, Ciobot, Dâmbul Solgabirăului, Grâul Morii, Grâul Vacilor, Hriţeasca, Mocra, Osa, Osoieş, Valea

https://biblioteca-digitala.ro

Frasinului, Valea Nucului, Valea Tarna; ape: Fântâna Doamnei, Socea, Valea Băii, Valea Nucului": SM 13; „Munte, deal foarte înalt, văi; Ascuţita, Burasca, Calea Veleţii, Cioncaş, Colnic, Colnicaş, Copârcea, Corcea, Cornițel, Ghezure, Gozu Popii, Hotară, Leuşca, Lighetu, Lunca, Mijlocie, Muşuroaie, Nacolea, Pleşcuţ, Podolenceasca, Podu'n Calea Luncii, Podu din Râturi, Pogorâş, Postăţile, Prihode, Pusta Heghii, sub Pleşcuţ, Togu, Trei Holmuri, Ursoiu Mare, Ursoiu Mic, pe Vale, Vâlceaua Ignătenilor; ape: Valea Sănătoare, Valea Şugatag, Valea Turşului": SM 14; „Sat în zona de tranziţie între Codru şi Valea Someşului; şes; dinspre nord: Secădara, Creangă, Pământul Grofului, Lunca lui Ieger, Lunca lui Klein, Lunca Blumenilor, Cleja Popii, Linia Plopchilor, Locul Fagului, Linia Borii, Boara, Grind, Grădină Grind, Lipouţ, Pământul Şcolii, Tabla lui Roth, Bălcala, Togul lui Iosăle, Pişcăioară, Săcăoaia, Valea Fizeşului; ape: Someşul, Tău de sub Rocaci, Valea Bărbătocului, Valea Vinului": SM 15; „Şes şi deal; Adeguş, Băile Puturoasa, Canalul Negreştiului, Cărpenişul, Câmpul lui Bogdan, Câmpul Orbului, Câmpul Sigului, Cioncaşul lui Gabor, Cireşul Păsărelului, Cornetul Vămii, Curte, Groapa lui Andraş, Groapa lui Bogdan, Groapa lui Gupa, Groapa cu Loaza, Gubă lângă Trei Holmuri, Pădurea Negreştiului, Pădurea Vămii, Păltiniş, Plopeş, Pula Calului, Rezerva, Săscura, Tătâmnea, Tuperştiuc, Valea Birtului, Valea Găboreanului, Valea Hotarului, Valea Mariei, Văcărişte, Vârfu cu Arini, Vereş Foras; ape: Boboşul, Racşa, Someşpotoc, Tarna Mare, Tarna Mică": SM 16.

TOPONIME SPECIFICE

Defrişarea pădurii: „Lazuri, Gura Secului": CS 1; „«Acupaţie» - loc unde se tăia pădurea şi se ardeau lemnele": CS 2; „Arşiţă (în Dealul Vinilor, la pădure), La Poieni, Poiana Mare, Poiana Mică, Poiana Ţiganului": CS 3; „Poieni: Jurma, la Faţa Goală, Orlea, Pogăsi, Poiana de la Culmea Ursului, Pietroasa, Vărăcişa; toponime din pădure: Obârşia, Valea Zlăgnei": CS 4; „Arşiţă": CS 5; „Arsuri, Curătură, Laz în Comena, Laz în Opeşata, Lazul Bolabanu, Ohabă, în Prisacă; poieni: a Ceicovei, a Oşlagului, a Pârciului, a Piţurlii, Poiana Suliţei, a Stângului, Poieni, Prelucă în Ohaba, Prisăcina": CS 6; „Cercegurile, Curăturile, Pogară, Poiană, Târsătura lui Marcu, Târsele": CS 7; „Arsa, Poiana Bulzii, Poieniţa, Seciu de Piatră, Tăietură": CS 9; „Buza Lazului, Lazul Belentin, Lazul Fetelor, Lazul Mali, Poiană, Prelucă, Prisacă": CS 10; „Arşiţa Crai, Poiana Beţchi": CS 11; „Tăietură la Grind sau la Dumbravă": CS 13; „Arsură (la Faţa Văii Mari; se făceau arsuri până de curând, pentru păşunat), Laz (azi, livadă de fân în pădure), Livadă Curată, Prelucă, Prisacă, Poiana Jurmii": CS 14; „Târşitură": CS 15; „Seciu": Tm 3; „Selişte": Tm 4; „«Boruji» (butuci), Buturugi, Mlocina, Zăbrane (teren defrişat)": Tm 6; „Locuri din pădure: Arindaşu, Cheia, Lunca, Mărcovăţ, Ogăşelu, Petra, Şoşara, Ţărâgari, Vâna Sculii, Vijla": Tm 7; „Mâlconea (poiană), Poiana Turcului": Tm 8; „Curătură": Tm 11; „Târsele: [toponime care indică] de unde s-a defrişat pădurea": Ar 2; „La Bot, Dumbravă, Gorneţel, Grădina Bătrână, la Laz (păşune), Negrila, Târşit (loc unde s-a defrişat pădurea)": Tm 12; „Poiana Libanova": Ar 4; „Laz la Hodişor, Runcu, Târsele": Ar 5; „Arsuri, la Laz, Lazul lui Ignat, sub Runc, Târsa Bisericii, Vârful Runcu": Ar 6; „Tăietură, Târşiţ (defrişarea se numea aşa de la târsă, un fel de sapă": Ar 7; „La Frişoaie": Ar 8; „La Luncă, Soci (este un loc foarte aproape de pădure)": Ar 9; „Nu există; aici s-a împădurit din nou": Ar 10; „Cioaca": Ar 11; „La Poieni, Pârâul Runcului, Runcu": Ar 15; „Pădurea a fost tăiată de grof, a crescut din nou şi s-au făcut împăduriri recent; Prelucă (păşune), Runc (e la Remeţi,

https://biblioteca-digitala.ro

păşune şi pădure), Secătura (fâneaţă şi păşune)": Bh 2; „Singurul loc unde a fost Pădurea Pişpecului (episcopului) se cheamă azi păşune": Bh 3; „Pojar, Valea Curăturii. Păduri au fost în jurul satului până prin 1840-50": Bh 4; „În Curătură, în Poiană": Bh 6; „Lazuri, Poiană (fânaţ), Prelucă (fânaţ), Săcături, Vârfu Lazului": Bh 8; „Runcu, Secătura (la Brusturi)": Bh 10; „La Pădure": Bh 13; „La Buşteana, Corătură": Bh 14; „Arsa, Curătura, Ograda Lazului, Săcătura": Bh 15; „Laz (azi, arabil); pădurile au început să se taie de prin 1950; comunele din părţile de jos nu aveau păduri şi atunci li se dăduse în pădurea de la Tinca": Bh 16; „Când se defrişa, se săpau pomii la rădăcină, se scoteau cu rădăcini cu tot. Cine voia să defrişeze, avea voie timp de doi ani să folosească terenul cum dorea; apoi îl folosea din nou proprietarul": Bh 18; „Laz, după Poiană, Pojerătură, Tăietură": Mm 1; „«Văgaş» (tăietură)": Mm 2; „Poiană, Prelucă": Mm 3; „Borodeasca, Oarţă, Preluca Mertiului, Roşia, Sermeteş": Mm 4; „Curătura Ghiroloi, Curătura Sârbului, Curuţii Batii, Lazuri, Râturi sub Deal, Secătura Piscuiatul. Există toponim Iertaş, adică loc curăţit. A iertuit fiecare cât a fost de harnic şi nu s-a[u] întăburat grădinile pe oameni decât la 1890. De la Someş au fost tot păduri şi mlaştini; toate le-au iertuit oamenii": Mm 5; „Brazi, după Deal, Dealul Dumbrava, Dumbrava Mare, Magheri, Obârşii, Negru, Poiana Mare, Poiana la Petrii, Preluca, Răchita, Stupină; ape: Izvoru, Mara, Valea Durgălesului, Valea Mestecănişului, Valea Răchitei, Valea Sacă": Mm 6; „Lazul lui Ciuclă, Lazul lui Pojar, Poiana lui Sold, Preluca lui Mitroş, Prisăci, Secătura": Mm 7; „Arşiţă, Pârjol, Poienile, Prelucă, Runcu, Săhelbe, Surunc, Târsă": Mm 8; „Arşiţa Găvii, Arşiţele, Ciungii, Doşiţă, Lazu lui Cioroi, Lazu lui Jur, Prelucă, Runcu": Mm 9; „Curături": Mm 10; „Arşiţa, Laz, Lazul Tentiş, Lazul Vardului, Poiană, Preluca Izei, Runc, Secui, Târsă": Mm11; „Arsuri, Dumbrava (a fost pădure de stejari), Lazuri (au fost mărăcini şi s-a lăzuit), Loză, Poiana, Prelucă (preluci = pădure şi teren de câmp), Prisacă (s-a pus o prisacă între păşune şi fânaţ), Runcu, Tăieturi": Mm 12; „Curături, Dumbrava": Mm 13; „Presaca, Secătura": SM 2; „Locul defrişat rămâne simplu, de păşune": SM 3; „Pădure a fost acolo unde este păşunea Barani": SM 7; „Lază, Poiana, Văgaş": SM 9; „La Dolina, Tăietură, Urbarişti": SM 11; „Runc în Valea Băii şi Valea Frasinului": SM 13; „Câmpul lui Toderuţ, Câmpuri (chiar în pădure), Calea Velesii, la Faţa Mare (azi s-a replantat), Poiană": SM 14; „Lăzurele": SM 15; „Băile Laz, Sălheghi": SM 16.

Vii: „Drănicea, Vinia Cădii (via lui Cadi), Vinşti (şi azi)": CS 2; „Dealul Măceii, Dealul Vinilor": CS 3; „Dealul Viilor": CS 10; „Bobeie, Căprişoanea, Câmpul din Sus, Dumbrava, Vodiţa": CS 11; „Dealul Viilor": CS 12; „La Dealul Petrii şi Poieni": CS 13; „La Cotituri, la Magazină, pe pârâul Morminţilor"": Tm 2; „La Dudărie (azi este dudărie, plantaţie de duzi, înainte au fost vii)": Tm 3; „La Grădinile Sârbeşti, Roşoni, Sălişce, Ţiboni": Tm 5; „La Vii (la Bucovinska, la Morcisag)": Tm 6; „Bogoe, Dealul Şemiţii": Tm 7; „La Vii": Tm 10; „N-a fost cazul. Viile şi pomii ocupau bucăţi mici de teren care erau ţărcuite": Tm 11; „În Grădina Bătrână, pe Laz": Tm 12; „La Dealul către Miniş, în Vii; azi, nu": Ar 4; „La Vie, Pârâul Viei": Ar 6; „Spre Siclău, la Cînepişte": Ar 10; „Dealul Viilor, în jurul vetrei satului": Ar 17; „La Medvişt, la Vii": Bh 4; „Ciungi, Curătură, Lazuri (dar este parte a satului azi), Piatra Arsă, Poiană, Prelucă, Runcuri, Secături": Bh 11; „Curătură, Ştiubei": Bh 12; „La Brăzdăiţa, Buşteana, Cotriţa, Cuibar, Şituri, Ţiclău, dealuri numai pentru vii; mai sunt şi alte terenuri": Bh 14; „În Chiştinca, spre satul Râpa, sub Vii (arabil)": Bh 16; „Curătură (a fost fâneaţă), Pojorâta (pădure şi câteva case": Bh 17; „Dealul Viilor, cu toponimul Toagul Măriei Ursoiu; Viile Bătrâne unde au fost numai vii

https://biblioteca-digitala.ro

bătrâne, la Toagu lui Deiac, teren defrişat de vii, arabil azi": Bh 18; „Nu avea denumire; teren nisipos": Bh 19; „Viile pe Coaste": Mm 1; „Călmăn, Pâclari, Valea lui Taloş": Mm 5; „Dedeparte, Gherjen, Viile Florilor": SM 10; „Heghiurile pe Culme, a Lebenilor": SM 12; „După cum s-a numit terenul: Ciobot, Mocera, Osoi": SM 13; „Ciurgoiu, Colnic, Cotăneşti, Culmea Pădurenilor, Dâmbul Roşu, Gheţii, Grueţe, pe Grui, pe Hotară, Popăscu, Reicasca, Valea Moartă": SM 14.

Livezi: „Sirinea, Torăniţa, Valea Mare": CS 2; „La Dârja, în Grind, în Dealul Vinilor, la Sărămfir": CS 3; „Borlova, Brădăţel, Ciurila, Pripor, Valea Zlăgnii, Zlăgniţa": CS 4; „Babaoancea, Lazu, Obârşia, Scoarţa, Stroieşti": CS 10; „Lunca, Osman, Valea Mare": CS 11; „Capu Dealului, Dealul Văsoanii": CS 12; „Balta" CS 14; „Livezi": Tm 1; „La Huzna": Tm 2; „La Livezi, Secea, Tarlac, Vicin": Tm 3; „Budimir": Tm 4; „La Pruni": Tm 8; „La Vii": Tm 10; „Fiecare în holda şi grădina lui": Ar 5; „Livada": Ar 6; „La Livadă": Ar 9; „Mudin; azi, nu": Ar 10; „Dealu lu Pătru": Bh 4; „Sunt pruneturi împrăştiate": Bh 14; „La Peri": Mm 2; „Pe Deal": Mm 3; „Grădina lui Vuc, La Păcură": Mm 7; „Înainte, nu; azi (la CAP): Dudou, pe Grui, Măgura, la Merii Ruşchii, Sub Cetatea, Prihodea": SM 14.

Odăi, conace: „Sălaşe: Biburi, Cirion, Păgâni": CS 1; „Sălaşul lui Zghiba": CS 3; „Sălaşe: Brădăţel, Ciurila, Lunca, Valea Zlăgnii, Zlăgniţa": CS 4; „Colibe se găsesc în zeci de locuri în moşie": CS 6, 7; „Sălaşe: Ălbii, Cutaş, Goronet, Ogaşu Ursului, Ploştini, Roşelii, Rugate, la Scoc": CS 9; „Se găseau risipite în foarte multe locuri din hotar": CS 10; „Sălaşe: Dumbrava, Valea Radimei, Zăvoi": CS 11; „Nu sunt toponime, dar sunt sălaşe": CS 14; „Odăi": CS 15; „Odaia": Tm 1; „La Secea": Tm 3; „La Gomilă, în Pusta Tălăgii": Tm 5; „Au fost cinci odăi (dar boiereşti)": Tm 6; „La Comoara, Păloanea, Ţărigari, în Vâna Sculii": Tm 7; „În Corcanu, Odaia Mare, la Zăgoteanu": Tm 8; „Odaia Nemţoaiei (Pusta Nemţoaiei), Conacu Beli": Ar 2; „La Pustă": Tm 10; „Poiată pe Mihăila, Plai": Tm 12; „La Pustă (cam la 30 de km), în hotarul Şiriei": Ar 4; „La Colibă, la Tăuri": Ar 6; „La Cuţos": Ar 8; „Odăi: a lui Ciugu, la Holumburi, la Livadă, la Şanţuri, Trestia; azi, nu": Ar 9; „Sălaşe: Bujdula, Căoaja, Ciotâma, Sâchirele": Ar 10; „În Certej, la Coliba Neamţului, Dâmbul Lupoi, la Lupaşcu, Padina lui Moise, la Soc, la Vârful Cărunţii, Vârful Dăiesc": Ar 15; „Poiăţi, la Dealu": Bh 8; „Gura Lupoii, Poiana, Sibişel": Bh 8; „La Poiană": Bh 11; „La Şicuri, 6-7 colibe pentru oameni": Bh 13; „La păşune": Bh 16; „Cârligătura, Dosul lui Căliman, Pietre, Stânişoara": Mm 7; „Colibi": Mm 12; „«Hodăi» ale boierilor, unde se ţineau oile; niciodată ale sătenilor": SM 7; „Au fost «toguri» ale moşierilor evrei sau germani: Berlă, Eisinger, Ferenţ, Laizăr, Natală": SM 9.

Târle, coşare, oboare: „Buciumi, Lazuri, Prislop, Râpi, Văratecu": CS 1; „Stâne la Sirinea, Torăniţa, Vârlopina": CS 2; „În toată ţarina, după Sf. Dumitru; la sălaş fiecare îşi ţinea oile lui": CS 4; „Stâne la: Boldoveni, Ciumerna, Opeşata, Pietrele Albe, Prislop, Şesul Frăsineii": CS 6; „Strungi în zona de munte": CS 7; „Stâne: Culme, Liciovacea, la Scoc": CS 9; „«Stringă» la: Covei, Doviţa, Gârlişte, Poiana Craiovei": CS 10; „Stâne: după Deal, Dumbrava, Valea Căprişonii": CS 11; „Când se «odâmeau» oile (oprirea mieilor de la supt) se cumpăra pe timp de un an păşune la Rudna, pe locul Râtul Mare": Tm 5; „Aici oile păşteau în islaz, veneau seara acasă, dar au fost: cireadă de vaci (3-400 de vaci), erau doi «cicoşi» pentru cai, trei purcari (300 de porci). La Ocoale (200 de lanţuri de pământ) erau crescătoriile de boi; se duceau juncani primăvara şi toamna se aduceau boi întregi.

https://biblioteca-digitala.ro

Aici era fântână şi casă pentru dormit, grajd, cocină": Tm 6; „La Ibărlont": Tm 7; „Sălaşe la Corcanu, la Păula, la Şemiţa": Tm 8; „Pe islaz": Tm 9; „Târle pe dealurile Dobrotă, Druja şi pe Valea lui Liman": Tm 12; „Târle în pădure, la Dâmbul Neamţului, Usuiog, Vale Vărniţii; azi, la Valea Cladovei (a CAP-ului)": Ar 4; „Azi sunt multe, şi ale CAP-ului şi particulare, pe toate păşunile, pe la Frasini, la pădurea Lunca, la Siti": Ar 9; „Pe nimaş (imaş)": Ar 10; „Stâna de Vale": Bh 1; „La Frânturi (Picior), Inete, Pleş (Hârtoape), Pustă, Valea Satului": Bh 2; „Gura Lupoii, Poiana, Sibişel": Bh 8; „La Poiană": Bh 11; „La Şicuri": Bh 13; „La păşune": Bh 16; „Colibe la pădure": Bh 17; „Până în 1935-36 nu au fost deloc oi în sat": Bh 18; „S-au crescut foarte puţine oi; într-o perioadă erau «gule» la păşune": Bh 18; „În islaz, la păşuni": Mm 3; „Sub Corhă, Obârşei, Rătiţele, Valea cu Arini": Mm 4; „Nălăini, Stânjeni": Mm 10; „Târle, colibe, stâne: Dosul Plaiului, Iştioara, Plaiul Capul Muntelui, Poiana, Valea Largă": Mm 11; „Stâne, în tot hotarul satului": Mm 12; „La «toguri»": SM 9; „Văgaş": SM 13; „«Şutee» pentru oi: a lui Cât, Gafieri, Hornarului, Raţului, Vaida": SM 14.

„**Mori, pive, vâltori:** „La râul Berzasca": CS 2; „La Boiştea, Moara Turcească": CS 5; „Chiriloane, Furca Toplii, La Podul ăl Nou": CS 6; „Moara Bănienilor, Moara de Piatră, Moara de la Tunel": CS 7; „Mori pe Valea Satului": CS 9; „Pe Mehadica": CS 10; „Moara Ungheş, Vad, Zăvoi (toate pe râul Nera)": CS 11; „Moara din Ibăr, Moara Nouă, a Popii": CS 13; „Moară la Şporna": CS 14; „La Moara Ciobenilor (a fost sat; moara a fost a baronilor şi a fost apoi cumpărată de familia Imbroane)": CS 15; „Locul Morii, la marginea satului": Tm 3; „În Luncă, Rât, Vinăroane (aici era văiugă de pături, înfiinţată la 1723)": Tm 4; „La Moară, pe Timiş": Tm 6; „Moară la Ţărigari": Tm 7; „În sat au fost trei mori, dar nu s-au impus toponime": Tm 11; „Moara lui Drăgan şi a lui Drăganu": Tm 12; „Mori de apă au fost cinci, din care: pe Dâmbul Mitrii, a lui Mâţu, a lui Onu": Ar 4; „Moară pe valea Honţişorului, oloiniţă (fără apă), dubă de dubit şube pe valea Iosăcel": Ar 5; „Moara lui Ionaş": Ar 7; „În Morminţile de din Jos, moară cu cai (sau cu boi), pentru ulei": Ar 9; „Erau trei mori de apă pe Crişul Morilor": Ar 10; „Mori la Buza Runcului, în Capul Satului": Ar 15; „Moara lui Sfiniceanu": Ar 17; „La Pustă, pe Ieda, la moara lui Parasca, moară cu stează; moara Popii, a Todirii Ştefanii, a lui Ţăriniş": Bh 2; „La Ţercu, prima moară; La Moară (Teleacul de la moară – grădina de la moară)": Bh 3; „La Moară sau la Molonzug": Bh 5; „Moara Marcului": Bh 8; „Moară, pe Crişul Pietros": Bh 8; „Era moară cu motor": Bh 10; „La Şteze, moară, vâltoare": Bh 11; „Două mori pe Tărcăiţa": Bh 15; „Iazul Morii, făcut din Criş, Zugul Morii": Bh 16; „Ieru Morii": Bh 18; „La Moară": Mm 1; „Valea Mare": Mm 5; „Moara Câlciului, Moara lui Covaci": Mm 7; „Dealul Morii, Moara de sub Chicera": Mm 9; „Moara dintre Ape": Mm 10; „Sunt şapte mori, [din care]: Boncălău, Clanitău, Strun": Mm 11; „Pe Săpânţa": Mm 12; „La «Vultoarea» lui Ion Drăgan Nicoară, pe Lechincioara": SM 3; „Moară cu compresie pe Cioncaş": SM 8; „În sat, Moara Bisericii": SM 9; „La Podu Morii": SM 12; „La Moară, între Bocicău şi Tarsa, unde stăpânii ei locuiau": SM 13; „Mori: a lui Cesaru, a lui Filimon Ion Chişcă, a lui Dalan Gh., a lui Dumitru Petre, a lui Freim, a Ghioroaiei, a Godvonoaiei, a lui Moraru; pive: a lui Catalan Nicolae, a lui Dalan Gh.": SM 14.

Topile de in, cânepă: „La Berzasca": CS 2; „În Bocşiţa şi la Valea Ţiganilor": CS 3; „La Ogaşu cu Cânepi": CS 5; „Topilea la Dolina şi la Lucă": CS 6; „Topile pe marginea râului": CS 7; „La Comarnic": CS 8; „La Capul Satului, la Dealul Satului": CS 9; „La Izu

https://biblioteca-digitala.ro

Stroieşti, pe Mehadica": CS 10; „Pe marginea râului Nera": CS 11; „La Iazul Morii": CS 13; „În gropan": CS 14; „La Vir": CS 15; „În Chizdie": Tm 2; „La Gropile Satului": Tm 3; „Mai mult în vatră": Tm 4; „La Timiş, în cubicuri (bălţi)": Tm 5; „În Timiş, în bobane (apă stătută)": Tm 6; „La Tofaia": Tm 7; „Se topea la Baltă şi la Bighei (pârâu)": Tm 8; „În baltă": Tm 9; „La Grădişte (baltă între dealuri), la Râtu Căricat": Tm 10; „La Topilă": Tm 11, Ar 8, Mm 2; „În Baltă la Bega": Tm 12; „La Teu": Ar 3; „În Valea Cladovei": Ar 4; „Topile pe malul Crişului şi a văii Honţişorului": Ar 5; „În topile: la Firez, pe Vale": Ar 6; „În «belţi» (bălţi) la Morminţi, la Ţigani": Ar 9; „La Groapa Cânepii": Ar 10; „La Topili, era o mlaştină lângă şcoală şi alta la Valea Zimbrului (în capul satului)": Ar 15; „Pe valea Minişului": Ar 16; „În pâraiele din sat": Ar 17, SM 14; „La topila din capul satului": Bh 1; „În tău sau în topilă": Bh 2; „Cânepa, la Valea Cosaoalelor": Bh 4; „Cânepa, la Peţe, loc băltos, lângă Criş": Bh 5; „La Valea Minişului": Bh 8; „Cânepa, la «topchile», alături de apa curgătoare": Bh 8, Mm 13; „Cânepa, în Ghepeş": Bh 10; „Pe firul apei, pentru topitul cânepei, se făceau opritori ori bălţi laterale, topile": Bh 11; „În grădina morii": Bh 12; „La «iere» (loc prăpăstios unde creşte «jitie» - trestie)": Bh 13; „Cânepa, la Topile, în ape stătătoare sau curgătoare, cu «gladuri» (diguri)": Bh 14; „Cânepa, în topchilă, lângă Tărcăiţa": Bh 15; „În apă curgătoare": Bh 16; „Cânepa, în topile la marginea satului, pe malul Crişului": Bh 17; „Cânepa, în Tău Mare ori la toptile, la Piscold, la Salacea": Bh 18; „Cânepa, la pârâul din hotarul Şimianului; după 1930, în şanţul anticar, în bălţile de la Cheşereu": Bh 19; „La balta Cobâltău": Mm 1; „La Valea Boiului, Valea Seacă": Mm 3; „În marginea satului, într-o «bolotrugă» (topilă)": Mm 4; „În Baltă, Someş": Mm 5; „La râul Lăpuş": Mm 10; „Pe prund": Mm 1; „Baltă la cânepă; cine stătea lângă vale îşi făcea bălţi în grădina lui": Mm 12; „Pe Racta, pârâu care seacă": SM 7; „Trenuţ cu valuri din Hulamtez": SM 8; „În sat, la Moara Bisericii": SM 9; „În bălţi, în zona interdune, apă de ploaie şi freatică": SM 10; „La Topchile": SM 12; „Pe vale": SM 13.

Surse de apă: „Biburi, Cirion, Păgâni, Rodomila": CS 1; „La Câmpul lui Sighin, la Valea Crucii": CS 3; „La Dudu, la Luncă, Vârtoape": CS 4; „La Bolboros, Izvoru Măneştilor": CS 5; „Fântâna Babei, Izvoru Rău, la Şişoru lui Lupu, la Ştiubei, la Vârful lui Paltin": CS 6; „Bălţile Roşii, Ciuciur, Fântâna lui Dănuţ, Fântâna lui Preda, la Ştiubei": CS 7; „Ştiubeie: Berciu, Lunca din Sus; vălaie: pe Faţă; Fântâna lui Gămăn - sunt foarte multe fântâni": CS 9; „Baroş, Bujor, Ciuciu, Costescu, Datcu, Fântâna Rece, Găiţa, Gât, Lupşa, Manciu, Măriţescu, Mlăci, Pitaru, Puşcariu, Roia, Sărpoca, Ştiubei, Valea Paului": CS 10; „Fântâni: de la Crac, Lupan, Nadiţa, Rece, Ştiubei": CS 11; „Izvoare: a lui Dică (la Merila), Fântâna lui Moş Blagne, de la Ghergher, Ogaşu Sârbului, Râtu Mare (locul lui Bandă), la Şarcu": CS 12; „Izvoare: a lui Ciuşu, de la Teiuşul Mare, de la Valea Curţii": CS 13; „La Ştiubei": CS 15; „Fântâna lui Pasăre": Tm 1; „Erau după deal, izvoare: către Hodoş, a lui Monea, a lui Sachel": Tm 2; „Fântânile de Sus sau Fântânile din Islaz": Tm 3; „Cârciobina, Maier, Rât, Veţa": Tm 4; „Fântâni: la Bicărie, la Bucovina, la Grădinile Sârbeşti, la Livezi, la Roşoni": Tm 5; „Fântâna Mare (fântână cu două vedre), Fântâna din Pusta Mcă, la Islaz (două fântâni), la Valea Săcescului": Tm 6; „Fântâni la Leau, Negroni, Placină": Tm 7; „Fântâni la Condan, Letea; gropuri la toate sălaşele": Tm 8; „Nu erau fântâni; vitele se adăpau pe pâraie": Tm 12; „Fântâni: în Drum, a lui Gârlan, a Hârlăieştilor, de la Imaşu Boilor, de la Păşunea Vacilor, din Pustă, de la Râtu Corbilor, la Tiuiuc, a Viţeilor, a lui Vlaicu": Ar 3; „Fântâni: la Cioaca, Dârleii, la Rugă": Ar 4; „Izvoare la Câmpu Belzii, Honţişor, Măgura, Podiricu, Răcorele, Trihonţ, Valea Lungă":

https://biblioteca-digitala.ro

Ar 5; „Fântâna din Frapţâni (frasini), din Grinduri, a Lungului, cea din Sălci, la Ţigani": Ar 9; „La toate hodăile şi la Băran Petru, Netea, Nica Purecului": Ar 10; „Dăluţ, izvoare: a lui Cecea, a lui Hălmăgeanu, a lui Ursoi; la Ulm, în pârâul Ultoii": Ar 15; „Izvoare pe drumul spre Orţişoara, pe văi": Ar 17; „Tăul lui Vanghioc, unde se adăpau vitele în vechime": Bh 1; „Izvoare foarte multe pe dealuri: la Albeşti, Ianoşi, Picior, Tomnatec": Bh 2; „Fântâna Biräului, Izvorul de la Criştior, Izvorul de la Holta": Bh 3; „Pe la Berteleanu": Bh 4; „Fântână la Brezdău": Bh 6; „Izvoare: Fântâna Teiului, Ochi": Bh 7; „Izvorul din Dudău şi în stradă, unde merge drumul la Sălişte": Bh 10; „La holde": Bh 12; „Izvoare la aproape fiecare loc amintit la toponimele generale": Bh 14; „«Izbuc», (izvor) cu apă acidulată, în hotar; izvoare: Deva, la Izvor, Căpräişte": Bh 15; „Sub vie, un izvoraş": Bh 16; „Izvorul Bătrânului": Bh 17; „La Ieru Morii, la Râturele, Sub Ştiubei, Tău cel Mare": Bh 18; „Capu Dealului, Fântâna Rece, Groapa Ţiganului Vâlceaua Budiului, Vâlceaua lui Vlad": Mm 2; „Pe hotar, multe fântâni": Mm 3, 11; „Fântâna lui Balint, Şipot, Tăuţul lui Dumitru": Mm 6; „În Dosul Muncelului, Fântâna lui Sălătruc, la Recea, Măgura; ştubeie: la Slatină": Mm 7; „Bracea, Casa Todii, Fântâna Grofului, Imaşul Grofului": Mm 10; „Fântâna lui Misin, Şipot la Ciungi, Şipote pe deal": Mm 12; „Fântâna Cioncaşului, Fântâna Leşului": SM 7; „Borcuţe: Glogatie, Moaştii, a Morii, a Punţilor, a Satului, a Tâlharilor, a lui Tifuş; fântâni: a Popii, a lui Viconer": SM 9; „Fântâna Jidovului, Fântâna Rece": SM 12; „Fântâni săpate: în Acole (2), la Capu' Gruiului, Lighet, în Loză, în Mociră; izvoare: Bozoroaie, a Bumbului, la Cărpiniş, din Corce, a Cornițălului, sub Colnic, a lui Dănuţ Grigore, Gruieţe, a lui Dan Ion, Izvorul Cărpinişului, Izvorul Copârcii, Izvorul din Dosul Feţii Mari, Leuşca (Fântâna Leului), Mesteaceni, a lui Mihăiuţ, a Pascului, Pietroasa, Pleşcuţ, Sodolenceasca, a lui Sorca, a lui Todic, Vâlceaua Ignătenilor, Vorănilor, Vortolomei": SM 14; „Tău": SM 15.

Producerea cărbunelui de lemn: „Comăna, Gura Secului, Între Strâmburi": CS 1; „În Dealul Caselor şi la Gârlişte": CS 3; „După 1900 s-au făcut bocşerii pe Sebeş în sus, pentru trenul forestier": CS 4; „La Padina, la Zăvoi, Pietroasa, Urzicari": CS 5; „În Studenă, la Tâlva Boului": CS 6; „La Buşin": CS 9; „În pădure": CS 14, Ar 4, 9; „La Zăvoiul Mare": Tm 6; „Şi la pădure, şi acasă": Tm 8; „Pe valea Honţişorului, Valea Rea": Ar 5; „La Întorcătoare (în capul satului)": Ar 15; „La Moţeşti": Ar 16; „Mai sus de comună": Bh 2; „la Poiană, la Sibişel": Bh 8; „Făceau fierarii": Bh 11; „La Şişterea, la un boier": Bh 14; „Pe unde s-a tăiat pădurea, la Chicera": Bh 15; „La pădure, se şi vindea": Bh 16; „La Făgădăul lui Pintea": Mm 4; „Pe Buba Griga, Ouţ, Salhij": Mm 5; „La Apa Roşie, Cărbunişte": Mm 12; „Sireul lui Vasoc": Mm 13; „Cărbunişte": SM 3; „În Buian, Călinescu, Jelerescu, Paltin, Sălătruc, Şălăşim": SM 9; „La Faţa Mare, care este sat specializat, înainte; azi, foarte puţin, fac fierarii": SM 14.

Extragerea pietrei de var: „La Coma, Strâmba": CS 1; „La Cameniţa (o vale între dealuri)": CS 2; „La Garână, în marginea satului": CS 5; „La Bordânc, la Piatra Camenii, Studena": CS 6; „La Varniţa": CS 7; „Cârsca Mare, Rădut": CS 9; „La Cleanţul lui Simon": Tm 12; „Valea Varniţii; azi, nu": Ar 4; „La Dâmbul Varniţei (pe Valea Ociului), pe pârâul Varniţei": Ar 6; „La Cobârloage": Ar 15; „În Remeţi": Bh 2; „La Dealu": Bh 7; „Se scotea de peste tot, din tot satul". Bh 11; „Pe pârâul Ciungilor": Bh 15; „Carieră la Valareu": Bh 17; „La Poiană": Mm 8; „Ghie, Răstoacă": Mm 10; „Ischioară, Preluca Izei, Valea Teiului": Mm 11; „În moşie": SM 5.

https://biblioteca-digitala.ro

Extragerea pământului de oale: „Valea Rea, Valea Țamii": CS 3; „La Vărniță": CS 4; „La Pământu de Oale, în marginea satului, spre Moldova Nouă": CS 5; „De pe Dealul Bobii": CS 9; „Din alte sate; puțin se lua și din Cârciobina": Tm 4; „Din Vână (pentru cărămidă)": Tm 6; „Din marginea satului, la Țiglărie": Tm 8; „Din deal (argilă)": Tm 12; „Rovina, scot olarii lut": Ar 1; „Se săpa din Satul Vechi, la Țeglărie (se făcea cărămidă)": Ar 9; „Se ia lut pentru casă din imaș, de la gropi": Ar 10; „Între Gropi, Hanc": Bh 12; „Pentru chirpici, țiganii și unii oameni mai săraci": Bh 14; „Pământ pentru cărămidă refractară": Bh 17; „De la mal, de lângă Valea Slatinei": Mm 7; „Din Rab": Mm 8; „Dobrodeava": Mm 1; „La Fărtăi, de dincolo de baltă; s-au făcut oale în fosta vatră de la Fărtăi, de către un olar care se numea Doni": SM 9; „La pășunea din Ciuturei, dar de peste 100 de ani nu mai sunt olari": SM 14.

Mine: „Obrejeni (mină de fier)": CS 1; „Cozla": CS 2; „La Zăvoaie": CS 4; „La Pregheda": CS 7; „Pe Deal, mină de cărbune": CS 9; „De pe râul Nera se extrăgea aurul": CS 9; „Sub Cheia Lascoviței": CS 11; „Pe Valea Cherschii este o gaură a unei băi, dar nu se știe ce se extrăgea de acolo": Ar 4; „Mine de fier în Valea Rea": Bh 1; „De bauxită, la Remeți: Fața Arsă, Izvor": Bh 2; „Asfalt, la Tătăruși": Bh 10; „În I Război mondial s-a exploatat bauxita la Runcuri; era exploatare la suprafață": Bh 11; „Mină de fier, pe luncă, în Cornu Livezii": Bh 12; „La Clife, Jireapău (mină de aur)": Mm 4; „La Cucile Văii": Mm 5; „Baie de sare În Lacuri": Mm 7; „Cariere de nisip, care se transporta în toate satele din jur": SM 10; „Iezure, Socea, Valea Nucului": SM 13; „Sunt și azi; azi este sat practic specializat în minerit": SM 14; „Pârâul Băilor": Ar 6; „Văgaș (baie)": SM 13.

Ape sărate, iodate, petrol: „Saline la Frăsincea, la Ogașu Pucios": CS 6; „Slatina": CS 7; „Salină la Armeniș": CS 14; „Se forează azi": Bh 6; „Este apă termală sărată la Sarcău, în apropiere": Bh 10; „Izvoare sărate, la băi": Bh 16; „La Păcură": Mm 7; „Ape minerale de Săpânța": Mm 12.

Rudării: „«Rude» în marginea satului, la Bolboros și la Rudă": CS 5; „La Priod, pe Jidovinea": CS 7; „La râul Alb": CS 9; „Lingurari la Dealul Țiganului": CS 11; „Lingurari veniți dinspre Beiuș": Bh 16; „Sunt lingurari": Bh 17; „La Fânațe și la Locul Târgului au fost covătari": Mm 1.

Schituri: „La Muntele Mic": CS 1; „Coasta Paul (foarte aproape de sat), Gârliștea (la Sălașul lui Zghiba), Gura Binișului, Valea Rea": CS 3; „La Gruneți a rămas o cruce în locul unde a fost biserica; la Plașcină, Pripor": CS 4; „Exista un loc unde ar fi fost Mănăstirea (Biserica) Turcească": CS 5; „La Chilii, unde a fost o mânăstire veche": CS 15; „Pe locul bisericii germane a fost prima mânăstire și biserică cunoscută pe teritoriul Cenadului. La biserica nemțească, făcută pe locul fostei mânăstiri românești este un inel mare de fier, de care se spune că un pașă turc și-ar fi legat calul. Biserica este zidită pe o «huncă» (ridicătură de pământ) cu oseminte": Tm 3; „Capelă cu «săcrâni» (sicrie), făcută la deal, în Cacova; și azi mai sunt stâlpii": Tm 8; „La Călugări": Ar 5; „Se zice că prima biserică unde s-au creștinat oamenii a fost pe locul «Bisericuța», în pășune, pe dealul Cătanei, spre satul Archiș": Ar 7; „Nu, dar în pădure la Adea este o bisericuță. Băiatul prințului moștenitor al Austro-Ungariei a venit aici la vânătoare și a împușcat o pisică sălbatică. S-a dus și a văzut că mai mișca; pisica s-a întins în spasmul morții și a apăsat

https://biblioteca-digitala.ro

trăgaciul şi băiatul a murit. Pe acel loc este ridicată o bisericuţă şi cavoul băiatului, ca să se amintească": Ar 9; „Două biserici la Stâna de Vale": Bh 1; „Se pare că la Dâmbu Bisericii": Mm 3; „Mănăstire": Mm 6; „La Mânăstire": Mm 7; „Pentru o perioadă foarte scurtă, mânăstirea călugărilor franciscani": SM 10.

Troiţe, cruci: „Crucea lui Udrea": CS 4; „La Crucea Popii, Nedjudin": CS 6; „La marginea vetrei satului, pe drumuri": CS 7; „Una în Capul Satului şi una în ţarină": CS 8; „La Capul Satului, la Crucea lui Filip, la Vasile Suru, pre Vale, Rătătoare": CS 9; „Banii Mâţei, Dealul Craiovei, Gigin, Muşa, Vâlcele": CS 10; „Cruci: Albă, la Lascoviţa, Roşie, a lui Pipiţă, Verde": CS 11; „Crucea lui Blagne de la Fântâna lui Blagne, la Luncă, pe Vale (la Costa Loga)": CS 12; „Crucea lui Coşpenda, pe Teiuşul Mare sus la Grind": CS 13; „Sunt trei cruci: două ortodoxe, la răscruce, în Crevină şi spre Goleţ, în Capul Satului; una catolică, în Plai": CS 14; „Crucea Albă, Crucea lui Pan Iorga de la drumul Mercinei": CS 15; „A lui Iorghi, cea de la Pustă": Tm 2; „Sunt şi acum în grădini (în primele grădini)": Tm 3; „Cruci la Budimir, Dealul Selii, Rât": Tm 4; „La Mărghitiţa, la Pustă, la Răioni": Tm 5; „Crucea din Ţarină, unde se mergea la Rusalii": Tm 6; „Cruci la Dudău, în Paore": Tm 7; „La hotarul Comorâştii": Tm 8; „La marginea satului, două: una spre Uivar şi una spre Otelec": Tm 9; „La Cruce; erau patru cruci; şi nemţii aveau cruci": Tm 10; „Cruce la Gura Izvorului": Tm 12; „Troiţa după Grădină, Troiţa de la Iugăre, Troiţa de la Ţarnă": Ar 3; „Rugă la Locul Popii şi o rugă în Vie": Ar 4; „La rugi, prin ţarină, prin dealuri rele": Ar 5; „Cornetul, la Grozăveşti, Hajuri, la Molţoleşti": Ar 6; „Crucea la Hănţerie, Crucea lu' Moaşa, Crucea lu' Petrila, Crucea lu' Pişpilic": Ar 8; „La ambele capete ale satului": Ar 9; „Cruce la marginea satului, la Baltog, Crucea la Coadră, la Sâncrai (la Cale)": Ar 10; „În Buza Cărunţii, în Hotarul Pârnesc, în Padina lui Moise, la pârâul Roibii": Ar 15; „Cruci: la drumul Orţişorii, la capătul satului, în mijlocul satului, lângă S.M.T. (staţiune de maşini şi tractoare), pe drumul Felnacului, lângă Baza de recepţie. Este cruce de piatră şi la izvor": Ar 17; „În Vârvu Secăturilor, la intrarea în sat": Bh 1; „Sunt troiţe la şapte răscruci, cinci în vatra satului şi două în cimitir": Bh 4; „Mai sunt şi azi troiţe pe hotar": Bh 6; „Cruci la Halaştău, sus, la hotar, într-o vie (făcute de vreo 25 de ani)": Bh 10; „La aproape toate intersecţiile drumurilor sunt cruci; la Albioara, când s-a construit drumul (1939-40) s-a făcut o cruce": Bh 11; „La Tolchiş, la şosea": Bh 13; „La răscruci": Bh 14, SM 10; „Doar o troiţă, lângă un copac": Bh 15; „În sat sunt vreo 20; în moşie: una, spre Curtuiuşeni; una, de lemn, pe drumul Petrăului; una, de piatră, pe drumul Pişcoltului; una, pe drumul Sălăcii; una, la Galoş": Bh 18; „Cruci la intrările în sat: spre Şimian, Silindeu": Bh 19; „Vârfu Pustii": Mm 1; „La Cruce; se puneau la bifurcaţii": Mm 2; „Cruci la hotar": Mm 3; „La Sihij": Mm 5; „În Coastă, în Jos de sat, în Sus de sat, la Mânăstire": Mm 7; „Cruci: la Iedera pe Cioncaş, peste Iedera, pe luncă, la Petrea lui Bâlcă, pe Plăiuţ, la Poieţeaua": Mm 8; „Groapa, Holdele Negre": Mm 10; „Crucea Uliţei, Fântâna Hanului, Vârfu Şetref": Mm 11; „Două cruci, câte una în fiecare cap al satului; aici troiţă înseamnă sfeşnicul cu trei lumânări, ţinut în biserică şi pus la capul mortului": Mm 12; „Cruci a lui: Toader Bocrici, Bura Simion, David Ion, Dănciuţ Grigor, Paul Ion Dâmban, Dobie Grigore, Dobraş Petre, Călin Pop Simion şi Crucea de la Dâmbul Roşu": SM 3; „Crucea Cimitirului, Crucea spre Gară, Crucea de Sus": SM 7; „În Buian, în Roasa (făcută de armată prin 1939": SM 9; „La Cruce, la Crucea de către Silvaş": SM 11; „Cruci: a Costinaşului, a lui Gligorie": SM 12; „Cruci: pe Culmea lui Pondroş, pe Drumul spre Halmeu, la Gozii Popii, la Râturi, la Valea Moartă, la Vii": SM 14; „La Crucea lui Andercău": SM 15.

https://biblioteca-digitala.ro

Comori: „La Cozla (o colonie), Pe Sirinea": CS 2; „La Dealul Copăşului, Sălaşul lui Firu (în Câmpurele), Via lui Burtea": CS 3; „La Boişte, unde a fost Biserica Turcească": CS 5; „Piatra Ilişovii, Pietrele Albe": CS 6; „La Comoreşniţa, Coveiul lui Trăilă, Grodat, Iloca": CS 7; „La Plesiva, Vârful Pietrii": CS 9; „Tâlva Craiovei": CS 10; „La Dumbrava": CS 11; „S-au făcut săpături la pădurea Budru": CS 13; „La Poiana, la Pogări": CS 14; „Pe drumul Vraniului": CS 15; „Spre pădure, în locurile unde se spune că săreau scântei din pământ": Tm 3; „La Miroslava": Tm 4; „La Gomila Mare, unde s-au găsit oase de cal şi de oameni": Tm 5; „În Iarc, în Luncă unde era şi un podrum": Tm 7; „La Budiava, la Mormântul Susurilor": Tm 8; „[Erau] averi, bogăţii. Dacă la Crăciun or găsit oale de pământ cu bani, la Paşte jucau flăcări [unde] erau comori": Ar 5; „Au apărut flăcări la Ciugu, la Tăuzul Secat şi a rămas credinţa că este îngropată o luntre cu o comoară": Ar 9; „Pe tot hotarul": Ar 10; „La Tătaru": Ar 15; „Se vorbea, după visuri, că sunt căldări ascunse, cu galbeni": Bh 2; „Pe Teleacul Omului s-a găsit o ulcică de pământ": Bh 3; „La Răchiţele lui Piciani": Bh 6; „La Paşte, la pârâul Bulughi; bătrânii care stăteau la Ciungii, în Roşia, au văzut scântei în ograda Bahoieştilor; la Cetăţele (în Vârciorog, o altă comună), unul care a săpat, a paralizat": Bh 11; „Coştii": Bh 13; „Pe Dealul Şcolii. [Se spune că] la sărbătorile mari apăreau scântei. Ar fi mers cineva, ar fi săpat şi ar fi găsit o căldare de galbeni păzită de pisică. Ar fi căzut şi când s-a dezmeticit, era undeva, foarte departe de sat, ud, zgâriat. Şi când s-a dus din nou la locul ştiut, nu şi-a mai dat seama unde era comoara": Bh 14; „Erau [dar nu se ştie unde]": Bh 16; „Acum vreo 80 de ani, un cetăţean a găsit o găleată de aur, l-a vândut şi s-a îmbogăţit. Meşterii care au construit şcoala au găsit [aur] într-un perete": Bh 18; „S-au găsit statuete de aur pe care omul le-a vândut, a făcut avere": Bh 19; „Sub Mal (Dealul Mal)": Mm 2; „Prin păduri, unde ieşeau flăcări albastre": Mm 3; „În Ciormolina, Podanc, Tuliceasca": Mm 8; „Masa Pintii": Mm 11; „Şi eu am căutat; am văzut ziua o flacără, un noruţ alb. M-am dus cu încă un om aproape de locul acela. Am săpat vreo trei zile, dar n-am dat de nimic. Am luat lut de acolo şi ne-am dus cu el la vrăjitori dar n-am găsit nimic. În alt an, [pe] un alt deal, am găsit nişte talere de metal": Mm 12; „Se presupune că la Cetate ar fi comoară": SM 7; „La Borcuţu Tâlharilor": SM 9; „Numai bogătaşul Silaghi a săpat": SM 10; „În Josani, Susani şi spre Valea Seacă": SM 13; „În Măgură": SM 14.

Locuri legate de haiducie: Bh 6; „Pe Valea Mare, un haiduc sârb, la Croul sau Ogaşul Hoţului, o poiană, o adâncitură în mijlocul pădurii; este şi acum o colibă dărăpănată; este şi Gaura Hoţului, o peşteră în apropierea Croului": CS 2; „Iosim Marănbaşa, un tâlhar": CS 3; „În afara hotarului, în pădure, au rămas nume de: Arnăut, Potoră (Poteră), de la cei care-i urmăreau pe haiduci": CS 4; „La Gaura Runcii, Runcea": CS 5; „În pădurea şi peşterile de la Păuleasa": CS 9; „Dealul Lotrului, La Prisaca": CS 10; „Cracul Lalii (pădure), Micoşul": CS 11; „Gh. Loga în Cracu Lalii (pădure), acum cca. 150 de ani": CS 12; „La Poiana Mărului, haiducul Manta": CS 14; „La Câmpul Alb şi la Ştiubei": CS 15; „Haiducul Manta, în pădure": Tm 3; „La Dealul Popii, în drumul dintre Făget şi Săvârşin. Renumit era Dimitrie Lotrul": Tm 4; „La Gaiul Roşonilor, unde există o hrubă săpată în pământ": Tm 5; „La Gain Ras": Tm 7; „Iancu Jianu, Adam Neamţu, prin păduri, aveau comori ascunse la un lemn uscat şi unul îngemănat": Tm 8; „Se vorbea că ar fi fost prin stuful din jurul satului": Tm 9; „Lotri în Pădurea Cladovei": Ar 4; „La Dracea": Ar 5; „La Undetul Piţului": Ar 9; „La Poieni, la Ulmeţi": Ar 15; „La Peşteră": Ar 16; „Prin pădure": Bh 8; „Ioan a Todii, pe la Osoaie, fura boi": Bh 11; „Doboş Gabor, prin pădurile

https://biblioteca-digitala.ro

de la Şişterea": Bh 14; „Drumul Haiducilor, dinspre Ţara Zărand spre Beiuş": Bh 15; „Erau [nu se ştie unde]": Bh 16; „Locuri legate de hoţi de vite, furau cai, boi; apăreau la miezul nopţii": Bh 18; „Roza (Roja) Şandor, din pusta ungară, dinspre Arad (Diorog); ar fi fost şi oameni din Diorog care ar fi făcut parte din banda lui, care ar fi murit în ziua când i-a expirat pedeapsa": Bh 19; „Legate de Pintea, la Prislop şi la Româneşti": Mm 3; „Pintea a fost servitor în Budeşti, în tinereţe": Mm 4; „Pivniţa lui Pintea din Valea Frasinilor": Mm 7; „Pe Ruaia": Mm 8; „Crucişoara, Fântâna Hanului, Masa Pintii, Vârfu Văii Suade": Mm 11; „Prin pădure": Mm 12; „La Fântâna Părţenilor": SM 3; „La Ciarda ar fi fost un han unde se opreau uneori cei care se ascundeau în păduri (se întâlneau din toate părţile)": SM 7; „La Borcuţu Tâlharilor": SM 9; „Prin păduri, Roja Şandor": SM 10.

Nedei, govii, rugi: „Pe Muntele Semenic este un loc La Nedeie": CS 10; „Nedeie la Dealul Bisericii": CS 11; „La Pădjini": CS 15; „Se ţin la biserică, din 1928, la 8 septembrie (Sf. Maria)": Tm 2; „Rugile nu se ţin pe moşie, ci în curţile bisericilor. Românii ţin ruga la Rusalii, la hramul bisericii, iar sârbii la 22 mai (Sf. Constantin şi Elena pe stil vechi). La români nu se pune masă, ca la sârbi, ci doar se serveşte băutură. La sârbi, la ora 14, după slujbă, se duc în faşa bisericii, se scoate un colac mare şi un kg de băutură, se sfinţeşte şi preotul rupe din colac şi împarte la toată lumea. După aceea începe masa ": Tm 3; „Rugile se ţin în sat": Tm 4, Tm 7, Ar 6; „La biserică, la 15 august, rugă": Tm 5; „Rugile se ţineau la biserică, la 27 iulie, la Păntilieu, la hramul bisericii": Tm 8; „La 15 august la biserică şi acasă": Tm 9; „La cimitir sau la Fărtăi": SM 9; „La hramul bisericii, la şvabi şi acum la români numai în timpul verii": SM 10; „La Văgaş": SM 13.

Sâmbra, măsuratul şi răvăşitul oilor: „Gura Secului, Lazuri, Râpi, Valea Mărgii, Văratec": CS 1; „La stână": CS 2; „La Dealul Caselor, la Ponoare, şi azi la fel": CS 3; „La Buza Plaiului, Gura Borloviţei, Prislop": CS 4; „Măsuratul oilor, la stâne; Areţii, la baci acasă": CS 6; „La strungi, de Sf. Gheorghe": CS 7; „Goazba berbecilor care se făcea la stâne": CS 8; „La Măsurătoare, pe la Sf. Gheorghe, pe la stâne": CS 9; „La stâne": CS 10; „Măsuratul oilor, la Sf. Gheorghe, la stâne": CS 11, 12; „La Islaz, unde se făcea şi strunga": CS 13; „Laptele se măsura şi se măsoară şi azi în Cerceş, Ciurila sau la Făurari, la stâne": CS 14; „Cântăritul laptelui se făcea la Ibărlont": Tm 7; „La Răscucuiatul Oilor, se rupea colacul pe găleţile de lapte; azi, nu se mai face": Tm 8; „La stână, pe munte sau la deal": Tm 12, Mm 3; „N-au fost stâne aici, se aduceau oile acasă": Ar 4; „Sărbătoarea oilor, la munte, la Onceasa, la 1 mai": Bh 8; „Laptele se măsura la Poiană": Bh 11; „Măsurarea oilor, la păşune": Bh 15; „Pe Deal, la Făgădăul Pintei, la Prislop, Văratic": Mm 4; „La Cioneaş, Groapa Palaghiei, dealul Netea, Prunii Nitstrenilor": Mm 5; „Ruptul sterpelor (25-28 mai) la Mejdele de Jos; Năpustitul berbecilor (1-3 octombrie) la Mejdele de Mijloc": Mm 7; „Pe Poieţeaua, pe Ruaia, pe după Runc şi pe Ursoaia, la stâne": Mm 8; „Ruptul sterpelor, la stâne": Mm 11; „Herneaua, Limpedea, Poiana Mogoşii": Mm 13; „Pe locul unde se afla staulul păcurarului, ce «căuta» (îngrijea) oile. Puteau fi până la 15 staule în diferite părţi ale hotarului": SM 3; „Pe Brebi, la Ciocănşele, la Cocine, pe Felţă, la Frăsinaş, pe Loză, pe Văcar, pe Vreticel": SM 9; „Se mulgea pe brânză, adică se măsura laptele, în hotară, pe păşune": SM 14.

Slujbe şi ceremonii religioase: „La câmp, se mergea de Rusalii, pentru semănături": CS 3; „La Grumeţi (în locul unde a fost biserica), Ploscină": CS 4; „La Crucea din

https://biblioteca-digitala.ro

Ştinăpari, se mergea la Rusalii, când era secetă": CS 5; „La Cruce la Nejudin": CS 6; „La crucile de la intrarea în sat, de Rusalii şi pe râu, la Bobotează": CS 7; „La Capul Satului, la Rusalii": CS 9; „La Morminţi, la Vâlcele": CS 10; „La Crucea Roşie": CS 11; „La Rusalii, în fiecare an în alte părţi ale ţarinii": CS 12; „La fiecare cruce; nu se mai ştie numele lor": CS 13; „La hotar, sub cruci": CS 14, Ar 6; „La Pădjini": CS 15; „Când era secetă, se făcea slujbă la una dintre crucile din hotar": Tm 2; „La Rusalii se duceau la locurile unde erau cruci în ţarină": Tm 4; „Se făcea roata la hotar, când era secetă, la Bobotează, la o fântână; se ţineau şi la crucea din hotar": Tm 5; „La Crucea din Ţarină (la Rusalii, la secetă), la Fântâna Mare, cu două vedre (slujbă pentru vite)": Tm 6; „La câmp, la ţarină, la toate hotarele, pentru secetă": Tm 8; „Când era secetă, la islaz iar la Paşte se duce pomană la cimitir": Tm 9; „La Cruce ieşea preotul cu «litia»": Tm 10; „La Gura Izvorului, la Cruce": Tm 12; „La cele trei troiţe [se ţineau slujbe] pentru sfinţirea hotarului la anumite zile (miercuri după Paşti, miercurea după Rusalii şi la Ispas, la Înălţare sau Ziua Eroilor)": Ar 3; „La ţarină, la Înălţare, la Rugă; la Rusalii, se mergea în vii": Ar 4; „La Ispas şi la Rusalii, în ţarină": Ar 5; „Numai în zona [unde se cultiva] grâu, la Rusalii, la Paşti se ieşea cu crucea la ţarină, în locuri variate legate de grâu": Ar 8; „La hotare, indiferent unde, [se făceau slujbe] pentru ploaie, se ieşea a treia zi de Rusalii, unde era grâu semănat": Ar 9; „La Crucea de la Sâncrai se merge la Rusalii, se face slujbă pentru recoltă": Ar 10; „La ţarină": Ar 11, Mm 1, 3, SM 8; „În Buza Cărunţii, în Buza Cerului": Ar 15; „La cruce, când era secetă": Ar 17; „La păşuni, între Paşte şi Rusalii": Bh 2; „La Rusalii sfinţeau apa şi se dădea oamenilor ca să-şi stropească holdele; nu era un loc anume, ci erau mai multe locuri": Bh 3; „La Rusalii, pentru holdă, la: Albăscu, Berteleanu, Ceişoara, spre gară, în fiecare an, în altă parte; împotriva secetei sau pentru potolirea apei, în curtea bisericii; la Bobotează, la vale, la apă": Bh 4; „În perioada interbelică, ieşeau la holde, pe hotar": Bh 5; „La hotar; sau la Rusalii, sau la secetă": Bh 6; „La biserică; e chiar în marginea vetrei": Bh 7; „La Rusalii, afară, la hotar, la marginea comunei, când era secetă la holde": Bh 8; „La Rusalii, la holdă [se mergea şi] cu un ciubăr cu apă": Bh 10; „Sărbătorile de la sfârşitul anului, dublate de procesiuni religioase, la locul numit Între Râuri; veneau de la Căbeşti, Roşia şi Lazuri": Bh 11; „La holde, la Rusalii, se ieşea cu praporul la care se punea grâu": Bh 13; „Când începea secerişul, la Ispas (pentru eroi), la Rusalii pentru culturi, pentru grâu. Când era secetă, furtuni, în biserică. La Bobotează, se sfinţea apa în afara bisericii": Bh 14; „La măsurarea oilor, în păşune, la Rusalii, la troiţă, la holdă": Bh 15; „La Ispas, la câmp, la holde; la Bobotează; în caz de secetă": Bh 16; „Pe hotar, la Rusalii, la sfinţitul grâului; la Bobotează, la Criş, după ce preotul sfinţea apa, arunca crucea în râu şi un băiat, mereu acelaşi, care era plătit, se ducea după ea": Bh 17; „La Ispas, la sfinţitul viilor; a doua zi de Rusalii, la sfinţitul holdelor (până prin 1960); la Bobotează": Bh 18; „La Rusalii, la sfinţitul grâului; nu se făceau în caz de secetă": Bh 19; „De Rusalii, la cel mai apropiat loc cu grâu": Mm 2; „La Bobişte, pe Coastă": Mm 4; „În afara comunei, La Cruci": Mm 7; „Sfinţirea ţarinei, la Rusalii; se ieşea pe hotar": Mm 8; „La Rusalii, la Sâmpietru, la Bobotează": Mm 11; „La Rusalii, la Înălţare, la unele dintre crucile mici la marginea satului": SM 3; „La Rusalii, la sfinţitul grâului, la sfinţitul viilor, vara, când dădeau în pârg, la Ziua Eroilor (la Ispas); nu se mai fac": SM 10; „La Rusalii se sfinţea grâul la Crucea lui Gligorie şi Crucea Costinaşului": SM 12; „La Rusalii se sfinţea hotarul; la Ispas, la vii; azi, nu": SM 14.

https://biblioteca-digitala.ro

Locuri legate de lupte: „La Bocşa, lupte cu turcii”: CS 3; „Pământul Roşu, Valea Cernii”: CS 6; „Zbogul Mare şi Zgobul Mic”: CS 7; „Pe lângă Cheile Caraşului”: CS 8; „La Rădut, a fost o redută de piatră”: CS 9; „La Preluca Turcului, Scărişoara”: CS 10; „Dealul Turcului”: CS 11; „La Sadova”: CS 14; „La Pieritoare se zice că de mult, armatele duşmane au fost atacate şi zdrobite cu bolovani răsturnaţi de sus; o altă versiune, Pieritoare înseamnă loc de execuţie”: CS 15; „Şi pe moşie şi la biserica nemţească”: Tm 3; „S-au dat lupte la 1595 şi 1602 la Cetate (locul cetăţii este necunoscut)”: Tm 4; „La un pod la marginea satului, la Gomila Mare”: Tm 5; „Aici este Tapae, localitate unde s-au dat lupte între romani şi daci”: Tm 6; „La Miva, între turci şi austrieci şi la Iarc”: Tm 7; „Pe aici au trecut turcii prizonieri, pe la Poiana Turcului”: Tm 8; „Pe lîngă sat, de la Dîmbul lui Iureş pe Gura Văii”: Ar 4; „Este un şanţ cu ridicătură pe care oamenii îl numesc «Troian»; nu se ştie [nimic] despre originea lui”: Ar 7; „La Tătar Holumb [unde este] o movilă”: Ar 8; „La Traianu; este şi azi Drumul lui Traianu”: Ar 10; „La Turn”: Bh 5; „Aici a fost o raia turcească”: Bh 6; „Au venit turcii din cetatea Pomezeu, au furat animale; oamenii au reuşit să-i prindă, să-i căsăpească şi şi-au recuperat animalele; se spune că era o peşteră, zisă a Muierii, astupată acum, în zona Teiş, unde femeile s-ar fi ascuns în timpul năvălirilor tătare şi turce; ar fi fost trădate şi descoperite”: Bh 11; „Nu. Turcii ar fi fost numai în trecere, dar se pare că ar fi şi un drum subteran, din timpul turcilor, care ar duce spre Tilead, spre cetatea Oradei”: Bh 14; „De demult [nu se mai ştie unde]”: Bh 18; „Pivniţa lui Pintea”: Mm 7; „Cu tătarii, la Biserica Veche”: Mm 8; „La Valea Largă”: Mm 11; „La Borşa, a rămas toponimul Jgheabul Tătarilor”: Mm 12; „În partea Şuculeului exista Dâmbul Tătarilor (o moviliţă de unde se scoate pietriş). În apropiere s-au găsit urme de urne funerare (la Viile Şuculeului, unde s-au făcut săpături)”: SM 7.

Locuri unde era straja satului: „Cracu cu Toaca, acolo era o toacă cu care se anunţa venirea turcilor pentru încasarea birurilor”: CS 2; „În Ohabă, La Plăieşu, Plăieşu în Camena”: CS 6; „În vârful dealului”: CS 9; „Dealul Turcului”: CS 11; „Se presupune că pe Dealul Chiliilor”: CS 15; „La biserica nemţească era sus la grilaj un servici permanent; nu mai este de câţiva ani”: Tm 3; „Dealul Popii”: Tm 4; „La Holumburi sunt movile despre care se spune că ar fi fost totuşi pentru pază”: Ar 9; „Linie de apărare contra tătarilor, din copaci puternici, tăiaţi, numită Indagine; era în partea de est a Bihorului şi domeniului bisericesc, pe la Sititelec – Jepiş – Ceica – Cetatea (Finiş – Huta, lângă Beiuş); la Dealu lui Pătru, straja satului”: Bh 4; „Un clopot de alarmă pe primărie, de mult timp; se pare că erau gornişti care păzeau satul, nu graniţa”: Bh 6; „La cimitir, la vie”: Bh 10; „În turnul bisericii”: Bh 14, 18, SM 13; „Vârful Devei”: Bh 15; „Turnul de observare de la capătul defileului Crişului a constituit cândva punct de control pentru plutele care transportau sare (valută forte pe atunci) pentru Ungaria”: Bh 17; „Pe dealuri, de fapt, dune de nisip”: Bh 19; „Vârfu Pietrii”: Mm 7; „Umbla prin sat (şi pe când veneau tătarii)”: Mm 8; „La Vârfu Seciului”: Mm 11; „La Piatra Săpânţei”: Mm 12; „Numai între 1939-40 în Vârvu Gemenii Mari”: SM 3; „În Războiul din 1914, un observator în turnul bisericii”: SM 9.

Locuri rele: „La Zăscoc (pe drumul spre Moldova), ziceau că se „aţâne” un balaur prin stânci”: CS 2; „La Grădina cu Pruni”: CS 3; „Pe hotarul satului şi pe «slogul» dintre două proprietăţi. Nu e voie să se doarmă pe slog, că sunt duhuri rele. La aceste hotare se făceau şi descântece”: CS 4; „Pe drumul Moldovei”: CS 5; „Piatra Ilişovii, Podul de la Vradniţă, Podul Nou”: CS 6; „Zbăg”: CS 11; „În «morminţi» (cimitir), printre drumuri (la

https://biblioteca-digitala.ro

răscruci), în vârteje (când plouă)": CS 14; „La Chilii": CS 15; „În spatele morilor (la curul morii); se temeau de diavol": Tm 4; „La răscruci, că vin caii lui Sântoader şi pedepsesc femeile care torc de ziua lor – le joacă până le omoară": Tm 6; „La Ţărigari": Tm 7; „În Moghile (la hotar) şi în «morminţi» (cimitir), că erau vrăjitori": Tm 8; „Cimitirele, răscrucile, unele răscruci de poteci din pădure": Tm 12; „Pe la răscruci apăreau «lucruri necurate» la Baltă în vale vine «Marţi seara» şi dă cu «Ele» în vale": Ar 4; „La Şipot, la hotar (către Hălmagiu)": Ar 6; „La poduri, la Podul de la Tenghioş dar şi la răscruci ieşeau draci, strigoi, îmbrăcaţi în haine albe": Ar 9; „Prin cimitir, mai ales noaptea": Bh 4, 18, 19, Mm 12, SM 5; „Sunt «milostive» sau ies scroafe cu purcei pe Şicator şi pe la cimitirul vechi": Bh 6; „Chiar şi animalele fug din grădina unui cetăţean, la Sunătoare": Bh 11; „La pârâu": Bh 12; „Există credinţa că cel care va săpa la ruinele din moşia satului, va amuţi": Bh 13; „De la biserică mai jos, la Şiubei, la câmp, la drum de ţară, mai ales noaptea; s-au ridicat cruci [pentru protejare]": Bh 14; „La Pop Mihai, Vâlceaua Lupului, Vâlceaua lui Virchiş": Mm 2; „Pe Valea Mischireni, se mâneau vitele; la Ţăpucu, că se lua laptele oilor": Mm 8; „Cimitirul de la Deal, Dâmbul Orzului, pe Iza, la Polojeni": Mm 11; „La Cetate; [apăreau] curcan, măgar etc": SM 7; „În Ciumeşti, pe la Groapa Dracului, nu era bine să intri": SM 10; „La pârâul lui Ghiuri": SM 12; „Pe «mejde» şi în case pustii, umblau strigoii": SM 14.

Locuri sfinte, bune: „Era un loc în pădure, numit „La Scăunele", unde ar fi fost o biserică, unde erau o masă şi un scaun. Biserica nu exista, dar oamenii îşi scoteau pălăria din cap când treceau pe acolo": CS 3; „Fântâna cu Leacul": CS 7; „La Muntele Semenic (local, Siminic), acolo e un loc": CS 10; „Către Brebu este un «gâltân» cu apă sfântă": CS 14; „Sunt locurile unde s-au ridicat troiţe, deoarece troiţele s-au ridicat în general pe locurile unde s-ar fi văzut duhuri ieşind din pământ sau alte lucruri supranaturale": Tm 3; „Nu aici, ci la Băile Herculane": Tm 8; „La Izbuc (izvor), pe dealul Moma. Pe la unii vine apă, pe la alţii, nu. Pe la cei la care nu vine apă, sunt păcătoşi; oamenii se duc la Sf. Maria (la 15 august) de cu seara": Ar 5; „La izvor": Ar 11; „Izvorul Mic (Izvorul Sfânt) – sunt 14 capele cu patima lui Iisus şi o capelă cu Maica Precista. Toată lumea (români, bulgari, nemţi, maghiari) se duce să se roage acolo. Se merge de obicei de Sf. Florin (sfântul pompierilor), la 4 mai. Se merge de 4-5 ori pe an. [Legenda spune că] a avut un om o livadă. S-o găsit izvoru' ăla. Omul, văzând că lumea vine la izvor şi-i calcă iarba, a astupat izvorul cu pământ. A orbit. Cineva i-a venit în vis şi i-a spus: «Ce-ai făcut, du-te, descoperă izvorul, spală-te pe faţă, să-ţi revină vederea» Aşa a făcut, i-a revenit vederea şi oamenii au ridicat o cruce de lemn. Acum e cruce de piatră. De Sf. Maria (15 august) oamenii stau de seara până dimineaţa acolo. După colectivizare, au vrut să desfacă capela. Nimeni n-a îndrăznit, în afară de un ungur, care a dat cu târnăcopul. N-a putut, a rămas înţepenit la prima lovitură de târnăcop. A mai trăit vreo 6-7 ani paralizat. S-o dus soţia lui pe la popi, la slujbe, dar nu l-or mai putut face bine": Ar 17; „La Izvorul Minunilor, la Stâna de Vale, se duceau muierile de luau apă şi se spălau, ca să se vindece de bolile lor; se duceau şi bărbaţi, ca să se vindece de reumatism; este la cca. 500 de m de fosta biserică": Bh 1; „La Troiţă": Bh 15; „Aici, nu; înainte de 1918, la Ponci, mergeau pe jos câte 25-30 de km; până prin 1930, la Sâniob (jud. Bihor), vreo 25 de km": Bh 19.

https://biblioteca-digitala.ro

TEHNICI DE MĂSURARE A PĂMÂNTULUI

SISTEME DE ÎMPĂRŢIRE A PĂMÂNTULUI

Moşi: „În trecut": Tm 5, 7.

Curele: „Loturile individuale sunt dispuse sub formă de curele lungi, despărţite de răzoare şi «dulee»": Ar 10.

Teiuri: „Heiuri": SM 16.

Funii: „Egală cu 3-4 m": Mm 8.

Delniţe: SM 5; „Când era mai mult pământ laolaltă": Ar 6; „Terenul mai îngust se numea delniţă": Mm 8; „Terenul lung şi îngust, îi spune «drujincă»": Mm 11; „Numai pentru pământurile comune: păşunile, pădurile": Mm 12.

Unităţi de suprafaţă

Locuri: CS 2, SM 9.

Loturi: „Numai după împroprietărirea din 1945": CS 15.

Termeni care denumesc suprafeţe mari cultivate

Câmpul: CS 11.

Holda: CS 1, 10, 12, 13, Tm 2, 3, 7, 9, Ar 4, 6, 8, 11, 15, 16, Bh 3, 5, Mm 1, 2, 8, 11, SM 2; „Termen local «oldă», adică terenul semănat": Tm 5; „Este ca lanţul": Ar 5; „O holdă mică de pământ = 1200 de stânjeni^2 = un jugăr mic; o holdă mare de pământ = 1600 de stânjeni^2 = un jugăr mare": Bh 2; „Holda mică are o jumătate de iugăr; holda mare are un iugăr. Se spunea despre cineva bogat: are X holde mari": Bh 6; „De 58 ari": Bh 7; „Holda mică, de un chibul, adică 4 vice; holda mare, de 6 vice, adică de un chibul şi jumătate": Bh 10; „Holda mare are 1400-1600 de stânjeni; holda mică are 1000-1200 de stânjeni": Bh 14; „Holda mică are pământ de un căbel; cea mare = 60 de arii = o marjă = 60 de kg; două holde mari = 1 ha, 20 de ari = pământ de 3 căbele": Bh 16; „«Arător», sinonim holdei": Mm 6; „«Holduri» de 57 de ari, adică 1600 de «cuadraţi» (stânjeni)": SM 8; „Holda are 60 de ari": SM 13; „10 – 15 holde = o «tablă»": SM 16.

Rist: „Un rist de pământ = 6 holde; care avea un rist de pământ îşi dădea fetele după oameni mai gazdă": Bh 5.

Lanul: SM 13, 16.

https://biblioteca-digitala.ro

Răzorul: „Când s-a împărțit cel mai mult pământ a fost de 32 de răzoare («paure», iugăre). Cei care aveau 6-8 răzoare au avut drept de vot (la unguri); cei cu patru răzoare nu aveau drept de vot. Cei care au avut opt răzoare se chemau «sfârtăreni». Cei cu patru răzoare se chemau jumătate de sfârtăr. Cei care n-au avut pământ erau «jelerii» (zilerii). Cei mai mulți din Bârsa au fost sfârtăreni. Unul singur a fost paur, Halic Todor. Are o rugă în curtea bisericii ": Ar 1.

Parcele: „Putea fi de o litră sau de o cinzacă, adică o jumătate de litră": CS 15.

Părțele: „Loturi forestiere, cât primea fiecare la pădure": CS 1; CS 4; „Părțeaua mea = cureaua mea": CS 9.

Pe lanțuri: CS 3, 8, Tm 6, 8, 10-12, Bh 5, 14; „Lanțurile sunt echivalentele iugărelor, în special la fânețe. Erau licitate anual, fiind proprietatea U.D.R. Pentru folosință, sătenii plăteau anual o taxă. Era obiceiul a se obține aceleași terenuri (cei care lucrau permanent la U.D.R.) pentru că terenurile erau îngrijite de licitanți. Se dădeau celor «ştabili» (stabili)": CS 5; „Pe lanțuri de 1600 m^2"Ar 5; „Pe iugăre, lanțuri, stânjeni": Ar 9.

Jumătate de lanț: Tm 6, 12.

Sfert de lanț: Tm 6, 12.

Pe pământuri: CS 6.

Rană: „Holdă cu bucate": CS 7.

Pe Sesii: „La 1776 fiecare țăran a luat o sesie (32 de iugăre). În 1853 țăranii intrau în posesia sesiilor plus trei iugăre de pădure": Tm 4.

Pe loturi: Ar 2, Mm 3, SM 13; „Acum": Tm 9; „Termenul local pentru lot sau legiuire, «tileac»": Bh 10; „Date coloniştilor": SM 5.

Pe haturi: „Un hat cuprindea o suprafață variabilă ca mărime; cel mai mare hat ajungea la suprafața unui **căbel**": Bh 1.

Pe mierțe: „Pământ de 5, 10 ...mierțe": SM 14.

Pe cosaşi: „La fânețe, pământ de *n* cosași": SM 14.

Halcă: „O halcă = 3 vici = 60 ari (nu se măsura cu arul) = 1600 m^2; 2 hălci = un pătrar": Bh 5.

Pătrar: „Un pătrar = 6 vici, adică o holdă și jumătate = două hălci": Bh 5; „Un pătrar are 2 vici": Bh 10.

Daraburi de pământ: Bh 13.

https://biblioteca-digitala.ro

Hălcuţă: „Hălcuţa este o bucată foarte mică; un colţ mic, dreptunghiular, se chema «clin»": Bh 3.

Codracea: „O codrace are 4 ari; după I şi al II-lea Război mondial s-au dat loturi de pământ «pe codrace»": Bh 6.

Aria: Bh 11.

Table de pământ: Bh 15; „O tablă are 10-15 holde": SM 16.

Postată: „Bucăţi de pământ arabil pe lat": Bh 18.

Toguri: SM 11.

Furdulană: „Hotarul era împărţit în trei furdulane, unde se semăna în fiecare an câte un anumit fel de cereale: unul, porumb, unul, grâu şi altul şi rămânea imaş (negru) – asolamente": SM 12.

Instrumente şi modalităţi aproximative de măsurare a pământului

Degetul: Bh 14.

Palma: Bh 14.

Cotul: Tm 5, 7, Ar 3, Mm 11; „Trei coţi = 2 m": Mm 8.

Piciorul: CS 12, Ar 3, SM 5, 16; „Şi azi": Ar 10.

Pasul: CS 1, 2, 9, 11, Tm 7, 9, 12, Ar 3-5, 8, 11, 16, Bh 3-6, 12-14, 17-19, Mm 1, 10, SM 2, 8-11,13-16; „Cam de un metru": CS 3, Ar 17; „Două pasuri = un «meter» (metru)": CS 5; „Are 0,80-1m": CS 14; „Doi paşi = un stânjen": CS 15; „Termen local, «paş»": Tm 5; „Mai rar": Tm 6, SM 3; „Folosit în special la fâneţe": Ar 9; „Când se împărţea în părţi egale în familie": Bh1; "Un lemn de 1 m": Bh 8.

Băţul: Ar 15.

Funia: CS 1, 11, Tm 3, Ar 6, 15, Bh 4, 10, 13, 17, 18, SM 13, 16; „Cam de până la 20-25 de m": CS 3; „Se cheamă «ştric» şi este o sfoară de 10 sau de 20 de m": CS 14; „La 10-15 m": Ar 5; „De 10 m": SM 12.

Sfoara: Mm 2; „Dacă terenul trebuia împărţit în două, lungimea sforii împărţită în jumătate măsura jumătate din teren": Bh 3.

Carul cu fân: CS 9, Bh 11, 14, Mm 11; „De obicei se spunea că are un loc cu fân de un car sau două": SM 3.

https://biblioteca-digitala.ro

Numărul de cosaşi: Bh 14.

Numărul de căpiţe: Bh 14.

Delniţa: „Cam 1,5 m, ca unitate de măsurare a îngrăditurii bucăţii de pământ”: CS 2.

Vica (Dică, Ghică): Bh 12, 17, SM 2; „Pământul se împărţea in vici, echivalentul a 11 ari semănaţi cu 30 de litri de grâu, patru vici = căbel = 44 de ari. Se spunea: «Am la Luboaie pământ de doi vici sau un căbel (doi, trei, etc)». Vica era numai pentru grâu”: Ar 7, Bh 11; „Unitate de măsură pentru cereale, egală cu două jumătăţi; o jumătate = 15 l; căbelul (cubul) = opt jumătăţi = două vici; pentru lichide: acăul = 52 l; după o monografie a satului, la 1752 în sat era grâu = 640 de cubuli; ovăz = 272 de cubuli; orz = 5 cubuli; un cubul = 1200 de stânjeni²”: Ar 10; „O vică este egală cu două brădii”: Bh 1; „Are o un sfert de căbel”: Bh 3; „Egală cu 24 de kg, adică 2 brădii ori două mierţe”: Bh 4; „Vica = 25 de kg; 4 vici = un căbel (de mult de tot); 3 vici = o halcă de pământ; 6 vici = un pătrar = o holdă şi jumătate”: Bh 5; „Se foloseşte numai pentru «nimaşul» vitelor”: Bh 6; „O vică are 2 mierţe; o mierţă are 12 kg de cereale; pământ de 2 vici se cheamă «pătrar»”: Bh 10; „De 32 kg”: Bh 14; „Ciosul (paznicul) era plătit cu vica, bradia de grâu; o vică = 24 de kg; o brădie = 12 kg”: Bh 15; „O vică = 30 litri; 4 vici = un căbel”: Bh 16; „O vică = 40 de stânjeni²”: Bh 18; „O vică = 12 ari = 21 de litri; 4 vici = un iugăr”: Bh 19; „«Dică» (sg.), dici (pl) o dică = terenul semănat cu 25 de kg de grâu»”: Mm 2; „«Ghică», suprafaţa pe care se însămânează 25 de kg de grâu”: Mm 5; „O vică = 20 de litre; 4 vici = un iugăr”: SM 10; „Pământ de o vică = 25 de kg [necesar de cereale pentru semănat]; vica este o măsură de lemn; mai mică, «chipăţu» echivalent a trei kg”: SM 12; „«Ghica»; şase ghici = un iugăr”: SM 15.

Fărtace (fârtal, fârtaie): „Numai la vie; la câmp, nu aveai voie să împarţi în fârtace. O fârtaie se împărţea la copii numai pe lung. La câmp, cel mai puţin trebuia să ai o «pulvină». Trei lanţuri formau o fârtaie”: Ar 17.

Brădia: „Era un vas de lemn, cu doage de brad, fag, care măsura 15 litri (un litru = mai puţin de un kg) de cereale, adică avea [capacitatea de] 15 litri de lichid ori 12 kg de cereale. Suprafaţa ce se însămânţa cu cerealele dintr-o bradie «loc de o brădie»; două brădii constituiau teren de o «vică», patru, de două vici, adică cca 20 de ari; opt brădii, teren de un «căbel», adică de cca. 40 de ari”: Bh 1, 3, 11; „O brădie = 15 litri; 8 brădii = un căbel”: Bh 16.

Căbel (cubel, chiubel, chibel): „Un căbel este egal cu opt brădii”: Bh 1; „Are 1200 m² sau 80 de ari. Un căbel de grâu are 8 bradii, adică 120 de litere”: Bh 3, 8, 11; „Are 4 vici sau 8 mierţe ori 1600 stânjeni²”: Bh 4, 5, 18, SM 12; „Are 80 de kg”: Bh 15; „Un căbel de porumb = 70, 75 de kg; grâu, 90, 95 de kg”: Bh 16; „Un chibel = un iugăr mare”: Bh 19; „«Chiubel»”: Mm 5, 13, SM 10; „«Chiubel» are 43 de ari”: SM 4, 7, 8; „Un «chibel» are 44 de ari”: SM 13; „Un «chiubel» a avut 40 de ari”: SM 15.

Majă: „O majă = 100 kg de cereale”: SM 14.

https://biblioteca-digitala.ro

Mierţă: „Mierţă de pământ": Mm 11; „O mierţă are 12 kg, adică o jumătate de vică": Bh 4, 10; „Mierţa are 16 kg": Bh 14; „O mierţă are 25 de kg de cereale; pe un ha (grâu), 8-9 mierţe": SM 14; „Şase mierţe = un iugăr": SM 15.

Copâie: „O copâie = 2, 5 kg de cereale; 10 copâi = o mierţă": SM 14.

Legheleu: „Pentru patru vite, adică 400 de stânjeni": SM 8.

Ziua de arătură: CS 6, 7; „Ziua de plug": Mm 11.

Ziua de coasă: CS 6, 9, 10, Mm 11; „Iarbă de un cosaş sau de doi cosaşi": Bh 17; „Un cosaş, cât pământ poate cosi un om într-o zi": SM 14.

Instrumente de măsurare exactă

Cloftar: „Compas de 2 m": CS 13.

Livezul: „Cel mare are 14 ari, cel mic, 10 ari": CS 2.

Niva: „Are 1400 de stânjeni, adică 44 de ari, cam 2 preloage": CS 2.

Plăntica: Tm 10.

Prelog: „600 de stânjeni = 22 de ari; prelogul mic are 22 de ari; prelogul mare are 22 de ari": CS 2.

Stânjenul: CS 2, 4, 5, 6, 7, 8, Tm 8, 12, Ar 3, 6, 8, 9, 11, 15, Bh 1, 2, 5, 6, 9, 11, 19, Mm 1, 9, 10, SM 8, 15; „Are 2 m fără un lat de mână": CS 3; „Are 2 m": CS 8, Bh 16, Mm 11; „Este o «îmblătea» de lemn, de 2 m": CS 12; „De cca. 1, 95 m": CS 13; „Are 1800 de m": CS 14; „De 1,95 m": Tm 2; „De 1,90 m": Tm 3; „Un stânjen pătrat egal cu 3,59 m^2; un stânjen are 1,90 m": Tm 4, Bh 18; „De 1, 88 m; termen local, «cloptor»": Tm 5; „1600 de stânjeni = 5400 m^2" : Tm 6; „«Cloftoru'»": Tm 7; „Folosit încă înainte de I Război Mondial; un stânjen era împărţit în şase părţi egale şi era egal cu doi paşi ori un cloftor": Tm 9; „Cam patru m^2": Ar 4; „Are 1,75 m": Ar 10; „De 1, 96 m": Ar 17; „Un **cubul** = 1200 stânjeni ^{2}; la 1752, în sat era grâu - 64o cubuli, ovăz – 272 cubuli, orz – 5 cubuli": Ar 10; „Rar, are 3,6 m^2": Bh 4; „De 1 m": Bh 10; „Rar": Bh 13; „Denumirea mai veche, «codraci»": Bh 14; „O «rudă» = un stânjen (2 m)": Mm 8, 11; „«Ruda» = 4 m; 10 ruzi în lung şi 8-10 pe lat = un «fârtai» de pământ; 4 fârtaie = «un hont» = pogon sau iugăr": Mm 12; „«Ruda» care avea o botă de 2-3-4 m": SM 3; „«Ruda» de 2-3 m": SM 9.

Prăjina: CS 1, 2, 10, Ar 5, 15; „«Rudă» de 10 m": Mm 4; „«Rudă» de 4 m; 10 rude = 14 ari": Mm 6; „«Rudă» de 2 m": Mm 7; „La înţelegere": Mm 9; „«Rudă»": Mm 13.

Pulvină: „O pulvină = 16 lanţuri": Ar 17.

https://biblioteca-digitala.ro

Lanţul: CS 7, Tm 1, 7, Ar 4, 15, 16, Bh 2, 5, 6, 14, 16-19, Mm 1, 2, 5, 10, 13, SM 8, 10, 13, 16; „Un ha = 2 lanţuri": CS 1; „La pădure": CS 2; „Are 1600 de stânjeni": CS 3, 4, 9, Tm 6; „Are 100 de m": CS 5, 6; „Are 49 de ari": CS 11; „Are 58 de ari": CS 12; „De cca. 6400 m^2": CS 13; „Lanţurile rămâneau de la bătrâni. Un lanţ de arătură are patru «fârtaie», egale cu 1600 de stânjeni" CS 14; „Are 1200, 1400, 1600 de m": CS 14; „Lanţul vechi avea un iugăr; lanţul nou are tot atât dar se face şi echivalarea în ha, 0,57 ha; lanţul are 200 de stânjeni în lungime şi 8 stânjeni în lăţime": CS 15; „De la primărie; un lanţ avea 60 de ari, adică 1600 de stânjeni; după 1924, iugărul, echivalentul lanţului": Tm 2; „Un lanţ are un iugăr, adică 2400 m^2": Tm 3; „1600 de stânjeni pătraţi austrieci egal cu 5755 m^2": Tm 4; „Pluralul local este lanţe; un lanţ are 57, 80 de ari": Tm 5; „Un lanţ = 1800 de stânjeni": Tm 8; „Lanţul de pământ are 1600 stânjeni^2": Tm 9; „Lanţul avea 58 de ari": Tm 11; „Are 59 de arii": Tm 12; „Lanţul avea două iugăre; patru lanţuri aveau un fârtai": Ar 3; „De prin 1910": Ar 5; „De 20 de m": Ar 9; „O jumătate de lanţ = două iugăre; un lanţ = 2225 stânjeni pătraţi": Ar 10; „16 m, [a apărut] mai de curând": Ar 17; „Un lanţ = un iugăr = 0, 58 ari; 2 lanţuri = 116 ari; 3 lanţuri = o fârtaie; 30 de lanţuri (iugăre) = un paur": Ar 17; „De 20 m": Bh 7, SM 11; „Ruleta": Bh 10; „Un lanţ are 3-4 m": Mm 8; „De 50 de m": SM 9.

Jumătate de lanţ: Tm 9.

Litra: „Are un sfert de lanţ": CS 3, 14, 15; „Sferturile de lanţ de cheamă fârtaie": Tm 9.

Cinzaca: „Are o jumătate de litră": CS 15.

Coadra: „Coadra = 100 de stânjeni^2 = 359, 66 m^2". Ar 10.

Capra: „De 2 m": SM 16.

Compasul: Bh 5; „După 1945": Bh 2.

Hectarul: Bh 8, SM 5; „Un ha = 100 ari. Nu se ştia de hectare [înainte] ": Ar 17; „Foarte recent": Bh 2.

Pogonul: Ar 15, Mm 3, 11; „Rar, un pogon = 50 de ari": Bh 18.

Paur: „Un paur = 3o de iugăre (lanţuri). Tot hotarul comunei (al oamenilor) avea 120 de fârtaie, 240 de pulvinki, 320 ori 340 de paure. Hotarul Vingăi a fost până în 1950 până la Mureş, la Dealul Vingăi (Bodrog)": Ar 17.

Iugărul: CS 7, Ar 3, Mm 1, 2, 4, 5, 11, 13, SM 2, 5, 14, 15; „După 1924, echivalentul lanţului": Tm 2; „A apărut târziu; era denumirea dată de primărie; cea populară era lanţul": Tm 5; „Iugărul are 1200 m": Ar 4; „Are 5400 m^2": Ar 9; „Două iugăre = o jumătate de lanţ; iugărul mic = 1200 stânjeni pătraţi; iugărul mare = 1600 stânjeni pătraţi": Ar 10, Bh 18, 19; „Un iugăr = un lanţ = 58 ari": Ar 17, Bh 14; „Are 1570 m^2": Bh 4; „Un iugăr = holdă": Bh 5, 17-19; „Rar, a apărut cam de 70 de ani": Bh 8; „Iugărul mic = pogon = 50 de ari; iugărul mare = 58 de ari": Bh 18; „Iugărul = 58 sau 59 de ari; iugărul vechi = 400 de ari": SM 10.

https://biblioteca-digitala.ro

Bâta: Ar 6.

Sucul: „12 sucuri şi jumătate = 4 m": Mm 12.

Zira: „Are 2-3-4 m": CS 14.

FORMA DE PROPRIETATE A TERENULUI

Sat cooperativizat: CS 3, 7, 9, 11-13, 15, Tm 1-9, Ar 1, 3-5, 7-11, 17, Bh 3-6, 9, 13, 14, 16-19, Mm 1-3, 5, 8, 12, SM 4, 5, 7, 8, 10, 12, 14-16.

Sat necooperativizat: CS 1, 2, 4, 5, 6, 10, 14, Ar 6, 16, Bh 1, 2, 7, 8, 11, 12, 15, Mm 4, 6, 11, 13, SM 2, 3, 9.

Altfel: „Sat necooperativizat 50% şi cooperativizat 50%": Mm 7, SM 13; „Sat cooperativizat cca 45%; restul, ţărani individuali": Mm 9.

MODUL DE UTILIZARE A TERENULUI

Suprafaţa totală: „4674 ha": CS 2; „311 ha": CS 5; „26105 ha, pe toată comuna": CS 6; „9205 ha": CS 7; „11804 ha": CS 10; „Suprafaţa agricolă: 1537 ha": CS 11; „3208 ha": CS 12; „1543 ha; sunt excluse suprafeţele celor două I.A.S.-uri": CS 13; „4461 ha": CS 15; „7764 ha": Tm 3; „4052 ha": Tm 4; „6264 ha, pe toată comuna, CAP şi individual": Tm 5; „3544 ha, pe toată comuna": Tm 6; „6100 ha": Tm 7; „1307 ha": Tm 8; „1716,2 ha pe toată comuna": Tm 9; „1314 ha": Ar 1; „3218 ha": Ar 3; „2192 ha ale CAP-ului, pe toată comuna": Ar 5; „576 ha": Ar 6; „3062 ha": Ar 7; „4548 ha": Ar 8; „3687 ha": Ar 10; „6210 ha": Ar 11; „1100 ha": Bh 1; „2114 ha, pe comună": B 2; „697 ha": Bh 3; „5587 ha, pe toată comuna": Bh 4; „2019 ha (plus 300 cedate IAS-ului)": Bh 6; „648 ha": Bh 7; „2466 ha, pe toată comuna": Bh 8; „1745 ha, din care 1604 ha, teren agricol": Bh 9; „666 ha": Bh 12; „2775 ha": Bh 13; „4461 ha la CAP şi 993 ha la membrii cooperatori, pe toată comuna": Bh 14; „2121, 16 ha, pe toată comuna": Bh 15; „Total 14 199 ha, din care 9698 ha suprafaţă agricolă": Bh 16; „Suprafaţă agricolă: 7310 ha": Bh 19; „3108, 6 ha pe toată comuna": Mm 1; „2187 ha": Mm 2; „1800 ha": Mm 3; „3075 ha": Mm 6; „4338 ha suprafaţă agricolă": Mm 7; „8819 ha": Mm 8; „10591 ha din care 2996 agricol": Mm 9; „3450 ha suprafaţă agricolă": Mm 11; „6023 ha suprafaţă agricolă": Mm 12; „1489 ha": Mm 13; „5028 ha": SM 2; „4459 ha": SM 3; „3746 ha": SM 4; „2179 ha; acum trei ani (1976) în moşia satului a fost o suprafaţă de cca 400 de ha cu «sicuri» (sărături)": SM 8; „4652 ha": SM 9; „9130 ha, pe toată comuna": SM 10; „1146 ha": SM 12; „2279 ha": SM 13; „3243 ha": SM 16.

Arabil: „208 ha": CS 1; „466 ha": CS 2; „756 ha": CS 3; „320 ha": CS 4; „71 ha": CS 5; „972 ha, pe comună": CS 6; „1154 ha": CS 7; „948 ha": CS 9; „820 ha": CS 10; „1255 ha": CS 10; „839 ha": CS 12; „968 ha": CS 13; „637 ha": CS 14; „2427 ha": CS 15; „4056, 70 ha, pe comună": Tm 2; „1292 ha": Tm 4; „4462 ha": Tm 5; „La populaţie (rămase

https://biblioteca-digitala.ro

proprietate individuală) 278 ha": Tm 6; „5511, 6 ha": Tm 7; „952 ha": Tm 8; „945 ha": Ar 1; „2579 ha": Ar 3; „120 ha": Ar 4; „6137 ha, din care 3433 ale Consiliului Popular, 1546 ale CAP-ului şi 720 ale gospodăriilor necooperativizate, pe toată comuna": Ar 5; „549 ha": Ar 7; „3388 ha": Ar 8; „1584 ha": Ar 9; „2687 ha": Ar 10; „5564 ha": Ar 11; „360 ha": Ar 16; „680 ha": Ar 17; „700 ha": Bh 1; „430 ha": Bh 2; „629 ha": Bh 3; „2970 ha": Bh 4; „1391 ha": Bh 6; „555 ha": Bh 7; „1389 ha": Bh 8; „1227 ha": Bh 9; „1777 ha": Bh 1; „2071 ha": Bh 13; „3117 ha ale CAP şi 514 ale membrilor cooperatori, pe toată comuna": Bh 14; „930,24 pe toată comuna, din care irigat 20 de ha": Bh 15; „7216 ha": Bh 16; „1225 ha, pe toată comuna, din care 638 ha individuale şi 718 la CAP": Bh 17; „2055 ha": Bh 18; „5146 ha": Bh 19; „1317 ha, pe toată comuna": Mm 1; „898 ha": Mm 2; „Cam 400 ha": Mm 3; „367 ha": Mm 4; „Arabil şi fâneţe, 2469 ha": Mm 6; „1520 ha": Mm 7; „1052 ha": Mm 8; „694 ha": Mm 9; „1480 ha": Mm 1; „481 ha": Mm 12; „209 ha": Mm 13; „978 ha": SM 2; „1281 ha": SM 3; „3223": SM 4; „1000 ha": SM 5; „1050 ha": SM 6; „1840 ha": SM 8; „718 ha": SM 9; „5130, pe toată comuna": SM 10; „742 ha": SM 12; „1556 ha": SM 13; „1465 ha": SM 16.

Vii: „12 ha": CS 2; „6 ha": CS 9; „13 ha": CS 11; „1 ha": CS 12, 14; „9 ha": Tm 3, SM 9; „273 ha (două ferme)": Tm 8; „10 ha, pe toată comuna": Tm 9; „8 ha": Ar 1; „12 ha": Ar 7; „31 ha": Ar 8; „2 ha": Ar 9; „Vii şi livezi, 0, 24% din total": Ar 10; „25 ha": Ar 17; „5 ha": Bh 1; „3 ha": Bh 6; „2 ha": Bh 7; „4 ha": Bh 8; „64 ha ale CAP şi 85 ha ale membrilor cooperatori, pe toată comuna": Bh 14; „26, 83 pe toată comuna": Bh 15; „34 ha": Bh 16; „293 ha": Bh 19; „7, 2 ha pe toată comuna": Mm 1; „25 ha": Mm 2; „3 ha": Mm 13; „5 ha": SM 2; „Vii şi livezi, 182 ha": SM 3; „18 ha": SM 12; „58 ha": SM 13.

Livezi: „38 ha": CS 1; „45 ha": CS 2; „15 ha": CS 3; „97 ha": CS 4; „39 ha": CS 5; „528 ha, pe comună": CS 6; „155 ha": CS 7; „13 ha": CS 9; „74 ha": CS 10; „76 ha": CS 11; „308 ha": CS 12; „104 ha": CS 13; „144 ha": CS 14; „95 ha": CS 15; „467, 99 ha pe comună": Tm 2; „166 ha": Tm 3; „89 ha": Tm 4; „8 ha": Tm 5; „79 ha": Tm 6; „92 ha (predominant pruni)": Tm 8; „12 ha pe toată comuna": Tm 9; „2 ha": Ar 1; „2 ha": Ar 3; „Răzleţe": Ar 4; „122 ha ale CAP, pe toată comuna": Ar 5; „4 ha": Ar 8; „Vii şi livezi, 0, 24% din total": Ar 10; „108 ha": Ar 11; „Puţine": Ar 15; „4 ha": Bh 2; „18 ha": Bh 3; „232 ha, împreună cu grădinile": Bh 4; „9 ha": Bh 12; „77 ha la CAP": Bh 14; „145,61 pe toată comuna": Bh 15; „7 ha": Bh 16; „28 ha, pe toată comuna": Bh 17; „469 ha": Bh 19; „92. 47 ha pe toată comuna": Mm 1; „253 ha": Mm 2; „75 ori 77 ha": Mm 3; „43 ha": Mm 4 „88 ha": Mm 7; „128 ha": Mm 8; „230 ha": Mm 9; „25 ha": Mm 11; „511 ha": Mm 12; „57 ha": Mm 13; „18 ha": SM 2; „Livezi şi vii, 182 ha": SM 3; „14 ha": SM 9; „680 ha, pe toată comuna": SM 10; „64 ha": SM 12; „130 ha": SM 13; „148 ha (CAP), 20 ha cu coacăze şi 30 ha plantaţie veche": SM 16.

Grădini: „20 ha": CS 2; „10 ha": CS 3; „20 ha": CS 10; „520 ha": Tm 3; „Sunt cuprinse în terenul arabil": Tm 4; „748 ha": Tm 5; „60 ha (varză, roşii, castraveţi)": Tm 6; „Grădini şi curţi, 318 ha din care 256 ha ale CAP-ului şi 61 ale gospodăriilor individuale": Ar 5; „17 ha": Ar 7; „512 ha": Ar 8; „197 ha": Ar 10; „216 ha": Ar 11; „232 ha, împreună cu livezile": Bh 4; „30 ha": Bh 6; „7 ha": Mm 8; „580 ha, pe toată comuna": SM 10; „101 ha": SM 12.

https://biblioteca-digitala.ro

Păşuni: „1891 ha": CS 1; „550 ha": CS 2; „201 ha": CS 3; „1020 ha": CS 4; „130 ha": CS 5; „7655 ha, pe comună": CS 6; „1690 ha": CS 7; „2645 ha": CS 9; „1309 ha": CS 10; „124 ha": CS 11; „621 ha": CS 12; „332 ha": CS 13; „890 ha": CS 14; „1400 ha": CS 15; „959, 42 ha pe comună": Tm 2; „1 ha": Tm 3; „35 ha": Tm 4; „347 ha": Tm 5; „262 ha": Tm 6; „330 ha": Tm 7; „67 ha": Tm 8; „1078 ha pe toată comuna": Tm 9; „324 ha": Ar 1; „637 ha (19 ha + 618 ha ale Consiliului popular)": Ar 3; „15 ha": Ar 4; „3482 ha pe toată comuna, din care 3412 ale Consiliului Popular, 70 ale CAP-ului Bonţeşti": Ar 5; „756 ha": Ar 7; „468 ha": Ar 8; „701 ha": Ar 9; „Păşuni şi fâneţe, 1000 ha total": Ar 10; „129 ha": Ar 11; „Cam 10 ha": Ar 16; „288 ha": Ar 17; „187 ha": Bh 1; „325 ha": Bh 2; „1457 ha": Bh 4; „463 ha": Bh 6; „4737 ha": Bh 8; „270 ha": Bh 9; „1406 ha": Bh 11; „546 ha": Bh 13; „161 ha ale CAP şi 525 ha ale membrilor cooperatori, pe toată comuna": Bh 14; „630,84 ha pe toată comuna": Bh 15; „2175 ha": Bh 16; „120 ha": Bh 17; „168 ha": Bh 18; „71 ha": Bh 18; „912 ha": Bh 19; „370, 3 ha pe toată comuna": Mm 1; „196 ha": Mm 2; „Cam 800 ha": Mm 3; „1012 ha": Mm 4; „606 ha": Mm 6; „524 ha": Mm 7; 1587 ha": Mm 8; „885 ha": Mm 9; „590 ha": Mm 11; „2450 ha": Mm 12; „62 ha": Mm 13; „193 ha": SM 2; „Păşuni şi fâneţe, 1116 ha": SM 3; „Păşuni şi fâneţe, 523 ha": SM 4; „Păşuni şi fâneţe, 300 ha": SM 5; „80 ha": SM 6; „35 ha (loturi ajutătoare [teren proprietate personală, care se lăsa ţăranilor din CAP în folosinţă])": SM 8; „1923 ha": SM 9; „711 ha, pe toată comuna": SM 10; „126 ha": SM 12; „253 ha": SM 13; „306, 77 ha": SM 16.

Fâneţe: „895 ha": CS 1; „631 ha": CS 2; „185 ha": CS 3; „780 ha": CS 4; „71 ha": CS 5; „2878 ha, pe comună": CS 6; „648 ha": CS 7; „645 ha": CS 9; „1189 ha": CS 10; „69 ha": CS 11; „362 ha": CS 12; „189 ha": CS 13; „1962 ha": CS 14; „539 ha": CS 15; „1100, 93 ha pe comună": Tm 2; „113 ha": Tm 4; „143 ha": Tm 5; „244 ha": Tm 6; „196 ha": Tm 8; „206 ha pe toată comuna": Tm 9; „15 ha": Ar 1; „122 ha": Ar 3; „60 ha": Ar 4; „16 ha": Ar 7; „22 ha": Ar 8; „Păşuni şi fâneţe, 1000 ha total": Ar 10; „16 ha": Ar 11; „Cam 145 ha": Ar 16; „83 ha": Bh 1; „1355 ha": Bh 2; „12 ha": Bh 3; „319 ha": Bh 4; „132 ha": Bh 6; „42 ha": Bh 7; „1077 ha": Bh; „107 ha": Bh 9; „1053 ha": Bh 11; „15 ha": Bh 12; „188 ha": Bh 13; „335 ha, pe toată comuna": Bh 14; „397, 62 pe toată comuna": Bh 15; „266 ha": Bh 16; „335 ha": Bh 17; „162 ha": Bh 18; „17 ha": Bh 18; „490 ha": Bh 19; „249, 6 ha pe toată comuna": Mm 1; „244 ha": Mm 2; „350 ha": Mm 3; „2030 ha": Mm 4; „Fâneţe şi arabil, 2469 ha": Mm 6; „2206 ha": Mm 7; „1361 ha": Mm 8; „1187 ha": Mm 9; „1355 ha": Mm 11; „2581 ha": Mm 12; „977 ha": Mm 13; „118 ha": SM 2; „Fâneţe şi păşuni, 1116 ha": SM 3; „Fâneţe şi păşuni: 523 ha": SM 4; „Fâneţe şi păşuni, 300 ha": SM 5; „15 ha": SM 6; „94 ha": SM 8; „1569 ha": SM 9; „468 ha, pe toată comuna": SM 10; „84 ha": SM 12; „232 ha": SM 13; „184 ha": SM 16.

Păduri: „5130 ha": CS 1; „2700 ha": CS 2; „Comunală: 120 ha; ale Ocolului Silvic: peste 1000 de ha": CS 3; „Pădurile statului 5205 ha": CS 5; „13712 ha, pe comună": CS 6; „5330 ha": CS 7; „830 ha": CS 9; „42 ha": CS 11; „935 ha": CS 12; „170 ha": CS 13; „4056 ha": CS 14; „3435, 47 ha pe comună": Tm 2; „380 ha": Tm 3; „1807 ha": Tm 4; „120,5 ha (ale Consiliului Popular)": Tm 6; „Ale Ocolului Silvic": Ar 4; „324 ha ale Consiliului Popular": Ar 5; „1670 ha": Ar 7; „21 ha, inclusiv Parcul dendrologic": Ar 8; „Ale Ocolului Silvic": Ar 9; „700 ha": Ar 10; „26 ha": Ar 11; „7 ha": Ar 16; „103 ha, ale Consiliului Popular": Bh 1; „5500 ha (inclusiv păşuni împădurite)": Bh 2; „29, 4 ha (comunală) + ale Ocolului Silvic": Bh 8; „4 ha": Bh 9; „137 ha": Bh 11; „94 ha şi 30 ha cu ape": Bh 14; „65 de ha": Bh 15; „3470 ha": Bh 16; „335 ha": Bh 17; „112 ha": Bh 18; „900 ha": Bh 19; „443, 4 ha pe toată comuna": Mm 1; „535 ha": Mm 2; „430 ha, pădure comunală": Mm 3; „4458 ha de fond forestier": Mm 8; „7140

https://biblioteca-digitala.ro

ha": Mm 9; „7655 ha": Mm 12; „60 ha": Mm 13; „47 ha": SM 2; „1212 ha": SM 3; „19 ha, pădure comunală": SM 9; „685 ha, pe toată comuna": SM 10; „1210 ha": SM 16.

Bălţi, eleştee, ape curgătoare: „Ape şi stuf: 26, 59 ha pe comună": Tm 2; „92 ha": Bh 9; „Ape: 308 ha": Bh 16.

Neproductiv: „28 ha": CS 1; „160 ha, inundate": CS 2; „90 ha": CS 2; „Peste 1000 de ha, erodate şi inundate": CS 3; „320 ha": CS 4; „92 ha de drumuri, 171 ha de apă şi 32 ha de suprafaţă construită": CS 6; „18 ha şi 92 ha de drumuri": CS 7; „34 ha": CS 13; „12, 89 ha pe comună": Tm 2; „216 ha": Tm 4; „744 ha din care 660 ha ale Consiliului Popular şi 84 ale CAP-ului": Ar 5; „42 ha": Ar 7; „102 ha": Ar 8; „Foarte puţin": Ar 10; „57 ha": Ar 11; „28 ha": Ar 16; „22 ha": Bh 1; „350 ha, inclusiv ape": Bh 2; „11 ha + 27 ha diferite suprafeţe": Bh 3; „602 ha": Bh 4; „49 ha": Bh 7; „35 ha + 10 ha clădiri": Bh 9; „96 ha": Bh 13; „55 ha şi 46 ha drumuri comunale": Bh 14; „39 ha şi 365 ha drumuri, căi ferate": Bh 16; „72 ha, curţi şi clădiri": Bh 17; „585 ha, alte terenuri": Bh 19; „231, 5 ha pe toată comuna; terenuri cu clădiri, curţi şi alte folosinţe – vatra comunei, 330, 7 ha": Mm 1; „36 ha": Mm 2; „110 ha": Mm; „242 ha": Mm 8; „Cu drumuri, suprafeţe construite: 447 ha": Mm 9; „239 ha": Mm 12; „73 ha": SM 3; „121 ha": Mm 13; „18 ha": SM 8; „Cca 300 ha": SM 9; „978 ha + 185 ha de drumuri, pe toată comuna": SM 10; „130 ha": SM 12; „100 ha": SM 13; „9 ha + 23, 72 ha ape şi 32, 02 ha drumuri": SM 16.

OCUPAŢII PRINCIPALE

Cultura cerealelor: CS 2, 9, 11-13, 15, Tm 1-3, 5-11, Ar 1, 3, 4, 6-8, 10, 11, 15-17, Bh 3-7, 9, 10, 13, 14, 16-19, Mm 1, 2, 8-10, 12, 13, SM 2, 4-8, 10-13, 15, 16; „Azi": CS 3, Ar 9; „Înainte": Mm 5.

Creşterea animalelor: CS 1-4, 6-15, Tm 1, 2, 4, 6, 7, 9-12, Ar 3-8, 10, 11, 15-17, Bh 1-11, 14-19, Mm 1-4, 6-13, SM 2-7, 9-16; „Înainte; azi, nu": Tm 3, 8, Ar 4, Mm 5; „Oi, porci, cai, înainte; azi, puţin": Tm 5; „Înainte, vite cornute şi porci; azi, şi oi": Ar 9; „Şi înainte, şi azi; bătrânii nu prea creşteau oi; astăzi CAP-ul dezvoltă creşterea oilor": SM 8.

Viticultura: Bh 8, Mm 1; „Înainte": CS 11, 13, 15, Ar 17, Mm 5; „Azi": Mm 2.

Pomicultura: CS 4, 7, 10, 12, 13, Ar 5, 6, Bh 1, 3, Mm 1-3, 13, SM 3, 12, 14; „Înainte": CS 6, Ar 17, Bh 12, Mm 5; „Ajungeau cu căruţele de fructe până la Gătaia, Vârşeţ, Moliţvert": CS 8; „Primele cireşe se coceau la Vărădia; azi, nu mai este ocupaţie principală": CS 15.

Grădinăritul: Ar 17, „Sat specializat şi în trecut şi azi în legumicultură": Tm 3; „Azi, de prin 1952-1953, cultura căpşunilor": SM 14.

Lucrul la pădure: CS 13, Tm 11, Ar 4, 5, 15, Bh 1, 2, 11, 15, Mm 9, 11, 12, SM 2, 3; „Erau «stânjenari» şi lucrau pentru U.D.R.": CS 5; „Înainte": CS 8, Ar 7, 16, Bh 3, 4, 9, 12,

https://biblioteca-digitala.ro

Mm 4, SM 12, 13; „Azi": CS 10; „Duceau lemne în Ţară, până pe la Salonta": Bh 8; „Şi azi; ajungeau până în Cehoslovacia şi Germania": SM 9.

Pescuitul: „Înainte": Tm 10, SM 2.

Cărăuşia: „Duceau cărbuni, lemne la Reşiţa": CS 8; „Înainte lucrau la transportul lemnelor; azi, nu": CS 12; „Înainte": CS 13, 15, Ar 5, 8, 11, 15, Bh 17, Mm 9, 11, 12, SM 13; „Duceau lemne, aduceau cereale dinspre Oradea; înainte; azi, nu": Bh 8; „Lemne cu carul la Bixad, Livada şi Medieşul Aurit; transport cu spatele şi cu caii": SM 3.

Meşteşuguri: Olărit: CS 3; Înainte: Bh 12, 17; „**Lădari, sumănari**, înainte, ca ocupaţie de bază; azi, nu": Bh 1; „**Mangalagii**, înainte; azi, nu": SM 14.

Negoţul: „Cu fructe": CS 8; „Înainte": CS 10, Bh 17; „Satul Făget era cunoscut mai ales ca centru comercial şi meşteşugăresc. Erau opt mari târguri anuale, vestite în tot Banatul şi Transilvania": Tm 4; „Samsari, în special de porci; vindeau şi vite; «pilari» (geambaşi) de cai; azi, nu; au mai rămas vreo doi pilari clandestini": Ar 8; „De vite, înainte": Bh 3; „Cu oale, înainte": Bh 12.

Industria: „Azi, jumătate din populaţie este ocupată în industrie": SM 6.
- **minerit**: CS 5, SM 14; „Lucrători la minele de asfalt de la Tătăruşi, Voevozi; şi azi": Bh 10; „Azi": Mm 13, SM 13.
- **sticlărie**: „Azi, foarte mulţi lucrează la fabrica de sticlă": Tm 12.

Contrabanda: „Înainte, după primul Război Mondial, cu alcool spre Cehoslovacia şi de acolo se aduceau mătăsuri şi alte textile": SM 3.

OCUPAŢII SECUNDARE

„Lucrul la pădure, cărăuşia (cărbuni de lemn la Călan), pomicultura, înainte; azi: pomicultura, agricultura": CS 1; „Pomicultura, lucrul la pădure, pescuitul, cărăuşia, mineritul": CS 2; „Cultura cerealelor (înainte), lucrul la pădure; azi: şi industria": CS 3; „Înainte: lucrul la pădure, negoţ cu mere; azi: cultura porumbului": CS 4; „Creşterea vitelor": CS 5; „Cărăuşia, cultura plantelor, stupăritul, înainte; azi, cultura plantelor": CS 6; „Cultura cerealelor": CS 7, 8, Mm 11; „Apicultură, legumicultură, pomicultură": CS 9; „Stupărit, cultivarea plantelor, şi azi": CS 10; „Apicultură, înainte; pomicultură, şi azi": CS 11; „Albinărit, coşuri de răchită şi salcă (cătăriţă), vindeau carne la Bocşa": CS 13; „Cărăuşia, ca auxiliar al industriei forestiere, cultura cerealelor, exploatarea forestieră, industria lemnului (cam 150-200 de persoane), pomicultură": CS 14; „Apicultura, şi azi": CS 15, Mm 1; „Viticultura": Tm 1, Bh 19, SM 7; „Apicultura, cărăuşia (puţin), înainte, azi, nu; lucrul la pădure (azi, puţin), pomicultura, sericicultura, viticultura": Tm 2; „Pescuit, pomicultură, viticultură; şi azi, la fel": Tm 3; „Cărăuşia, cultura cerealelor, lucrul la pădure, negoţ, pomicultura (doar pruni pentru ţuică)": Tm 4; „Azi, creşterea animalelor, negoţul (sârbii), pescuitul (pe canal), pomicultura, viticultura": Tm 5; „Azi, grădinăritul": Tm 6; „Pomicultură, viticultură": Tm 8, SM 4, 13; „Foarte puţin pescuit, pomicultură, viticultură (câte unul-doi butuci)": Tm 9; „Cărăuşia,

https://biblioteca-digitala.ro

pomicultura, viticultura": Tm 10; „Albinăritul, viticultura": Tm 11; „Înainte, sticlari (azi este ocupaţie principală), agricultura": Tm 12; „Creşterea animalelor, în legătură cu agricultura, puţini, cca. 50 de oameni; grădinărit, lucrul la pădure, pescuitul (duminica, pe Criş)": Ar 1; „Tăiatul lemnelor la pădure şi cărăuşia cu lemne": Ar 3; „Pomicultură, viticultură; azi, şi legumicultură": Ar 4; „Agricultura, albinărit, negoţ (puţin), pomicultura (prin grădini, prin holde; azi, mult mai puţin), vânătoare": Ar 5; „Lucrul la pădure, muncitori la cariere, negoţul cu vite, oloi de sământă, magiun, afine, mure; şi azi": Ar 6; „Înainte, cultura cerealelor, pentru că pământul era puţin şi prost; azi este principală; legumicultură, lucrul la pădure, pomicultură": Ar 9; „Pomicultura, şi azi": Ar 15; „Vânătoarea": Ar 16; „Sericicultura, apicultura (puţină), negoţul (foarte puţini); azi, lucrul la pădure (puţin)": Ar 17; „Cărăuşia, înainte; agricultura, şi azi": Bh 1; „Cultura cerealelor, pomicultura, pescuitul, culesul din natură": Bh 2; „Pescuitul, culesul în pădure, pentru nevoile gospodăriei": Bh 3; „Viticultura, pomicultura, apicultura, culesul din natură": Bh 4; „Viticultura (azi), cărăuşia (înainte)": Bh 5; „Viticultură, porci": Bh 6; „Lucrul la pădure, pomicultura": Bh 7; „Agricultura, pomicultura (azi, nu), pescuitul, culesul din natură". Bh 8; „Viticultura şi pomicultura (numai prin grădini), lucrul la pădure şi negoţul cu vite (înainte)": Bh 9; „Viticultura, lucrul la pădure": Bh 10; „Cultura cerealelor; azi, viticultura": Bh 11; „Azi: pomicultura, lucrul la pădure; şi înainte: creşterea animalelor, agricultura": Bh 12; „Creşterea animalelor": Bh 13; „Viticultura, lucrul la pădure, negoţul (evreii, vreo 6 familii)": Bh 14; „Agricultura (porumb, grâu), pomicultura, pescuit foarte puţin, cărăuşia, foarte puţin, confecţionarea furcilor de lemn, a cozilor de sapă, a greblelor": Bh 15; „Viticultura, pomicultura (azi, mai mult ca înainte), lucrul la pădure, negoţul (înainte, ocupaţie principală pentru evrei), cărăuşia (numai înainte; azi, nu), apicultură, sericicultură": Bh 16; „Viticultura, azi; lucrul la pădure, înainte; pescuitul": Bh 17; „Viticultura, până în 1944, apoi s-au defrişat viile; puţin negoţ, cărăuşia, apicultura, sericicultura": Bh 18; „Agricultura, lucrul la pădure": Mm 3; „Cultura cerealelor (şi azi), cărăuşia (înainte), pomicultura (azi)": Mm 4; „Cărăuşie, lucrători la carierele de piatră, la pădure": Mm 5; „Pomicultura, agricultura; şi azi": Mm 6; „Şi azi, lucrul la pădure": Mm 7; „Şi azi, lucrul la pădure, pescuitul, negoţul, cărăuşia; azi, de prin 1962, şi industria minieră": Mm 8; „Pomicultura; azi, la colectivă": Mm 9; „Înainte: cărăuşia, vărăritul, lucrul la pădure; azi: pomicultura, şi puţin viticultura": Mm 10; „Apicultura, viticultura, pomicultura, pescuitul, contrabanda, negoţul": Mm 12; „Lucrul la pădure, cărăuşia": Mm 13; „Viticultura, pescuitul (azi), apicultura": SM 2; „Pomicultura, numai pe lângă casă, şi înainte şi azi; făceau cărăuşie de la Carei şi alte oraşe cu mărfuri ale meşteşugarilor": SM 8; „Cultura cerealelor, pomicultura; şi azi": SM 9; „Viticultura, pomicultura, şi azi; înainte: negoţul (evreii)": SM 10; „Cărăuşia, înainte; lucrul la pădure, şi azi": SM 11; „Viticultură": SM 12; „Viticultura, pomicultura, cărăuşia": SM 15; „Munca la pădure, viticultura (viţă direct producătoare), pomicultura, apicultura": SM 16.

MEŞTEŞUGARI

„Cojocari, dogari, dulgheri, fierari, tâmplari": CS 1; „Cărămidari, curelari, dogari, fierari, rotari, tâmplari": CS 2; „Dulgheri, fierari, olari": CS 3; „Cojocari, dulgheri, fierari, rotari, tâmplari, şi azi": CS 4, 13; „Cojocari, dulgheri, fierari, rotari, «teşleri», zidari": CS 5; „Lemnari": CS 6, 8; „Cojocari, fierari, rotari": CS 7; „Cojocari, dulgheri, fierari, împletitori de nuiele, rotari, tâmplari": CS 9; „Cojocari, dulgheri, fierari": CS 10; „Dogari, fierari, rotari, tâmplari, zidari": CS 11; „Fierari, că nu puteai căpăta meserie decât dacă te

https://biblioteca-digitala.ro

maghiarizai": CS 12; „Fierari, lemnari, rotari": CS 14; „Brutari, cojocari, covaci, dulgheri, rotari, «tişleri», zidari": CS 15; „Opincari – opinci cu gurgui": Tm 1; „132 de meşteşugari: cizmari (şusteri), cojocari, confecţioneri de mături, croitori, fierari, lemnari, olari (azi nu mai există), tăbăcari (lederi), tâmplari, tocilari, zidari; comercianţi, măcelari": Tm 4; „Croitori, fierari, frizeri, tinichigii, câţiva tâmplari, zidari": Tm 5; „Cojocari, covaci (fierari), croitori, tâmplari, zidari": Tm 7; „Fierari, lemnari, ţesătoare": Tm 8; „Covaci (fierari), câţiva dulgheri, tâmplari": Tm 9; „Împletitori din trestie, înainte; azi, din nuiele": Tm 10; „Cojocari, fierari, lumânărari, zidari": Tm 11; „Cojocari, fierar, lemnari, rotar, ţesătoare": Tm 12; „Olari (acum 60 de ani au fost peste 50 de olari), dulgheri, fierari": Ar 1; „Cărămidari, cizmari, cojocari, dulgheri, fierari, rotari, văiugari": Ar 3; „Fierari, pantofari, rotari, ţesătoare, zidari": Ar 4; „Dogari, olari": Ar 6; „Un lădar": Ar 7; „Croitori, fierari, pantofari, rotari, ştrengari, tocaci (ţeseau saci, pânză în patru iţe)": Ar 8; „Foarte puţini: un lemnar, ţesătoare; restul meşteşugarilor sunt unguri din Satul Nou": Ar 9; „Cojocari (azi, nu), fierari, lemnari, ţesătoare": Ar 10; „Croitori, dogari, dulgheri, fierari, tâmplari, tinichigiu, zidar": Ar 11; „Firezari, lădari, sumănari (aba dată la «stează», piuă), ţesătoare": Bh 1; „Dulgheri": Bh 2, Mm 13; „Dulgheri pentru construcţia de locuinţe, fierari": Bh 3; „Cojocari, dulgheri, fierari, rotari, zidari": Bh 4; „Fierari, tâmplari": Bh 6; „Dulgheri, fierari": Bh 7, 9; „Dulgheri, zidari": Bh 8; „Dulgheri, fierari, rotari": Bh 10; „Fierari, rotari": Bh 11, SM 9; „Olari foarte mulţi; a fost sat practic specializat în olărit; croitori, zidari": Bh 12; „«Astalaşi» (făceau mobilă), cizmari, cojocari, tâmplari, telegari, zidari; azi, la CAP, dulgheri, fierari, tâmplari": Bh 13; „Dogari, dulgheri, fierari, tâmplari": Bh 14; „Nu prea existau": Bh 15; „Cizmari, croitori, dulgheri, fierari, rotari, tâmplari, zidari": Bh 16; „Dulgheri, olari (ocupaţie principală a populaţiei de etnie maghiară, care nu creşteau animale, nu făceau agricultură; şi azi, la fel), vărari": Bh 17; „Fierari, rotari": Bh 18; „Cizmari, fierari, rotari, tâmplari": Bh 19; „Dogari, fierari, rotari, tâmplari": Mm 1; „Dulgheri, fierari (doi la 1900), rotari": Mm 2; „Dulgheri, fierari, împletitori de coşuri, meşteri de instrumente muzicale, rotari, şindrilari, tâmplari, ţesătoare, vărari, înainte; azi, la fel, cu excepţia meşterilor de instrumente muzicale şi a vărarilor": Mm 3; „Drăniţeri, dulgheri, fierari, lemnari": Mm 4; „Cioplitori de piatră": Mm 5; „Dulgheri, fierari (azi, nu), zidari (azi)": Mm 6; „Meşteşugurile au fost şi sunt foarte slab reprezentate": Mm 7; „Dogari, fierari, lemnari, rotari": Mm 8; „Cioplitori (azi), constructori de case (înainte), drujbari (azi), fierari (ţigani şi evrei, înainte), tâmplari (azi), zidari (azi)": Mm 9; „Dulgheri, fierari, industrie casnică, olari, rotari": Mm 11; „Cojocari, dulgheri, rotari": Mm 12; „Dulgheri, fierari (acum), zidari, zugravi": SM 2; „Dogari, dulgheri, fierari, rotari": SM 3; „Rotari, tinichigii, tâmplari, dar numai pentru sat": SM 4; „Fierari, pietrari, rotari": SM 5; „Fierari, rotari, tâmplari": SM 6; „Dulgheri (lemnari), fierari; azi, la CAP": SM 8; „Dogar, fierar, rotar, zidar": SM 10; „Dogari": SM 12; „Morari, zidari": SM 13; „Cioplitori în piatră, lemnari, ţesători de cioareci, gube, şi azi": SM 14; „Împletitori de nuiele": SM 15; „Împletitori de coşuri, olari, fierari, dulgheri": SM 16.

TÂRGURI

Târguri ţinute în sat: „Azi; înainte, nu": CS 1; „Târg săptămânal duminica; două bâlciuri: unul la nedeia de la 13 iulie, hramul bisericii şi celălalt la Sf. Dumitru, 26 octombrie": CS 2; „Nedeie la 15 august, şi azi": CS 4; „De «Sâmziene», la 24 iunie era târg; azi, nu; şi înainte, şi azi este nedeie la Rusalii": CS 5; „Târg săptămânal, vinerea, şi azi; nedeie de Sf.

https://biblioteca-digitala.ro

Maria Mare, la 15 august, şi azi": CS 6; „La hramul bisericii, nedeie": CS 7; „Rugă la 8 septembrie": CS 8; „Înainte, era miercurea târg şi patru târguri anuale, tot miercurea: înainte de Sf. Gheorghe, de Sf. Ilie, de Sf. Mihail şi Gavril şi de Întâmpinarea Domnului; azi, numai cel săptămânal": CS 10; „Miercurea, săptămânal, şi azi; mai erau şi patru târguri anuale, la 2 februarie, după Paşte, la coptul strugurilor timpurii şi toamna, când cădea bruma; azi nu se mai ţin": CS 11; „Rugă, şi înainte, şi azi, la Sf. Maria Mică, la 8 septembrie": CS 12; „Nedeie de Paşte, în curtea bisericii": CS 13; „Sâmbăta; nu se mai ţine de peste trei ani (adică de prin 1976)": CS 14; „Târg mare în Vinerea Mare; azi, nu; târg săptămânal vinerea şi nedeie la Rusalii, care se ţin şi azi": CS 15; „A fost târg între 1925 şi 1940; este rugă la 8 septembrie, târg primăvara şi la 4 octombrie; este piaţă săptămânală, vinerea": Tm 2; „Înainte; nu mai este târg de prin 1977. Se făcea primăvara, la începutul lui martie şi toamna, la sfârşitul lui octombrie. Era târg de vite, cereale, zarzavaturi. Se făceau şătri de neguţători": Tm 3; „Opt târguri anuale, care se ţin şi azi: 2 ianuarie, Târgul Botezului; 2 februarie, Strechenie; al Floriilor; la 29 iunie, de Sf. Petru şi Pavel; la 20 iulie, de Sf. Ilie; la 15 august, de Sf. Maria; la 26 octombrie, de Sâmedru; la 6 decembrie, de Sânicori": Tm 4; „Târg la 14 aprilie şi toamna; nedee la 20 iulie": Tm 7; „Piaţă săptămânală, azi; este bâlci de vreo 25 de ani; se face rugă la 15 august": Tm 9; „Era odată pe an, în August; după al II-lea Război Mondial, nu": Tm 10; „Piaţă, lunea, când se vine cu de toate: bucate, vite; sâmbăta: numai femeile din sat şi din sătuleţele din jur vând «paradăici» (roşii), lapte, ouă; târg este la 12 august": Ar 5; „Nedeie la Rusalii, şi azi": Ar 6; „Piaţă, miercurea, şi azi": Ar 8; „S-au ţinut patru târguri anuale, câte unul în fiecare anotimp, dar doar doi ani; azi, nu": Ar 10; „Două târguri anuale, în martie şi noiembrie; azi, piaţă săptămânală, sâmbăta": Ar 11; „De 2-3 ori pe an, primăvara, vara, toamna erau târguri unde se şi distrau. Veneau şi din Timişoara, Lugoj. Produsele se vindeau, nu se făcea schimb. Nu se mai ţin de vreo 20-25 de ani": Ar 17; „În prima jumătate a sec. al XIX-lea era piaţă de scânduri săptămânală; azi, nu": Bh 1; „De vreo 20 de ani este târgul coaselor, la Pustă; se ţine trimestrial": Bh 2; „Piaţă şi târg de animale, miercurea; şi azi": Bh 4; „Înainte târgul se ţinea vinerea; azi, sâmbăta": Bh 6; „În satul Pietroasa, înainte, sâmbăta: ouă, pui, brânză, lapte; azi, nu": Bh 8; „Era târg la Sf. Gheorghe, pentru angajarea slugilor; nu se mai ţine după cel de la II-lea Război": Bh 11; „Piaţă săptămânală, marţea": Bh 14; „Piaţă, lunea, şi azi; târg mare, trimestrial care nu se mai ţine de 20 de ani": Bh 16; „Miercurea, de zarzavaturi, produse meşteşugăreşti, animale": Bh 17; „Miercurea, de două ori pe lună, după 1 şi 15 ale lunii; vinerea, din trei în trei luni": Mm 1; „A fost târg în 1916-1925; s-a desfiinţat": Mm 2; „Înainte; nu se mai face târg de prin 1955": Mm 8; „Nu a fost înainte; acum este sâmbătă, odată la două săptămâni": Mm 9; „S-a ţinut târg doar între 1933 – 1934": Mm 12; „De vite şi porci, până în 1945; acum în fiecare zi, un târg mic de păsări, legume, fructe": SM 4; „Era şi este târg lunar, în ultima marţe din fiecare lună": SM 7; „Înainte; târgul Certezei a fost vândut Negreştilor pe la jumătatea sec. al XIX-lea": SM 9; „Înainte, numai în perioada franciscană, la 15 august": SM 10; „Înainte; azi, nu": SM 13; „În prima joie după 15 ale lunii; şi azi": SM 14; „Era lunea; nu se mai ţine de la cel de al II-lea Război Mondial": SM 15.

Târguri frecventate: „Caransebeş, Haţeg": CS 1; „Bozovici, Moldova, Sicheviţa, Sasca": CS 2; „Bocşa, Vasiova; cu oalele se mergea la Buziaş, Deta, Gătaia, Timişoara; azi, şi la Bocşa": CS 3; „Caransebeş, Haţeg, Lugoj": CS 4; „La Biserica Albă (azi, în Iugoslavia), Moldova Nouă, Oraviţa, Sarca": CS 5; „Domaşnea, duminica, Mehadia, miercurea, Teregova, miercurea, şi azi": CS 6; „Bozovici, Caransebeş": CS 7; „Bocşa,

https://biblioteca-digitala.ro

Caraşova; cumpărau oi, porci, obiecte de îmbrăcăminte": CS 8; „Târguri: Anina, vinerea; Bozovici, marţea; Oraviţa, sâmbăta; bâlciuri: la Bozovici, la Crăciun, Paşte, Vinerea Mare, Rusalii": CS 9; „La Bozovici, lunea; la Licheviţa, patru târguri anuale, de Sântămărie, de Blagoveştenie, la 26 mai şi la 26 octombrie (Sf. Dumitru), la Moldova Nouă, sâmbăta, la Oraviţa, sâmbăta şi la târgul anual şi la Sasca, vinerea şi de Sânzieni": CS 11; „Bocşa, Caransebeş, Haţeg, Lugoj şi în Iugoslavia, la Vârşeţ, unde mergeau şi pe jos": CS 12; „Bocşa Vasiovii (săptămânal), la Târgul Naivercului, Târgul Chirvaitului, între Bocşa Română şi Bocşa Vasiovei care se ţinea o dată pe an": CS 13; „Caransebeş, Teregova, şi azi": CS 14; „Biserica Albă (Iugoslavia), Deta, Grădinari, Lugoj (pentru vite, cai), Oraviţa, Timişoara, Vârşeţ (Iugoslavia)": CS 15; „Buziaş, Ceacova, Chevereşul Mare, Deta, Liebling, Timişoara, Tormac; azi nu mai merg la târg": Tm 1; „Chizătău, Lugoj, Recaş; cumpărau haine şi obiecte de uz gospodăresc": Tm 2; „Mergeau la Apatfalvo, Cenadul de peste Mureş (Cenadul Mic), Macău, Sighedin, Sânicolau; azi merg la Arad, Timişoara": Tm 3; „Doar la cele locale, din Făget": Tm 4; „La Bechicereţul Mare, Ceacova (după 1918), Modoş (înainte de 1918), Timişoara; cumpărau alte animale şi obiecte de uz gospodăresc": Tm 5; „La Lugoj: marţea şi vinerea şi erau patru târguri anuale mari, două vara, unul primăvara şi altul toamna": Tm 6; „Ciacova, Deta, Gătaia, Timişoara, Tormac": Tm 7; „Cacova (miercuri), şi azi; Lugoj (joi), azi, nu; Oraviţa (vinerea şi duminica), azi; Timişoara (marţea şi vinerea) şi azi; Vârşeţ (joi), azi, nu; cele frecventate înainte erau târguri mari de vite": Tm 8; „La Ciacova, Jimbolia, Timişoara; cumpărau lemne, obiecte de uz gospodăresc": Tm 9; „Bilei, Timişoara, Variaş": Tm 10; „Buziaş, Lugoj, Timişoara": Tm 11; „Curtea (21 mai, Sf. Constantin şi Elena şi 14 septembrie, Ziua Crucii), Făget (piaţă, vinerea) şi la Târgul Paştelui (vinerea), al lui Sânpetru, al Floriilor": Tm 12; „La Buteni, Pâncota, Sebiş şi la Beiuş, după boi pentru îngrăşat": Ar 1; „Beliu, Cermei, Chişinău Criş, Ineu, Pâncota, Şimand, Şiria, Tinca, Vădas": Ar 3; „Lipova (sâmbăta), Pâncota, Şiria": Ar 4; „La Almăj: bucate, animale, vite (vaci); la Sebiş: [târg] cu animale, îmbrăcăminte": Ar 5; „Se zice că odată a fost târg la Colnicele; nedeile [din zonă, unde merg localnicii] încep la Paşte şi se termină după Rusalii": Ar 6; „La Beliu şi, mai rar, la Ineu şi Sebiş": Ar 7; „Arad, Batania, Csaba şi Jula (în Ungaria), Chişinău, Pâncota, Salonta": Ar 8; „Cermei (toamna, târg de vite), Chişinău Criş (marţea), pentru cereale, vite, zarzavat, Inău (toamna, târg de vite), Satul Nou (sâmbăta), Vânători (miercurea); şi azi se merge la aceste târguri": Ar 9; „La Chişinău Criş (patru târguri anuale), Şimand (patru târguri anuale)": Ar 10; „Mergeau îndeosebi la târgul din Arad, dar şi la Nădlac": Ar 11; „Gurahonţ, Petriş, Săvârşin, Zaru": Ar 15; „La Buteni, Sebiş, şi înainte, şi azi": Ar 16; „La Arad, Timişoara; cumpărau îmbrăcăminte, nu prea mult; strângeau bani ca să cumpere pământ": Ar 17; „Beiuş, Ceica, Oradea, Tinca; după vite mari, la Câmpeni, Hălmaj, Huedin": Bh 1; „Negreni (jud. Cluj), în prima zi de luni după întâi; Borod, lunea; Bratca, sâmbăta; Huedin, o dată pe lună, marţea; Beiuş, joia, o dată pe lună; Oradea, la cumpărături de obiecte de uz casnic şi gospodăresc": Bh 2; „Tinca, Beiuş": Bh 3; „La Beiuş, joia, cumpărau cherestea şi materiale lemnoase de la moţi, vaci; la Oradea, lunea şi vinerea, cumpărau vaci, oi, cai": Bh 4; „Oradea, lunea, vinerea, cumpărau vaci, porci": Bh 5; „Salonta, vinerea; Chişinău-Criş, marţea; Tinca, lunea": Bh 6; „Aleşd, Tileagd; şi azi". Bh 7; „Beiuş, joia; Tinca, lunea; Salonta, vinerea": Bh 8; „Şi azi la Diosig, miercurea; Sălard, miercurea; Oradea, lunea; în trecut se duceau mulţi la Beiuş; aduceau, mai ales viţei": Bh 9; „Brusturi, la piaţa mică (zarzavat, ouă), miercurea; Teleag, cu vite, vinerea; Spinuş, joia; Marghita, vinerea; Oradea, lunea şi vinerea": Bh 10; „Beiuş, târg de vară, târg de toamnă şi

https://biblioteca-digitala.ro

târg de broaşte; Fechetău (Negreni, spre Huedin), târg de animale (se ţine şi acum)": Bh 11; „Vaşcău şi Beiuş": Bh 12; „Oradea şi Salonta": Bh 13; „Sălard, miercurea; Marghita, Tilead, vinerea; Spinuş, joia; Oradea, lunea şi vinerea": Bh 14; „Beiuş, joia": Bh 15; „Salonta, la 18, 19 noiembrie, târg mare de ţară; tot la Salonta, vinerea; Beiuş, joia; Beliu (jud. Arad), miercurea": Bh 16; „Negreni, toamna, în octombrie; Oradea, Marghita, Beiuş, Borod, Aleşd": Bh 17; „Carei, lunea; Andrid, marţea; Salacea, miercurea; Valea lui Mihai, joia; Marghita, Tăşnad, vinerea": Bh 18; „Săcuieni, marţea; Valea lui Mihai, joia, de două ori pe an, Târgul Mare, de primăvară şi de toamnă; Debreţin, Oradea": Bh 19; „Ariniş, Baia Mare, Lăpuşel, Satul Lung, Seini, Şomcuta": Mm 1; „Ariniş, Baia Mare, Cehu Silvaniei, Satu Mare, Tg. Lăpuş": Mm 2; „Ariniş, Baia Mare, Cehul Silvaniei, Hodord": Mm 2; „Cehul Silvaniei, Tg. Lăpuş": Mm 3; „Ocna Şugatag, Sighet; sunt săptămânale şi se merge şi azi": Mm 4; „Baia Mare, Baia Sprie, Negreşti – Tăuţ, Măgherăuş, Medieşul Aurit, Seini, înainte; azi: Baia Mare, Medieş, Seini": Mm 5; „Baia Mare, Ocna Şugatag, Sighet, mai demult mergeau la Teceu": Mm 6; „Înainte: la Dragomireşti, luni; Sighet, miercuri, Vişeu, joi; şi o dată pe lună, lunea, târg mare numit târg de ţară. Azi: la Bogdan Vodă şi la Dragomireşti": Mm 7; „Târgu Lăpuş": Mm 8; „Vişeu şi Borşa, pentru cumpărat; la Sighet, pentru vândut cai (la noi erau mulţi cai), boi; azi, la fel": Mm 9; „Şomcuta Mare (lunea), Bixad (15 august), Şişeşti (15 august), Nicula (15 august), Moisei (15 august), Strâmbu (14 septembrie); azi, la fel": Mm 10; „Merg şi azi la: Dragomireşti (lunea), Borşa (miercurea), Sighet (miercurea şi târg lunar), Vişeu (vinerea), Năsăud, Târgul Bulzului; era şi târgul de la Sântilie, pe muntele Geamăn, păstrat numai în amintirea oamenilor": Mm 11; „Sighet": Mm 12; „Baia Sprie şi Baia Mare, Dumbrăviţa, Lăpuş": Mm 13; „Înainte: Baia Mare, Heghiul, Satu Mare, Seini, Şomcuta, Ulmeni; azi: Ariniş, Ardusat, Cărеşeu": SM 2; „La Ghişe (Vişe) şi la Hust, în Cehoslovacia, cu care se învecinau; la Carei, Călineşti, Livada, Negreşti, Oraşu Nou, Satu Mare (mergeau pe jos, vindeau ouă şi cumpărau mărfuri diferite), Seini, Seleuş, Sighet, la Turţ, Valea lui Mihai": SM 3; „Beltiug, Carei, Tăşnad": SM 4; „Satu Mare, şi azi": SM 5; „Carei, lunea": SM 6; „Arghihat, Bistriţa ([unde] bunicii auzeau zvonuri de eliberare de sub iobăgie), Jibou, Livada, Negreşti Oaş, Seini, Teceu; azi se duc mai rar la Arghihat şi Jibou": SM 7; „În trecut: Beltrug, Carei, Craidorolt, Moftinu Mare, Satu Mare, Tăşnad; azi: Carei, Satu Mare, Tăşnad": SM 8; „Baia Mare, Negreşti, Seini, Sighet, Teceu (URSS) – un târg mare. Sătenii făceau contrabandă cu Cehoslovacia; duceau spirt sau bani româneşti şi aduceau bumbac, pânză de bumbac, prin 1937-1938. Alţii lucrau pentru negustori; aduceau mătase, chişchineauă": SM 9; „Carei, lunea; Satu Mare, miercurea; Tăşnad, Marghita (rar), Debreţin (înainte de 1914)": SM 10; „Tăşnad, vinerea": SM 11; „Ardud, Beltiug, Hodod, Satu Mare şi Viile Satu Mare, înainte; şi azi, la Socond": SM 12; „Hardău, Seleuş, Kilaly – hasz, înainte; azi, la Turulung, Turţ": SM 13; „Călineşti (prima lune după întâi), Livada (după 10 ale lunii, prima joi), Turulung (prima joi a lunii), Oraşu Nou, Negreşti Oaş (prima vinere a lunii)": SM 14; „Ardihat (Ariniş), târg de cergi, Baia Mare, Cărăşeu, Medieşul Aurit, Satu Mare, Seini": SM 15; „Baia Mare (mai rar), Bixad, Negreşti, Satu Mare, Seini, Sighet": SM 16.

COMERCIALIZAREA PRODUSELOR

Vânzare pe bani: Tm 7; „Lemne, vite": CS 1, Ar 15, Mm 4, Sm 2; „Marvă": CS 2; „Oale, vite": CS 3, Bh 12; „Brânză, cartofi, mere, oi, vite, şi azi": CS 4; „Vindeau şi vând vite": CS 5, Mm 10; „Fructe, lemne, poame, înainte": CS 6; „Animale, fructe": CS 7, 12;

https://biblioteca-digitala.ro

„Animale şi produse animaliere, coşuri de nuiele": CS 9; „Produse animaliere, animale": CS 10, Bh 2, SM 5, 12; „Grâu, cucuruz, fasole, struguri, vin, şi azi": CS 11; „Cereale, vite": CS 13, Tm 1, 5, 6, Ar 3, 11, Bh 6, 9, Mm 8, SM 7; „Capre, oi, porci, vaci, «hoară» (păsări)": CS 14; „Vite şi oi, vin, struguri, ţuică, poame (fructe)": CS 15; „Cucuruz, grâu, orz, ovăz, boi, vaci, cai, purcei": Tm 2; „Bovine, cabaline, ovine, zarzavaturi, înainte; azi, cereale, legume, zarzavaturi": Tm 3; „Produse meşteşugăreşti (cizme, cojoace, oale, opinci), sare (se aducea sarea din Ardeal, se depozita la Făget şi se vindea vinerea), vite (vândute italienilor). Celor de la munte le mai vindeau şi cereale (dar puţine)": Tm 4; „Cucuruz, grâu, ouă, păsări, vite": Tm 8; „Cereale (grâu, porumb), porci, animale": Tm 9, Ar 8; „Cucuruz, grâu, orz, ovăz, stucatură din trestie": Tm 10; „Cartofi, lumânări, porumb": Tm 11; „Miei, purcei, viţei": Tm 12; „Vite, grâu, cucuruz, oale": Ar 1; „Vite, păsări, cereale": Ar 4; „Fructe, lemne, animale: Ar 5; „Vite": Ar 6, Bh 3; „Porci, vite; păsări, mai puţin": Ar 7; „Vite mari (sunt renumiţi), porci": Ar 9; „Grâu, porumb (tenchi); cai, capre, oi, porci, vaci": Ar 10; „Legume, cereale, porci, găini, pui la Arad, Timişoara": Ar 17; „Lăzile; hambarele, mai puţin": Bh 1; „Cereale (porumb, grâu), cartofi, prune, păsări, cai, viţei, porci, bivoli, capre, oi": Bh 4; „«Tenchiu» (porumb), grâu, gâşte, pui, raţe": Bh 5; „Oi, capre, vaci": Bh 7; „Vindeau lemne, prune (cumpărate din alte părţi şi revândute); cumpărau grâu, porumb": Bh 8; „Vindeau cereale, fasole, cartofi, animale; cumpărau porci, scânduri, produse gospodăreşti": Bh 10; „Animale; cumpărau cereale, obiecte de uz gospodăresc": Bh 11; „Grâu, vite, cai": Bh 13; „Vindeau păsări, porci, vaci, brânză, smântână, cereale, vin, struguri, legume: fasole, morcovi, ceapă, usturoi; cumpărau: animale; unii, cereale; materiale de construcţie, obiecte de uz gospodăresc, îmbrăcăminte, încălţăminte": Bh 14; „Vindeau animale, pui, găini; cumpărau care, ce avea nevoie: oale, cai, îmbrăcăminte, cereale": Bh 15; „Cereale, peşte, animale, haine, cizme; cumpărau produse gospodăreşti": Bh 16; „Ceramică, var, lemn, oi, vite, porci; cumpărau cereale, cai, îmbrăcăminte, alimente ": Bh 17; „Grâu, porumb, secară, floarea soarelui, cartofi, lucernă, vaci, porci, cai, păsări, ouă": Bh 18; „Grâu, porumb, cartofi, furaje, animale; cumpărau: îmbrăcăminte, unelte, păcură şi cei care aveau mai puţin pământ, produse agricole": Bh 19; „Produse agricole": Mm 1, 2; „Toate produsele făcute în sat sunt vândute, dar în sat [nu la târguri]": Mm 3; „Fructe, ouă, vite": Mm 5; „Vite, fân, fructe, brânzeturi": Mm 6; „Fân, vite": Mm 7; „Fân, vite, oi, cai, şi azi": Mm 9; „Lemn, înainte; azi, animale": Mm 11; „Se vindeau şi se vând porci, oi, brânză, «lecrie» (scurtă largă, ţesută şi flauşată), cioareci, cergi, (se vând mai mult acum), ţoluri; se cumpăra: lucruri de îmbrăcăminte, bumbac de urzeală, de bătătură": Mm 12; „Vite, lapte şi produse lactate; acum şi fructe": Mm 13; „Ouă": SM 3; „Grâu, secară, porumb, animale, păsări": SM 4; „Cereale, floarea soarelui, vite, cai": SM 8; „Cei care aveau câte un colţ de pădure (5-50 de ari) vindeau lemne negustorilor de la oraş": SM 9; „Vindeau cereale, animale, produse animaliere, vin, struguri, căruţe; cumpărau produse industriale, gospodăreşti, unelte agricole, materiale de construcţii": SM 10; „Scânduri, grâu, vite": SM 11; „Duceau câte trei m de lemn pe căruţă şi fân; azi, vite, porci, capre, oi, cereale; în comună vând şi vin": SM 13; „Vite, cai, oi, porci, păsări, ţuică": SM 14; „Grâu, porumb, secară, cartofi, vite, porci, ovine; şi azi, la fel": SM 15; „Porumb, vite mari; au fost oameni care aveau 20 de vite mari; se ţineau cel puţin zece vite": SM 16.

Schimb în natură (troc): „Vite pe produse agricole": CS 1, 7, Tm 12; „Oale; marea majoritate a oalelor era dată în schimb pe porumb, grâu, fasole, cartofi, ovăz": CS 3; „Cartofi şi mere pe porumb şi grâu, vindeau până în Vârşeţ": CS 4; „Mere, prune pe porumb": CS 8; „Coşuri de nuiele pe ţuică, pe slănină, pe cucuruz, oale pe cereale, şi azi":

https://biblioteca-digitala.ro

CS 9; „Grâu, porumb, pe oale; azi, nu": CS 11; „Cereale, vite pe fructe, oale, cherestea": CS 13; „Fructe şi vin la Vârşeţ (Iugoslavia) pe grâne; grâu, cucuruz, pe oale": CS 15; „Grâu pe oale, pe scânduri, pe «şofere» (butoaie): Tm 2; „Varză, cartofi, pe porumb (din Variaş)": Tm 3; „Oalele se umpleau cu porumb şi se schimba una plină pe una goală": Tm 4; „Cereale pe ciubere, pe fructe, var, nu se mai practică de vreo 5-6 ani": Tm 5; „Cereale pe fructe, oale": Tm 6, 10; „Cereale pe oale, apoi pe greble, cozi de sapă. Veneau cu ele codreni de pe la Vidra şi Avram Iancu": Tm 9; „Porumb pe fructe, cu oamenii din jurul Caransebeşului, pomicultori": Tm 11; „Olarii mai schimbau pe bucate, că erau mai săraci. Cei înstăriţi nu se ocupau de oale": Ar 1; „Cereale contra blide": Ar 3, Bh 5; „Oale aduse din Bihor pe cereale": Ar 5; „Cartofi, mere, nuci, oale, oloi, prune, vase de lemn, pe seminţe": Ar 6; „Cereale pe fructe; se dădeau grâu, vite şi se obţineau unelte şi fructe uscate": Ar 10; „Locuitorii cumpărau mere pe cereale [dădeau cereale pe mere]": Ar 11; „Legume pe lemne": Ar 17; „Lăzile, hambarele, contra cereale; mere, nuci, contra cereale (plin pe plin, un blid de mere pe un blid de porumb)": Bh 1; „Lână, pe ciubere de la moţi, oale": Bh 2; „Cereale, în special porumb, pe ceramică, pe vase aduse din Apuseni, pe mere, sumane, lăzi de zestre": Bh 4; „Grâu şi porumb pe fructe, scînduri (aduse de moţi) sau pe var; şi azi se practică trocul": Bh 6; „Obiecte din lemn pe cereale, «crumpe» (cartofi) pe oale, pe var": Bh 8; „Cereale pe oale, pe ciubere, scânduri, var, mere": Bh 10, 16; „Cereale pe oale, pe ciubere": Bh 11; „Oalele se chimbau pe produse în judeţele Arad şi Bihor": Bh 12; „Cereale pe păcură, var, fructe, oale, mături, ciubere, peşte, cherestea": Bh 14; „Varul, ceramica pe cereale": Bh 17; „Cereale (grâu, porumb, secară), pe oale, ciubere, pe mături, pe războaie de ţesut, hambare (dinspre Ciucea, Şimleu), poame (dinspre Şimleu, Ciucea), pe vase, pe var, pe «lebeniţe»": Bh 18; „Cereale pe oale (de la olarii dinspre Beiuş), pe mese, cozi de sapă, mături, ciubere, var, păcură": Bh 19; „Înainte se pare că a existat trocul cu produse agricole; azi, nu": Mm 3; „Lemn (se merge până la Carei) schimbat pe cereale": Mm 4; „Dacă nu aveai bani, lucrai pe brânză sau pe haine": Mm 8; „Înainte, lemn pe porumb şi animale pe cereale; azi, nu": Mm 11; „Animale, sare, lemne, schimbate pe cereale; dar şi serie de produse care se vindeau, se şi schimbau pe cereale": Mm 12; „Fructe (mere, pere, prune) contra cereale; mere, şi azi schimbă; mergeau până la Carei, Satu Mare, Valea lui Mihai": SM 3; „Porumb şi grâu pe var, ciubere, măturoaie de nuiele, smoală, oale; schimbau animale pe alte animale": SM 10; „Ţuică pe cereale": SM 14; „Fructe": SM 16.

DEPLASĂRI PENTRU MUNCĂ

Cositul fânului: Bh 5; „La Bocşa, Vasiova, Tirol, 8-10 inşi; azi, nu": CS 3; „Azi, puţini": CS 5; „Şi azi": CS 6, Mm 3, 11, SM 3, 9; „Înainte, mulţi, în Pusta Banatului": CS 7; „Înainte, azi, nu": CS 10, 11, Bh 13, 15, Mm 10, SM 14, 16; „La Boroga Sârbi, la Comorişte, la Pătuia": Tm 8; „La Sântana; azi, nu": Ar 5; „La Sântana, Nădlac, Pecica; şi azi, aproape tot satul": Ar 6; „Înainte, la grofi şi la cei bogaţi, la Cristian, Şoimuş, Bocsig, la Lunca Beliului (Episcopatul catolic); azi, la CAP şi la GAS": Ar 7; „Puţini, în zone învecinate, în campanii; azi, nu": Ar 8; „Înainte, în Banat": Ar 15, Mm 8; „Azi, la I.A.S.": Ar 17; „La Mianţ, Santana (Arad), înainte": Bh 8; „Pe la Oradea; azi, nu": Bh 10; „La Zecehotare; şi azi": Bh 11; „La Salonta, înainte": Bh 16; „Pe cele două domenii ale Capitlului, Coponţ şi Toagu cel Nou, ambele din Văşad. Erau aduşi şi oameni din Sălaj,

https://biblioteca-digitala.ro

Şimleu": Bh 18; „Înainte, în apropiere de Satu Mare, cca 20 de oameni": Mm 1; „Până la Iacobeni, Ciocăneşti; azi, mai puţin": Mm 9; „Înainte, la Ardusat, Satulung, Pribileşti": SM 2.

Seceratul cerealelor: „La Fizeş, 8-10 inşi; azi, nu": CS 3; „Înainte, în Pustă": CS 6, Bh 13; „Înainte, mulţi, în Pusta Banatului": CS 7, 11; „Şi înainte, şi azi, în Pusta Banatului, bărbaţi, femei": CS 10; „La Lugoj, Caransebeş, cam 150 de femei şi bărbaţi; azi vin în sat, la CAP, oameni din Arad, Bihor, Maramureş, Moldova": Tm 3; „La treieratul grâului, cu caii, la Sculea, Sângioz, înainte": Tm 5; „Nu plecau; aici veneau oameni din Bozovici": Tm 8; „La treierat la Codei, în jurul Oraviţei; azi, nu. Mulţi lucrau în dijmă pe cele două moşii": Tm 9; „Înainte, la Mândăloc, Sâmboteni, Utviniş, bărbaţi, femei": Ar 4; „Înspre Pâncota, Ineu, cei mai săraci; azi, nu": Ar 5; „La Sântana, Nădlac, Pecica, şi azi, aproape tot satul": Ar 6; „Înainte, la grofi şi la cei bogaţi, la Cristian, Şoimuş, Bocsig, Episcopatul catolic; azi, la CAP şi GAS": Ar 7; „Puţini, în zone învecinate, în campanii; azi, nu": Ar 8; „Se mergea la coasă de mei în jurul Bucureştiului": Ar 9; „Înainte, în Banat, cam 50-100 de bărbaţi": Ar 11; „Înainte, în Banat": Ar 15; „La Buteni": Ar 16; „Se angajau slugi la şes, pe un an de zile, de la 23 aprilie la 23 aprilie anul următor, cu plata în hrană, adăpost, un rând de haine şi foarte puţini bani; se deplasau spre Banat, Oradea, Arad. Mergeau cu familiile; la Beiuş era piaţa de slugi, la 23 aprilie, în fiecare an. Erau aduşi foarte mulţi tineri, chiar şi de 12 ani, «să grijească» de vite. Azi merg la întreprinderi agricole de stat, GOSTATURI": Bh 1; „La seceră, la Săcădat, Salard, mai ales prin câmpie; mergeau puţini, cei mai săraci, numai bărbaţii; azi, nu": Bh 2; „Plecau cu săptămâna la Pustă, la Isop (Ungaria); mulţi îşi făcuseră casă acolo. Li se dădea şi plată în natură: pită, «clisă» (slănină), pălincă. Erau şi alţii, angajaţi cu luna la grof. Se dădeau 2 vici de grâu, 6 kg de «fărină» (făină) şi bani. La un biriş or fost 16 chibele de grâu, bani, un lanţ de pământ gratis, 4 kg de «clisă» pe lună, 2 m de lemne, sare, «telechiu» (porumb). La orice biriş, groful îi întreţinea o scroafă. Dacă tăiai 20 de «chici» (40-50 de kg) de grâu, primeai una (din zece, una). Pleca cam o treime de sat, cei mai săraci, fără pământ, bărbaţi, femei": Bh 5; „La Ţeschea, la 5 km, câţiva": Bh 7; „La Mianţ, Salonta, Arad; azi, nu": Bh 8; „Înainte, în zonele de câmpie, la Arad, Şimand; plecau cu căruţele": Bh 11; „Înainte, în Banat, cam 15-20 de persoane, cele mai sărace": Bh 14; „Înainte, la Sânicolau; plecau cei mai săraci, cam 30% din populaţia satului": Bh 17; „La Văşad, pe domeniile Capitlului; 2-3 zile trebuiau să lucreze gratuit": Bh 18; „Înainte, în apropiere de Satu Mare, cca 20 de oameni": Mm 1; „Şi azi, în jud. Bihor, şi bărbaţii, şi femeile, cam 100-150 (împreună cu lucrătorii la pădure)": Mm 5; „De vreo cinci ani": Mm 6; „La Satu Mare, Timişoara; azi, mai puţin": Mm 9; „Înainte; azi, nu": Mm 10, SM 14; „Înainte, la Bistriţa, Cluj, Gherla": Mm 11; „Înainte, la Ardusat, Pribileşti, Satulung, Gârdani": SM 2; „Şi azi; la Cerei, Satu Mare, Huta, Valea lui Mihai, soţii, mai rar familii; de la Sf. Gheorghe până la Sf. Dumitru, la munci agricole, în jur de 500 de persoane mergeau": SM 3; „Înainte în Arad, Timişoara, vara, 30-40 de bărbaţi, cei mai săraci": SM 10.

Prăşitul, culesul porumbului: Bh 5; „Nu, înainte; azi merg la Tirol, la GOSTAT": CS 3; „Azi, merg familii, la Macoviţa, Slatina, la cules": CS 5; „Şi azi, bărbaţi, femei, tineri, la cules, în Pusta Banatului": CS 6, 10; „Înainte, mulţi, în Pusta Banatului, pe produse": CS 7; „Înainte, la Pustă; azi, nu": CS 11, Bh 13; „Nu; veneau aici oameni de la munte": Tm 8; „Înainte de primul Război Mondial mergeau birişi": Ar 1; „La Aradul Nou, Şiria, bărbaţi, femei": Ar 4; „Înainte, în apropiere, cei mai săraci; azi, nu": Ar 5; „La Sântana, Nădlac, Pecica, şi azi, aproape tot satul": Ar 6; „Înainte, la grofi; azi, la CAP şi

https://biblioteca-digitala.ro

GAS. La munci agricole pleca cam o şesime din sat, bărbaţi, femei, copii": Ar 7; „Puţini, în zone învecinate, în campanii; azi, nu": Ar 8; „Înainte, în Banat, cam 50-100 de bărbaţi": Ar 11; „Înainte, în Banat": Ar 15, SM 10, 16; „Se angajau slugi cu anul; azi, la GOSTAT": Bh 1; „În zona Timişoarei, pe la câmpie; plecau numai bărbaţii; azi, nu": Bh 2; „La Salonta, Arad; şi azi, la CAP": Bh 8; „Şi azi, la câmpie, Arad, Şimand": Bh 11; „Majoritatea plecau pentru munci agricole, prin Banat, la Mândruloc, Sântana, înainte; plecau primăvara, inclusiv cu copii de la 15-16 ani, şi veneau toamna": Bh 15; „La Văşad, înainte; 2-3 zile trebuiau să lucreze gratuit. Înainte de 1848 mergea tot satul pe domenii, la munci agricole. Porumbul era lucrat în parte: săpat manual de două ori, cules şi tăiat cocenii. Muncitorii primeau 25% din recoltă": Bh 18; „Şi azi, în zonele învecinate, foarte puţini": Mm 3; „La cules, în Bărăgan, în Banat; merg de vreo cinci ani, cam 150 de oameni, împreună cu cei care merg la grâu": Mm 6; „Şi azi, către Banat; pleacă şi vreo 15 familii, cu tot cu copii": Mm 8; „La Satu Mare, Timişoara, Constanţa; azi, mai puţin": Mm 9; „Înainte": SM 2; „În Bistriţa, înainte; în Bărăgan, azi; mergeau foarte mulţi, şi femei; azi, mai puţini": Mm 11; „Şi azi, până în Banat": SM 3; „Azi": SM 9; „Azi, bărbaţi, fete, băieţi, cam 2% din sat pleacă la cartofi, porumb, la ferme spre Satu Mare, la Botiz, Turulung, Livada": SM 14.

Creşterea animalelor: „Mergeau doar 2-3 inşi": CS 3; „Şi azi, la Domaşna, Corni": CS 6; „La Rudna, înainte": Tm 5; „Puţini, în zone învecinate; azi, nu": Ar 8; „Foarte puţini; le aveau pe ale lor": Bh 2; „La Tinca, Salonta; azi, nu": Bh 8; „Înainte": Bh 15, Mm 11; „La Văşad, înainte; 2-3 zile trebuiau să lucreze gratuit": Bh 18; „Ciobani, şi azi; stau tot anul": Mm 8; „Şi azi, pe la Certeze şi Moiseni": SM 3.

Lucrul la pădure: „În Iugoslavia, puţini": CS 2; „Înainte": CS 5, SM 2, 12; „Stânjenari, şi azi, în Munţii Banatului": CS 6, 7; „În Munţii Banatului; înainte, iarna; azi, tot anul": CS 10; „Înainte, în Munţii Banatului; azi, nu": CS 11; „Azi": CS 13; „La Pădureasa": Tm 8; „Înainte de primul Război Mondial mergeau la stânjeni": Ar 1; „Pe Baltă în hotarul Gurbii, Ineului, Sintea Mare, la Câmpuri Rele, la Rovina în hotarul Bocsig, la Somoş, toamna şi primăvara, cca 30-40 de locuitori": Ar 3; „Cam patru-cinci echipe (20-25 de inşi); azi, nu": Ar 4; „La Mădrăgeşti, Zemniş": Ar 5; „Şi azi": Ar 6, 15, Mm 3, SM 3, 12, 13, 16; „Înainte, la Lipova; azi, mai rar, la Lipova, Arăneag şi Susani": Ar 7; „Foarte rar; azi, nu": Ar 8; „Tăietori de pădure, iarna, la deal în Bihor, Şiria; mergeau foarte puţini bărbaţi": Ar 9; „Şi înainte, şi azi, la Bârzava; înainte plecau cam jumătate din bărbaţi la lucrul la pădure, de toamna până primăvara": Ar 16; „La Roşia, Pietroasa, Sudugiu, Valea Drăganului (jud. Cluj)": Bh 2; „Înainte, spre Finiş, Beiuş, Stâna de Vale; plecau toamna, bărbaţii, foarte puţini, cei mai săraci": Bh 4; „Prin Regat, până pe la Mărăşeşti; azi, nu": Bh 8; „La Arad": Bh 10; „Lucrau aici; au fost păduri destule": Bh 11; „Înainte, la Topliţa": Mm 5; „Şi azi, în Carpaţii Orientali şi Meridionali, cam 20-30% dintre bărbaţi; înainte, plecau numai iarna; azi, tot anul": Mm 7; „De mult, nu se duceau mai departe de Cârlibaba sau Frasin; azi, se duc; iarna mergeau şi cu caii, ca să iemeze": Mm 9; „Înainte, la Pădurea Blencii, la cea de la Barcău (Bihor), Braşov; plecau foarte mulţi": Mm 10; „Şi azi, la Petroşani, Suceava, Piatra Neamţ, Sebeş etc": Mm 11; „Înainte, la Braşov; între lucrările câmpului, o seamă rămâneau tot anul": Mm 13; „Foarte mulţi, şi azi pleacă, zilieri. La Reşiţa, Văliug, Brezoi, Topliţa, Râmnicu Vâlcea, peste tot unde se putea lucra. Mergeau majoritatea, de toamna şi reveneau primăvara; nu rămâneau decât bătrânii şi copiii": SM 9.

https://biblioteca-digitala.ro

Lucrul la vie: „La Strediştea Mică (azi RSF Iugoslavia), la Vârşeţ": Tm 8; „La podgoria Miniş, care-i în apropiere": Ar 3; „La cules de vii, la Surechiu". Bh 10; „Toţi bărbaţii capabili de muncă şi care nu erau olari mergeau la Baia Mare (Firiza), Vaţa, Poiana, la pădure; şi olarii mergeau sezonier; azi, mai puţini": Bh 12; „Înainte; azi, doar doi, în apropiere": Bh 15.

Lucrul la grădină: „La căpşuni, spre Satu Mare, azi; fete, băieţi": SM 14.

Alte ocupaţii: „Azi, paznici": CS 12; „Azi, în comerţ": CS 15, Tm 4, 5, Bh 13; „Cei foarte săraci se angajau slugi cu anul la nemţi, la Ionel şi Penciu; în rest, înainte de 1918, cei mai mulţi lucrau aici în sat la Mocioni şi încă la doi boieri": Tm 5; „La Nădrag, la CFR, la încărcat mergeau cam 25-30 de bărbaţi": Tm 6; „Au fost plecaţi în America; cu banii câştigaţi au cumpărat pământ, gospodării. Cei mai mulţi s-au înapoiat dar au rămas şi acolo": Tm 10; „Slugi la nemţi, şi azi": Ar 6; „La întreţinerea parcurilor, la Timişoara": Ar 7; „Înainte plecau cam 10-20 de bărbaţi în Franţa, Argentina, Germania, pe perioade lungi. Aduceau bani cu care cumpărau pământ": Ar 8; „Bucătărese la Bucureşti": Ar 9; „Azi, la SMT (staţiune de maşini şi tractoare) Săvârşin": Ar 15; „La tăiat de cânepă": Bh 5; „La tăiatul ierbii, înainte": Bh 15; „Cărăuşie, în apropiere": Bh 15; „La carierele de piatră de la Recaş": Bh 17; „Foarte rar, femeile se angajau şi se angajează servitoare": Mm 8; „Azi, la cules, la GOSTAT": Mm 9.

Industrie: „Azi": CS 1, 3, 4, 6, 7, 8, 11-15, Tm 1, 2, 4, 5, 9-11, Ar 1, 3, 6, 7, 16, 17, Bh 1-7, 9, 13, 15, 16, 18, 19, Mm 1-8, 10, 12, SM 2-8, 1, 12, 13, 15; „Şi înainte, cam 20-25 de bărbaţi; azi, la fel": Tm 3; „Cam 654 de navetişti azi, majoritatea în industrie la Lugoj, Nădlac, Caransebeş, Timişoara": Tm 6; „Azi, la Timişoara": Tm 7; „Azi, cca 20 la Bocşa, Deta": Tm 8; „Azi, 120 de navetişti, la Strungul Lipova, IVA Arad": Ar 4; „A fost o fabrică mare de ciment, construită în 1890 care s-a demolat în 1937; mulţi au venit ca muncitori şi s-au stabilit aici. Între 1938-41 s-a construit fabrica de «miere de prune» (magiun) care funcţionează şi acum. Au venit oameni din împrejurimi: Timiş: Iosaşi, Honţişor, Musteşti, Bonţeşti; dinspre Arad: Almaş, Rădeşti. În ultimii ani au mai şi plecat. Azi, 40 lucrează la Brad, Sebiş, la carierele de piatră Aciuţa, Tălagi, Romaniţa; vin zilnic 65, muncitori, medici": Ar 5; „Azi sunt 1200 de navetişti": Ar 8; „Navetişti; o parte (59) lucrează la Chişinău Criş, câţiva fac naveta săptămânal la Arad": Ar 9; „Azi, 12% navetişti, în total 268 de persoane: la Arad (140), Chişineu Criş": Ar 10; „Azi sunt, în total, 350 de navetişti": Ar 11; „Azi, la Arad": Ar 15; „La Gurani, la fabrica de cherestea": Bh 8; „La Braşov, la fabrica de sticlă, şi înainte": Bh 10; „Prin 1923, la Bucureşti, Moreni; azi, la Beiuş (mobilă), Petru Groza (uzina mecanică), Finiş (fabrica de cherestea)": Bh 11; „Azi, la Vaşcău, Petru Groza, 150 de navetişti": Bh 12; „Azi, 877 pleacă la Oradea, la IAMT, Uzina mecanică, TCL, Solidaritatea": Bh 14; „În special în perioada interbelică, plecau la Recaş, Reşiţa, Bucureşti; stăteau în oraşele mari câţiva ani, după care se întorceau; azi, la Aleşd, la Fabrica de produse refractare şi la Combinatul de azbociment, la Aştileu, Oradea. În localitate este fabrică de cahle, unde vin zilnic 36 de persoane": Bh 17; „Azi, la Baia Mare": Mm 13; „După I Război Mondial, puţini; şi azi": SM 10; „În industrie, construcţii, transporturi merg azi la Tăşnad, Satu Mare, unii până la Reşiţa şi Hunedoara; cca 200 de persoane fac naveta zilnic": SM 11; „Mai puţin, azi": SM 16. **Industria silvică**: „Azi": CS 14.

https://biblioteca-digitala.ro

Construcţii: „Azi": CS 1, 4, 7, 8, 11, 13-15, Tm 1, 2, 4-6, 9-11, Ar 1, 3, 5-8, 11, 16, 17, Bh 2, 6, 7, 10, 13, 14, 16, 18, 19, Mm 1, 3-5, 7, 8, 10-12, SM 3-8, 11-13, 15, 16; „Azi, la Ciacova, Ghilad, Obad şi Timişoara": Tm 7; „La construcţii, drumuri şi poduri, 49": Ar 9; „Azi, dar foarte puţini": Bh 1, 9; „Înainte, rar; azi, mai mulţi": Bh 4, Mm 9; „La Beiuş": Bh 8; „Azi, dulgheri": SM 9; „După I Război Mondial, puţini; şi azi": SM 10.

Transporturi: „Azi": CS 1, 4, 6, 7, 8, 11-13, 15, Tm 1, 2, 4-6, 9-11, Ar 1, 5-9, 11, 16, 17, Bh 1, 2, 8, 10, 12-14, 16-19, Mm 1, 4-8, 10, 12, SM 4-8, 11-13, 15; „La CFR Arad, navetişti": Ar 4; „La CFR Oradea, şi înainte": Bh 4; „Azi; puţini": Bh 9, SM 16; „Înainte": Bh 15; „Şi înainte": Mm 9, SM 2; „După I Război Mondial, puţini; şi azi": SM 10.

Minerit, petrol: „La Cozla, la Petroşani, 10-20 de bărbaţi": CS 2; „Şi înainte, şi azi, la Anina, Bocşa, Ştaiern": CS 5; „Azi": CS 6, 10, Mm 2, 11, SM 9; „Înainte, în Ungaria, Bulgaria la minerit; azi, în judeţ": CS 7; „Schela de extracţie Timişoara": Tm 10; „La carieră, cioplitori de piatră": Ar 6; „Înainte plecau în Occident, în Germania, cam 10-20 de locuitori, la lucru, la minele de cărbuni": Ar 8; „La minele de asfalt; şi înainte": Bh 10; „La Recaş, la bauxită, azi": Bh 11; „Pleacă zilnic 1130 de persoane la Şuncuiuş, la exploatarea minieră": Bh 17; „La mine mergeau şi merg cei mai săraci, mai fără şcoală. Cine avea un pic de şcoală se ocupa de altă meserie. Tineretul nu se duce azi la mină": Mm 5; „La mină, cam 100 de inşi": Mm 6; „Azi, la Băiul": Mm 8; „Azi, la Cavnic, Baia Sprie; Suior": Mm 13; „Azi, cam 50": SM 13; „Şi înainte, şi azi": SM 16.

Cooperaţie meşteşugărească: „Azi": CS 8, 13, Tm 2, 4, 5, 9-11, Ar 1, 3, 5, 11, 17, Bh 2, 4, 6, 7, 10, 13, 18, 19, Mm 1, 12, SM 5, 8; „Foarte puţini, azi": Ar 8, Bh 15; „Azi, la Mioriţa, Crişul, Arta": Bh 14; „Şi înainte, 1-2": Bh 16; „Azi, la Carei şi la Berveni, topitorie de cânepă": SM 6; „Lucrează în cooperativă în sat, la olărit": SM 16.

Sate fără migraţie pentru muncă sau cu un procent foarte redus de persoane care plecau la muncă: „Nu se deplasau înainte; se «năimeau» unii la alţii sau la cei bogaţi; se plătea în natură şi în bani": CS 13; „Luau şi dădeau pământ în parte, jumătate/jumătate, la Comorâşte, Mercina, sate apropiate care nu aveau grofi. Lucrau în parte cam 40% din locuitori, cei care nu aveau pământ bun sau suficient. Lucra toată familia din primăvară până în toamnă": CS 15; „Nici înainte, nici azi nu sunt deplasări pentru muncă (azi, câţiva navetişti, 5-6 în toată comuna, la Făget). Aici vin navetişti din Făget, Lugoj, Timişoara": Tm 12; „Aici se venea, din Bihor, pentru muncă; azi se vine din Bihor, Maramureş, la IAS-ul din Socodor": Ar 10; „Aici veneau la recoltat oameni din alte sate (Vaşcău, Budureasa, etc)": Bh 6; „Au venit alţii la noi, din părţile Huedinului": Bh 9; „Nu se duceau pentru munci agricole, cu excepţia câtorva; aici veneau mocanii la muncă": Bh 10; „Aici veneau din foarte multe părţi, dinspre Beiuş, la toate muncile agricole; aveau pământ destul": Bh 16; „Veneau alţii la lucru în Budeşti": Mm 4.

https://biblioteca-digitala.ro

PROPRIETĂŢI PE TERITORIUL ALTOR SATE

Munţi: „În judeţul Hunedoara, la Baicu, Şcheiu": CS 4; „Aveau stâne la Eşalniţa şi Dubova": CS 7; „Munţii Piga A şi Piga B lângă Gugu şi Ţarcu": CS 12; „Moştenit sau ca zestre, nu cumpărau": Mm 9.

Arabil: CS 14, Tm 11, Ar 5, 6, 11, Bh 9, 16, 19, Mm 5, SM 4, 8; „O singură excepţie, pentru că foarte rar se luau fete din alte sate; dacă se luau, căpătau puţini bani": CS 3; „La Cruşovăţ; ziceau că se duc la Craină": CS 6; „La Călugăra, în Iugoslavia": CS 11; „Prin cumpărare": CS 12; „Prin cumpărare sau prin căsătorie": CS 13, Bh 1, 15; „Câte 1-2 iugăre": CS 15; „Puţin": Tm 1, Bh 10; „La Hisiaş Tei, câte 30-40 de lanţuri, cumpărat": Tm 2; „În toate satele vecine": Tm 3; „Aveau în Cruceni, Rudna şi Giulvăz; alte sate au avut aici arabil [oameni] din Ionel Şuplea": Tm 5; „Se mai vindea [pământul de zestre, din altă parte] sau se schimba, dacă se putea": Tm 6; „La Ghilad, Pădureni, prin căsătorie": Tm 7; „Prin căsătorie": Tm 10, Mm 6, SM 15; „Câteodată": Tm 12; „La Şicula": Ar 3; „La Şiria": Ar 4; „Din reforma din 1921, pe moşia Beliu, zisă Lunca Beliului, cca 80 de ha, foste ale Episcopatului catolic": Ar 7; „La Pârveşti": Ar 15; „Puţini, lângă Secean şi dincolo de Secean. Erau şi puţini [din alte localităţi] care aveau pământ pe teritoriul comunei Vinga": Ar 17; „Foarte puţin, prin cumpărare, câte un iugăr sau holdă, la Sălard, Orvişele, Teleag": Bh 2; „Un singur caz": Bh 3; „Prin moşteniri sau cumpărări": Bh 4, 5; „Nu; zestrea se vindea şi se cumpăra pământ în sat": Bh 6; „Brusturanii aveau teren aici": Bh 10; „La Sălard, prin împroprietărirea din 1945; la Ciuhoi, Şişterea, Şuşturogiu, prin căsătorii": Bh 14; „La Salacea au primit teren la reforma din 1923; la Petreu, vreo 50 au primit pământ la reforma agrară din 1945; prin Andrid, vreo 30-40; în Pişcold, prin căsătorie, moştenire; în Curtuiuşeni, au cumpărat vreo 4-5": Bh 18; „La Arieşul de Câmp": Mm 1; „În comuna Uleac": Mm 2; „În toate satele din jur": Mm 3; „Arabil şi fâneaţă la Breb, Călineşti, Glod, Sârbi": Mm 4; „Alte sate aveau arabil aici": Mm 8; „Moştenit sau ca zestre, nu cumpărau": Mm 9; „Mai rar, numai loturi mici, căpătate prin căsătorie cu fete din sate vecine": SM 7; „Prin căsătorie, în Valea Seacă şi Bocicău": SM 13.

Vii: „Via este în hotarul Chioarului. Dintotdeauna oamenii au avut vie acolo": Bh 10.

Fâneţe: Mm 1, 3, 11, 13, SM 4; „Fâneaţă pe teritoriul satului alăturat": CS 10; „Ţelină cu iarbă, termen local, livezi": Tm 10; „La Pârveşti": Ar 15; „Fâneaţă şi arabil la Breb, Călineşti, Glod, Sârbi": Mm 4; „Prin căsătorie": Mm 6, SM 13; „La Dragomireşti": Mm 7.

Păşuni: CS 14, Mm 3.

Păduri: CS 14, Tm 11, Ar 5, SM 4; „La Şişterea şi Şuşturogiu, prin căsătorii, cumpărări": Bh 14; „Comunele din jos nu aveau păduri şi atunci li se dăduse în pădurea de la Tinca". Bh 16; „La Dragomireşti": Mm 7; „Moştenită sau ca zestre, nu cumpărau": Mm 9; „Nu, dar alţii din Petreşti, Dindeşti, Andrid, Vesendeu aveau păduri şi vii aici": SM 10.

Alte terenuri: „Locuri de casă": Bh 9.

https://biblioteca-digitala.ro

SEMNE DE LOCUIRE ÎN MOŞIA SATULUI

„La Debelilug (la 18 km) a fost un cimitir; la Sălişte (la 4 km) se cunoaşte locul unde a fost biserica; la Răunişte se văd pietre de mormânt pe locul pe care a fost biserica; la locul numit Dragoslavele se văd bolovani (pietre de mormânt) în cimitir": CS 2; „În pădure, un loc unde a fost biserică": CS 3; „Pe Valea Sebeşului au fost case; la Grumeţi, cimitir şi biserică": CS 4; „Biserica turcească în Boişte. Conform relatărilor prof. I. Murgu din localitate, aşa-zisa biserică turcească este în realitate un turn de apărare roman de formă circulară, de cca 50 m diametru, unde se mai păstrează cărămizi şi urme de ceramică romană (faptul este atestat de cercetările muzeografilor de la Reşiţa)": CS 5; „Cimitir la Morţăria Bătrână şi un loc La Ogrăzi": CS 6; „Bordeie la Iloca, cimitir vechi pe Faţa Cotovăţului, loc numit Jidovinca": CS 7; „Case vechi, cimitir în grădina familiei Cojocaru, biserică în grădina lui moş Dudău, toponim La Ogradă": CS 9; „Loc unde au fost bordeie, locuri zise ale uriaşilor, unde se găsesc oase mari": CS 10; „Sunt locuri unde au fost case, bordeie, cimitir, în Dealul Satului": CS 11; „Bordeie la: Bordeili, Coasta cu Tei, Gealu Vasioanii; case au fost la Cracu Lalii, Dealu Ioanii; cimitir şi biserică la Dâmbul Bisericii": CS 12; „Silişte lângă satul Bărbosu": CS 13; „La Silişte; se zice că au fost uriaşi, dar nu se ştie precis unde": CS 14; „Cimitir vechi lângă seivane, după Capu Dealului; mânăstire zisă La Chilii": CS 15; „Case, cimitire, biserici; există urme de cetate şi ocoale": Tm 1; „Cimitir": Tm 2, Mm 12, SM 13; „Sunt case în zonele unde erau fostele sătuleţe. Există gorgane, care se pare că au fost vechi morminte. Pe locul bisericii nemţeşti actuale este locul ce se cheamă Cetate. Pe marginea moşiei satului există nişte locuri ridicate, Cula lui Buduală despre care se spune că ar fi fost vechi cimitire": Tm 3; „La marginea Făgetului, aproape de cimitir, se crede că a fost o cetate; este un loc Sălişte, la marginea pădurii": Tm 4; „Bordeie în Săghedici; loc numit Sălişce şi Conace; s-au găsit schelete întregi, oase la marginea satului, la Gropi, de unde se ia pământ pentru tencuit; sunt şi locuri ale uriaşilor": Tm 5; „Sălişte (lângă Moara Mare); se zice că ar fi fost oameni mari, care treceau dintr-un pas peste un deal, o vale – uriaşi". Tm 6; „Sălişte, cu sens necunoscut de localnici; ogrăzi către Lighed": Tm 7; „La Morminţi; pe dealuri se zice că erau oameni foarte mari": Tm 8; „La Gomilă, la Satu Bătrân. Gomila ar fi fost un loc de refugiu pentru haiduci. Inundaţiile au ajuns până acolo. Era puţin teren arabil. Au fost şi case, sunt fundaţii de cărămidă. Este un loc numit Cetăţuia, la gara de la Uivar, dar după al II - lea Război Mondial": Tm 9; „Este termenul de Silişte ca şi Balta Grădişte": Tm 10; „Erau case, şi este termenul Silişte": Tm 11; „În Dealul Cornilor au făcut jos fântână; la răsăritul satului, unde sunt morminţi se spune că a fost biserică de lemn": Ar 1; „La Pustă (vechea vatră), biserica din Pustă la Leteşti şi o alta de la Balta de Ulvechi; ogrăzi în Târseni": Ar 3; „Biserică la Gura Văii, Cetăţuică la Gura Văii": Ar 4; „La Trihonţ: la Biserică, la Morminţi, la Fântânioară, la Văratic, la Valea Şetrii, la Măgură, Carabiţii; Ogrijioară la Honţişor; locuri ale uriaşilor": Ar 5; „La Crânguri, Ogradă": Ar 6; „Bordeie de ţigani la Ograda lui Sneider; cimitir şi biserică la marginea satului, unde a fost biserica veche de lemn, cu cimitirul, pe latura de nord-vest; Ograda Popii pe locul vechii biserici de lemn": Ar 7; „Morminte la marginea satului; loc numit Sălişte": Ar 8; „Case la Satul Vechi (azi, păşune), Morminţile cele Bătrâne (cimitir vechi)": Ar 9; „S-au găsit urme de hârburi (cioburi de oale) la Căoaje; toponim Sălişte, la imaşul către Nădab": Ar 10; „Silişte": Ar 11; „Cimitir şi biserică veche": Ar 15; „Cimitir şi un toponim Silişte": Ar 16; „O biserică de lemn, pe locul lui Ion Budoiu; ogradă, unde e păşunea şi Cleiea Popii". Bh 1; „O «cetătană» (cetate)": Bh 3; „Nu,

https://biblioteca-digitala.ro

dar este un turn de apărare, Cetatea, care ţinea de cetatea Oradea, de pe vremea turcilor (1542)": Bh 5; „La fostele sălaşe şi la cimitirele vechi: unul, românesc, în mijlocul satului, care ulterior a fost grădină şcolară, lângă biserică; altul, maghiar, lângă încrucişarea de drumuri spre Ghioroc şi Jula; la Cetate (lângă grajdurile CAP-ului)": Bh 6; „Bordeie": Bh 7; „Ogrăzi": Bh 8; „A fost o cetate la Pomezeu, de unde jefuiau turcii vite; au fost atacaţi de un om mare, Duma": Bh 11; „Pe locurile vechii vetre; cuptoare de ardere a olarilor": Bh 12; „În moşia satului sunt ruine de case vechi, cimitir vechi; cetatea Coştii": Bh 13; „Se zice că uriaşii erau nişte oameni foarte înalţi. Ar fi mers un cetăţean cu nişte purcei; i-a ieşit un uriaş în cale, care l-a luat cu purcei cu tot şi l-a pus într-un şanţ. Se zice că aveau şi cetate sau castel. Urmele unei fundaţii se văd şi acum; le era frică oamenilor să meargă pe acolo; erau păduri mari. Era cetate la Almaş; movile mari, la Holomb şi Almaş. Cetatea Adrian apare cu ocazia dăruirii, la 7 februarie 1330, de către Iacob, Pavel şi Doja, fii fostului palatin Doja, comite de Szabolcs şi castelan de Adrian, lui Pavel şi Andrei, zişi Mereu, slujitorii lor": Bh 14; „La Cetăţele, la Ograda Lazului": Bh 15; „Cimitire vechi, la Ţigani, de prin 1800 şi la Pământcioare, de pe la 1700; de pe la 1850, în partea spre Andrid, lângă Pomonâie; pe drumul Pişcoltului, de la 1935; sunt şi acum": Bh 18; „Vetre de foc, urme de incinerare în grădina boierului Slavi": Bh 19; „Case la Poieţi, la Făgădău; ogrăzi la Crişani, la Poieţi": Mm 2; „Case, pe Dealul Jiurjiului; biserică, pe Dâmbu Bisericii; există cătunul Boiuţul (cu 25 de familii) şi Ograde": Mm 3; „În Satul Pustii, urme de case; în Covata Curţii sunt şi acum cimitir şi biserică": Mm 5; „Se spune că pe Gruiuţ ar fi fost cetate sau biserică; săpăturile n-au descoperit nimic. De sat ţine un cătun numit Mănăstirea despre care se spune că [acolo] au fost călugări, cu vite şi servitori. Populaţia i-ar fi batjocorit (furat) şi călugării au plecat cu blestemul ca satul să nu se înmulţească. Şi aşa a rămas mânăstirea. Cu regimul socialist s-au mai înmulţit ceva": Mm 6; „La Cirişna, «chemeteul» Suzănii; Sub Cetate": Mm 7; „Case, înainte; ţiganii stăteau în imaş": Mm 8; „La temeteu, din jos de sat": Mm 9; „Dâmbul Mânăstirii, Masa Pintii": Mm 11; „Biserică în ţarină, la Râtul Armanului": Mm 13; „La Cetăţaua": SM 3; „Cimitir, lângă vechea vatră a satului": SM 5; „La Satul Vechi, unde a fost vechea vatră a satului, unde sunt: «temeteu» (cimitir), locul bisericii, locul şcolii": SM 8; „Case la Fărtăi, la Togu Neamţului; cimitir, biserică de lemn, la Fărtăi; ogrăzi, la Togu Neamţului": SM 9; „Bordeie, case, cimitir, la marginea satului, la Homokşor": SM 10; „Cimitir, biserică": SM 11; „Cetăţeaua": SM 12; „La Cetăţuie": SM 14; „Biserică pe Dealul Mare; Cetatea Tăuţilor": SM 16.

CONSTRUCŢII ŞI AMENAJĂRI

Pentru oameni

Conac: „Şi azi": CS 7.

Odaie (hodaie): „Hodăi; erau cam 30-40; azi mai există patru. La hodăi existau: locuinţa (casa), şoprul, grajdul etc, era o dubletă a gospodăriei din sat, locuită permanent, de obicei de către un fecior cu familia lui sau o slugă (biriş) cu familia sa; şi azi e la fel": Tm 3; „Înainte; odaia se compunea din locuinţă, grajd, pătul, şură şi şopron. Aveau aceeaşi funcţionalitate ca şi cele din vatra satului. Era folosită permanent; locuiau angajaţii proprietarului. Locuinţa era plasată în linie cu toate anexele": Tm 7; „Au venit foarte mulţi

https://biblioteca-digitala.ro

din Temerin, Iugoslavia, înainte de I Război Mondial, când s-au parcelat moşiile, [în special] cea de 4000 de iugăre. Au cumpărat aici. Fiecare pe locul lui şi-a făcut câte o colibă ori hodaie, cca 50; azi nu mai este niciuna. La a doua parcelare au venit din Cenadul maghiar, prin 1937. Hodaia era formată din o locuinţă cu 3-4 încăperi, «stălog», cotarcă, şopru, cocini, «podrum» (pivniţă), fântână, grădină de zarzavat şi pomi. Majoritatea anexelor gospodăreşti erau sub acelaşi acoperiş; făceau excepţie cotarca şi şoprul. Fiecare odaie era exact ca gospodăria din sat. A fost însă un singur om din sat, restul erau veniţi din Iugoslavia şi Ungaria. Numai unii maghiari îşi mai făcuseră câte o casă în sat, majoritatea nu aveau. Erau locuite permanent, de întraga familie. Nu mai sunt de prin 1960": Tm 9; „Hodăi şi sălaşe, înainte, azi, nu se mai fac; la hodaie se stătea în timpul muncilor agricole, sezonier (la sapă, cules, secerat) sau, foarte puţini, oamenii care nu puteau aduce furajele, «goazele» acasă rămâneau şi iarna cu vitele. Era iştalău pentru vite (doi boi sau doi cai), din lemn. Construcţia era din lemne puse pe tălpoaie; acoperişul era ridicat pe corni (cu ajutori de corni, lemne orizontale care-i sprijineau), învelit cu şindrilă dreaptă, ţiglă. Erau cam 70 de hodăi": Ar 4; „Înainte, erau hodăi; care era mai găzdos avea coteţe pentru porci, corlate pentru oi, cai, vite; azi, nu": Ar 8; „Erau odăi care aparţineau exclusiv boierilor": Ar 9; „Erau hodăi pentru slujitori, pe terenurile grofului, între cele două războaie": Ar 10; „Termenul local este «poiată». Gospodărie în afara vetrei satului; sunt şi azi, cca 30. Poiatele puteau cuprinde 2-4 vite şi câte 80-100 de oi, atunci când erau făcute la fâneaţă, unde şi iernau. Uneori nu se cobora în sat. Rămâneau permanent cu oile la poiata de la fâneaţă; primăvara stăteau şi pentru miei, ca să-i apere de frig şi ploaie. Cei care aveau gospodărie la hotar, nu aveau şi în sat. Era şură, către fundul curţii, cu coteţe alături, grădină în faţa casei, sau în fundul curţi, după şură. Animalele erau adăpostite în poiată": SM 9.

Bordei: „Înainte, bordei la porcăreaţă, la pădure; azi, nu": CS 7; „Bordeie în păşuni, pentru ciobani; sunt din nuiele împletite, lipite cu noroi şi au o singură încăpere": CS 8; „Bordei la porcăreaţă, şi azi": CS 10; „«Covergi» la pădure, foarte puţine, locuite iarna de cel care lucra la pădure": Ar 5. „«Burdeie» pentru cei care lucrau la pădure; şi azi": SM 9.

Colibă: Ar 15, Mm 7; „Din lemn, acoperită cu «şindilă» (şindrilă) din stejar sau fag; mai sunt, puţine, şi azi; sunt locuite permanent, de către bătrâni sau se stă numai primăvara şi iarna. Casa era formată din două încăperi, «soba» şi «cuina» iar «ştalul» era fie în continuarea locuinţei, fie în spatele ei, la cei mai înstăriţi. Curţile se cheamă oboare şi sunt: pentru oameni, pentru oi şi pentru porci": CS 2; „Colibă de paie, pentru păzit semănăturile de mistreţi; şi azi": CS 3; „Şi azi, construcţie mai simplă decât sălaşul": CS 4; „Coliba are o construcţie pentru oameni, grajd, staul, «seci» pentru oi, cocină. Este locuită de către un bătrân de primăvară până toamna": CS 6; „Înainte, şi azi; la colibă este sălaşul, locuinţa, «treamul», ţarcuri, cocină, curelnic, toblari": CS 9; CS 10; „Rar, câte o colibă, cu acoperiş în două ape, acoperit cu paie, făcută pentru pază; azi, nu": CS 11; „Înainte; azi, nu": CS 12, Tm 7; „Pentru pază la «vinie» şi cucuruz; şi azi": CS 15; „«Colibi» pentru ciobani, făcute de la an la an; în vie, fiecare proprietar avea câte o colibă din văiugă, acoperită cu ţiglă": Tm 1; „Colibele paznicilor la vie, porumb; azi foarte puţine; stâne": Tm 3; „Rar": Tm 6; „Coliba se construia pe o grădină în hotar şi era folosită în sezonul cald pentru adăpostire de intemperii sau pentru paza la bostănărie": Tm 7; „Coliba era acoperită cu paie puse pe lemne. Acoperişul era în formă de unghi, de la pământ. Azi nu se mai fac": Tm 8; „Colibe pentru paznici": Tm 9, Ar 4; „Din lemn, cu acoperiş într-o apă, în două furci, acoperită cu

https://biblioteca-digitala.ro

şindrilă, susţinut de toble de lemn cioplit, sparte în perechi de furci. Construcţia avea poiată pentru vite şi încăpere pentru oameni. Era locuită de primăvara până toamna, de către un bărbat": Tm 12; „La vie, la oameni, colibi de lemn acoperite cu pământ sau cu paie": Ar 1; „Temporare, pentru lucru, şi azi, şi colibe pentru păcurari": Ar 3; „Colibe pentru paznici, [care stăteau] din primăvară până-n toamnă; azi, nu": Ar 8; „Colibe sunt şi azi, la târle; este o odaie cu foc, cu acoperiş cu şarpanta din lemn, acoperit cu bâte de sorg, paie, coceni de porumb": Ar 9; „Erau foarte puţine, pentru ciobani şi paznici (cioşi); sunt şi azi, dar rarisime. Colibele au acoperiş care pleacă de la pământ, unghiular, pari acoperiţi cu tuleie de porumb sau paie": Ar 10; „Şi înainte, şi azi": Ar 6, 7, 11, Mm 11, SM 13; „La marginea pădurii, la munte, ca să se apere de vânt; şi azi; sunt folosite pe perioada muncilor la câmp": Bh 1; „Colibele, care sunt şi azi, sunt gospodării în hotarul satului, în care stau bătrânii, sau cei din familie care sunt mai liberi. Sunt folosite din primăvară până-n toamnă, dar se doarme rar acolo. Există o colibă, o încăpere din bârne, grajd, ocol neadăpostit, pentru animale, noaptea; au fânaţ şi păşune, câte un strat de ceapă, usturoi, pepeni": Bh 2; „Numai cine avea oi; azi, nu": Bh 3; „Aşezare sezonieră, patru furci bătute în pământ, acoperită cu pământ, iarbă (tip bordei)": Bh 4; „Din lemne şi paie, la câmp, pentru paznic (plătit în grâu); un alt tip de colibă (construită la fel ca şi a paznicului) era cea de păstor, la stână: o groapă mică (6 pe 8), lemne cu paie între ele, fără acoperiş; pentru oi, era şi oleacă de şură din «nadă» (trestie), pusă pe vertical, adunată sus laolaltă": Bh 5; „Erau colibe pentru paza vitelor; azi sunt foarte rare": Bh 6; „În «rât» erau poiată (grajd) pentru vite şi câte o colibă pentru adăpostul oamenilor. Erau locuite din primăvară până-n toamnă, de un bărbat, cât ţineau vitele la poiată azi, nu": Bh 7; „Colibe, înainte; stăteau bătrânii, cu vitele, toamna; aveau grajd şi şură, sub acelaşi acoperiş, dar separate de colibă; erau la pădure, fâneaţă": Bh 8; „La vie, pentru adăpostit de ploaie. Făcută din lemn; acoperită cu goz ori paie, viţă de vie": Bh 10; „Coliba: o singură încăpere, construită din bârne lipite cu pământ; acoperită cu paie, şindrilă. În locul colibei putea fi un «băşag», construcţie făcută din câţiva ţăruşi, cu acoperiş din crengi şi frunze. Erau locuite din primăvară până-n toamnă, de câte un bătrân care păzea vitele. Atât la colibă, cât şi la băşag erau grajduri din bârne lipite cu lut, acoperite cu paie. Colibă aveau cei cu pământ sus şi animale. La colibă se ţineau animalele mari şi mici. Era şi o grădină în apropierea colibei, unde puneau fasole, cartofi. Erau la fâneţe, la păşune": Bh 11; „Colibe pentru crescătorii de vaci (sterpe); veneau seara acasă; azi, nu": Bh 13; „Erau colibe cu acoperiş în două pante, acoperite cu frunze, iarbă, lujeri de vie; erau pentru pază la pepeni": Bh 14, 16, 18; „Colibe din bârne, acoperite cu paie, adăpost pentru cei care aveau fân acolo; şi azi; există şi grajd şi staul, separat de casă, construite din piatră sau bârne, acoperite cu şindrilă sau paie; locuită numai vara, de cioban": Bh 17; „Termenul este «poiată». Adăpost la vii; două încăperi din zid, acoperită cu nadă; se ţineau unelte agricole, se adunau strugurii, se făcea vinul acolo; apoi se aducea acasă. Este şi «corlată», colibă de adăpostit oamenii care păzesc pepenii; din lemn de salcâm, cu stâlpi, acoperită cu nadă. Se mai ţineau şi taurii, atunci aveau vreo şase încăperi şi se stătea toată vara": Bh 18; „Colibe la lubeniţe, din lemne acoperite cu paie de secară; se desfăceau când se termina recoltatul. Acum se fac din baloţi de paie sau cu folie de nailon": Bh 19; „Colibe pentru adăpostirea păstorilor care îngrijeau vitele mari şi pentru paznicii de la vie; azi, nu": Mm 1; „Pentru paza vitelor sau la coasă; şi azi, foarte puţine şi se strică după folosire": Mm 3; „La colibă stau bărbaţii din primăvară până în toamnă, la animale şi la făcut fânul": Mm 4; „Pentru ciurdar şi cioban, văcurar; şi azi": Mm 5, Mm 6; „Colibă sau căsuţă pentru ciobani la oi, acoperită cu draniţă, locuite iarna şi vara; stăteau şi

https://biblioteca-digitala.ro

oamenii la fân. Pentru fân sau paza vitelor era cort pentru oameni, construit din lemn de tufă. Mărimea cortului, în funcţie de numărul persoanelor. Cortul era lung, având în faţă o vatră pentru foc şi cujbă pentru fiert mămăliga. Mai punea şi câte un «sărciner» (un lemn mai gros cu «clenciuri» pentru haine şi vase): Mm 6, 8; „Coliba este şi azi. Este o singură încăpere cu acoperiş din brad, în două ape, gen covergă. Se bat patru furci în pământ, două la dos şi două la «povarna» (povârniş) colibei. Pă dinainte e înfundată cu scânduri – «ghizde». Acoperişul cu «goz», fân, mai de mult cu pământ. Deasupra furcilor se pune «bârghină», bârnă orizontală. Se pun scânduri una lângă alta, iar la fiecare încheietură «beleş», altă scândură, să nu ploaie. Nu se sapă deloc în pământ. Are «căprărişte» de scânduri, scut pe timp de ploaie pentru oi, capre, staul – coşar din nuiele, mai târziu, din laţuri, neacoperit, tot pentru oi. La colibă stau numai ciobanii, din toamnă până în primăvară": Mm 12; „Colibă în imaş, lucrată pe patru furci": Mm 13; „Colibe folosite vara şi toamna, pentru adăpost şi paza recoltei. Era o singură încăpere, din bârne nelipite, acoperite cu paie; altele erau din nuiele, acoperite cu paie; azi nu mai sunt": SM 2; „Colibe pentru tăietorii la pădure sau la fâneaţă, unde se stă până la terminare; se mai face «şiteu» din bârne, tot la fâneaţă, pentru adăpostirea cosaşilor. Erau şi «şuteie» unde se ţin vitele mari din noiembri până în mai şi unde se iernează. Stau numai bărbaţii. Se fac şi azi. Anexele sunt dispuse lateral faţă de locuinţă; au şi grădină ": SM 3; „Colibă pentru îngrijitorii de vite sterpe": SM 4; „Colibe pentru «gornici»": SM 8.

Sălaş: „Şi azi, folosit vara, toamna, iarna; cei cu sălaşe mai apropiate ţineau permanent oile aici; locuiau mai mult bărbaţii. Camera şi poiata sunt sub acelaşi acoperiş, iar «şuşula» este lângă sălaş ": CS 1; „Sălaşul are o cameră, grajd de bârne, «staur» pentru oi acoperit cu «tulei» (coceni de porumb). Este locuit permanent de unul dintre soţi şi unul, doi copii, eventual şi de bătrâni": CS 3; „La sălaşe erau construcţii pentru oameni cu două camere: una de locuit şi cealaltă numită «la foc»; unele sălaşe aveau grajd separat şi «stau» pentru oi; altele, aveau adăpostul pentru animale sub acelaşi acoperiş cu locuinţa, aşezate să nu bată vânturile în ferestre, cu spatele la vântul ăl mare. Era locuit iarna sau, uneori, permanent de bătrâni": CS 4; „Cuprinde o colibă pentru oameni, «tream» pentru vite, «văcăreaţă», o împrejmuire din bârne, gard şi cu o mică «cotruţă» acoperită pentru viţei. Treamul are grajd pentru vite şi «mielar» şi este aşezat în faţa casei": CS 7; „Sălaş se cheamă locuinţa propriu-zisă. Gospodăria mai cuprinde grajdul, un adăpost pentru toate, şura pentru oi. Primul se construia grajdul şi după aceea se făcea locuinţa. În cele mai multe dintre cazuri se fac în linie dreaptă cu locuinţa; construcţiile sunt toate la drum, dar cu spatele la el. Locuinţa are două încăperi: «soba» şi «casa». Ambele au cam 3 pe 2,5 m. În casă sunt vatra şi cuptorul. În faţa odăilor este un târnat (o prispă) care azi este acoperit. Se poate şi ca sălaşul (locuinţa) să fie într-o parte iar anexele în cealaltă. Grajdul are în continuare un şopru, apoi şura pentru oi şi ţarcul de fân, toate cu gard şi poartă. Locuinţa poate avea pe o latură, acoperit, un «cover» pentru lemne. Cei mai bătrâni stau la sălaş şi se merge zilnic": CS 8; „Mai rar şi «sălaş»» este un termen mai recent": CS 9; „Sălaşe, şi azi; sălaşul are colibă pentru oameni (formată numai dintr-o încăpere, numită «colibă» ori are două, «coliba» şi «soba»), grajd pentru vite, tream pentru oi, vite, unelte, staul pentru oi. Coliba este fie paralelă cu grajdul, fie în faţa lui. Între ele este o curte, «săci». Este locuit tot anul de un bătrân fără copii": CS 10; „Sălaşul, care nu se mai face astăzi, avea o locuinţă şi în jurul ei erau construcţii pentru animale: «şteal» pentru vite, cocină de porci, strungi pentru oi. Era locuit permanent de bătrâni din familie": CS 11; „Sălaşele se

https://biblioteca-digitala.ro

construiau pe lotul fiecăruia. Aveau o clădire cu sobă (camera pentru oameni), sub acelaşi acoperiş grajdul, cu mărimea în funcţie de numărul vitelor şi în continuarea lui, o poiată pentru porci. Încăperea de locuit era 4 pe 4 m, grajdul cam de 4 pe 5, 7 m iar poiata de 4 pe 4 m. Păsările dormeau în pomi ca măsură [de prevedere] contra rozătoarelor. Cei mai săraci dormeau şi în grajd. Cei mai înstăriţi aveau şi hambare pentru cereale, din bârne, încheiate în «cleşteie», butoaie de vin şi ţuică": CS 12; „Sălaşe, şi azi; era format (şi este) din: o locuinţă (cameră «la foc»), gard pentru oi, grajd pentru vite, cocină de porci şi pentru păsări. Înainte era locuit de întreaga familie, azi, de un bătrân, vara": CS 14; „Sălaşul poate fi: a. Cu locuinţa şi «ştalul» (grajdul) aşezate în unghi, lipite la un colţ; b. Cu locuinţa şi grajdul în continuare, sub acelaşi acoperiş; c. Cu locuinţa şi grajdul la o oarecare distanţă. Sălaşul are fundaţie de piatră, zid de cărămidă, acoperit cu ţiglă (solzi) mică, văruit pe dinăuntru şi pe dinafară. Locuinţa are două încăperi, «cuina» şi «soba» de locuit. Azi nu se mai construiesc. Se făceau pe câmp": CS 15; „La sălaş se stătea şi permanent şi de primăvara până toamna. Avea locuinţă, grajd pentu vite, căpiţe, clăi. Locuinţa era formată dintr-o cameră şi cunie (bucătărie). Temelia era din piatră; pe piatră se puneau «temeie» (bârne groase). La colţurile construcţiei şi la cele ale încăperilor se ridicau căţeii. Între căţei se aşezau, orizontal, grinzile pereţilor. Deasupra se aşeza cununa de grinzi. Pe cunună se ridicau cornii (căpriorii) încheiaţi în limbă (la un corn) şi cinză (crestătură, la celălalt corn al perechii). Se acoperea cu paie de secară. Mai târziu, pereţii s-au făcut din ţiglă crudă, care se punea direct pe piatră. Ţigla crudă este pământ amestecat cu pleavă, turnat direct pe piatra de temelie. Sălaşul avea locuinţa cu grajdul sub acelaşi acoperiş": Tm 8; „Numai cei care aveau pustă (teren mult, în hotar) aveau gospodărie în hotar, dar aveau şi casă în sat. Acolo la pustă stăteau şi proprietarii, dar mai ales muncitorii. Muncitorii de la pustă erau aduşi de la Timişoara, de la piaţă. Stăteau la pustă, dar veneau seara înapoi": Tm 10; „Sălaşe, între cele două războaie, cu hodăi pentru slujitori şi grajduri pentru vite mari, cămară, cocină. Aveau şi oamenii. Erau locuite permanent, de către familie sau se băga «hodăjău» (un om mai sărac, slugă). Erau cam 30 de sălaşe; nu mai sunt de vreo 10-15 ani": Ar 10; „Şi azi; sălaşele situate în moşie erau la început anexe ale gospodăriei din comună. Mai târziu, ele s-au înmulţit devenind gospodării independente, locuite permanent, de unii membri ai familiei": Ar 11; „Şi azi. Cuprinde o căsuţă, şură, grajd, coteţ pentru păsări, cotineaţă sau poiată pentru oi. Căsuţa este izolată de grajd şi şură. Şura este la un loc cu grajdul. Coteţul şi poiata sunt separate, dar în jurul căsuţei. Se stă de primăvara până toamna şi puţini rămân şi peste iarnă, de obicei un bătrân şi nepoţii": Ar 15; „Termenul local este «ţăniar, ţănear». Avea exact aceeaşi structură ca a gospodăriei din sat, adică avea casa unde se locuia, cu o încăpere, «iştalău» (grajd) lipit de casă, «colnă» (şopron) pentru atelaje şi unelte, coşare de porumb, coteţe pentru păsări şi porci, «căzal», şură în aer liber, groapă de bucate pentru cartofi (un şanţ pentru scurgere, iar cartofii se acopereau cu pământ), dar neîngrădită. Era locuită permanent, de întreaga familie sau doar de bărbaţi, din mai până în octombrie. Azi sunt foarte rare. Sunt pe câmp": Bh 6, 16; „Sălaş, care este şi azi. Are o colibă din bârne, acoperită cu lemne şi pământ; o şură, mai rar, care era construită sub acelaşi acoperiş cu grajdul; o poiată pentru animale; o palancă, acoperită cu paie, pentru oi. Se face pe pământul de la pădure, pe o «tablă», unde se puneau cartofi, ovăz, secară, de jur împrejurul colibei. Avea şi fântână (izvor). Este şi fâneaţă. Era locuită permanent, dar aveau şi casă în sat. Stăteau bătrânii, ori, dacă aveai doi copii, unul stătea acolo şi altul în sat; pâinea se făcea în sat şi o aduceau la sălaş": Bh 15.

https://biblioteca-digitala.ro

Poiată: „Are aceleaşi planuri ca sălaşul, numai că pereţii erau din nuiele lipite cu «imală» şi pleavă de grâu, pe ambele părţi. Erau văruiţi în interior şi exterior. Azi nu se mai construiesc. Se făceau pe câmp": CS 15.

Casă: „Se făceau la ocoalele unde se ţineau juncanii de primăvara până toamna, când creşteau, ajungeau boi şi se aduceau acasă. Era formată din casă pentru dormit, grajd şi cocină, fântână. Casa era construită pe tălpoan'e (grinzi groase) aşezate pe piatră. Pe tălpoan'e se ridicau căţeii (verticali), care aveau două limbi: una, cea de jos, intra în gropanul din tălpoan'e iar cea de sus, în cununa de grinzi. Căţeii aveau «vâşlituri» (crestături) în care intră grinzile pereţilor (orizontale). Acelaşi tip de construcţie era şi la grajd şi cocină. Se locuia permanent, de către întreaga familie": Tm 6; „Casă în câmp, dubletă perfectă a gospodăriei din sat, locuită permanent dacă nu aveau şi nu au gospodărie în sat. Dacă familiile aveau şi o gospodărie în sat, se stă numai în timpul zilei. În acest caz, această gospodărie rămânea şi rămâne moştenire unuia dintre copii, după căsătorie. Deci, în afara locuinţe există şură cu grajd, ocol pentru viţei şi altul pentru porci, coteţ de păsări, lemnărie, cotarcă şi lăzi pentru cereale, grădină de zarzavat": Mm 8; „Care avea o bucată de loc mai mare, îşi făcea casă şi grajd sub un singur «hăizaş» (acoperiş) acoperit înainte cu draniţă sau construcţii separate şi şopron pentru fân": Mm 9; „În hotar (câmp) se află locuinţele celor care şi le-au ridicat acolo unde aveau pământurile. Este un obicei foarte vechi. Denumirea grupurilor de locuinţe: La Maxân (6-7 gospodării), La Leşu (o gospodărie), La Togu lui Baran (erau patru; azi, una), La Togu Roşului (azi, numai două). Sunt case răzleţite, care vor fi demolate în cadrul noii sistematizări. Ansamblurile se chemau «tog» şi la boieri aveau şi locuinţele slugilor, alături de grajduri, ca un fel de fermă. Togurile aveau mai multe forme: la grofii mari era un şir de case. Casa avea tindă şi erau mai multe în şir, casă, tindă, casă, tindă etc, locuite de «cileghi», slugi. Erau grăjduţi cu «hoboroage» - şuri. Un tog avea un perimetru foarte mare, poate şi de 5 ha, şi includea şi coteţe de porci şi păsări, construcţii de depozitat cereale, fân şi chiar, câteodată, fabrică de spirt. Erau permanent locuite": SM 7; „Înainte, nu; azi sunt patru case pentru îngrijitorii de animale, la saivane": SM 8; „Căsuţe la vii, până în 1962; aveau tindă, pentru unelte şi prelucrarea strugurilor, o cameră pentru adăpost, mâncare şi târnaţ deschis, unde se prelucrau uneori strugurii": SM 10.

Stână: „Şi azi": CS 2-4, 6, 7, 9, 10, 14, Tm 7, 12, Mm 3, 8, 11, SM 13; „Stâna are o colibă şi o strungă mică pentru muls oile şi o strungă mare, unde dorm oile": Tm 8; „Înainte": Tm 10; „Azi sunt stauri pentru oi şi ciobani": Ar 10; „«Băciuogu», şi azi": Bh 8; „Stâna are o singură încăpere, cu pereţi din bârne, piatră, acoperită cu paie şi şindrilă; face parte din complexul gospodăresc al colibei sau grajdul şi staulul sunt la stână": Bh 17; „Acum se face numai baracă pentru ciobani, cu comarnic": Mm 9.

Surlă: „Cort, şi azi": Mm 7; „Înainte era şi cort, unde se stătea la fân; era rotund, din lemne, acoperit cu fân, gen surlă": Mm 12.

Adăpost: „Unde este grădina de legume a CAP-ului s-a făcut o «colnă» cu stâlpi de lemn, acoperită cu ţiglă": Ar 1; „Azi, pentru oameni, au făcut câte o căsuţă": Mm 5; „Înainte": SM 13.

Canton: „Canton pentru pădurari": Bh 16.

https://biblioteca-digitala.ro

Pentru animale

Atenţie! În satele unde au fost consemnate gospodării sau amenajări gospodăreşti în moşia satului, construcţiile şi amenajările pentru animale, păsări, nutreţ, existente în acestea nu mai apar la subcapitolele speciale.

Târlă: „Stâne": Tm 3, 12, Bh 8, Mm 3, 4, 9, 11, SM 16; „Cu caracter temporar, înainte": Tm 5; „Înainte": Ar 4; „Târla era o colibă simplă, făcută în jurul fântânii; vitele stăteau sub cerul liber, fără gard; este şi azi; se cheamă ţirlă": Ar 9; „Înainte; şi azi, dar foarte rar": Ar 10; „Târle pentru oi, înainte": Ar 11; „«Ocol» la sălaş": Ar 15; „Stână mutătoare, acelaşi lucru ca staulul. Serveşte la gunoirea parcelelor de pământ. La stână (ca şi la staul) e şi adăpost pentru ciobani, făcut din scândură, acoperit cu paie, carton asfaltat": Bh 11; „Stâne, înainte; acum satul nu mai are oi": Bh 12; „Azi, la CAP": Bh 13; „Târla este o împrejmuire din «stobori» pentru oi, la stână": Mm 11; „Şi azi": SM 13, 16.

Şopru: „Pentru viţei": Ar 6; „Înainte nu au fost; azi este în hotar un adăpost pentru vite şi un adăpost pentru oi, «şupă»": Bh 9; „Şi azi": SM 13.

Închisori, garduri de mărăcini: „Ocoale": Tm 1; „Sălaşuri, locuri îngrădite pentru vitele mari": Tm 3.

Coşar: „Şi azi": Mm 5.

Şură: Bh 8; „Cuprindea o cameră, cu un acoperiş lateral în pantă, numit «şuşnic», pentru fructe. Avea pod pentru fân; azi nu se mai fac şure, dar se folosesc cele existente". Bh 1; „Şuri pentru oi, săpate în pământ, cam de 1 m; apoi acoperişul se punea direct, cu paie, spini, frunze, crăci, tip bordei. În interior, atârnau un pat de căprior, unde dormea paznicul; erau individuale sau se asociau câte doi. Se sta de primăvara până toamna; unul dintre paznici rămânea noaptea; făceau cu schimbul": Bh 14.

Grajd: CS 3, Bh 8; „«Poiată» pentru vite; şi azi": CS 1; „«Ştal» pentru vaci, boi, cai; azi, rar" CS 2; „Pentru vaci": CS 4; „Şi azi": CS 6, SM 13; „«Tream», şi azi": CS 7, 9, 10; „«Poiată» pentru vite mari; azi, nu": CS 12; „«Poiată» pentru vite mari şi oi": CS 14, Mm 6; „La odaie, înainte": Tm 7; „La sălaşe": Tm 8; „«Ştălog» la hodăi": Tm 9; „Poiata pentru vite mari, cu pereţi din nuiele îngrădite, acoperită cu ferigă, şindrilă": Tm 12; „Azi, al CAP-ului, grajdul oilor": Ar 3; „Unii au grajd, fără colibă": Bh 2; „«Colejnă» pentru cai, vaci, viţei şi una separată pentru oi; este constrută din bârne, aşezată pe tălpi, netencuită": Mm 4; „Gostatul şi C.A.P-ul au făcut în hotarul satului Giuleşti grajduri mai moderne, acoperite cu draniţă": Mm 6; „Înainte; azi, nu": Mm 12; „Uneori, foarte rar, se făceau grajduri pentru iernat [unde stăteau] omul cu vitele": Mm 13; „Pentru iernat se făceau grajduri din bârne, pentru adăpostitul animalelor, în special al oilor": SM 3.

Staul: Mm 7, 8; „«Şuşulă» pentru oi: gard de nuiele acoperite cu scândură şi paie; se fac şi azi": CS 1; „Pentru oi": CS 3, 6; „«Stau» pentru oi: şopron împrejmuit şi acoperit, susţinut de piloni de lemn": CS 4; „«Toblari» pentru oi, lângă colibă": CS 9; „«Şătre» entru oi; azi, nu": CS 12; „Staul ţarc pentru oi, neacoperit; şi azi": Bh 1; „Staulul: o simplă

https://biblioteca-digitala.ro

îngrăditură din «leşi» (lese, împletituri de nuiele), legată de câţiva stâlpi, care se mută din loc în loc. Era şi un adăpost pentru ciobani": Bh 11; „Înainte; azi, nu": Bh 12; „Era «staur» care se muta odată cu rotirea culturilor [staur mutător]; azi, nu": Mm 2; „«Staur»": SM 2.

Şuteu: „Nuiele acoperite cu goz, pentru oi şi câte o cameră pentru oameni, din nuiele lipite ori bârne, acoperită cu şindrilă; se locuia din toamnă până în primăvară; aveau şi frunzar": SM 14.

Mielar: „Mielar la stâne, adăpost pentru miei; şi azi": CS 7.

Strungă: „Pentru oi, şi azi": CS 7.

Saivan: „Azi, a CAP-ului, pe păşune, unde se stă permanent, cu stână pentru preparat caşul": Ar 7; „Azi, tabără de vară a CAP-ului, şopron": Ar 8; „Azi, saivan în cîmp; are o construcţie triunghiular rotunjită de jos, acoperită cu paie, carton asfaltat, nailon; are o poartă din gard de laţuri pe o parte şi pe cealaltă, un ocol cu gard din răzlogi. Alături este o colibă cu acoperiş într-o apă, cu pereţi din pământ bătut, cu o sursă de foc al cărei fum se evacuează pe un coş": Are 9; „Azi": Mm 5; „Azi, şase saivane, cu case pentru îngrijitori": SM 8.

Gârlej: „Amenajare pentru oi, din lemne încheiate, acoperit, pentru iarnă; şi azi, rar": CS 2.

Ocol: Mm 7; „Gard de nuiele, neacoperit, folosit vara pentru oile sterpe": CS 2; „Pentru vite, din stâlpi bătuţi în pământ şi bârne orizontale, «rude»": Mm 1; «Seci», împrejmuire pentru oi făcută din crengi, ramuri, copaci doborâţi; şi azi": Mm 11; „«Stanişte» sau ocol pentru animale, la colibă": Mm 13.

Bordei: Mm 8; „Pentru porci; şi azi": CS 6; „Pentru porci; azi, nu": CS 10.

Ţarc: „La stâne, şi azi": CS 11; „«Gule» pentru vaci, un ţarc fără acoperiş; stăteau acolo din primăvară până-n toamnă, pentru animalele tinere": Bh 19.

Comarnic: Mm 8.

Fedeleş: Mm 8.

Pentru cereale, vin, nutreţ

Groapă de bucate: „Pentru cartofi; azi, nu": CS 2, 3; „Pentru cartofi, se făceau şi se fac la pădure": CS 14; „Se făceau şi se fac pentru cartofi. Se făceau şi înainte (azi, la CAP), însilozări de furaje (coceni tocaţi cu capete de sfeclă de zahăr şi sfeclă furajeră tăiţei şi trifoi tăiat, pleavă); se însilozau în gropi": Tm 3; „Pentru cartofi; şi azi": Ar 15; „Şi azi; toată lumea le face; sunt pentru cartofi": Bh 6; „Multe, înainte; fiecare unde avea locul": Bh 15; „Gropi pentru cartofi, cu colibă; azi nu se mai fac": Mm 9.

Magazie: „Înainte, «măgăzână» (magazie), umbari": Tm 7.

https://biblioteca-digitala.ro

Cotarcă: „Pentru porumb; azi, nu": Tm 9.

Pivniţă: „Înainte, azi, nu": CS 2; „Podrum, şi înainte, şi azi": Tm 7; „La sălaşe": Tm 8; „Puţine, la vii; azi, nu": Ar 17; „Aproape de vie, dar foarte aproape de sat; săpate în coastă; iarna, se ţineau: vin, morcovi, ţuică, cartofi, varză": Bh 10; „Pivniţe pentru vin, săpate în mal, cu o uşă de intrare, pe deal; se mergea de sărbători, se bea, se mânca acolo": Bh 14.

Căpiţă: „Şi azi": CS 6, Tm 9, Ar 15, Bh 15, Mm 7, 11, SM 13; „Termenul local, jireadă": Tm 3; „Înainte, «poşor» de fân": Tm 7; „La sălaşe": Tm 8; „Poşor sau boghie, pentru scurta durată a cositului": Tm 11; „Şi azi, «sercini»": Ar 6; „Înainte": Ar 11; „Câteodată le lăsau acolo până în ianuarie": Ar 17; „«Fârcituri»": Bh 2; „Mai ales fânul de la prima coasă se lăsa acolo": Bh 10; „Toamna le aduce acasă": Bh 12; „La fâneţe, pentru 2-3 săptămâni": Bh 19, SM 10.

Claie: „Şi azi": CS 1, 2, 6, Tm 11, Bh 8, Mm 6, 8, 9, 11; „Înconjurată de un ţarc; şi azi": CS 4, 9; „Clane, şi azi": CS 7, 10; „Jirezi de fân şi paie, azi, nu": CS 11; „Înainte, şi azi": Tm 5; „«Boghie», înainte": Tm 7; „Înainte": Ar 11, Bh 7, Mm 12; „Toamna le aduce acasă": Bh 12; „Claie de fân, claie de «veji» şi claie de ovăz pe pari": Mm 7; „«Fârcitură», claie; şi azi": SM 2.

Stog: „Şi azi": CS 6, SM 13; „«Crâstaşi» de coceni de porumb, şi azi": CS 9; „Pentru «tuluji» (coceni de porumb), şi azi": CS 10; „«Jâradă», înainte": Tm 7; „Înainte": Ar 11; „De grâu, la legheleu, la Pustă. Aria de treierat era în câmp, la Pustă": Bh 10.

Şiră: „Şiră de paie, până prin octombrie": Bh 19.

Frunzar: „În pădure": CS 3; „Înainte, azi, nu": CS 6, 10; „Din fag, la pădure": CS 14; „Frunză, făcută la poiete": Tm 12; „Şi azi": Mm 11; „La şuteu; dacă n-aveau şuteie, se aduceau acasă": SM 14.

Fânar: „Pentru trifoi, ca să se usuce; şi azi": SM 13.

Pătuiag: „Pătul pentru fân, pe patru stâlpi sau în pom; există şi azi": CS 2, 7, 10, Tm 9, Ar 15; „Cămară de tulei, azi, nu": CS 11; „Şopru pentru nutreţ; azi, mai puţine": Mm 6.

Şupă: „Construcţie cu pod pentru depozitarea fânului": CS 2.

Plast: „De fân, azi, nu": CS 11.

Clincer: „Pentru trifoi şi lucernă": SM 2.

Pari: „Pari cu grâu, şi azi": Ar 6.

Distanţa faţă de sat a construcţiilor şi amenajărilor: „2-7 km": CS 1; „Pe Valea Torăniţei, de la cinci la 12 km; pe Valea Mare (râul Bearzasca), de la cinci la 30 km; pe Valea Sirinea, de la 10 la 20 km; pe Valea Recica, de la trei la şase km; la Ploştini, de la 10

https://biblioteca-digitala.ro

la 15 km; la Purdina, între cinci şi şase km": CS 2; „Se găseau şi sunt încă în ţarină, unde are omul mai mult pământ adunat într-un singur loc; sunt de la 500 m până la cinci km distanţă": CS 4; „Pe islaz, la livezi, la 1-15 km": CS 6; „În ţarină, sălaşe; în pădure, strungile, porcăreaţa, văcăreaţa; la 2-20 km": CS 7; „Se găseau înainte la fânţe şi pe păşune; azi, pe păşune, stânele, la 2-17 km": CS 9; „Slaşele, la fâneţe, la 1-15 km; stânele, în pădure sau pe păşunea din golul de munte, până la 80 km": CS 10; „De la doi până la opt km, sălaşele şi poiatele": CS 15; „Jireada, colibele, erau la câmp; stânele şi sălaşurile, pe islaz; cam la 2-6 km": Tm 3; „La fâneţe, variază de la loc la loc": Tm 5; „Pe câmp şi la fâneţe, în funcţie de locul unde sunt plasate [distanţa e diferită]": Tm 7; „Pe câmp, distanţă variată": Tm 8; „Între 500 m şi şapte km": Tm 9; „La scurtă distanţă": Tm 11; „Odăi şi sălaşe în hotarul Şiriei, a Radnei şi a Şoimuşului, pe câmp, la 2-3 km distanţă sau chiar mai mult": Ar 4; „Pe câmp, la fâneţe, la Tăuri, la 16 km distanţă": Ar 6; „La 2-5 km": Ar 15; „La 2-6 km": Ar 17; „Puse la fâneaţă, ca s-o gunoiască; la 10 km distanţă şi chiar la 30 de km pe muntele Micău, unde ciobanii stau cu oile toată vara": Bh 1; „La 10-15 km": Bh 2; „În pădure sau la marginea ei, la vie, la pruni": Bh 4; „La 1-5 km, pe câmp, unde avea omul locul": Bh 6; „La 1,5 km": Bh 7; „La 5 km": Bh 8, 12; „Pe câmp, la distanţe variate": Bh 10; „Până la 10 km": Bh 13, SM 9; „Pe câmp, la vii, la 1-2 km": Bh 14; „Până la 15 km, fiecare pe locul lui": Bh 15; „Din imediata apropiere a satului, până la 7-8 km": Bh 16; „La 2-3 km": Bh 18; „La cca 5 km coliba de pe păşune şi la cca 3 km cea de la vie": Mm 1; „La 5-7 km, la fâneţe; şi azi": Mm 4; „La pădure, până la 12 km [distanţă de sat]": Mm 5; „La 25 de km": Mm 6; „La fâneţe, în pădure, la 2-3 km de sat; sunt şi azi": Mm 7; „Bordeiele, la cel mult 1 km; stânele, la 5-6 km": Mm 8; „La 4-12 km de sat": Mm 9; „La 1-5 km, la fâneţe, la munte, în pădure": Mm 11; „La deal, la 20-25 km": Mm 12; „La fâneţe la 2-3 km": SM 2; „La fâneţe sau la pădure, între 2-6 km distanţă faţă de sat": SM 3; „La vii, la 1-2 km": SM 10; „La 2-3 km": SM 13; „La 1-2 km": SM 16.

https://biblioteca-digitala.ro

VATRA SATULUI

Denumire generică: Vatră: CS 1, 3, 7, 12-14, Tm 1, 2, 4-8, 10-12, Ar 1, 4, 5, 8-10, 17, Bh 2, 3, 6, 9, 10, 12, 15-17, Mm 1, 2, 5, 6, 8, 11-13, SM 2, 5, 9, 11, 15, 16; „Uneori": Ar 3, SM 8. Sat: CS 2, 4-6, 8-11, 15, Tm 3, 5, 9, Ar 3, 6, 7, 11, 15, 16, Bh 1, 3, 5-8, 14, 18, 19, Mm 1-4, 7, 9, 10, SM 3, 4, 6-8, 10-13; „Sat spun cei [aşezaţi] mai periferic; alţii spun «în vale», noţiunea de vatră nefiind prea clară, deoarece, pe drept cuvânt, satul ar putea fi numit «fără vatră» [sat risipit]": Bh 11; „Loc de sat": SM 14. Silişte: Tm 11. Teleag: Bh 13.

OBICEIURI DE ÎNTEMEIERE

„Se implânta un «bât» (stâlp) în mijlocul terenului care urma să fie vatră de sat": CS 2, SM 5, 11; „Se zice: «Cine o fi pus «ştiumpul» [a bătut parul]», îl blestema [că nu ar fi ales bine locul]": CS 6, 11; „Se făcea şanţ, este şi azi o urmă; se implânta şi un par şi există şi un blestem": CS 9; „Prin tradiţie, din bătrâni, părinţii, când voiau să dea loc de casă copiilor, aruncau pălăria şi unde cădea, acolo îşi făceau copiii casă": Ar 8; „În centrul satului, la biserică, s-a descoperit pe la 1900 «stâlpul satului». Se zice că au azvârlit bâta, şi unde a picat bâta, acolo şi-au făcut casă, de aceea este satul aşa de împrăştiat": Ar 10; „A fost implântată o rugă de lemn (cruce mare, cu Iisus Christos răstignit)": Ar 15; „Un cioban ar fi avut un ciomag şi a spus: «Unde dau eu cu ciomagul [acolo să se facă satul]» şi s-a făcut": Bh 6; „Se înconjura terenul cu o brazdă de plug; [se rostogoleau pe pământ] pâini sfinţite": Bh 14; „Nu; dar când se făcea o casă, aruncau o pâine de la drum şi unde se oprea pâinea, acolo făceau casa": Mm 12; „Un om a făcut multe vitejii şi de aceea a primit atâta avere, câtă a putut să înconjoare cu calul odată. I s-a dat aici în sat pământ, la Prihodiile, Colnicul, Pleşcuţul (de la pădure încoace)": SM 14.

SUPRAFAŢA

„44 ha": CS 2; „160 ha": CS 4; „111 ha": CS 7; „19 ha": CS 12; „110, 58 ha": CS 13; „18, 61 ha": CS 14; „18, 10 ha": CS 15; „43 ha": Tm 1; „53,5 ha": Tm 2; „36 ha": Tm 3; „228 ha": Tm 4; „141,9 ha": Tm 5; „157 ha": Tm 6; „258, 4 ha": Tm 8; „Cam 40-45 de ha": Tm 8; „81 ha (total comună)": Tm 9; „175, 20 ha": Tm 10; „Un km^2": Tm 12; „60 de ha": Ar 1; „32 ha"; Ar 3; „133 ha": Ar 5; „81,6 ha": Ar 6; „82 ha": Ar 7; „276 ha": Ar 8; „181.27 ha": Ar 9; „269 ha": Ar 11; „83 ha": Bh 1; „25 ha": Bh 4; „108 ha": Bh 6; „5915 m^2": Bh 7; „32 ha": Bh 8; „117,80 ha": Bh 9; „109 ha": Bh 11; „26 ha": Bh 12; „142 ha": Bh 13; „115 ha (curţi, clădiri ale populaţiei) + 22 ha ale CAP-ului": Bh 14; „37, 2 ha": Bh 15; „251 ha": Bh 16; „83 ha (total comună)": Bh 17; „65 km^2 (total comună": Bh 18; „50 ha": Bh 19; „221, 7 ha": Mm 1; „110 ha": Mm 2; „148 ha": Mm 4; „250 ha": Mm 6; „130 ha": Mm 7; „238 ha": Mm 8; „150 ha": Mm 9; „195 ha": Mm 13; „207 ha": SM 2; „209 ha": SM 4; „100 ha": SM 5; „317 ha": SM 7; „72 ha": SM 8; „136 ha": SM 9; „123 ha": SM 10; „110 ha": SM 12; „362 ha": SM 15; „62 ha": SM 16.

https://biblioteca-digitala.ro

POZIȚIA ÎN MOȘIE

Într-o margine a moșiei: CS 6, 7, 9, 11, Tm 5, Bh 4, 19, SM 5, 7; „La sud, aproape de Dunăre": CS 2; „În partea de răsărit a moșiei satului": CS 4; „Înspre Carașova": CS 8; „Pe o apă": Tm 7, Ar 11; „În sudul moșiei": Tm 9; „Spre marginea de răsărit; terenul se întinde spre apus (pusta)": Tm 10; „Pe marginea de apus a hotarului, pe malul stâng al Crișului Alb": Ar 1; „În partea de sud-est a hotarului, în câmpie": Ar 3; „La confluența apelor": Ar 5; „La poala dealurilor, pe valea Găinii, la confluența cu valea Luncșorii": Ar 6; „Pe văile Troaș și Zimbru": Ar 15; „De-a lungul apei și al râului": Bh 1; „Pe malul drept al Iadei": Bh 2; „Apele Crișul Tisei și Crișul Repede trec pe la marginea hotarului": Bh 5; „Pe ambele maluri ale unui pârâu": Bh 7; „Spre Cociuba, pe un mal; desparte Cociuba de Gurani": Bh 8; „Spre marginea de răsărit a moșiei": Bh 9; „Spre marginea de sud, pe ambele maluri ale Crișului Negru": Bh 12; „În partea de vest, pe un mal al Canalului": Bh 13; „Spre est, pe valea Almașului și pe Valea Ardele": Bh 14; „Pe malurile Tărcăiței": Bh 15; „Înspre Criș, pe un mal; grădinile vin pe malul apei": Bh 16; „Spre est; pe malul stâng al Crișului repede, români; pe cel drept, maghiari": Bh 18; „Pe două ape": Mm 1; „Pe latura de vest a moșiei, pe dealuri": Mm 3; „La marginea de răsărit, pe mai multe ape: Mara, Valea Săratei, Valea Mestecănișului": Mm 6; „Pe Ieudișor": Mm 7; „Pe Iza și afluenții ei: Valea Caselor, Valea Bistriței, Burnăreasa": Mm 11; „În extremitatea nordică, pe Săpânța și pe malul stâng al Tisei": Mm 12; „La marginea spre Dănești, pe Valea Șișești și Sasca": Mm 13; „Mai spre marginea de miazăzi, pe apa Crasnei, pe ambele maluri": SM 4; „La marginea de sud-vest a moșiei, pentru că hotarul a rămas pe vechiul loc": SM 8; „Pe latura vestică a moșiei, pe apă": SM 9; „Spre sud-est": SM 10; „Spre marginea dinspre sud-vest, pe Talna Mare și Talna Mică și o zonă de ape mici, care trec numai pe câte o străduță": SM 16.

În mijlocul moșiei: CS 1, 3, 5, 10, 12-15, Tm 1, 2, 4, 6, 11, 12, Ar 17, Bh 2, 10, 18, SM 11, 14; „Puțin asimetric, pe un mal al Mureșului, cu o parte de moșie mai mare spre apus. Centrul satului este total asimetric pentru că atunci când s-au așezat populațiile noi, ele nu s-au putut stabili decât pe o parte deoarece în cealaltă parte sunt construcțiile digului": Tm 3; „Pe drum": Tm 8; „Pe două văi: Valea Mare și Valea Mică (două ape). Satul este înconjurat de păduri, 12000 de iugăre": Ar 4; „Pe un mal al apei Valea Hășmașului": Ar 7; „Pe câmpie": Ar 8; „Pe malul stâng al Teuzului": Ar 9; „Puțin lateral față de centru moșiei": Ar 10; „Pe un mal al Crișului Negru": Bh 3; „Saul este înconjurat de moșie în trei părți, pentru că pe a patra latură este azi granița": Bh 6; „Pe două ape care se unesc în centrul satului, Valea Biseștilor și Valea Siliștii": Mm 2; „Pe trei ape: Cosău, Oarța, Râul Mare": Mm 4; „Pe trei văi, a Cicârlăului, Mare și a Negruții": Mm 5; „Râul Lăpuș traversează satul": Mm 8; „Cam pe la mijlocul câmpului, pe malul stâng al Vișeului și pe Valea Petrovei (vine dinspre miază-zi și se varsă în Vișeu), care împarte satul pe din două. Noi spunem că satul se află pe Vișeu": Mm 9; „Pe două văi mici": Mm 10; „Pe trei pârâuri mai mari: Valea Mare, Lechincioara, Ceaslăș": SM 3; „Pe Valea Bârsăului": SM 2; „Pe malul stâng al Crasnei": SM 6; „Aproape la mijloc, pe ambele maluri ale Văii Bulzii": SM 12; „Pe apa Tarnei": SM 13; „Pe ambele maluri ale Văii Bărbătacului, cu afluentul ei Mărușel": SM 15.

Altfel: „Sat așezat pe Valea Roșie, cu afluenții: Sodaleș, Toplița, Valea Ștezelor; moșia și vatra se confundă, tot perimetrul este locuit, nu se poate vorbi de vatră, satul fiind risipit": Bh 11.

https://biblioteca-digitala.ro

FORMA

„Alungită, şi azi, cu uliţe fără nici o ordine": CS 1, Bh 1, Mm 3, 11, SM 13, 15; „Alungită de-a lungul şoselei, cu uliţe radiare, cu plecare din centrul satului": CS 2; „Tentaculară (terenul este foarte accidentat), cu uliţe fără nici o ordine": CS 3; „Alungită, şi azi, cu uliţe întretăiate sub formă de cruce": CS 4, Tm 8, Mm 7; „Neregulată, cam ca un trapez cu o buclă, cu uliţe fără nici o ordine; azi, la fel": CS 5; „Centrul comunei este rotund; uliţele n-au nici o ordine": CS 6; „Alungit ca o suveică pe vale, cu două străzi de o parte şi alta a râului; azi, la fel": CS 7; „Alungită, azi, la fel, cu uliţe sub formă de cruce şi de T": CS 8; „Ca o cruce şi cu uliţe în formă de cruce": CS 9; „Rotundă, cu uliţe fără nici o ordine; azi, la fel": CS 10, 11, SM 12; „Neregulată, cu uliţe întretăiate în formă de cruce; azi, la fel": CS 12, Tm 2; „Neregulată, cu uliţe fără nici o ordine; azi, la fel": CS 13, Ar 16, Bh 3; „Tentaculară, cu o axă masivă, cu uliţe întretăiate sub formă de cruce; azi, la fel": CS 14; „Neregulată, ca o potcoavă, cu străzi relativ drepte, sub formă de cruce, plecând dintr-o stradă principală sau de-a lungul văii; azi, la fel": CS 15; „Dreptunghiulară, cu uliţe întretăiate în formă de cruce": Tm 1, 5, 6, Ar 1, 3, Bh 13; „Spre dreptunghi, cu uliţe întretăiate în formă de cruce, foarte regulate, deoarece actuala aşezare a coincis întrucâtva cu colonizarea şvabilor": Tm 3; „Rotundă, pe faţete; în plus, s-au prelungit unele laturi şi s-a adăugat partea maghiară în continuarea părţii nemţeşti. În partea maghiară uliţele sunt în formă de cruce; în partea romînească sunt radiare, cu plecare din latura sudică; fără nici o ordine în cea nemţească": Tm 4; „Alungită de-a lungul drumurilor, cu uliţe fără nici o ordine, înainte; azi, uliţe întretăiate": Tm 7, Mm 1; „Trapezoidal alungită, cu cele mai multe uliţe întretăiate în formă de cruce": Tm 9; „Triunghiulară, cu uliţe întretăiate în formă de cruce; şi azi, la fel": Tm 10; „În linie dreaptă, răsărit – apus, înainte; azi, fără formă, cu uliţe în formă de cruce, geometrice, cu grupuri de case fără nici o formă de separare": Tm 11; „Înainte, îngrămădit pe dealul Bisericii. Azi, sat alungit, întins de-a lungul şoselei, cu uliţe scurte care pleacă din cea principală": Tm 12; „În unghi îngust, pe cele două văi unite la un capăt, cam de 8 km lungime, cu uliţe fără nici o ordine": Ar 4; „Dreptunghiulară, cu uliţe paralele": Ar 5; „Cătunele se lungesc pe 2 km; uliţele, fără nici o ordine": Ar 6; „Alungită, cu uliţe fără nici o ordine, de-a lungul apei şi cu ieşirile spre ţarină": Ar 7; „Rectangulară, cu uliţe paralele, întretăiate în formă de cruce": Ar 8; „În formă de L, cu latura lungă alungită, cu tendinţă de umplere a spaţiului din interiorul unghiului, cu uliţe perpendiculare pe latura lungă": Ar 9; „De dreptunghi alungit, cu uliţe fără nici o ordine, foarte puţine drepte, cele mai multe curbate": Ar 10; „Înainte, potcoavă; azi, trapez, cu uliţe întretăiate sub formă de cruce": Ar 11; „Alungită pe aproximativ 3 km pe valea Troaş şi cu mici ramificaţii pe afluenţii ei. Valea Troaş este încadrată de două drumuri. Gospodăriile se înşiră una câte una numai pe o parte a drumurilor (partea opusă pârâului Troaş)": Ar 15; „Dreptunghiulară, cu uliţe foarte largi, şi în cruce, şi paralele, şi fără nici o ordine": Ar 17; „Alungită de-a lungul văii şi răzleţită pe dealuri; nu sunt uliţe, numai cărări, pentru că satul este un cătun acum, cu 25-30 de case; sunt grupuri de case pe malul Iadei, muntele coborând până în spatele casei, iar pe partea cealaltă până în apă": Bh 2; „Hexagonală, neregulată, cu uliţe în T şi fără nici o ordine": Bh 4; „În formă de potcoavă (e locul mai sus), cu uliţe în formă de T, V, şerpuite; între unele uliţe şi case sunt spaţii extrem de largi; pe uliţa principală însă, destul de îngustă, casele sunt direct la drum": Bh 5; „Spre pătrat, geometric, cu uliţe în cruce, doar unele fără nici o ordine": Bh 6; „Neregulată; s-a mai întins spre nord, cu uliţe fără nici o ordine": Bh 7; „Dreptunghiulară, cu uliţe ca un T, şi azi": Bh 8;

https://biblioteca-digitala.ro

Aşezare de tip risipit

Aşezare de tip răsfirat, de-a lungul apei

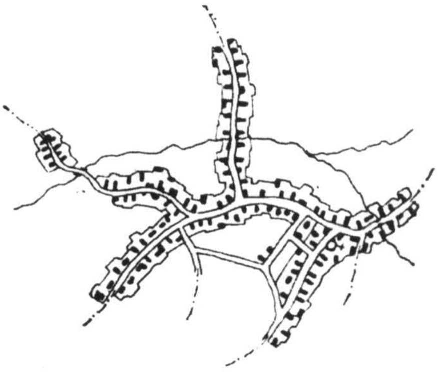

Aşezare de tip răsfirat, formă tentaculară

Aşezare de tip adunat, cu uliţe neregulate

Aşezare de tip adunat, cu uliţe simetrice

Aşezare de tip răsfirat, de-a lungul apei
şi a văilor

https://biblioteca-digitala.ro

„Dreptunghiulară; sunt patru uliţe pe lungul satului, trei uliţe pe latul aşezării; se întretaie. Pe la capătul satului mai sunt vreo trei străzi scurte": Bh 9; „Dreptunghiulară, cu uliţe în formă de T sau şerpuite": Bh 10; „Sat format din grupuri mici de gospodării, familii; între ele, terenuri extrem de mari cultivate, necultivate, dealuri, vâlcele; vecinii sunt la câţiva km unii de ceilalţi. Toate dealurile sunt populate": Bh 11; „Alungită pe cursul Crişului Negru; nu sunt uliţe, casele sunt dispuse pe un singur drum": Bh 12; „Înainte, dreptunghi; azi, trapez neregulat, cu uliţe în T, V şi altele, fără nici o ordine": Bh 14; „Trapez cu alungiri, cu uliţe în cruce, T şi unele, puţine, fără nici o ordine": Bh 16; „Circulară, cu uliţe în T, V, radiare": Bh 17; „Dreptunghi neregulat, cu uliţe fie în formă de T, V, fie radiare sau fără nici o ordine": Bh 18, 19; „Alungită, pe deal, cu uliţe fără ordine, în trecut; azi, în formă de cruce": Mm 1; „Circulară, cu uliţe radiare": Mm 2, SM 11; „Foarte puţin alungită, cu uliţe fără nici o ordine": Mm 3; „În formă de Y, azi, cu capetele mai alungite, cu uliţe fără nici o ordine": Mm 4; „Dreptunghiulară, cu uliţe fără nici o ordine": Mm 5; „Alungită, cu gospodării adunate în centru, răsfirate în rest, cu uliţe fără nici o ordine": Mm 6; „Puţin alungită, cu multe uliţe perpendiculare pe drumul judeţean, altele curbate": Mm 8; „Alungită de-a lungul drumului; azi, de asemenea. Când eram copil erau două uliţe de la şosea spre miază-zi. Acum sunt câteva, dar scurte": Mm 9; „Dreptunghi, cu uliţe radiare": Mm 10; „Sat adunat, alungit de-a lungul drumurilor şi apelor, cu uliţe în formă de cruce şi de T": Mm 12; „Ovală, cu uliţe fără nici o ordine": Mm 13; „Formă de X, cu uliţe fără nici o ordine": SM 2; „Ovală, cu uliţe radiare": SM 3; „Alungită, pe cursul Crasnei, cu ramificaţii de străzi fără nici o ordine, spre nord şi sud": SM 4; „Uşor alungită de-a lungul şoselei spre Satu Mare, cu formă neregulată, cu unele uliţe în formă de cruce şi altele neregulate": SM 5; „Alungită, îngustă, cu uliţe întretăiate în cruce": SM 6; „Sat tentacular, de-a lungul uliţelor radiale": SM 7; „Spre rotund, cu uliţe întretăiate în cruce": SM 8; „Ordonată de-a lungul drumurilor, în unghi de 90°, cu uliţe întretăiate în cruce": SM 9; „Poligon neregulat, cu uliţe semicirculare": SM 10; „Extrem de răsfirat, cu uliţe fără nici o ordine": SM 14; „Mai răsfirat, azi, cu latura lungă pe direcţia est-vest, cu uliţe radiare": SM 16.

STRUCTURA MORFOLOGICĂ

Adunat îngrămădit: CS 5, 10, 13, Tm 4, Ar 1, 10, Bh 3, 7, 13, SM 5, 11; „În formă de V, de-alungul Văii cu Piatră şi a unei uliţe principale (Drumul Mare) din care pornesc numai pe stânga o serie de străzi drepte": CS 15; „Adunat alungit de-a lungul drumului, îngrămădit": Ar 17, Bh 19; „Adunat – îngrămădit, acum": Bh 15; „Îngrămădit de-a lungul drumurilor şi apelor": SM 13; „În trecut, adunat-îngrămădit; erau şi 6 case pe un loc de casă. Azi este mai răsfirat, alungit pe cele două râuleţe; pe şosea este acum aproape o jumătate de sat": SM 16.

Adunat geometric: CS 9, 11, 12, 14, Tm 1, 3, 5, 6, 9, 10, Ar 3, 8, 11, Bh 6, 8, 16, SM 8.

Alungit: Ar 6, Mm 7; „De-a lungul apei": CS 1, 4, Ar 7, Bh 17, Mm 11; „De-a lungul şoselei şi numai pe partea stângă a râului": CS 2; „Alungit pe vale": CS 7; „De-a lungul drumului": CS 8, Tm 2, 8, 11, Mm 10, SM 6; „De-a lungul văilor pâraielor, cu două tentacule mari şi alte tentacule foarte mici": Ar 4; „Azi, alungit de-a lungul drumului, cu tendinţă de adunare": Ar 5, Bh 4, 10; „De o parte şi de alta a drumului principal şi pe malul

https://biblioteca-digitala.ro

apei, adunat geometric": Ar 9; „De-a lungul drumului şi al apei": Ar 15, Mm 12; „De-a lungul şoselei Beiuş – Stâna de Vale şi a râului": Bh 1; „De-a lungul Crişului Negru": Bh 12; „Azi, de-a lungul drumului şi al apei (cătunul Ardele)": Bh 14; „De-a lungul Cosăului": Mm 4; „Adunat alungit, cu unele porţiuni răsfirate pe deal, dincolo de râu": Mm 6; „De-a lungul drumului, pe cca 7-8 km": Mm 9.

Răsfirat: „De-a lungul drumurilor": Tm 7, Mm 5; „De-a lungul drumurilor, înainte": Ar 5; „La 1900; acum, partea dinspre gară": Bh 4; „La 1900": Bh 10, 18; „În trecut": Bh 14; „Răsfirat-alungit de-a lungul drumurilor şi apei, înainte": Bh 15; „Extrem de răsfirat pe dealuri": Mm 3; „Răsfirat cu mai multe grupuri de gospodării": Mm 13; „Răsfirat, cu tendinţă de grupare în centru": SM 2, 15; „Uşor răsfirat, adunat în partea centrală": SM 4; „Sat răsfirat, cu nuclee adunate; în cadrul nucleelor, casele erau fie adunate, fie răsfirate; nucleul principal este de-a lungul drumului": SM 10; „Sat răsfirat, format din mai multe grupuri de gospodării legate între ele": SM 12; „Extrem de răsfirat pe văi şi dealuri": SM.

Tentacular: „De-a lungul drumurilor; azi, la fel": CS 3, Bh 5, Mm 1, 2, SM 7, 9; „Cu o organizare a străzilor spre geometric": Bh 9; „Azi, alungit tentacular, de-a lungul drumurilor, cu tendinţă de adunare în centru": Bh 18.

Risipit: Ar 16, Bh 2, SM 3; „Cornereva reuneşte astăzi două comune: Cornereva şi Bogâltin. Fosta Cornereva cuprinde 28 de sate şi formează un complex rural unitar, fără hotare delimitate. Aşezările din Cornereva se pot împărţi în trei categorii: I. Vetre de sate: Cornereva, Dolina, Gruni, Obiţa, Topla, Zănogi; II. Cătune: Izvor, Negidini, Strugasca, Surdelea, Bojia, Pogara de Sus, Cozia, Zoina, Camena, Lunca Zoienii, Zmogotin; II. Gospodării risipite: Arsuri, Borugi, Cireşel, Hora Mare, Hora Mică, Lunca Florii, Prislop, Rustin, Sub Crâng, Sub Ploi, Zbegu": CS 6; „Sat evident risipit la 1900, acum şi mai mult, cu tendinţe de alungire de-a lungul drumurilor, cu gospodării răsfirate pe dealuri şi văi": Bh 11.

TOPONIME, FORME DE RELIEF

„Dealuri, râul Bistra": CS 1; „Şes, râul Berzasca cu afluenţii Abrila şi Toroniţa": CS 2; „Dealul către Bocşa, Dealul ăl Mare, Gârliştea, Valea Pliscului, Valea Strada Bisericii, Valea Ţarinii, Valea Ţiganilor; toate cele trei ape se unesc şi curg spre Bocşa": CS 3; „Vale, râul Sebeşul": CS 4; „Zona deluroasă a Munţilor Banatului; Bozovici Dealu Butonilor (de la Bâtea), Dealu Măneştilor, Către Moldova Nouă, Sasca, La Ţigani (nu mai sunt ţigani), Şâriţă, În Tufe": CS 5; „Depresiune, apa Rudărica": CS 7; „Valea Lăpuşnicului": CS 9; „Vatra satului se găseşte aşezată la poalele dealurilor: Bujorului, Chimosii, Staica, Verendin; apa Mehadica": CS 10; „Vale – deal; pâraie: Zbegu, Bighei şi râul Nera": CS 11; „Dealurile subcarpatice al M. Semenic, râul Macicaş": CS 12; „Dealuri premontane; în margine, râul Bârzava": CS 13; „Dealuri, văi şi şes": CS 14; „Lunca Caraşului: Boacele, În Bujac, Din Jos, Valea cu Piatră"; pâraiele Vale şi Sălcovăţ": CS 15; „Şes, apa Pogorici": Tm 1; „Dealuri; ape: pârâul de la Colituri, pârâul Mormintilor, valea Chizdia, valea Hodoşului": Tm 2; „Ape: Aranca, Buduala; era înainte cursul vechi al Mureşului, azi, nu, este canalul Buduala – Aranca": Tm 3; „Lunca Begheiului (Bega), ape: Beghei, pârâul Vădana": Tm 4; „Pe marginea satului, canalul Timişaţ": Tm 5; „Ape:

https://biblioteca-digitala.ro

Sudriaşu, Timiş": Tm 6; „Apa Cingereacu": Tm 7; „Câmpie, deal; ape: canalul Bighei, pâraiele Pârşeniţa, Păula, Dârniţa": Tm 8; „Ape Otelec, canalul Bega": Tm 9; „Şes cu denivelări; toate bălţile au fost secate; au mai rămas: Balta Mare, Bara Lupului, Râtu Mare, Râtu lui Popa Nica (rezervaţie), Râtu Mănase": Tm 10; „Câmpia Sârbovei, cu apa Timişina": Tm 11; „Dealuri, văi, munţi; ape: Bega, pâraiele: lui Dănilă, al Stârcului, al Şcolii": Tm 12; „Predomină dealuri, parţial câmpie; ape: Canalul, Crişul Alb, Hodişul": Ar 1; „Câmpia Crişului Alb": Ar 3; „Deluri, văi, pante erodate; ape: Cladova, Erbelova, Valea Mare, Valea Mică, pâraie: al lui Nicolae Bârlui, de la Dîmbul Iureş, al lui Mioace, al Ţiganilor, Valea Sfinschii, al Viilor": Ar 4; „Glemcea, Plopăţ, Prosia, Copăcel (au fost cătune care s-au tras în vatră; au rămas locuri ale oamenilor); ape: Crişul Alb, Iosăcel, Valea Mădrăgeşti, Valea Zimbru": Ar 5; „Dealuri şi vale: Valea Găinii, a Luncşorii": Ar 6; „Pârâul Hăşmaş": Ar 7; „Câmpia Aradului; nu este nici o apă curgătoare; sunt două bălţi, la marginea satului, lângă cimitire": Ar 8; „Ape: Teuz": Ar 9; „Câmpie, fără ape în vatră": Ar 10, Bh 18, 19; „Câmpie; ape: Valea Tălămiţei": Ar 11; „Lunca şi terasele văii Troaş, cu pâraiele Troaş, Bisericii, Bogeanului, Drăgoşeşti, Runcu, Raicii": Ar 15; „Deal; văi: Cleciova, Drujinului, Săliştea,": Ar 16; „Câmpie": Ar 17, Bh 5; „Ape: Valea Iadei": Bh 2; „Dealurile piemontane ale Crişurilor, mai mult terasă": Bh 3; „Dealuri, valea Cosaloalelor, a Gropoiului, a Tăşadului; mai există a vale a Bojanii, formată numai la ploi": Bh 4; „Câmpia Panonică; ape: pârâul Ghereş (sau Crişul Mort), un fost braţ al Crişului Negru". Bh 6; „Dealuri; ape: Valea Minişului": Bh 7; „Depresiunea Beiuş; ape: Crişul Pietros, Valea lui Bălăcel (numai când plouă)": Bh 8; „Şes: Curătăleni, Lăzureni, Şurecuruşeni": Bh 9; „Dealuri, văi; ape: Valea Roşie cu afluenţii: Sodaleş, Topliţa, Valea Ştezelor": Bh 11; „Dealuri, văi; ape: Crişul Negru": Bh 12; „Câmpie; ape: canalul colector ce uneşte Crişurile": Bh 13; „Câmpie şi dealuri; ape: Valea Almaşului, Valea Ardelei": Bh 14; „Continuare a Munţilor Codrului; ape: Râpoasa, Tărcăiţa": Bh 15; „Câmpia Crişurilor, la poalele dealurilor Burzău, la nord, Husasău şi Fonăului, la nord; ape: Crişul Negru": Bh 16; „Ape: Crişul Repede": Bh 17; „Deal, podiş; ape: Vale, Valea Popii": Mm 1; „Deal; ape: Valea Biseştilor, Valea Siliştii": Mm 2; „Dealuri; dealul Curţii; ape: Valea Boiului, Valea Seacă": Mm 3; „Făgeţel, Mălăiasa, Mociorâţă, Soci, Stăjerei, Valea cu Arini, Valea Popii; ape: Oarţa, Râul Mare, Râul Pietrei, Râuşoru": Mm 4; „Văi şi dealuri; ape: Valea Cicârlăuţ, Valea Mare, Valea Neagruţii": Mm 5; „În stânga Marei, şes; în dreapta, deal; ape: Mara, Valea Mestecănişului, Valea Săratei": Mm 6; „Ape: Ieudişor": Mm 7; „Depresiunea Lăpuş; ape: Lăpuş": Mm 8; „Deal, puţină luncă, şes, vale; ape: Valea Petrovei, Vişeu": Mm 9; „Dealuri; ape: Lăpuş, Văile: Găinii, Măştioaie": Mm 10; „Deal şi munte; ape: Burnăreasa, Iza, Valea Bistriţei, Valea Caselor": Mm 11; „Munte, depresiune; ape: Săpânţa, Valea": Mm 12; „Deal, munte; ape: Sasca, Valea Şişeşti": Mm 13; „Calea Asuajului, Ciuha, Deal, Dealul Popii, Pietuş, pe Vale; ape: Valea Bârsăului cu afluentul Bârsărel": SM 2; „Bazinetul Cămârzana; ape: pâraie: Ceaslăş, Lechincioara, Valea Mare": SM 3; „Şes; ape: Crasna": SM 4; „Şes, Valea Someşului": SM 5; „Ape: Crasna": SM 6; „Câmpia Someşului; n-are ape; a fost pârâul Racta, care acum e secat şi arat": SM 7; „Deal, şes; ape: Crasna şi canalul Homorod": SM 8; „Dealuri sub lanţul Munţilor Oaş; ape: pâraie: Valea Albă, Mărăuşu": SM 9; „Câmpie; ape: la marginea vetrei, Canalul Berea": SM 10; „Vale": SM 11; „Văi, dealuri; ape: Valea Bulzii, Valea Nanzii": SM 12; „Valea Tarnei, şes şi deal: Borcut, Coniuşeni, Locul Târgului, Soced": SM 13; „Munte, deal foarte înalt, văi": SM 14; „Şes; ape: Valea Bărbătacului": SM 15; „Şes şi deal; ape: Tarna Mare, Tarna Mică, Someşpotoc, Racoşa, Nereşforaş": SM 16.

https://biblioteca-digitala.ro

SCHIMBĂRI DE VATRĂ

„Primele gospodării au fost sub pădure, sub poala râpelor. Înmulţindu-se lumea, vatra a venit pe malul Bistrei, în actualul loc": CS 1; „Vatra era la pădure şi bruma strica cucuruzul, pomii. Aceasta e a treia vatră. Prima, la Debelilug (la 18 km), a doua la Otar (8 km) şi a treia la Sălişte (4 km)": CS 2; „Iosif al II – lea a dat ordin ca satele din văgăuni să fie mutate pe văi mai deschise. Atunci s-a mutat satul de pe valea Borlovei pe valea Sebeşului. Biserica veche a fost în Gruneţi, unde sunt grădini acum": CS 4; „La 1484 existau mai multe sate: Gârlişte, Rudăria, Marginea, Ruşnic Iloca. Înaintea acestor aşezări au mai fost locuri cu aşezări, [probabil la] locul Sat Bătrân": CS 7; „Din Sălişte (Gura Săliştii), pe actuala vatră. Acolo a fost terenul prea strâmt. Au coborât la loc mai deschis": CS 9; „Aici a fost. Sunt bătrâni care spun că satul ar fi fost mai întâi pe un teren între actuala Mehadica şi satul Cuptoare": CS 10; „Din Sălişte pe actuala vatră. S-a mutat din cauza inundaţiilor": CS 11; „Au fost mutaţi (strânşi în satul mic) pentru a lăsa locul de cultură şi pentru a fi centralizate şi controlate gospodăriile, acum cca 275 de ani": CS 12; „S-a restrâns mult": CS 13; „Erau casele mult mai rare înainte": CS 14; „[Gospodării ar fi fost] la Ciobeni de unde ar fi fost aduşi aici de familia Iorgovici": CS 15; „Vechea vatră, la 2 km nord de actualul sat. Pe actuala vatră, la marginea pădurii. Acolo nu aveau apă bună. La vechea vatră s-a descoperit un atelier din epoca fierului": Tm 1; „Vatra a fost pe moşia satului şi a fost mutată, nu se ştie când, din cauza lipsei de apă": Tm 1; „S-a mutat de la Bucoviţa, nu se ştie de ce": Tm 2; „Până pe la 1710 – 1720, când stăpânirea turcească a plecat, satul era aşezat pe actuala moşie a satului şi pe actuala vatră, astfel: la Bucova, la Buduoala, la Polat, la Poienile Mici şi Mari (care azi se cheamă Cicichet) şi prin marginea comunei şi pe locul actualei biserici germane. După plecarea turcilor, vatra satului s-a stabilit pe actualul teritoriu; de aceea vatra are un caracter aproape geometric, cu uliţe foarte regulate, deoarece actuala aşezare a coincis întrucâtva cu colonizarea şvabilor": Tm 3; „Fosta vatră a satului era în zona numită Vâţa (pe malul stâng al Begăi), spre Povergina. Localitatea este distrusă de turci. Oamenii de aici s-au refugiat în pădurile de fag şi au întemeiat o nouă aşezare, la Făget (pe malul drept al Begăi). După ce turcii au fost izgoniţi de către austrieci, [oamenii s-au aşezat] în actuala zonă numită «partea românească», ca să fie mai aproape de râu, la teren mai bun pentru grădini. În plus, aici era castelul nobilului Bekeus": Tm 4; „Satul s-a mutat din Săghedici, acum 500 de ani; acum este în jurul bisericii sârbeşti. A fost apoi vorba să se facă în Târnăvină, dar nu s-a făcut acolo din cauza pustietăţii prea mari – este în fundul pungii pe care o formează graniţa": Tm 5; „Vatra veche a satului a fost la locul numit Dâmboviţa (azi, în moşie). Era foarte mică, avea două străzi. Acolo era o fântână; a venit un uliu cu o mână de om în gură (erau pe atunci lupte cu Austră-Ungaria) şi muierile, de frică, au fugit şi s-au aruncat în fântână. Şi atunci s-a mutat satul pe vatra actuală": Tm 6; „Vatra a fost în Ţărigari, în Luncă (în moşie); s-a mutat acum 200 de ani din cauza locului jos": Tm 7; „Vatra satului a fost pe Apa Roşie (unde au ascuns oamenii «clise», hrană etc), la Bogoe şi pe Dealul de la Odaia Mare. Vatra satului s-a tras aici că s-au făcut canale de apă, că înainte nu era apă pe actuala vatră a satului": Tm 7; „Cu vreo 200 de ani în urmă vatra era la Satul Bătrân, o ridicătură de pământ (gomilă) la mai puţin de un km la nord de vatra actuală; s-a mutat din cauza unei inundaţii": Tm 9; „Nu e cazul, dar vatra s-a extins pe islaz, prin colonizări": Tm 10; „Satul a fost pe Dealul Bisericii; s-a mutat pe actuala vatră cam pe la 1900. Nu se ştie de ce s-a mutat, dar se pare că din cauza apei; nu era apă pe deal, nu erau izvoare iar pe actuala vatră e pânză de apă

https://biblioteca-digitala.ro

freatică, s-au săpat fântâni. Dar pentru că mutarea s-a produs târziu, un motiv ar putea fi şi construirea drumului": Tm 12; „Vatra a fost întâi în Grădişte; de acolo s-a mutat pe deal, din cauza apelor; de acolo, s-a mutat aici, pe actuala vatră. Cine n-a vrut să se mute, i-a dat foc la casă": Ar 1; „La 1668 grofiţa şi-a făcut castel pe actuala vatră şi oamenii au fost obligaţi să se adune în jurul castelului; sunt locuri unde au fost case la Pustă (vechea vatră), biserica din Pustă la Leteşti şi alta de la Balta de [la] Ulvechi": Ar 3; „Cladova era aşezată la Gura Văii (Satul Bătrân) şi era aşezată şi peste Mureş (care avea altă albie) şi se trecea apa cu podul plutitor. La 1400 satul s-a mutat pe actuala vatră (40 de familii) şi restul s-a răspândit în toate părţile. S-au mutat din cauza inundării produse de Mureş. Pentru că treceau popoare străine, ei [sătenii] veniseră să se ascundă aici, la Gura Văii. Se mai cunosc şi azi zidurile bisericii vechi; fundaţia bisericii, «biserica bătrână» de la Gura Văii are 20 pe 8 m. Aici slujea un călugăr bătrân pe care-l chema Păluş şi de la acest călugăr şi-a luat denumirea comuna Păuliş": Ar 4; „Au tot coborât de sus; sunt cam 300 de ani de când s-a mutat satul de la Trihonţ, de pe Valea Honţişorului, la Morminţi, la Văratec, Măgură, Valea Şetrii, Carabiţii, la 8 km. Acolo era biserică. A doua vatră a fost pe Glemcea şi Copăcel, de la Trihonţ. De acolo s-a mutat pe două dealuri, după ce s-au defrişat pădurile şi după ce Mansdorff a luat pădurile şi le-a dat locurile şi s-a şters iobăgia. Aici a fost [înainte] ţarnă, nu sat. De la Trihonţ, o parte a trecut la Ciungani, Honţoşor, Gurahonţ": Ar 5; „Satul a fost tot aici, dar casele erau foarte rare. Fiecare şi-a aşezat casa pe pământul lui": Ar 6; „Pe actuala vatră, în capătul nordic": Ar 7; „A fost pe locurile Topila Veche şi Sălişti. Prin 1480 locul s-a mutat din cauza epidemiei de ciumă. Sunt toponime Sălişte, Morminte (la marginea satului)": Ar 8; „Vatra a fost pe malul drept al râului Teuz; locul se cheamă şi azi Satul Vechi, deşi acum e păşune. S-a mutat din cauza inundaţiilor; este toponimul Morminţile cele Bătrâne şi se zice că au fost case la Satul vechi": Ar 9; „A fost la Ulmetu. Când au venit grofii, i-au scos de acolo ca să le rămână pământul liber şi [oamenii au venit] pe vatra actuală": Ar 15; „Până la începutul sec. al XX-lea, casele erau aşezate pe cele trei văi ale satului: Săliştea, Cleciova şi Drujinului. De prin 1920, oamenii şi-au lăsat grădinile şi s-au mutat acolo unde îşi aveau pământul arabil. Satul de vale s-a transformat într-o aşezare de tip risipit": Ar 16; „Vatra a coborât foarte puţin dinspre biserică în jos": Ar 17; „Satul a fost întâi pe dealul Michiului şi pe Secătură; nu se ştie precis de ce s-a mutat, dar cam cu 5-6 generaţii în urmă au coborât către apă, [probabil] din nevoia de a avea apă pentru vite, spălat, mori etc": Bh 1; „Era mai înspre Criş, spre capul satului, în Valea Satului; aici era pădure": Bh 2; „Vatra satului a fost mutată de peste Ier, cam la doi km de actuala vatră, pe la 1700-1750, din cauza inundaţiilor": Bh 6; „Unii oameni au venit dinspre Strâmtură şi Rât. Pe vremea Robodei şi a Ghiejmei, oamenii s-au risipit de pe dealuri. Când au venit armaşii, le-au măsurat locul, le-au aprobat să se mute, dar la rând, mai în vale. A fost de două ori foamete, când oameni au plecat spre câmpie şi n-au mai venit (pe la 1800 sau mai înainte)": Bh 11; „Primele gospodării pe văile şi dealurile satului, la Sieşi, Grindu Căceanului, Valea Creţeştilor, pârâul Gâciului, în Bavac (casa lui popa Pătru), pe pârâul Todii, Valea Măleştilor": Bh 12; „Primele case au fost pe moşie. La începutul sec. al XIX-lea s-au mutat, fiindcă terenul era mocirlos": Bh 13; „Erau tot pe hotarul Târcăii, dar mai sus. Ungurii or zis că or să-şi omoare câinii, or să se mute. Decât să-şi omoare câinii, au preferat să se mute": Bh 15; „Satul de bătrâni a fost în partea de răsărit a actualei vetre. Acolo a fost şi biserică, acolo a fost şi «temeteu». În trecut a fost pe Dealul Curţii, pe moşia grofului. S-a mutat de pe deal, de lângă castelul grofului, mai departe, pe platoul din apropiere, unde li s-a dat loc de case şi grădini": Mm 1; „Vatra a

https://biblioteca-digitala.ro

fost înspre păduri, într-o latură a moşiei; s-a deplasat uşor, pentru că se consideră un teren mai bun [cel actual]": Mm 3; „Prima vatră a fost în Satul Pustii; nu se ştie când (poate acum 700 de ani) şi nici de ce a fost mutată": Mm 5; „Vatra a fost la Mânăstire; de la Mânăstire s-a mutat la Băleşti şi apoi a trecut şi peste apă": Mm 7; „Vechea vatră a fost în Gura Frumuşelei; din cauza inundaţiilor au plecat de acolo şi s-au aşezat pe locul acesta, de câteva sute de ani. Şi acum 65 de ani [prin 1912], la construcţia căii ferate s-au mutat oameni": Mm 9; „Nu s-a mutat; s-a extins din Ciuroiu Popii, cel mai bun izvor din sat": Mm 11; „Nu s-a mutat; s-a extins în partea de către Drumul Mare": Mm 13; „Satul a fost La Hotare. De acolo i-a fugărit tătarii; oamenii au fugit şi s-or aşezat în poienile de aici, unde va stăpâni Rădaia (Tabla Rădaii) şi oamenii lucrau pentru Rădaia. Erau iobagi. Cum s-o întâmplat asta, nu se ştie": SM 2; „Nu s-a mutat; nucleul a fost la Păşteasca": SM 3; „Satul a fost lângă pădure, înainte de 1800": SM 5; „La 1883-1887 se mută din satul vechi (de lângă Crasna) pe actuala vatră, din cauza inundaţiilor": SM 8; „Vatra veche a fost la Fărtăi (pe hartă e Bălteni). În prima jumătate a sec. al XIX-lea, locuitorii din Fărtăi s-au mutat pe actuala vatră din cauză că aici era mai aproape de drumul mare (şosea) şi locuri drepte. Ei au fost obligaţi de autorităţile austro-ungare să se mute în satul sistematizat. Celor care au refuzat să se mute din Fărtăi, le-au dărâmat casele": SM 9; „Vatra a fost la Horoncut (Apa Clopotelor); la o furtună s-a dărâmat biserica şi au căzut clopotele. Oamenii s-au mutat pe actuala vatră. Odată cu furtuna s-a născut şi izvorul": SM 11; „Satul a fost pe Nanda şi în Pustă": SM 12; „Nu s-a schimbat, dar de la Huta s-a extins pe actuala vatră": Sm 13; „Întâi a fost spre Halmeu şi la venirea hunilor s-au tras pe vatra actuală": SM 14; „Vatra a fost pe locul numit Dealul Mare; după 1270 familiile Moli şi Cseh au fost colonizate aici": SM 16.

AMENAJĂRI FUNCIARE

„Pe malul râului Şoldunguri, împletituri din nuiele printre pari, pietre printre două rânduri de garduri, contra inundaţiilor; contra alunecărilor de teren, plantaţii de salcâm": CS 2; „Contra inundaţiilor, plantaţii de sălcii, «bagrini» (mărăcini): CS 3; „Contra alunecărilor de teren, se lăsau zăbrele (pâlcuri de pădure) şi nu se tăiau": CS 4; „Pe moşie, un canal [săpat] în 1971-72 pentru canalizarea locului [numit] Ibor": CS 13; „Se făceau rar plantări de pomi (dar nu în masiv, ci izolat), şi azi la fel, contra alunecărilor de teren": CS 14; „Contra inundaţiilor Cernovăţului, diguri la Bodoviţa şi Begheiul (afluenţi ai Caraşului); s-a îndiguit Caraşul (cu Dâlma Caraşului)": CS 15; „De 3-4 ani s-a canalizat pe hotar": Tm 1; „Dig («dolmă») cam din 1850; de prin 1970 s-a renovat; lucrări de drenare de prin 1973": Tm 3; „S-au făcut canalizarea Begheiului şi îndiguirea Vădanei (1901-1903) şi a Gârghiei (1959). Cu toatea astea, Bega mai provoacă inundaţii": Tm 4; „S-au făcut canalizări": Tm 7; „În 1933, 1942, diguri de pământ": Tm 9; „Acum 5-6 ani s-a făcut un canal": Tm 10; „S-a făcut «dâlmă» la Timiş": Tm 11; „Au făcut o «dolmă» pe 3 km, împotriva viiturilor; s-a canalizat Teuzul": Ar 1; „Drenarea Teuzului, Fuleriu Iacoberiului şi Balta Vacii": Ar 3; „S-au construit cam cu 200 de ani în urmă şanţuri mari, de 2 m adâncime şi 2 m lăţime pentru scurgerea apei. S-au desfiinţat în 1955": Ar 8; „Diguri pe Teuz; primul, în 1933": Ar 9; „Îndiguiri ale Crişului Alb, din 1887 până în 1972. După 1800, sistem de drenare: Canalul Morilor, Canalul Domnesc; se adâncesc «veljurile» apelor curgătoare, formându-se un sistem de desecare: Sistemul Chiser – Poganier şi Domnesc, ce deserveşte o suprafaţă de 11837 ha şi Canalul Budier (500 de ha)": Ar 10; „Construirea unui

https://biblioteca-digitala.ro

dig, în 1863": Ar 11; „În 1958, 1970, 1980, se mai plantau sălcii; se mai face câte un gărduleţ să ţină terenul, lese care să mai ţină zăpada": Bh 2; „S-au plantat sălcii, mărăciniş, garduri la semănături; s-au construit casele mai sus; se trăgeau clopotele şi vremea se îndrepta": Bh 4; „Pe vremea Austro-Ungariei s-a făcut un canal care leagă Crişul Negru de Crişul Repede": Bh 6; „Pe furtună mare se trag clopotele. Se îndreaptă imediat vremea": Bh 10, 19; „Se plantau perdele de răchiţi, arini, spre ţarină, spre Apateu, contra inundaţiilor şi a alunecărilor de teren; în caz de furtună sau nori mari se trag clopotele": Bh 11; „Făceau acum 60 de ani «făsine»„: Bh 12; „Se plantau sălcii, răchite, se ridicau diguri de pământ; la păşune, la Chioag şi Almaş se plantau salcâmi; contra vânturilor, se mai plantau pomi, se legau acoperişurile cu lujeri de dovleci, se puneau cărămizi": Bh 14; „Se plantau arini; se făceau acoperişuri mai înalte, contra vijeliilor": Bh 15; „Abia din 1940 au început să se mai planteze": Bh 16; „Se plantau sălcii; acum, dig de ciment; contra vânturilor, acoperişurile se fac mai teşite spre nord; când este furtună ori când plouă prea tare, se trag clopotele": Bh 17; „Terenul fiind calcaros, problema o constituie surpările, dar nu s-a făcut nimic": Mm 3; „Au mutat casele; n-au făcut nimic; or face de acum înainte": Mm 5; „S-au pus sălcii pe maluri; n-au fost inundaţii": Mm 6; „Au făcut «haituri» din lemn şi piatră şi au silit apa să meargă pe lângă deal. Avea Petrova un şes frumos. După 1912 au făcut cale ferată şi au uitat de haituri şi aşa apa a rupt haiturile iar oamenii s-au dus pe dealuri. Atâta «pământe» ar fi avut petrovenii că nu aveau nevoie să cumpere pâine. De atunci n-a mai făcut nimeni nimic": Mm 9; „Plantări de răchită": Mm 13; „Plantări de arbuşti": SM 2; „S-a făcut o nouă albie pentru Crasna, din cauza mlaştinii": SM 8; „După 1950 s-a amenajat ceva la Valea Bărbătacului": SM 15; „Plantaţii care schimbau cursul apelor (pe Strada Mică au fost cele mai multe)": SM 16.

SURSE DE APĂ POTABILĂ

Apă curgătoare

Râu: CS 1, 2; „Şi azi": CS 4, 6, 10, 14, Ar 15, Bh 11, 16, Mm 9; „Azi, numai la munte": CS 7; „Înainte, azi, nu": CS 12, Ar 5-7, Bh 8, Mm 4; „De la Mureş, până pe la 1915": Tm 3; „Din Bega, înainte": Tm 9; „Din Criş şi din Canal; azi, nu": Ar 1; „Din Teuz, înainte": Ar 9; „Din Criş, înainte": Ar 10, Bh 3, 5; „Din Mureş": Ar 11; „Înainte, iarna": Bh 17; „Înainte; azi, mai puţin": Mm 6, 11; „Din Săpânţa, şi azi": Mm 12.

Izvor: Tm 2, Ar 5-7, 16, 17, Bh 1, 2, 4, 8, Mm 13; „La colibă": CS 2; „Izvoară, mai ales pe timp de secetă, când secau fântânile din sat": CS 3; „Înainte, din izvorul de la Doca": Bh 3; „Şi înainte, şi azi": CS 5, 13, Bh 7, 10-12, 14, 15, SM 13; „Din izvorul Bătrânului; şi azi": Bh 17; „Pe câmp, şi înainte, şi azi": Bh 18; „Şi azi, la hotar": SM 2, 16; „Şi înainte şi azi; este un turn mare de apă în care se adună apa de la un izvor. Toate casele au conductă de apă [de la acest izvor]": SM 11; „În câmp, şi azi": SM 12; „Izvor la suprafaţă; în general, iniţial, casele s-au grupat după izvoare": SM 14.

Gâldău: CS 1.

Ştiubei: „Şi azi": CS 6, 10-12; „Pe deal": CS 15; „«Budiu», azi, nu": Mm 2.

https://biblioteca-digitala.ro

Cişmea: SM 16.

Fântână: CS 2, Mm 7; „Şi azi": CS 4, 7, 10-12, Tm 7, Bh 1, Mm 1-3, 11, SM 3; „Da, pe vale": CS 15; „Înainte": Tm 11; „Şi azi, sunt mai dese în hotar": Mm 8; „Este o gropiţă": SM 12.

Botoarcă: „«Butoarcă», şi azi": CS 7; „Se pune «botoarcă» la izvor; şi azi": CS 9.

Borcuţ: „Este izvor": SM 9.

Şipot: Tm 12; „«Şiuşor», şi azi": CS 6; „Şi azi": CS 7; „«Vălău» (nou), «ciuciură», şi azi": CS 9; „«Şişar», şi azi": CS 10; „La deal; şi azi": Mm 6.

Apă stătătoare

Lacuri: „Înainte, la vie, uneori": Bh 10; „Numai pentru animale": Bh 11; „Pentru spălat rufe": Bh 14, 15.

Apă de ploaie: „În lunile secetoase, fântânile nu au apă. Unii au «fântână» în care se strânge apa de ploaie de pe casă; aceasta este folosită de om şi de animale. Cei care nu au asemenea rezerve sunt nevoiţi să transporte apa de la distanţă – în vale fiind izvor – pentru adăpatul vitelor şi gospodărie": Ar 16; „S-a folosit apa de ploaie ca medicament": Mm 9.

Benturi: „«Borugi» pentru vite şi oi": Tm 8; „Pentru spălat rufe": Bh 14; „Pentru fiert fasolea": Bh 16.

Apă freatică

Fântână: „Şi azi": CS 1, 3, 4, 12, 13, 15, Tm 2, 6-8, 10-12, Ar 3-6, 9, 15, 16, Bh 1-3, 8, 11-14, Mm 1-5, 7, 8, 10, 11, SM 2, 3, 5, 8-10, 12, 13-16; „La pădure; erau rare": CS 2; „Înainte, foarte rar; azi, [iau apă] din fântâni, marea majoritate": CS 14; „Cu cumpănă; acum sunt cu roată, cu sul, cu lanţ. Sunt şi câteva pompe. Sunt fântâni adânci de max. 10 m; una are 18 m": Tm 1; „După 1915, fântâni arteziene şi pompe plasate pe locul fostelor arteziene, azi": Tm 3; „Înainte; în 1912, prima fântână arteziană. Azi, arteziene şi pe conducte": Tm 4; „Cu cumpănă, arteziene şi pompe; şi azi": Tm 5; „Cu cumpănă, şi azi; arteziene, de prin 1910; acum, pompe": Tm 9; „Înainte de I Război mondial erau foarte puţine fântâni, numai vreo 20. Azi aproape fiecare are în curte. Cele mai multe sunt cu ciment. Sunt şi de piatră. Au fost două fântâni cu doage, dar s-au gătat, le-a astupat. Adâncimea apei, între 4 şi 20 de m": Ar 1; „Azi": Ar 7; „Şi înainte, şi azi; fântâni cu «gherm» sau «căntărig»„Ar 8; „Sunt trei fântâni arteziene; doar de aici se ia apă de băut. Sunt şi fântâni individuale, dar sunt doar pentru vite şi munci în gospodărie": Ar 10; „Azi, fântână cu pompe": Ar 11; „Cu cumpănă, pe văi": Ar 17, Bh 5, 16, Mm 2; „Cu cumpănă, înainte; azi, cu tuburi de beton, cu scripete": Bh 4; „Fântâni, înainte; dar apa nu este prea bună; azi, două fântâni arteziene, în centrul satului, forate la cca 300-500 m; prima a fost forată în 1890-95; a doua, în 1960": Bh 6; „Înainte, nimeni nu avea fântână în sat; azi,

https://biblioteca-digitala.ro

sunt": Bh 7; „În sat nu au fost şi nu sunt fântâni; există numai pe hotar, fântâni cu cumpănă şi cu roată, lanţ": Bh 9; „Cu cumpănă, înainte; azi, cu lanţ, cu manivelă": Bh 10, 17, 19; „Cu cârlig, şi azi": Bh 15; „Înainte, cu funia, cu cumpănă; azi, cu roată şi «henger» (vălău), cu o căldare": Bh 18; „Înainte, cu cumpănă; azi, majoritatea, cu cârlig": Mm 6, 12; „Cele mai multe fântâni cu cumpănă, dar erau şi cu roţi; acum fac fântâni cu pompă. Dar cea mai curată apă este din fântânile cu cumpănă sau cu roată": Mm 9; „Înainte; azi, aducţiunea de apă, vine la robinet": Mm 13; „Înainte, cele mai multe cu cumpănă, dar erau şi cu roată; azi cu roată; adâncimea, între 4,5-8 m": SM 4; „Fântâni pentru animale, la mică adâncime; şi azi": SM 6; „Fântână de piatră la mare adâncime (8 – 10 m); şi azi": SM 7.

Puţ: „Sunt patru puţuri de peste 100 de m adâncime, cu pompe manuale": SM 6.

Bunar: „«Bunari»: în sat [termenul circulă paralel cu cel de fântână]; şi azi": CS 2; „Înainte, rare; şi azi": CS 5; „Şi azi": CS 6, 7, 9-11.

Pompă: „Azi": Tm 1, 3, 5, 9, Mm 5.

DEPISTAREA SURSELOR DE APĂ

Felul vegetaţiei: CS 11, Ar 6, SM 5, 8, 13; „Papură, rogoz; şi azi": CS 5; „Unde se găsea «pepirig»„: CS 9, 15, Bh 2, Mm 2, 6, 13, SM 12, 14; „[Era] iarba mai verde": CS 12; „Unde era vegetaţia ierboasă şi mai verde erau semne că exista apă": Tm 11, SM 2; „Când nu se săpa, şi se căuta izvor, atunci se lua aminte la vegetaţie": SM 3.

Felul pământului: CS 13, Tm 8, Ar 6, 9, SM 8, 13, 14; „Unde era pământul umed": CS 2, 3, 9, 14, Ar 15, Mm 2; „Se numea răsuflătoare, în sensul că apa mustea": CS 12; „După cum este ridicat şi mai ales, la pământ cu pietriş": Tm 6; „Unde era pământul mai jos": Bh 13; „Se alegeau locurile mai joase, mai cu muşchi": Bh 14; „Pământ nisipos": Mm 4; „Să fie pietros; apa e aproape, de la 4 m în jos": Mm 12.

Configuraţia terenului: CS 6, 7, 11, Tm 12, Ar 6, Mm 11, SM 5; „Îndeosebi acolo unde sunt văi apar şi izvoare": Tm 11.

Altfel: „Unde se topeşte zăpada mai repede, acolo faci bunarul": CS 6; „Puneau câte un fir de salcă; dacă se prindea, era semn că acolo este apă": CS 15; „La întâmplare": Tm 1, 2, 7, Ar 17, Bh 12, 15, Mm 5, 8, SM 4, 12; „Peste tot s-a găsit apă; pânza freatică este la trei m": Tm 4; „Se făceau cam la fiecare colţ de stradă": Tm 5; „Oriunde sapi dai de apă la 4-5 m dar nu este bună de băut": Tm 9; „Este pânză freatică la suprafaţă": Ar 4; „Se săpa la întâmplare; pânza freatică este la 18-20 de m": Ar 5; „Terenul are apă freatică şi izvoare, e mlaştină toată vatra, cu izvoare mici": Ar 7; „Oriunde se săpa, se găsea apă bună": Ar 8, 11, Bh 9, Mm 1; „Izvoarele ieşeau singure la suprafaţă; oamenii numai le amenajau": Bh 1; „La întâmplare, pânza freatică este la 5-6 m": Bh 5, 6, 8; „Se săpa la întâmplare; sus, pe deal, pânza este la 25-26 de m; jos, în vale, la 6-10 m": Bh 10; „Pânza freatică, în vale, la 4-5 m, pe deal, la 6-8 m": Bh 11; „Pânza freatică, în partea de jos a satului este la 5-7 m; în cea de sus, la 20-30 m": Bh 14; „Pânza freatică, la 4-6 m şi la 20 m (în deal)": Bh 16, 17;

https://biblioteca-digitala.ro

„Pânza freatică la o adâncime între 1-1,5 m (spre Curtuiuşeni) şi 7-10 m": Bh 18; „Pânza freatică la 1-3 m": Bh 19; „Pânza freatică este la 3-10 m": Mm 2, SM 10; „Se mergea la noroc; mai sus se săpa până la 20 de m; în vale, 7-8 m": SM 9; „Se ia o bucată de fier, se pune pe deget în cumpănă şi acolo unde este izvor, capătul de fier se lasă în jos": SM 14.

MODUL DE FOLOSIRE

Individual: CS 1, Tm 11, Ar 16, Bh 1, Mm 4, 5, SM 5, 10; „Azi au început să-şi facă": CS 3, 5, 7, 9-11, 13, 15, Tm 2, 12, Bh 13-16, Mm 11, SM 7, 12, 14, 16; „Şi înainte, şi azi": CS 4, Tm 1, 7, Bh 5, 7, 12, 19, Mm 6, SM 2-4, 9; „Numai în curţi, cele de pe ţarină sunt şi au fost comune": CS 12; „Înainte, fântâni; azi, canalizare": Tm 4, Bh 10; „Doar pentru animale": Tm 5; „Azi, cele mai multe": Tm 6; „Pentru animale": Tm 9; „Mai toţi oamenii aveau fântână în curte, cu cumpănă, cu roată şi cu manivelă": Tm 10; „Azi": Ar 1, 4, 6, 7, Bh 17, Mm 1-3, 12; „Oamenii aveau fântâni acasă, dar preferau să bea apă din Mureş, considerând că e mai bună. Cea din fântână e pentru vite": Ar 11; „Apă de izvor pe ţevi, la robinet": Bh 2, 8; „Rar, înainte": Bh 6; „Azi, uneori": Bh 11; „Cei mai mulţi, şi înainte": Bh 18; „Foarte rar, două familii au aceeaşi fântână": Mm 8; „Fiecare are fântână proprie, la adâncime de 4-14 m, dar apa nu e prea bună de băut": SM 8.

Pe grupe de gospodării: CS 1, 2, Tm 8, 11, 12, Ar 15, 16, Bh 1, Mm 4, 7, 13; „Şi azi, dar fântână şi în gospodărie": CS 3, Mm 3, 11, SM 2, 3, 7, 14; „Şi azi": CS 4-7, 9-13, Tm 5, Ar 8, Bh 7, 11, 12, 15, Mm 9, 10, SM 13; „Sunt două-trei case pe o fântână": CS 14; „Pe câte o uliţă": CS 15; „Înainte": Tm 2, Ar 1, 3, 4, Ar 17, Bh 8, 13, 17, Mm 1, 2, 12, SM 12; „Înainte, artezienele şi pompele": Tm 3; „Artezienele, care sunt şi azi": Tm 4; „Cam două fântâni pe o stradă": Tm 6; „La stradă": Tm 7; „În tot satul sunt şase fântâni arteziene": Tm 9; „Unii luau de la vecini; unde era apă bună de băut; erau şi fântâni cu pompe": Tm 1; „Înainte, câte un crâng": Ar 6; „Azi": Ar 7; „Şi înainte, şi azi; sunt trei «artezieni» (arteziene) în vatra satului şi s-au săpat două pe hotar. Cea mai veche arteziană este de pe la 1910-1915": Ar 9; „Azi, din trei arteziene": Ar 10; „Erau patru fântâni în sat": Bh 3; „La intersecţii; este una în piaţă, cu apă uşor mineralizată, unde vin şi din alte sate": Bh 4; „Înainte; în sat erau 3-4 fântâni; azi, în câmp": Bh 10; „Fântâni: a Şcolii, de la Porcuţu, de la Ardele": Bh 14; „Fântâni publice": SM 5; „Sunt patru puţuri": SM 6.

O sursă comună întregului sat sau unei mari părţi: Ar 16; „Acum, de la arteziană": Tm 2, Bh 6; „Înainte, Mureşul; azi, canalizarea, de vreo opt ani": Tm 3; „Azi, canalizarea": Tm 3, 4, 17, Ar 17, Bh 4, 5, 9, 10, 16, 18, Mm 13, SM 11; „Numai pe câmp": Tm 7; „La primărie, la biserică; fântânile erau foarte rare". Ar 5; „Înainte, râul": Ar 10; „În partea de sus a satului": Bh 15; „Numai afară, pe hotar": Ar 1, Bh 19; „Anul trecut (în 1976) vreo 10 familii şi-au instalat pompe, dintr-o fântână numită Fântâna Bălenilor, la vreo 400 de m de şosea": Mm 6; „Ciuroiu Popii [cea mai bună apă din sat]": Mm 11; „De la cişmea, tot satul": SM 4; „În prezent sunt patru fântâni forate din care se aprovizionează cu apă de băut tot satul": SM 8; „Şi înainte, şi azi": SM 9; „Fântâna Hosului, lângă cimitir, pe strada Banatului": SM 10; „Înainte": SM 12.

https://biblioteca-digitala.ro

OBICEIURI

„Fiecare dintre cei care urmau să folosească fântâna (din familia ce locuia pe terenul unde se săpa fântâna sau imediat în apropiere, vecini, rude, chiar trecători) trebuia să dea cu sapa că se zicea că unul trebuie să aibă noroc să găsească apa": CS 2; „La Joia Mare (Joimari) se dădeau oale cu apă la fântână": CS 3; „Fântâna se face în ianuarie, februarie. Dacă ai apă iarna, sigur ai şi vara. Mai sapă fântâna vara când este secetă": CS 6; „Se făcea sfinţirea apei, la terminarea fântânii; şi azi": CS 9, Tm 3, SM 5; „După terminare se sfinţea fântâna, şi uneori, se da o mică petrecere. Înainte vreme fântâna era făcută de locuitorii de pe un plaţ, adică de pe o stradă, cu eforturi băneşti pentru că se aducea piatră din pădurea U.D.R.": CS 13; „Se sfinţeşte şi se dă ceva de pomană": CS 14; „Bătrânii, înainte de a începe săpatul, aduceau câte o babă care tămâia locul. După ce se termina, se făcea o petrecere cu cei care au lucrat. Se bea, se mânca, aduceau şi «lăutaşi»„: CS 15; „Se făcea sfinţirea fântânii, fără pomană": Tm 6; „Se sfinţea fântâna, se făcea şi masă şi se punea molitvă în apă": Tm 8; „Unde oamenii găseau un izvor făceau o fântână. Fântâna nu era dată în folosinţă înainte de a se face sfinţirea de către parohul bisericii. Cu acest prilej se dădea şi pomană pentru morţii familiei (sau familiilor) care zidiseră fântâna": Tm 11; „Se sfinţea fântâna, când se termina; rar, pomană": Tm 12; „Pe locul unde se săpa fântâna se turna puţin ghinars (vinars) iar restul îl bea meşterul. Erau oameni care se ocupau cu săpatul fântânilor, fântânari. Jos, la fântânile clădite din piatră se punea un colac de lemn. Nici după ce se termina fântâna nu se sfinţea": Ar 1; „Se făcea odată cu prima pâine din noua recoltă, o pâinică numită «lipii» care se arunca în fântână pentru broaşte sau lauda belşugului": Ar 8; „Mai rar, se sfinţea şi se da de băut": Ar 17; „Se făcea aldămaşul; se făcea o masă, cu meşterii care au lucrat ori [cu cei] care au ajutat. Se dădea de băut. Se făcea şi clacă. Înainte nu se făcea cruce la fântână; acum, da": Bh 10; „Se făcea aldămaşul fântânii, o masă dată meşterilor; se pune cruce la fântână": Bh 11; „După ce se termina fântâna, se aruncau cioburi de oale, pentru că se credea că apa se făcea mai bună, i se schimba gustul": Bh 12; „Se sfinţea şi la început, şi la sfârşit; se puneau cruce şi icoană; se făcea pomană la sfârşit, cu masă, băutură; se făcea clacă, cu rude şi vecini (era reciprocitate)": Bh 14; „Se făcea aldămaşul; se dădea ţuică, mâncare, celor care au muncit la fântână": Bh 18, 19, SM 12, 14; „Ban de aur sus, la fiecare colţ; ajutau vecinii şi prietenii; aduceau piatră; babe bătrâne descântau înainte locul unde trebuia să se sape fântâna": Mm 2; „La început se citea o rugăciune; la sfârşit se bea aldămaş. Săpa până dădea de nisip de Someş. Adâncimea fântânilor: 5- 12 m": Mm 5; „Când se sfinţea casa, se sfinţea şi fântâna": Mm 6; „Se sfinţeşte după ce se face; dacă se face la hotar, se pune şi cruce": Mm 8; „Omul [fântânarul] fuma un miez de aghiazmă [tămâie?]": Mm 13; „După ce se găta fântâna, se arunca în ea nişte apă sfinţită, după care se «ţâpa» în ea vreo câteva kg de sare, ca să fie apa mai gustoasă": SM 3; „După ce lucrau mai mulţi oameni la o fântână şi o gătau, făceau masă comună cu mâncare şi băutură la unul dintre cetăţeni": SM 7; „Tot satul [vine după ce se termină fântâna], se bea palincă": SM 8; „La terminarea clăcii fântânii, se făcea un fel de petrecere între familiile participante": SM 9; „Se făcea clacă pentru construirea fântânii": SM 10.

https://biblioteca-digitala.ro

LOCUITORII

NUMĂRUL LOCUITORILOR

„1929": CS 1; „2030": CS 2; „1220": CS 3; „1672": CS 4; „1237": CS 5; „2296": CS 7; „2534": CS 9; „1464": CS 10; „1200": CS 11; „796": CS 12; „1689": CS 13; „2190": CS 14; „1165": CS 15; „856": Tm1; „383": Tm 2; „5005": Tm 3; „3779": Tm 4; „1286": Tm 5; „1616": Tm 6; „3884": Tm 7; „437": Tm 8; „915": Tm 9; „2929": Tm 10; „380": Tm 12; „1201": Ar 1; „1400": Ar 3; „736": Ar 4; „5640, total comună": Ar 5; „925": Ar 6; „786": Ar 7; „4898": Ar 8; „1395": Ar 9; „2650": Ar 10; „2986": Ar 11; „336": Ar 16; „7862": Ar 17; „3057": Bh 1; „1350": Bh 2; „651": Bh 3; „1118": Bh 4; „1966": Bh 6; „813": Bh 7; „903": Bh 8; „1533": Bh 9; „3170": Bh 11; „655": Bh 12; „1659": Bh 13; „1854": Bh 14; „1513": Bh 15; „4672": Bh 16; „3617": Bh 17; „1545": Bh 18; „673": Bh 19; „2130": Mm 1; „1006": Mm 2; „833": Mm 3; „3062": Mm 4; „1540": Mm 6; „4681": Mm 7; „4089": Mm 8; „3504": Mm 9; „4520": Mm 11; „3569": Mm 12; „1664": Mm 13; „2078": SM 2; „3079": SM 3; „1430": SM 4; „2300": SM 5; „3004": SM 7; „1560": SM 8; „3086": SM 9; „4050": SM 10; „1222": SM 12; „1952": SM 13; „Cam 8000": SM 14; „1324": SM 15; „3501": SM 16.

NUMĂRUL GOSPODĂRIILOR

„507": CS 1; „494": CS 2; „418": CS 4; „470": CS 5; „681": CS 7; „573": CS 9; „432": CS 11; „176": CS 12; „490": CS 13; „382": CS 15; „211": Tm 1; „145": Tm 2; „1633": Tm 3; „1319": Tm 4; „416": Tm 5; „343": Tm 6; „1070": Tm 7; „890": Tm 10; „125": Tm 12; „394. Sunt 405 case": Ar 1; „233": Ar 4; „252": Ar 6; „236": Ar 7; „1609": Ar 8; „575": Ar 9; „901": Ar 10; „1220": Ar 11; „110": Ar 16; „383": Bh 1; „315": Bh 2; „242": Bh 3; „354": Bh 4; „578": Bh 6; „226": Bh 7; „234": Bh 8; „432": Bh 9; „980": Bh 11; „178": Bh 12; „600": Bh 13; „483": Bh 15; „1268": Bh 16; „480": Bh 18; „264": Bh 19; „522": Mm 1; „373": Mm 2; „246": Mm 3; „878": Mm 4; „509": Mm 6; „1000": Mm 7; „1111" : Mm 8; „1010": Mm 9; „1260": Mm 11; „415": Mm 13; „500": SM 2; „730": SM 3; „530": SM 4; „680": SM 5; „838": SM 7; „536": SM 8; „814": SM 9; „374": SM 12; „592": SM 13; „Cam 2000": SM 14; „423": SM 15; „999": SM 16.

NUMĂRUL FAMILIILOR

„526": CS 1; „561": CS 2; „314": CS 3; „420": CS 4; „470": CS 5; „628": CS 7; „1065": CS 9; „525": CS 10; „582": CS 11; „176": CS 12; „490": CS 13; „560": CS 14; „474": CS 15; „211": Tm 1; „1761": Tm 3; 1340": Tm 4; „416": Tm 5; „450": Tm 6; „1070": Tm 7; „Cam o sută şi ceva": Tm 8; „328": Tm 9; „890": Tm 10; „125": Tm 12; „394": Ar 1; „501": Ar 3; „252": Ar 6; „240": Ar 7; „1672": Ar 8; „583": Ar 9; „1220": Ar 11; „110": Ar 16; „383": Bh 1; „315": Bh 2; „262": Bh 3; „607": Bh 6; „455": Bh 9; „185": Bh 12; „505": Bh 14; „1136": Bh 17; „701": Mm 1; „419": Mm 2; „246": Mm 3; „1010": Mm 4; „487": Mm 6; „1111": Mm 8; „1030": Mm 9; „1300": Mm 11; „1128": Mm 12; „438": Mm 13; „525": SM 2; „712": SM 3; „578": SM 4; „700": SM 5; „838": SM 7; „670": SM 8; „814": SM 9; „1469": SM 10; „374": SM 12; „620": SM 13; „Cam 2000": SM 14; „402": SM 15; „850": SM 16.

https://biblioteca-digitala.ro

ORIGINEA LOCUITORILOR

„Localnici": CS 1, 4, 9, 11, Ar 3, 6, Bh 2, 13, 18, 19, Mm 7, 10, SM 9, 10, 13; „De sus, din munte": CS 2; „Nu se ştie: «Suntem aici de când lumea şi pământul»„: CS 3, Tm 1-3, 6, 8, 12, Ar 4, 9, 10, Bh 3, Mm 1, 2, 5, 6, SM 3; „Din Oltenia. Locuitorii au fost aduşi aici în perioada habsburgică, fiind folosiţi la producerea mangalului necesar topitoriilor. Se consemnează şi aducerea unor specialişti nemţi şi francezi la lucrările de minerit din zonă (ex. numele Şel din sat)": CS 5; „Oameni care au fugit din cauza asupririi ungureşti": CS 6; „Satul este vechi. De-a lungul secolelor s-au aşezat aici şi alţi români [din alte zone]": CS 7; „O parte a venit de la Veţa, localitate complet distrusă de turci. Restul sunt localnici": Tm 4; „Din Macedonia": Tm 5; „Iacobeştii susţin că [au venit] din România veche": Tm 7; „Cred că sunt foarte vechi aici, ţinând seama de locul unde s-au găsit oseminte (la nord vest de sat)": Tm 11; „Primul care a întemeiat satul a fost din Ţara Bârsei": Ar 1; „De la Trihonţ": Ar 5; „Nu se ştie. Dintr-o monografie au venit de cca 600 de ani": Ar 7; „Nu se ştie. În 1480 se spune că Macea avea 4800 de suflete, care au dispărut [în mare parte] după o ciumă; au rămas cca 50 de familii. 150 de familii au plecat în Moldova, pe lângă Suceava": Ar 8; „De la Ulmetu, cam la 4 km în hotarul satului": Ar 15; „Din jurul zonei Ciprovăţ": Ar 17; „Din regiunea moţilor, la 1700, familii de ruteni, porecliţi «tăuţi»: Cmeci, Rusneac, Filac": Bh 4; „De la Budureasa, Câmpani, Rogoz, aduşi de un călugăr, pe la 1350-60": Bh 6; „Din Ardeal": Bh 8, Mm 12; „Populaţia a venit din Roşia, Curăţele, Sohodol, Lazuri, Cârpeşti, Şumcuiuş, toate aşezate în zona Beiuşului. S-au ales familiile cele mai sărace. Castelul a fost dărâmat în 1947": Bh 9; „Din casele izolate [de pe dealurile şi văile din moşie]; s-au apropiat de apă": Bh 12; „Păstori de pe moşia Adrian, care au înfiinţat aşezarea": Bh 14; „Se pare că [au venit] din Dragomir": Mm 8; „Din Dolha, de dincolo de Tisa": Mm 9; „De la Bogdan Vodă": Mm 11; „Primii locuitori au venit de pe Hotare": SM 2; „Sunt şi băştinaşi, şi colonizaţi": SM 5; „Din Şişeşti (Maramureş), unde era preot dr. Vasile Lucaciu": SM 6; „De la Dumbrava (la 3-4 km), sat numit azi Gombaş": SM 7; „De pe vechea vatră, de lângă Crasna": SM 8; „De la Nanda şi de la Pusta": SM 12; „Din Maramureş": SM 14; „De la vatra veche a satului, de la Ciomârla": SM 15; „Din partea de dincolo de Baia Mare, alţii din partea Sighetului": SM 16.

SPIŢELE DE NEAM

„Localnice: Maciovenii, Prunarii, Silvăşenii, Jercău": CS 1; „Vechi, localnici: Raichici, Paici (de origine croată), Vucek, Ienciu, David, Armanca; familiile Balaban şi Marta au venit din Ardeal în secolele trecute (familii vechi); de la Bigăr, Gârnic şi Ravensca au venit cehi (la începutul secolului XX)": CS 2; „Localnice: Mândrea, Luchici – azi nu mai au urmaşi; neamuri mai numeroase: Nan, Stepan, Dada, Iorgovan, Ţăranu": CS 3; „Localnici: Jucos, Ursuleştii, Musteţea, Drăgălina, Arnăut, Gruia, Părăschiva, Balaci; veniţi de la Vârciorova: Zgăvârdea, Ivănescu; de la Turnu Ruieni: Alba; de la Zlagna: Grozescu; de la Bolvaşniţa: Turnea": CS 4; „Mai numeroase: Boboiescu, Mănescu, Bâtea, Schinteie, Sârbu, Fomitescu, Bălănescu; mai vechi: Băleanu (din Poiana Ruscă, de dinainte de 1700), Bâtea, Borcean, Boboiescu, Mănescu, Schinteie, Sârbu (din Poiana Ruscă), Fomitescu, Bălănescu, Şel, Ardelean, Mărişescu; mai noi: Murgu (din Sarca), Bălan (din jud. Vrancea), Sava (tot din Moldova)": CS 5; „Localnici: Brâzeneşti, Bercuteşti, Laitini,

https://biblioteca-digitala.ro

Stângu, Verculescu": CS 6; „Mai numeroase: Dancea, Crasovan; din Oltenia: Sârbu, Rădulea; din Macedonia: Doda; din Timiş-Cerna: Crăininţi; din Defileul Dunării: Golici (săraci); din zona Oraviţei: Purteni": CS 7; „Silka, venită pe vremuri dinspre Alba Iulia, Ursu, Stana (dinspre Târnave)": CS 8; „Mai numeroase: Verna, Bihoi, Goşa, Ciocloda; mai vechi: Bihoi, Chera, Goşa": CS 9; „Mai numeroase: Şandru, Drăghici, Urecheatu; mai noi: Malanca, Florea": CS 10; „Mai numeroase şi mai vechi: Pereş, Şolea, Danu; mai noi: Chiţu, Belovici": CS 11; „Mai numeroase: Bocşan, Lala, Mărşavină, David, Alexa; mai vechi: Lala, Bocşan, Vas, Gâlcue, Ivan; mai noi: Poenaru, Brebu": CS 12; „Mai numeroase: Coşpenda, Musteţi, Inăşel, Brancu; mai vechi: Durăin, Roşu, Enăşel, Jurca, Popa, Giuroni, Petcu, Ţăranu, Chenă, Solomon, Bălan, Peptenaru, Udrea; mai noi: Sturza (nu prea sunt)": CS 13; „Mai numeroase: Babeu, Neagu, Crâstea, Aghescu; localnice: Jurjea, Bălan, Crineşti, Aghescu, Mădruleşti, Pâraule, Ruscăneşti, Vuc": CS 14; „Mai numeroase: Căiman, Bubeş, Farca, Boraci; mai vechi: Cipu (Cipii roşii şi Cipii negri), Anţâlă, Buzan, Bubeş, Boraci şi Bora, Baica, Berlea (fost Bârlea dar maghiarizat), Bârdean şi Bente, Bâra, Branca, Burţa, Cocârlan, Codoabă (dispărut), Ceia, Corbei, Drăgoi, Guruianu, Iorga, Ianţa, Jâla, Lăbanţ, Linca, Medoia, Minea, Mânda, Mârza, Muşa, Mioc, Mozaru, Nica, Nandru, Oroş (din Uroş), Plancea, Sculici, Sireca, Staia, Ţăvanu, Velici, Răuca, Bălica (dispărut), Ţoţa (dispărut), Gruia (dispărut), Căiman (în trecut Gruia), Cipu, Cenda, Laţcu, Farca, Chirilă, Orăşanu, Jura; mai noi: Bordan (din Grădinari), Bârcu, Berdean (Bârgean, din Sălciţa, Iugoslavia), Bufanu, Balmez (din Iertof), Boboescu (bufeni din Padina), Lazău, Blagoe (din Marcovăţ, Iugoslavia), Juja, Buzagiu, Pănică, Baheţi, Suhu, Brăjiniuc, Velici, Bontea, Covăsală (din Işalniţa), Drăghici (din Iugoslavia), Guga": CS 15; „Localnice: Crainic, Bogdan, Cârnicean, Surduleşti, Drăgan; mai numeroase şi mai vechi: Bogdan şi Crainic (jumătate din sat), Drăgan; mai noi: Berdei, Bâră": Tm 1; „Localnice: Nedelcovici, Babeţ, Jivcovici, Galici, Triponescu, Ara": Tm 2; „Localnice: Grozav, Crăciun, Iovănuţ, Dămian, Sinitean, Isac, Regep, Blagoe, Târziu, Fluieraş, Peria, Şuştrian, Oprean; mai numeroase: Pâţ, Gligor, Vlaşcici, Jivici, Radu, Regep, Baltezar, Varga; mai noi, de după Primul Război, bihoreni, arădani: Herbei, Pâţ; porecla veniturilor, în general este de gugulani": Tm 3; „Localnice: Novaconi (Novac), Jurconi (Jurcă), Romoniţă, Popovici, Vucic, Antănas (Atanasie), Drăgan, Vlad; veniţi: Westermayer, Novak, Reibragh, Azbe – germani; Veres, Petrovics, Pulics, Fehér, Hodi, Biró – maghiari": Tm 4; „Localnice: Bogdăneşti (Bogdan), Şchiopi, Ţărani, Jivcovici (sârbi)": Tm 5; „Localnice: Vânătu, Blidaru, Ţâru, Boc, Iacob, Marian; mai numeroase: Vânătu, Blidaru (cei mai mulţi), Ţâru, Boc, Iacob, Gaşpar": Tm 6; „Localnice, mai vechi şi mai numeroase: Iacobeştii, Ginonii, Răduleştii, Negronii, Câncionii, Răşeţii; mai noi, din Folia, Brăgionii": Tm 7; „Localnice: Căta, Ursu, Neagu": Tm 8; „Localnice: Viocău, Moldovan, Voicheşti; dinspre Baia Mare: Băioni": Tm 9; „Localnice: Iatchiu, Duţiu, Tanatcu, Chepeţean, Ceavin; mai numeroase: Tanatcu, Chepeţean, Duţiu, Chepeţean, Ceavin; mai noi (venite în 1946, coborâte din Ardeal, Bihor, Moldova, Maramureş): Meltiş, Codreanu, Mititelu": Tm 10; „Localnice: Işfanuţ; venite: Avram (numele se găseşte mult răspândit în părţile Lugojului)": Tm 11; „Localnice: Iliţon, Vasiescu, Moisoni, Crângiu": Tm 12; „Localnice: Birău, Faur, Pătrugan, Draga, Mătcău, Halic; mai numeroase: Faur, Lărcuţ, Birău, Ardeleanu, Draga; venite: Grec, Tambor, Brihan, Ţucra (au venit ca preoţi), Herbei (din Hodiş), Ţica (din Clit), Crişan": Ar 1; „Localnice: Herlo (Hârlăieşti), Dehelean, Şirian, Panda, Vale, Pălincaş, Ursoi, Crişan; venite: Damian, Iştoc, Has, Botaş, Vâjdea; mai numeroase: Herlo, Deheleneşti, Flueraş, Radiţa, Vele, Panda, Cântean, Podrumar, David,

https://biblioteca-digitala.ro

Ardelean, Baba, Bele, Şirian": Ar 3; „Localnice: Peia, Ştef, Blaj, Moşcior; au venit de la munte, în ultimii zeci de ani [şi alte neamuri]": Ar 4; „Localnice: Haiduc, Oancea, Tripaş, Cioc, Ciucur, Paul; venite: Talas (dinspre Brad), Grada (de la Satul Rău, de pe Valea Mădrăgeşti); neamuri vechi la Honţişor: Giuleşti (Jula), Asclău, Coţoi, Mera, Şoica, Tripa, Văleşti, Gheorghiţa, Şchioapa, Bogdăneşti „: Ar 5; „[Spiţele de neam se regăsesc în denumirile uliţelor, crângurilor, părţilor de sat]": Ar 6; „Localnice: Ţâcu, Măguleanu, Dudaş, Marchiş; venite: Dragoş (din Clit); mai numeroase: Dragoş, Pavel, Râzban, Şucan; mai noi: Mariş, Olar, Brădean": Ar 7; „Localnice: Ranta, Curtuţ, Mercea, Săcui, Şiclovan, Pantea, Mădărăşan; venite: Ardelea, Crişan, Maxa. Otlăcan; mai numeroase: Şiclovan, Ardelean, Moţ, Mercea, Şimăndan, Otlăcan, Curtuţ": Ar 8; „Localnice: Vâlcan, Gui, Moţ; mai numeroase: Gui, Bejan, Moţ, Alb; nu sunt neamuri venite din altă parte": Ar 9; „Localnice: Ardelean, Micor, Alexuţa, Nădăban, Cosma, Berar; mai numeroase: Micor, Ardelean, Barna, Alexuţa, Nădăban; mai noi: Mureşan": Ar 10; „Localnice: Roman, Costea, Popa; venite: Bonchiş (din Bihor, comitatul Zărand), Sucigan (din Maramureş); mai numeroase: Roman, Păcurari, Popa, Şiclovan, Costea; mai noi: Bonchiş, Vancu, Brie, Corbu": Ar 11; „Localnice: Hordu, Drăgoseşti, Păuleşti, Opreşti, Cârţi; venite: Hălmăgeni": Ar 15; „Mai vechi: Oprea; mai noi: Mureşan; mai numeroase: Oprea": Ar 16; „Mai vechi, existente înainte de 1900: Stoian, Orbulescu, Boscu, Codreanu, Stepănescu, Marcu, Ştefanovici, Cuzmici, Novac; venite: Bogojel, Istok, Făt, Rus, Roşu; toţi din Bihor; de prin 1950 au câştigat bine la CAP-ul de aici şi s-au stabilit în sat. Au format un fel de cartier în partea de NE a satului. Stepănescu şi Orbulescu sunt păcurari veniţi înainte de 1900; mai numeroase: Dermengin, Stoianov, Vecov, Lebanov, Puşcov, Petrov, Buniov, Sebin, Romanov": Ar 17; „Localnice, mai vechi: Laza, Bercea, Goina, Nistor, Magda, Cristea, Oancea, Grec; venite: Boruţ, Ignăţel, Fret, Simai; mai numeroase: Ignăţel, Lăzeşti, Berceşti, Greceşti; mai noi: Flutur, Simai, Flore, Leuca, Fret": Bh 1; „Localnice: Lasc, Bendrea, Praznicu, Alb, Cotuna, Mândrilă, Tamaş, Petrescu, Sturzescu, Bratca": Bh 2; „Localnice: Florea, Brânda, Ban, Sferle, Agud, Oprea, Vaida; sosite: Mara, Ardelean, Mladin, Borzescu, Irimie, Tripe, Guler, Foghiş, Husăşan, Burca; mai numeroase: Florea, Brânda, Ban, Bologan, Agud, Sferle": Bh 3; „Localnice: Petrila, Coiţa, Jurcuţ, Mihele, Neaga, Corbuţ, Ispas": Bh 4; „Localnice: Crăciun, Drăgan, Haiduc; nu prea sunt din alte părţi": Bh 5; „Localnice şi mai numeroase: Burdan, Câmpan, Creţu, Şicos, Cura, Huplea; venite: Roxin, Netea": Bh 6; „Localnice: Benieştii, Cociubeştii, Demieştii, Bulzăneştii": Bh 7; „Localnice: Ardelenii, Miculii, Costeştii, Cireap; nu prea au venit din altă parte": Bh 8; „Venite din Roşia: Tipea, Mitică, Codobeni, Tileagă, Cabău; din Curăţele: Băcuş, Dan, Tomelea, Petrila, Hus, Miclăuş, Buştea, Bogdan; din Sohodol - Lazuri: Pantea, Rus, Brândaş. Mai numeroase: Bonca, Pup, Miclăuş, Codoban": Bh 9; „Localnice: Demian, Paşc, Gavriş, Mierluţ, Cheregi; nu au venit decât accidental, prin căsătorie": Bh 10; „Localnice: Maliţa, Gherle, Bolojan, Târlă, Duma, Bocoi, Petriţa, Biriş, Pocioianu, Bonca, Ciuhandru, Turcu (într-o parte a satului), Belde. Nu au venit neamuri numeroase din alte părţi. Întâi au fost populate dealurile. Pe la 1850, fraţii Marcon au depus pentru biserică sume mari de florini, formând fondul de construire a bisericii": Bh 11; „Localnice: Tulvăneşti, Bursăseşti, Judeşti, Petrişoreşti, Măleşti, Filipeşti; puţine venite din altă parte; au venit câteva familii după 1952, din cauza şantierului; în sat nu s-au stabilit decât 2-3 familii": Bh 12; „Localnice: Savu, Onu, Avlădichii, Mihăeş (Asavului)": Bh 13; „Localnice: Ghiurău, Derecichei, Pop, Filimon; nu sunt veniţi din altă parte": Bh 14; „Localnice, cele mai vechi: Ile, Tăt; venite: Tripon, dinspre Hintiriş, Mierag; Nicodin, din

https://biblioteca-digitala.ro

satele din jur": Bh 15; „Localnice: Moteşti, Blaştin, Burţeşti, Crăciuneşti. Mulţi din Fonău (ex. Burţeşti); au venit foarte multe familii, au creat uliţa Fonăoanilor": Bh 16; „Localnice: Pescaru, Păcuraru, Pop, Jurcă, Gavriluţ": Bh 17; „Localnice: Bandici, Pop, Boroş, Derşidan, Iacob, Bibarţ, Bozântan, Jurcău; nu au fost neamuri [venite] ci numai izolat ceva muncitori pe la ferme": Bh 18; „Localnice: Şandor, Crecan, Cuibuş, Fekete, Goia; înainte de 1918 au venit din satele învecinate: Poşa, Holhoş": Bh 19; „Localnice: Şpan, Raţa, Mureşan, Igna, Cot, Pop, Popan, Bogdan, Ghiţă, Laman, Iacoş, Roatiş, Laza; sosite: Iurhas, Eleciuc, Lenghel, Manta, Neamţ": Mm 1; „Localnice, mai vechi: Băsan, Pop, Sasca, Crişan, Silaghi, Mărios; sosite: Calauz (din Girdani, Mureşan), Roatiş (ambele aduse de contele Bellu), Sigheti; mai numeroase: Pop, Roatiş, Mureşan": Mm 2; „Mai numeroase: Chifor, Pop, Satmari, Lenghel; mai vechi: Chifor; nu s-au prea aşezat neamuri noi în sat": Mm 3; „Localnice: Bud, Tămaş, Berindea, Marinca, Ciceu, Toporan, Pop, Tibil": Mm 4; „Localnice: Motâca, Griga, Popeni (Pop), Găvrilaş, Cărăjăn, Jurja, Goja, Macarie, Zetea sosite: Râş, Robaş (din Medieşul Aurit)": Mm 5; „Localnice: Pop, Rednic, Pârja, Feier; sosite: Dunca (din Şieu), Bercea (nu se ştie de unde au venit), Bederan (din Bedeu – Cehoslovacia). Pe timpul Mariei Tereza, maramureşenii trebuiau să servească 12 ani în armată (un om din Bereu a fugit din armată şi s-a stabilit ca servitor în Giuleşti), Hotea, Borca, Bud (din Budeşti), Oniţa, Pătcaş, Lazăr, Codrea, Bodrea, Iura": Mm 6; „Localnice: Pleşi, Dunca, Balea, Chindrişi, Perţa; mai numeroase: Dunca, Pleş, Chindriş; mai vechi: Balea, Chindriş, Dunca": Mm 7; „Localnice: Tulici (Tuliceştii, au fost iobagi), se pare că ei au făcut şi bisericuţa; Pop (Popenii); sosite: din Ştefăneşti: Pascu (Păştenii, nemeşi)": Mm 8; „Localnice: Petrovai, Netrebici, Jujac, Mihalca; sosite: Gaborean (din Năsăud), Ilişiu (din Ilişeşti), Pop (din Vatra Dornei)": Mm 9; „Localnice: Filip, Fonai, Răţenii, Tămăşenii, Burţulenii; sosite: Mihălcenii (din Copalnic – Mănăştur): Mm 10; „Localnice: Burnăreşti, Dănceni, Şuşterţi, Grădeşti, Mihăleşti, Bizăieşti": Mm 11; „Localnice şi mai vechi: Stani, Popeni; mai numeroase: Popeni, Stani, Holdiş, Şteţ, Tite, Turdeni; mai noi: Tivodar (Bideu), Ţurca (Câmpulung), Mănăilă (Ardeal), Turdeni (Turda), Holdiş": Mm 12; „Localnice: Ciocotişan, Bârda, Andreica, Costui; puţini au venit din altă parte – Cherecheş, din Chiusbaia": Mm 13; „Localnice şi mai vechi: Oşanu, Crişan, Varna, Anton; a fost unul de l-a ciufulit Cocoş; cred că Tudor îl chema sau Ardelean; era un fel de comandant la Rădaia. Gospodăria lui Cocoş era pe deal. Eu îl ţin minte pe feciorul lui Cocoş, [pe care-l chema] Indreica Nuţului. Mai noi: Mureşan, Micaş; din alte părţi nu au prea tras aici, că erau pământuri rele": SM 2; „Localnice: Bura, Paul, Flore, Paşca, Dron, Dancea, Homa, Zele, Moşica, Bene, Taur; mai numeroase: Bura, Flore, Paul, Dancea; sosite: Ştefuţ, Bolbob": SM 3; „Mai vechi: Hulban, Codreanu, Balogh, Vogel, Kis, Zima, Gabor, Karoly; mai numeroase: Pop, Sabău, Vogel, Balogh, Zima": SM 4; „Localnice; Alexa, Gherman, Hanga, Covaci; sosite: Fentzi, din Cluj": SM 5; „Un sfert din sat este sosit din Şişeşti: Ţineghe, Cicotişan, Todorea, Tărâţă, Bonto": SM 6; „Localnice: Zima, Vezentan, Apan, Negruţiu (azi Negreanu), Moldovan, Zob, Corondan, Ilieş, Roman; Zob, Roman şi Zima – familii de luptători din 1848; sosite: Pop, Bădescu, Filip, Blaga, Popescu. Familiile Apan şi Cordoş au dat oameni care în 1918, când încă nu ajunsese armata română, au trecut graniţa la Alba Iulia şi au semnat pentru unirea Transilvaniei cu ţara; la fel s-a întâmplat şi cu familii din alte sate": SM 7; „Localnice: Bontea, Borotea, Cădarnii, Bala, Süveg, au cumpărat pământul de la groful Karoly": SM 8; „Localnice: Ciocan, Ciorbă, Sas, Mihoc, Oros; sosite: Buzgo (din Maramureş), Seleveschi (din Firiza), Crăilă (din Apşa de Mijloc – URSS), Moaşca (din Ungaria; el exploata apa minerală)": SM 9; „Localnice: Mureşan,

https://biblioteca-digitala.ro

Silvăşan, Miculaş, Bogdan, Bulgăr, Kereji, Tăşnadi; sosite: Tudor (din Tulcea)": SM 10; „Localnice: Chiş, Ghileni, Dohăneni; sosite: Descaş (în ungureşte deskó – scândură, făceau cărăuşie), Pop (Maramureş), Mechereş": SM 11; „Localnice: Domuţa, Toduţ, Şipoş, Avram; sosite: Ciula, Roca, Popeni (Soconzel), Jejercui": SM 12; „Localnice: Glodan, Suciu, Bbordac, Molnar; sosite: Pruniţa": SM 13; „Localnice: Zimbru, Pop, Lucuţ, Ignat, Gherman, Cătălan; sosite: Feier, Farcaş": SM 14; „Localnice: Fernea, Cristea, Pop, Buzilă, Bogran, Blaga; sosite: Buzduga, Filea, Şimon, Buzduga, Ardelean": SM 15; „Localnice: Man, Popeni, Crişeni, Contreni, Moli, Cseh; sosite: Rakoş (mult mai târziu veniţi, prin sec. al XVIII-lea)": SM 16.

PĂRŢILE SATULUI

Denumiri: „Erau două sate: Băuţarii de Sus şi Băuţarii de Jos; uliţe: Obejenilor, Islazului, Gării, Văranilor; Băuţarii de Sus avea şi satul Strâmba (ulterior Cornişor). Din 1968, un singur sat – Băuţar": CS 1; „Capul Satului, Pră Coadă, Ţigănia": CS 2; „Către Pădure, la Câmp (ţarină), către Doclin, către Bocşa": CS 3; „Deal (Ğeal), mijlocul satului, Valea, pă Luncă, în Ţigani. Uliţe: Bălăreştilor, Păuţeştilor, Potorescilor, de la Strajă (Străjii)": CS 4; „Dealu Butanilor, Dealu Măneştilor, Cotu Ţiganilor, Şâriţă, Pădurea Mică, la Ogaş, în Tufe, uliţa Măneştilor, a Ardelenilor, a Ţiganilor (nu mai sunt), către Moldova Nouă, către Sasca, Dealul Măneştilor, către Bozovici": CS 5; „Camăna Mică, Camăna Mare, la Prislop, pe Covergi, la Greci, Valea Topla, Frăţâncea; cătune: Izvor, Negidini, Strugasca, Surdelea, Bojia, Pogara de Sus, Cozia, Zoina, Lunca Zoinii, Zmogotin; gospodării risipite: Boruzi, Cireşel, Lunca Florii, sub Ploi, Rustin, Tbegu, Arsuri, Hora Mare, Hora Mică, sub Crâng": CS 6; „Pe Partea Asta, Pe Partea Cealaltă, în Cot, pe Ţărmuri, în Putna, Bosăconi, Ţărinoni, Cotovăt, Cănăbârş": CS 7; „Lunca, Filcheşti, Dosul, Partea de Sus; uliţe: Socacuri, pe Luncă, pe Dos": CS 8; „În Ţigănie, Vârtopeni, în Cruci, pe Ierugă": CS 9; „Partea stângă a râului: Cârşie; partea dreaptă: Şandronii, Mala Mare, Mala Mică, Iabuca, Mala Jucască, Mala Liţovească": CS 10; „Cătunu Mare, Arveţi, Bighei, Dealul Cimitirului, Zbog, sub Obrejă, Centru, la Ţigani": CS 11; „Troianu Mare, Ivăneasca, sub Coastă, Munteni, Soabe, Popeasca": CS 12; „Cetârna, Scaiu, Vernic, Drumu Mare": CS 13; „Slatina Mică sau în Rumâni (cu rumâni adevăraţi), Slatina Mare (popistaşi) cu Frăbic, Uliţa de la Podul Mare, Mahàla, Dealul; Uliţa ha de la Deal, Uliţa ha de la Vale": CS 14; „Socac (stradă), Socacul lui Ţoţa; Valea cu Piatră (veche), în Bujac, Din Jos, Boacele, Uliţa Budeşoniu, Socacul Năndronilor, a Chipuleştilor, a Chiconilor, a Codobeştilor, Mârzonilor, a Epureştilor, a Răuconilor, Băliconilor, a lui Daici, a lui Iosif Merina, a lui Boraci, Valeacu": CS 15; „Bogdăneşti, Marcitoni, Bârtăşoni, Ciocioni, Boboşoni, Buruleşti, Păsculeşti": Tm 1; „Uliţe: de la Deal, Mare, de către Morminţi, Socăcelul din Fabric (erau ţigani care făceau diverse obiecte de lemn), în Fabric de către Ghizdie": Tm 2; „Ciucovăţ, Centru, Uliţe: Lungă sau a Grozovanilor, a Doua, a Treia, Mare, Lungă, Pârvanumăr, Mehala; Între Nemţi, Între Sârbi, Între Români, cartiere oarecum grupate pe etnie, ca şi Satul Nou, acum locuit de unguri şi români. Cenadul este format azi din trei foste comune: Cenadul Vechi (colonizările germane), Cenadul Mare (români) şi Cenadul Sârbesc (colonizările sârbeşti)": Tm 3; „Partea nemţească (centru), Partea românească, Telep sau Uj Telep («colonia» maghiară), Kiss Telep (colonia mică), azi, satul Colonia Mică, comuna Făget". Tm 4; „Socacul Verde, înfiinţată mai recent,

https://biblioteca-digitala.ro

creştea iarba pe ea (români, jumătate, sârbi, jumătate), Socacul nr. Unu (jumătate români, jumătate sârbi), Socacul Vârceica (români), Socacul Tutuionilor (români), Socacul Mare (români), Cartiz (colonişti români aduşi în 1928, de prin Apuseni, de la Vidra, Avram Iancu)": Tm 5; „Strada Ştiucii, Drumul Sălbăgelului, Drumul Mare, Drumul Căminului, La Bucă-n Deal, În Cotul lui Lala": Tm 6; „Lunca, Şuşara, la Drumu Mare": Tm 7; „Părţile mari: Delonii şi Susenii; detaliat: Voloveţ, Giaia, Ogaşu Bilonilor, Buleava": Tm 8; „Uliţe: Mare, a Băionilor, spre Gară": Tm 9; „În Vale (români băştinaşi), În Deal (nemţi şi români); au mai apărut: Satul Nou (colonişti ardeleni veniţi în 1956). Uliţele satului: Drum către Timişoara, Strada Bisericii, Drum către Variaş, Strada Principală (unde se află primăria), Drum către Strada Principală": Tm 10; „Putoni (răsărit), Munteni (apus), Băleşti (nord)": Tm 11; „În Sus, În Jos, uliţe: de la Moară, de la Tabără, Pârâul Bisericii": Tm 12; „Pe Deal, Bongeac, pe Cot, la Drumu' Mare, pe Margine, Uliţa Mare, Valea (Bungac); uliţe: Marginea, Deal, a Bisericii, Mare, Drumul Buteniului, Cotu, Drumu' Mare": Ar 1; „Hârlăieşti, Răditeşti, Şimand, Bujaciu; uliţe: Mare, a Plopilor (fosta Uliţa Domnească), Mică sau Fluerăşească, Bujacu, Şimandu, Răditească": Ar 3; „Din Sus, Casa Satului, lângă Biserică, uliţa Popii, Cladoviţa": Ar 4; „Uliţele, după numele de familii; alte străzi: strada Bisericii, uliţa lui Tinca, a Cuceştilor, a lui Mihet, către Scăpătat, către Gară, către Ionţişor, către Oveze, către Glămce, uliţa Târgului": Ar 5; „Denumiri de uliţe, părţi de sat şi crânguri: Morăreşti, Grozăveşti, Hajari, Goleşti, Livideşti, Tăceşti, Cadrineşti, Moţoleşti, Lisieşti, Tonţeşti, Gligoreşti, Goreşti, Bănceşti, Ghiţeşti, Popeşti, Dumeşti. Ţinutul Hălmagiului: Hălmagiu, Hălmăgel, Băneşti, Ţoheşti, Poienari, Târnoviţa, Sârbi, Luncşoara, Brusturi, Leştioara, Leasa, Bodeşti, Tisa, Ţărmure, Ioneşti": Ar 6; „Tolchiş, Pă Vale, Şebric, Uliţoiu Bâcului, Pietriş, Uliţa Mitrofanului, Ulicioara, pă Vale": Ar 7; „«Tăblie de sat» (parte): Cutoş, Forviz, Broşteni, Felhaz, Berarie, Satu Nou, Coreea; uliţele nu au denumiri, casele au numere de la 1-1547": Ar 8; „Din Jos, Din Sus, Bujac, Ţigani": Ar 9; „Bârcărie, Mudiu, Piceri, Ciulha, Sichiu (mai nouă); oamenii se porecleau picioreni, ciulheni, după partea de sat unde locuiau": Ar 10; „Suseni (partea de sus a satului), Broscari (partea de sat lângă care se află o baltă), Locureni sau Între Locuri": Ar 11; „Ceru, pe dreapta Troaşului; Cărunta, pe stânga Troaşului": Ar 15; „Cleciova, Săliştea, Drujin": Ar 16; „Curtice (înspre şosea, teren puţin în baltă), uliţe: Mare, Oarbă (erau pomi mulţi şi nu se prea vedea), Rămânească (pe jos, pe vale)": Ar 17; „Josani, Susani, Lăzăşti, Greceşti, Goineşti, Nistoreşti; uliţe: Răcoaia, Bosnia, Barcu, Rancului, Cărbunare, Mare": Bh 1; „Hârtoape, Valea Satului, Pusta, Tomnatec, Faţa Ianoşei, Lunca": Bh 2; „Vălani, Susani, Josani, Gropaşi, Vale cu uliţele: Mare, Gării sau a Câmpului, mai înainte": Bh 3; „Telep, partea dinspre gară; Corbuţeasca, maghiari; uliţe, după genealogii şi Corbuţeasca, Strâmta, Noroioasa": Bh 4; „Ciocoi, Muierişte, Satu Nou, Sat": Bh 5; „Vatra (centrul aşezării), Peste Ier, Ierul, Spinuş, Rătuşel (locul cel mai nou), Cioncoiu, pe uliţa Ţiganilor, pe Boiumb": Bh 6; „Mohoara (în sus), Curtiş (în jos)": Bh 7; „Uliţe: Grozeşti, Judeşti, Lucuceni, Miculi, Bodani (acum Josani); este aşezare genealogică pe uliţe": Bh 8; „Roşeni, Curătălani, Lăzărani, Sohodoleni, Dobriţeni": Bh 9; „La Hălăştău, lângă Izvor; uliţe: Câmpului (nu erau case; au apărut numai din perioada interbelică), Bisericii, pă Deal": Bh 10; „Oraşul de Jos, Valea Ştezelor, Ţarc, Poiana, Curătura, Paniţa, Teiş, Dos, Sub Dos, Luşta, uliţe: Căbăiască, Perţească (Perţ), Dumeşti, Topliţa, Ţarina, Runcuri, Sforaş (La Foraş), Apateu, Frăpţinoasa. La Lazuri: Măgura (colibe), între Arini": Bh 11; „Susani, Josani; uliţe: Baracului, Todii, Lucească, Tulăiască": Bh 12; „Brungundie, Verde, a Cimitirului (Temeteului), Pădure, Teleagelor": Bh 13; „Partea cea mai veche a satului este de la

https://biblioteca-digitala.ro

biserică în jos, spre intrarea dinspre Oradea. Biserica era la capul satului, apoi satul s-a mărit în toate părţile; părţile satului: Susani, Josani, Dobra, Ardele; uliţe: Mare, Almaşului (în trecut, a Ţiganilor sau Mică), Lighet": Bh 14; „Părţile satului: Josani, Susani, Covata, Ileşti; uliţe: Pă dincolo de Apă, Pă dincoace de Apă, Covata, Pă Pârâu": Bh 15; „Uliţe: a Cimitirului, Andrei Mureşanu, Ialomiţei, Românească, Emanoil Gojdu, Avram Iancu (strada Mare, care duce la băi), Kiştinca, Baron Şaguna (acum Plaiului), Gh. Lazăr, a Fonăoanilor, Ronka Cerăi, (spre băi), Silvaşu (în stânga gării, pepinieră)": Bh 16; „Dincoace de Criş, Jomaniţă, Dincolo de Criş, Ceramişti; uliţe: a Popii, a Bălangului, a Pieţii, a Gării, a Codrişorii, Tolgheş, Cutiş, Ţigănie": Bh 17; „Spre Vii, Cioreni, Pădureni; nu erau înainte uliţe; după 1923: Viilor, Eroilor, Bucureşti, Dorobanţului, Piaţa Ginta Latină, Mitropolit Ioan Vancea, Oituz, Mărăşeşti – până în 1948; după care au fost iar schimbate: Lenin, 23 August etc": Bh 18; „Uliţe: Mare, Drumul Bogomirului, al Şilindrului, strada Bogar (o familie numeroasă), Vărzari": Bh 19; „Deal, Puste, Terti, la Pădure, pe Fânaţe (s-au dat locuri de casă după reformă), pe Deal, la Drumu Tării, Dealul cel Unguresc, uliţa Pustii, uliţa Mare, Valea Şirul Mic, Şirul Mare": Mm 1; „Dinspre Tigana, uliţa Râturilor, a Săliştii, a Bisericii, Mare, pe Râpă; partea cea mai veche, spre sud, Băsan; înspre răsărit: Păşune, la Cioacău, la Angău, din Jos, Râturile, din sus de derumul Băii, Pomenile Vechi (date de popa Gheorghe la oamenii săraci), Pomenile Noi (de la reforma agrară), Râtul pe Sălaj, la Baltă, Râturile la Ulmeniş, Râturile la Colatană, Râturile la Mărăşag, Râturile la moara Florii, Dealul Capei, Dealul Odeştilor, Dealul de la Tigana; uliţe: a Precupenilor, Budii, de la Cimitir, a Reşenilor, a Morii, Drumul Principal": Mm 2; „La nord: Pe Poiană; spre est: La Peştere; pe şoseaua spre Lăpuş: Pe Dos; spre miază-zi: Pe Corni; spre sud-sud-vest: Pe Piaţă; spre vest: Pe Dumbravă. Toate aceste părţi de sat sunt în acelaşi timp şi uliţele. Apoi, Pe Vale (Valea Boiului care se varsă în Lăpuş), Dâmbul Bisericii (lângă Dâmbul lui Chifor), Dealul Curţii, (spre sud de centrul satului, unde au fost moşii ale latifundiarilor): Mm 3; „Suseni şi Josani": Mm 4; „Viile Cicârlăului, Valea Negruţii, Valea Mare, Sub Coaste, Călimani, Cicârlăuţ": Mm 5; „Susani, Josani, pe Berceasca, Valea Săratei; uliţe: a Popenilor, a Morii, Oros, la Toma, la Dispensarul uman, Dispensarul veterinar, După Râu (Potic, Măzăriştea), Borca, Şipot, Biserică, Baie comunală, PTTR": Mm 6; „Ieudişor, Toptile, Coasta Băleştilor, Râtu Iezerului, după Deal, la Cobor, la Vădiuc, Plopşor, Mânăstire, Gârbova; ulicioare: Olariului, Marius, Domnească, Lupului, Tăloaie, Gănău, Cătunii, Călii Bochizii, Cănţilăriei": Mm 7; „La sud: Drumul în Jos; la vest: Coasta, Balta, Handal, Lab', Lunca Morii; la nord: Drum în Sus, la Ţigani; la nord-est: pe Şes, pe Deal; la est: Mischireni; uliţe: a Dispensarului, a Piţişenilor, a Bisericii, a Labului, a Pârâului, Lunca Morii, a Şesului, a Dispensarului veterinar, Dumbrăviţă, a Coastei, a Malului, pe Grui": Mm 8; „Satul are părţi: liniară, tentaculară şi risipită: partea liniară de-a lungul şoselei naţionale, cca 7 km, Centrul; partea tentaculară: Valea Satului, Valea Mocearschi, Valea lui Maftei; partea risipită (fără reţea de drumuri): sub Deluţ, după Deluţ, Ciungi, sub Chiceră, Valea Neagră, Hera. Uliţele satului: Hodoroba, Häringeni, Bonguru, Gheorghe a Tipla Ciapac, Gabor lui Sandor, a Dispensarului, a Ţărăncii, Irilisca, Rătenilor, Blihoaie, Păgoaie, Deluţ, Depozit, Gabor Bilaşcu, Gabor Anică, a lui Pătru Moaşei, Drumu Gării, Ruja, a Ţiganilor, Drumu Vechi, Mocioarschi, Drumu sub Chicera, Drumu Crasnei; Podu Mocearscului": Mm 9; „Joseni, Dealu, Groapa": Mm 10; „Joseni, Suseni, Valea Bistriţei, Valea Caselor, Repedea, Valea Teiului, Cârligata, Burnăreasca, Valea Largă, pe Iza": Mm 11; „În Toc (Runcături), Şaroşa, după Săpânţa (dincolo de apă), la Livadă, la Chirileala, Pojorişti (Săpâncioara), Vârful Scaunului, Lazuri,

https://biblioteca-digitala.ro

la Dumbrava, la Hăbdeag": Mm 12; „Dâmbu Mare, Vale; uliţe: a Licului, Şorecari (Şuvere), a Prilogului, a Străjii (Bota Străjii), a Popii, a Şcolii, Fănoaie, după Sat, Sătenesc": Mm 13; „Părţile satului: Pietriş, Şes, Valea, Deal, Calea Asuajului, Dealul Popii, Hăbăisc, Satu Nou, Gropi. Uliţe: Drumul Ţării (drumul principal), Pietriş, Deal, a Satului şi toate celelalte părţi ale satului": SM 2; „Sub Piatra Cornii, Păşteni, la Măgurice, Vârşor, în Groape, Zăpodie, în Mociră, Valea Mare, Gruiu, Ceaslăş, sub Coastă": SM 3; „Sub Ogrăzi, strada Ungurilor, Tohat, Telep, Vetrele noi (după 1921), Bucureşti, Şaşir, Vlad Ţepeş, Fischert": SM 4; „Uliţa Principală, strada Strâmbă, Colonia": SM 5; „Sf Ioan (strada Ianoş), Din Josu, Din Susu, Locuri Vechi, Locuri Noi": SM 7; „În partea Din Sus sunt numai români; în partea Din Jos, amestecaţi; uliţe: Mare, uliţa a Treia, Cu un Rând, Ungurească": SM 8; „Drăgniasa; uliţe: Mare, Hâroasa, a Bisericii, a Şcolii, Ciocăneşti, Scînteia, Şucătăi, Copăcei, Mocira, Gârceasca": SM 9; „Banatul, partea cea mai veche; Uişor, Uiuta, Homocşor, Tablaşor, Şiru Nou, Strada Popii, sunt mai noi, după 1921": SM 10; „Şicator, În Sus (Suseni), În Jos (Joseni)": SM 11; „Dealul Bisericii, Dealul ăl Mare, Ponoare, uliţa spre Ţigani, Cartierul Ţiganilor, Vale": SM 12; „Josenii, Susenii, Huta, Bobolea": SM 13; „Se cheamă sectoare: Călineţe (partea centrală), Vâlceleni, Dâmbeni, Josani, Ungheni, Uliţa Mare, Susanii de Jos, Susanii de Sus, Tompa, Gherţa Mare, Turţ Băi, Tompa (aici a fost o mină foarte veche); toate aceste părţi de sat sunt despărţite prin zone neconstruite": SM 14; „Ciomârla, Barc, Mociră, Satu Nou, Curu Dracului, Măierişte, Ruptura; uliţe: a Ciomârlii, a lui Audărcău, a Ghiurichii (a Şchiopenilor), a lui Relinschi, a lui Erdăus, ulicioara lui Bogdan, Drumul Podului": SM 15; „Sectoare: Puturoasa, Centru (strada Principală şi strada Mică), Pădure, Pârâşa, uliţa Băilor, Luste, Vale": SM 16.

Întemeieri de noi aşezări: „Vârşeţ, Vlaicovăţ, Marcovăţ (toate din Iugoslavia)": CS 7; „Au fost împroprietăriţi la Dolaţ şi Fibeş": Tm 10; „În anul 1896 mai mulţi locuitori din Şeitin au plecat în Dobrogea, întemeind satul Răbegia (astăzi Haţeg) în judeţul Constanţa. Au plecat pentru că au primit pământ. În 1900, mai multe familii au plecat în localitatea Bethhausen (Timiş)": Ar 11; „Vinga Nouă (acum îi zice Călugăreni), cam după 1910": Ar 17; „După 1918 cca 30 de familii s-au dus la Salonta şi Avram Iancu": Bh 1; „Tot în moşia satului, de la primărie au fost date locuri de casă, după 1920 şi s-a făcut Satu Nou": Bh 5; „Au populat ulterior şi alte dealuri": Bh 11; „După 1945, împroprietăririţi, [au făcut case] la Lighet, Ardele, în partea de sus a Susanilor, în Câmp": Bh 14; „Silvaşu": Bh 16; „Doar străzi noi: spre Cioreni – Cireş, spre Salacea, Sub ogrăzi": Bh 18; „Cred că berbicenii au înfiinţat satul vecin Berbeşti": Mm 6; „Lucăceni (Satu Mare), colonizări": Mm 13; „Nu, cu excepţia a cca 50 de familii; oamenii au plecat colonişti în Banat": SM 9; „Strada Lungă din Sânnicolaul Mare (Timiş)": SM 16.

PORECLA SĂTENILOR

„Simon Gyorgy a fost groful. Bătrânii au cumpărat pământ şi muntele de la el. Groful a fost de la Ciula. De aceea cei din Băuţarii de Jos sunt numiţi ciuleni. Cei din Băuţarii de Sus au cumpărat pământ de la un boier din Valaţi. De aceea se numesc vălăţeni": CS 1; „Bârzăşteni; bufeni, locuitorilor veniţi din Moldova şi Pescari": CS 2; „Binişeni, olari (când mergeau cu oalele în alte sate, să le vândă. Se mergea tot în judeţul Timiş – Toronthal şi înainte de 1914, în Banatul Sârbesc, până la Panciu şi Beşcherec": CS 3;

https://biblioteca-digitala.ro

„Gugulani, gospodari care au avut livezi cu mere": CS 4; „Bufeni, cărbunăreni. Locuitorii de autointitulează bufeni - au venit bufenii, au făcut bufenii, au luat bufenii": CS 5; „Gugulani cu car cu mere, băcui cu oi (de la coada oilor)": CS 6; „Sărăcii, modoli (oameni domoli, molani, liniştiţi), băcui (crescători de vite, ajungeau în toate satele din depresiunea Almăjului)": CS 7; „Iabălceni": CS 8; „Almăjeni": CS 9; „Nu există; bătrânii pronunţă numele satului Meedica şi Megica": CS 10; „Pauri (ţărani). Aşa cum comercianţii se numeau greci, pentru că făceau comerţ, tot aşa noi eram numiţi pauri (ţărani) pentru că făceam agricultură": CS 11; „Vălihoieni (de la Valea Bonnului - cu doi n)": CS 12; „Rămnenţi": CS 13; "Ciobani şi slătinari, pentru că mergeau cu vite; dar era un termen generic pentru toţi cei care mergeau cu vite, indiferent de sat": CS 14; „Vărădeni": CS 15; „Berineni": Tm 1; „Ţiganilor din sat le zicea lingurari" : Tm 2; „Cenad - Curechi, Cenad - Varză, zonă de mari cultivatori de zarzavat": Tm 3; „Fenenţi": Tm 5; „Gâvojdeni": Tm 6; „Jebeleni" : Tm 7; „Ţunăşeni": Tm 8; „Pustinişeni": Tm 9; „Sârboveni": Tm 11; „Tomeşteni": Tm 12; „Bârsa-Spărguleasa, din cauza olarilor": Ar 1; „Chereluşeni" : Ar 3; „Cladoveni - creangă de aur pentru că aici sunt păduri multe şi pădurea e aur, că cladovenii erau bogaţi în păduri": Ar 4; „Gurahonţeni; deleni, pentru cei din satul Bonţeşti": Ar 5; „Cioară. Se zicea că hălmăgenii ar fi acoperit cireşii cu «lipidee» ca să nu mănânce ciorile cireşile": Ar 6; „Hăşmăşeni": Ar 7; „Măceni, cunoscuţi în toată ţara fiindcă vindeau «lebeniţă» la târguri la Braşov, Cluj, Sibiu, Oradea, Salonta, Arad": Ar 8; „Mişcani": Ar 9; „Socodorani": Ar 10; „Bulgari din Vinga": Ar 17; „Budureni": Bh 1; „Bulzani": Bh 2; „Căpălnani": Bh 3; „Ceicani": Bh 4; „Ciumegheni": Bh 6; „Crişeni - numai moţii ne spuneau aşa; în rest, pietroşani": Bh 8; „Colonişti": Bh 9; „Păuleni, păuleşteni": Bh 10; „Roşieni": Bh 11; „Vraii, după numele unor peştişori din apa Crişului Negru. Oamenii din Sălişte sunt mai iuţi şi mai mărunţi, asemenea peştişorilor vrai din Crişul Negru; se ocupau cu prinderea lor. Cei din Poiana erau porecliţi bici (tauri), din Vărzari, cocoşi, din Lelieceni, găinuşe, din Cărpinet, bune": Bh 12; „Sânmiclăuşeni, culani (de la Sf. Nicolae), curicheri (de la curechi - varză. Locuitorii cultivau multă varză, pe care o vindeau până la Braşov)": Bh 13; „Sârbeni": Bh 14; „Tărcăiţeni": Bh 15; „Tincani": Bh 16; „Vădani": Bh 17; „Văşădani sau năşădani": Bh 18; „La Keniz sau Voevozi (micul Bucureşti)": Bh 19; „Ardusădani": Mm 1; „Codreni": Mm 2; „Boieni": Mm 3; „Răşinari (au lucrat la pădurile de brad); celor din Sârbi li se zicea prune sărite; celor din Văleni, iconari (deşi nu se făceau icoane); celor din Bârsana, bunzari (cărăbuşi); celor din Glod, afumaţi; celor din Breb, cioate": Mm 4; „Cicârlăuani": Mm 5; „Pupeze": Mm 6; „Lăpuşeni; între ei, iobagi şi nemeşi": Mm 8; „Nemeşi": Mm 9; „Remeteni": Mm 10; „Guşeţi şi ovăşeni; la cei din Săliştea de Sus le spunem «bonzari». A fost un om care a mers la pădure. A luat cu el şi un ulcior, paste cu lapte. În ulcior s-au băgat bonzari. El s-a speriat de zumzetul lor şi a început să strige: Fugiţi, că vin tătarii!": Mm 11; „Săpânţeni": Mm 12; „Cai (şişeştenii), Foi (la Surdeşti), Pupază (la Cetăţele), Huhurezi (Negreia), Gărari (Dăneşti), Sărci (Bontăreni), Raci (Unguraşi), Cioară (Rus), Purici (Şendeşti)": Mm 13; „Cămărzani; bătrânii numeau satul Cămărzana": SM 3; „Colonizaţi": SM 5; „Medieşeni": SM 7; „Oloieri; cei de la deal ne spun câmpeni": SM 8; „Certezeni": SM 9; „Lebeniţori, celor din Sanislău; cartofori, celor din Ciumeşti": SM 10; „Săucani": SM 11; „Stânari": SM 12; „Turţeni": SM 14; „Pepeni": SM 15; „Vămeni": SM 16.

https://biblioteca-digitala.ro

OBLIGAȚII ALE SATULUI

Să transmită corespondența pe drumurile de poștă: Tm 4; „Se pare că pe aici a fost drum de poștă, între Oradea și Arad, dar nu se știe de obligații de transmitere a corespondenței": Bh 6.

Să păzească granița: CS 1, 4, 6, 9, 10, Tm 4; „Erau grăniceri prin naștere; aveau drepturi garantate prin lege, privilegii, dispuneau de pădurile statului": CS 2; „Azi satul este pe graniță": Tm 3; „Plăieși": Mm 6; „După 1918 a devenit sat de graniță": Mm 12.

Să încaseze vama: CS 1, Tm 4; „În sec. al XIV-lea era oraș cu drept de vamă": Tm 1.

Să asigure trecerea oamenilor și a mărfurilor peste râurile mari: „Erau piloți de cataracte, le spuneau «loți» și asigurau și paza corăbiilor ce treceau pe Dunăre": CS 2; „«Plăieși», conduceau convoaie de mărfuri": CS 4; „Pe Mureș, cu plutele": Tm 3; „Asigurau trecerea plutelor cu sare din Transilvania în Ungaria". Bh 17; „Să transporte lemne, cereale peste podul plutitor": SM 15.

Alte obligații: „Să îngroape morții găsiți în Dunăre, și azi": CS 2; „Obligații de cărăușie": Tm 4; „Să contribuie la întreținerea trupelor ruse, după 1848": Bh 3.

https://biblioteca-digitala.ro

CIMITIRUL

LOCUL DE ÎNGROPARE A MORȚILOR

În cimitirul satului. *Pe vale*: „Sunt două cimitire, unul ortodox şi unul catolic, ambele pe vale": CS 14; „Azi": CS 6; „Sunt două cimitire pe vale şi două pe deal": Ar 6; „Înainte de 1900, lângă biserica veche": Ar 7; „Pe vale, la marginea satului": Bh 10; „Unul dintre cimitire; sunt patru ortodoxe, unul unguresc, reformat, baptist şi unul evreiesc": Bh 17; „Sunt două cimitire; unul pe vale, lângă biserică şi la marginea satului": Mm 3; „Două cimitire": Mm 7; „Sunt trei cimitire, unul pe vale": Mm 13; „Sunt trei cimitire, şi unul evreiesc, părăsit; unul dintre cimitire este Din Jos de sat": SM 3. *Pe deal*: CS 8-11, 15, Mm 6, 11, SM 2; „La început; şi azi": CS 2; „Sunt trei cimitire: două ortodoxe şi unul baptist (înființat în 1918); toate trei sunt pe deal": CS 3; „Înainte": CS 6; „Sunt două «mortării», unul pe deal şi altul la marginea satului şi două parohii": CS 7; „Sunt două cimitire, unul ortodox şi unul catolic, alături, pe deal, la marginea satului": Tm 2, 5; „Sunt două cimitire, ambele pe deal, spre marginea satului: unul este al Susenilor şi celălalt al Delenilor": Tm 8; „Sunt două cimitire, amândouă pe deal; unul este lângă biserică, dar amândouă, deşi separate, sunt în mijlocul satului": Ar 4; „Sunt două cimitire pe deal şi două pe vale": Ar 6; „Şi azi": Ar 7, 15, 16; „Pe platou; în Bulz erau trei cimitire, în afara celor din gospodărie: un cimitir, în centru, dar nu prea e folosit; un punct pe dealul Tomnatec, unde sunt morminte mai multe; la Padini, pe valea Iedei, între hotare": Bh 2; „Sunt două cimitire, unul pe deal şi altul în centrul satului, lângă biserică, ambele ortodoxe": Bh 11; „Un cimitir, pe deal, la marginea satului": Bh 15, SM 12; „Unul, pe deal": Bh 17; „Au fost trei cimitire; unul este azi închis. Azi, unul pe deal şi celălalt la marginea satului": Mm 2; „Unul la Grui": SM 3; „Pe deal sunt două cimitire: unul ortodox şi unul reformat": SM 8; „Sunt opt cimitire, inclusiv pe deal şi la biserică: în Prihoade, la Leş Dumitru, la Ungheni, la Sâmbăleasca, la Turț Băi, la Ciuceasca, la biserică": SM 14. *Lângă biserică*: CS 9, Tm 4, 6, Ar 16, Bh 1, 2, 7, 12, Mm 11, SM 16; „Mai demult": Tm 10, Bh 3; „Cimitirul ortodox": Tm 12; „Se ştie că de foarte mult timp cimitirul a fost în curtea bisericii; azi, nu": CS 13, Tm 13; „Este un singur cimitir, lângă biserică, la marginea satului": Ar 17; „Pe locul actualei biserici, este un cimitir vechi, românesc; ulterior a fost grădină şcolară; se spune că pe acolo umblă «milostivele»; nu se mai îngroapă acolo azi": Bh 6; „Un cimitir, lângă biserică, în centrul satului": Bh 8; „Aici este numai cimitirul eroilor necunoscuți": Bh 16; „Şi azi": Mm 4; „Sunt şase cimitire, în afara celor familiale. Unul este lângă biserică şi celelalte la marginea satului, care este răsfirat": Mm 5; „Sunt cinci cimitire, din care unul ortodox, la biserica din Baltă, altul, tot ortodox, la biserica din Dâmb; unul ortodox în Podireni, unul romano-catolic şi unul pe Coastă, pentru sinucigaşi": Mm 8; „Sunt două cimitire, unul în comună, lângă biserică, al nemeşilor, numit «țintirim»„: Mm 9; „Sunt două cimitire; unul, cel din curtea bisericii, unde se plăteşte locul; este Cimitirul Vesel": Mm 12; „Sunt trei cimitire; azi unul s-a închis. Unul este lângă biserică": SM 2; „La Vârşor, la Dâmbul Roşu; azi, aici se plăteşte locul cu 500 de lei": SM 3; „Sunt trei cimitire, dintre care unul evreiesc, părăsit; cimitirul ortodox de lângă biserică era la biserica veche din lemn, pe locul căreia se află actuala biserică din zid, care datează din 1862": SM 7; „Lângă biserică, cei mai înstăriți, întrucât azi se plăteşte, cca. 2500 de lei": SM 9. ***În centrul***

https://biblioteca-digitala.ro

satului: CS 1, 4, 9, Tm 7, Bh 2, Mm 11; „Două sunt în centru: într-unul, al bisericii, se plătea locul; în celelalte trei, nu se plătea locul": Ar 6; „Sunt şi în centru, şi la marginea satului; sunt trei cimitire ortodoxe, unul catolic şi o sectă": Ar 10; „Există un singur cimitir pentru: ortodocşi, romano-catolici, catolici, penticostali; sectanţii sunt îngroapaţi mai la margine; sinucigaşii, la o margine": Bh 4. *La marginea satului*: CS 5, 7, 8, 10-13, 15, Tm 1, 7, 13, Ar 3, 5, 7, 8, 10, Bh 7, 9, 13, Mm 10, 11, SM 6, 7, 11, 15, 16; „La morminţi, în Poiana Raichicea; şi azi": CS 2; „Sunt două cimitire, unul ortodox şi unul catolic, amândouă la marginea satului": Tm 3; „Catolicii şi protestanţii au un cimitir comun, în marginea satului; cimitirul evreiesc era în ţarină. Termenul local pentru cimitir este «progade»„: Tm 4; „Sunt trei cimitire, toate trei la marginea satului. Toate au şi catolici, şi ortodocşi. Sunt aşezate în trei colţuri ale satului, două, în vest şi unul în est": Tm 9; „Azi; sunt trei cimitire: unul pentru români, altul pentru sârbi şi unul pentru nemţi. Toate sunt unul lângă altul, la marginea satului": Tm 10; „La sudul satului": Tm 11; „Cimitirul catolic": Tm 12; „Sunt două cimitire, unul ortodox, într-o margine a satului şi altul baptist, în altă margiNe a satului. Termenul local este «morminţi»„: Ar 1; „Morminţile din Sus şi din Jos; sunt două cimitire": Ar 9; „Este un singur cimitir": Ar 11; „Azi, în cimitirul pocăiţilor": Bh 3; „Un «temeteu» la marginea satului": Bh 5, Mm 1; „Lângă hotar, lângă încrucişarea de drumuri Ghiorac şi Jula este un cimitir maghiar, vechi; tot la marginea satului este un cimitir românesc unde se îngroapă acum; este şi un cimitir mic, al baptiştilor": Bh 6; „Sunt două ortodoxe: unul la marginea de sus, altul, la marginea de jos. Sinucigaşii erau înmormântaţi dincolo de gardul cimitirului": Bh 14; „Sunt două la marginea satului, unul, pe câmp. În Tinca sunt două cimitire ortodoxe, unul reformat, unul catolic, unul evreiesc, unul baptist, unul penticostal": Bh 16; „Două, la marginea satului": Bh 17; „Sunt două, ambele pe teren arabil, şes": Bh 18; „Un singur cimitir, pe deal, la marginea satului": Bh 19; „Este o capelă la Poieniţă": Mm 4; „Cinci cimitire la margine": Mm 5; „Unul dintre cimitire, numit «temeteu» este la marginea satului, pentru venetici şi porţieşi; aici se înmormântează gratuit": Mm 9; „Este pe vale, la Dumbravă": Mm 12; „Sunt trei cimitire; două sunt la drumul mare": Mm 13; „Sunt cinci «temeteie» (cimitire) în funcţie şi patru dezafectate; românii, ungurii, şvabii se îngroapă fiecare la neamul lui": SM 4; „Sunt două corpuri de cimitire, de o parte şi de alta a şoselei: unul este cimitirul ortodox şi altul pentru romano-catolici, evrei, reformaţi şi pocăiţi": SM 5; „La Fărtăi": SM 9; „Sunt două cimitire ortodoxe: unul în marginea de vest şi altul în cea de est; mai sunt trei cimitire: catolic, evreiesc şi reformat": SM 10; „Sunt patru cimitire, la marginea satului, la Huta şi Bobolea": SM 13.

În moşia satului: „La început cimitirul a fost în Gruneţi (fosta vatră); apoi a fost mutat la Obreje, de unde biserica de lemn a fost demontată şi mutată în actuala vatră. Ea a fost vândută în satul Dalci. Cu banii respectivi s-a făcut una nouă, care e şi azi": CS 4; „Între hotare, la Padini, pe Valea Iedei; şi azi": Bh 2.

În cimitirul familial: „Înainte, o parte din sat; azi, numai două familii mai au cimitir familial": Ar 15; „Şi azi sunt": Mm 5; „La Dâmbu Roşu, la Piatra Cornii, la Ionici, pe Ceaslăş, la Bura Simion": SM 3.

În gospodărie: „Înainte; azi, nu": CS 1, Ar 6; „Copiii nebotezaţi erau îngropaţi în grădină": Tm 4; „O parte din sat, înainte": Ar 15; „Şi azi": Bh 2, Mm 11; „Înainte, în

https://biblioteca-digitala.ro

grădină”: Mm 10; „La Şoani, Alexandru Erdös, fost preot ortodox”: SM 9; „Nu înainte, dar azi se pare că Martorii lui Iehova se mai îngroapă în grădina lor”: SM 14.

Pe şes: Ar 5.

Pe graniţă: „Azi, sunt îngropaţi pe graniţă cei ce sunt împuşcaţi [cei care încercau să treacă frontiera în Iugoslavia]”: Tm 8.

ÎMPĂRŢIREA CIMITIRULUI

Pe spiţe de neam: „O fată se muta şi cu locul de veci în neamul în care intra; şi azi”: CS 2 ; Tm 7; „Dacă este loc”: CS 14, Tm 9; „Soţia sau soţul se îngroapă lîngă părinţii ei (ai lui)”: Tm 13; „Şi azi”: CS 3, 6, 9, 10, 13, Ar 4, Bh 2, Mm 3, SM 13; „Pe măsură ce continuă decesele”: Bh 1.

Pe familii: CS 2, 5-15, Tm 2, 3, 5, 6, 8, 11-13, Ar 9, 10, 16, 17, Bh 1, 3, 8, 12, 15, Mm 5, 7, 8, 11, 13, SM 6, 9-11, 14; „Da, plaţul din morminţi”: CS 4; „Mai rar”: Tm 10; „Înainte”: Ar 15; „Pe cât posibil”: Bh 11.

Indiferent cum: „De-a valma”: CS 1, Ar 5; „Se îngroapă unde au loc”: CS 15; „Oricum”: Ar 6, Mm 4; „La rând”: Tm 4, 10, Ar 7, 8, Bh 4, 5, 9, 10, 13, 18, 19, Mm 1, 6, 10, SM 2, 5, 8, 12, 16; „În ultimul timp, locuri rezervate”: Bh 4, 18; „Foarte rar, soţii se îngroapă împreună”: Bh 6; „Înainte; de câţiva ani se obişnuieşte să se mai lase câte un loc pentru un alt membru al familiei”: Bh 14; „În cimitirul familial îngăduiau şi vecinii, dacă mai aveau loc”: SM 3.

MOŞTENIREA LOCULUI DE ÎNMORMÂNTARE

Oricine: Bh 17.

Băiatul cel mare: Tm 7, SM 13; „De obicei; şi azi”: CS 2, 7, 9; „Da, cel care rămânea în casă [părintească]”: CS 4; „Înainte”: CS 6, 10; „Şi azi”: Mm 11.

Băiatul cel mic: Mm 7; „Moşteneşte locul cel care rămâne moştenitor în casă; tradiţia este ca să rămână băiatul cel mic sau, uneori, cel mai drag şi grijuliu”: CS 12.

Băiatul care moştenea casa părintească: Ar 15; „Cutumiar, băiatul”: Bh 8.

Fata cea mare: „Dacă nu erau băieţi”: CS 9; „Şi azi”: Mm 11, SM 13.

Fata cea mică: Mm 7.

Fata care moştenea casa părintească: Ar 15.

https://biblioteca-digitala.ro

Altfel: „Cel care murea primul": CS 3, Tm 3, 13, SM 5; „Cel care moşteneşte casa părintească moşteneşte şi locul în cimitir": CS 5; „Nu se moştenea anume. Fiecare bărbat se înmormânta pe locul părinţilor (dacă avea loc). Femeia se înmormânta pe locul familiei în care intrase prin căsătorie": CS 15, SM 11; „Nu se moştenea": Tm 4, Bh 4-6, 15, Mm 6, SM 12; „Se cumpăra locul, unde e rândul": Tm 5, Bh 16, Mm 8; „Aparţinea întregii familii": Bh 1; „Fata nu avea drept în cimitirul socrilor [la locul socrilor]": Bh 8; „Nu se lăsa moştenire. Ştiau numai oamenii care este locul lor": Bh 11; „Nu era ordine strictă": Mm 4, SM 6; „Numai în *Cimitirul vesel* se moşteneşte locul, de către cel care rămâne cu bătrânii": Mm 12; „Fata putea merge fie la soţ, fie la părinţi": SM 10.

LOCUL DE ÎNGROPARE A VENETICILOR, RĂUFĂCĂTORILOR, SINUCIGAŞILOR

În cimitir: CS 1-3, 5, 11, 12, 14, 15, Tm 1-4, 6, 10, 11, 13, Ar 1, 3, 4, 7-10, 16, Bh 6, 7, 9, 13, 18, Mm 1-6, 8, 10, 13, SM 2-5, 7-12, 15, 16; „În cimitir, «başca de ceialţi»„: CS 3; „Tot în cimitir, dar mai pe margine": CS 4, 6, 7, 9, 10, 13, Tm 5, 7, Ar 11, 15, Bh 1, Mm 7; „Îi ducea în satul lor": CS 8; „În cele trei cimitire comunale": Ar 6; „Sinucigaşii, la o margine a cimitirului": Bh 4, 14 (dincolo de gardul cimitirului); „Un cimitir pe coastă, pentru sinucigaşi": Mm 5; „Dacă o vrut, l-o dus în satul lor, dacă nu, îl îngroapă aici": Tm 9, Ar 17, Bh 8, 16, 17, Mm 12; „Tot în cimitir, dar nu au fost cazuri": Bh 12, 19; „În cimitirul de la marginea satului; şi azi, la fel": Mm 9; „Tot în cimitir, dacă se făcea locuitor al comunei": SM 13; „La Gherţa Mare este un cimitir unde se îngroapă numai sinucigaşii şi sectanţii": SM 14.

Altfel: „Îl duce acasă": Tm 5, Ar 5, Bh 2, 5, 8, 14, 15; „Dacă locuiau în altă parte, nu erau primiţi în cimitir": Bh 3; „La Surdeşti aveau cimitir aparte pentru venetici": Mm 13.

CRUCI PENTRU MORT

În cimitirul satului: CS 1-15, Tm 1-13, Ar 1, 3-11, 16, 17, Bh 1, 2, 4-19, Mm 1-13, SM 2-8, 10-16; „La mormânt se pune o cruce din prun Bistreţ (soi cu lemn mai rezistent); la baza crucii de lemn se pune o lespede de piatră pe care se ciopleşte o cruce": CS 4; „Se pune un «znamăn» şi o cruce de piatră": CS 7; „Cruce din lemn": Bh 3; „Se pune cruce la picioarele mortului": SM 9.

În gospodărie, în curţi: „Înainte, la mormântul din gospodării. Azi nu mai e permis": CS 1; „În cimitirul spiţei de neam; şi azi. Dar când se strică nu se mai repară; nici nu se mai ştie pe unde sunt îngropaţi toţi morţii": Bh 2; „În grădină [unde se îngropa]": Mm 10; „În cimitirul familial": SM 3.

La poarta gospodăriei: SM 14.

https://biblioteca-digitala.ro

La răscruci: Tm 7, Bh 14, Mm 7, 8, 12, SM 14; „Înainte; azi nu se mai pune": Tm 5; „La «cruce de drum»„: Mm 1; „«Răstigniri», ca amintire": SM 2.

La fântâni: Tm 7, Mm 8, SM 14; „La fântâna de la biserică, din centrul satului": Bh 6.

În capătul satului: „«Răstigniri», ca amintire": SM 2; „Pentru paza satului se pun cruci (troiţe) la intrarea şi ieşirea din sat" : SM 8.

Pe locul unde şi-a dat sufletul: CS 9, 11-15, Tm 2, 6, 8, 9, Ar 5, 17, Bh 8, 14, 16, 17, Mm 11, SM 14; „Pe locul unei morţi violente" : CS 3, Ar 4, 10, Bh 1; „Pe locul unde a murit se pune o singură cruce, care dacă se strică, nu se mai înlocuieşte": CS 5; „Pe hotar, pe locul unde a murit": Mm 9; „Sămn de cruce, unde a murit": SM 9.

În câmp: „În câmp, în memoria celor răposaţi": Tm 5; „Rar pe hotar": Mm 1.

În hotar: „Pentru călători, ca să se închine" : Mm 8.

Altfel: „Pentru cei căzuţi în război se puneau cruci mici în jurul uşii bisericii (agăţate pe perete)": Bh 1; „La intrarea în sat este o cruce, pentru cei care n-au murit în sat (un singur caz)": Bh 6; „Sinucigaşii au cimitir separat şi acolo li se pune crucea" : Mm 8.

https://biblioteca-digitala.ro

PARTEA A II-A

GOSPODĂRIA

CURTEA

Terminologia

Terenul pe care se află întreaga gospodărie: „Gospodărie": Mm 10; „Loc de casă": CS 8 (în trecut), Tm 9, Ar 2, 5, 8-10, 13, 14, Bh 3-6, 9, 10, 17, 19, Mm 12, SM 2, 4-6, 9-11, 13-16; „Vatra casei": Ar 16, SM 2 (rar), 13; „Plaţ de casă": CS 1, 4-11, 13-15, Tm 1, 2, 5, 8-12, Ar 4; „Plaţul căşii": CS 2; „Grădină de casă": CS 3, Mm 8, 12; „Livadă de casă": CS 8, Mm 7; „Aşezământ": Mm 12; „Statut de casă": Mm 9; „Telechi": Ar 1, 2, 7, Bh 1, 2, 8, 12, 16; „Teleac, teleag": Bh 11, 13, 17, Mm 9; „Odor": Bh 13, Mm 3, SM 8 ; „Ogradă": Mm 1, 2, 5, 13 (azi), SM 3, 7, 13; „Cherchiu": Mm 13 (în trecut); „Hozache": Bh 15; „Pociump": Tm 7; „Zvoră": Mm 4, 6, 11; „Heiu": SM 15.

Terenul din gospodărie fără construcţii: „Curte": CS 3, 12, 13 (azi), 15 (azi), Ar 3, 14 (azi), 17, Bh 2, 5 (azi), 12 (azi), 16, SM 6, 8 (azi), 11 (azi), 14-16; „Bătătură": CS 5; „Obor": CS 2, 4, 6-12, 15, Tm 8, Bh 9; „Ocol": CS 1, Tm 4, 12, Ar 1-6, 9, 10, 13-16, Bh 1-14, 17-19, Mm 2, 4, 6, 8 (azi), 9, 11, 12, SM 7, 9-11, 13; „Odor": Mm 1, 3, 5, 8, 10, 13, SM 2, 3, 8 (în trecut), 11; „Ogradă": CS 15, Ar 3, Bh 3, 6, 11, Mm 1, 2, 5, SM 4, 5, 14 (foarte rar); „Livadă": Mm 7; „Arie": Tm 1, 9, Ar 14, Bh 19, SM 13; „Avlie": CS 5, Tm 5, 10; „Plaţ": CS 8, 14; „Poziţie": Bh 15; „Dvor": SM 13; „Voreţ, dvoreţ": CS 3, 13 (în trecut), Tm 1, 2, 5-7, 11.

Descriere, tipuri de curţi: „În vatra casei se numea plaţ, în hotar – livadă": CS 8; „Distanţa dintre casă şi gard (1m-1,5 m) se numea ogrăduţă": Ar 13; „Se numea grădină de casă înainte de a se construi ceva pe ea, apoi se numea aşezământ": Mm 12.

O singură curte: CS 1-15, Tm 1-3, 5, 6, 8-13, Ar 1, 2, 4-9, 15, 16, Bh 1, 2, 4, 5, 7-9, 12-14, 16-18, Mm 1-5, 10-13, SM 2-9, 11-16; „Unii aveau un singur obor": CS 2; „Curţile erau strâmte; exista loc puţin": CS 5; „Un plaţ – loc de casă era format din «voreţ», arie, grădină. Partea cu clădirile se numeşte voreţ. În arie se treiera cu caii. Batoze s-au folosit numai după primul război mondial. Erau cu locomobilă (locomotivă)": Tm 1; „De obicei era un singur ocol, dar dacă erau vite mai multe, se făceau şi două ocoale": Mm 6; „De

https://biblioteca-digitala.ro

obicei – un singur ocol": Mm 9. *În trecut*: „În trecut era o singură curte": CS 11, 12, Tm 9, SM 14; „Majoritatea avea o singură curte": Bh 2, 4, 16, SM 16.

Mai multe. *Două*: CS 2, 9, 11, Tm 1 (rar), 4, 5, 7, 10, Ar 3, 10, 11, 14, 17, Bh 2-4, 6, 10, 11, 15, 16, 18, 19, Mm 6, 8, 9, 10, 16 (rar); „Unii aveau: obor pentru oameni, păsări, grajd şi obor pentru porci": CS 2; „Rar erau două oboare: unul în faţa casei, altul în faţa grajdului, despărţite prin poarta «şupei»„: CS 9; „Era ocol pentru «marvă» (animale mari) (marvă) şi pentru casă": Tm 4"; „Este «avlia» din faţă, prin care se trece şi avlia din spate pentru animale şi păsări": Tm 5; „Voreţ pentru nutreţ şi voreţ pentru acareturi": Tm 7; „Era ocol de curte şi ocol de gozii, gozuri (pentru ţinut furajele)": Ar 10; „Erau două: ogrăduţă şi ocol": Ar 13; „Aria era pentru depozitat furaje şi pentru păsări": Ar 14; „După 1950 au început să se facă două curţi: prin prima se intra, a doua era pentru animale. Curţile erau mari. Avea lumea multe fâneţuri, gunoi de grajd": Ar 17; „Unii aveau curte şi ocol pentru vite. Se despărţeau prin gard de nuiele ori din scândură": Bh 2; „Unii au şi ocol sau ogradă pentru animale, dar este mai recent. În acest caz, ograda pentru oameni este în faţă, cea pentru animale în spate, cu intrare directă din stradă": Bh 3; „Unii au şi un ocol pentru porci, câte o despărţitură în faţa cocinii. Mai de mult se despărţeau prin gard de nuiele, acum din scândură": Bh 4; „Ocol este pământul din faţa casei, ograda este pentru acareturi, uneori pentru porci, despărţite prin gard": Bh 6; „Era ocolul casei şi o corlată, un obor cu gard din nuiele, unde stăteau porcii vara": Bh 10; „Termenii teleac, ogradă se cam confundă: sunt fie sinonimi, fie teleac înseamnă loc de casă – accepţia cea mai largă, fie grădină. Ogradă înseamnă loc îngrădit pentru păstrarea nutreţului": Bh 11; „Numai la cei mai înstăriţi erau două curţi: una pentru oameni şi anexe, una pentru păsări şi animale": Bh 16; „Rar erau două ocoale, când locul era prea mare. Se despărţeau prin gard de scândură, iar înspre grădină prin gard de nuiele. Azi şi prin gard din plasă de sârmă. Ocolul pentru animale a apărut mai ales după al doilea război mondial": Bh 18; „Vara, în arie se îmblătea grâul. În restul timpului, acolo sunt toate anexele, stau animalele. Sunt despărţite prin gard din beţe de floarea soarelui, nuiele împletite, scânduri. Acum – prin plasă de sârmă": Bh 19; „Ocoalele erau despărţite prin gard şi prin «vraniţă» (poartă). Ocoalele vitelor erau spre grădină": Mm 6; „Ocol pentru vite, ocol pentru porci, despărţite prin garduri": Mm 8; „Când grajdul e mai departe de casă se face un ocol lângă grajd (e mai murdar). Se desparte de restul ocolului prin gard şi vraniţă. Atunci grajdul era la drum. Şi azi se face aşa": Mm 9; „Foarte rar două ocoale: ocol înaintea căşii şi ocol pentru vite – înaintea grajdului, despărţite prin gard": Mm 12; „Ocolul oamenilor, ocolul păsărilor, despărţite prin gard": SM 10; „Despărţite prin gard de nuiele": SM 16. *Azi*: Tm 3, SM 14; „Azi sunt două oboare: oborul casei şi oborul păsărilor, despărţite prin poarta şupei": CS 11; „Azi este oborul păsărilor separat de oborul porcilor; erau despărţite prin ziduri de cărămidă sau plase de sârmă": CS 12; „Două despărţite prin gard": Tm 8; „De prin 1950 sunt două arii": Tm 9. *Şi trei*: Bh 15; „Azi sunt şi trei oboare: oborul oamenilor, al păsărilor, unde se află şi grajdul şi oborul porcilor": CS 2; „Unii aveau şi un dvoreţ în faţa cocinii de porci": Tm 5; „Erau şi *patru* curţi: curtea pentru oameni; ograda pentru păsări şi coteţe; ograda gunoaielor, unde era colna oilor şi gunoiul; ograda de lemne, dar erau foarte rare": Ar 3.

Forma: „Alungită": Ar 1, SM 13; „Dreptunghiulară (rectangulară)": CS 6, 8, 9, 11-15, Tm 1, 2, 4, 7, 10, 13, Ar 2-4, 8, 11, 13, 16, 17, Bh 1, 3, 5, 8, 10, 12, 13, 16-19, Mm 10-13, SM 6, 9-11, 13, 16; „Aproximativ dreptunghiulară": Tm 9; „Predominau curţile cu

https://biblioteca-digitala.ro

formă dreptunghiulară": Bh 6, SM 3; „Dreptunghiulară şi/sau pătrată, în funcţie de teren": CS 7, 10, Tm 3, 5, Ar 16, Mm 1, 5, 8, SM 2, 4, 15, „Ocolul din faţa casei poate fi atât dreptunghiular, cât şi pătrat": SM 10; „Pătrată": CS 1, 4, Tm 8, 11, 12, Ar 7, 14, 15, Bh 7, 9; „Erau şi pătrate, dar şi în funcţie de teren": CS 3; „Aveau forme variate, dar predominau cele pătrate": Ar 7; „Pătrată sau spre rotund": Ar 9; „De obicei era pătrată": Mm 2; „Neregulată": CS 2, SM 12; „Erau neregulate, aproximativ în formă de dreptunghi, pătrat, trapez etc.": CS 5; „După forma terenului": Ar 5, 6, Bh 2, 4, 6, 11, 15, Mm 3, 4, 9, SM 5; „Şi în funcţie de spaţiu": CS 12; „Mărimea şi forma lor depindeau de configuraţia terenului": Mm 6; „Dacă terenul este mai mare, ocolul are formă pătrată, dacă este mai mic – dreptunghiulară": SM 7; „Uneori poligonală": SM 12.

Curţi pietruite: CS 3, 6, 9, 10, Tm 8 (rar), Ar 14 (rar), 16, Bh 8, 11 (rar), 12 (azi), 16, Mm 4, 11, SM 9; „Unele erau pietruite, altele nu": CS 4; „În trecut erau pietruite, dar mai rar": Tm 2, Ar 7; „Cu pietriş şi nisip din Bega": Tm 4; „De obicei": Mm 5; „De obicei nu erau pietruite": Mm 6; „Rar erau «floşterite» (pietruite) cu pietriş de râu": Mm 8. *În trecut*: „Rar": CS 5, 7, 10, 11, 14, 15, Mm 8. *Azi*: CS 5, 7, 10, 12, SM 13; „Destul de multe": Tm 8; „Rar": Tm 10, 12, Mm 9, SM 2, 4, 15; „Majoritatea sunt pietruite": CS 5, Ar 17; „Majoritatea sunt pietruite sau betonate": CS 14, 15; „Parţial pietruite": Mm 1.

Curţi betonate: „Acum cu ciment, dar mai rar": Tm 1, Mm 8; „Azi sunt betonate": CS 1, 11, Tm 4, Ar 5, 7, 9, Bh 8; „Majoritatea sunt asfaltate": CS 3. *Azi au numai câte o alee din beton*: Tm 2, Bh 2, 4-6, 10-12, 16, 19; „Azi, între clădiri se fac trotuare din ciment": Tm 3; „Rar se fac alei din beton, de vreo 15-20 de ani": Bh 16; „Azi sunt pavate sau au numai câte o alee de beton": Bh 4.

Spaţii de locuit în curte: SM 12; „Vara – în podul casei sau al grajdului": CS 2; „În general – nu, dar dacă erau mulţi şi nu aveau loc, vara dormeau în podul grajdului": CS 3; „Se numeau şupe şi erau făcute din bârne, ori din «toble» (scânduri), azi se numesc bucătării şi sunt din piatră": CS 5; „În podul grajdului": CS 6; „În trecut – în «clet»; azi există numai la oamenii săraci"; CS 13; „Când se făcea grajd, alături se construia şi o «sobă» de locuit": CS 15; „Se face o sobiţă lângă grajd": Tm 1; „Rar se dormea în grajd, dar fără amenajări speciale": Tm 4; „Lângă «cuina» de vară, unii mai făceau câte o cameră în care dormeau": Tm 5; „Vara pe târnaţ, pe jireada de fân; în timpul zilei chiar în podul casei": Tm 10; „Acum mai dorm în bucătăria de vară, dar în trecut, nu": Tm 13, SM 14; „La bucătărie": Ar 1; „În soba de vară": Ar 3; „Bătrânii dormeau acolo": Ar 6; „Unii feciori tineri mai dormeau şi în iştalău, unde era mai cald decât în casă": Ar 8; „Flăcăii dormeau în grajd": Ar 11; „Băiatul dormea în grajd cu caii, atât vara cât şi iarna": Ar 13; „În podul şurii": Ar 15, SM 4, 15, 16; „Azi la bucătăriile de vară, unii fac camere unde locuiesc bătrânii": Bh 6; „Bucătării de vară, colne; acolo locuiau şi iarna": Bh 12; „Câte o bucătărie de vară, lângă casă, azi în câte o cămară, lângă şură sau în aceeaşi construcţie cu ea": Mm 1; „Câte o bucătărie de vară": Mm 2; „În podul şurii. De cum se desprimăvăra, toţi copiii dormeau în şură, în timp ce părinţii şi copiii mai mici dormeau în casă" : Mm 5; „În şură făcea pat din sania cu care aducea fân": Mm 7; „Vara se mai dormea în podul grajdului sau în şopru": Mm 9; „Acum unii mai fac câte o bucătărie de vară, unde locuiesc; numai vara şi numai cei «cu mai bun rând» (mai bogaţi)": SM 13. *În cuptorişte*: „O încăpere unde este cuptorul sau lângă el, care se numea cuptorişte şi în care mai dormeau

https://biblioteca-digitala.ro

bătrânii": Ar 7; „De obicei, acolo locuiau bătrânii": Bh 1; „Era o încăpere lângă cuptor; se numea cuptorişte": Bh 16. *Pe târnaţ*: Bh 13; „În colnă şi pe târnaţ": Ar 10; „Se dormea vara pe târnaţ": Ar 13.

Tipuri specifice unor zone

Curte cu ocol întărit: „În sat erau numai două-trei astfel de gospodării. La uliţă este latura îngustă a casei, formată din: «două» sobe de locuit, între ele aflându-se «la foc», apoi grajdul pentru cai, cu un şopru în faţă. Perpendicular pe această latură, spre grădină este: ştealul, grajdul vacilor, grajdul oilor, iar pe latura oarecum paralelă cu prima se află: şupă, cuina de vară sau şpaisul. Toate construcţiile au faţa, deci deschiderea spre avlie (bătătură). Este loc puţin, avliile fiind mici, în general. Bătătura sau avlia este complet închisă de aceste construcţii, având formă trapezoidală. În spatele grajdurilor şi lateral spre vecini se află grădina. Şi azi mai sunt două, dar nu sunt caracteristice satului": CS 5; „La «socac» este casa cu trei sobe, care încadrează poarta. Sub casă, spre socac, este «podrumul» (pivniţa). În continuarea locuinţei, pe una din părţile laterale se află cuina şi încă o sobă, iar pe latura paralelă acesteia este «buzana» (magazia), în continuarea unei părţi a locuinţei. Cele două laturi paralele sunt închise de una care cuprinde: şoprul pentru lemne, o sobă, ştalul. În spatele tuturor este grădina. Toate construcţiile sunt sub acelaşi acoperiş, cu faţa spre oborul de formă pătrată": CS 15.

Curte cu tendinţă de închidere pe două-patru laturi cu anexe gospodăreşti (mai recentă): CS 5, 12, Tm 5, Ar 7, Bh 1, 3, 4, 10, 15, 16, SM 7; „Spre uliţă se află latura îngustă a casei, formată din trei încăperi: «sobă», «la foc», «sobă» (situate pe una din laturile laterale ale gospodăriei). În partea din spate, paralel cu drumul se găsesc: şupa, grajdul de vite, grajdul de oi, coteţele. În spatele grajdurilor este grădina": CS 5; „Au început să se facă aşa de circa 30 de ani (raportat la 1979). Astfel, pe latura dinspre stradă se află un «ainfort» sau «subpoartă», cu poartă mare de acces în gospodărie şi cu o uşă de acces, direct din stradă în «gang». Gangul sau târnaţul este închis cu geam. Tot aici se găseşte locuinţa cu trei-patru camere, cu latura în spatele ainfortului. Perpendicular pe locuinţă, dar sub acelaşi acoperiş cu ea, sunt: bucătăria şi «şpaisul» (cămara). Pe latura paralelă cu locuinţa se află al doilea ainfort, cocina, grajdurile, care ajung cu o latură până la şpais, având acoperiş comun cu acesta şi cu locuinţa. Toate au deschidere spre «obor» (curte), pe care îl închid în forma literei U. În spatele tuturor acestora este grădina. Sub al doilea ainfort se depozitează uneltele. Spre obor, ainforturile sunt libere, fără poartă": CS 12; „S-au construit în perioada interbelică. Sunt compuse din: casă, cu două-trei «sobe» (încăperi), aşezate la stradă. Cele trei sobe se află de o parte şi de alta a şoprului, cu poartă spre stradă, dar liber spre voreţ. Perpendicular pe această latură este curtea vecinului. Cele două gospodării se despart printr-un zid din cărămidă, de cca. 2 m înălţime. Perpendicular pe acesta, deci paralel cu latura cu casa, se construieşte grajdul, şoprul (exact în dreptul celui de la stradă) de acces în grădină şi căzăniţa care adăposteşte căzile. Între cele două laturi paralele se află: «lucrătoarea» (atelierul) cu unelte şi diverse alte obiecte, butoaiele, cuina (bucătăria), «cletul» (denumire veche), «şpaisul» (denumire nouă), pentru alimente, care ajunge cu o parte până la locuinţă. În acest caz, voreţul are formă pătrată. Azi nu se mai fac aşa": CS 13; „Pe latura dinspre socac (stradă) se află: poarta şi «subpoarta», în

https://biblioteca-digitala.ro

stânga ei, locuința cu cele trei încăperi: «soba mare», «cuina», «soba mică». De o parte și de alta se află zidurile despărțitoare între vecini. Între aceste ziduri, deci paralel cu ulița se află: cotețul, ștalul (grajdul), o sobă, șoprul pentru atelaje și lemne, cu poartă spre grădina de legume și flori, claia de fân, grămada de gunoi, cu portiță sau cu fereastră pentru măcinat gunoiul, jărada de paie și în spatele tuturor – șoprul pentru fân. Între cele două ansambluri de construcții, în obor este afumătoarea din zid, cu coș. Toate sunt cu fața spre obor": CS 15; „De obicei, pe aceeași latură și sub același acoperiș sunt: soba mare, cuina, soba mică, ștălogul (uneori cu ușă spre soba mică), șupa pentru animale și pentru atelaje. Alții aveau șupa separat de casă; era făcută din patru stâlpi, cu pereți din văiugă sau zid bătut, acoperită cu paie. De cele mai multe ori, șpaisul este spre drum, având un perete comun cu soba mare. În paralel cu casa este cotarca, cocina porcilor, cu dvoreț în față, cotețele pentru păsări": Tm 5; „La casele vechi, intrarea era prin curte, nu direct din drum ca acum. Acest tip a început să apară în perioada interbelică. Sub același acoperiș se fac: locuința, formată din: sobă mare, tindă, sobă mică, clet, numit și șpais sau cămară, ștălog, atelier, toate înșirate pe lungul ariei. Undeva în spate, toate cu acoperiș independent, se găsește șoprul, cotețele pentru porci, păsări, cotarca. În fața locuinței este târnațul (prispă joasă). Târnațul a început să se închidă cu zid înalt de cca. 60-70 cm și se numește «cong». În soba mare este cuptorul din văiugă și vatra pentru pregătit mâncarea și pentru încălzit, ambele cu gura în tindă. Se gătea în tindă, iar în soba mică se stătea. La alte construcții între șpais și ștălog există o bucătărie, dar de cele mai multe ori, ștălogul a fost transformat în bucătărie": Tm 9; „Se numea casă întoarsă, deoarece avea toate laturile casei închise de locuință și de anexe: casă, grajd, colnă, cotețe. Grajdul era pentru vite, cuptoriștea pentru copt pâine, bucătăria de vară pentru preparat mâncare pentru porci și păsări, cotețele pentru porci, capre și păsări. Astfel de case au apărut după al doilea război mondial": Ar 7; „Este: locuința, cu latura îngustă spre uliță și formată din două sobe, cu cuină pe mijloc. În fața acestora, pe latura paralelă se află: cuptoriștea spre uliță, colna pentru atelaje și cotețele (separate de restul anexelor). Paralel cu ulița, între cele doua laturi paralele se află iștalăul (grajdul) cu șura, cotețele. Sunt diferențe foarte mici între tipurile de gospodării, uneori șura pentru fân fiind separată de grajd": Bh 1; „În trecut nu erau așa. Azi sunt așa: casa de locuit, grajdul, ocolnița (un culoar de trecere spre al doilea ocol al animalelor). Alt tip: locuință, cu o latură la stradă, ograda, apoi bucătăria, o cameră. În unghi drept cu casa (în spate) este șura; pe aceeași latură: ograda pentru păsări și animale, cotețele, apoi grajdul (paralel cu bucătăria și camera)": Bh 3; „La uliță, pe partea stângă, este un ocol în față, apoi casa, iar ocol. Pe partea dreaptă, tot la uliță, se află fântâna, o sobă cu cuptor în față, cotețele porcilor, corlata pentru păsări (din bârne, acoperită cu țiglă), fiecare cu acoperiș independent. Perpendicular pe aceste laturi (paralel cu ulița) este poiata pentru animale, «siiul» pentru căruță, cămara. În spatele lor – tileacul pentru furcituri (căpițele de fân); apoi, fără împrejmuire între ele, ograda și tileacul pentru zarzavaturi.": Bh 10 „De vreo opt ani au început să se facă toate anexele sub același acoperiș cu casa": Bh 15; „Locuință, magazie, bucătărie, grajd, locuința feciorului (cu închidere pe patru laturi)": Bh 16; „De exemplu, gospodăria lui Gheorghe Simon arată în felul următor: pe latura dinspre uliță este locuința cu două camere înspre drum, portița și poarta. Pe una dintre laturile laterale sunt alte două încăperi: antreul și bucătăria de iarnă, ambele sub același acoperiș cu locuința, apoi este bucătăria de vară, separată de restul locuinței, WC-ul, «hoborogul» pentru fân și cotețul păsărilor. Pe latura paralelă cu aceasta este coșul pentru mălai, puțin mai departe:

https://biblioteca-digitala.ro

cămara pentru alimente, colniţa, grajdul vitelor, toate trei sub acelaşi acoperiş. Pe latura paralelă cu drumul nu se află nici o construcţie": SM 7.

UNITĂŢI DE LOCUIRE ÎN ACEEAŞI GOSPODĂRIE

Două locuinţe: CS 1, 4, 10, 12, Tm 1-3, 5 (azi, câteodată), 8-10, 13, Ar 1, 3, 5, 6, 8, 13-17, Bh 2, 6, 8-10, 12, 14, 16, 17, 19, SM 9 (în trecut), 10, 13; „Rar": Tm 8, 9, Mm 4, 5 (rar), 6 (rar), 11 (în trecut), 12, SM 7 (în trecut); „Numai în două locuri erau două case în aceeaşi gospodărie; erau locuite de fraţi": Mm 9.

Erau locuite

De părinţi şi copilul cel mai mic: „De regulă era oprit copilul cel mai mic": CS 1, Tm 3, 9, 13, Ar 13, Bh 2, 5, 8, 10, 14,16, 19, Mm 11, 12, SM 9; „Mai mult azi se fac două case: una mai mică pentru părinţi şi alta mai mare pentru copil": Ar 13.

De părinţi şi copilul cel mai mare: Tm 13 (uneori), Ar 7, 15, Bh 12, SM 10.

Nu avea importanţă: CS 10-13, 15, Tm 6, 10, Ar 1, 14, 17, Bh 17, Mm 4, 5; „Era oprit copilul cu care se înţelegeau mai bine, dar locuiau toţi într-o cameră (nu erau case separate)": CS 5; „În jurul anului 1900 şi după au început să se facă două case; opreau indiferent ce copil": CS 12; „Îl opreau pe cel cu care se împăcau mai bine": Ar 3, SM 3; „Înainte nu se făceau două case în aceeaşi gospodărie, deoarece lumea era rară. Au început să se facă aşa din 1910-1915. Nu avea importanţă ce copil opreau pe lângă casă, dar mai mult pe cel mare": Ar 5; „Alegeau părinţii un copil mai bun": Ar 6; „Nu este o regulă; depinde de gradul de afecţiune, de condiţii deosebite": SM 12.

Erau locuite de fraţi: CS 4, 12 (uneori, în trecut), 15, Tm 1, 2 (mai rar), 10 (rar), Ar 3, 5-7, 17, Bh 2, 8, 12, 15, Mm 5 (uneori), SM 3, 7, 9, 10 (în trecut), 12; „Uneori erau şi doi-trei fraţi pe acelaşi plaţ": CS 15; „În trecut se întâmpla să mai locuiască şi fraţi în aceeaşi gospodărie, azi – mai rar": Tm 13; „Uneori stăteau şi fraţi în aceeaşi gospodărie. Nu lucrau în comun decât dacă stăteau sub acelaşi acoperiş": Ar 3.

De o familie mare: CS 10 (în trecut), Bh 8 (demult), 13.

Mod de utilizare

Individual: „Uneori era o singură curte sau fiecare avea curtea lui. În acest caz, se despart prin garduri sau cu zid": CS 15; „Se despărţeau prin garduri": Tm 1; „Fie împărţeau plaţul şi atunci se despărţeau prin gard, fie locuiau în aceeaşi casă": Tm 2; „Plaţul întreg era egal cu 1.200 stânjeni pătraţi, adică 44 de ari. Când s-a format satul, fiecare avea un plaţ întreg, apoi s-au cam împărţit în două, făcându-se două locuinţe pe un plaţ. Fiecare plaţ avea un singur număr (de exemplu, 1A şi 1B). Proprietarii puteau să nu fie rude. Aceasta s-

https://biblioteca-digitala.ro

a întâmplat după 1900 şi fiecare gospodar are jumătate de plaţ, deci 600 stânjeni pătraţi sau 22 de ari. De obicei opreau copilul cel mai mic, dar se întâmpla să oprească şi alt copil, care era mai bun. Uneori locuiau toţi în aceeaşi casă. Plaţul întreg se despărţea prin garduri din pământ bătut cu maiul. Fiind vorba de gospodării aparte, nu utilizau absolut nimic împreună": Tm 5; „Totul era separat. Unii se despărţeau prin garduri": Ar 3, 14, 16, Bh 2, 8; „Erau despărţite prin garduri de nuiele; fiecare îşi avea ocolul şi «nila» (grădina lui)": Bh 4; „Părinţii stau în bucătăria de vară, iar copilul căsătorit cu familia, în casa mare. Nu folosesc nimic în comun": Bh 6; „Prin garduri de nuiele": Bh 10; „De obicei rămâneau şi după însurătoare toţi copiii, dar îşi făceau casă proprie pe «poziţia» (locul) tatălui. Nu foloseau nimic în comun. Dacă nu aveau posibilităţi locuiau toţi în aceeaşi casă: moşul, pruncul, nora, copiii. Puteau fi şi 12 într-o casă": Bh 15; „Era oprit copilul cel mic, dar locuia împreună cu părinţii. Dacă îşi făcea casă, totul era separat": Bh 17; „Se despărţeau prin garduri. Şi la curte lăsau o mejdie": Bh 19; „Deşi era acelaşi ocol, erau despărţiţi prin garduri, fiecare avându-şi intrarea şi grădina separate": Mm 4; „Erau despărţiţi prin garduri, chiar şi grădina era despărţită, nu neapărat prin gard, dar printr-o mejdină, da": Mm 12; „Erau complet separaţi; nu foloseau nimic împreună": SM 9: „Şi în trecut şi azi se despart prin garduri": SM 13; „Azi": SM 10.

În comun. *Utilizau în comun curtea, grădina, fântâna*: „Foloseau împreună curtea, grădina, alţii (rar) se despărţeau prin garduri": CS 1, 4, Bh 8; „Foloseau împreună curtea, grădina; nu se despărţeau prin nimic": CS 12, 13, Mm 5, SM 3; „Când nu se despărţeau utilizau împreună curtea, grădina; în grădină puneau un semn (piatră sau par), dar nu se separau prin garduri. Azi nu prea mai sunt astfel de case": CS 15; „Foloseau împreună grădina": Ar 16, SM 13; „Tinerii foloseau grădina cu asentimentul tatălui, care dirija gospodăria şi toată munca până la moarte": Bh 1; „Unii întrebuinţau împreună curtea, grădina, fântâna": Bh 2, 9; „Utilizau în comun numai poarta şi fântâna": Bh 4; „Nu erau despărţite, curtea era folosită în comun": Bh 12; „Unii locuiau în aceeaşi casă, alţii îşi făceau două locuinţe pe acelaşi telechi. Nu se despărţeau prin nimic; foloseau curtea, grădina împreună": Bh 16. „Numai fântâna": Bh 11, 17, 18 (uneori), 19; „Numai curtea o foloseau în comun": Mm 12, „Nu era o regulă să se despartă ocoalele; stăteau în acelaşi ocol: SM 7. *Totul în comun*: „Cele două case nu se despărţeau prin nimic, utilizau totul împreună": Tm 3, 6, 8, 10, Ar 1, 5, 6, 8, 13, 15, Bh 12, 14; „Tot avutul în comun": CS 10, 11; „Unii utilizau totul în comun, inclusiv fântâna": Tm 10; „Foloseau curtea, grădina, terenul agricol, totul este laolaltă": Ar 1; „Foloseau totul în comun, inclusiv fântâna. Se întâmpla ca în aceeaşi curte să locuiască şi doi fraţi. Acum nu se mai fac aşa": Ar 5; „Totul era în comun, chiar şi «măietorile»„: Ar 6; „Totul se utiliza în comun, inclusiv vitele şi atelajele": Ar 15; „Stăteau şi trei nurori, fie în aceeaşi casă, fie în două case, în acelaşi «dor» (curte). Nu prea erau despărţite, foloseau totul împreună. Şi la români şi la bulgari, bătrânul dirija totul. Mai mult el semăna, tinerii putând folosi bucatele. Tinerii nu puteau spune că nu vor să meargă la biserică sau că vor să muncească într-un loc sau altul": Ar 17; „Utilizau în comun, curtea, grădina, grajdul, fântâna. Unii mai lăsau un răzor între ei, mai ales când era vorba de fraţi": Bh 14; „Nu erau despărţite, foloseau în comun: vitele, anexele": Mm 11; „Nu se despărţeau din lipsă de teren": SM 3; „Bătrânii dădeau terenul, tinerii munceau şi împărţeau produsele; foloseau totul în comun, nedespărţindu-se prin nimic": SM 10.

https://biblioteca-digitala.ro

Alte moduri de locuire: „Era oprit copilul cel mai mare, dar locuiau toţi în aceeaşi casă, ajungându-se până la 30 de persoane. Foloseau totul în comun: casa, pământul, animalele": CS 6; „Fetele se căsătoreau în alte sate, iar băieţii rămâneau în casa părintească, indiferent de numărul lor; utilizau tot avutul împreună": CS 7; „Erau două locuinţe pe acelaşi plaţ, dar obligatoriu se-mpărţea plaţul. În cazul în care stăteau doi fraţi pe acelaşi plaţ, unul locuia în aceeaşi casă cu părinţii, iar după moartea acestora rămânea cu plaţul părinţilor. Celălalt frate locuia pe cealaltă jumătate de plaţ. Totul era separat pe fiecare jumătate de plaţ": CS 8; „De obicei locuiau toţi în aceeaşi casă, sub acelaşi acoperiş, dar erau şi «răzmiţi» (despărţiţi)": CS 13; „Cei care locuiau în aceeaşi casă foloseau totul împreună": Tm 2; „Pe plaţul întreg puteau locui şi fraţi, dar prin împărţirea plaţului se formau două gospodării, fiecare administrându-şi individual bunurile": Tm 5; „Locuiau toţi în aceeaşi casă": Tm 7, Bh 15; „De obicei locuiau în aceeaşi casă cu părinţii utilizând totul în comun: curtea, grădina, fântâna. Şi la câmp lucrau împreună": Tm 9; „De vreo 40 de ani au început să se facă două case: «casa mare» este pentru «ţinut» [avea şi are exclusiv funcţie de reprezentare] şi «casa mică» pentru «port», adică pentru folosit în mod curent": Ar 2; „Se întâmpla ca într-o singură casă să locuiască două familii (doi fraţi) şi baba, adică bunica (mama celor doi fraţi). Mâncarea se făcea în tindă la vătruţă, fiecare cu oale separate, dar la un singur foc": Ar 7; „De fapt nu erau două case, ci una singură, fiecare familie ocupând o cameră. Rămânea oricare copil cu care părinţii se înţelegeau mai bine. De obicei, băieţii care nu găseau o partidă bună": Bh 1; „Stăteau toţi în aceeaşi casă şi totul era folosit în comun": Bh 5; „Era oprit copilul cel mai mic, dar şi după căsătorie locuia cu părinţii în aceeaşi casă, deşi era teren destul să îi facă fiecăruia casă": Bh 11; „Opreau pe oricare dintre copii, dar acesta locuia în aceeaşi casă cu părinţii, până la moartea acestora": Bh 18.

TIPURI DE ÎMPREJMUIRI

Gospodării fără împrejmuiri: „Înainte": CS 1, 9, Tm 7, Ar 4, 5, 7, Bh 5, 6, 8, 10, 13, Mm 2, 5, 10, 11, SM 2; „La cei mai săraci, înainte": CS 3, Bh 3, 14 (la marginea satului), Mm 3, 6 (rar de tot), SM 8; „Numai o singură familie de ţigani": Tm 5; „La hodăi şi la marginea satului": Ar 13; „Şi azi": Ar 16, Bh 7, 11; „Înainte multe; azi puţine, aşezate pe marginea comunei": Ar 17, SM 9; „Erau multe": Bh 2, 12; „Rare, înainte": Bh 9, Mm 8 (cam 10-15 gospodării), 13 (spre «mejdie»), SM 10, 13 (uneori, şi azi); „Înainte, aproape toate erau fără gard": SM 3, 14 (şi azi sunt multe).

Gospodării despărţite prin: „Garduri": CS 1, 2, 4- 8, 10-15, Tm 1-4, 6, 8-13, Ar 1-3, 8-12, 14-16, Bh 1, 3, 4, 16-19, Mm 1, 4, 7, 9, SM 4, 5, 12, 15.

Şanţuri: Bh 10 (înainte), 11 (la cele din hotar, înainte); „Se fac gropi": Bh 15; „Între grădini erau, uneori şanţuri": SM 15.

Mejdă cu piatră: „Erau şi sunt «mejde» cu piatră": SM 13; „Se lasă o bucată de pământ necultivată, se face eventual o mică movilă lunguiaţă şi se pun pietre, ca semn de hotar între gospodării": SM 14.

https://biblioteca-digitala.ro

Materiale şi tehnici de construcţie

Gard viu: „Numai la gospodăriile din hotar, nu la cele din vatră, era gard viu şi de spini": CS 1, Ar 5, Bh 10 (răchită, lemnul câinelui), Mm 12 (salcâm, răchită, păducele, porumbei); „Se plantau carpeni sau sălcii": CS 4; „Înainte": CS 12 (de spini plantaţi), Bh 11 (porumbele, păducel), 16, Mm 9 (la gospodăriile mari), SM 7 (completare la gardul de sârmă, azi), 13; „De «roşcobari», spini lungi, roşcovi sălbatici care se plantau unul lângă altul, înainte": CS 15; „Rar, azi, nu": Ar 14, Mm 13; „Din liliac, cel mult la vii": Ar 17; „Din lemn câinesc, soc, rugi de mure": Bh 4; „Din carpen": Bh 7 (între ogradă şi ocol; se plantau pui de carpen; când creşteau, se retezau egal), Mm 1, 5 (şi azi); „Spini": Bh 17; „La vii": Bh 19, SM 10; „Se plantau în şanţuri": Mm 2 («catrafi», mărăcini, înainte), SM 12 (înainte); „De «acâţ» sau carpen; erau cele mai frecvente; şi azi sunt, dar puţine": Mm 8.

Material lemnos

Mărăcini (cu sau fără şanţ): „Puţin": CS 4; „De spini, şi azi, mai rar, între stâlpi plasaţi la cca 0,50 m": CS 5, Mm 12 (şi la 1 m, cu spini puşi în curmeziş), SM 12 (azi, nu); „Şi azi": CS 9, Mm 1, 8 (multe şi azi), SM 2 (azi, mai puţin), 9 (de «schini»); „Înainte": CS 11, Bh 3 (de spini), Bh 10 (în hotar), 13 (majoritatea), 15 (azi, numai în hotar), 16 şi 17 (puşi cu furca), Mm 1 (spini plantaţi în şanţ şi apoi tunşi), 2 (azi, numai la gospodăriile din hotar), 4 (se înfundă mărăcini între pari aşezaţi pereche), SM 7 (de porumbei uscaţi, pe pari înfipţi în pământ), 11, 14; „Puşi cu vârful în afară, cu furca între pari aşezaţi cam ca 75 cm distanţă; azi, numai la grădini": Tm 2, Bh 14 (azi, între vecini); „De spini, nestreşinite; azi, nu": Tm 8, Mm 2; „De scoruş uscat (porumbei) pus printre sârmă; azi, nu": Tm 9; „Înainte, mărăcini bătuţi între pari": Ar 2, 3 (şi azi), 5, Bh 5, 18 (împletiţi între pari); „Rar, înainte, pe la deal, prin dos" Ar 14; „Se bat pari la 90 de cm, 1 m; se ia târşul de porumbei, se împleteşte peste un par, altul lăsat; şi azi": Bh 4; „De spini împletiţi între pari; uneori se acoperea cu paie şi se lipea; azi, nu": Bh 6; „Mărăcini puşi între pari aşezaţi la 1 m distanţă": Bh 7.

Nuiele împletite: CS 1, 12, Tm 6, 11, 12, Ar 6, Bh 6-8, 14, Mm 10; „Împletite compact sau jos cu pari şi numai sus, nuiele împletite": CS 3, Tm 1; „Se înfig pari şi se împletesc nuiele de alun şi mesteacăn, şi azi": CS 4, Tm 4; „Se băteau parii la 50 cm distanţă şi se împleteau nuiele": CS 8 (nuiele de alun, frasin), Bh 15 (nuiele de fag, carpen, răchită, salcă, şi azi, cele mai multe), Mm 8 (şi azi, foarte multe), SM 12 şi 15 (azi, mai rar); „«Ştompi», pari de frasin, gorun, salcă, ulm, la cca 50 cm împletiţi cu nuiele, şi azi": CS 15; *Azi*: CS 7; „Şi azi": Ar 16, Bh 1, 11 (rar), 12, 16, Mm 5, 6 (şi garduri dintr-o nuia), 7, 11, SM 2 (azi, mai puţin), 3 (la 30-40 cm distanţă parii între care se împletesc), SM 4 şi 16 (în cununi orizontale), 5, 7, 8 (azi, puţin), 9 (de tufă de arini), 11, 13, 14; „Înainte": CS 9, 11, Tm 8, Bh 4, 5, 19, Mm 3, 9; „Înainte, marea majoritate; azi, nu": CS 14, Tm 2, Bh 2, 10; „Înainte, din nuiele împletite între pari; azi, rar": CS 6, 10, Tm 3, 7, Ar 9, 10, 14, 15, Bh 3, 18, Mm 2, 4, 13; „Se băteau câte doi pari la 2 m, se lega cu nuiele de salcă": Tm 9, Mm 12 (câte trei pari, şi azi, rar, şi nuiele de alun); „Şi azi, nuiele de salcă înpletite între pari": Ar 2, 13; „Şi azi, nuiele de salcie, carpen, împletite printre pari": Ar 3; „Înainte, pari de carpen subţire ori de lemn despicat, la cca 70 de cm unul de altul şi se împleteau nuiele

https://biblioteca-digitala.ro

între ei": Ar 7; „Se chema gard de «stubori», au fost până la I Război; se băteau pari din 30 în 30 de cm, se împleteau nuiele de răchită şi se lipeau cu gunoi sau imală": Ar 17; „Între pari înalţi de 1, 60 m; înainte": Bh 7; „Câte trei pari la 1 m, cu nuiele şi mărăcini împletiţi printre ei; şi azi": Bh 13; „Cele mai multe": Bh 17; „Se băteau pari la 50 de cm şi se împleteau nuiele. Pe pari, «lipe», scânduri de cca 50 de cm care se împleteau cu câte două nuiele şi formau un «pat» pe care se aşezau paie. Azi, nu": Mm 1; „Gard de «gujbă»: se fac găuri cu un par de fier, «leştrean», la 1 m distanţă; se împlântă în fiecare gaură câte o nuia, care se îndoaie apoi şi se îngrădesc între ele. Este un gard rar, făcut în special ca să nu treacă vitele; se face şi azi": Mm 8; „Ţăruşi la 50 cm, nuiele împletite la distanţă de 1,5 m": SM 10.

Gard de stobori cu nuiele: CS 2; „Înainte; pari înfipţi la cca 50 cm unul de altul, legaţi cu nuiele în partea superioară": CS 5, 10, Ar 7; „Mai laţi ca parii, cu împletitură de nuiele, s-au făcut după I Război mondial; azi nu": Ar 1; „Lemne crăpate, legate cu nuiele, în partea superioară, pe la 1900; stoborii erau fie cu ţepuşe sus, tăiaţi adică în unghi ascuţit, fie tăiaţi cu discuri, rotund; şi cu leaţuri, azi": Ar 3; „Stobori, trunchiuri subţiri, crăpate pe din două, împrejmuiţi cu nuiele de salcă": Ar 4, 10 (azi, rar); „Şi azi, pari bătuţi în pământ, sau se făcea şănţuleţ. În partea superioară, împletiţi cu nuiele": Ar 6; „Lemne crăpate, de salcâm, ascuţite la un capăt, bătute în pământ, legate cu leaţuri": Ar 13.

Stobori: „De stobori, lemne sparte, de 2 m": CS 6; „Înainte": CS 9, „Înainte; pari bătuţi în pământ iar între ei lemne sparte sau pari subţiri în poziţie verticală şi împletiţi cu nuiele în partea de sus": CS 11; „De «părcani», lemn spart, şi azi": CS 12; „De răslogi": Tm 12, Mm 3 (şi azi), 9 (înainte, la deal); „De răslogi, azi, nu": Ar 2, Mm 4 (leţuri orizontale bătute pe ţăruşi), 7, SM 13; „Şi azi": Ar 15; „Spărturi de lemne, cu spaţii între ele; azi, rar": Bh 16; „De «răzerenci» sau «răzancă», spărturi de lemn; şi azi": Mm 11; „De răzlogi, azi nu, de vreo 50 de ani; şi răzlogii şi parii erau de fag; se puteau trage din ce loc voiai": Mm 12.

Lanţi: „Şi azi": SM 12; „De «lănceţi» şi azi, mai rar; cu «prigle», scânduri lungi, orizontale între stâlpi, pe care sunt bătuţi lănceţii": CS 5; „De lăteţi": CS 6, Tm 3; „Din prăjini sau păluci, făcute la ţarcuri de fân şi la sălaş; pari în pământ; pari în pământ la distanţă de 3 m unul de altul; poluci: pomişori subţiri, rotunzi din carpen, cu diametrul de 4-5 cm": CS 8; „De «strungă», azi": CS 12; „De şipci ascuţite la cap între stâlpi la 2 – 2,5 – 3 m; se tivea gardul cu o scândură pusă pe lat şi cu alta puţin aplecată ca să se scurgă ploaia; azi, nu": Tm 2; „Din «lăcezi», mai recente": Tm 5; „De la război încoace, cu lanţurile (lănteţii) puşi în picioare": Tm 9; „De leaţuri; azi, nu": Ar 17, SM 14; „Şi azi, leasă ori lanţuri orizontale": Bh 1; „De leţuri; se băteau pari la 2 m unul de altul apoi se băteau două «rigle», una sus şi una jos, apoi leţurile pe ele, cioplite cam un lat de mână, cu distanţă de 3-4 cm între ele: Bh 2, 4 (făcute cu securea; azi, la pădure), Bh 11 (mai recent), 16 (de leţuri-şipcă), SM 10 (şi înainte erau puţine)"; „De «şoharturi», (laţi) cu spaţiu între ele; azi, nu": Bh 10; „«Vrajniţa», între curte şi «tileac»; în dreptul geamurilor de la stradă se făcea gard de şipcă": Bh 14; „La pădure, pentru animale, şi azi": Bh 18; „Azi, nu": Bh 19; „Se bat stâlpi, cam la 3 m distanţă unul de altul; se pun brâie de la stâlp la stâlp şi pe ele se bat leţurile": Mm 8; „Gard pe «lănţuţi» verticali, bătuţi pe «rigle» orizontale care sunt bătute pe «şaranţi»„: Mm 12; „De şipci, mai rar înainte, frecvente azi": SM 2.

https://biblioteca-digitala.ro

Scândură: CS 3, 6, 7, 11, Ar 1, 4, 11, Bh 6, Mm 10, SM 6, 7; „Scânduri orizontale sau verticale": CS 1, Tm 2, 5, Ar 17, Bh 4, 10, 14 (cele mai multe), 17, 19, Mm 4 (şi azi); „De «pritcă», scândură de tei, stejar, spartă ca şindrila": CS 2; „«Tarabă», gard de scânduri, şteze sau «pălănci»„: CS 7, 10; „Verticale, 10 cm lăţime şi 5 cm distanţă între ele": CS 8; „Înainte": CS 13, Tm 2, Bh 11; „Azi, mai rar": Tm 1, Ar 9, SM 2 (şi înainte mai rar), 16; *Azi*: Ar 8, 16, Mm 1, SM 3; „De «de pălancă»„: CS 12; „De «pălănci», scândură între pari puşi la 3 m., bătuţi lăteţi": CS 15, Mm 11 («palant», scânduri aşezate orizontal, bătute pe stâlpi), 13 («pălanci», scânduri crăpate cu securea; înainte, mai rar), SM 10 («palanc» pe orizontal şi vertical); „Şi azi": Tm 3, 4, 6, 8, 10, Ar 10 (frecvente), Ar 14 (rar), Bh 1, 9, Mm 2, 3 (cele mai multe), SM 4, 5, 8, 9 (înainte, rarisim), 11 (înainte, puţin), 12 (azi, mai rar), 13-15; „Scânduri cu stâlpi de salcâm şi rigle («priceagă»), fixate în partea superioară şi inferioară a stâlpilor. Pe rigle erau bătute scândurile una lângă alta": Tm 7; „De şipci": Tm 12; „Şi azi, foarte frecvente": Ar 2, Bh 3; „Se băteau stâlpi din 2,5 m în 2,5 m. Se puneau rigle, se băteau scânduri, fie tăiate drept, fie fasonate": Ar 5, 7 (azi); „Rar": Ar 13; „Înainte, nu; azi, da": Ar 15; „De vreo 40 de ani; scândurile nu sunt fasonate, aşa cum au ieşit din «firez»„: Bh 2; „Orizontale": Bh 5, 16 şi 18 (şi azi, rar), Mm 8 (şi azi); „De «fuştei», şi azi; se bat «şoşi» (pari) la 2-3 m. Câte două prăjini orizontale, «chingi» şi fuşteii, laţi de 5 cm se bat vertical, la 5 cm distanţă unul de altul": Bh 7; „După al II-lea Război": Bh 8; „Şi azi, pari la 2 m distanţă. Se pune scândura orizontal": Bh 13; „Se cheamă «pălant», şi azi:": Mm 6 (înainte, mai rare), 7, 9, SM 7 (şi de scânduri de stejar sau brad, bătute orizontal pe stâlpi de stejar, înainte); „Gard de scânduri pe «lanţuri», şi azi: se bat în pământ «şaranţi» (stâlpi groşi), de stejar, gorun, la 6-7 m distanţă; pe ei se bat lanţurile (scândurile); au apărut prin 1910, 1920": Mm 12.

Ulucă: Tm 11, Bh 18; „Azi, de «şteze»„: CS 6; „De «zapi», şi azi": Bh 1, 12 («zepţi» cioplіţi cu securea, bătuţi pe rigle prinse de stâlpi), 15 («zape», şi azi), Mm 2 («zapuri», bătuţi pe laţi fixaţi de stâlpi aşezaţi la 2 m; şi azi); *Azi*: CS 7; „Înainte": Bh 4, SM 16; „De «lătunoaie», scânduri de margine": Bh 1; „De «lătunoi», margini de scânduri, după 1944": Bh 8; „Şi azi": Mm 5 (de stejar), 8, SM 5; „De «stăcheţi» sau «stăfete», şi azi": Mm 9, SM 15 (azi, de «stăcheţi»).

Alte tipuri de gard din material lemnos. *Ţăruşi, batche, pari*: „Stâlpi din esenţă tare, «băgrin» (salcâm), băgaţi în pământ la distanţă de 3 m. Se pun două prăjini din stâlp în stâlp, una sus, alta jos şi apoi se bat batkele, nuiele mai groase din frasin, gorun": CS 8; „Se înfigeau pari unul lângă altul şi sus, la înălţimea omului, se legau cu un brâu de nuiele, să nu cadă parul. Parii erau ascuţiţi la ambele capete şi se făceau din gârniţă şi salcâm. Lemnul de gârniţă nu putrezeşte şi un gard ţinea până la 100 de ani": Tm 4; „De rude: se băteau pari la 3-4 m, se puneau cinci rude rotunde ori cioplite la o leasă; se aşezau orizontal. Se făceau mai multe lease, care se băteau; la un loc formau ocolul": Bh 2, 11 (pari la 4-5 m şi o singură rudă, puse pe lângă semănături, eventual de la adăpătoarea vitelor, pe marginea «duleelor»); *Table*: „Pari înfipţi, scânduri groase puse orizontal, prinse în căţei": Tm 4; „De table, «brezele»„: Tm 11; „De «cepuri», crengi subţiri de brad care cresc direct din tulpină": Mm 11; *Floarea soarelui*: SM 5; „Gard de «biţe de ruje» (tulpini de floarea soarelui)": Ar 8, 9, Bh 11 (în special la straturile din grădină); „De «bote de ierboaie»: Bh 6, Mm 5 (bote de floarea soarelui); „Înainte": Bh 13, 19; „Se puneau pari de susţinere, şipci jos şi sus; printre ele, tulpini de floarea soarelui, «bâte de floroaică»; se

https://biblioteca-digitala.ro

făceau între vecini, la grădiniţa de flori sau de legume timpurii": Bh 14; „De «bote» legate, împletite, tunse deasupra": Bh 18; „Gard de «ciobaote», tulpini de floarea soarelui: se băteau pari la 2 m pe care se fixau trei «rude» orizontale între care se împleteau cioboatele, care se retezau la vârf": Mm 1; „De bote de «ruje»„: SM 8; „Se puneau pari, între ei, tulpini de floarea soarelui; se legau cu nuiele mai groase, cu sârmă sau tot cu floarea soarelui din loc în loc": SM 10; „De «coceni de floarea soarelui»; azi, nu": SM 11; *De tulpini de porumb*: „De «tulheni»„: Bh 6; *De trestie, papură*: „Stâlpi în pământ, cam la 2 m; se legau două rânduri de lemne orizontal, între care se băgau trestiile; partea de jos, îngropată în pământ": Bh 19.

De pământ bătut: Ar 11; „De «sirenă»: se puneau două scânduri; se bătea pământ cu maiul. Apoi se luau scândurile, se puneau mai sus şi tot aşa, până se termina tot gardul. Pe lângă scândură se bătea cu «cioschia» sau cu «boalda», un par ascuţit la capăt. Se acoperea cu crăci şi bălegar, cu paie neputrezite": Tm 5; „Lucrat cu ajutorul cofragului de scândură in care se bătea pământul cu maiul; azi, nu": Tm 7, 13; „Se băteau pari la 2 m, se făcea cofrag de scândură; se bătea pământul între ele, cam la 1,20 m înălţime": Tm 9; „De pământ bătut, acoperit cu bălegar": Tm 10; „Se chema «şanţ»„: Ar 8; „Bătut între scânduri sau cu «jugurile»„: Ar 13; „Au existat şi 1-2 garduri de pământ bătut, lipite, văruite, fie cu pământ rotunjit deasupra, fie cu o scândură sau câteva ţigle": Bh 14.

Piatră: CS 3, 6; „Puţini, zid «sec», fără mortar": CS 2; „De râu, fără liant, şi azi": CS 4, Bh 17 (azi, nu); „Mai rar înainte, azi, mai frecvent; fără mortar": CS 5; „În sat şi împrejurul păşunii, spre Caraşova. Se săpa fundaţie şi de la o jumătate de metru se zidea cu piatră. Se punea pământ uscat. De la suprafaţa pământului se punea apoi piatră peste piatră şi se dădea deasupra cu «imală» (pământ cu apă). Uneori, piatra se mai cioplea": CS 8; „Rar, şi înainte, şi azi; se cheamă zid": CS 10, Ar 4; „Rar, înainte": CS 11; „Zid de piatră spartă în plăci, legate cu imală": CS 15; „Şi azi": Bh 11, Mm 13 (înainte, mai rar, se cheamă «pietrar»); *Azi*: CS 12, Tm 9, Ar 1, 6, 15 Bh 1, 2, Mm 8, SM 13; „De 10-20 de ani (de prin 1959, 1969)": CS 14, SM 14 (rar); „După 1918": Tm 10; „După 1910": Ar 10; „Cel de la stradă, azi": Bh 12.

Cărămidă: CS 1, 11; „Puţini": CS 2; „Înainte, rar; azi, mai frecvent": CS 10, 11, Tm 1, 7, 8; *Azi*: CS 3, 7, 12, Tm 9, Ar 1, 8, 11, 17, Bh 1, 7, 9, 19, Mm 3 (foarte rar), SM 5, 13; „De prin 1959, 1969": CS 14; „De prin 1969": Tm 2; „După al II-lea Război mondial": Tm 5; „După 1918": Tm 10; „De vreo 20 de ani, de prin 1962": Tm 12; „Şi înainte, şi azi": Tm 13, Bh 16; „Azi, înalte, cu poartă de fier înglobată": Ar 9; „Majoritatea azi, apărute de 50-60 de ani": Ar 14; „Rar, înainte": Bh 2; „Acum, puţine cu soclu de piatră de carieră şi în sus, cărămidă nearsă sau arsă, acoperit cu ţiglă": Bh 11; „Azi, cel de la stradă". Bh 12.

Beton, fier, sârmă: *Azi*: Ar 11, Bh 2, 10, 16, 18, Mm 2, 10, SM 6, 8; „Fier, sârmă, beton": CS 1, Bh 4-6, Mm 4 (şi sârmă ghimpată), 8; „Ciment, beton": CS 3, 4, Tm 1, 4, 13; „De table": CS 9; „Sârmă, azi, cam 60% pentru că lipseşte lemnul": CS 5; „Plasă de sârmă împletiă, tablă vopsită, azi": Tm 3, Ar 1; „Plasă de sârmă, azi": Tm 6, 10, 13, Bh 11; „Azi, cele mai multe, sârmă pe beton sau stâlpi de fier": Ar 5, 7; „Beton plin, la stradă; beton cu plasă, la grădină": Ar 13; „Tablă, fier forjat": Bh 9; „Sârmă şi «zepţi»„: Bh 12; „Azi, de fier forjat": Bh 13 (majoritatea), Mm 6 (frumos «împistrit»); „Din perioada interbelică şi azi": Bh 17; „Prefabricate, sârmă împletită": Bh 19; „Foarte puţine încă": Mm 3; „Azi, jos,

https://biblioteca-digitala.ro

beton, sus, şipci": Mm 5; „De fier, de vreo 10 ani": Mm 9; „Fundaţie de beton cu prefabricate sau cu şipci de lemn în partea superioară": SM 2; „Fier forjat pe soclu de beton": SM 4, 15 (pe fundaţie de piatră şi beton); „Beton sau/şi fier sudat: SM 7 (cu «ştimpi» de beton), 9, 12"; „Sârmă, fier": SM 11, 16 (fier forjat).

Partea superioară

Neacoperită: Ar 4, 5, 6, 11, 16, Bh 7, 9, 10, 17, 18, Mm 1 (cele de cioboate), 3, 13, SM 2, 4-6, 10-16; „În cele mai multe cazuri": Tm 11, Bh 5 (şi azi), 8, 11, 19, Mm 2, 5, 7; „Azi": Ar 7, Bh 13, Mm 10, 11, SM 7; „La cei săraci": Bh 3; „Cam 50% la cele de la grădini": Mm 8; „Înainte": Bh 12; „Cel pe lănţuţi, de răzlogi": Mm 12; „Cele de sârmă şi cele de bote de «ruje»„: SM 8.

Acoperită: „Nuiele împletite cu streaşină de fân deasupra": CS 1; „Nuiele împletite cu paie deasupra": CS 3, Bh 4, 7, 11, 17 (azi, nu), Mm 1, 5, SM 2; „Streaşină de nuiele şi paie, ferigă şi coceni deasupra, la gardurile de nuiele": CS 4; „Înainte, azi, nu": CS 6; „Şi înainte, şi azi, unele": SM 14; „Cele de nuiele": CS 8, 10, SM 16; „Înainte, cu paie, cele de nuiele": CS 9, Ar 7, Bh 3, 5; „Streşinite cu paie, spini": CS 14, Tm 1, 4, Ar 9 (numai spini), Bh 16, Mm 2; „Cele de nuiele, cu «loze» de vie sau tulei rămaşi de la ce consumaseră vitele; cele de piatră cu ţiglă sau imală, în trecut": CS 15; „Cel de scândură, cu streaşină de scândură": Tm 1, 3, 4, 7, Ar 1, 9, 10, Mm 4 (draniţă), 10; „Cele de nuiele şi de scândură erau acoperite cu tuleie de porumb": Tm 2, Bh 10 (numai cele de nuiele); „Cele de tablă (scânduri între pari)": Tm 4; „Cu crengi, bălegar, paie neputrezite": Tm 5; „Gardurile de nuiele streşinite cu paie sau cu fân stricat": Tm 6, Ar 17 (gunoi de grajd); „Cele de pământ bătut cu păioase şi crengi": Tm 7; „Cele de nuiele, streşinite cu spini scurţi": Tm 8, Mm 6 (azi, cu draniţă); „Cele de pământ, cu gunoi de grajd, paie folosite": Tm 9, Ar 13; „Cele de cărămidă, cu ţiglă; cele de pământ, cu bălegar; cele de scândură, acoperite cu scândură": Tm 10; „La gardurile de nuiele, streaşină de ferigă": Tm 12; „Cele de pământ, acoperite cu paie, tulei - tulpini de porumb": Tm 13; „Snopi de nuiele, «streşinari», puşi pe gard": Ar 2; „Streaşină de spini la gardurile de nuiele, scânduri": Ar 3; „Azi, dar rar": Ar 6; „Cele de pământ, cu resturi de lemn, crengi; gazdele îl acoperau cu «ciripă» (ţiglă)": Ar 8; „Cele de cărămidă, tot cu zid": Ar 9; „Cele de nuiele, streşinite cu spini sau tulei de porumb": Ar 10; „Cu tulei şi pământ": Ar 11; „Cele de nuiele, cu nuiele, fân, paie ude": Ar 13; „Cele de nuiele, cu nuiele, tulei sau paie şi deasupra spini; cele de scîndură, tot cu lemne; streaşina cam de 60-70 de cm lăţime": Ar 14, SM 12; „Şi azi": Ar 15; „Cele de nuiele, cu ferigă sau paie; azi, cele de piatră şi cărămidă, lucrate ca un zid, acoperite cu «valauă» (olane), în două ape": Bh 1; „La cele de nuiele, paie apoi rude deasupra": Bh 2; „Cele de spini se acopereau uneori cu paie": Bh 6; „Cu paie, ţiglă, şi azi": Bh 12; „Cele de nuiele, cu paie; cele de scândură, cu scândură": Bh 13, 14, 18 («clopul» gardului), SM 8; „Streaşină de paie": Bh 15, Mm 10 (cele de nuiele şi cu «bârlii» de la pănuşi de porumb); „Cele de scândură, cu grindă deasupra": Bh 16, 19 (scândură, «clop»), Mm 6 (mai nou, cu tablă, «badog»), SM 15 (cu o scândură); „Cu paie şi «goz»„: Mm 3; „Gardul de nuiele, cu draniţă sau «goz»; gardul de scânduri este uneori acoperit tot cu scânduri; gardul de piatră este acoperit": Mm 8; „Cu draniţă; spini, paie (cel de nuiele); când era cu draniţă, «hăzaş»„: Mm 9; „Gardurile pe lanţuri şi nuiele acoperite mai întâi cu spini şi mai târziu, cu draniţă":

https://biblioteca-digitala.ro

Mm 12; „Rar": Mm 13; „Cele de scândură, cu scândură: SM 4 (rar); „Cele de «pălant» erau toate acoperite": SM 7; „Şi înainte, acoperite; azi, cu tablă albă": SM 9; „Cele de nuiele, cu coceni de porumb sau viţă de vie; cele de scândură, cu două scânduri în unghi": SM 10.

Gardul dinspre uliţă: „La fel cu celelalte": CS 1, 5, Tm 5, 11, Ar 8 (înainte), Ar 15, 16, Bh 13, SM 3; „La uliţă nu era gard, era faţada locuinţei": CS 2, 11; „Din aceleaşi materiale, dar mai frumos lucrat": CS 3, 6, Tm 3, 6, Ar 5, 6 (azi), 7 (azi), Mm 9 (azi, la fel), SM 4, 9, 12, 16; „Mai îngrijit şi mai înalt": CS 4; „În faţă de piatră, în spate, de bârne": CS 8; „La uliţă se făcea zid (de piatră, cărămidă), «tarabă» (de scânduri); la grădină, gard (de nuiele)": CS 10; „Era din materiale mai proaste cel care nu era la uliţă": CS 14, Tm 8, Ar 10, Bh 4-6; „La uliţă, «socac» se făcea din zid, restul de nuiele": CS 15, Ar 8 (azi); „La uliţă era de „table": Tm 4; „La uliţă, din scândură, zid": Tm 7, Mm 4 (scândură); „Gardul dinspre stradă, de cărămidă, scândură, tablă; între grădini, mai prost": Tm 10; „Mai bun, mai frumos": Tm 12, Bh 2, 9, 10-12, 14, 16-18, Mm 1, 2, 7, 10, 12, SM 2 (chiar şi din alt material), 10, 11; „Azi, cel de stradă din cărămidă, beton, etc": Tm 13; „La uliţă, din tablă, la spate, din sârmă, azi; înainte, cel de la uliţă era mai îngrijit"; Ar 1; „La «fundoane», în spatele grădinii, nu se făcea gard": Ar 2, Mm 13 (la «mejdie», se făcea doar la uliţă); „La fel, dar uneori lipseau gardurile la grădini": Ar 3; „La uliţă, scândură, la grădină, tulpini de floarea soarelui": Ar 9; „La stradă, gard şi uneori nu aveau gard în rest": Ar 13; „Când erau garduri de stubori, în grădină nu erau deloc; după al II-lea Război, a început cu leaţuri la grădină şi scândură la stradă; şi azi e mai frumos la faţă": Ar 17; „Cel care nu era la uliţă nu era îngrijit, lucrat în uluci, zapi sau lătunoaie": Bh 1; „La uliţă, de nuiele, restul de spini": Bh 3; „În faţă, din «zape», în spate, din nuiele": Bh 15; „Gardul e numai lângă drum; restul, «mejdă»„: Mm 5, SM 14 (de cele mai multe ori nu erau garduri la grădină. Când vecinul nu avea ieşire la uliţă, contribuia la gardul vecinului pe unde ieşea); „Înainte, gardul de la uliţă era de nuiele şi pe laturi era gard dintr-o nuia; acum şi de scânduri": Mm 6; „La uliţă, înainte, de nuiele curăţate, acoperit cu goz sau draniţă": Mm 8; „La uliţă, de cărămidă": SM 5; „La uliţă, de «pălant», în rest de nuiele şi mărăcini, rar din pălant mai slab": SM 7; „La uliţă, din bote de rujă sau de scânduri; în restul grădinii nu era gard; azi, cel din faţă de beton, fier, sârmă": SM 8; „La uliţă, de scândură, fier forjat (azi); restul de nuiele": SM 15.

Gospodăriile din hotar: „Gard de nuiele, gard viu": CS 4, 8; „Împrejmuite": CS 6; „De nuiele, bâme, scânduri": CS 7, 10; „De prăjini sau păluci": CS 8; „De prăjini, neacoperite": CS 9; „De nuiele": CS 11; „De «ruzi», lemne necioplite sau rudimentar cioplite": CS 14; „De nuiele, rar de scânduri": Tm 8, Mm 9 (nuiele); „La fel ca în sat". Ar 4; „Înainte, nu aveau gard; azi, unele au": Ar 11; „Nu aveau gard": Ar 13, 17, Bh 2, 6, 7; „De nuiele, mărăcini": Ar 14; „Şanţ, înainte": Bh 11; „De «rude»„: Bh 16; „Se îngrădea foarte mult în hotar, fânul, grădina": Mm 8.

https://biblioteca-digitala.ro

PORȚILE

Numărul și modul de folosire

Denumire: *O singură poartă*: „Înainte": Ar 7, Bh 1, 3 (și azi), SM 14 (și azi, câteodată); „Vraniță": Ar 5 (înainte), Mm 11 (sau leasă, și azi vranița); „Vrajniță, înainte": Bh 4, 10 (și azi), 14 și 17 (azi, nu) SM 9 (cu «boc»); „Înainte, leasă": Bh 2, 11 (azi, numai pe dealuri), 12; „Căput, înainte": Bh 5, 18; „Leși, înainte": Bh 8; „«Vrașniță», înainte": Mm 2; „Poartă": Bh 16 (înainte, rar); „Vranițuri în «boc»„: Mm 12; *O poartă mare și una mică*: „Poartă mare și poartă mică": CS 1, 8, Tm 4, Ar 6, 15, 17; „Poartă și ușă mică": CS 3, Tm 5, 12, Mm 3; „Azi, poartă și portiță": CS 4, 13, Tm 3, Bh 4 (poartă mare și...), 13 (și înainte), Mm 4 (și înainte), SM 4 și 5 (și înainte), 9; „Ușă și poarta mare": CS 5, Tm 1; „Ambele, poartă": CS 7, 11; „Vraniță și poartă": CS 9, SM 15 (și portiță); „Poarta de la ainfort și ușa de la gang": CS 12; „«Vreaniță» și ușă la ocol": Ar 3, 14; „«Vramniță» și ușă, înainte; ușă și poartă mare, azi": Ar 7; „Vragniță, o singură poartă; poartă și ușiță, când sunt două": Tm 2; „Vraniță (pentru car) și ușiță": Ar 11, Mm 10, SM 16 (sau portiță); „Ușă și vramiță": Ar 16; „Poartă și vrajniță (pentru căruță": Bh 7; „Vrajniță pentru care, ușiță pentru oameni": SM 2; „«Prilaj», ușiță pentru oameni, vrașniță, ușă pentru car": Mm 1; „Poartă pentru vite, car și ușă": Tm 6, 7, 8, 10, Ar 4, 8; „Poartă de întors «coșia» și ușiță": Tm 9; „Ușa de la drum și poartă": Tm 11, Ar 5, Bh 8 (de vreo 25 de ani); „Poartă cu două canate și poartă pentru oameni": Ar 1; „Poartă mare, cu o poartă mică în ea, sau poartă, cea mare și ușă, separat": Ar 2; „Poartă și uscioară": Mm 12; „Vraniță și uscioară": Mm 13; „Căput (cea mare) și ușă de ocol (portița)": Ar 9, 10, Bh 1, 3, 10 (după 1935), 16; „Căput și ușe de la uliță": Ar 13, Bh 5, 6, 11, 14 (sau poarta mare și poarta mică), SM 10; „Căput (poarta mare) și portiță": Bh 9, SM 11 (sau poartă și portiță); „Căput despărțit în două (cu ușă)": Bh 17-19; „Ușă și portiță": Bh 2; „Ușă la ocol și «leasă»„: Bh 15; „Poartă și ușiță": Mm 2, 5, SM 7; „La poarta din leasă erau «vraniță» și «prilaz»; când s-au făcut porți de scândură, era o poartă mare pentru car și portiță pentru oameni": Mm 6; „Poartă și portiță sau poartă și «prilaz»„: Mm 7; „Două porți făcute din leasă sau prileaz, portiță mică sau bolovani, ca să protejeze copiii mici": Mm 8; „Poartă și portiță sau vraniță": Mm 9; „Portiță și poartă cu «boc»„: SM 3; „«Căpană» sau «căpauă» pentru căruță, ușiță pentru oameni": SM 8; „Portița mică, «roștei», poarta mare, «vrașniță»„: SM 12.

Tipuri: Poartă pentru intrarea oamenilor separat de cea pentru car, vite: CS 1, 3, 5, 7, 10, Tm 3-11, Ar 1, 2, 4, 8, 9, 11, 13-17, Bh 1-3, 5 (din nuiele), 6, 7-19, Mm 1-8, 10, 11 (azi), 13, SM 2-8, 9 (azi, neacoperite), 10-16; „Depindea de mărimea locului": CS 13; „Porți simple (o singură poartă pentru om și pentru car. Acum se intră separat": CS 2, 4, 6, 9, 12, 15, Tm 2 (la cele de lăteze), Ar 5, 6, 7, Bh 1, 2 (și azi), 4, 5, 8, 11, 12, 14, 16 (și înainte erau rare), 17, 18, Mm 1, 2, 11 (și azi), SM 13 (înainte); „Doar la sălaș": CS 8; „O singură poartă cu două aripi": CS 15; „Înainte era o singură poartă, din scânduri; azi sunt două, pentru oameni și atelaje, vite": Tm 12, SM 14; „O singură poartă cu o poartă mică în ea": Ar 2; „Vranițurile în boc: se bătea un «boc», lemn gros ori un «șaranț» din stejar, în capul căruia se bătea un fel de cumpănă cu o greutate. Vranița era din scânduri, prinsă pe bocul acela. Pe acolo intra carul iar omul intra pe «prileaz», un gard mai mic, făcut din doi «pociumpi» cu o scândură peste ei, la cei mai bogați; la cei mai săraci, «leasă», care nu avea boc; se bat țăruși, «fuștei», două lemne, îngrădiți cu nuiele; unii aveau numai

https://biblioteca-digitala.ro

«prileaz», nici măcar vraniţă sau leasă": Mm 12; „Înainte, şi uşa şi vraniţa erau din nuiele": Ar 3; „Înainte, erau acoperite cu şindrilă; azi, rar; poarta mare, căptuşită cu tablă şi ornamentată; azi, majoritatea porţilor mari sunt sub acoperişul clădirii": Ar 7; „Vrajniţa era făcută din «botice», bătute ca leţurile, vertical, foarte apropiate, să nu intre un pui de găină; se băteau trei «chingi», una oblic, alta sus şi jos, pentru întărire": Bh 4, 10 (de nuiele); „Porţile din scândură, stâlpii din stejar sau salcâm": Bh 9.

Partea superioară

Neacoperită: CS 5, 6, 13, Tm 3, 5, 7, 9-11, Ar 2, 6, 8, 11, 16, 17, Bh 17, 19, Mm 1-3, 5, 10, 13, SM 2-8, 11-14, 16; „Înainte": CS 12, Bh 3, 4, 8, 10, 11 (majoritatea), 18; „La cei săraci": CS 15; „Azi": Ar 1; „Vraniţa": Ar 14, Mm 6, 11; „La ambele tipuri, înainte": Bh 1, 2; „Căputul, înainte": Bh 5; „La cei foarte săraci": Bh 6; „Leasa, înainte": Bh 12; „Majoritatea; şi azi, 90% sunt neacoperite": Mm 8; „Vraniţa şi leasa": Mm 12; „Poarta şi portiţa": SM 9.

Acoperită: CS 6, 7, Bh 16 (pod deasupra); *Materiale folosite:* „«Prăşchilă» - şindrilă": CS 1, Mm 4 (draniţă; porţi mari, cu stâlpi ornamentaţi), 6 (draniţă), 11 (la porţile din două părţi); „Care aveau «şupa» la intrare, cu şindrilă sau zid de cărămidă": CS 2; „Cu ţiglă şi paie": CS 3; „Dacă nu este şopru la drum există un acoperiş de şindrilă": CS 4; „Uşa, cu şindrilă": Bh 5, 17 (în perioada interbelică, unii mai înstăriţi); „Cu «şindilă»„: CS 8, 9, Ar 7 (înainte, azi, rar), Bh 7, SM 14 (şindrilă); „Azi, cu ţiglă": CS 9, Ar 1 (înainte), Ar 5 (rar, şi azi), 10, 16, Bh 1, 9 (su tablă); „Este sub acoperişul «tramului» de la intrarea în curte": CS 10; „Cu «şindră» înainte, cu ţiglă, azi": CS 11, Tm 4; „Azi porţile fac corp comun cu casa, au deci acelaşi acoperiş": CS 12, Ar 7; „Cu ţiglă, sau, dacă zidirea era de piatră, se punea un rând de tencuială de var şi deasupra ţiglă": CS 14; „Erau una cu casa, cu acoperiş zidit cu cca 1 m deasupra porţii": CS 15; „Cu scândură, ţiglă şi «plau», tablă": Tm 1; „Rar, cu şindrilă, tablă": Tm 6; „Se acoperea mai ales uşa": Tm 8; „Porţile dintre stâlpi de cărămidă sunt acoperite cu ţiglă": Tm 12; „Uşa la ocol, cea pentru oameni, acoperită cu şindrilă sau ţiglă": Ar 4, 14; „Uşa la ocol, cu scândură; azi este înglobată în zid": Ar 9; „Uneori, cu două scânduri": Ar 11, 13, Bh 10 (o scândură), 13 (scândură); „Azi, cu ţiglă, table": Ar 15; „Ţiglă, azi, «scutire la poartă»„: Bh 2, 3; „Mai recent cu tablă": Bh 4, SM 13; „Poarta (pentru oameni) cu lemn, şi azi": Bh 6; „Înainte, o simplă scândură; azi, ţiglă". Bh 8; „Scândură, şindrilă, înainte; de vreo 20-30 de ani, ţiglă, ciment": Bh 11; „Şindrilă, ţiglă, înainte; placă de beton, azi, la porţile de fier": Bh 12; „Numai uşa pe unde intrau oamenii; înainte, două scânduri în două ape şi una deasupra, «clop»; azi, ţiglă, cu aceeaşi formă de acoperiş": Bh 14; „Cele mai multe, cu intrarea pe sub casă": Bh 15; „Căputul, o scândură mică, uşa, clop de scândură": Bh 18, 19 (numai uşa uliţei cu clop); „Porţile sunt foarte mari, rar acoperite, din stejar, cioplite cu securea": Mm 3; „Porţile se lucrau din stejar (stâlpii), brad (poarta propriu-zisă, acoperite cu draniţă": Mm 7; „Rar, şi azi, cu «boz» sau draniţă": Mm 8; „Înainte, draniţă; azi, tablă": Mm 9; „Porţile din poartă şi uscioară, cu draniţă de 0, 50 m, se cheamă poartă cu «comănac»„: Mm 12; „Vrajniţa era acoperită cu tablă, spre a nu putrezi": SM 9; „Dacă gardul a fost acoperit cu două scânduri, şi poarta a fost acoperită cu o scândură": SM 10. Â

https://biblioteca-digitala.ro

Spațiu de odihnă în fața porții

Terminologie: „Laviță": CS 1, Ar 3, 8-10, 13, 14, Bh 2, 3 (azi, înainte, se şedea direct pe iarbă), 4-8, 10-19, Mm 3, 12, SM 13 (mai rar), 14; „Ladiță": SM 11; „Laiță": Mm 1, 2, 7, 9, 11 (azi), SM 2, 5, 7, 9 (azi; înainte nu era), 10, 12; „Laghiță la uliță": SM 8; „Klupe, bancă sau laviță, şi la cele care nu aveau cu şupa la intrare era un mic acoperiş.": CS 2; „Bancă": CS 3, 13, Ar 5, Mm 6, SM 4 (mai rar); „Bancă sau o piatră mare": CS 11; „Băncuță": Bh 1; „«Scamnul» de la părece, de la poartă": CS 4, Tm 4, 6, 9, 12; „Scaun la poartă, uliță": CS 5, 6, 8, 9, 10, 12, Tm 1, 3, 8, Ar 4, 6, 15, 17, Ar 2, Mm 4, 8, SM 16 (mai rar); „Scaun la socac": Tm 5; „«Scam»„: CS 7, 15; „Clup, înainte; bancă, azi": Tm 2; „Clup": Tm 7, 11; „Laviță, înainte; bancă, azi; se puneau pomi care făceau flori mirositoare": Ar 1; „Leaspede din piatră. înainte": Mm 11.

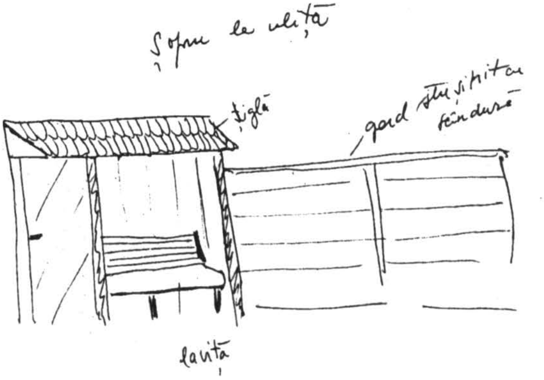

Laviță la uliță. Sat Socodor, jud. Arad (Alina Ciobănel)

Caracteristici. *Scaun, bancă*: CS 3; „Sub straşina casei": CS 10; „Doi pari bătuți în pământ şi o scândură": Tm 2, Bh 12, SM 10, 12; „În fața casei se plantau duzi. Scamnul se afla fie în fața porții, fie mai departe de casă, tot în fața ei, sub duzi": Tm 4; „Înainte, nu; azi, sunt rare, sub acoperişul casei": Ar 7; *Laviță*: „Este acoperită de o prelungire a acoperişului şoprului de la uliță; lavița arată ca o bancă": Ar 10; „Câteodată era doar un lemn simplu": Ar 13, 14 (sau scânduri), Bh 11 (o bârnă, un trunchi de copac); „Câțiva pari în pământ şi o «doscă» (scândură) deasupra": Bh 2, 4; „De lemn sau de pământ bătut, înainte; azi, bănci de lemn": Bh 6; „De vreo 20 de ani": Bh 8; „Doi «şoşi» şi o scândură": Bh 10, 14, 16, 17 (înainte; azi, scândură cu fier); „Lavița, trei stâlpi şi o scândură sau un trunchi gros de copac, acoperit cu scândură, «colniță»„: Bh 18, 19; „Unele sunt chiar sub acoperişul de draniță al gardului": Mm 4; „Câteodată, acoperită cu draniță": Mm 6; „Azi, acoperite cu draniță": Mm 7; „Azi, laița, acoperită": Mm 11; „De scândură": Mm 12, SM 4.

Utilizare: „Se stătea în zilele de sărbătoare sau după lucru": CS 2, 15, Tm 7, 9, Ar 15, Bh 5, 7, 11-18, Mm 6, 8 (şi femeile cu lucrul), 9, 12, SM 4, 5, 7, 8, 10; „La sărbători": CS 4, 8, 9, 11, Ar 6, 8, Bh 1, 4, Mm 1, 2, SM 2, 9, 11, 14; „În zilele de sărbătoare, seara şi acolo mai stăteau şi bătrânii la vorbă": CS 5, 12, Tm 5, Ar 3, 5, 17, Bh 2; „De odihnă": Tm 3, 6, Bh 6; „Cu deosebire vara, pentru odihnă şi «sfat»„: Tm 11.

https://biblioteca-digitala.ro

Alte construcţii lângă porţi spre drum. *Adăposturi pentru troiţe*: „Două scânduri sau două table puse pe troiţă": CS 8, SM 14; „O singură fâşie de «plev» (tablă)": Bh 11; „Pentru «cruci»; la cele de lemn, cunună de «plau»„: Bh 18; „Se mai fac cruci în grădini, la oamenii cu stare, şi mai ales la răscruci; şi azi se fac, sunt cam 5-6 în sat": Mm 8; „În faţa casei era «*strajă*», pari bătuţi în pământ cu vârteluş de trecere": Tm 2.

GRĂDINILE

Terminologie: „Grădină": CS 1-11, 13-15, Tm 1-13, Ar 1-11, 14-17, Bh 1-4, 6, 8, 9, 12, 19, Mm 1-11, 13, SM 2 (azi), 4, 5, 7, 8 (azi), 13-16; „Grădiniţă, grădinuţă pentru legume": CS 15, Mm 4, 6, 10-13; „Grădină semănată": Ar 2; „Grădina cu straturi": Bh 15; „Grădinuţă de flori": CS 12, Ar 2, Mm 12; „Plaţ": CS 12; „Tălete": Ar 5; „Ogradă": Ar 5, 13, Bh 2, 5, 7, 10-14, 16-19; SM 2, 3, 6, 8 (în trecut), 9-11, 14; „Livadă": SM 13, 14; „Telechi": Bh 1, 8, 15; „Teleac, tileac": Bh 10, 11, 14, 17; „Nilă": Bh 4; „Rât pentru fân": Mm 9.

Caracteristici

O singură grădină: CS 1-13, 15, Tm 1-8, 10-13, Ar 1, 2, 4-10, 13 (în trecut), 14-17, Bh 1, 2, 6-9, 11-13, 16, 17, Mm 1, 3, 7, 10, SM 2-6, 9-16; „Grădina din plaţu' căşii se deosebea de grădinile care sunt parcele îngrădite în moşie": CS 4; „Era o singură grădină pentru: flori, pomi fructiferi, legume: salată, ceapă, castraveţi, «prompiri» (cartofi), curechi (varză), morcovi, pătrunjel, ţeler (ţelină), păsule (fasole), cereale: cucuruz (porumb). Atât florile, cât şi pomii fructiferi se puneau pe marginea grădinii de legume": CS 8; „Grădinuţa pentru flori se face în cadrul plaţului pentru legume şi este lângă casă": CS 12; „Era în spatele locuinţei, în prelungirea plaţului. Se cultivau cartofi, fasole. Acum se pun pomi, viţă de vie şi porumb": Tm 1; „Se cultivau: crumpi (cartofi), verdeţuri, ludai albi (dovleac alb), păsule (fasole), curechi (varză), conopidă, părădais (roşii). Porumb şi grâu nu se puneau acasă, ci pe holdă; au început să se cultive de prin 1970": Tm 2; „Era o singură grădină. În faţa casei era un spaţiu foarte mic pentru flori": Tm 4; „În trecut florile se puneau pe câte o cărare în mijlocul grădinii, care se afla în spatele casei sau lateral între vecini": Tm 5; „În trecut era o singură grădină. Florile se puneau pe marginea potecii din grădină": Tm 13; „În trecut era o singură grădină, în care se cultivau mai mult legume. S-a numit «tălete», ogradă, grădină": .Ar 5; „În aceeaşi grădină puneau: legume, cânepă, porumb, pomi, sfeclă": Ar 15; „Cei mai mulţi aveau o singură grădină": Ar 16; „Grădinile erau mici": Ar 17; „Înainte se numea ogradă; nu se cultiva nimic, creştea iarbă, ţineau viţei, păsări. Fasolea şi cartofii se cultivau numai la ţarină": Bh 1; „Flori se plantau mai mult pe lângă legume. Se planta mai mult usturoi şi ceapă. Grădina era mai mult în faţa casei, ori lateral, chiar şi peste apă". Bh 2; „Înainte, lumea nu prea avea grădini pe lângă casă. Cumpărau de la ungurii din Tărcaia. Grădinile au apărut mai mult după al doilea Război mondial. Grădină se spune numai la locul semănat cu legume. Tot telechiul e în spate după şură. Acolo sunt şi pomi fructiferi. Lumea avea grădină şi în ţarină". Bh 8; „Teleac sau ogradă înseamnă şi grădină, chiar dacă oamenii se ocupau mai puţin cu grădinăritul. Ungurii din zona de câmpie erau grădinari mai buni; de la ei au învăţat şi românii. Se

https://biblioteca-digitala.ro

cultiva ceapă, usturoi, cânepă. Teleacul sau ograda se afla fie în spatele casei, fie lateral, fie la câteva sute de metri de casă, pentru a nu ajunge găinile la ele. Rât – pământ mai accidentat şi mai argilos, nu departe de casă, cultivat cu porumb, grâu, fâneaţă. Cartofii cei mai mulţi erau semănaţi mai departe de casă, spre pădure. Flori se puneau rar şi mai mult pe sub ferestre": Bh 11; „Ograda pentru legume, cartofi, fasole, castraveţi, porumb se face în spatele casei. Pe marginea ogrăzii se pun pomi fructiferi": Bh 16; „Este o singură ogradă, dar parcelată pentru: ceapă, usturoi, morcovi, pătrunjel, ţelină, varză, foarte puţin porumb. Pentru flori se fac borduri pe lângă pereţii casei": Bh 17; „Şi în trecut şi azi o singură grădină, amplasată întotdeauna în dosul casei; este zonă de dealuri, cu teren foarte accidentat": Mm 3; „Era o singură grădină pentru: ceapă, morcovi, usturoi, cartofi. Într-o margine erau pomi": Mm 7. *În trecut*: CS 2, 14, Mm 13, SM 8, 10; „Era în spatele casei sau pe o latură": Mm 13; „În trecut era o singură grădină pentru zarzavaturi şi flori. Noi îi ziceam ogradă": SM 2: „Era o singură ogradă, în care se cultivau: cartofi, lucernă, legume, varză, «cărălăbi» (gulii), cereale, porumb": SM 10; „În aceeaşi ogradă se cultivă: porumb, pomi, legume": SM 11; „Cel mai adesea era o singură grădină": SM 13; „Azi, flori se pun în voreţ, deoarece nu mai sunt animale în gospodărie": CS 13. *Amplasare*: „În spatele casei": CS 8, Tm 4, 7, 10, Ar 13, Bh 17, SM 2, 3, 5, 10 (în trecut); „Grădina era întotdeauna în spatele tuturor anexelor": CS 5, 15, Tm. 2; SM 15, 16; „În spatele şurii": SM 4; „Acolo unde oamenii au loc: în faţa casei sau în spatele şurii": SM 9.

Mai multe, amplasare. *Două*: Tm 1, 9, Ar 2, 16, Bh 2, 4, 5, 14, 19, Mm 2, 4-6, 8, 9, 11, 12, SM 7; „Mai rar două": Tm 1; „Sunt grădini pentru flori – în faţa casei şi grădini pentru zarzavaturi: crumpi (cartofi), verdeţuri, ceapă, ai (usturoi), salată, spanac, morconi (morcovi), paradais (roşii), piparcă (ardei), curechi (varză). Pomii se cultivă la un loc cu legumele. Grădina de legume se face cam lateral între vecini, mai rar în spatele casei": Tm 9; „Grădinuţa pentru flori este în faţa casei, cea pentru legume şi pomi sau «grădina semănată» – la spatele casei": Ar 2; „Ograda sau grădina de legume este în spatele casei": Ar 5; „Era o grădină în faţa casei, o alta în spatele ei pentru gozuri, în care se păstrau paiele, pleava mare, fânurile, tuleii. Astăzi cea de a doua grădină este folosită pentru legume": Ar 10; „Grădină de legume şi de pomi, dar erau rare": Ar 11; „Cei care aveau două grădini, aveau grădina de legume lângă casă, iar pe cea de pomi – în apropierea terenului arabil, lângă casă": Ar 16; „Unii aveau şi ogradă de pomi, îngrădită": Bh 2; „Erau şi sunt: grădiniţă de flori (în faţa casei, între gard şi casă), grădină de legume – în spatele casei, dincolo de grajd şi şopru sau lateral. Se semănau cartofi, ceapă, fasole, morcovi, pătrunjel, usturoi. Era şi grădină pentru cereale – dincolo de grădina de zarzavat, în nilă. O dată la trei-patru ani se cultiva trifoi": Bh 4; „Era o grădină de flori, în faţa casei şi o ogradă de legume, plasată lateral în spatele casei. În ogradă se cultivau cartofi, «borgondei» (sfeclă furajeră), morcovi, pătrunjel, porumb, dovleţi, salată, fasole": Bh 5; „Tileacul este fără gard, pentru legume: roşii, varză, morcovi, croampe, porumb, grâu – în spatele casei, ograda, împrejmuită, este pentru legume şi flori. Se face tot în spatele casei": Bh 10; „Era tileacul pentru legume: ceapă, usturoi, roşii, varză, morcovi, cartofi, dovleţi, dovlecei. Cine avea grădină mai mare punea şi grâu, porumb, lucernă. Se făcea în prelungirea casei, în spate. Dar mai era şi o ogradă pentru flori în faţa casei, între gard şi casă": Bh 14; „Se cultivau straturi cu: ceapă, ai, petrinjel (pătrunjel), porodici (roşii), scirtaveţi (castraveţi), piparcă, zeler (ţelină), şalată (salată), cărălade (gulii). Se afla în faţa casei. Era şi un telechi, în spate, în care se semănau croampe (cartofi), păsulă (fasole)

https://biblioteca-digitala.ro

turcească, tenchi (porumb). La marginea locului aveau şi câte o cânepişte, cu cânepă. Florile erau pe sub streaşina casei şi pe marginea straturilor": Bh 15; „Ograda pentru legume, amplasată în spatele tuturor anexelor sau lateral este despărţită prin gard şi parcelată pentru: cartofi, porumb, morcovi, pătrunjel, curechi (varză), ceapă, usturoi, fasole, cânepă. Ogrăjoara pentru flori se află la capătul casei spre stradă": Bh 18; „Grădina de flori este în faţa casei, ograda de legume este întotdeauna în spatele casei": Bh 19; „Grădina de flori – în faţa casei, grădina de legume – în spatele casei": Mm 2; „Gospodăriile aveau şi au: grădină mare pentru pomi, cartofi, porumb, amplasată în spatele şurii şi grădinuţă pentru zarzavat – în faţa casei, la uliţă": Mm 4; „Era şi este grădinuţă pentru zarzavaturi şi legume şi grădină pentru pomi fructiferi, ambele spre spatele locului de casă": Mm 6; „În grădina de legume se făceau şi se fac «straturi». Pentru pomi este o porţiune separată din grădină, în nordul terenului, la trei m de mejdina vecinului, ca să nu aibă certuri cu vecinii din pricina pomilor. Ambele grădini sunt în spatele casei": Mm 8; „Dacă are loc între gard şi casă pun flori. Oricum, grădina de pomi este aparte": Mm 9; „Grădină de pomi este în spatele casei, grădinuţa de legume – în faţa casei": Mm 11; „Grădinuţa de flori este în faţa căşii, către uliţă, grădinuţa cu straturi – în spate ": Mm 12; „Grădina de flori este în faţa casei, spre stradă, cea de legume este lateral faţă de locuinţă": SM 7. *Azi*: CS 2, 5, Tm 2, 5, 6, 12, 15, Ar 4, 5, 10, 11, 13, 17, Bh 1, 6, 8, 13, 15, 16, 18. Mm 13, SM 2, 8, 10; „Grădina florilor este lângă casă, grădina de zarzavat – în spatele oborului de porci": CS 2; „Azi se fac şi grădini de flori – în faţa căşii": CS 5; „Azi sunt separate pentru legume, pomi fructiferi": CS 14; „Pentru flori se lasă un spaţiu mic lângă locuinţă sau în curte; este lângă locuinţă sau lateral „: CS 15; „De prin 1960 au început să se facă mai multe grădini pe lângă casă. În faţa casei este grădinuţa de flori, în spatele tuturor anexelor – grădina mare": Tm 2; „De vreo 10-15 ani se fac şi grădini de flori. Tot de vreo 10-15 ani se pun pomi şi în faţa caselor, pe uliţă": Tm 5; „Două-trei grădini: de zarzavaturi, de cereale şi uneori pentru pomi fructiferi": Tm 6, „Azi se cultivă şi porumb": Tm 9; „Sunt separate pentru: legume, cereale, pomi fructiferi": Tm 12; „Mai este o grădinuţă mică cu flori. Curtea se împarte în trei: grădina de flori, curtea păsărilor şi animalelor şi grădina de legume": Tm 13; „Azi – grădini de flori, în faţa casei": Ar 5, 10, 17, Bh 6, 16; „Azi sunt grădini diferite pentru zarzavaturi, cereale etc.": Ar 2; „Azi, grădina de legume este în spatele casei": Ar 17; „Se fac grădini separate pentru flori, legume, pomi – în spatele ocolului. Grădina pentru pomi se numeşte telechi": Bh 1; „Azi se pun mai multe flori": Bh 2; „De vreo 10 ani se pun flori pe lângă straturi": Bh 8; „Azi sunt separate pentru flori, legume, cereale. Locului pe care se cultivă cereale şi pomi îi spunem ogradă şi se află în spatele şurii, iar grădina de zarzavat – lateral, în apropierea casei": SM 2; „Grădina de flori este în faţa casei, iar cealaltă – în spate sau lateral": SM 8. „Azi sunt şi grădini de flori, amplasate în faţa casei la intrare, iar ograda de zarzavaturi este în spatele casei şi lateral": SM 10.

ANEXELE

Termeni generici: „Gospodărie": CS 1, 6, 9, Ar 2, 10, SM 7; „Olate": Ar 3, 7-11, 13, 14, Bh 1, 6, 9, 11; „Holate, holăţi": Mm 1, SM 7, 9, 14; „Olaturi, oleaturi": CS 14, Ar 4; „Olace, olache": CS 12, Tm 11, Bh 1; „Ipuleturi, opuleturi": SM 2, 12, 13; „Corlate": Tm 8; „Măietori": Ar 6; „Nămestii": Mm 8; „Nimesturi": Mm 8; „Codinănţii": Ar 8;

https://biblioteca-digitala.ro

„Hleaburi": Mm 1, 3, 5, 6, 11, 13, SM 16; „Ortoane": Ar 16; „Ozalate": Bh 17; „Hozoți": Ar 1; „Hoizolace": Bh 7; „Hozache": Bh 15; „Sălaşe": Tm 4, 12; „Telechi": SM 4; „Toboce": Tm 6 ; „Iorsaguri": CS 3, 13, Tm 7; „Zolbe": SM 3.

ADĂPOSTURI PENTRU PĂSTRAREA CEREALELOR

Terminologie

Adăposturile pentru porumb (ştiuleţi): „Pătul": Tm 3, Ar 2, Bh 7. SM 4, 5, 15; „Cotarcă": CS 12, Tm 1-7, 9-11, 13, Ar 2-5, 8, 10, 11, 13-15, 17, Mm 8, 10 (azi), 12, 13; „Coş": Tm 2, Bh 7, Mm 4-6, SM 9, 10; „Coş de cucuruz": Ar 9, SM 4, 6; „Coş pentru mălai": Mm 2, 9, SM 7, 12, 16; „Coşar, coşară": Ar 10, Bh 2-9, 11, 14, 16, Mm 3; „Coşarcă": Bh 11, Mm 5, SM 3, 14; „Coştei": Mm 1, 8, 10, 11 (azi), SM 2, 8, 10, 11; „Gorei": Bh 14; „Gouren": Bh 18, 19; „(H)ambar pentru porumb": Tm 8, SM 3, 7; „Grajd pentru bucate": Mm 2.

Adăposturile pentru alte cereale (boabe, făină): „Cămară pentru grâu": Ar 4, Bh 6; „Hambar": CS 2, 3, Tm 2, 7, 12, Ar 1-3, 6, 7, 10, 11, 13-17, Bh 3-5, 7-9, 11-15, 17-19, SM 3, 4, 8, 11, 15; „Ambar": Tm 8; „Umbar": CS 13, Tm 10, 11; „Ladă": CS 4, 5, 7-11, 14, 15, Tm 2, 3, 5-7, 9, 10, 13, Ar 4, 5, 17, 17, Bh 9, 12-16, 18, Mm 6, 8-13, SM 1, 3-5, 10, 11, 13, 15, 16; „Lădoi, lădoaie": Ar 10, 13, Bh 1, 4, 10, SM 6; „Lădog": Bh 10; „Coş de nuiele lipite": CS 7, 9, 10, Tm 2, 4, 7, 8, 10, Ar 1, 5, 6, 11, Bh 7, Mm 1, 2, 5, 8, 10, 11, SM 6, 7, 9-13, 15, 16; „Găbănaş": Ar 8, 9, 133, Mm 2, 3, 13, SM 4 (rar), 15 (rar); „Găvănaş": Ar 3; „Cămară pentru grâu": Ar 4, Bh 2, 3, 6; „Clet": Tm 1; „Magazie": Ar 11, Bh 6, 17 (rar), SM 10 (rar), 11, 13; „Moctar": Bh 18; „Cumpăna" (uleie): CS 9; „Mosor scobit": Mm 9; „Sâsâiac": Mm 8, 10, 13, SM 16; „Săcrie, secrie, sicrie (hambar)": Mm 1, 2, SM 2, 11, 12; „Sii": Bh 10.

Gropile de bucate: Ar 1 (pentru porumb), 18; „Gropi pentru cartofi": CS 4, 5, 12, Tm 9, Ar 2, 3, Bh 1, 6, 13, 14, 16, 17, Mm 8, 9, SM 11-13"; „Gropi de grumpe (cartofi)": Ar 5 (rar), SM 10; „Gropi de crompiri, crumpiri (cartofi)": Tm 10, Ar 17; „Gropi de corumpei": Mm 12; „Gropi de croampe (crumpi)": Tm 2, 5, 9, Bh 5, 8, 10, 15, 16; „Gropi de prompiri": CS 8, Tm 5; „Gropi pentru «heribe», «hiribe» (cartofi)": Bh 2, 4, 11; „Gropi de picioci": Mm 4, SM 9; „Groapă de barabule": Mm 7; „Pupi pentru cartofi": Tm 2, Ar 5, Bh 19; „Melegar": Mm 9; „Verem": Bh 19.

Caracteristici, amplasare

Gropile de bucate

Pentru cartofi: Ar 11, Mm 5, 13, SM 15; „Gropi de «prompiri»: se săpa o groapă rotundă cu diametrul de 1,20-1,30 m. Se puneau paie pe fund, cartofii, apoi se acoperea cu paie şi pământ": CS 8; „Sunt rotunde, cu adâncimea de 20-30 cm şi cu un diametru de 1-1,5 m. Dedesubt se pune un braţ de paie, apoi cartofii, peste care se aşază paie, pământ,

https://biblioteca-digitala.ro

cenuşă. Capacitatea: după câţi cartofi aveai, atât făceai groapa de mare. Se puteau face şi două gropi: la una se umbla în timpul iernii (pentru mâncare), la alta nu se umbla (erau cartofii de sămânţă)": Tm 5; „Gropile pentru cartofi aveau lungimea de 1-2 m, lăţimea de 1,20 m-1,50 m şi adâncimea de 30 cm. Se puneau paie, cartofi, iar deasupra paie, pământ, cenuşă. Capacitatea – 300-1000 kg": Tm 9; „În timpul turcilor proviziile se ascundeau în gropi sub pat": Tm 13; „În trecut se făceau din lemn, acoperite cu pământ şi erau folosite pentru cartofi. Azi sunt din beton": Ar 3; „Se făceau gropi adânci de 1 m; se puneau paie. În ele intrau cam doi-trei saci de cartofi. Într-o singură grădină se făceau chiar mai multe gropi, ca să nu-i desfaci pe toţi o dată. Deasupra se puneau paie, pământ, cenuşă": Ar 17; „Se săpa în pământ la adâncimea omului, cu diametrul de 1,5 m. Se puneau paie, cartofi, paie, apoi lemne, pământ. Se făcea ca o colibă. Capacitatea: până la 50-60 marje de «heribe» (o marjă = 100 kg)": Bh 2; „Aveau adâncimea de 1,5-2 m, rotunde, căptuşite cu snopi de tulei, paie, acoperite cu pământ şi paie. De jur împrejur se făceau şanţuri pentru scurgerea apei. Sus sunt mai largi, în partea inferioară – mai înguste. Diametrul – 2,5 m. Capacitatea – cinci-şase «căbele», ori şapte-opt «măji» de cartofi. Se făceau în grădină. Nu se umbla în timpul iernii la ele sau numai atât cât intra mâna. Se înfundau cu gunoi de grajd": Bh 4; „Aveau adâncimea cam de 1 m. Se căptuşeau cu paie, se acopereau cu paie. Erau numai pentru croampe (cartofi)": Bh 5; „Sunt dreptunghiulare de 2m/1,80, adânci de 1,20 m. Se puneau paie, frunză de nuc, tuleie de porumb, cartofi, paie, iar frunză se nuc, tuleie de porumb. Capacitatea: 10 măji (o maja = 100 kg). Se umbla şi în timpul iernii la cartofi. Se făceau de obicei, sub şură, în grădină. Nu se mai fac": Bh 8; „La gropile pentru cartofi se săpa cam 50 cm adâncime. Se puneau paie, cartofi, paie, lemne, pământ. Se făceau chiar la începutul grădinii": Bh 14; „Aveau cam 1 m diametru şi 1,30 m adâncime. Nu erau zidite, nu se puneau paie. Numai deasupra – paie, frunze, pământ, Aveau uşiţă şi se umbla şi iarna. Tot acolo se ţineau morcovi, napi (sfeclă). Se făceau şi «crompişte» chiar pe locul unde au crescut croampele": Bh 15; „Aveau diametrul de 2 m, 2-3 m adâncime. Se puneau paie, cartofi, paie, pământ. Aveau aceeaşi dimensiune şi în partea inferioară şi în cea superioară. Capacitate – până la 2000 kg. Nu se mai fac": Bh 17; „S-au făcut numai în timpul primului Război mondial. Dimensiuni: 1/1,5 m, cu adâncimea de 1 m. Se puneau paie, cereale. Se acopereau cu pământ": Bh 18; „Se săpa o groapă de 20-50 cm în pământ. Se puneau cartofii, iar deasupra: paie, pământ şi un rând de tuleie de cucuruz": Mm 9; „Groapă căptuşită": Mm 11. *În timpul iernii nu se umbla la cartofi*: CS 8, Tm 2, 5, 9, Bh 2, 5, 11, 14, 16; „Era greu de desfăcut groapa pe timp geros": CS 1; „Nu se umblă la ei de toamna până primăvara; dacă umbli la ei, trebuie să-i scoţi pe toţi": Mm 12.

Veremul: „O groapă de 1-1,5 m. Cartofii se pun direct pe fundul ei. Peste cartofi se aşează lemne, paie, pământ. Se poate umbla în timpul iernii la ei": Bh 19.

Forma: „Rotunde": CS 8, Ar 17, Bh. 2, 10, 11, 14, 15, 17; „Dreptunghiulare": Bh 8, 14, 18, 19.

Se făceau. *În interior*: „În timpul primului război mondial se făceau gropi pentru grâu în cameră": Ar 4; „Sub pat; intrau 10 «măsuri»; o măsură fiind egală cu 30 litre, adică 24 kg": Ar 6; „Unii le aveau în tindă într-un colţ: Bh 2; „În casa dinapoi, sub pat": Bh 5; „În casă, sub pat": Bh 15, Mm 3, 11, SM 1, 3; „Spre fereastră, în mijlocul căşii": Mm 4; „În tindă, sub pat şi sub masă": Mm 7; „În cameră sub masă": Mm 9. *În exterior*: „Afară,

https://biblioteca-digitala.ro

acoperită cu fân şi pământ": CS 1; „În grădină": CS 3, 7, 10, 14, Tm 6, 12, Ar 2, 4, 12, Bh 2, 3, 10, 19, Mm 1, 2, 10, SM 5, 6, 12; „Cartofii se ţineau în gropi, în grădina de la plaţ": CS 4; „În curte, dar le-au folosit numai când au ascuns grâu de frica cotelor": Tm 1; „Şi azi pentru cartofi, făcute în fundoanea grădinii: Tm 2; „În partea din faţă a grădinii, spre curte: Tm 7; „În spatele curţii, în grădină": Bh 8, SM 8; „Se făceau şi se mai fac, acasă, în grădină (ori în locuinţă) şi la sălaşuri": Bh 15; „Veremul şi pupii se fac în ogrăjică – loc mai ferit în ogradă": Bh 19.

Cartofii se mai păstrau în grămezi de suprafaţă: „Se săpa şanţ pentru scurgere. Se acopereau grămezile de cartofi cu pământ. Şi azi se fac la fel": Bh 6; „La grămezile de croampe se aşezau paie, pământ, iar cartofii se puneau ca o căpiţă în sus. De jur împrejur se săpa şanţ, să se scurgă apa. Se umbla în timpul iernii la ei, apoi se înfundau iar. Capacitatea: 5-600 kg (o căruţă)": Bh 10; „Era rotundă, conică, cu vârful în sus (ca o movilă). Se acoperea cu frunze, tulei, pământ, cu şanţ în jur, pentru scurgerea apei. Pentru iarnă, rezervam în casă": Bh 11; „Se făceau în grădină, se puneau paie, croampe, paie, pământ. Se făceau ca o căpiţă. Se puteau ţine şi mere acolo, dar în loc de paie se puneau frunze de mere; merele se păstrau foarte bine acolo": Bh 16; „Se sapă pământul cam la jumătate de metru, se pun «gozuri» (paie) pe fund, apoi cartofii şi iar un strat de paie. Se acoperă cu frunze şi ferigi. De jur împrejur se face un şanţ pentru scurgerea apei": Mm 8; „Grămada de corumpei se face ca o arie. Se sapă cam la 20 de «ţenturi», se pun paie, cartofii, în sus ca o căpiţă, se astupă cu pământ. Se face ca o movilă. Se pun 5-15 măji (o majă are 100 kg)": Mm 12; „Grămezile pentru cartofi se fac la suprafaţa solului sau puţin săpate în pământ. Se pun paie, cartofi, apoi iar paie şi pământ, gunoi": SM 10; „Erau şi pentru sfeclă": SM 11; „Şi pentru varză": SM 12.

Pupi pentru cartofi: „Se clădeau crumpii stivă, se făcea un şanţ cam de 40 cm în jurul lor. Deasupra se puneau paie, pământ": Tm 2; „Se făceau grumpele grămezi în sus ca o căpiţă, se acopereau cu paie şi pământ. Se umbla la ei şi iarna, dar trebuia să ai grijă să-i acoperi de fiecare dată": Ar 5; „La suprafaţa pământului se pune un strat de paie, cartofii, în formă conică, cu şanţ de jur împrejur, pentru scurgerea apei; se umbla la ei numai spre primăvară. Se acoperă cu paie, pământ": Bh 19.

Adăposturile pentru porumb

Cotarca: „Cotărcile sau cotărgile sunt rare şi mai recente": CS 12; „Cotarca era din lemn sau din cărămidă": Tm 1; „Majoritatea a avut": Tm 2; „Avea maxim 2/4 m": Tm 3; „Cotarca era dreptunghiulară, cu dimensiuni de 4-5 m/ 2-3 m. În partea inferioară, din cărămidă, era cocina porcului, iar în partea superioară, din lănteţi, se ţineau ştiuleţii de porumb. Era acoperită cu stuf": Tm 5; „Dimensiuni: 2 m/1,5 m": Tm 6; „Dimensiuni: 5-6 m/4-5 m. Azi nu se mai construiesc": Tm 7; „Cotarca avea un brâu din cărămidă arsă sau văiugă, iar deasupra – din lănteţi. Dimensiuni: 4-6 m/2 m. Capacitatea: de la 1 metru (=100 kg) până la o «toană» (tonă)": Tm 9; „Cotarca era făcută din lănteţi fixaţi pe stâlpi de lemn, cu un pop la 50 cm deasupra pământului, acoperită cu stuf. După primul război mondial cotărcile au început să fie acoperite cu ţiglă": Tm 10; „Cu dimensiuni de: 7-12 m/2 m, cotarca se făcea foarte aproape de cocina porcului şi de coteţele păsărilor. Săracii făceau

https://biblioteca-digitala.ro

cotărci relativ provizorii. Cei bogaţi le făceau către stradă, să se vadă. Azi primăria nu-i mai lasă spre stradă, deoarece cocinile miros urât": Tm 13; „Din leţuri, acoperită cu ţiglă; dimensiuni: 2 m/1,5 m": Ar 2; „Cotărcile pentru cereale erau rare, majoritatea oamenilor ţinându-şi cerealele în podul casei. Când existau aveau cam 2/1,50 m": Ar 4; „Cotărcile de cucuruz (porumb) au apărut după 1935-1936": Ar. 5; „Cotarca pentru porumb se făcea în funcţie de puterea gospodarului, dar în medie de 6 m/1,10 m": Ar 13; „Cotarca avea dimensiuni de 1,20-1,80/4-8 m, în funcţie de statutul material. Se făcea alături de grajd": Ar 8; „Într-o cotarcă intra până la un vagon, un vagon şi jumătate de porumb": Ar 17; „Dimensiuni: 4 m lungime/1 m lăţime": Mm 8; „Cotarca se face în grădină, în apropierea casei, cu dimensiuni de: 3m/1,5 m şi 2,5 m înălţime. Puţini oameni aveau": Mm 12; „Era din nuiele": Mm 13.

Coşul din nuiele: Tm 2, Bh 7, SM 6, 9, 10; „Împletit, lipit numai în exterior": CS 7; „Coşul pentru mălai, numit şi găbănaş sau grajd pentru bucate era un compartiment al grajdului": Mm 2; „La noi nu erau coşuri lipite, ci numai nelipite pentru cucuruz. Coşul din nuiele pentru cucuruz era acoperit cu draniţă": Mm 6; „Coşul din nuiele pentru mălai se făcea din nuiele de tufă, aduse din zăvoi, acoperit cu draniţă": Mm 9; „Coşul pentru mălai era făcut din nuiele împletite la 1900 şi din leţuri, azi, cu dimensiuni de trei m lungime, 3 m înălţime şi un metru lăţime": SM 7.

Coşarul pentru cucuruz: „Avea cam 4/1,5 m şi înălţimea de 2 m": Ar 9; „Coşer pentru cucuruz aveau foarte puţini": Bh 2; „Azi se folosesc coşare de «tenchiu» (din nuiele împletite, nelipite)": Bh 3; „Coşarul, de formă dreptunghiulară se construia între grajd şi casă": Bh 4; „Dimensiunile coşarului: 1,5/4-5 m": Bh 6; „Doar de vreo patru-cinci ani (în 1980) îşi fac unii coşeri din şipci": Bh 8; „Din leţuri, acoperit cu ţiglă": Bh 9; „Aveau foarte puţini, numai cei mai înstăriţi. Erau din îngrăditură de nuiele sau şipci, acoperite cu şindrilă, ţiglă": Bh 11; „Coşare pentru mălai": Bh 14.

Coşarca: Bh 11; „Se face în curte": Mm 5; „De formă dreptunghiulară, este construită din nuiele împletite şi are 4 m/1 m sau mai mare (după posibilităţi)": SM 3; „Din nuiele împletite, acoperită cu paie, şindrilă": SM 14.

Coşteiul: „Coştei din nuiele înălţat pe «boci» (stâlpi), făcut afară în «odor» – curte": Mm 1; „În trecut îi spunea aşa; azi îi zice pătul. Era făcut din nuiele împletite, acoperit cu paie": Mm 10; „Făcut din nuiele, acoperit cu paie, şindrilă; azi (uneori) este acoperit cu ţiglă": SM 2; „Coşteiul era făcut din şipci, acoperit cu ţiglă": SM 10.

Goreiul: „Suspendat pe patru stâlpi, cam la 1 m înălţime se făcea un pod de scânduri, puse una lângă alta. Pe acest pod se pun ştiuleţii de porumb. Pereţii erau din nuiele, şipci. Cele din nuiele erau, de obicei, ovale. Erau acoperite cu paie, apoi cu ţiglă": Bh 14.

Gourenul: „Este pentru ştiuleţii de porumb": Bh 18, 19; „De formă dreptunghiulară, are capacitatea de la câteva sute de kg până la un vagon. Uneori are o despărţitură din scândură pentru boabe": Bh 19.

https://biblioteca-digitala.ro

Pătulul: „Dimensiuni: 9-14 m/5-9 m”: SM 15.

Ambarul pentru porumb: „Stâlpi cu lănteţi, sub care se află cocina pentru porci. Dimensiuni: 1,5-2 m/1-1,5 m”: Tm 8; „Erau «hombare» mari pentru porumb; în ele intrau şi 3.300 kg porumb; se ţineau în faţa casei sau alături”: SM 7.

Utilizare. *De toamna până se termina cucuruzul*: Ar 5, Mm 13, SM 3; „De obicei în luna mai se sfărâma porumbul, se puneau boabele în saci sau se vindea pe piaţă”: Ar 8; „Cotarca era folosită atâta timp cât aveai porumb”: Ar 17; „După culesul porumbului”: SM 10. *De toamna până primăvara*: „Cotarca”: CS 12, Tm 2, 5, 9, Mm 12; „Dacă toamna nu umpleai cotarca până sus era ruşine”: Tm 5; „Coşarul se întrebuinţa de toamna până primăvara”: Bh 4, 11; „Şi «goreiul» sau gourenul – la fel”: Bh 14, 18, 19; „Porumbul se curăţa numai în raport cu necesităţile zilnice”: Bh 19; „De toamna până pe la începutul verii”: Mm 6; „De toamna până anul următor până în mai-iunie, când «se desfăcea mălaiul de pe coceni»„: SM 7. *Tot timpul anului*: Tm 1, 4, 7, 10, 11, Ar 8, 13, Bh 3, 5, 7, 9, Mm 1, 2, 5, 11, SM 2, 4, 7, 15; „De toamna până la noua recoltă”: Tm 13, Mm 9; „Lădoaia, hambarul – tot timpul anului”: Bh 4, 10.

Spaţiul de sub cotarcă, coşer: „Sub cotarcă stăteau gâştele”: Tm. 2, 11; „Raţele sau purceii”: Tm 4, 11; „Era folosit pentru coteţe”: Ar 2, 4, Bh 14; „Coteţ pentru păsări”: Bh 7; „Se băgau animalele, se făceau chiar cocini”: Ar 5; „Cocina porcilor”: Tm 5-9, 13, Ar 8, 13, 14, Bh 4, 6, SM 10; „Sub găbănaş se făcea coteţ de porci”: Ar 9; „Se puneau uneltele sau se făceau coteţe pentru porci”: Ar 11; „Dedesubt trebuia să intre mâţa sau câinele să prindă şoarecii”: Ar 17; „Dedesubtul coşarei se băga, cel mult, grapa, plugul”: Bh 11; „Sub gouren se făcea sau nu, coteţ pentru păsări”: Bh 18; „La unele gourene se îngrădea dedesubt cu scândură. Spaţiul obţinut era folosit pentru păsări, porci”: Bh 19.

Orientarea în raport cu casa şi cu drumul. *Pe aceeaşi latură cu casa*: Tm 3, Ar 4, 14 (uneori), Bh 5, 6, Mm 5, SM 10; „În spatele casei”: CS 12, Tm 2, 7, Ar 10, 11, 17, Bh 7, 14; „Cotarca se făcea pe o latură a casei sau în fundul curţii, lângă grajd”: Ar 2; „Coşteiul era amplasat înapoia casei, la 2-3 m, spre grădină; trebuia făcut în bătaia vântului, care să-l lovească din lat, nu din cap”: Mm 1; „Coşurile pentru mălai se făceau în prelungirea casei, niciodată lângă uliţă”: Mm 9; „Coşul pentru mălai se face pe o latură a casei”: SM 16. *Paralel cu casa*: „În faţa casei”: Tm 1, 5, 7, 10, 11, Ar 2, 14, Bh 9, Mm 5, 8, 13, SM 4, 15; „Uneori”: Ar 2, SM 10; „Paralel cu grajdul”: Bh 14; „Paralel cu casa, dar mai înspre grajd”: Bh 18; „În trecut – în faţa casei; în prezent – în faţa casei sau pe o latură”: Mm 3; „În faţa casei, dar în spatele şurii”: SM 2; „Găbănaşul este în faţa casei sau lângă şură”: SM 4. *Perpendicular pe casă*: Tm 11, Ar 4, Bh 5; „Sau «pircorm» (perpendicular) pe casă”: Tm 1, „Gourenul se face perpendicular pe casă, cu faţa spre arie, cu spatele la ocol”: Bh 19. *Altfel*: „Cotarca se făcea în funcţie de vânt, cu latura lungă spre sud şi nord, în direcţia vântului; era mai la distanţă faţă de celelalte construcţii, ca să bată vântul”: Ar 13; „De o parte de casă, în bătaia vântului”: Mm 6; „Lateral faţă de locuinţă”: Ar 13, SM 3. *Aproape de uliţă*: Tm 10, Ar 2, Mm 2; „Cu o latură sau cu faţa la drum”: Tm 1, Mm 5, SM 8; „Cu o latură la drum”: Tm 7, 9, Bh 7; „Cu vedere la drum”: Tm 4, Bh 9. „Cotarca era întotdeauna deasupra zidului de împrejmuire, cu spatele la drum, dar cu faţa spre curte”: Tm 5; „Cotarca celor bogaţi”: Tm 13. *Departe de uliţă*: CS 12, Tm 2, Ar 5, 8, 10, Mm 9, 13, SM

https://biblioteca-digitala.ro

3, 4, 16; „Departe de drum, cu fața la curte": Tm 9, Bh 4, 5, 18; „Cotarca era vizavi de casă, la drum sau în fundul curții": Ar 2; „Paralel sau perpendicular pe drum": Ar 10; „Adăposturile pentru porumb erau paralel cu drumul": Ar 11; „Cotarca era fie cu spatele, fie cu o latură la drum": Ar 17; „Cât mai departe de drum": Bh 14; „Departe de drum, cu spatele la drum": Bh 19; „Coşteiul care se află în spatele şurii este cu latura îngustă spre drum": SM 2; „Foarte departe de drum": SM 10. *Fără regulă*: Ar 5; „În funcție de teren, dar cu fața la soare": Bh 2; „Nu exista o regulă, dar oricum nu departe de casă": Bh 3; „Coşara se făcea cam în fața (paralel) cu grajdul, cu spatele la drum, cu fața spre curte": Bh 11; „Depindea de forma şi mărimea ocolului. Nu exista un loc anume pentru toți locuitorii. Totuşi, unii îşi făceau coşul de mălai în fața casei sau la capătul ei, spre grădină sau spre stradă": SM 7.

Adăposturile pentru grâu

Cămara pentru grâu: Bh 2; „Cămările pentru grâu aveau cam 1,5/1 m": Ar 4; „Cămările pentru grâu au o singură încăpere cam de 4 m/4 m şi fac corp comun cu casa, cu acoperiş unic. Sunt utilizate tot timpul anului": Bh 6.

Găbănaşul: „Hambarul sau găbănaşul – o magazie mai mică, de 2-4 m. Avea două încăperi: una pentru grâu, alta pentru porumb; când se sfârşea porumbul puneau grâu în locul porumbului. Găbănaşul, ca şi cotarca, era amplasat pe direcția nord-sud, perpendicular pe drum": Ar 13, „Azi nu se mai face, fiind înlocuit cu cămara": Mm 3.

Magazia: „Erau puțini cei care aveau magazie. Cine avea o făcea vizavi de casă, mai departe de drum": Bh 17; „Erau foarte puține, mai ales la moşieri": SM 10.

Moctarul: „Era din scândură, pentru boabe şi pentru sacii de «făină». Aveau numai cei mai bogați, cam 10-15%. Se făcea mai înspre grajd. Era folosit tot timpul anului": Bh 18.

Coşurile din nuiele lipite: CS 7, 10, Bh 7, Mm 5, 10, SM 6, 9, 10; „Coşurile din nuiele împletite şi lăzile se țineau în pod": CS 9; „Se foloseau demult. Erau pentru boabe, dar nu mai există de prin 1915": Tm. 2; „Se ținea fasolea": Tm 4; „Numite hambar": Tm 7; „Din nuiele «buşite» (lipite), de formă pătrată, pe picioare scurte; se țineau în pod": Tm 8; „Numai pentru grâu, din nuiele de curpeni, lipite; se țineau în pod": Ar 5; „Din nuiele sau paie răsucite": Ar 6; „Coşuri pentru boabe, ținute în pod": SM 7, 15 „Coşuri din nuiele împletite pe furci, ținute în pod": SM 13; „Coşuri din nuiele lipite cu lut": SM 16.

Hambarul (ladă mare): Tm 1, 2, 11, Bh 2; „Erau foarte puține, două-trei": CS 3; „În prelungirea cotărcii": Ar 2; „Se țineau în cămară sau în şopru": Ar 5; „În hambare se țineau boabele de grâu, cucuruz": Ar 6; „Grâul se depozita în hambare şi în butoaie, care se țineau în cămară": Ar 15; „Hambarele se puneau în cămară": Ar 16; „S-au făcut şi hambare din scândură tare, pe tălpi de sanie, care se puteau muta din loc în loc. Nu mai există. Erau şi hambare în care intrau până la două vagoane de grâu": Ar 17; „Azi sunt numai hambare": Bh 3; „Hambarele se țineau în tinda casei": Bh 4; „Hambarele aveau cam 100

https://biblioteca-digitala.ro

kile, o kilă având 15 kg; erau şi hambare de 18-20 de măji": Bh 5; „Se ţineau în şură sau în pod": Bh 8; „Hambarul, numit sii, este pentru boabe. Se ţine în cămară, în spatele casei": Bh 10; „Hambarul este pentru boabe. Se ţine în podul casei sau pe târnaţ. Măcinam după necesităţi - cât poate duce o femeie o dată": Bh 11; „Se ţineau pe târnaţ": Bh 12; „În hambare intrau 10 măji; se ţineau în cămară, dar aveau mai mult bogaţii": Bh 13; „Hambarul se punea în târnaţ": Bh 14; „Hambarul şi lada este acelaşi lucru. Hambarul pentru făină are două «ţirinişuri» (despărţituri): una pentru «fărină», alta pentru tărâţe. Hambarul pentru boabe, din scândură de fag, brad, se foloseşte toamna şi se ţine în podul căşii sau în şură, cel pentru făină se utilizează tot timpul anului. Se cumpăra de la Budureasa": Bh 15; „Hambarul, mai ales cel pentru făină, se ţinea în tinda casei sau pe târnaţ (prispă)": Bh 17; „Se ţinea în târnaţ sau într-un colţ de şură": Bh 18; „Se ţinea pe târnaţ (prispă) sau în cămară, unde avea şi slănina, făina": Bh 19; „Se ţinea în podul casei": Mm 13; „Lada cu cereale se ţinea în şopru": SM 5; „Hambarul, din scândură, se pune în cămară sau la capătul ei": SM 8. *Mărime, materiale*: „În trecut erau hambare mari, fixe, dar şi mijlocii, transportabile": CS 1, Tm 5, 6, Ar 2, 8, 11, 17, Bh 3, 4, 8, 10, 11, 16, 17, SM 5, 7; „Mijlocii, transportabile": Tm 8, Ar 7, 9, 12, 16, Bh 6, 7, 12, 18, 19; „Hambare mari, fixe din «blăni» (scânduri) de fag": CS 2, 6, Bh 12, SM 12; „Din blăni": CS 10, Ar 14, SM 2, 10; „Hambare mari, fixe din lemn de brad": Tm 2 (şi azi), 7, SM 15; „Mijlocii, transportabile, din lemn de brad": Tm 7, Bh 18; „Din gorun": Ar 3; „Din gorun, fag": Bh 7; „Hambare din «doaşte» de stejar sau de fag, cu două despărţituri; azi nu": Bh 14.

Umbariul: „Aveau numai cei mai înstăriţi; acum nu se mai fac": CS 13.

Lada: Tm 2, 3, 13, SM 1; „Intrau doi sau patru-cinci saci de făină, după starea gospodarului": CS 3; „Ladă de un «miet» – unitate de măsură egală cu 40 kg": CS 4; „Lăzi din scândură de brad": CS 7; „Lăzi mari, fixe, dar şi mijlocii, transportabile": CS 8; „Lăzi dulghereşti, mijlocii, transportabile": CS 11; „Dulapurile, foste pentru haine, sunt utilizate pentru păsulă (fasole)": CS 12; „Lăzi mari, fixe, din scândură de fag, în care intrau una-două mierţi": CS 14; „Ladă pentru cucuruz curăţat şi ladă pentru făină, ambele mijlocii, transportabile": CS 15; „Lada pentru făină cu despărţituri se ţinea în cămări sau în pod": Tm 2; „Lada pentru făină se ţinea în şpais": Tm 5; „Lada se ţinea în pod": Tm 6; „Ladă de făină din scânduri de brad": Tm 10; „Ladă cu «puioc»": Ar 4; „Ţinută în cameră": Ar 5; „Făina se ţinea în lăzi. Hambarele şi lăzile de făină se întrebuinţau tot timpul anului. Lăzile cu făină se ţineau în şpais (o cămară mai mică), care întotdeauna era la capul «ştreaiţei» – prispă mai mică": Ar 17; „Se ţinea în tinda casei sau sub un acoperiş, în prelungirea coşarului": Bh 9; „Erau lăzi mari, cumpărate de la târgul din Beiuş. Se ţineau în colnă şi în pod": Bh 12; „Lăzile erau pentru făină; aveau două compartimente. Se ţineau în cămară, în tindă": Bh 14; „Lada este pentru făină; se ţine în cămară": Bh 16; „Cei care erau mai bogaţi aveau hambare pentru boabe şi lăzi pentru fărină": Bh 18; „Se ţine în podul casei": Mm 6, 8, SM 16; „Se ţinea în faţa casei sau în şură": Mm 9; „În trecut numai unii aveau ladă; azi are majoritatea": SM 4; „Lăzile pentru făină cu compartimente se ţineau în podul casei": SM 10; „Lăzi pentru făină, mari, transportabile, cu capacul într-o pantă (oblic)": SM 11; „Lada se ţine în podul casei, în găbănaş": SM 15.

Lădoaia, lădoiul: Bh 1; „Lădoi în pod; veneau oameni de la munte cu el": Ar 10; „Lădoi mare, fix": Ar 13; „Erau aduse de la Budureasa şi se ţineau în cămară sau în tindă":

https://biblioteca-digitala.ro

Bh 4; „«Lădogul» este pentru făină. Se ţine în cămară, în spatele casei": Bh 10; „Azi sunt lădoaie din placaj": SM 6.

Săcriele, sicriele (hambare, lăzi): „Se ţineau în podul casei sau în cămări": Mm 1; „Săcrie mijlocii transportabile, de mărimea unui pat, puse în şură, în care intrau 60 de «ghici»„: Mm 2; „Secrii de forma lăzilor de zestre": SM 2; „În ele se depozitau boabe sau făină de cereale şi se ţineau afară, pe târnaţ sau sub acoperişul şurii": SM 11; „Se ţineau în cămară": SM 12.

Sâsâiacul: Mm 8, 13, SM 16; „Ladă mare fixă ori mijlocie, transportabilă, din scânduri de fag, ca o ladă; se ţinea în podul casei, în tindă sau în şură": Mm 10.

Capacul hambarelor, al lăzilor. *Plan, drept*: CS 1-6, 8, 10-15, Tm 7, 8, 13, Ar 3, 4, 8-13, 17, Bh 2-4, 6-8, 10 (rar), 11, 15, 17-19, Mm 2, 5, 8, 10, 13, SM 2, 5, 7, 13. *Cu capacul în două ape*: Tm 2, Ar 2, 10, 12, Bh 4, 8, 10, 15, SM 12, 15; „Cu capacul în două spinări": Ar 3; „Asemănătoare lăzilor de zestre": CS 6, 11, 15, Tm 2, 7, Bh 2–4, 12, 15, Mm 2, 5, 10, 13, SM 5.

Hambarul – construcţie: „În hambar se puneau vasele din doage în care se păstrau diversele produse şi lăzile mari pentru făină": Tm 7; „Erau construcţii separate": Ar 10; „Dimensiuni: 4 m/1m, cu înălţimea de 2-2,5 m, are despărţituri pentru grâu, porumb, orz, ovăz. Unii îl amplasau în spatele cuptoriştii, după toate anexele, departe de drum, cu faţa la curte. Se folosea toamna, iarna": Bh 16.

Cerealele se mai ţineau în poduri (al casei): CS 1-15, Tm 1-13, Ar 1-11, 15-17, Bh 1-6, 9 (rar), 10-14, 16-19, Mm 1, 3 (azi), 4-13, SM 2-16; „Porumbul se ţinea întins în podul casei, iar grâul, ovăzul în lăzi – tot în podul casei": CS 4, 15; „«Porumbul glod» (ştiuleţi) se ţine în podul casei": CS 5; „Cerealele se puneau direct pe scândurile podului": CS 6, 12, 14; „Boabele se ţineau pe podul casei": Tm 9; „Grâul şi orzul se ţineau în pod. Coşurile de nuiele se puneau pe târnaţ. De asemenea, umbarele cu grâu": Tm 10; „Se ţineau ştiuleţii de porumb nedezghiocaţi, în cantitate mică": Tm 11; „Cerealele, în special hambarele cu făină se ţineau numai în podul casei. Nu existau construcţii pentru adăpostirea cerealelor": Tm 12; „Grâul şi porumbul în cantităţi mici": Tm 13; „Se ţinea câteodată grâul, dar mai rar": Ar 2, 13; „În podul casei se ţinea: porumb, grâu, fasole, ovăz": Ar 5; „Se ţinea porumbul necurăţat": Bh 1; „În podul casei ţineau numai cei care nu aveau hambare": Bh 3; „Porumbul se ţinea direct în pod": Bh 5; „Se ţineau ştiuleţii de porumb. Când aveai nevoie îl curăţai": Bh 10; „În podul casei se ţineau «cioci» (ştiuleţi de porumb). Se sfarmă numai după necesităţi": Bh 11; „De obicei, porumbul se dezghioca când aveai nevoie, mai ales seara, în timp de iarnă": Bh 14; „Toţi ţineau porumbul în pod, pentru că era puţin": Bh 15; „Deasupra porţii se păstra «tenchiul» (ştiuleţii de porumb)": Bh 16; „În podul casei se ţineau ştiuleţii de porumb, lăzile sau sacii cu făină": Bh 18; „Hambarul ştiuleţilor (de fapt numai porumbul curăţat), lăzile şi butoaiele cu cereale se ţineau în podul casei": SM 3.

În şpais (cămară): CS 2, 7, Mm 13, SM 12.

https://biblioteca-digitala.ro

În ciubere, butoaie sau în alte obiecte din lemn: CS 3, SM 3; „Troacă de fag pentru făină, dar făina se ținea mai mult în «foale» de oaie – piele tăbăcită, rasă și cusută. «Ormanul» pentru mâncare a apărut mai târziu": CS 4; „Se pun în pod, în cuinea de vară, uneori în grajd; și azi la fel": CS 5; „În «cumpănă» (uleie)": CS 9; „Butoaiele se depozitau în șupă": CS 9; „Unii țineau cerealele în butoaie, alții în ciubăr, în «ciuvani» (troacă), lăzi, puse în podul casei": CS 14; „Unii țineau grâul în buzoaie": CS 15, Ar 14; „În ciubere din doage se țineau: lintea, fasolea": Ar 6; „În butură": Ar 15; „În budurol": Bh 11; „În perioada interbelică – în butore": Bh 19; „În mierță sau găleată, dar numai la evrei": Mm 7; „În bărbințe": Mm 9; „În mierță": Mm 11; „În «ton» (butoi) și în «bărbință», care la rândul lor erau păstrate în cămară": Mm 12; „Ținute în spatele șurii": Mm 13; „Mălaiul se ținea în ciubere în pod": SM 3.

În saci: CS 7, 9 (azi), 14, Tm 2, Bh 4, 6, 14, 15, 17, Mm 6, 7, 9, SM 6, 10, 11; „Făina și mălaiul se țineau în saci": Bh 5; „Sacii se păstrează sub poarta de la uliță, unde circulă aerul": Bh 11; „Boabele și făina": Bh 19; „În saci, ținuți în pod sau în cămară": Mm 5, SM 4; „În cantități mai mici cerealele se țineau în saci, în lădițe": SM 16.

Altfel: „Cerealele se păstrau în straiță sau în «cățâni» (coveți) din lemn de răchită": Mm 1.

ADĂPOSTURI PENTRU ANIMALE

Terminologie

Adăposturile pentru animale mari (cornute, cabaline): „Grajd": CS 3-10, 12-14, Tm 4, 6, 12, Ar 2 (azi), 5, 11 (azi), 15-17, Bh 2, 5 (azi), 8-13, 15, 17-19, Mm 1-13, SM 2-8, 11 (azi), 12-16; „Iștalău": Ar 1-4, 7, 9, 13, 14, Bh 1, 3-7, 13-16; „Ștălog": Tm 1, 2, 5, 9-11, Ar 2, 17; „Ștal, șteal": CS 2, 5, 11, 15, Tm 8; „Ștalec": Tm 13; „Poiată": CS 1, 4, Tm 11, 12, Ar 5, 6, Bh 2, 4, 7, 8, 10, 11, 14, 15, 18, 19, Mm 6, 10, 12, SM 8-13, „Șură": Bh 1, Mm 3-5, SM 13; „Tream": CS 9, 10.

Pentru ovine: „Grajd, grăjduț pentru oi": CS 12, Tm 6, Bh 2, 11, Mm 4, 6; „Coșer pentru oi": SM 4, 15, 16; „Poiată pentru oi": Ar 5, Bh 4, 15, Mm 8, 10, 12, SM 2, 6, 14; „Fătăciune": CS 14; „Gârleu": CS 2; „Colnă": Tm 10, Ar 3, 10; „Coteț": Bh 12; „Staul": CS 1, 6, 13, Tm 2, Ar 1, Bh 12, 17, 18, Mm 7; „Ștal pentru oi (iarna)": Tm 8; „Saia": Ar 17; „Șură pentru oi": CS 3, 8, 15, Tm 5, Ar 17, Bh 5, 6, 13, 14, 16, 18, Mm 5, SM 3, 8; „Șușulă pentru oi": CS 1; „Șop": Tm 13; „Șopron": CS 11, Bh 18; „Șopru": Tm 6, 9, „Șupă": Tm 5; „Târlă": Bh 9, Mm 11; „Bărcănie": SM 11.

Pentru porcine: „Coteț": Tm 11, Ar 2, 3, 10, 16, Bh 1-7, 9, 11-14, 16-19, Mm 1, 2, 4, 5, 7-12, SM 2, 4, 5, 7, 9-13, 16; „Cocină": CS 1, 2, 4-15, Tm 1-13, Ar 1, 5-7, 13, 15, 17, Bh 4, 8 (rar), 15, SM 14, 15; „Corlată pentru porci": Bh 10.

Pentru păsări: „Coteț": CS 1, 3 (azi), 5, 15, Tm 2, 4, 10 (azi), 11, Ar 1, 2, 5, 7, 8, 10-12, 15, Bh 1, 3, 5, 6, 9, 11, 14-17, 19, Mm 5-7, 9-11, SM 4, 5, 9-11, 13, 15, 16; „Cătreț, cătreață": Ar 9 (azi), Bh 16, Mm 8, SM 13; „Chetreț": Bh 18; „Cotruț": Mm 4; „Curelnic":

https://biblioteca-digitala.ro

CS 2, 4, 6-10; 12; „Cămară pentru pui": Ar 11; „Corlată pentru păsări": Bh 10; „Găinar, găinărie": Ar 6, Bh 2, SM 7; „Toitău": Bh 10.

Caracteristici

Grajdul, iştalăul, ştălogul: „Grajdul avea dimensiuni de 6 m/4 m": CS 3; „Animalele stăteau la sălaş. Azi se mai aduc şi în sat; sunt ţinute în grajd sau sub un şopron": CS 4; „În sat nu erau anexe gospodăreşti; animalele erau ţinute şi iarna la sălaş. Numai cei care nu aveau sălaş îşi făceau grajduri în sat; în total erau numai 11 grajduri în tot satul. Se făceau în spatele casei, paralel cu poarta. În ultimii 10 ani (în 1979) lumea a început să facă grajduri în sat, deoarece nu-şi mai construiesc sălaşe. Cele care se ridică acum sunt în faţă, spre poartă, casa pe planul doi, în spatele grajdului, dar şi în funcţie de teren": CS 8; „Ştălogul avea 4/4 m sau 5/8 m": Tm 2; „Ştălogul se făcea din aceleaşi materiale cu casa şi era sub acelaşi acoperiş cu ea, de cele mai multe ori, după locuinţă şi şpais. Avea lăţimea de 1,5-2 m": Tm 5; „Grajdul este în spatele curţii": Tm 6; „Ştălogul făcut din văiugă are dimensiuni de 3/4 m ori 5/6 m": Tm 9; „Grajdul format din poiată pentru animale, şoprul pentru fân şi atelaje, cu trei pereţi şi cămară pentru unelte, se afla în spatele curţii, perpendicular pe ea": Tm 12; „Ştălogul pentru animale mari se făcea sub acelaşi acoperiş cu casa; erau: casa din faţă, tinda, casa mare, cămara, ştălogul, şoprul (colna). Mai nou îi zice grajd, înglobând (sub acelaşi acoperiş) mai multe anexe: magazia cu fânărie deasupra, şură şi grajd – pe mijloc, apoi coteţele, deasupra cărora se depozitează fân, paie. Azi (1982), nemaiavând lumea animale, multe grajduri au fost transformate în camere de locuit": Ar 2; „Înainte se numea iştalău, azi – grajd": Ar 7; „Iştalăul avea 3/4 m, era pentru trei-patru vite. Sub prelungirea acoperişului se făcea colniţa": Ar 9; „Azi se numeşte grajd": Ar 11, 17; „Erau două ştăloguri: unul pentru vaci, altul pentru cai": Ar 17; „La 1900, în faţa iştalăului se aduna gunoiul. Azi, pe peretele din spate se face o uşă mică, pe unde se scoate gunoiul": Bh 1; „Grajdul era cu un pic de şopru, la cei mai săraci. Alţii aveau şi două grajduri, cu şură la mijloc. Aşa avea majoritatea": Bh 2; „Iştalăul este fie în lungul casei, dar cu acoperiş separat, fie perpendicular pe casă. La unii grajdul este chiar la stradă. De obicei, înapoia grajdului este şura. Coteţele sunt paralel cu grajdul": Bh 5; „Iştalăul are cam 8 m/5 m": Bh 6; „Grajd şi polată este acelaşi lucru": Bh 10, 18, 19, Mm 12; „Are şi pod pentru fân. Este în spatele tileacului (curţii), deobicei împreună cu «sii» (adăpost pentru căruţă) şi cu cămara": Bh 10; „Grajdul avea uneori două încăperi": Bh 15; „Grajdul era utilizat iarna, staulul vara": Bh 17; „În grajd se ţineau: cai, vite, viţei": Bh 18, 19; „Toate anexele gospodăreşti sunt în arie. În spatele grajdului se depozita gunoiul": Bh 19; „Grăjduţul pentru oi se făcea mai mult în câmp, la târlă": Mm 6; „Grajdul are dimensiuni de 5-6 m/5m": Mm 8; „În trecut, erau cazuri când grajdul era lângă poartă": Mm 9; „Grajdul se face lipit de şură, uneori două grajduri încadrează şura": Mm 10; „Noi între noi îi zicem polată. Când vorbim cu altcineva, îi spunem grajd. Unii aveau în polată o încăpere, un coteţ pentru porc. La alţii, coteţul porcului se făcea afară. Uneori poiata avea două încăperi: una pentru vaci, una pentru oi": Mm 12; „Grajdul este împreună cu şura şi cu coşteiul": SM 2; „Grajdul şi şura sunt sub acelaşi acoperiş": SM 6, SM 12; „Tinerii îi spun grajd": SM 8.

https://biblioteca-digitala.ro

Ştalul, ştealul: „Ştalul, cu dimensiuni de 6-8 m/4 m are portiţă sau fereastră pentru măcinarea gunoiului; alături este cuina de 3-4 m/4 m şi şoprul, cu dimensiuni de 4-6 m/4 m, toate sub acelaşi acoperiş. Şoprul este fără uşi în faţă. La 1900 acoperişul era din şindră, ulterior din ţiglă": CS 15.

Poiata: „Poiată aveau oamenii mai săraci; era făcută din nuiele şi acoperită cu ferigă": CS 4; „Are două despărţituri: una pentru oi, alta pentru animale mari. În podul poieţii se ţin nutreţurile (trifoi, lucernă). Între cele două despărţituri este un spaţiu pe unde sunt hrănite animalele. Este din bârne, acoperită cu paie": Bh 4; „Poiata de 3-4 m/3-3,5 m era în şir cu casa, la cele mai multe case vechi": Bh 8; „Adăpostul pentru animale mari s-a numit poiată, apoi iştalău şi în cele din urmă grajd. Tot poiată se numea şi pentru animale mari şi pentru animale mici. Era în dosul curţii, din bârne, acoperită cu paie. Gunoiul nu-l «ţipa» (arunca) în telechi, ci în ocol. Acum îl ţipă în telechi": Bh 15; „Poiata pentru oi era din nuiele împletite, acoperită cu paie": Mm 10; „Bătrânii îi spuneau poiată; era pentru animale mari": SM 8.

Orientare în raport cu casa şi cu drumul. *În prelungirea casei*: „Mulţi aveau uşă între sobă şi ştălog": Tm 5; „Se face în continuarea casei. La multe case era soba mare, tinda, soba mică, şpaisul (clet, cămară), ştălogul, atelierul. La alte construcţii între şpais şi ştălog exista şi o bucătărie. De cele mai multe ori însă, ştălogul a fost transformat în bucătărie. Într-o parte din soba mică se face cuptorul din văiugă şi vatra, dar nu pentru gătit, ci numai pentru copt şi încălzire. În tindă se află gura cuptorului cu altă vatră, din văiugă, folosit pentru prepararea mâncării": Tm 9; „Grajdul era în spatele casei, cu faţa spre curte, poiata era la 7-8 m depărtare faţă de casă, în capăt sau la într-o parte": Ar 5; „Casele se făceau pe lung, având sub acelaşi acoperiş grajdul şi şoprul (şi la români şi la bulgari – la fel)": Ar 17; „Toate anexele erau construite sub coasta munţilor, care coboară până în curţile oamenilor. Se urmărea, totuşi, să fie în spatele casei sau paralel cu ea": Bh 2; „Grajdul, poiata şi sinul pentru fân erau fie pe aceeaşi latură cu casa, fie în spate, perpendicular pe casă": Bh 4; „Poiata sau iştalăul se face fie în prelungirea casei, fie perpendicular pe curte. Şurile pentru oi – în spatele grajdului sau lateral (când grajdul era perpendicular pe curte), iar coteţele – în prelungirea grajdului": Bh 14; „Iştalăul (grajdul) se face la capătul casei, în prelungirea ei. În continuare – şura şi colna pentru fân. Cei înstăriţi făceau o îngrăditură pentru viţei pentru vară. Şura pentru oi este lângă şura mare, apoi grădina pentru fân şi grădina de legume. Şi azi – la fel, dar s-a renunţat la foarte multe anexe: grajd, colnă, şură. Mai sunt numai cele construite demult": Bh 16; „Grajdul era uneori sub acelaşi acoperiş cu casa, în prelungirea ei. Chiar dacă era separat, se făcea tot pe aceeaşi linie cu casa": Bh 18; „Sub acelaşi acoperiş cu casa": Bh 19; „Sub acelaşi acoperiş cu şura": Mm 2; „Poiata era sub acelaşi acoperiş cu casa; azi – separat, dar tot pe aceeaşi latură cu casa": SM 10. *Paralel cu casa*: Bh 2, 11; „În majoritatea cazurilor, grajdul împreună cu şura se face în faţa casei": Mm 2. *Perpendicular pe casă*: CS 15, Tm 7, 12, Bh 4, 11, 17, 19; „De obicei, grajdul pentru vite împreună cu cel pentru oi, cu coteţul şi şupa ori ştealul pentru fân aveau acoperiş unic şi se făceau perpendicular pe locuinţă în spatele avliei (curţii) spre grădină": CS 5; „Întotdeauna în spate, perpendicular pe casă": Tm 2; „Cam perpendicular pe casă": Bh 3; „Grajdurile erau fie perpendicular pe casă, fie paralel cu ea": Bh 11; „Sub acelaşi acoperiş cu grajdul se face staulul": Bh 17. *Perpendicular pe drum*: „Mai ales după al doilea război mondial": Bh 18; „Perpendicular sau paralel cu

https://biblioteca-digitala.ro

drumul, în aceeaşi construcţie cu şura sau: grajd, şură, bucătărie": Mm 1 *Paralel cu drumul*: CS 15; „Treamul (grajdul) se afla pe latura opusă drumului": CS 10.

Şura: [Şura, construcţie în general monumentală, sub acelaşi acoperiş cu grajdul sau separat de acesta, are funcţii multiple: adăpost pentru animale mari şi mici, pentru nutreţ, pentru atelaje şi unelte, de aceea ea va apărea în mai multe capitole referitoare la anexe] „Erau puţine, deoarece oile au început să se înmulţească de prin 1935-1936. Cine avea şură o făcea cam la 10-15 m de casă. Cine avea oi mai puţine, făcea o despărţitură în şura pentru fân şi pentru căruţă. După al doilea război mondial, grajdul a început să se facă sub acelaşi acoperiş cu şura": Bh 18; „Şurile se fac în faţa casei sau pe o latură, înspre spate. Sunt mari, având până la 15 m lungime şi până la 15 «cruci» – grinzi. În ultima vreme şurile mari au cam fost stricate": Mm 5; „Oile erau adăpostite în şură": SM 3.

Şoprul: „Este mai mic decât cel pentru unelte": Tm 6; „Este o încăpere separată, făcută din văiugă şi amplasată foarte departe de drum, paralel cu drumul": Tm 9.

Şupa: „Patru stâlpi cu pereţi din văiugă sau din zid bătut şi acoperiş din paie": Tm 5.

Colna: „Era colnă de vară pentru cai": Ar 10.

Staulul: „Are patru laturi, îngrădite din tulpini mai groase de alun, fag sau laţuri, puse vertical între «rigle», cu o portiţă, neacoperit. Este sub prelungirea acoperişului grajdului. Şi atunci când este separat, se face la fel": Bh 17.

Altfel: „Oile se ţineau lângă coteţul porcilor sau în coteţ, după tăierea porcilor": Ar 2; „Oile nu se ţineau în sat să nu se îmbolnăvească de gălbează; se ţineau numai la munte": Mm 9.

Coteţele

Pentru porci: „La casele din perioada interbelică cocina era undeva în grădină": CS 13; „Cocina se făcea sub cotarcă, uneori cu un «dvoreţ» (curte) în faţă": Tm 5; „Se făceau în spatele grajdului sau pe o latură a ogrăzii": Bh 6; „Erau foarte puţini porci în sat": Bh 8; „Corlata pentru porci este de fapt un obor din nuiele": Bh 10; „Cocina se face din bârne": SM 14; „În afara coteţelor pentru porci, păsări erau şi coteţe pentru viţei, capre": Bh 12.

Pentru păsări: „«Curelnicul» păsărilor este din scândură, acoperit": CS 2; „Înainte, fie vară, fie iarnă, păsările dormeau în pomi": CS 3, 11, 15, Tm 13, Ar 7, 13, 17, Bh 13; „Sau în podul cocinei": CS 11; „Şi în trecut şi în prezent dorm în pomi": CS 13, Bh 4, 8; „Păsările dormeau în şupă": Tm 5; „Coteţe pentru păsări se fac numai de prin 1945": Tm 9; „Coteţele pentru porci şi păsări sunt amplasate lateral de casă şi de şură": SM 2; „Coteţul păsărilor este făcut din nuiele, scândură": SM 14. *Azi*: „În coteţ, înainte – în pomi": CS 3, Ar 7, 17; „Se face un coteţ mai mic deasupra coteţului pentru porci": Bh 7.

https://biblioteca-digitala.ro

MODALITĂŢI DE PĂSTRARE A NUTREŢULUI ŞI A PĂIOASELOR

Terminologie: „Claie": CS 1-9, 12-14, Tm 2-6, 9, 12, 13, Ar 1-3, 6, 7, 9, 11, 17, Bh 6, 7, Mm 1, 4, 9, 12, 13, SM 4-6, 9, 11, 13, 15, 16; „Clăni": CS 10; „Căpiţă": Tm 10, Ar 2, 4, 7, 8, 15, 16, Bh 1, 3, 4, 8, 9, 11, 12, 15, 17, SM 3; „Fârcitură": Bh 2, 3, 6, 10, Mm 5, 8, 10, 13, SM 2, 7, 8; „Plastă, plasturi pentru fân": CS 15, Tm 8; „Pirpilig, pirpirig (căpiţă)": Bh 4, 16; „Boghiu": Tm 1, 11; „Gireadă": Tm 11, Ar 1, 3, 8, 11; „Jireadă": CS 11, Tm 1, 2, 7, 9, 10, Ar 2, 10, 13, Bh 3, 4, 16; „Jireag": Tm 4; „Cazal, căzăl de paie": Bh 5, 6, 9, 10, 13, 14, 18, Mm 2, 5, SM 7, 8, 10, 12 (în trecut); „Stog de grâu": Bh 4, 5, SM 12; „Şiră": Tm 3, Bh 9, 14, 18, 19; „Glugă pentru tulei": Bh 9; „Pupi de huluji": Bh 6, 10, 14, 17, 18; „Pupi de ciupcani": Bh 19; „Cupă de tulei": Tm 2, 5, 9, Ar 2.

Construcţii: „Fânar": Tm 2, 7, Ar 16, Bh 4, 10, 18, SM 12; „Şură": Tm 1, 4, Ar 1 (foarte rar), 6, 7, 15, 17, Bh 1-3 8, 16, 18, Mm 1, 4-6, 8-11, SM 3-8, 10, 12-15, 16; „Şopru pentru fân": CS 15, Tm 4, 8, 12, Bh 2, Mm 7, 11; „Şopru cu corfă": Mm 4, 6; „Sin pentru fân": Bh 4, 5; „Sinalău": Mm 2; „Sii pentru fân": Bh 10, 14; „Şteal": CS 5; „Colnă": Ar 5, Bh 1, 16; „Clop": Mm 5; „Coscă": Mm 5; „(H)oborog pentru fân": Mm 5, 8, 12, SM 2, 3, 7, 9, 13, 14; „Hodaie pentru fân": Bh 19; „Plevărie": Tm 1, 11, Ar 3, 8, 10. 11, 14, 17.

Caracteristici, amplasare

Căpiţele, clăile, şirele: „Clăile se fac în preajma casei, în grădină": CS 2, 8, Mm 5; „Se aflau în plaţ, mai aproape de grajd; paiele se scoteau din claie cu un cârlig de lemn": CS 4; „Nutreţul care nu încape în şteal se depozitează în clăi": CS 5; „Jirezile de paie se fac în spatele ştealului, înspre grădină": CS 11; „Clăile se fac în spatele anexelor, pentru a fi aproape de uşa din spate a grajdului": CS 12; „Clăile erau pe arie în spatele grajdului": CS 13; „Nutreţul se ţinea în «boghiuri» (căpiţe) şi jirezi pe arie": Tm 1; „Clăile de fân, jirezile de paie şi cupele de tulei se făceau în grădina mare": Tm 2; „Fân era foarte puţin; se ţinea numai în clăi, iar «tuleii» – în cupe lângă grădină. Nu existau construcţii": Tm 5; „Clăile se făceau în grădină, în spatele grajdului": Tm 6, Mm 4; „Jirezile de paie şi cupele de tulei se făceau în locul rămas liber între casă şi «grădina semănată»„: Ar 2; „Clăile se făceau în grădina şurii": Ar 6; „Căpiţele şi clăile se ţineau în grădina fânului": Ar 7; „Majoritatea îşi ţinea nutreţul afară, în clăi şi căpiţe, în fundul curţii. Cei săraci luau pleavă de pe arie numai pentru lipitul pereţilor": Ar 8; „Pleava, paiele, tuleii de porumb se ţineau în ocolul de gozuri": Ar 10, 11; „Jirezile pentru nutreţ se făceau în ograda de goazde (gunoaie)":Ar 13; „Nutreţul se ţinea în arie, sub cerul liber": Ar 14; „Căpiţele se făceau în spatele iştalăului": Bh 1; „Cine avea mai mult nutreţ, făcea jireadă": Bh 3; „Paiele de grâu se ţin în stoguri, celelalte paie – în căpiţă sau în jireadă. Cocenii de porumb se ţin în pirpilig (căpiţă). Toate acestea se ţin în «nila» (grădina) pentru fân": Bh 4; „Căpiţele sunt pentru paie, fân, tuleie de porumb şi se fac în spatele poieţii": Bh 8; „Şira pentru paie şi gluga de coceni erau pe lângă grajd": Bh 9; „Paiele se ţin în «căzăl» de paie": Bh 10; „Nutreţurile se ţin în ogradă – loc îngrădit, în spatele gospodăriei. Fânul se păstrează în căpiţe, hulujii (tulpinile) de porumb – în pomi": Bh 11; „Cazălul este pentru fân, şira pentru paie, «pupii» pentru hulujii de porumb": Bh 14; „Jireada este pentru fân şi paie, pirpirigii (clăile) pentru tuleii de porumb": Bh 16; „După ce nutreţul se usca, o perioadă se ţinea în căpiţe. Căpiţele

https://biblioteca-digitala.ro

sunt pentru paie şi fân, pupii pentru huluji (porumb). Se fac în spatele grajdului ori lângă teleacul de legume. Alteori, nutreţul se rezema de gardul care despărţea curtea casei de grădină": Bh 17; „Nutreţurile se depozitau în căzăl, paiele – în şiră, «bâlii» de porumb în pupi – clăi rotunde înalte. Toate se făceau în grădină, în spatele grajdului": Bh 18; „Şirele şi pupii se făceau paralel cu grajdul, în arie": Bh 19; „Clăile se făceau în grădină, mai departe de casă": Mm 1; „Căzălul de nutreţ se face în spatele şurii": Mm 2; „Nutreţul se ţinea undeva în spate, lângă grajd, lângă şură": Mm 9; „Clăile se ţin în grădină, în spatele casei sau pe câmp": Mm 12; „Căpiţele se făceau mai departe de locuinţă": SM 3; „Clăile de fân se fac în spatele şurii": SM 4, 13, 15, 16; „Paiele, fânul, cocenii se ţin în cazal, în spatele grajdului ori în ogradă (grădină)": SM 10.

Fârcitura: „Fânul se usca în «denciuri» de fân. Fârciturile (căpiţele) pentru paie, fân şi tulei de porumb se făceau în ograda de fân, lângă poiată": Bh 2; „Fânul se ţine în fârcitură, tulpinile de porumb – în pupi de huluji. Căzălul este fără nadă la mijloc. Se puneau greutăţi deasupra şi se legau să nu le ia vântul. Se făcea în ogradă sau în grădină": Bh 6; „Se fixează un par în pământ şi se face podină din găteje şi apoi se bate deasupra fân; şi azi la fel": Mm 8; „În spatele şurii": SM 2; „Fârcitură şi căzăl înseamnă acelaşi lucru": SM 8.

Fânarul: „A apărut cam prin 1918, dar nu aveau toţi. După război au fost mai multe. Erau în spatele curţii": Tm 2; „Era foarte rar întâlnit şi îşi făceau numai cei mai înstăriţi": Bh 4; „Era rar de tot. A început să se facă de vreo 20 de ani (raportat la anul 1982)": Bh 10; „Chiar şi azi, puţini au fânar": Bh 18, „Era un acoperiş pe patru stâlpi; azi nu": SM 12.

Şura: Mm 2; „Puţini aveau şură; când exista, era lipită de grajd": CS 1; „Şura, cu dimensiuni de 6/10 m (împreună cu grajdul), se făcea în spatele ocolului, perpendicular pe casă. În şură era o mică încăpere, numită «clet» pentru păstrat ţuica. În trecut era acoperită cu paie, şindrilă, azi – cu ţiglă": Tm 4; „Nutreţurile se ţin şi în şură": Ar 7; „Şura putea fi sub acelaşi acoperiş cu grajdul sau: şură, grajd şi colnă sau: şură, grajd şi cămară": Ar 15; „Şuri erau puţine şi s-au făcut mai mult în perioada interbelică, în spatele casei": Ar 17; „Şurile se făceau lângă grajd": Bh 2; „În trecut nu se făceau şuri; azi se fac. Au 4-5 m/3m, în funcţie de puterea economică a proprietarului": Bh 3; „Şurile de 4/5 m, cu poartă mare în faţă, se fac cam în acelaşi loc cu poiata. Se fac din bârne, acoperite cu paie, cu «podei» pentru fân": Bh 8; „În trecut aveau numai cei mai înstăriţi. Acum au aproape toţi": Bh 18: „Şura era în aceeaşi construcţie cu grajdul": Mm 1; „Şurile – construcţii din bârne cioplite de stejar sau brad, mari de 6-10 m/5-6 m, la un loc cu grajdul, erau acoperite cu draniţă, amplasate în faţa casei sau în fundul ocolului": Mm 6; „Şura, având 16 m/12-14 m este în mijlocul odorului, dar oricum mai în spatele lui, cu uşile spre curte şi spre poartă. Şurile erau acoperite cu paie de grâu sau de secară. Din 1920 au început să se acopere cu ţiglă. Au opt contrafişe de susţinere: patru pe o parte, patru, pe cealaltă „: SM 8: „Şura, construită din scândură şi acoperită cu «nadă» (trestie), ţiglă, este construită mai în spate, perpendicular pe casă, dar nu este o regulă foarte strictă. Uneori se face în prelungirea casei": SM 10; „Dimensiuni: 10-14 m/9-12 m, amplasată lateral spre fundul ocolului. În şură se depozita nutreţul iarna, iar vara se ţinea afară, pentru a fi loc pentru animale": SM 12; „Şura, cu dimensiuni de 10-15 m/ 10-12, se află în fundul ogrăzii, paralel cu poarta. Într-o latură a şurii sunt poieţile": SM 13; „Erau şuri mici, 6 m/4 m, amplasate undeva în

https://biblioteca-digitala.ro

spatele dvorului". SM 13. „Şurile, cu dimensiuni de 9-14 m/5-9 m, sunt construcţii masive, de mare importanţă economică şi socială, aşezate în fundul curţii, paralel cu drumul, cu poarta către acesta": SM 15.

Ştealul: „Într-un şteal pentru fân, cu dimensiuni de 5-6 m/2,5 m, intrau 10-12 care de fân; plimbau caii peste fân, pentru a-l îndesa cât mai mult. Ştealul era lipit de grajd, sub acelaşi acoperiş cu el. La şteal se ajungea trecându-se prin grajd": CS 5.

Colna: „A apărut după 1935, dar azi nu se mai foloseşte. Era atât pentru nutreţ, cât şi pentru unelte. Colna şi şura era acelaşi lucru. Avea cam 6/4 m. Era fie sub acelaşi acoperiş cu grajdul, fie separat, în spatele casei, perpendicular pe ea, fie în linie dreaptă cu casa": Ar 5; „Unii aveau colnă pentru fân: trei pereţi din bârne, acoperită cu ţiglă, cu intrare liberă. A apărut de vreo 50 de ani, sub acelaşi acoperiş cu şura şi cu grajdul; avea înălţimea de 2,5-3 m": Bh 16.

Clopul: „Unii aveau numai clop; se făcea în spatele şurii sau la capăt de casă, unde îi venea omului bine; era acoperit cu jupi de paie": Mm 5.

Cosca: „Din grinzi pe piatră": Mm 5.

Şoprul: „Era în spatele ştalului, cât mai departe de acesta. Nu se mai fac şopruri, deoarece lumea nu mai are animale şi fân": CS 15; „Dimensiuni: 8-10 m/3-4 m. De obicei este sub acelaşi acoperiş cu grajdul şi cu cocina, şoprul fiind la mijloc. Alteori, el este separat, complet deschis – un acoperiş în două ape, sprijinit pe stâlpi, cu dimensiuni de 20/5 m. Este amplasat în apropierea grajdului sau a hambarului": Tm 8; „Este sub acelaşi acoperiş cu poiata pentru animale şi cămara pentru unelte, având intrarea liberă": Tm 12; „Patru stâlpi şi un acoperiş în patru ape, care se urcă sau se coboară, în funcţie de cantitatea de fân sau paie şi amplasat în grădină": Mm 4; „Patru-şase stâlpi şi un acoperiş": Mm 7; „În şopru se depozitează paiele de ovăz şi fânul; este o construcţie foarte înaltă, separată de grajd şi şură. Are formă pătrată sau dreptunghiulară": Mm 11.

(H)oborogul: „Este făcut în spatele şurii": SM 2; „Hoborogul este un acoperiş pe stâlpi; are 12 m/3 m": SM 7; „Dimensiuni: 4-5 m/4-5 m": SM 9; „Oborocul pentru fân – un acoperiş culisant din paie, stuf, mai nou din tablă": SM 14.

Hodaia pentru fân: „Este o încăpere lungă de 8-10 m, lată de 5-6 m, înaltă de 3-4 m. Se pune fân până sub acoperiş. Se află în arie, în paralel cu poiata, dar la oarecare distanţă, din motive de securitate contra incendiilor": Bh 19.

Sinul pentru fân: „Sinul se face de 40-50 de ani. S-au înmulţit de vreo 30-40 de ani. Sinul se face în apropierea grajdului sau a poieţii. Uneori se ţin şi paiele în sin": Bh 4.

Siul: „Sii pentru fân şi pentru căruţă: pari bătuţi în pământ, fără pereţi, cu acoperiş din «nadă» (stuf, papură), ori cu «cirip» (ţiglă): Bh 10; „Pe lângă sii se pun nutreţuri, huluji (coceni), bâte de floroaică (floarea soarelui)": Bh 14.

https://biblioteca-digitala.ro

Plevăria: „Erau construcţii separate, numite plevării sau şuri în care se păstra pleava şi care se făceau pe arie": Tm 1; „Cei mai înstăriţi îşi făceau plevării, unde păstrau pleava": Ar 8; „Avea cam 8 m/6 m sau 6 m/4 m; azi nu se mai face": Ar 14.

Nutreţul se mai ţinea în podul diverselor construcţii: „În podul grajdului": CS 3, 4, 6-8, 10-14, Tm 6; Ar 2, 7, 10, Bh 1, 2, 7, 11, 15, 17, 18, Mm 7, 9, 13, SM 6, 11, 12; „În podul şupei": CS 2, 9; „În podul şurii": Tm 4, Bh 11, 12, 15, Mm 1, 6, 9, 10, SM 2, 3, 7, 9, 14; „Şi în vatra satului şi la sălaş, fânul se ţinea în podul grajdului. În acoperişul grajdului era o «ocnă», pe unde se «ţipa» (arunca) fânul din car": CS 4; „În podul colnei, pe un podei din scândură": Bh 1; „În podul poieţii": Bh 4; „Şi feriga, utilizată pentru învelirea grajdurilor şi a caselor, se usca în podul şurii": SM 9.

ADĂPOSTURI PENTRU ATELAJE ŞI UNELTE

Terminologie: „Colnă": Tm 10, Ar 1-3, 5, 7, 10, 11, 13, 14, 16, Bh 1, 6-8, 11, 12; „Colniţă": Ar 9, Bh 1, 3-5, 7, 9, 13-15, 17, 18, SM 7, 8, 10; „Clet": CS 7, Tm 1; „Colejnă": Mm 4, 6, 7, 9, 11, 12; „Cover": CS 8 (foarte rar); „Şopru": CS 4, 12, 13, 15, Tm 6-9, 12, Ar 2, 4, 6, 8, 14, 15, 17, Bh 2, 4, 15, 16, Mm 13; „Şofru": CS 3, 6, Tm 1, 2, 11; „Şopron": Tm 3, Bh 9, SM 3, 12-14; „Sii": Bh 10, 14; „Sin": Bh 19; „Şură": Tm 4, Ar 4, Bh 8, 11, 15, 19, Ar 4, Mm 1-3, 5, 8, 10, 12, SM 2, 4-9, 11, 12, 14-16; „Şupă": CS 2, 7, 9, 11, Tm 5; „Şatră": Mm 11; „Şop": CS 15, Tm 13; „Şaier": CS 14; „Şatră": Mm 11; „Ainfort": CS 12.

Caracteristici: „Nu existau construcţii, uneltele fiind ţinute sub cerul liber": CS 5.

Colna, colniţa: „Colna era în aria şurii. În colnă se ţineau hambarele din lemn scândură de tei, horjită. Azi sunt mai puţine": Ar 1; „Dimensiunile colnei variau în funcţie de locul disponibil şi de posibilităţile materiale. În colnă se ţineau şi hambarele cu cereale. Se făcea lângă grajd. Avea pereţi din văiug sau din lemn, cu un perete liber în faţă, pe unde se introduc atelajele. Acoperiş din paie, la 1900, azi – din ţiglă": Ar 3; „Colna era lângă grajd, cu o latură spre stradă şi cu una spre grădină": Ar 7; „Colniţa era la un capăt de iştalău, casă sau la o prelungire a şoprului, coteţului (avea trei pereţi liberi)": Ar 9; „Între grajdul de bovine şi cel de cai era colna pentru cocie (căruţă)": Ar 10; „Colniţa se făcea la capătul căşii, sub o pantă a acoperişului, iar colna de 6 m/6 m – lângă grădină": Ar 13; „Colna însemna un acoperiş de paie pe stâlpi": Ar 16; „Colniţa sau colna avea numai trei pereţi şi un «podei» pentru fân": Bh 1; „Colniţa este un acoperiş din paie, în două ape, pe stâlpi. Are formă rectangulară, cu dimensiuni de aproximativ 4/3 m, după puterea economică": Bh 3; „Colniţa este un acoperiş din paie, apoi din ţiglă, pus pe stâlpi. Acolo se ţin: sania, cocia (căruţa), căzile pentru prune. Alteori, are trei pereţi din văioagă (chirpici). Se face în apropierea poieţii sau chiar sub acelaşi acoperiş cu poiata, deseori fiind încadrată de două poieţi": Bh 4; „Pentru colniţă se băteau pari, se făcea un pic de gard. Se făceau trei pereţi. Se acoperea cu ţiripuri (ţiglă). Era aproape de casă": Bh 5; „Colna este lângă grajd sau în grădină": Bh 6; „Colna este în spatele casei, uneori lipită de grajd. Are trei pereţi din văiugă (chirpici) sau bârne, acoperită cu şindrilă. Uneori avea un perete comun cu cel al grajdului": Bh 7; „A apărut după al doilea război mondial. Este din bârne, acoperită cu paie, cu un perete deschis. Înainte uneltele şi atelajele se ţineau în şură": Bh 8; „Colna se

https://biblioteca-digitala.ro

face lângă grajd sau chiar în interiorul lui. Are 4,5-6 m/4 m şi înălţimea de 3 m, acoperită cu paie, şindrilă, azi cu ţiglă, cu o poartă mare": Bh 12; „Se face cu faţa la ocol, cu spatele la ogradă. Într-o latură a ei era gardul spre vecini. Era lipită de iştalău, având un perete comun cu acesta. Avea doi pereţi din trestie sau scândură, unul era liber. Se acoperea cu trestie": Bh 13; „Colniţa sau şoprul pentru unelte şi lemne este ca o încăpere din bârne, cu şoşi. E separată de grajd şi şură. Are 1m/2-3 m": Bh 15; „Colniţa are trei pereţi din scândură cioplită, din fag, brad, acoperiş într-o apă, din ţiglă": Bh 17; „Colniţa este o slobozitură (aplecătoare) la capătul casei sau al grajdului": Bh 18; „Colniţa are 3-4 m/3-4 m": SM 7; „Colniţa nu avea pereţi, ci numai bâte de floarea soarelui de sau porumb bătute în pari; aşa era la cei mai mulţi": SM 8; „Colniţa, construită din scândură pe schelet din lemn (spărturi de lemne), cu trei pereţi şi acoperită cu paie, trestie, ţiglă este făcută (uneori) lângă cotreţe": SM 10.

Cletul: „Construcţie pentru păstrarea obiectelor legate de păstorit; se face lângă grajd, rar lângă casă": CS 7.

Şura: „Este de obicei la mijloc, cu porţi mari din scândură, încadrată de grajdul pentru animale mari şi grajdul pentru oi. Porţi mari are şi în spate, spre grădină": Bh 11; „Şura este sub acelaşi acoperiş cu poiata. Este dreptunghiulară cu dimensiuni de 10-12 m/5-6 m": Bh 15; „Şura sau sinul se face la capătul poieţii; este un acoperiş într-o apă, din paie sau ţadă (trestie). Are un perete comun cu poiata, doi pereţi din tulpini de floarea soarelui, trestie, nuiele împletite şi un perete liber": Bh 19; „Este amplasată lângă grajd: şură, grajd sau: grajd, şură, grajd": Mm 1, 8; „În faţa casei": Mm 10; „Se află în faţa casei, împreună cu grajdul şi cu coşteiul, cu latura îngustă spre drum, coteţele fiind lateral faţă de casă şi de şură. În spatele şurii este hoborogul pentru fân. Şura este construcţia centrală care adună în jurul ei toate celelalte anexe": SM 2; „Şura are dimensiuni de 15 m/8 m, (mai mult sau mai puţin, dar depinde de forţa economică a gospodarului). Este amplasată lateral faţă de locuinţă": SM 3; „Este o construcţie monumentală, cu dimensiuni de: 7-9 m/8-12 m, amplasată central în cadrul gospodăriei; face corp comun cu grajdul": SM 4; „Şurile sunt construcţii monumentale, înalte cât casa, amplasate în unghi drept faţă de casă sau în spatele casei": SM 5; „Unii aveau şură, alţii colniţă, alţii hoborog pentru fân. În şură se ţin uneltele, atelajele, dar şi fânul în pod, dacă nu au hoborog. Şura are dimensiuni de 12 m/12 m şi este amplasată în continuarea locuinţei, pe o latură a ogrăzii, dar separat de casă": SM 7; „Cei care aveau şură ţineau uneltele şi atelajele în ea; cine nu avea le ţinea în colniţă": SM 8; „Era o încăpere anume pentru atelaje, cu două uşi mari de circa 3 m înălţime. Şura, cu dimensiuni de 8-10 m/4-6 m este amplasată întotdeauna lateral faţă de casă, către fundul curţii, cu faţa spre aceasta. Este împreună cu poiata": SM 9; „Şura este flancată de două grajduri; azi – de un grajd şi o bucătărie": SM 11; „În şură, care era fără pereţi şi acoperită cu paie, se ţineau atelaje, unelte, iar în podul ei – fânul. Nu se mai fac aşa de peste 100 de ani": SM 14.

Colejna: „Se face lipită de grajd, cu un perete comun; patru stâlpi de lemn, cu un acoperiş. Într-o parte a colejnei se află coteţul porcilor – construcţie solidă din bârne": Mm 4; „Cele mai multe se fac în faţa casei, în rând cu grajdul, având 4 sau 5 m/4 m, acoperite cu draniţă sau cu «badog» (tablă), ca să nu se strice prea repede; acoperişul era ca la case. Acum acoperişurile sunt numai cu o faţă şi un dos. Pe o latură este împrejmuită cu

https://biblioteca-digitala.ro

scândură": Mm 6; „Colejna are aproximativ 6 m lungime; dacă e mai mare bagă şi un coteţ pentru porci. În faţă are trei stâlpi, înalţi de 4 m, din care un metru este înfipt în pământ. În spate, stâlpii au înălţimea de 2-2,5 m, din care în pământ – 0,80 m": Mm 9; „Colejna este în rând cu grajdul, în faţa casei": Mm 11; „Demult se numea aşa; acum îi zice şură. Are trei pereţi, al patrulea fiind deschis. Are dimensiuni de: 5-10 m/5-6 m": Mm 12.

Şoprul, şopronul: „În peretele casei sau al grajdului erau bătute cuie de lemn, în care se agăţau uneltele. Carele se ţin în şoprul de la grădină, care are numai doi pereţi, unul fiind cel al grajdului. Partea dinspre grădină este închisă cu poartă. Mai există şi şoprul de la drum – un fel de gang la intrarea în curte": CS 4; „Înainte, uneltele şi atelajele se ţineau sub şopru, azi – sub «ainfort» sau «sub poartă» care este în acelaşi rând cu casa şi sub acelaşi acoperiş cu casa": CS 12; „Cei mai înstăriţi aveau câte un şopru pentru căruţă, plug, grapă, majoritatea însă, le ţineau în aer liber sau sub poartă": CS 13; „Şopronul, având 4/6 m, deschis pe două părţi, se face pe o latură a casei, în prelungirea ei": Tm 3; „Şoprul pentru unelte este mai mare decât cel pentru oi. Are trei pereţi din scândură, unul liber şi acoperiş într-o «apă»„: Tm 6; „Şoprul pentru unelte este asemănător celui pentru nutreţ şi este amplasat tot pe lângă grajd, în spatele ogrăzii": Tm 8; „Şoprul pentru unelte, asemănător cu cel pentru oi, se făcea în spatele ariei, totdeauna separat de casă": Tm 9; „Şoprul era o aplecătoare, de 2/2 m. Uneltele se mai ţineau şi în şură, care avea un perete comun cu iştalăul": Ar 4; „Uneltele mici erau puse la «cusurăul» şoprului": Ar 8; „Şoprul era lângă un perete al şurii": Ar 15; „Şoprul era lângă grajd": Bh 2; „Şopronul sau colniţa, cu dimensiuni de 4/4-5 m şi înălţimea de 3,5 m, fără tavan, se face lângă grajd, din văioagă (chirpici) şi se acoperă cu ţiglă": Bh 9; „Are un perete comun cu grajdul. Se face după cuptorişte. Lângă el e coteţul porcilor": Bh 16; „Şoprul, un acoperiş pe stâlpi, fără pereţi, era mai mult lângă grajd": Mm 13; „Şopronul, de formă dreptunghiulară, având cam 8 m/4 m se face aproape de casă, dar separat de ea": SM 3; „În şopron se ţin: carul, plugul, grapele, butoaiele pentru păstrarea cerealelor": SM 13; „Înainte, şupa era în fundul curţii, lângă grajd; de când s-au întors căşile cu «latul» la stradă, şupa se face la intrare": CS 2; „Şofrul este făcut din patru-şase furci în pământ, fără pereţi; este lipit de grajd, pe o latură a acestuia": CS 3; „Se face lângă grajd": CS 6; „Se făcea lângă grajd": CS 7, 9; „În rând cu ştealul (grajdul), paralel cu şupa de la intrare": CS 11; „«Şopul» sub acelaşi acoperiş cu grajdul şi cu «soba» sau cu cuina": CS 15; „Este aproape de grajd sau în rând cu el": Tm 1; „Şofrul este ca o încăpere, cu dimensiuni de 3/6 m, din scândură, acoperită cu paie. În şofru se ţin şi lemne. Se află cam înspre grădină": Tm 2; „Acoperită cu paie, la unii era separat de şupa pentru oi, la alţii era la un loc cu ea": Tm 5; „Un acoperiş pe patru stâlpi cu trei pereţi şi înălţimea de 4 m. Era amplasat în spatele locuinţei": Tm 11; „De obicei avea doi pereţi sau trei pereţi, cu intrarea liberă şi era în prelungirea casei şi a grajdului, spre grădină": Tm 13.

Siiul: „Este fie între grajd şi cămară, fie separat, trei pereţi îngrădiţi din nuiele, acoperiş într-o «apă» din «nadă» (papură)": Bh 10; „Sii este un fel de acoperiş pe patru-şase stâlpi din lemn, acoperit cu «jupi» de paie, în două ape": Bh 14.

Şaierul: „Se făcea lângă grajd: stâlpi înconjuraţi cu scândură fasonată la firez (gater), cu acoperiş în două ape, ca şi grajdul": CS 14.

https://biblioteca-digitala.ro

Amplasare. *În raport cu locuința*: „Colna este în rând cu casa sau în fața ei": Ar 1; „Colna sau șoprul – cu trei pereți liberi era amplasată în fundul curții lângă grajd": Ar 2; „În spatele casei": Ar 11; „În funcție de teren, dar de obicei în fața casei": Mm 3; „Șura împreună cu grajdul este așezată perpendicular pe locuință, în spatele ogrăzii, cu fața spre drum, dar departe de acesta": SM 4. *În raport cu drumul*: „Colna este mai spre interiorul curții": Ar 1.

ALTE CONSTRUCȚII

Terminologie, caracteristici, materiale de construcție, amplasare

Bucătăriile de vară: CS 11, Tm 4, Ar 16; „Cuptorul era în marginea curții": CS 1; „Bucătăriile de vară se fac lângă camera de dormit": CS 2; „Numită «casă românească» se face lângă casă": CS 7; „Numită «casă de vară» se afla în rând cu casa sau cu grajdul": CS 9; „Sub același acoperiș cu casa": CS 13; „Demult nu se făceau": Tm 1; „În trecut erau rare; când existau, se făceau lângă casă": Tm 3; „Erau rare și se făceau mai mult în colnă": Tm 10; „Erau lângă casă, azi – la fel": Ar 1; „Se fac de prin 1940, din țăruși și nuiele îngrădite, lipite, acoperite cu țiglă, în fața casei": Ar 2; „În trecut nu erau": Ar 3, Bh 8; „În trecut erau rare": Ar 6, Bh 2; „Și în trecut și azi bucătăria de vară se face în colniță, sub o prelungire a acoperișului cășii": Ar 13; „Bucătăria se afla în fața casei sau transformată dintr-o încăpere a grajdului": Ar 14; „Se făceau în paralel cu casa. Nu se mai fac": Ar 17; „Bucătăria era lateral sau în continuarea casei. Acolo se gătea vara, se făcea pâine, se uscau poame pentru iarnă, dormeau bătrânii": Bh 1; „Erau cam în fața casei ori la cuptoriște, legate de grajd, ori lângă colniță": Bh 4; „Au apărut după primul război mondial. Se fac în fața casei": Bh 5; „Colibă pentru fiert la porci": Mm 8; „În fața casei, dar în trecut erau rare": SM 4; „Bucătăria, rară în trecut, frecventă azi, se află fie în prelungirea casei, fie în fața ei, fie perpendicular pe locuință": SM 10; „Doar cuptoare": SM 15. *Azi*: CS 5, 12, Tm 5, 12, Bh 6, 7, 9, 15, Mm 1, 7, 10, 11, SM 6, 8, 9, 11, 13; „Au apărut prin 1978": CS 3; „Numai în ultimii ani se fac și sunt cam în spatele casei": CS 8; „În prelungirea casei": CS 12; „Acum se fac în fața casei sau lângă grajd": Tm 1; „Se fac de prin 1960, în fața casei": Tm 2; „Azi sunt mai frecvente": Tm 3, Ar 6, Bh 2; „Au apărut după al doilea război mondial și sunt amplasate lateral, la 3-4 m de casă": Tm 9; „Înainte nu se făceau, azi se fac în fața casei": Tm 5, 10, 13, Bh 9, Mm 2, SM 8; „Azi – «sobă de vară» sau «odaie de vară», în fața casei sau alături de ea": Ar 3; „Sunt mai recente": Ar 5, 8, 10; „Se fac în imediata apropiere a casei": Bh 2; „Bucătării de vară se fac numai de 20-30 de ani": Bh 11; „Se fac în spatele casei": Bh 15, Mm 1; „Azi bucătăria este amplasată la marginea ocolului": Mm 4; „Bucătării se fac doar de vreo 30 de ani, în fața casei": Mm 6; „«Căsuță» – în fața casei": Mm 13; „Este amplasată lateral față de casă, cu orientare spre «odor» (curte); înainte nu erau": SM 2; „În fața sau în spatele casei": SM 3; „În fața casei sau lateral": SM 7, 9, 15; „Amplasată pe o latură a șurii": SM 11; „În fața casei": SM 11,12, 16.

Cuina: „Cuină de vară în spatele casei": CS 4; „Cuină lângă casă": CS 6; „În rând cu casa sau perpendicular pe ea": CS 10; „Cuina pentru cuptorul de pită și unde se cocea cu țest. De obicei se făcea undeva lateral, între grajd și casă": CS 15; „Cuină de vară – în fața casei": Tm 7.

https://biblioteca-digitala.ro

Cuptorîştea: „Cuptorişte pentru copt pită": Tm 1; „Cuptoriştea era pentru copt pâine, bucătăria era pentru pregătit mâncarea şi ca locuinţă pentru bătrâni. Se găseau şi în trecut şi în prezent": Ar 7; „Azi se face numai cuptor de pâine, în colnă, ori în telechi, aproape de poiată": Bh 8; „De vreo 20 se ani (în 1982) se face cuptor. Acolo gătesc, stau vara": Bh 10; „Cuptorişte – locul unde este adăpostit cuptorul. Este lângă cohă": Bh 14; „Cuptoriştea se făcea imediat după locuinţă. Azi nu se mai fac": Bh 16.

Coha de vară: „Se făcea întotdeauna paralel cu casa, spre drum": Bh 14; „Este în spatele casei, azi – în faţă, în funcţie de spaţiu": Bh 14; „În prelungirea locuinţei": Bh 17. *Conhă*: „Este la capătul casei ori paralel cu ea, aproape de fântână": Bh 18; „Se face în ocol, cam paralel cu casa, dar mai spre arie. Erau şi în trecut şi azi": Bh 19. *Azi*: „Mai retrasă faţă de casă": Mm 9; „Sub acelaşi acoperiş cu grajdul": Mm 12.

Cămările: Mm 7 (rar), SM 14; „Erau în apropierea casei": CS 1; „Numite clet sau mai nou – şpais sunt sub acelaşi acoperiş cu casa": CS 13; „Pentru alimente – în faţa casei": Tm 2; „De obicei închideau curtea între casă şi grajd": Tm 4; „Şpais, dar nu separat de casă; face corp comun cu locuinţa şi se află fie între soba mică şi ştălog, în prelungirea casei, fie lângă soba mare, la drum": Tm 5; „Pentru alimente şi haine": Ar 1, Bh 10; „Se făceau la capătul caselor": Ar 11; „Cămara din bârne se face într-o parte a casei, lipită sau separat de ea. În cămară se ţineau sacii cu făină şi/sau uneltele mai mici": Bh 2; „Se ţinea cărnăria şi cereale acolo": Bh 4; „Sub acelaşi acoperiş cu «coha»„: Bh 17; „Pentru «halube» (adăpost pentru haine) şi pentru cărnuri": Mm 8; „În faţa casei, dar azi sunt mai rare": Mh 9, SM 7; „În trecut": SM 11. *Azi*: Mm 13; „Legată de şură": Mm 5.

Pivniţele: SM 10, 11, 12; „Se făceau numai acolo unde locul este înalt; pe terenurile joase unde izvorăşte apa nu se fac. Azi se construiesc beciuri înalte": Tm 13; „Pivniţe nu se făceau din cauza pânzei freatice şi a Mureşului": Ar 2; „Pivniţa o făceau în curte sau foloseau cămara": Ar 13; „Erau rare în trecut, azi – frecvente": Bh 1; „«Pijniţă», se face pe aceeaşi linie cu bucătăria, chiar mai spre drum sau în spatele bucătăriei. În ea se ţin: cartofi, morcovi, vin": Bh 14; „Săpate ca un bordei, au pereţii căptuşiţi cu cărămidă. Sunt pentru: vin, butoaie, ciubere, cartofi, morcovi, varză, făcute în şură": Bh 18; „Erau puţine. Uneori pereţii acestora erau din bârne. Nu aveau un loc stabil": Bh 19; „Azi se fac, într-o denivelare a ocolului": Mm 2; „În marginea ocolului; şi în trecut şi azi": Mm 4; „Sub casă sau în curte": Mm 5; „Mai rar, alături de casă. Nu le făceau sub pământ, deoarece e multă apă. Acum le fac cu beton pe pământ": Mm 6; „Beci sub bucătăria de vară, separat de locuinţă": SM 7.

Podrumul. *Sub locuinţă*: „Se lăsa un podrum (pivniţă) sub una din încăperi": CS 2; „Sub «sobă» se făcea podrum, intrarea făcându-se prin şofru sau în funcţie de teren. Şofrul se afla în spatele sobei": CS 3; „Podrum se face de obicei, sub camerele de la stradă": CS 9; „Înainte nu se făcea podrum": Tm 1; „Uneori se face sub una din sobe": Tm 6; „Azi se face sub una din sobe sau sub toate": Tm 8; „Podrum – sub camera de la capu' căşii": Ar 4. *În exteriorul locuinţei*: CS 12, Tm 11; „Podrumul este o groapă, în apropierea casei, cu adâncimea de 1,80-2 m, mai nou de 30-40 cm, deoarece au dat de pânză freatică. Spaţiul de deasupra lui putea fi folosit pentru alte construcţii, de exemplu pentru şpais": Tm 3;

https://biblioteca-digitala.ro

„Pivniță sub casă sau separat de ea. Astăzi este amplasat întotdeauna într-un colț al ariei": Tm 9; „Era sub cămară, care este lângă casă, sub același acoperiș": Ar 10.

Căsucă de vară: „Se face undeva în curte, în funcție de teren și este folosită de primăvara până toamna, ca pivniță. Se face și azi": Mm 8.

Cramele: „Se fac lângă «magazina» de bucate": CS 3; „De multe ori se fac sub hodaia de fân": Bh 19.

Uscătoriile pentru fructe: Ar 6, Mm 3, 7, SM 15 (în trecut); „Fructele se uscau sub șofru": CS 3; „Uscătoarele pentru fructe se fac în spatele casei, sub un acoperiș": CS 4; „Leasă – în grădină": CS 6; „La capul grădinii": CS 7; „Se fac în grădină, dar de multe ori fructele se uscau chiar în casă": CS 9; „Leasă în grădină": CS 10; „Poamele pentru iarnă se uscau în cuptorul de pâine": CS 15; „Uscătoriile pentru fructe se făceau undeva în grădină, într-un loc izolat": Ar 15; „Numite «bujdei», se făceau în spatele grădinii, mai departe de casă, deoarece era pericol de foc. Nu se mai fac": Mm 1; „Pe deal, dar românii nu făceau"; Mm 9; „Uscătoare de fructe, pe lese, cu un cuptor dinapoi, pe unde merea (mergea) căldura, amplasate în grădină": Mm 12; „La capătul grădinii": SM 13.

Șușâlă (șușală) pentru uscat fructe: „Se băgau cinci-șase «tărgi» (lese) cu fructe (prune) la uscat, nu la afumat. Se făcea foc într-o groapă cu boltă, pentru a se usca aerul din «șușâlă». Avea trei pereți din cărămidă, iar acoperișul era din țiglă. Înălțimea șușâlei era de cca. 2,5 m, lățimea – 1,20 m, înălțimea bolții pentru foc – aproximativ 70 cm, lățimea 1 m. Nu se mai fac": CS 13.

Șușnicul: „Cuptor cu gratii, făcut lângă cuptorul pentru pâine": Bh 4; „Nu se făcea în gospodărie, ci pe moșie, la 50 m de sat": Bh 7; „Se face în colnă": Bh 8; „Șușnic se făcea în trecut, în livadă, mai departe de casă. Azi nu se mai face": Bh 11; „Fructele se usucă în cuptorul de pâine": Bh 14-16; „Sau la soare": Bh 14.

Știuha: „O căsucă din piatră, adâncă de 2 m, unele acoperite, altele nu; aveau numai piatră; sus se făceau două-trei lese; dedesubtul leselor se punea «badog» (tablă), ca să dea căldură la lese. Fumul ieșea în altă parte afară. La noi nu s-au făcut prune afumate, numai uscate. Se făcea în grădină": Mm 6.

Coșarul: „Coșarul se afla în grădină, cât mai departe de casă și de grajd": CS 1; „Coșar (coșer) pentru uscat fructe, azi – mai rar": Ar 1, 5; „Pentru uscat poame, aflat în ogradă, în spatele curții, unde nu umblă vitele. Azi nu mai uscă nimeni poame": Bh 12.

Bujdeieul: Mm 8; „Cuptor din nuiele împletite, lipite cu lut. Jos se făcea focul, deasupra se punea o leasă pe care se uscau fructele; se făcea la marginea grădinii; nu se mai face": Mm 4; „În grădină; azi – mai rar": Mm 5, 15; „Numai în trecut: vatră cu nuiele": Mm 10; „Înainte erau două-trei în tot satul, amplasate chiar printre pomi; azi nu mai sunt": SM 2; „Bujdei aveau numai negustorii evrei": SM 9.

https://biblioteca-digitala.ro

Căzănia pentru ţuică: „Căzăniţa pentru fript prune se face în apropierea apei: două ierugi care însoţesc pârâul Rudăria": CS 7; „Construcţie din bârne, cu un perete demontabil, pentru a intra căzile mari cu borhot. Era amplasată în fundul grădinii": Tm 4.

Magazia: „Numită «buzană»; în ea se ţineau diverse obiecte": CS 15.

Atelierele meşteşugăreşti: „În casă sau lângă ea": CS 4, Tm 3, 4, Ar 13, Mm 8; „Lângă grajd": CS 13; „În faţa casei, dar erau foarte puţine": Tm 5; „Erau fie sub acelaşi acoperiş cu casa, fie sub şopru": Tm 9; „Se făceau la stradă, ca să vină lumea la ei": Ar 17; „Rudarii lucrau în colnă": Bh 1; „Se făceau în imediata apropiere a casei": Bh 2; „Erau cam la jumătatea ocolului": Bh 4; „În casă sau lipite de casă": Bh 7; „Se fac sub acelaşi acoperiş cu casa, într-o tinduţă": Bh 8; „În spatele casei, cam unde este cămara de alimente": Bh 10; „Se fac în casă, într-o încăpere": Bh 13, 16; „În una din camerele din spate sau lângă bucătărie": Bh 14; „De obicei în tindă. Acum mai lucrează numai trei-patru familii": Bh 17; „Fierarii îşi aveau atelierele la stradă, iar ceilalţi în prelungirea casei până la grajd": Bh 18; „Lângă casă": Mm 4; „În faţa casei, spre poartă": Mm 6; „La unii erau legate de casă, la alţii – de grajd, mai rar de şură": Mm 12; „Într-un colţ": SM 13.

Afumătoarea pentru carne: Ar 1; „Afumătoare pentru «clisă», făcută undeva în obor, între primul şi al doilea rând de construcţii": CS 15.

Fântâna: „Este cam în mijlocul curţii, paralel cu casa": Bh 18; „În curte ori în arie": Bh 19.

Latrinele

Terminologie: „Privadă": CS 1, 2, 4, 5, 11, 15, Tm 2, 4, SM 2; „Privată": Mm 12, SM 5 (şi privată); „Azi, veceu, closet": CS 5, 6; „Ieşitoare sau căcăscioară": CS 7; „Ieşitoare sau privadă": CS 12; „Ieşitoare": CS 13, 14, Tm 4; „Iştoală sau căcăştoală": Tm 3; „«Abort» sau aport": Tm 5, 7; „Budă": Tm 8, Ar 2, 14, 15, Bh 1, 7, 12, 13, Mm 1, 2, 4, SM 2, 3, 7 (azi, WC), 9 (azi, viceu), 12 (azi, WC); „Budă, abort": Bh 9; „WC, closet": Tm 9; „Closet, căcăstoare": Tm 10, Mm 8 (closet); „Muşturachi": Tm 13; „Closet": Ar 1, 4, Mm 3, 9; „Budă, înainte; closet şi WC, azi": Ar 3, 6-11, 16, Mm 1, 7; „Clozet, WC": Ar 17, Bh 6.

Apariţia: „Nu erau pe timpul bătrânilor": CS 5 (oamenii se duceau în pădure), 12, 13, Tm 9, Bh 3, Mm 5 (unii, chiar bogaţi, nu aveau), 13, SM 8 (se duceau după casă, după coteţ), 16; „Erau foarte rare": CS 15, Mm 9 (înainte, pe gunoiul de la vite; înainte de 1914 a venit ordin de la Franz Iosif să-şi facă fiecare closet şi s-a aşezat după gunoiul de grajd), Mm 12, SM 4 (mai rare); „Erau obligaţi; şi ţiganii aveau": Ar 17; „De 30-40 de ani; înainte nu era, mergeau în spatele grajdului, în gunoi, la grădină": Bh 12.

Amplasarea: „În spatele «stălogului»„: Tm 1, 10, SM 4 (în spatele şurii); „În grădină": Tm 2, Ar 6, 11; „În grădină, pe linia casei sau în spatele grajdului": Tm 7; „Înainte, după şira de paie": Tm 10, SM 5 (şi azi); „În fundul ocolului": Ar 1, Bh 9; „În spatele sau lângă grajd": Bh 1, Mm 1; „În spatele grajdului sau a şurii": Mm 3, 13, SM 9 şi 15 (a şurii), 14 (a grajdului); „În fundul curţii, în grădină": Bh 6, Mm 5 (uneori lângă casă);

https://biblioteca-digitala.ro

„În curte și frecvent, în casă”: Ar 8 (la locuințele noi, în casă), Bh 12; „În spatele casei”: Bh 13, Mm 13; „Lângă gunoiul de grajd”: Mm 2, 9, SM 2; „La capătul «ipuleturilor» sau «hleaburilor» (anexelor)”: SM 12.

Forma: „Pe patru furci, acoperită, cu acoperiș într-o apă”: CS 2; „Din nuiele în trei părți și ușă în față”: CS 4; „Pătrat, 1m pe 1 m. 2 m înălțime”: CS 5, 15, SM 9; „Plan pătrat”: CS 12, 14, Tm 8, Ar 3, 4, 16, Bh 1, Mm 1, 2, SM 3, 7, 12; „Din trestie, paralelipiped”: Tm 3; „Din gard de scânduri sau nuiele împletite, înainte; din scânduri și cărămidă, azi”: Tm 4; „Ca o gheretă de paznic, așezată la capătul șopronului sau în spatele șurii”: Tm 5; „Paralelipiped, din scândură”: Tm 6, 12, Ar 2, 8-11, Bh 6, 12, Mm 3; „Din scândură sau trestie”: Tm 10; „Din material improvizat, cu acoperiș de scândură”: Tm 11; „În trecut, pătrate, fără acoperiș; azi, de cărămidă, cu bazine”: Tm 13; „Înainte, erau foarte puține îngrădite cu nuiele, snopi de coceni; azi, din scândură ori zid”. Ar 7; „Azi, pătrat sau prismă”: Bh 3; „Cabină de lemn cu acoperiș într-o apă; așa se recunoștea, după acoperiș”: Bh 7; „Cabină de scândură”: Mm 4.

MATERIALE ȘI TEHNICI DE CONSTRUCȚIE

GENERALITĂȚI

TEMELIA ȘI TALPA

Terminologie: „Talpă”: CS 5, 14, Tm 8, 12, Ar 3, 6, 7, 9, 10, Bh 1-3, 8, Mm 3, 8, SM 11, 12, 14; „Tălpoaie”: Tm 5, 12, Ar 4, SM 7; „Tălpoane”: Tm 2, 6, SM 7; „Tălpici”: SM 9; „Bolovani, bulvani”: CS 3.

Fără fundație: CS 14, Tm 11, Bh 5, 13, 14; „Se pare că în trecut erau și case făcute pe tălpi de lemn. Pereții se ridicau pe stâlpi și se băteau «fosine» – lemne cioplite”: CS 14; „Direct pe pământ”: Tm 13; „Se săpa șanț cam de jumătate de metru, după care se bătea pământ”: Ar 2; „Grajdurile se făceau fără podea, direct pe pământ, la nivelul tălpii de gorun”: Bh 3: „Anexele se construiau direct pe pământ”: Bh 12, 13; „Șura se făcea direct pe pământ”: SM 8; „Cu tălpi de lemn”: SM 11.

Amplasare. *În trecut, cu pietroaie mari la colțuri*: CS 1-3, Tm 12, Ar 9, 14, Bh 1-4, 7, 8, 11-13, Mm 9, 11, 13, SM 11 (rar); „La sălaș”: CS 1, 10; „Tălpoanea se fixa pe pietre puse sub toată suprafața tălpoanei (nu numai la colțuri)”: Tm 6; „Sub talpă, pe toată suprafața se puneau pietre”: Tm 8; „Cu pietroaie la colțuri se făceau toate construcțiile. Se numeau popi”: Ar 15; „Așa era la majoritatea. Printre pietroaie se completa cu pietre, pe sub talpă”: Bh 2; „Între pietroaiele de la colțuri se umplea cu pietre mai mici. Azi nu se mai construiește așa”: Bh 4; „Între pietroaie se umplea cu piatră mai măruntă”: Bh 8; „Foarte rar în trecut”: Mm 3; „Case pă picioare”: Mm 11. *Butuci din lemn, la colțuri*: „«Buciumi» – butuci de gârniță, cer. Furcile se băteau în tălpoane. Și casele și cotărcile se făceau așa”: Tm 2; „La casele vechi, pe butuci orizontali; azi – nu”: Ar 3; „În trecut, pe «boci» din lemn, înalți de 0,50 m”: SM 2; „Pe rădăcini (cioate) se puneau tălpici din lemn”: SM 9;

https://biblioteca-digitala.ro

„«Boci» de lemn": SM 12. *Pe stâlpi sau pilaştri*: SM 10; „Înalţi de 30-50 cm": CS 3; „Şura": Tm 3; „Numai cotarca se construia pe stâlpi, sprijiniţi pe bârne, care la rândul lor erau aşezate pe un strat de piatră, să nu putrezească bârnele": Tm 4; „Hambarele": Tm 8; „Poiata": Tm 11; „Cotărcile": Ar 2, 14, 18; „Cotărcile pentru porumb se făceau pe stâlpi înalţi de 2 m": Ar 5; „Picioare de cărămidă, înalte de 1-1,5 m": Ar 9; „Cotarca – pe stâlpi înalţi de 1 m-1,10 m, iar găbănaşul – pe picioare din cărămidă înalte de 30-40 cm „: Ar 13; „La colibele de pe dealuri": Bh 2; „Rude de 4-5 m înălţime, pe care se băteau scânduri, iar în interior între scânduri, cu pământ bătut. Altele se făceau cu juguri, înalte de 80 cm": Bh 6; „La construcţiile din «şoharţuri»„: Bh 10; „Doar câte un «băşag» se făcea pe stâlpi": Bh 11.

Cu fundaţie

Din pământ. *Bătut*: Tm 7, Ar 3, 13 (în trecut şi azi), Bh 6; „Grajdul": Tm 3; „Casele şi grajdurile din pământ se construiau cu fundaţie din pământ bătut sau pe tălpoaie": Tm 5; „Se săpa şanţ de 80 cm şi se bătea pământ": Tm 9; „Pentru grajd se săpa şanţ cam la 1 m adâncime, se bătea pământ simplu sau cu spini, peste care se punea talpa": Ar 10; „Pământ bătut în şanţ": Ar 11; „Pământ şi pleavă, bătut cu maiul": Ar 17; „Pământ bătut, amestecat cu lemne, pietre, viţă de vie": Bh 14.

Piatră. *În trecut*: CS 1, 4-15, Tm 6, Ar 16, Bh 9, Mm 1, 2, 5-8, SM 4, 5; „Piatră adusă de pe islazul satului Rugi sau de pe râul Măcicaş": CS 12; „Se sapă şanţ şi se umple cu piatră continuă": CS 15; „După primul război mondial s-a utilizat piatră cu noroi": Tm 1; „Piatră cu pământ călcat. După ce se termina măietoarea se umplea cu piatră. Azi pământul a fost înlocuit cu var": Ar 6; „Se folosea în special la 1900": Bh 4; „Piatră de lespezi": Mm 9; „La grajduri, case, se puneau pietre mai mari la colţuri sau sub pereţii interiori, apoi se umpleau spaţiile cu pietre mărunte": Mm 1; „Piatră de pe hotar, deoarece exista carieră": SM 12. *Piatră de râu*: Mm 10, SM 3; „Peste temelia din piatră de râu se puneau tălpi de stejar": Ar 7; „Piatră de râu, peste care se aşezau tălpi de gorun": Bh 1; „«Mur» din piatră de râu. Azi – piatră cu ciment": Mm 12". *Piatră de munte*: „Mai târziu, peste care se punea talpa; azi – nu": Ar 3. *Piatră continuă*: CS 1, Bh 7, 9, 11; „Numai casele se făceau pe temelii; la celelalte se punea piatră mai joasă": Ar 1. *În trecut şi azi*: Mm 3, 4, 6, 9, 11-13; SM 13-16; „Fundamentul depindea de locul pe care se ridica construcţia. Se făcea din piatră scoasă din pământ, peste care se punea o talpă, atunci când pereţii erau din lemn. Se săpa până când se ajungea la «tărie». Şi azi la fel": CS 5; „Cu temelie de piatră erau cele mai multe": Ar 4, 5; „Pentru şură, coşurile din nuiele, cămară, colniţă, grajduri etc. tălpoanele – grinzi de stejar – se aşază (şi azi) pe fundaţie din piatră": SM 7. *Azi*: SM 12; „După al doilea război mondial temelia se face din piatră continuă": Bh 2, SM 12; „Temelie din piatră": Bh 12, SM 8, 9, 11; „Azi temelia se face din piatră peste care se toarnă centură din beton": Bh 1; „Azi se fac cu temelie din piatră continuă": Ar 15; „Se face de 10-15 ani (în 1980)": Bh 8; „Din perioada interbelică": Bh 10.

Cărămidă: Tm 1, 10, Bh 9; „Dar local se numea chiatră sau chietroaie": Ar 8, Bh 6. *Azi*: Tm 13, Ar 2 (rar); „De 20-30 (în 1979) de ani": Tm 3; „După al doilea război mondial": Tm 5, 9.

https://biblioteca-digitala.ro

Ciment, beton. *Azi*: CS 1, 11, 12, Tm 10, 13, Ar 1, 7, 8, 13, 17, Bh 1-5, 9-12, Mm 1, 2, 4, 10, SM 4, 9, 10, 16 „De vreo 10 ani (în 1979)": Tm 1; „Azi din piatră sau beton": Tm 4, 8, SM 7; „După al doilea război mondial": Tm 5; „Din perioada interbelică": Bh 10; „Piatră la capete şi la mijloc, iar printre ele – piatră şi beton": Mm 5; „Piatră şi beton": Mm 6, SM 3; „Mur din piatră de râu cu ciment": Mm 12; „La case, mai rar la şuri": SM 2.

Adâncimea şi/sau înălţimea temeliei: „De 30-40 cm": CS 1, Mm 9, SM 16; „De 50 cm": CS 4, Ar 2, Bh 9, Mm 10; „La suprafaţă erau minimum 25 cm, în cazul pereţilor din lemn": CS 5; „60 cm adâncime, şanţul respectiv umplându-se cu piatră": CS 8; „40-50 cm peste nivelul solului": CS 13; „Se sapă până la 1 m. Dacă pământul este moale, se sapă mai mult de un metru, iar de la nivelul solului, înălţimea este tot de 1 m": CS 15; „60-70 cm adâncime în pământ; peretele începea de la baza solului. Aceasta era adâncimea fundaţiei şi la pământ bătut şi la cărămidă": Tm 5; „De 20-25 cm": Tm 6, Ar 4, Bh. 12; „Cam 50 cm în pământ şi tot cam atât în exterior, dar numai după al doilea război mondial": Tm 9, Bh 2; „Depindea dacă pământul este mai umed, mai uscat, în pantă etc, cam 60 cm": Bh 7; „De 10-15 ani, are cam 50-70 cm în pământ şi 50-60 cm, în afară": Bh 8; „40-60 cm adâncime": Mm 1; „Cam de 50 cm": Mm 2, SM 11; „De 20-50 cm, după teren": Mm 3; „De 50 cm-1 m": Mm 4; „Azi este de până la 1 m": Tm 4, 7, Bh 12; „0,30 m în pământ, 0,50 m, la suprafaţă": Mm 12; „Este în funcţie de teren, dar în medie este 50 cm. La construcţiile mai mari piatra se întăreşte cu beton, azi": SM 3; „De 10-15 cm": SM 4; „De un metru": SM 5; „De 50-70 cm": SM 9; „Când construcţiile erau pe boci de lemn, aceştia erau de 20 cm-1 m"; „50-60 cm": SM 13.

Liant pentru temelie: „La case, grajduri se folosea pământul ca liant": Mm 1.

PEREŢII

Terminologie

Materiale: *Lemn*: „Groşi": CS 3, Tm 12, Ar 3, 4; „Dulapi": Ar 1, Bh 1, 3; „Lodbe": Ar 15. *Lut*: „Chirpici": Ar 1, 9, 10, 16, Tm 3, 11, SM 5, 7, 8, 11, 13, 16; „Văiug, văiugă": Tm 1, 2-5, 9, 10, 13, Ar 1-5, 7, 10, 13, 14, 17, Bh 6, 7, 12, 13; „Văioagă, voioagă": Bh 2, 4, 5, 8-11, 14, Mm 1, 2, 5, 8, SM 2-4, 9, 10, 12 (azi); „Văiuguri": Ar 8; „Ţiglă de zidit": CS 15; „Cărămidă crudă": CS 2, 4, 7, 8, 12, 14; „Ţiglă crudă": CS 15, Tm 8; „Bolţari": Mm 8.

Stâlpii: „Furci": CS 3, Tm 2, Ar 3, Bh 11; „Căţei": CS 3, 5, 6, 12, 13, Tm 1, 2, 4, 6, 8, 12, Ar 4, Mm 3, 13; „Şoşi, şeşi, şeşuri": CS 11, 15, Ar 3, 7 (mai nou), Bh 1, 3, 8, 12, Mm 1, 2, 8, SM 12 (mai nou); „Pari": Mm 8; „Usciori": Ar 15.

Denumirea pereţilor: „Pereţi din groşi": Ar 3, 4; „Pereţi din furci": Ar 3; „Pereţi din şoharţuri": Bh 10; „Pereţi din tină călcată": Bh 10; „Păreţi din gard împletit": Bh 11; „Case de poticiuri": SM 7.

Liant pentru pereţi (inclusiv tencuiala): „Imală": CS 3, 5, 8, 15, Ar 17; „Maldă": Ar 3; „Maltăr": Bh 2; „Şinote (pământ alb)": Mm 2; „Tină": SM 7, 8.

https://biblioteca-digitala.ro

Mod de construcţie, materiale şi tehnici

Lemn. Nuiele împletite. *Nelipite*: „La şură": Tm 3; „La cotarcă": Tm 4, Ar 10; „La coşară": Bh 4,11; „La gorei": Bh 14; „Coşul pentru porumb": Mm 4; „La coştei, în trecut": Mm 8, SM 10; „La coşteiul de porumb, la poiata pentru oi": Mm 10; „La gardul din faţa coteţului porcului": SM 14. *Lipite*: *în trecut*: CS 12, 13, Ar 1 (rar), 9, SM 12; „La poiata de la sălaş": CS 1; „Foarte rar": CS 2; „Grajdurile foarte vechi se făceau din nuiele îngrădite cu imală": CS 3; „La poiată; azi nu": CS 4; „La sălaşe, nuielarul": CS 7; „La grajduri, dar de multă vreme nu se mai fac aşa": CS 8; „Numai la sălaşe, la colibe": CS 10; „Numai poiatele de pe hotar şi numai în trecut": CS 15; „Numai coşurile se făceau din nuiele lipite": Tm 2; „La hambar": Tm 7; „Nuiele din salcă la şopru": Tm 9; „Poiata pentru animale": Tm 11; „Din grădele se făcea casa, cotarca, iştalăul": Ar 3; „Demult, la case, poieţi; azi – nu": Ar 5; „Nuiele îngrădite sau scândură se foloseau la plevărie": Ar 14; „Îngrădeli din lemne crăpate, de circa 80 cm lungime, care se împleteau între stâlpi şi se lipeau cu lut amestecat cu pleavă": Bh 1; „Îngrădite, din nuiele lipite cu pământ, la case, coteţe, dar nu erau prea multe aşa": Bh 2; „În trecut erau foarte multe aşa, azi – nu": Bh 3; „În trecut se făceau coteţele": Bh 4; „Despicătură de gorun înconjoară stâlpii dintre furci": Bh 11; „Coşarele de mălai": Mm 2; „La cotruţul pentru păsări": Mm 4; „La coteţele pentru porci": Mm 11; „La şuri, grajduri": SM 4, 8; „Coşurile pentru mălai, casele, numite «case de poticiuri»„: SM 7; „Peretele din spate la colniţă": SM 10; „La coteţele pentru porci, păsări": SM 11; „La şură": SM 13; „La poiata pentru oi": SM 2.

Lănteţi: Tm 6; „Din şipci se face cotarca": Tm 2; „Leaţuri": Ar 2; „Cotarca pentru porumb": Ar 4, 5, 14; „La cotărcile mai noi": Ar 10; „Din leaţuri se făceau cotărcile, să intre aer, să nu mucegăiască porumbul": Ar 17; „Leţuri – la coşară": Bh 4; „Leşuri, la coştei, azi": Mm 8; „La coşul de mălai": SM 12.

Scândură: Tm 6, Bh 6; „Uneori, dar foarte rar, şurile erau făcute din scânduri": CS 5; „La cover": CS 8; „Din scândură se fac şurile, şoprul – furci pe buciumi": Tm 2; „La şopru, coteţe": Tm 9; „Din scândură se făceau cămările; mai nou se fac din cărămidă": Ar 4; „La plevării se băteau patru stâlpi de lemn, peste care se fixau scânduri. Se acopereau cu paie": Ar 8; „La găbănaşe, din scândură de brad": Ar 9; „La cotărcile mai noi, la coteţe": Ar 10; „Din scândură se făceau şurile, şoproanele, hambarele, lăzile, cocinile": Ar 17; „La colniţă şi coteţe": Bh 5; „Scândură pusă vertical, la colniţă sau trestie pusă vertical, legată cu sârmă de stâlpi": Bh 12; „La colniţă se punea scândură pusă vertical şi trestie (stuf) – tot vertical, prinsă cu sârmă de stâlpi. Şi azi la fel": Bh 13. „La coteţ": Mm 4; „La hoborog": Mm 8; „Din scânduri groase se fac şurile": SM 7.

Dulapi. *În trecut*: „Scânduri late, lungi de 8-10 m, de gorun": Bh 1.

Bârne: SM 5, 15; „La grajd, la şură, bârne de fag, cioplite sau necioplite": CS 1; „Bârne de stejar, plop, tei, cioplite": CS 2; „Grajduri din bârne sparte": CS 3; „Casele, ştălogul, cletul, şofrul se făceau din bârne cioplite": Tm 1; „Bârne sparte, din stejar, cer, gârniţă, încheiate în căţei se foloseau la case, grajd": Tm 2; „Toate se făceau din bârne cioplite, de gârniţă (varietate de stejar care nu putrezeşte)": Tm 4; „Din bârne de fag, brad, cioplite era la majoritatea caselor": Tm 6; „La cocină, din bârne de stejar necioplite": Tm

https://biblioteca-digitala.ro

7; „Rar la grajduri – bârne cioplite”: Tm 8; „Bârne de stejar, cioplite, se întrebuinţau la case; se tăiau drept şi uneori rotund”: Tm 11; „Din bârne cioplite se făceau, în special, grajdurile”: Bh 4; „Bârne de fag, cioplite, lemnul rotund tăiat în două”: Bh 7; „Cele mai multe construcţii erau din bârne: poiata, colna. Bârnele de fag, stejar, plop, gorun erau cioplite”: Bh 8; „Bârne se foloseau la coteţe. Bârnele erau de gorun, cioplite”: Bh 10; „La coteţe se întrebuinţau bârne de fag, plop, stejar, necioplite”: Bh 11; „La grajduri, coteţe, colne – bârne de stejar, cioplite pe două părţi”: Bh 12; „Din bârne cioplite de stejar, salcie se făceau coteţele”: Bh 14; „Bârnele de brad, stejar necioplite în trecut; cioplite – în trecut şi azi – erau folosite la grajduri, şuri, poiată”: Mm 6; „La grajduri, şuri se utilizau bârne de molid, stejar, brad, necioplite, în trecut; cioplite”: Mm 7, 9; „ În trecut, bârne de brad, molid, necioplite; azi cioplite; întrebuinţate pentru grajd, şură, coteţe”: Mm 11; „Au fost păduri multe, aşa că toate construcţiile se făceau şi se fac din bârne de brad, stejar, fag «belite» (curăţate de coajă)”: Mm 12; „Bârne cioplite la şură, în trecut şi azi”: SM 13. *În trecut*: „Bârne de fag, necioplite la majoritatea anexelor”: CS 4; „Grajdurile, coteţele, şurile erau făcute din bârne de tei, sparte în două. Azi nu se mai fac din bârne”: CS 5; „Bârne de fag necioplite”: CS 6, 7; „Bârne de fag, carpen, cioplite – la case, grajduri, şuri pentru oi, dar nu se mai întrebuinţează de 70-80 de ani”: CS 8; „Bârne de fag, gorun, cioplite sau necioplite, dar numai în trecut”: CS 9; „Bârne de fag, mesteacăn, necioplite”: CS 10; „Bârne de stejar cioplite; azi nu”: CS 11; „Bârne de stejar, fag, tei, plop, cioplite sau necioplite, la locuinţe, coteţe, cocine, şatre pentru oi etc.”: CS 12; „Toate, inclusiv locuinţele erau făcute din bârne sparte”: CS 13; „Încă de la începutul secolului nu se mai fac construcţii din bârne“: CS 14; „Bârne de gorun, fag, ulm, sparte în două”: CS 15; „Bârne necioplite, mai rar cioplite, la iştalău, până prin 1910”: Ar 1; „Bârnele s-au întrebuinţat la toate construcţiile anexe, în special la grajduri, la poiată, la colnă. La început, cele mai multe erau necioplite; ulterior au început să se ciopleascâ. Erau din stejar, fag, mesteacăn, plop. Peste ele nu se punea nimic, nici în interior, nici în exterior. Rareori, se mai lipeau în interior”: Ar 5; „În trecut – bârne din stejar, fag, salcâm”: Ar 6; „Bârne de stejar, plop, necioplite”: Ar 7; „Bârne de salcâm, cioplite, dar numai la coteţele pentru porci. Peste ele nu se mai punea nimic, nici în interior, nici în exterior”: Ar 8; „Bârne cioplite la grajdurile vechi”: Ar 9; „În trecut se foloseau lodbe din stejar, necioplite şi cioplite în prezent sau din «uscior» – lemn rotund”: Ar 15; „Bârne de stejar cioplite”: Ar 16; „Din bârne cioplite îşi făceau grajduri cei mai săraci”: Ar 17; „În trecut erau bârne de gorun cioplite”: Bh 1; „Bârne de fag «mâzgate» de coajă şi cioplite; încă înainte de primul război mondial nu se mai folosesc. Se foloseau la grajduri, şuri, coteţe, cămări, şoproane”: Bh 2; „Din bârne de gorun, răchită (salcie) necioplite se făceau grajdurile. Acum, nu se mai fac aşa”: Bh 3; „Bârne de stejar necioplite, la case, grajduri, şuri”: Mm 1; „Case, grajduri, coteţe erau din bârne de gorun necioplite”: Mm 2; „Bârne de stejar cioplite, la toate construcţiile, în afară de coştei”: Mm 3; „Bârne de brad, molid, necioplite, cioplite folosite la grajd, şură”: Mm 4; „În trecut, bârne de stejar, necioplite sau cioplite, la şuri, grajduri”: Mm 5; „Bârne rotunde, necioplite, dar curăţate de coajă, la grajduri şi şuri”: Mm 8; „Bârne de stejar necioplite”: Mm 10, 13, SM 7; „În trecut se foloseau bârne de stejar, plop, cioplite”: SM 2; „Bârne de fag cioplite, la: şură, grajd, «şuteu» etc”: SM 3; „La casă, şură, poiată, coteţele păsărilor se utilizau bârne de fag; se curăţau de coajă, iar dacă erau groase se despicau în două”: SM 9; „În trecut la şură, grajd”: SM 11; „Bârne de gorun, plop, cer (ce avea omul la îndemână), crăpate în două, la case, şuri”: SM 12; „La grajd, şură, coteţe;

https://biblioteca-digitala.ro

şura este încadrată de două grajduri": SM 14; „Bâme de stejar (mai ales) cioplite, la grajduri, şuri": SM 16; „Azi": „Cioplite, mai rar necioplite, la grajd, şură, şopru": Mm 13.

Groşi. *În trecut*: „Bâme de brad, fag, cioplite – la toate anexele, în afara poieţii pentru animale. Se numeau groşi şi se îmbinau în căţei": Tm 12; „Pentru pereţii din groşi se băteau şoşi verticali în talpă şi groşi orizontali (bâme groase, necioplite) montate în şanţurile şoşilor. Bârnele erau mai mult din gorun şi ulm. «Cusurăii» erau grinzile superioare ce legau şoşii de talpă pentru a fixa pereţii. Azi nu se mai fac aşa; e tehnică demodată. Pentru pereţii din furci se băteau furcile (asemănătoare şoşilor) direct în pământ. Distanţa între furci era de un stânjen. Între furci se băteau groşii; nu se mai fac aşa": Ar 3; „Groşi din brad, fag, cioplíţi": Ar 4.

Lemn şi pământ (paiantă): „Se amestecau paie de grâu sau orz, se băteau două leaţuri între grinzi, se făceau «floştomoage» de imală şi se băteau între leaţuri. Mai există şi acum case aşa. Şi la grajd se face aşa": Ar 17; „Case din şoharţuri: se băteau stâlpi groşi, peste ei – «rude». Printre rude se umplea cu şoharţuri verzi (tulpini de grosimea mâinii sau mai subţiri). Printre ele se băga pământ amestecat cu pleavă ori cu paie de grâu": Bh 10; „La case şi grajduri, în trecut": Mm 2.

Suportul lipiturii sau al tencuielii: „Peste pereţi mai puneau leaţuri, să prindă imala mai bine. Azi nu se mai fac aşa": Ar 17; „Se puneau şipci (leţuri), peste care se arunca pământ": Bh 8.

Bârne aparente. *În exterior*: CS 1, Mm 7. *În interior*: CS 5. *În interior şi exterior*: Mm 12, SM 16.

Lipite: SM 2; „Uneori cu umplutură din pământ, numai între golurile dintre bâme": Mm 6; *Numai în interior*: CS 1, 4, 6 (rar), Tm 2, 6-8, 10-12, Ar 4, 9, Bh 1, Mm 4, 7, SM 12; „Şi la construcţiile din «dulapi»": Bh 1; „Unii le lipesc în interior": Mm 12; „De obicei se lipeau numai în interior": SM 16. *Numai în exterior*: CS 5. *În interior şi exterior*: CS 11-13, 15, Tm 1, 4, 12 (azi), Ar 3, 7, 16, Bh 3, 4, 7, 10-12, 14, Mm 2, 5, 10, 13, SM 2, 3, 7, 9, 13, 14; „Se puneau nuiele şi se lipea": CS 8; „Mai recent, dar acum nu se mai fac case din bâme": Ar 6, 17; „În interior se băteau leţe şi se lipeau cu pământ": Bh 8. *Numai printre bârne*: „Mai demult se lipea numai printre bâme": Ar 6, 15, Bh 2; „La grajd între bâme se lipea muşchi, ca să ţină căldura": Mm 11; „Şi văruite": CS 2, 8, Ar 7; „Văruite, numai în interior": Bh 8.

Îmbinarea bârnelor şi a paiantelor

Terminologie: „În cheotori, cheutori": CS 4, 6, Ar 1, 5-8, 16, Mm 5, 6, Mm 13 (în trecut), SM 3, 7, 9, 12, 16; „În citoare": Ar 15; „În chetoare": Bh 2, 12, Mm 1, 10, 11; „Cheotoare rotundă": CS 9 (demult), Mm 11 (în trecut); „Românească": CS 10; „Cheotoare dreaptă": CS 9 (mai recent), 11 (azi); „Nemţească, nemţeşte": CS 1, 10, Ar 15; „Coadă de rândunică": Mm 6, 9; „Frânghiu": Mm 12; „Închetorate": Mm 4, 7; „Încrestate": Bh 2, 7, SM 14; „În cruce": CS 5, 15, Mm 2; „Crestătură": Bh 6, 7; „Crestez": CS 6, 12, Mm 12; „Creşteie, cleşteie": CS 13; „Limba groşului": Ar 3; „Horjitură la groşi": Ar 3; „În cepi":

https://biblioteca-digitala.ro

CS 3, SM 13; „În bureţi": CS 7; „În jgheab": CS 6; „În mădulari": Ar 6; „În ţoclu": CS 2; „În ţapă": CS 1; „În ţop": CS 11; „În scrivală": CS 7; „În vişluitură": Tm 6, Ar 9; „În işluitură": Mm 12; „Pari cu gisluitură în şaranţ": SM 9; „În şaranţ, şuranţ": Mm 12, SM 14; „Prin îmbucare": Bh 1; „În colţ": Bh 8; „În cobeţi": Tm 7.

Mod de realizare: „În ţapă – cioplite puţin de o parte şi de alta; nemţeşte – pentru bârnele cioplite": CS 1; „Cheotoarea rotundă se realiza cu toporul, iar cea dreaptă – cu firizul": CS 9; „La colţuri se încheiau în cleşteie, dar de-a lungul pereţilor în căţei": CS 13; „În «căţei» cu vişluitură. Căţelul avea două limbi: una intra în tălpoane, alta sus în cunună. Tot cu căţei şi vişluitură bârnele intrau în stâlpii construcţiilor": Tm 6; „Un groş avea limbă, celălalt horjitură; limba intra în horjitură": Ar 3; „La colţul caselor din pământ bătut, la cofrag se puneau nuiele, trestie, cânepă groasă": Ar 17; „La dulapi, prin îmbucare; dulapii intrau unul în altul": Bh 1; „În şoşi (stâlpi)": Bh 1, 3; „La bârnele necioplite – în chetoare, încrestat, la bârnele cioplite, tăiate la capete, în stâlp, dar mai mult la mijloc, la geamuri, la uşi": Bh 2; „Se crestau bârnele şi intrau unele în altele": Bh 6; „Bârnele se crestau la capete şi intra una în alta": Bh 7; „În colţ, cu capetele neretezate sau în şoşi": Bh 8; „Bârnele se petreceau una peste alta": Bh 11; „În cheotoare, în şoşi. În şoşi se băgau limbile de la bârne": Bh 12; „Bârnele se încrestau la capete, cu ferăstrăul şi se potriveau una în alta": Mm 4.

Pereţi din pământ bătut: Ar 3, 11, 13, Bh 6, 10, SM 11; „La grajd": Tm 3, 10, Ar 2, 9; „Toate construcţiile se făceau din pământ bătut": Tm 5; „Marea majoritate a anexelor se făcea din pământ bătut. Se bătea cu «piscălăul» (par ascuţit), apoi cu maiul": Tm 9; „La toate": Tm 13, Bh 6; „La grajd, magazii, coteţe mai mari. Şi azi – la fel": Ar 8; „La coteţe": Ar 10; „Este cel mai vechi material. Din pământ bătut se făceau căşi, grajduri. Se făcea cofrag din scândură. Când era gata până sus, se scotea cofragul. Se făcea clacă: veneau şi români şi bulgari. Era ruşine să facă cineva clacă şi să nu te duci să-l ajuţi. La casele făcute de bulgari, se duceau şi românii să-i ajute": Ar 17; „La case, grajduri": Bh 5; „Case, grajduri: azi nu se mai fac": Bh 9; „Pereţii din tină călcată se făceau din tină amestecată cu paie. Se călca bine cu caii, se lua pământul cu furcile, se puneau trei rânduri de pământ, care se lăsau să se usuce. Apoi continua peretele şi cioplea cu sapa": Bh 10; „Azi se fac pereţi din pământ bătut, la grajduri, case; lăţimea zidului exterior este de aproximativ 40-45 cm. Pe lungimea zidului se pun spini care să lege bine. Pământul se bate în cofrag din scândură, care se înlătură pe măsură ce se înalţă zidul": Mm 1; „Numai de vreo şapte ani, la grajduri, şuri": Mm 2; „La locuinţă, şură, grajd; şi azi": SM 13.

Chirpici: SM 5-8, 11; „De vreo 20 de ani se fac din cărămidă crudă": CS 8; „Ţiglă crudă de zidit; se mai foloseşte şi azi": CS 15; „Grajdul, şoprul": Tm 3; „Toate construcţiile anexe": Tm 11; „La casă, grajd": SM 13; „La grajduri, şuri": SM 16.

Văiug, văioagă: Tm 13 (în trecut), Ar 2 (azi), 14, Mm 8, SM 4; „Din văiugă se făcea ştălogul, cletul": Tm 1; „După primul război mondial, aproape toate construcţiile (case, grajduri) s-au făcut din văiugă": Tm 2: „Din văiugă se făceau numai bucătăriile de vară, care însă sunt mai recente. De asemenea, se făcea zid împrejur la şupele acoperite cu paie": Tm 5; „După al doilea război mondial, marea majoritate a construcţiilor anexe se făcea din văiugă": Tm 9; „S-a folosit până la 1910": Ar 1; „La colnele pentru unelte se utiliza văiug sau lemn": Ar 3; „Văiuga s-a utilizat în perioada 1935-1955, la case, coteţe,

https://biblioteca-digitala.ro

cocini. Azi nu se mai întrebuinţează": Ar 5; „Se folosea în trecut, în special la grajduri. Azi – nu, deoarece nu se mai fac grajduri": Ar 8; „Din văiugă se construia după primul război mondial, în special pentru grajduri. Azi mai sunt puţine aşa": Ar 17; „Cărămidă nearsă (chirpici)": Ar 9, 10, 16; „Cam după primul război mondial din văioagă se făceau: case, şuri, grajduri, bucătării": Bh 2; „Toate anexele se făceau din văioagă (văiug)": Bh 4, 5-7; „Erau foarte puţine din văioagă. Deja nu se mai fac de vreo 15 ani (în 1980)": Bh 8; „Case, grajduri; şi azi se fac": Bh 9; „Văioagă s-a întrebuinţat după al doilea război mondial şi o făceau ţiganii. Cele mai vechi acareturi se făceau din pământ bătut, tină călcată, văioagă": Bh 10; „La grajduri, mai rar la coteţe, la colnă": Bh 12; „La grajduri": Tm 10, Bh 13; „Se băgau «voioage» între «şeşi» la: locuinţe, grajduri, şuri": Mm 1; „Voioage, la case, grajduri": Mm 2, SM 2, 3; „La şuri, grajduri": Mm 5; „În trecut era materialul cel mai utilizat pentru case şi anexe": SM 10; „Azi": Ar 2, SM 2, 3, 9.

Piatră: CS 14, 15; „Necioplită": CS 4, SM 13; „Majoritatea grajdurilor se făcea şi se face din piatră necioplită": CS 5; „În trecut, rar": CS 6; „De foarte multă vreme se fac aşa; întâi cei mai înstăriţi, apoi majoritatea": CS 8; „Se făceau foarte puţine şuri, grajduri, din piatră necioplită": Bh 2; „La mori şi la alte instalaţii populare": Bh 12.

Cărămidă: Tm 3, 6 (rar), 7; „Mai mult coteţele pentru porci, păsări se făceau din cărămidă": Ar 2; „La 1910 se folosea lemn şi văiug; după primul război mondial – cărămidă": Ar 1; „După primul război mondial": Ar 17; „De prin 1930": Ar 5; „Din perioada interbelică; este fabrică de cărămidă la Tătăruşi. Evoluţia materialelor de construcţie a fost: şoharturi, tină călcată, pământ bătut, văioage": Bh 10; „De vreo 50-60 de ani": Bh 12. *Azi*: CS 4-6, 9-14, Tm 4, 10, 12, 13, Ar 2, 4, 6, 8, 13, Bh 1, 3, 9, Mm 1-6, 8, SM 2, 4-9, 11, 12, 15, 16; „Numai la căşi": CS 7; „S-a folosit după al doilea război mondial": Tm 2, 5 (rar); „Acum – numai cărămidă": Ar 1; „De vreo 20 de ani (raportat la anul 1980)": Bh 7, 11; „De prin 1968": Bh 14; „Azi rar": Mm 9-12; „De vreo 10-15 ani (raportat la 1983): SM 10.

Prefabricate: „După al doilea război mondial se utilizează bolţari – calupi albi": Bh 2.

Alte materiale

Tulei de porumb, bâte de floarea soarelui. *În trecut*: „Se făceau şurile, şofrul": Tm 2; „Bote de rugi lipite cu tină sau tulpini de cânepă de toamnă, lipite": SM 8.

Liant pentru pereţi (inclusiv tencuiala): „Şi cât ţinea fundaţia şi de la fundaţie în sus se dădea cu imală – pământ cu apă": CS 8; „Ceamur de pământ": CS 9, 10, 11; „Pământ amestecat cu paie, pleavă, var şi nisip": Tm 7; „Imală moartă şi imală de lipitură – pământ cu pleavă şi balegă de cal": Ar 2; „Se făcea «maldă» din lut sau din var cu nisip": Ar 3; „Pământ muiat şi călcat": Ar 6; „Pământ (tină), amestecat cu pleavă": Bh 1, Mm 5; „S-a folosit maltăr din var cu nisip": Bh 2; „Acum mortar din nisip şi var": Bh 12. *Azi*: „Mortar cu var şi nisip": CS 5, 6, Mm 1; „Pământ bătut cu paie şi balegă": Mm 4; „Ceamur de pământ; azi, mortar": SM 13.

https://biblioteca-digitala.ro

TAVANUL

„Mai rar se făcea tavan la anexe": Ar 17, SM 4; „Nu se făcea tavan la anexe": Bh 12, 13.

Materiale şi tehnici de construcţie

Nuiele: Mm 12. *În trecut*: „În trecut era din nuiele, scânduri, lipit pe ambele părţi cu «imală de lipitură»„: Ar 2, Mm 12; „Leasă din nuiele": Mm 1, 7; „La şură, unde se păstra fânul, se făcea gard din nuiele nelipite, pe grinzi, iar la grajdul animalelor, gardul de nuiele se lipea cu lut": SM 9.

Trestie: Tm 13; „Trestie cu pământ": Tm 5; „Trestie cu lăteţi şi imală": Tm 9.

Scândură: CS 1, 3, 14, Tm 6, 8, 11, 12, 15, Ar 2, 9, 14, 16. Bh 6, 7, Mm 1-4, 6, 10, 12, 13, SM 2, 3, 5, 6 (azi), 11-14; „Din «tiple» din lemn de tei, plop, stejar – lemn spart în două": CS 2; „Din scândură peste grinzi. Adăposturile din nuiele nu aveau tavan": CS 4; „Spărturi de lemn, care se cheamă ştucatură, pusă printre grinzi. Sub ştucatură se puneau coji din tei mai bătrân, ca să fie mai zgrumţuroasă şi să se prindă mai bine «maldărul» (tencuiala)": CS 5; „Lemne sparte, în trecut, scânduri, în prezent": CS 9; „Din «toble» de lemn": CS 10; „Lemne sparte, scândură": CS 11; „Scândură simplă cu imală": Tm 2; „Din grinzi şi scânduri": Tm 4; „Când se făcea, erau podele din scândură, azi – tavan din dulapi şi pământ": Ar 1; „Scândură sau lemne crăpate; în pod se acopereau cu pământ amestecat cu pleavă": Ar 3; „Se podea cu răzlogi şi cu scândură": Ar 6; „Tavane se făceau mai mult la grajduri. Care a putut a făcut din scândură. Azi nu se mai fac grajduri": Ar 8; „Scândură cu pământ lipit": Ar 10; „Tavanul cotărcii": Ar 13; „Grinzele şi peste ele scândură": Ar 15; „Podele din scândură bătută pe grinzi": Bh 1; „Dulapi, cu grosimea de 5 cm pe grinzele de gorun, cer, mai rar de brad (era mai scump)": Bh 3; „Scândură lipită cu pământ": Bh 9; „Leasă din nuiele cu podele din scândură deasupra": Mm 5; „Scândură şi bârne": Mm 9; „Lemn crăpat": Mm 11. *Azi*: Ar 2-4, Bh 12; „La coteţe se pun scânduri sau «plăci aglomerate»„: Tm 13; „Tavanele se fac din scândură trasă la gater": Ar 7; „Foarte rar se făceau tavane din scândură, la şuri": SM 4; „Scândură de brad sau de stejar; se numea podeală": SM 7; „Leasă, scânduri": SM 16.

Lănteţi: SM 14; „Din lăcezi şi pământ făcut imală cu «pene»„: Tm 10; „După trestie s-au utilizat leaţuri şi pământ amestecat cu paie. Azi nu se mai fac grajduri": Tm 13; „Din lăteţi şi vicle (vălătuc din pământ amestecat cu paie de ovăz)" Tm 3; „Din leaţuri": Ar 11.

Bârne, grinzi: Ar 1; „Bârne sparte": CS 6; „Foarte rar, din «părcănei» – grinzi cioplite": CS 12; „Se făceau din scândură, peste care se aşeza un strat de pământ. Grinzile erau aparente": CS 15; „Din bârne şi «vicle», lipite cu pământ amestecat cu paie": Tm 1, 7; „Din grinzi": Ar 5; „Grinzi peste care se băteau «doşte» (scânduri cioplite cu barda)": Ar 7.

Plafonul. *Azi*: Mm 2; „Ciment cu trestie peste care se pune mortar": CS 12; „Plafon din scânduri cu trestie peste ele. Deasupra se face maltăr din ciment, var, nisip": CS 15.

https://biblioteca-digitala.ro

ACOPERIŞUL ŞI ŞARPANTA

Terminologie

Grinda (grinzile) inferioară de la baza şarpantei, în care se prind căpriorii: „Grindă": CS 4, 5, 7, 8, 10-15, Tm 4, 7, 8, 12, 13, Ar 2, 6, 14, Bh 9-11, Mm 1, 5, 8, 10, 12, SM 2, 3, 7-10, 12, 14; „Grinduţă": Tm 10; „Cunună": CS 1, 3, 7, 11, Tm 2, 3, 6, Mm 1, 4, 5, 8, 9, 12, 13, SM 6, 13; „Cosoroabă": CS 4, 7, 9, 10; „Cusurău (cosorău)": Tm 4, 12, Ar 2, 3, 7, 11, 13, 15, Bh 3, 5, 6, 11, 13, 14, SM 11, 16; „Cusurauă": Bh 1-3, 8 12, „Talpă": CS 7, 9, 10, Tm 11; „Legături": Ar 6; „Călăreţi": Mm 12; „Streşinariu": Bh 7; „Meştergrindă": CS 3, SM 12; „Şomină": Tm 5.

Grinzea (grinzele – grinzi orizontale pe pereţii casei): Ar 3, 4, 6-9, 13, 15, Bh 1-3, 6, 7; „Grinzi mici": Tm 5, 6, 9.

Grinda superioară în care se prind căpriorii: „Coamă": CS 5, 12, 15, Tm 10, Mm 9, 12, 13, SM 5, 9; „Coroană": Bh 10; „Cosoroabă": CS 9; „Cunună": Tm 10, SM 3; „Cusurău de sus": SM 11; „Furcă": CS 3; „Hăizaş": SM 9; „Prăguri": CS 9; „Urs": SM 12, 14; „Vârf": Ar 3, 10, SM 3.

Căpriorii: „Căpriori": CS 6, 7, 10, 14, Tm 3, Ar 2, Bh 9, 10, 14, Mm 1, 6, 9, 10, SM 1, 16; „Corni": CS 1, 3-5, 8, 9, 11-13, Tm 1, 2, 4-10, 12, Ar 3, 6, 7, 11, 13, 14, 17, Bh 1-3, 5-7, 11, Mm 2-5, 8, 11, 13, SM 2-5, 7-10, 12-14; „Coame, cornuri": CS 2, Tm 13, Ar 2, 4-8, 13, 15, Bh 1, 4, 8, 12, 13.

Îmbinarea căpriorilor: „Cruce": Mm 1, 12; „Cleşte": CS 10; „Ştucătură": CS 11; „Vişluitură": CS 13, Tm 5-7, Ar 2, 13, Bh 11; „Ghişluitură": Tm 10; „Limbă": CS 13, Tm 1, 6, Ar 2, 3, 7; „Limbă şi crestătură": Tm 1, 2, 8; „Om şi muiere": CS 8, Tm 1; „Scobitură": CS 4, Tm 12, Ar 3, 4, 10, Bh 5, 10, SM 10; „Scoabă": Tm 1, 10, Ar 5, 13 (rar), Bh 14; „Cioplitură": CS 2, Ar 9, 17, Bh 2, 4, 5, 10, 11, 14; „Crestătură": CS 9, Tm 12, Ar 7, 13, Bh 1, 14, SM 13, 16; „Crestez şi ic": Ar 14; „Dăltuitură": CS 12; „Îmbucătură": CS 10, Tm 2, 5, 9, Mm 11; „Încheietură": Mm 2; „Cep": CS 3, Ar 8, 13, Bh 6, Mm 1, 7, SM 7; „Cep şi despicătură": Tm 5; „Cuib": CS 9, Mm 3; „Căţel": Ar 13, SM 9; „Pivă": CS 5, 15, SM 9; „Jgheab": Mm 1, 5; „Hopor": Ar 7; „Furcă": CS 9, 14; „Furcă şi limbă": CS 4, 12, 13, 15; „Furcă şi pană": CS 7; „Furcă şi cep": CS 3, Bh 6; „Ţapă": CS 1; „Ţoclu": CS 2; „Ţop şi şanţ": CS 5; „Muc şi talpă": Mm 2.

Legătura orizontală între căpriori: „Ajutori de corni": Tm 6, 8, Ar 4; „Propte": Ar 17; „Mâţă": Tm 2, 5, 9, Ar 2, 11; „Chingă": CS 10, Bh 2, Mm 6, SM 6, 9, 12, 14; „Tingă": Bh 11; „Legătura cornilor": Bh 3; „Cocoşleu": Bh 5, 18, 19, SM 7; „Capră": Tm 13; „Scleam, sclemă": Ar 3-5, 7, Bh 1, 8, 10, Mm 5, 13, SM 12; „Sclemnă, sclemnari": Ar 6, 15, Bh 15, 19; „Şleam": Ar 13; „Război": CS 3, 14; „Scaun": Tm 12, SM 3, 7; „Scamn": CS 15, Mm 3.

Alte elemente ale şarpantei: „Leaţuri": Tm 13, Ar 3-9, 11, 13, 15, 17, Bh 19, Mm 1, 9, 13, SM 2, 9, 10; „Laţuri, leţuri": Tm 3, Bh 1-3, 5, 14, Mm 2, 8, 12, SM 7, 12, 14;

https://biblioteca-digitala.ro

„Lătezuri”: Tm 2; „Lănteţi”: CS 2, 5, 11, Tm 5, 6, 8, 10, Ar 8; „Lăteţe, lăteţi”: CS 3, 7, 9, 14, 15, Tm 9; „Läteze”: CS 13; „Lăcezi”: Tm 5, 7, 10; „Şoharţuri”: Bh 10; „Ţăpări, ţăpărui”: Ar 6, 15; „Şoşi (popi)”: Ar 7; „Popici”: Bh 4; „Contrafişă”: Bh 14; „Gujbă”: SM 12; „Sânzeu”: SM 12; „Frunt, fruntar”: CS 2; Mm 1; „Fundoaie”: Ar 8; „Fundoane”: CS 5, Tm 10; „Lat”: CS 2; „Latul dinainte”: Mm 12; „Latul din spate”: Mm 12; „Sapă”: Mm 8, 9, 11; „Şut”: Mm 1, 2, SM 2; „Şuţă (fronton mic)”: Ar 3, 7, 8; „Călcăniu”: Bh 8.

Mod de construcţie

Fixarea căpriorilor: „Căpriorii se prindeau în cuie de lemn”: CS 9, Tm 1, 2, 4-6, 8, 10-13, Ar 2, 4, 5, 7, 10, 13, 14, 17, Bh 1, 3, 10, 14, Mm 1, 3, 6, 8-13, SM 2-4, 7, 9, 10, 14; „Numite piroaie”: CS 14; „Numite, piroane”: CS 1, 15; „Şi lănteţii se prindeau de căpriori tot în cuie de lemn”: Tm 5, 6, 8, 10, Ar 2, 6, 8, 13, Mm 6, 8, 9, 12, 13, SM 2, 3, 7, 9, 10; „Perechile de căpriori (corni) se puneau din metru în metru”: CS 1, 2, 4, 8, 12, 13, Tm 1, 2, 5, Ar 3, 7, 8, 10, 11, 17, Bh 1-3, 7, 8, 12, 13, Mm 1, 2, 12, SM 3, 7-10, 12; „Cornii au lungimea de 3-4 m şi se prind în cunună sau direct în capul grinzilor, ciopliţi în ţape”: CS 1; „Cornurile au lungimea de 3,5-5 m, depindea de mărimea temeliei. La baza acoperişului se prind prin cioplitură, scobiţi cu dalta în ţoclu. Şi sus – tot în ţoclu: unul era dăltuit, unul cu pană. Lănteţii se prind de căpriori cu cuie, cam din metru în metru. Distanţa dintre ei este de 50 cm la şindrilă, de 27 cm la ţiglă”: CS 2; „Cornii se prind direct pe grindă sau pe cosoroabă, în scobitură, iar în partea superioară în limbă şi furcă”: CS 4; „Cornii se puneau la interval de 80 cm; numărul lor varia în funcţie de lungimea construcţiei, cam două treimi din lungimea grinzii, iar lungimea – în funcţie de lăţimea construcţiei, între 3-5 m. Se fixau în capul grinzii, lăsându-se 8 cm de la capul grinzii, după care se scobea «piva» în care se fixau cornii. În partea superioară, cornii se fixau cap la cap sau cu ţop şi şanţ. Lănteţii se pun în funcţie de lăţimea ţiglei. Exista un şablon de lemn, cu care se calcula distanţa dintre lănteţi – cca. 34,5 cm. Şi cuiele cu care se băteau lănteţii erau în funcţie de lungimea şindrei sau a ţiglei”: CS 5; „Căpriorii se prind doi câte doi, la colţ punându-se unul mai lung”: CS 6; „Pe zid se pune o cosoroabă sau o talpă; pe talpă – grinzile, iar pe capul grinzilor – cosoroabă”: CS 7; „Peste cununi se pun grinzi, iar pe fiecare grindă – câte o pereche de căpriori”: CS 8; „Cornii se prind în cosoroaba de jos, unde se ciopiea puţin cu toporul, pentru a face un cuib. În partea superioară se prind prin crestătură sau furcă, pe «prăguri» sau cosoroabă. Lăteţele se prindeau cu cuie de lemn, apoi de fier”: CS 9; „Lungimea şi numărul căpriorilor depindeau de mărimea construcţiei. Pe zidul construcţiei se punea o talpă, apoi grinzile şi cosoroaba. Căpriorii se fixau în partea de jos în cleşte, iar în partea de sus, prin îmbucătură unul în altul. Pe lateral se fixau cu o chingă”: CS 10; „Cornii se prind pe grindă. La unele construcţii se bat pe cunună. Sus se fixează prin ştucătură – se ciopiea puţin din corn. Lănteţii se prind cu cuie din fier, cumpărate”: CS 11; „Lungimea cornilor: 2-6 m. Jos se fixează în grindă prin «dăltuitură», iar sus – în «furcă şi limbă», pe coama acoperişului”: CS 12; „Numărul cornilor varia în funcţie de mărimea construcţiei; la o lungime de 10 m, se pun 20 de căpriori şi 11 grinzi, cu «vişluitură». În capătul grinzii se ciopiea un locaş în care intra limba cornului. În partea superioară, sistemul vechi era cu limbă şi furcă: un căprior avea un fel de şanţ, celălalt – o ieşitură, o limbă. Pentru învelitorile din trestie şi secară, lătezele se băteau la cca. 50 cm, cu cuie din fier, lucrate de

https://biblioteca-digitala.ro

ţigani, pentru cele din ţiglă, lătezele se pun le cca. 30 cm": CS 13; „Lungimea căpriorilor: 3-7 m": CS 14; „Lungimea cornilor depinde de lăţimea construcţiei – 2/3 din lungimea grinzii, iar numărul depinde de lungimea construcţiei. Se pun la distanţă de 80 cm. Înainte se fixau în grinda de jos în «pivă», iar azi – în piroane cu «tolpă». În partea de sus, până la 1900, se fixau cu limbă şi furcă, iar azi cu piroane. Lăteţii se bat la intervale diferite, în funcţie de materialele cu care se învelesc construcţiile. Astfel, pentru: şindră lungă de 80 cm – la 50-60 cm; pentru ţiglă mică – la 25-30 cm; pentru ţiglă mare – cam la 33 cm (trei lăteţi la fiecare metru)": CS 15; „Cornii au lungimea de 4-4,50 m. Cornul, căruia i se făcea o limbă, în partea inferioară se fixa în scoabă, iar în partea superioară se îmbucau unul în altul cu limbă şi crestătură sau om şi muiere": Tm 1; „Se prindeau în cunună cu cuie de lemn. Acum se prind în grinzi mici, transversale, fixate pe cunună. În partea superioară, unui corn i se face limbă, celuilalt cioplitură; se îmbucau unul în altul sau prin îmbucătură şi două rigle pe fiecare parte, cu «mâţă» între căpriori": Tm 2; „Cornii aveau lungimea de 5 m, aşezaţi foarte abrupt, să se scurgă apa de pe acoperiş. Este o zonă extrem de ploioasă. În partea inferioară, pe coşărăi erau puse grinzile, în care se fixau cornii, fie înfipţi pe grindă, fie în capătul grinzii. În partea superioară se prindeau unul în altul cu cuie de lemn, fără nici o altă grindă longitudinală": Tm 4; „Peste pereţi se punea o grindă numită «somină». Peste ea – grinzile mici de la casă, apoi căpriorii fixaţi în vişluitură. Sus – în îmbucătură, iar între ei cu «mâţă». Lăcezii (lănteţii) se prind cu cuie de fier": Tm 5; „Pe cunună se ridică grinzile, cu puţină vişluitură (cioplitură). Cornii se fixează pe grinzi. Un corn era cu limbă dublă, celălalt cu vişluitură. Capetele superioare ale cornilor sunt petrecute unele peste altele; în acest caz nu se pune «ajutor». Se puteau face şi cu cornii cap la cap cu ajutor între ei": Tm 6; „În partea inferioară, cornii, din lemn de stejar sau brad, se prind de grindă prin vişluitură, iar în partea superioară – tot în vişluitură. Lăcezii se fixau pe corni cu cuie ţigăneşti, apoi cu cuie industriale": Tm 7; „La un ştălog se puneau opt-zece perechi de corni. În partea inferioară se fixau în grinduliţă, în partea superioară – în îmbucătură sau în coadă de rândunică. Lateral între corni se fixa o «mâţă»„: Tm 9; „Cornii aveau lungimea de 4-5 m la trestie şi 1,5-2 m la ţiglă. Se fixau în ghişluitură (vişluitură) atât în grinduţa de jos, cât şi în coama de sus. Lăcezii (lănteţii) se prindeau cu cuie de lemn, apoi cu cuie făcute de covaci sau cu scoabe": Tm 10; „Lungimea lor depindea de natura acoperişului. În partea inferioară se prindeau într-o talpă, iar sus se îmbinau drept pe o grindă longitudinală": Tm 11; „Cornii se prindeau în scobitură, pe grinzi (în partea inferioară), în crestătură (în partea superioară), cu «scaun» între ei": Tm 12; „Coamele, având lungimea de 6-7 m, se pun la distanţă de 0,80-1 m, în funcţie de construcţie, iar leaţurile se fixează cu cuie făcute de ţigani (fierari). Se pun la distanţă de 60-70 cm (pentru trestie) şi de 30 cm (pentru ţiglă)": Tm 13; „Coamele se prind pe grinda care are vişluitură; coamele au «limbă»: un corn se crestează, celălalt are margini şi se prinde cu cuie de lemn": Ar 2; „Pentru fiecare grinzea (grinzi orizontale deasupra pereţilor) corespundea o pereche de corni. Cornii se prindeau în două feluri: în cuie sau în limbă. Un căprior era cioplit ca o limbă, celălalt avea o scobitură, în care intra limba. Şi azi se construiesc în felul acesta. Leaţurile se puneau în funcţie de natura învelitorii: pentru paie, distanţa dintre ele era de circa 30 cm, pentru ţiglă mică – 15 cm şi pentru ţiglă mare de 30 cm": Ar 3; „Coamele se prindeau în grinzele fără cuie": Ar 4; „Coamele se prindeau unul în altul cu cuie de lemn. Şi azi – la fel, numai că se fac scoabe de fier, în loc de cuie": Ar 5; „Talpa se punea pe temelie. Urmau lemnele (când se lucra în «uşori»). Peste lemne veneau legăturile. Peste legături – grinzelele. Coamele se aşezau în grinzi şi se legau două câte două cu sclemne.

https://biblioteca-digitala.ro

Din «sclemne» se fixa «ţăpăruiul». Leaţurile se prindeau de coarne cu cuie de lemn": Ar 6; „Cornii se puneau în două feluri: la 1900 la circa un metru, pe fiecare grinzea se punea o pereche de coarne care se fixa în grinzea printr-un «hopor» (şanţ) fără scleam sau şoşi. Mai târziu (şi azi), coarnele se fixează tot cu şanţuri, dar prinşi în cusurău. Cusurăul se pune sub grinzea. Se pune scleam sprijinit pe şoşi. În partea superioară cornii (coarnele) se prind prin crestătură sau cu şanţ şi limbă. Leaţurile se pun la distanţă de aproximativ 40 cm pentru şindrilă şi la 33 cm, pentru ţiglă. Şi azi la fel": Ar 7; „Coarnele înalte de 4-6 m (în funcţie de lărgimea construcţiei) se fixau în cepuri, în grinzele. În partea superioară – tot în cepuri. Distanţa între leaţuri era de 30 cm pentru ţiglă, de 50 cm – pentru paie": Ar 8; „Căpriorii se prindeau în grinzele cu cioplituri (fără cuie)": Ar 9; „Cornii aveau lungimea de 4 m, numărul lor fiind în funcţie de lungimea casei. Pe zid se pune cusurău, iar în acesta se făcea o tăietură în care se fixau cornii. Se bătea şi un cui pentru o fixare mai bună. La vârf se uneau câte doi corni şi se prindeau cu «mâţă» (lemn orizontal între căpriori). La casele acoperite cu trestie (1900), leaţurile erau mai rare; la cele cu ţiglă erau mai dese. Se prindeau de corni": Ar 11; „Se fixa cusurăul. pe cusurău – grinzele, iar deasupra lor se puneau coarnele în cepuri sau căţei. Coarnele sau cornii erau în funcţie de lărgimea streşinii, aveau cam un metru lungime, iar la mijlocul lor se punea un şleam": Ar 13; „Pe cununi de grinzi se fixează coarnele. În grinzi se face un lăcaş în care se bagă «icurile» cornilor; sus, cornii se fixează tot cu crestătură şi ic": Ar 14; „Pe ultima lodbă se pune cusurăul. Pe cusuroaie se pun grinzele, apoi – coarnele şi leaţurile. Coarnele se prind două câte două cu sclemne. Din sclemne pleacă ţăpările": Ar 15; „În partea de sus, căpriorii se puneau unul lângă altul în cioplitură. Din loc în loc se punea câte o proptă. Leaţurile se fixau în cuie": Ar 17; „La fiecare metru se pune o păreche de coarne, cărora le corespunde o grinzauă. Cornul este prins prin două metode: fie pe cusurauă, prin crestătură, fie la capetele grinzelelor. Pe grizele se bat şi scândurile tavanului. La acoperişurile din paie se băteau cuie din lemn, care rămâneau aparente pe streaşină": Bh 1; „Cornii se prind în cusurauă, de jur împrejurul pereţilor. Grinzelele sunt grinzile orizontale de la tavan. În cusurauă, cornii se prind prin cioplitură. Între ei se pune o chingă mică şi una mare. Leţurile sunt cioplite cu securea, «stredelite» cu «strederul» (sfredel) şi se prind în cuie de lemn": Bh 2; „Lungimea căpriorilor este egală cu 2/3 din lăţimea construcţiei. Se lua măsura cu o aţă, o parte se «ţipa» (arunca); se numărau numai două părţi. Se fixau în grinzeauă, într-o bortă. Grinzeaua ieşea în afara peretelui cu 40 cm, pentru streaşină. Grinzeaua stătea pe cusurău. Pe corni se băteau leţuri, cu cuie de fier. Peste ele se fixau paiele. Între corni se punea legătura cornilor": Bh 3; „Coarne cu scobitură în formă de cui – în partea inferioară, iar în partea superioară se prind cap la cap, cu cioplitură oblică sau orizontală, paralelă cu grinda de jos. La case se pun popici de susţinere": Bh 4; „Cornii se prind de cusurău prin scobitură, iar în partea superioară prin îmbinarea unui corn în cioplitura celuilalt. Leţurile se prind în cuie": Bh 5; „Cornii au lungimea de 1-5 m, în funcţie de lărgimea construcţiei. În partea inferioară se prind în cuie şi în cepi pe grinzile fixate pe cusurău, iar în partea superioară în furci şi cepi": Bh 6; „Cornii se prind în grinzauă – bârnă lungă transversală, sprijinită pe o grindă longitudinală, numită «streşinariu». În partea superioară cornii se taie pieziş şi se îmbucă unul în altul. Deasupra sau dedesubtul lor nu este nici o grindă": Bh 7; „În partea inferioară se prindeau cu cuie în cusurauă, iar în partea superioară cap la cap. La zece coarne se puneau 11 sclemne: Bh 8; „Erau opt perechi de căpriori, lungi de 4-5 m": Bh 9; „Căpriorii se prind cap la cap, în cioplitură sau scobitură, la mijloc având sceme": Bh 10; „Cornii se puneau direct pe

https://biblioteca-digitala.ro

perete, pe capetele grinzilor, în vişluitură. Capetele cornilor se fasonează şi se fixează în cusurău – grindă lungă cât casa. Cornii se prind cap la cap, prin cioplitură. La acoperişurile mari se punea şi o grindă oblică": Bh 11; „Coarnele se sprijină pe cosorău, iar sus se fixează cu cuie într-un leţ mai lung": Bh 13; „Se prindeau cu cioplitură în cusurău, întâi în cuie de lemn, apoi de fier, cu scoabe. La acoperişurile mari se punea şi câte o contrafişă. În partea superioară se prindeau prin cioplitură şi crestătură: unul scobit pe jumătate, în care celălalt se îmbina perfect. Leţurile se prindeau cu cuie de căpriori": Bh 14, „La construcţiile acoperite cu paie, căpriorii sunt mai lungi cu 1,20 m faţă de lăţimea construcţiei. Se fixau pe grinzile transversale, ce se sprijineau pe cunună; erau ieşiţi în afară, pentru a forma streaşina. La cele acoperite cu tablă, ţiglă, eternită, căpriorii au 1/3 din lăţimea construcţiei. Căpriorilor li se face un «cep», care se fixează în grindă prin «jgheab». La şuri, căpriorii sunt fixaţi pe cunună în cuie de lemn şi au capetele ieşite în afară. Căpriorii sunt crestaţi la capete. La casele noi, acoperite cu ţiglă, tablă, eternită, căpriorii sunt bătuţi pe capetele grinzilor cu cep şi cuie din fier. La fel la acoperişurile teşite, cu «şut». «Fruntarul» avea la bază o scândură traforată şi la mijloc diferite registre, pe marginea scândurilor traforate. Şura avea în interior un pod realizat dintr-o grindă groasă sprijinită pe un stâlp fixat pe peretele grajdului, iar la celălalt capăt pe grinda transversală a porţii de acces. Pe grindă se puneau scânduri, pentru a forma podul şurii, unde se păstra fânul. În partea superioară, căpriorii se crestau şi se îmbinau cu cuie de lemn. Leaţurile crăpate se băteau iniţial în cuie de lemn, apoi de fier": Mm 1; „Numărul cornilor depinde de lungimea construcţiei. La construcţiile cu paie cornul este lung cât grinda şi i se face un «muc»; la cele cu ţiglă, tablă, cornul are 2/3 din lăţimea construcţiei şi i se face «talpă» (se taie oblic); se bate în cuie. Sus cornii se îmbină în încheietură (se crestează la capete). La casele acoperite cu paie, laţurile, crăpate în două se prindeau cu cuie din lemn. Astăzi, laţurile se taie în circular şi se fixează în cuie de fier": Mm 2; „Lungimea cornilor este de cca. 7 m. În partea de jos se prind în cuib, iar sus se crestează puţin şi se prind în cuie de fier. Astăzi, perechile de căpriori se fixează pe lateral cu 5 «scamne», deoarece ţigla este prea grea": Mm 3; „Cornii se bat la distanţă de 1-1,5 m unul de altul. În partea inferioară se fixează în cunună – grindă lungă aşezată peste grinzi. Se încresta cununa, se potrivea cornul şi se bătea în cuie. Sus, căpriorii se bat în cuie pe un leţ lung cât şura": Mm 4; „La o şură de 10 m intră cinci perechi de corni, fiecare având lungimea de 5 m. De fapt, lungimea cornilor era după cum voia omul să o facă: mai joasă sau mai înaltă. La casele cu acoperiş din paie era mai înaltă. În partea de jos cornii se prind în cununi, fie bătute în cuie de lemn, fie în jgheaburi în grindă. Sus – ciopliţi cu jgheab şi bătuţi în cuie. La mijloc au o sclemă. Lemnele orizontale se băteau în cuie din lemn, apoi în cuie făcute de ţigani": Mm 5; „Se pun şase-şapte perechi de căpriori, fiecare având lungimea de 6-7 m, cu chingă la mijloc": Mm 6; „Numărul căpriorilor depinde de lungimea construcţiei, iar căpriorii au 5-7 m lungime; se fixează pe cunună, iar sus – pe coamă, în cuie de lemn. Leaţurile – cu cuie din lemn, în trecut; azi – cu cuie din fier": Mm 9; „Căpriorii, lungi de 4-5 m se prind pe capătul grinzii, iar sus – unul în altul, în cuie de lemn": Mm 10; „Cornii sunt lungi, pentru a se obţine o înălţime mare a construcţiei. Sus, cornii se îmbucă doi câte doi şi se fixau în cuie de lemn, azi de fier": Mm 11; „Au lungimea de 5 m şi se prind în cunună, care este pusă pe «călăreţi» – lemnul pus peste grinzi, iar sus – cap la cap, în cruce, pe coama casei": Mm 12; „La un grajd de 10 m intră şapte perechi de corni, iar pe «sape» – laturile înguste – se puneau patru perechi. Jos se fixau pe cunună, în cuie de lemn; azi, tot pe

https://biblioteca-digitala.ro

cunună sau pe grinzi. Sus se băteau pe coamă, în cuie de lemn, azi, de fier, cumpărate": Mm 13; „La o şură intrau şase legături de corni. În partea de jos se prindeau pe capătul grinzilor": SM 2; „Lungimea şi numărul cornilor depind de mărimea construcţiei" SM 3; „Sunt opt-zece perechi de corni, lungi de 6-8 m": SM 4; „Sus se taie în unghi şi se fixează în cuie": SM 5; „Acoperişurile de tip vechi se făceau fără «scaun», numai cu cocoşleu. Cele de tip nou se fac şi cu «cocoşleu» şi cu scaun, fixându-se în grinda de jos, prin cep": SM 7; „Cornii se prind de grinda de jos cu pivă, fixată în «căţel», iar sus – petrecuţi unul peste altul. Lungimea şi numărul lor depind de mărimea şurii": SM 9; „În partea de jos cornii se prind pe grinzi, în scobituri, iar sus se taie şi se îmbucă unul în altul. Şipcile (leaţurile) de salcâm sunt legate cu nuiele. La acoperişurile mai mari se pun şi nişte stâlpi de susţinere": SM 10; „Lungimea căpriorilor: 4,5-5 m": SM 11; „Lungimea cornilor depinde de lărgimea şurii; au cam 3,5 m- 5 m. Jos se prind în grindă, atunci când lipseşte meştergrinda (grindă centrală, lungă cât şura şi pusă deasupra pereţilor), iar sus se fixează în şanţul care se face în laturile «urşilor». La mijloc se pune o chingă sau o scleamă. Leţurile se prind în cuie de fier sau cu gujbă (creangă de răchită sau mlădiţe de carpen, care se strânge în jurul leţurilor şi cornilor) legată cu «sânzeu» (pârghie care rămâne acolo)": SM 12; „Se pun 12-14 perechi de corni, lungi de 5-6 m. Jos se prind în cuie, oblic, pe cununi, iar sus – încrestaţi, cu cuie": SM 13; „Lungimea căpriorilor: 4-6 m; numărul perechilor de căpriori depinde de lungimea construcţiei şi de materialele utilizate pentru învelitori; sunt şase-opt perechi, care se fixează pe cusurău, iar sus în crestătură": SM 16.

Streaşina

Îngustă: CS 7, 9, 11, 12 (azi), Tm 2, 3, 7, 9-13, Ar 6, Bh 2, 6, 7, 10, 12, Mm 4, 12, SM 3, 9; „Avea 25-35 cm": CS 3, 5, Tm 1, 6, 8, 12, Ar 4, 14, SM 5; „Avea cam 25-50 cm": CS 2, 14, Mm 10; „La cei săraci": Ar 17; „Streaşina era de 16 cm la ciripa mică, de 34 cm – la ciripa mare şi de 40 cm – la paie": Bh 3; „La casele cu paie avea cam 35 cm": Mm 2; „Pentru ţiglă este de 40-45 cm": CS 13; „40-50 cm": Ar 2, 10, 15, Mm 1, SM 6, 8, 11, 13; „La casele mai noi, prevăzute cu prispă şi stâlpi, sub fronton se pune o scândură pe care se prelinge apa ploii": Tm 5; „De 30-50 cm, azi": Mm 13.

Mijlocie: Bh 9.

Lată: CS 12 (în trecut), Ar 11, 16, Bh 8, Mm 3, 4, 6, SM 2; „De circa 50 cm": CS 1, Ar 5, Bh 14, Mm 8, 9, SM 7, 10; „La unii streaşina era de 25-35 cm, la alţii de 60 cm, în funcţie de posibilităţile omului": CS 5; „La construcţiile acoperite cu tablă, ţiglă, streaşina are cam 50 cm": Mm 2; „La siiuri, streaşina era mai mare de 50 cm": Bh 14, Mm 6. „De 50-60 cm": CS 10, Ar 13, Mm 11; „Pentru învelitorile din trestie şi paie, streaşina era de aproximativ 60 cm": CS 13; „De circa 60 cm sau mai mare": Bh 1, Mm 5, SM 12; „De 50-70 cm, în trecut": Mm 13, SM 16; „De 60-80 cm": SM 4; „De aproximativ 75-80 cm": CS 6 15, Tm 4; „La casele vechi, streaşina la faţada principală era de aproximativ 80 cm": Tm 5; „La acoperişurile din paie şi şindrilă, streaşina avea 70-100 cm, la acoperişurile din ţiglă – cam 50 cm": Ar 7; „În faţă, unde era târnaţul, streaşina era mai lată": Ar 8; „La cei bogaţi": Ar 17; „La acoperişurile din paie": Mm 1; „De jumătate de metru-un metru": SM 14.

https://biblioteca-digitala.ro

ÎNVELITOAREA

Terminologie. Materiale: „Jipi, jupi de paie": Ar 8, Bh 10, Mm 1, 9, 10, SM 4, 5, 7, 10, 14; „Jupchi": SM 12; „Snochi": SM 8; „Nadă": Bh 5, 10,8; „Păpuşi": Tm 2; „Şovar": Tm 2; „Şindrilă": CS 3, 4; Tm 6, 10, 12, 13, Ar 1 (rar), 2-4, 7, 16 (rar), Bh 1, 3, 4 (foarte rar), 5, 7, Mm 1-3, 5, 9, 10, SM 5, 10, 14; „Şindilă, şăndilă": CS 6, 9 (în trecut), 10, Tm 2, 4, 5, Ar 5, 7, 8, Bh 2-4, 11-13, Mm 4, 10-12, SM 3, 9, 12; „Şinghilă, şingilă": CS 9, 12, 14, SM 7; „Şindră": CS 3, 5, 8, 11, 13, 15; „Prăşchilă": CS 1; „Şiţă": Mm 1, 2, SM 5, 13; „Draniţă": Bh 8, Mm 1, 2, 4, 5, 7-13, SM 8, 9; „Doscă": Bh 2; „Cirip, ciripă, ciripuri": CS 3, Ar 1, 17, 10, Bh 1, 3, 5; „Chiatră de acoperit": Tm 10; „Oale": Bh 5; „Cupe": Bh 10; „Vălan": Bh 11; „Vălar": Bh 4; „Plec (tablă)": CS 5; „Pleu": CS 5; „Baing (tablă)": Mm 6, 11.

Lemne puse peste paie, stuf: „Ţăruşi": Ar 3; „Rude": Ar 5, Bh 1; „Pozne": Ar 5, Bh 1, 8.

Materiale şi tehnici

Paie. Călcate bătute cu furca. *În trecut*: CS 3, 7, 10, 12, 13, Tm 2, 11, Ar 1-3, 5-7, 9, 10, 15-17, Bh 1-8, 10, 11, 14, Mm 1, 2, 6, 10, SM 2, 3; „La case, grajduri, şetre": CS 12; „Se puneau «păpuşi» de paie una peste alta, se băteau cu scândura şi se «tiveau» cu nuiele": Tm 2; „La şură": Tm 4; „Numai la şupe. Paiele se legau cu două lemne şi sârmă": T 5; „Până la 1910 cele mai multe anexe erau acoperite cu paie", Ar 1; „Din paie de secară, iniţial în snopi, care apoi se împrăştiau pe tot acoperişul": Ar 2; „În trecut se făceau. Se puneau paiele, se călcau cu picioarele, se udau să se întărească. Paiele erau luate de la arie, indiferent de mărimea lor, aşa cum erau scoase de la treierat": Ar 3; „Se puneau cu furca ca şi cum ai face o jireadă de paie. Peste ele se fixau nişte «rude» (lemne) subţiri, numite «pozne», legate la vârf, ca să nu ia vântul paiele. Se puneau perechi cam din jumătate în jumătate de metru": Ar 5; „Poiata s-a acoperit cu paie până prin 1925-1930, apoi cu ţiglă": Ar 6; „Puse şi bătute cu furca": Ar 16; „Cu paie de grâu se acopereau grajduri, şoproane, cocini, dar demult nu se mai fac aşa": Ar 17; „Pe măsură ce se călca un rând de paie, se trecea la următorul. Deasupra se puneau «rude», lemne lungi pentru a le fixa pe ambele ape. Se numeau şi «pozne»: Bh 1; „Paie puse cu furca, călcate cu piciorul, deasupra puse crengi. Aşa se făceau cele mai multe construcţii anexe": Bh 2; „Se pornea de la baza acoperişului. Pe cusurău se băteau cuie, se puneau paiele, udate în prealabil, se călcau, se băteau cu furca. Podul învelit cu paie era foarte călduros, nu îngheţa în el": Bh 3; „ Până la primul război mondial se acopereau cu paie": Bh 6; „La colniţă, la grajd, la case": Bh 7; „Se udau cu apă, se puneau cu furca. Deasupra se fixau pozne – nuiele groase sau lemne legate": Bh 8; „La case, grajduri, coteţe": Mm 1-3; „La şuri, grajduri": Mm 5; „La case, grajduri, şuri, găbănaşe": Mm 13; „La şuri, colniţe": SM 8; „De obicei se foloseau paie puse cu furca": SM 10; „Cu paie de secară, grâu se acopereau şuri, grajduri, coteţe, oboroace": SM 14; „La grajduri, dar mai rar": SM 16.

În snopi. *În trecut*: Bh 14, SM 14; „Snopi din paie de secară, solziţi cu tesla"; Tm 1; „Majoritatea construcţiilor se acoperea cu paie de secară. Pe corni se puneau lemne cioplite, apoi snopi bine bătuţi. Deasupra lor se fixau lemne de susţinere, iar la coamă

https://biblioteca-digitala.ro

snopii se împleteau între ei": Tm 6; „Jupi din paie de secară": Ar 8; „Se puneau paie de secară în snopi, care apoi se desfăceau şi se băteau cu cai de lemn sau cu îmblăciu": Ar 13; „Din paie de secară": Ar 17; „Jupi de secară, călcaţi, în prealabil, de cai şi bătuţi apoi cu bota. Se aranja streaşina, de jur împrejur, legată cu sârmă. Se făcea alt rând deasupra, cam de un metru. Sus se împleteau frumos": Bh 10; „Întâi se puneau snopi, apoi paie bătute cu furca. Se utilizau la case, grajduri, siiuri": Bh 14; „Jupi legaţi cu nuiele sau mai nou cu «drot», la case, grajduri, coteţe": Mm 1; „La şuri, grajduri, case": Mm 5; „Jipi din paie de secară, legaţi de leaţuri cu sârmă sau cu aţă de cânepă; azi nu se mai fac": Mm 9; „Jupi de secară sau de grâu": Mm 10; „Pe leţuri de lemn se puneau snopi de paie, se legau cu nuiele, apoi se crestau, se puneau muşchi şi astfel, ţineau sute de ani. Se acopereau căşi, grajduri, şuri": Mm 12; „La case, şuri, dar mai rar": Mm 13, SM 2; „Jupi la toate construcţiile": SM 4, 5; „Jupi din paie de secară, la care spicul se bătea manual. Paiele legate în snopi erau dezlegate în momentul aşezării pe leţuri şi se legau între leţuri cu sârmă ori cu nuiele groase": SM 7; „Mai ales la şuri se întrebuinţau jupi de secară": SM 10; „Se foloseau paie de secară la toate construcţiile, inclusiv la case": SM 11; „Jupchi de paie, la toate construcţiile; erau preferate paiele de secară": SM 12; „La case, şuri, snopii aşezaţi în şir se băteau cu îmblăciul; azi la fel": SM 13; „La şuri, grajduri": SM 16.

În trepte. *În trecut*: CS 13.

Stuf, trestie. *În trecut*: CS 13, Ar 3 (foarte rar), Bh 4, 6; „Stuful, trestia se puneau în rânduri suprapuse, foarte drepte, bătute cu scândura. Se legau cu sârmă de lăteze": CS 13; „Învelitorile din şovar (trestie) se făceau la fel cu cele din paie": Tm 2; „Se băteau lăcezii mai rari, trestia punându-se la aceeaşi lungime. Se lega cu sârmă": Tm 5; „Trestie bătută cu maiul": Tm 10; „Trestia era în snopi dezlegaţi; era întinsă peste şarpantă, apoi era «cusută» cu sârmă, acum cu sfoară de papură. Straturile de trestie se îndesesc pentru a nu pătrunde apa": Tm 13; „Snopi desfăcuţi pe acoperiş": Ar 14; „Se aruncau snopii sus, se aranjau, se legau cu fân sau rogoz mai lung, apoi se băteau cu o scândură. În partea de jos, tulpinile erau la acelaşi nivel, iar sus se îndoiau şi se puneau snopi de viţă de vie": SM 10.

În snopi. *În trecut*: CS 14, Tm 8, Ar 2, 10, 13, 16; „Se făceau braţe, care se legau cu curpeni; azi nu se mai utilizează": CS 7; „Se punea în braţuri, având un diametru de 15-20 cm. Se legau de lăteţe, în trei locuri": CS 9; „Se făceau snopi mici şi se legau cu nuiele; azi nu": CS 10; „Se punea în rânduri şi în solzi de peşte": Tm 7; „Trestia se făcea snopi, care se legau cu sârmă de corni": Ar 11; „Se acopereau case, grajduri, şoproane. Peste corni se puneau lemne şi apoi se lega trestia cu sârmă": Ar 17; „Nadă (trestie) solzită pusă în snopi şi bătută cu o greblă cu dinţi. Jos se punea o scândură. La vârf se împleteau snopii şi se puneau nişte scânduri": Bh 5; „În snopi puşi unul lângă altul, până la primul război mondial": Bh 6; „Trestia se punea în snopi, dar era rar folosită, deoarece era ruşine, deşi fiecare avea trestie pe terenul lui. Noi, curătălanii aveam trestie, dar mai mult ungurii o foloseau. Se tăia iarna": Bh 9; „Din nadă se puneau snopi, care apoi se dezlegau; se băteau cu scândură negăurită. Se făcea streaşină, cam la un metru de vârf; venea ca o treaptă": Bh 10; „Primul snop se punea sprijinit pe streaşină, celelalte rânduri (al doilea, al treilea) – pe snopii de dedesubt": Bh 12; „Primul snop se sprijinea pe streaşină; celelalte două-trei rânduri de snopi se fixau pe cei de dedesubt": Bh 13; „În jupi": Mm 1; „Se făceau la fel

https://biblioteca-digitala.ro

cu învelitorile din paie": SM 7; „Se puneau patru-cinci rânduri de «snochi» şi «tigluitură»„: SM 8: „Trestia era pusă în snopi, prinsă de căpriori cu nuiele": SM 11.

În trepte. *În trecut*: „În trepte, din trestie bătută. Sus pe coamă se băteau două scânduri": Tm 3; „Trestia se pune în solzi; se leagă cu nuiele de salcă, «pârcom» (de-a curmezişul) de la un căprior la altul": Tm 9.

Tulpini de porumb (coceni): Ar 10, SM 9; „La plevărie şi şofru": Tm 1; „Se acopereau chiar case cu tuleie de porumb": Ar 8.

Lemn. Şindrilă. *În trecut*: CS 3, 4, 6-12, Tm 6, Ar 1 (rar), 2-4, 7, 16 (rar), Bh 1, 3, 4 (foarte rar), 7, Mm 1-3, SM 3, 5, 9, 16; „De fag, stejar": CS 2, Mm 3; „Şindră, lungă de 60 cm, dreaptă": CS 5; „Şindră dreaptă, 0,60 m/0,15 m": CS 8; „Dimensiunile şindrei: 60-70 cm/10-12 cm/1 cm": CS 11; „Şindra se lucra în pădure la Smida": CS 13; „Era un singur fel de şindră, dreaptă şi lungă de 80 cm. Cu şindră se acopereau: ştalul, cuina, şopronul, cocinile porcilor, coteţele păsărilor": CS 15; „Şindila avea dimensiuni de 40 cm/10-15 cm, dar se utiliza foarte rar şi aceasta mai ales după primul război mondial": Tm 2; „Şindila era adusă din Munţii Apuseni": Tm 4; „Se acopereau numai vechile mori cu cai": Tm 5; „Se pare că în secolul al XIX-lea, la unele construcţii (cotarca) s-a utilizat şindrila, care avea lungimea de 40-50 cm": Tm 10; „Majoritatea caselor era acoperită cu şindrilă, dreaptă, pusă în rânduri suprapuse": Tm 12; „Şindrila s-a folosit numai în trecut şi numai pentru locuinţe": Tm 13; „Puneau numai cei mai înstăriţi şi numai la case": Ar 5; „La construcţiile foarte vechi, azi – nu": Ar 9; „Cu şindilă, cei mai bogaţi îşi acopereau casele, ceilalţi doar câte o cămară": Bh 2; „Şindila cu dimensiuni de 12/5-6 cm avea un şanţ pe margine. Fiecare şindilă intra în următoarea": Bh 3; „Doar biserica şi o casă erau acoperite cu şindrilă": Bh 5; „Foarte puţine erau învelite cu şindilă. Nu se mai fac de peste 30 de ani": Bh 11; „Doar la case": Bh 12, 13; „Şindrila era cu horj sau horjită": Mm 1, 2, 5, 10; „La toate construcţiile": Mm 6; „Şindila e mai scurtă decât draniţa": Mm 10; „Şindila este numai din fag şi are 0,50/0,05-0,10 m. Este horjită (jghebuită), adică se băga una în alta": Mm 12; „Rar": SM 2; „Şindrila şi şiţa înseamnă acelaşi lucru": SM 5; „În tot satul erau numai două case acoperite cu «şinghilă»„: SM 7; „Şindila era de brad, horjită": SM 9; „Foarte rar. Deoarece şindrila se aducea din alte părţi, numai cei mai înstăriţi o foloseau: SM 10; „A existat un singur fel de «şindilă», lungă de 40-50 cm şi lată de 8-10 cm": SM 12; „Şiţă de brad": SM 13; „Învelitorile din şindrilă erau folosite numai de cei mai înstăriţi; şindrila era crestată, cu şanţ": SM 14.

Draniţă: Bh 8, Mm 13; „Draniţa şi şiţa erau fără horj": Mm 1, 2; „Draniţa şi şindila sunt sinonime": Mm 4; „Draniţa era nehorjită. Cu draniţă, care era din fag, plop, se acopereau case, grajduri, şuri": Mm 5; „La toate construcţiile": Mm 9; „Draniţa este mai lungă şi nehorjită": Mm 10; „Lungă de 80 cm-1m": Mm 11; „La grajd, şură; draniţa este de brad, fag şi are lungimea de 0,50 m până la un metru, apoi s-a micşorat, ajungând la 0,50-0,75 m. Nu este horjită": Mm 12; „În trecut se punea draniţă la toate construcţiile la care nu se folosea bozul. Draniţa se punea dreaptă sau «rostată», după cum e acoperişul": Mm 8; „Draniţă nehorjită": SM 9.

https://biblioteca-digitala.ro

Se punea: *într-un singur rând*: CS 1, Ar 7, Bh 3, Mm 3, 5, 6, 9, 11, SM 3, 12, 16; „Alături una de alta şi a treia peste împreunare": CS 2. *În rânduri suprapuse*: CS 4, 6-12, 14, Tm 2, 4 (trei rânduri) Ar 5, 16, Bh 2, 7, 8, Mm 2, 4, SM 5, 10, 13; „În două-trei rânduri": Mm 10; „Se punea un rând, iar de la jumătatea lui, altul": Mm 12; „Dublă, cu «ochi»„: SM 9.

Doscă (scândură): „La grajduri": Bh 2.

Ţiglă: CS 3, 5, Tm 5-8, Bh 9-12; „Pusă în solzi de peşte"; CS 2; „Se numea chiatră de acoperit; se folosea rar în trecut, azi mai frecvent": Tm 10; „De prin 1895-1896": Ar 7; „În trecut mai mult cotărcile se acopereau cu ţiglă": Ar 2; „Ciripa apare după 1900": Bh 1; „Ciiripa se utilizează de peste 90 de ani": Ar 14; „Înainte de primul război mondial": Bh 2, 8; „După primul război mondial s-a folosit ţiglă solzi": Tm 2; „După primul război mondial se acoperă numai cu ciripă": Ar 1, 17; „Şi în trecut şi azi": Ar 4, Mm 9; „De vreo 50-60 de ani" (în 1978)": Ar 5; „Ciripuri (ţiglă) adusă din Ungaria, după primul război mondial". Bh 5. *Azi*: CS 1, 3, 4, 6-15, Tm 1, 3, 11-13, Ar 2, 3, 8-11, 13, 15, 16, Bh 3, 6, 7, 13, Mm 1-6, 8, 9, 12, SM 2-9, 11-16; „De 30-40 de ani": CS 8; „Se foloseşte şi ţigla mică şi cea mare": CS 15; „După al doilea război mondial": Tm 9; „Ţigla se utilizează de prin 1950": Bh 14; „Azi se utilizează ţiglă mare": Tm 2; „De prin 1970": SM 10.

Olane: SM 13; „Numai pe vârful casei": Tm 5, 7; „Vălar, la colţuri. Era fabrică în sat": Bh 4; „Oale (olane) se pun la colţuri şi la coamă": Bh 5; „La colţuri, cupe": Bh 10; „Vălan": Bh 11; „După 1960": Bh 14.

Tablă: Tm 6; „Numai pentru acoperişul porţilor": Tm 1; „De vreo 40 de ani": Bh 11; *Azi*: CS 2, 5, 6, 7 (rar), Ar 2, Bh 4, 5, 6 (foarte rar), 9, Mm 1, 2, 4, 6, 8, 9, 12, SM 2, 5, 9 (rar), 11-13; „Numită «baing»„: Mm 6, 11; „Foarte rar, deoarece este foarte scumpă": SM 3.

Alte materiale. Carton gudronat, eternită: „Azi": CS 2, Ar 14, Mm 1, 6, 8. *În trecut*: „Ferigă, la poieţile din nuiele": CS 4; „Goz (paie de proastă calitate), bătut cu furca către streaşină": Mm 8; „Pe marginea streşinii se puneau leaţuri groase, iar peste ele ferigă, fân (ce avea fiecare). Pe leaţurile de la streaşină se băteau chingi, peste care se punea acoperişul care «creştea tăt roată»„: SM 9.

Forma acoperişurilor

Într-o apă: „Într-o parte, la coteţe, cocini; şi în trecut şi azi": CS 5; „Unele şopruri au o singură apă, cu înclinare spre grădină": CS 15; „La coteţe": Bh 1; „La şopru": Bh 4; „La colniţă": SM 10.

În două ape: CS 3, 7, 10, 11, 14, 15, Tm 1, 2, 4-13, Ar 5, 9, 11, 16, 17, Bh 1, 3, 6, 14, Mm 1, 10, SM 4, 5, 7, 8, 10; „La toate construcţiile, în trecut": CS 1, 2, 12, 13; „În două părţi şi în trecut şi în prezent, la grajduri": CS 5, 8, 9; „La locuinţă, la colna pentru atelaje". Ar 1; „Frontonul mic se numeşte «şuţă»„: Ar 3; „Toate construcţiile: iştalău, coteţe etc. se

https://biblioteca-digitala.ro

făceau cu acoperişul în două ape sau cu şuţă": Ar 8; „Aşa era la majoritatea": Ar 10; „La toate": Ar 2, 13 (în trecut), Bh 4, 5, 9-13; „Azi numai la case": Ar 13; „Uneori erau fără fundoaie, înfundat fân între leaţuri sau pari": Ar 14; „La colniţă, coşerul de tenchi": Bh 7; „În trecut şurile aveau intrarea pe latura îngustă, având o parte cu acoperişul teşit, numit «şut»„: Mm 1; „La şuri şi case, cu şut la două capete": Mm 2; „Latul dinainte şi latul din spate": Mm 12; „În două ape cu şut": SM 2; „La şuri, grajduri, şuteie": SM 3; „La toate, în trecut şi azi": SM 11; „La coşurile de mălai": SM 12; „La adăposturile pentru păsări": SM 13; „La şuri, grajduri, coteţe": SM 14.

În patru ape: CS 6, Ar 15, Mm 3, 13, SM 6, 8 (rar), 9; „Numai la mori": CS 7; „Numai la case": Tm 2; „După al doilea război mondial au apărut": Ar 7; „La majoritatea": Bh 2; „La grajd": Bh 7; „La majoritatea, în patru părţi cu «călcâniu»„: Bh 8; „La siiuri, de prin 1960": Bh 14; „Construcţiile acoperite cu paie erau în patru ape": Mm 1; „Case, şuri, coteţe, în trecut şi prezent": Mm 2; „La toate": Mm 4, 6, 9; „La toate, inclusiv la «hoborogul» pentru fân, ca să încapă mult fân": Mm 5; „La toate, numite: faţa, dosul şi două «sape»„: Mm 11; „La case, uneori şi la anexe": Mm 12, SM 12; „La şuri": SM 3, 13; „La oborog": SM 14. „Azi": CS 1, 12, 13, Tm 1.

Prelungiri ale acoperişurilor. Terminologie, funcţionalitate: CS 2, SM 13; „Pentru şopru": CS 1; „La sălaşele (colibele) de la pădure se făceau «tolbori» pentru oi. Se prelungea acoperişul grajdului până jos, la 80-100 cm": CS 9; „Către obor era o prelungire mai scurtă, către spate, una mai lungă; unele erau egale. Adăpostul obţinut nu avea nume, dar era folosit pentru depozitat materiale; «maltăr», lemne": CS 15; „Se făcea şofru pentru lemne": Tm 2; „Uneori la cotarcă se făcea şupă pentru animale sau pentru atelaje": Tm 5; „În faţa grajdului sau a casei se face o scuteală pentru căruţe, lemne:" Tm 9; „Rar pentru atelaje": Tm 12, Ar 2, 14; „Azi se fac prelungiri la acoperişurile cu scaun": Ar 3; „Era şopru pentru atelaje": Ar 4; „Se mai făcea câte o prelungire la colniţă, pentru magazie, atelaje, animale": Ar 9; „La capătul căşii se făcea o prelungire a acoperişului, pentru colniţă": Ar 13; „De unde se începea acoperişul se făcea o prelungire la pereţii laterali, pentru şopru": Ar 17; „La grajd – şopru pentru adăpostitul fânului": Bh 2; „În faţa sau în spatele grajdului era o colniţă pentru sanie, plug şi alte unelte": Bh 4; „La iştalău, la târnaţ. Se ţinea fânul pentru noapte": Bh 6; „La poiată, la şură – adăpost pentru fân, cuptor": Bh 8; „La pătul, pentru unelte, atelaje sau hambare": Bh 9; „În spatele casei: colnă pentru căruţă, plug, butoaie, tocăi (pentru ţuică)": Bh 11; „La siiuri, la grajduri – pentru unelte": Bh 14. „La pereţii longitudinali era câte o prelungire pentru lemne, ciubere": Mm 2; „Şatră sau «plăşcă» la cară pentru adăpostirea carului": Mm 11; „Uneori la grajd; era folosită ca şură ori ca bucătărie": Mm 12; „La şuri, pentru: pleavă, lemne, unelte, chiar pentru grajd": SM 10; „Se făcea o colnicioară pentru lemne, căzi": SM 11.

https://biblioteca-digitala.ro

PE CATEGORII DE ADĂPOSTURI

ADĂPOSTURILE PENTRU CEREALE

Cotarca: „Se băteau stâlpi în pământ, apoi nişte «rigle» verticale (leaţuri); orizontal peste ele se punea cusurăul şi se acopereau cu ţiglă": Ar 2; „Se băgau stâlpii în pământ; la 1,10 m de la nivelul solului se făcea podul cotărcii, apoi la înălţimea de 2 m se puneau două cosoroaie, pe ele – cornişă şi se acopereau cu ţiglă. Şarpanta era mică": Ar 13; „Se băteau stâlpi în pământ, se puneau leaţuri, se acoperea cu ciripă (ţiglă), se podea cu scândură": Ar 14; „Era din leaţuri pe stâlpi, acoperită cu stuf, trestie, apoi cu ţiglă": Ar 17; „Coşarul era din nuiele împletite, apoi din leţuri. Jos se făceau coteţe sau se puneau grinzi pe stâlpi din cărămidă, se acopereau cu ţiglă": Bh 6; „Coşara este o îngrăditură de nuiele sau şipci, acoperită cu paie, ţiglă, şindilă": Bh 11.

Coşteiul: „Din leţuri rare, acoperite cu şindrilă": Mm 3; „Coşteiul se făcea pe patru tălpi, cărora le ziceam «colţ»; în ele se băgau pari şi se îngrădeau cu nuiele. Deasupra se făcea o ramă de leţuri. Pe rame – acoperişurile din draniţă (nu cu boz, să nu se facă cuiburi de şoareci). Coşteiele de azi se fac la fel sau din leţuri. Se bat patru lemne la colţuri, apoi brâie şi peste ele – leţurile": Mm 8.

Gourenul: „De formă dreptunghiulară, se făcea din lemne cu şipci, pe picioare din cărămidă, acoperit cu ţiglă. Demult era din nuiele nelipite, acoperit cu «nadă» (trestie)": Bh 18; „Se făcea din leaţuri, înainte din nuiele sau «rude» de floarea soarelui, împletite pe stâlpi de lemn. De formă dreptunghiulară, erau acoperite cu paie, trestie, ţiglă": Bh 19.

Găbănaşul: „Găbănaşul se făcea din scândură pe picioare din cărămidă; peste picioare se fixau tălpi, iar peste ele – stâlpi cu horjitură (şaranţuri). Peste stâlpi se băteau scânduri de gorun, stejar, care se introduceau în şaranţuri": Ar 13; „Azi nu se mai face, deoarece se fac cămări": Mm 3.

ADĂPOSTURILE PENTRU ANIMALE

Grajdul: „Se făcea de 6 m/4 m. Temelia se punea pe bolovani în colţ, peste care se spijineau «bulvani» (grinzi) groşi. Pe bulvani se ridicau «căţei» (bârne mai subţiri), cam 10-12, în funcţie de lungimea grajdului. Căţeii se fixau în «cep» de 5 cm. Sus «căţeii» se fixau tot prin cepi, în şase cununi. Între căţei se puneau bârne rotunde din lemn, mai subţiri sau sparte în două, dacă lemnele erau mai groase. Peste pereţi se dădea imală amestecată cu paie, ca să nu crape, şi în interior şi în exterior. Peste cununi – cornii, la un metru distanţă. Sus se prindeau în furcă tot cu cepi. Se punea câte un cui de lemn, care trecea şi prin corni şi prin furcă. La capul grinzilor se făceau cepi. Dacă grinzile erau slabe, sus se punea şi o «meştergrindă»; dacă erau de esenţă tare nu se mai punea meştergrindă. Pe corni se băteau lănteţi. Se acoperea cu şindră, la grajdurile mai vechi sau cu ţiglă (mai recent). Şindra, dreaptă, lungă de aproximativ 70 cm, fără şanţ, se punea pe două rânduri. Grajdurile cele mai vechi se făceau pe temelie de pari, prinşi cu cuie de bulvani (pereţi); se acopereau cu paie bătute": CS 3; „Încă de pe la 1900 se fac grajduri din piatră (majoritatea) şi din

https://biblioteca-digitala.ro

cărămidă crudă. Se săpa temelie de 60 cm-1 m, în funcţie de rezistenţa pământului. Se zidea o temelie din piatră necioplită, se ridicau pereţii din piatră, cam de 2 m înălţime; dacă se făceau şi cu cărămidă, pereţii începeau de la 60 cm, faţă de nivelul solului. Pe piatră se aşeza podul grajdului, din bârne, la 80 cm distanţă. De la bârne în sus se zidea 60-80 cm cărămidă. Peste cărămidă se punea cununa; pe ea – grinzi la distanţă de 2,50 m. Pe ele se ridica altă cunună. Apoi se fixau căpriorii, la 80 cm distanţă. Căpriorii se băteau în lăcaş cu «piroaie». Sus se băteau în furcă, tot cu piroi. Dacă era mai mare se făcea şi «război». Se bat lăteţii şi se acoperă cu ţiglă. Înainte se acopereau şi cu trestie ori şindrilă; cu şindrilă însă nu se mai învelesc încă de 80 de ani; doar pentru poieţile de la pădure se mai utilizează şindrila": CS 14;. „Grajdurile erau fără podea, direct pe pământ, care era la nivelul tălpii de gorun": Bh 3; „Înainte talpa din lemn de stejar a grajdului se aşeza pe patru pietroaie la colţuri; pereţii – din bârne cioplite, încheiate în căţei, în talpă. Acoperişul – din paie, azi şi şindrilă sau ţiglă": Mm 3; „Pentru temelie se săpau patru gropi, se umpleau cu pietriş de râu. Peste pietriş se punea un strat de 50-60 cm din bolovani mari de râu, apoi tălpile, care se încheiau. «Şeşurile» (lemne «jghebuite») se fixau în talpă, ca să se poată introduce capul bârnei în ele. Pereţii se făceau din bârne rotunde, necioplite, dar curăţate de coajă. Pereţii se lipeau cu lut. Aşa se făceau grajdurile şi şurile vechi. Azi se sapă şanţ, se umple cu pietriş, se pun bolovani, se face fundaţie. Fundaţia se poate face şi cu mortar de var sau cu pământ. Zidurile se fac din cărămidă, văioage sau «bolţari» (ciment cu pietriş). Azi, de vreo 20 de ani, pereţii se cercuiesc şi se tencuiesc. Azi se pun grinzi; pe ele patru cununi: două pe lung şi două spre lateral. Pentru acoperişuri, se ridicau cornii pe cununi, apoi se băteau leţurile, cu cuie de lemn. Azi cornii se pun pe perete, fără cunună, apoi se pun leţurile. Învelitoarea se făcea din goz (paie presate) sau draniţă, azi – din ţiglă sau eternită (azbociment)": Mm 8; „Grajdul se construieşte pe tălpi din lemn puse pe fundaţie din piatră. La construcţiile mari bârnele se încheie în «şaranţ» (amnari), iar la cele mai mici bârnele sunt încrestate. Deasupra pereţilor se pun grinzi, fără meştergrindă. Pe capătul grinzilor se pun cornii din lemn de stejar, sfredeliţi şi prinşi în cuie de lemn. La fel şi şura, care este încadrată de două grajduri; acum sunt acoperite cu ţiglă. Alteori grajdul este sub acelaşi acoperiş cu adăpostul pentru atelaje": SM 14.

Iştalăul: „Grajdul se face în prelungirea casei. Fundaţia este din pământ bătut sau cărămidă, pereţii – din chirpici sau pământ bătut între cofraje. În funcţie de numărul de animale are dimensiuni de 4/4 ori 8 m. Căpriorii se pun la distanţă de 90 cm-1m. Se prindeau în cuie de lemn, apoi de fier. În partea inferioară se prind în cunună de grinzi, iar în partea superioară se îmbucă în încheietură. Între căpriori se fixează leţuri. Se acopereau cu trestie, apoi cu ţiglă": Tm 3; „Se făcea pe temelie din piatră continuă, pe care se punea tălpoaia. Pe tălpoaie, la colţuri se ridicau «căţeii». Între căţei, tot la colţuri se puneau groşi în scobitura căţeilor, deci pereţii se ridicau din groşi. Pe pereţi se fixau grinzele; pe grinzele – coamele (în scobitură, fără cuie). Se acoperea cu paie de secară, de grâu, cu stuf – nu": Ar 4; „Pentru iştalău săpau fundaţie până ajungeau la pământ «murg» (pământ tare), cam 60 cm până la 1-2 m. Se bătea cu maiurile pământul săpat şi se călca cu picioarele, se băteau «pogăci» (straturi) de câte 10 cm până se umplea şanţul. «Rudele» (parii) se băgau în pământ cam la un metru distanţă. Pe rude se băteau scânduri, care se legau cu «ştreanguri» (frânghie de fuior); între scânduri se punea pământ bătut cu maiul (pogăci de 10 cm). La înălţimea de 9 şucuri (2,88 m), peste pogăci, la colţuri se fixau crăci verzi şi

https://biblioteca-digitala.ro

scânduri. Crăci se puneau şi pe pereţii iştalăului, să nu crape pământul (crăcile trebuiau puse foarte repede, să nu se usuce pământul şi să nu se strâmbe). Înaintea ultimului şuc se punea un cusurău (12 cm/12 cm) cioplit sau necioplit. Peste cusurău se punea ultimul şuc (ultima pogace), apoi se fixa locul grinzelelor; se tăia pământul bătut, ca să ajungă la cusurău. Se fixau pe cusurău prin crestături şi cu cuie de lemn (rar cu scoabe). Pe grinzele se puneau «coarnele» – 12 perechi, care se fixau în grinzele în cepuri sau căţei. Grinzeaua avea vijluitură. La mijloc coarnele aveau şleam. Pe corni se băteau leaţurile din crăpături de salcâm cu cuie de lemn. Se acopereau cu trestie sau paie de secară. Trestia se punea în «snopuri», care se băteau în aşa fel, încât să nu se vadă că sunt snopuri; paiele se legau în snopi mici şi se băteau cu îmblăciul": Ar 13; „Iştalăul era din văiug, foarte rar pământ bătut, acoperit cu trestie în snopi, care se desfăceau pe acoperiş": Ar 14; „Pentru iştalău se făcea o temelie de 10 cm sau nu se săpa temelie. Se punea fundaţie din cărămidă sau din pământ bătut. Înainte se băgau în pământ «rude» de 4-5 m. Peste ele se băteau scânduri care aveau grosimea de 32 cm. Între ele se bătea pământ şi mărăcini mai ales pe la colţuri, ca să ţină mai bine. Mai târziu s-au lucrat cu «juguri» (nu rude) – lemne lungi de 80 cm, găurite, doi pari deasupra de-a lungul pereţilor. Pe pereţi se punea un cusurău sau scânduri (la cei mai săraci). Deasupra lor – grinzile. În partea inferioară cornii se prindeau în cuie şi în cepuri. Sus se îmbinau în furci şi cepi, apoi se fixa cusurăul. Până la primul război mondial, casele s-au acoperit cu paie şi cu stuf, după aceea cu ţiglă": Bh 6.

Ştălogul: „Pentru ştălog se săpa groapă cam de jumătate de metru, se punea pământ bătut cu maiul, se puneau cofraje din scânduri, care se scoteau pe măsură ce se înălţa zidul; prin el se băgau bucăţi de nuiele, se făcea strat de pământ; se ridicau pereţii cam la înălţimea de 2,60-2,70 m. Se puneau grinzi, peste grinzi – vicle – pământ cu pleavă, învârtite ca un sul (vălătuci) şi peste ele «imală moartă», apoi «imală de lipitură» – pământ cu pleavă şi balegă de cal cu care se lipea şi tavanul, pe ambele părţi. Pe grinzi se puneau coarnele în vişluitură. Grinda se găurea la capete, iar cornul avea o limbă, care intra în vişluitură şi se prindea în cuie din lemn. La mijlocul căpriorilor se punea o «mâţă»": Ar 2.

Şura pentru oi: „Este făcută din furci bătute în pământ, cu pereţi din snopi de tulei (coceni) de porumb, puşi în picioare, acoperite cu paie – cele mai vechi, iar cele mai noi – cu ţiglă. Altele se fac cu pereţi din bârne, tip grajd": CS 3.

Staulul: „Îngrădit cu plase din alun, fag – tulpini mai groase, puse vertical între rigle, cu o portiţă la strungă, neacoperit. Se putea muta din loc în loc": Bh 18.

Poiata pentru oi: „Era din nuiele îngrădite, acoperită cu paie de secară, de grâu": SM 14.

Coteţele: „Cocina pentru porci se face din pământ bătut sau din scândură, cu temelie şi acoperită cu trestie": Ar 13; „Coteţele se podeau cu scânduri groase": Bh 3; „Se fac din cărămidă, văiug sau scândură. Se acoperă cu ţiglă": Bh 6.

https://biblioteca-digitala.ro

ADĂPOSTURILE PENTRU NUTREȚ ŞI PĂIOASE

Şura: „Cu dimensiuni de 3/10 m, şura se face din stâlpi de salcâm, îngrădiţi cu nuiele, nelipite; se acoperea cu trestie, mai recent – cu ţiglă. Se construia după grajd în spatele curţii": Tm 3; „Se făcea din bârne de brad sau gorun, acoperită cu trestie. Era sub aceeaşi streaşină cu grajdul şi avea înălţimea de 6-7 m": Bh 16; „Furci de salcâm şi grinzi, acoperită cu nadă (trestie), paie, apoi cu ţiglă": Bh 18; „Şura de tip vechi se făcea astfel: se băteau «urşi» (lemne groase), se fixau în pământ, se întăreau cu piatră. Pe fiecare parte se băteau patru-cinci urşi, apoi podul din scânduri, leţuri etc. Şi azi fânul se ţine pe pod. La partea din spate cornii coboară până la nivelul solului, fiind înfipţi în pământ şi fixaţi doi câte doi. Mai jos se punea o chingă să-i întărească. Se băteau leţurile şi se acopereau cu paie. În partea din faţă, fără pereţi, se depozitau atelajele şi uneltele. Nu se mai fac aşa de peste 100 de ani, dar mai există în Gherţa Mică": SM 14.

Hodaia pentru fân: „Formată dintr-o singură încăpere se făcea din trestie, rude de floarea soarelui, răchită împletită, înălţată pe stâlpi de lemn. Se acoperea cu paie, trestie, papură": Bh 19.

Colna pentru nutreţ: „O încăpere cu trei pereţi şi intrarea liberă, având înălţimea de 2,5-3 m, era din bârne, acoperită cu ţiglă. Puţini aveau şi şură şi colnă": Bh 16.

Hoborogul: „Are cam 9-10 m lungime; se împarte în două-trei părţi. Se pun tălpile, se ridică «şeşi» la colţuri şi la mijloc. Nu se fac pereţi; se închide doar cu scândură sau cu leţuri. Acoperişul – din draniţă": Mm 8.

Plevăria: „Se face din patru stâlpi groşi îngrădiţi cu nuiele sau scândură, acoperită cu paie, stuf, fără spaţiu dedesubt": Ar 14.

ADĂPOSTURILE PENTRU ATELAJE ŞI UNELTE

Colna: „Este fără pereţi. Se face o groapă, se bat 6 stâlpi, pe care la înălţimea de 1,70 m se pune un cusurău. Pe ambele părţi, la mijloc se pun trei stâlpi mai înalţi pe care se fixează alt cusurău, se bat cornii (cornişe) cu cuie de lemn. Se acoperă cu trestie şi paie": Ar 13; „Se bat patru-cinci stâlpi, peste care se pune cusurăul, grinzelele, coarnele. Se acoperă cu ţiglă. Nu are pereţi": Bh 6.

Colniţa: „Era formată din trei pereţi din scânduri de fag, brad, cu acoperiş într-o apă din ţiglă": Bh 17

Şura: „Se face la fel ca şi grajdul: tălpi de stejar pe pietroaie la colţuri; pereţii – din bârne fixate prin «căţei» în talpă. Se acoperă cu paie, şindrilă sau ţiglă": Mm 3.

Şoprul: „Patru-şase furci în pământ, fără pereţi, lipit de un perete al grajdului": CS 3; „Are dimensiuni de 4/6 m, se face în prelungirea casei. Este deschis pe două laturi, peretele

https://biblioteca-digitala.ro

din spate fiind din chirpici. Are fundaţie din cărămidă arsă sau pământ bătut, cu acoperiş într-o apă din trestie, apoi din ţiglă. La acoperiş se pun corni, leţuri": Tm 3.

ALTE CONSTRUCŢII

Podrumul: „Se sapa o groapă cu adâncimea de 1,80-2 m, mai recent de 30-40 cm, deoarece au dat de pânză freatică. Se clădeau pereţii cu cărămidă arsă, cu mortar de var. Acoperişul este din grinzi şi scânduri, lipite cu pământ şi pleavă. Spaţiul de deasupra poate fi întrebuinţat pentru alte construcţii": Tm 3; „Se afla sub cămară sau sub casă: Ar 14.

Paita: „Adăpost pentru tutun, fără pereţi este asemănătoare cu colna": Ar 13.

Halubele: „Se construiesc asemănător cu casele, dar pereţii nu se lipesc. Azi se fac cu geamuri, ca să intre aerul. În ele se păstrează îmbrăcămintea": Mm 8.

https://biblioteca-digitala.ro

PARTEA A III - A

LOCUINȚA

CASA

ORIENTARE

Față de curte

La intrarea în curte: CS 1, 2, 4, 6-15, Tm 6-8, 10-13, Ar 1, 3, 5, 8-11, 17, Bh 1, 8 (după 1900), 9, 16, Mm 1, 2, 6, 7, 12, 13, SM 3 (azi), 4-9, 11-13; „Se fac așa de prin 1896-1897, când s-au aliniat": CS 3; „Direct la drum": Tm 2; „Cu un spațiu pentru grădina de flori": Tm 4; „Cu un spațiu de 1-1,5 m între uliță și casă": Tm 5; „Este o aliniere perfectă": Ar 9; „După 1900 au început să se facă direct la stradă": Ar 17; „Aproape de intrarea în curte, dar cu gard între uliță și casă": Tm 9, Bh 10, 14, 17; „Cam la 1m-1,5 m față de gard": Ar 13"; „La intrarea în curte, puțin retrase însă": Bh 6; „Cu un spațiu cam de un metru între casă și drum": Bh 15; „La intrarea în «zvoară», cu «sapa» la drum, cornul casei – tot cam spre uliță": Mm 6. *În trecut*: Bh 13, 17, 19; „Înainte de 1900": Bh 8. *Azi*: „Acum la intrare, direct la stradă": CS 5, Tm 1, 9, Ar 6, 7, 13, Bh 3, 7, Mm 9-11, SM 14 (foarte rar), 15, 16; „Acum distanța față de stradă este de aproximativ un metru": Tm 3; „Casa cu intrarea în târnaț direct din stradă a început să apară cam în perioada interbelică. Târnațul a început să se închidă cu zid înalt de 60-70 cm și se numește cong": Tm 9; „La 1-3 m față de stradă": Ar 2; „După al doilea război mondial se fac direct la stradă": Bh 17.

Retrasă spre mijlocul sau spre spatele curții: Tm 7, Ar 2 (în trecut), 6 (în trecut),16, Bh 3-6, 11, 18, Mm 4 (în trecut și azi), 8, 11, SM 2 (în trecut), 10; „La trei-patru metri de la intrare": Tm 1; „Cam la 6-7 m față de uliță": Ar 4. *În trecut*: Mm 5, 10, SM 13-16; „Așa erau casele bătrânești": CS 3; „La trei-patru metri de la intrare": Tm 1; „În trecut mai retrasă cu 2-3 m": Tm 3, „La casele vechi intrarea era prin curte, nu direct din stradă, ca acum": Tm 9, Ar 7, 10, „La 3-10 m față de stradă și chiar în fundul grădinii": Ar 14; „Primele cășì înainte de 1900 erau mai în mijlocul curții": Ar 17; „La 1900 casa era mai retrasă față de uliță": SM 4; „Din bătrâni mai erau case retrase cu 10-15 pași față de drum": SM 7.

https://biblioteca-digitala.ro

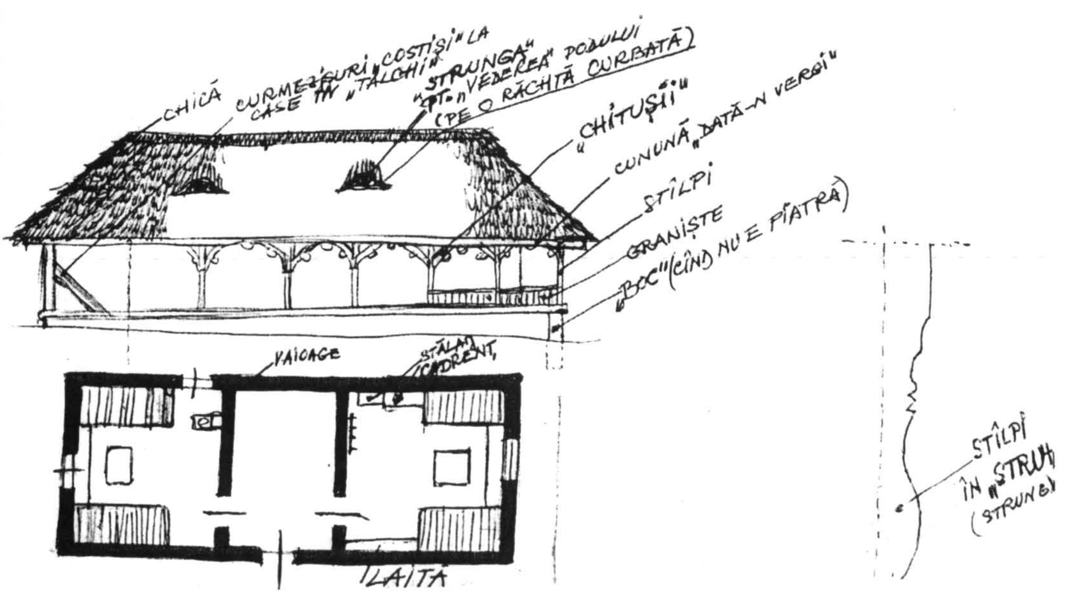

Casa lui Gheorghe Pop (n. 1905), făcută de Flore Pop şi modificată în anul 1925. Sat Băseşti, jud. Maramureş. (Maria Ioana Enăchescu)

Alte moduri: „La 1900 nu era o regulă; fiecare îşi făcea casa cum voia”: CS 13; „Cum le venea şi cum credea omul de cuviinţă, dar şi în funcţie de vecini. Acum se fac după planurile «Sfatului Popular» şi ale «CAP»„: Ar 1; „Într-o parte a ocolului”; Ar 15; „Foarte departe de drum, la poalele dealurilor”: Bh 2; „În trecut fără orânduială”: Bh 7; „Cele mai multe case au fost pe dealuri, departe de drum”: Bh 11; „Fără nici o ordine, în funcţie de teren”: Mm 3; „Sistemul bătrân era următorul: se ieşea la drum şi se arunca în curte un pietroi de 1-2 kg sau clopul din cap; unde cădea, acolo se făcea casa. După primul război mondial nu se mai procedează aşa”: Mm 9; „La marginea curţii”: SM 2; „În mijlocul curţii, dar pe locul cel mai ridicat al terenului”: SM 14.

Faţă de drum

Cu faţa la drum: CS 1, 5 (în trecut), 6, 7, 9-11, 14, 15, Tm 8, 9 (în trecut), 11, Ar 2, 9, Bh 4, 12, 15, Mm 4, SM 5, 10, 13; „Cu «fruntu'» la drum. De la un timp le fac cu latul la drum, ca să intri direct în şură”: CS 2; „Marea majoritate era aşa; era prioritară orientarea faţă de stradă”: CS 1, 3, 6-8, SM 13; „Casa trebuia să fie cu faţa la «linie»„: CS 4; „În trecut – cu faţa la drum”: CS 5; „Se ţinea şi se ţine seama numai de drum. Obligatoriu, casa trebuia şi trebuie să fie cu faţa la drum. Intrarea în casă se face lateral sau prin spate”: CS 15; „Predomina orientarea faţă de drum”: Ar 11; „În măsura posibilului. Oricum, casa era orientată numai în funcţie de uliţă (drum)”: Bh 1; „Se ţinea seama îndeosebi de drum”: Bh 4, „Aşa erau cele mai multe”: Mm 13. *Azi*: CS 5 (rar), Ar 6, 7 (uneori), Mm 11, SM 11, 14; „Impus de sistematizare”: CS 1, Bh 1. „Numai cu faţa la drum”: CS 12; „Azi au început să se facă cu faţa la drum”: Tm 3; „Cele noi se fac cu faţa la drum, dar se ţine seama şi de tipologia veche”: Ar 13.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu o latură la drum: CS 8, 9, 11, 12, Tm 1-7, 9-13, Ar 1, 4, 5, 8, 10 (de obicei), 15-17, Bh 4, 8-10, 12, 14, 16, 17, 19, Mm 1, 2, 5, 6, 8, 11 (în trecut şi azi), 12, SM 2, 4-9, 12, 13; „Cu faţa la curte": CS 8, 12 (în trecut), SM 9; „Aşa erau cele mai multe. S-a ţinut seama mai mult de drum decât de punctele cardinale": Tm 2, 4, 5, 9, Ar 5,17, Bh 15, 16; „Cu o latură la drum erau toate casele, azi – majoritatea": Tm 3; „Şi în trecut şi azi se fac cu o latură spre drum, dar cu faţa la «arie»„: Tm 9; „Cu «fundoanea» la drum şi în trecut şi azi": CS 5, Tm 10; „Se respecta numai aliniamentul şi strada": Tm 13; „Casele erau de-a lungul drumului": Ar 4; „Fundoaia este la drum, considerată faţa casei, deşi tâmaţul este spre curte şi spre soare. Fundoaia este, de fapt, latura îngustă, deşi i se spune faţă": Ar 8; „Era considerată faţa casei şi era spre drum": Bh 8, 12; „Cu «sapa» la drum, mai rar cu faţa la drum, după cum se potriveşte zvoara": Mm 6; „Cu «sapa căşii» la drum": Mm 8, 9; „Orientarea faţă de drum prima": SM 7. *În trecut*: Ar 7, 13, Mm 10, SM 11; „În trecut erau mai puţine cu capul la drum": SM 8. *Azi*: Ar 6, Bh 18, SM 10, 13-16; „Acum se fac mai multe anexe la drum": Ar 5; „Dar cu faţa la curte": Ar 6; „Acum se ţine seama de drum": Bh 5, 6; „Se fac şi două camere la drum": Bh 10, 17; „Acum se aşază numai cu capul la drum": SM 8.

Cu spatele la drum: CS 5, 6, 10 (în trecut), Tm 4 (azi), 13 (rar), Ar 6 (unele), 17 (rar), Mm 11 (în trecut).

Altfel: „Fără orânduială": Bh 7; „După configuraţia terenului, teren foarte ondulat, chiar accidentat": Bh 11; „Acum se fac case «întoarse», cu două şi chiar trei camere la drum": Mm 5; „Nu se ţinea seama de drum, ci numai de soare": SM 3.

Faţă de punctele cardinale

Cu faţa la sud: CS 1, 9, 11, 14, Ar 13, 14, Mm 1, 2, 4, 7, 10, 11, 13, SM 2, 12, 16; „Ţineau cont şi de bătaia vântului, dar şi de poziţia locului primit, astfel încât unele erau cu faţa, altele cu spatele la sud": CS 5; „Era orientarea care prima": CS 14, Mm 4; „Cele mai multe se făceau cu faţa la sud": Tm 1, 7, 8, 11, 12, Ar 4, 5, 8, 10, Bh 3, 7, 12-14, 17; „Unele erau cu faţa la sud": Tm 6, 10; „Se ţinea cont de orientarea spre soare, să fie lumină şi căldură": Ar 3; „Târnaţul şi uşa erau spre sud": Ar 8; „Pe cât posibil spre sud": Bh 18; „Cei mai mulţi îşi fac aşa casele; şi în trecut şi în prezent": Mm 5; „În trecut erau în funcţie de teren, dar de obicei cu o latură la drum şi cu faţa spre soare": SM 12.

Cu faţa la est: CS 9, 11, Tm 7, 8, 10, 11, Ar 2, 15, 16, Bh 4-7, 12-14, Mm 1 (foarte rar), 4, 6, 7, 9-12, SM 4-6, 8 (rar în trecut), 11, 14-16; „Dacă se putea": Ar 5; „Cele mai multe erau aşa": Ar 8, Bh. 9; „În trecut se ţinea seama numai de punctele cardinale": Bh 2, SM 10; „Intrarea (faţa casei) era spre est": Bh 4, 10; „Depindea şi de loc": Bh 9; „Mai mult cu faţa la răsărit. Aşa le place bătrânilor; când răsare soarele să le intre în case, că geamurile erau mici": Mm 6; „Cele mai multe sunt cu faţa către răsărit; de aceea sunt cu sapa către uliţă": Mm 8.

Cu faţa la vest: Bh 12 (uneori, azi), Mm 1 (foarte rar), SM 4 (foarte rar).

Cu faţa la nord: Ar 5, Mm 1 (foarte rar).

https://biblioteca-digitala.ro

Altfel: „În funcție de cum pica față de stradă": CS 3.. *Azi*: „În funcție de orientarea străzilor, satul având ulițe perfect drepte, încrucișate": Ar 3; „Se fac și cu fața la sud și cu fața la vest, în funcție de curte și de drum": Ar 6; „În funcție de sistematizare": Ar 7; „Niciodată târnațul și ușa nu se fac spre nord": Ar 8; „Unii țin seama de drum, alții de punctele cardinale": Bh 2; „După planul comunei și după ulițe": Bh 3.

PLANURI

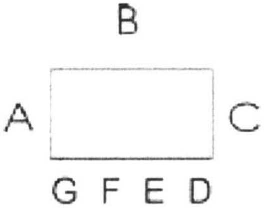

CASA CU O SINGURĂ ÎNCĂPERE

„O «casă de dormit», cu sau fără «târnaț», (cel mult o piatră, două la ușă), cu vatra în colțul din stânga": CS 1; „Casa monocelulară a dispărut după 1918": CS 3; „Casa cu o singură încăpere a dispărut după 1945": CS 6; „Două exemplare, demolate prin 1920, cu vatra amplasată în funcție de poziția ușii": CS 9; „O singură casă veche, locuită de o babă": Tm 1; „Casa cu o singură încăpere pare a fi dispărut anterior mijlocului secolului al XVIII- lea": Tm 7; „În trecut, rar": Ar 1; „O singură casă, veche": Ar 3-7; „Ultimul exemplar a dispărut înainte de Primul război mondial": Ar 8, 12; „Numai la săraci, puține, demult": Bh 1; „Destule, până prin jurul anului 1950": Bh 2; „Puține": Mm 4, 6; „Foarte rar": Mm 7; „Numai la «căsoi», în moșia satului": Mm 8; „Puține. Mai există și azi una, a unui bătrân năcăjit": Mm 9; „Înainte, rar": Mm 11; „Ultima a dispărut în 1940": Mm 13, SM 3; „Ultima a dispărut în 1965": SM 7; „Frecvent, înainte": SM 9; „Ultima, 1950": SM 12; „Înainte cam 25%.Unele cu «poiată» pe o latură": SM 13.

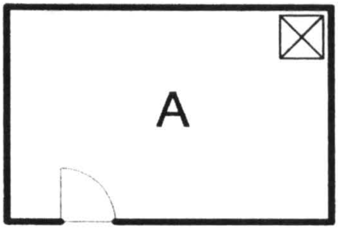

CS 2, 6, 9, Ar 3-7, 12, Mm 6- 9, 11, SM 3,7, 9, 12.

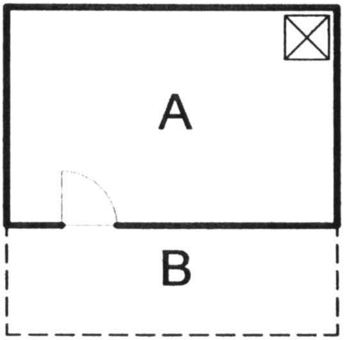

„A - casa de dormit, B - tîrnaţ": CS 1, 10, Ar 2, Bh 2.

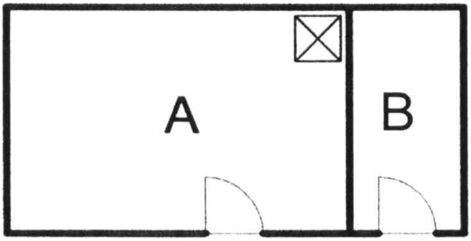

„A - cameră, B - poiată": SM 13.

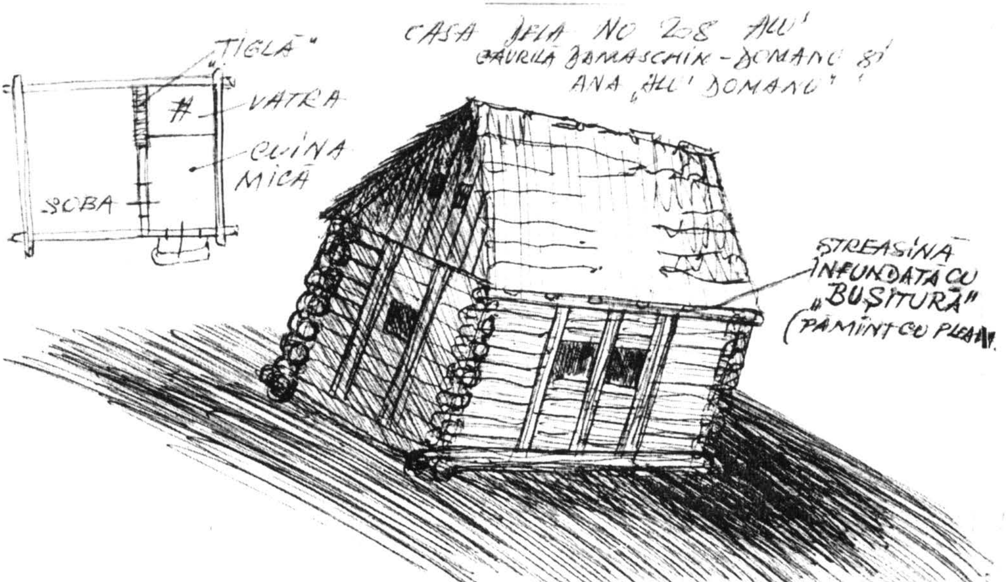

Casa lui Gavrilă Damaschin, a lu' Domanu, din com. Jamu Mare, sat Lăţunaş, jud. Timiş.
(Maria Elena Enăchescu)

https://biblioteca-digitala.ro

CASA CU DOUĂ ÎNCĂPERI

În trecut: CS 4-7, 9-15, Tm 1, 2, 5, 6, 9-13, Ar 1, 2-5, Bh 3, Mm 3-9, 11-13, SM 1-3, 6-10, 12-16; „«Casa cu focu» şi «casa de dormit». Interbelic la fel": CS 1; „După 1900, nu s-au mai construit asemenea case": CS 2; „«Sobă», «cuină», tindă. «Cletul» putea fi şi separat": CS 3; „«Târnaţul» nu e generalizat": CS 8; „Rar": Tm 3; „La fel, în perioada interbelică": Tm 4; „Azi, în Jebel, mai sunt două case bicelulare, construite din pământ bătut, ce par a fi de la sfârşitul secolului al XVIII-lea sau începutul secolului al XIX-lea": Tm 7; „Casa de la nr. 208, a lui Găvrilă Damaschin, zis Domanu, şi Ana a lu' Domanu": Tm 8; „La o singură femeie mai e azi": Bh 1; „Tindă, cameră, târnaţ. Interbelic, la fel": Bh 2; „Ultima a dispărut acum zece ani (1969). *Azi*: „După 1975, proiecte tip": CS 1-5, 8, 11, Ar 17; „După 1975, cu târnaţ închis cu sticlă colorată pe fier, ca o verandă": SM 11; „Azi, nu se mai fac": Ar 6-8, 10-16.

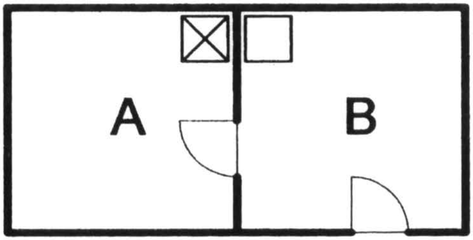

„A - sobă, B - cunie": CS 2; „A - sobă, B - cuină mică, de pită": Tm 8; „A - tindă, B - casă": SM 1, 3, 4, 7-10, 12, 13, 16.

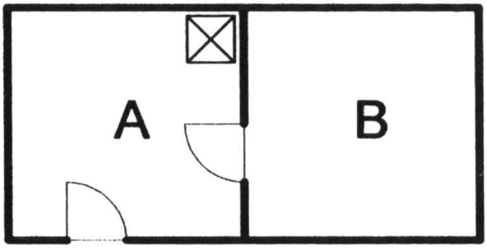

„A - cuină, B - sobă": CS 2, 4, 12, 15; „A - tindă, B - sobă": Tm 3, 6, 13, Ar 1, 4; „A - camera de dormit, B - camera curată, de oaspeţi": Ar 6-8; „A- casă, B – tindă": Ar 13-17; „A - tindă, B - casă": Mm 1, 4-13.

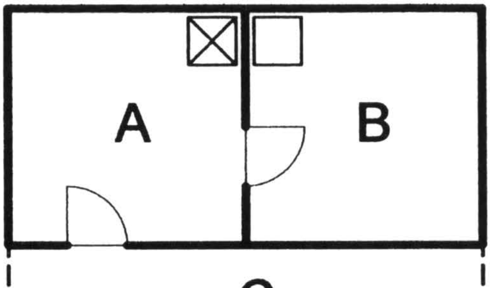

„A - casa cu focu , B - casa de dormit, C - târnaţ": CS 1; „A - sobă mare, B - sobă mică, C - străşinari": CS 6; „A- cuină, B - sobă, C-târnaţ": CS 13, 14, Tm 9; „A - casă, B - sobă, C - târnaţ": Tm 1; „A - tindă, B - casă, C - târnaţ": Tm 4, 10, 11, Ar 3; „A - focărie, B - casă, C - târnaţ": Tm 12; „A - «cohă», B - sobă, C - târnaţ": Ar 5; „A - tindă, B - cameră, C - târnaţ": Bh 2,3; „A - tindă, B - casă, C - prismă": Mm 13.

https://biblioteca-digitala.ro

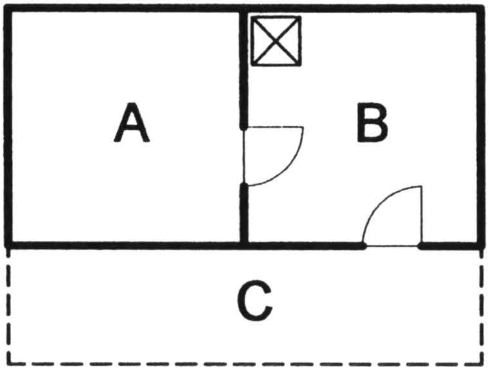

„A - sobă, B – cuină, C –t indă": CS 3, 9, 10; „A- sobă, B - casă, C - tindă (cindă)": CS 5, 7; „A - sobă, B - casă, C - târnaţ": CS 8; „A - sobă, B - cuină, C - târnaţ": Tm 5; „A - casa dinainte, B - tindă, C - prispă": Ar 2, 5, 6; „A - casa de către drum, mai de vizită, B - casă de locuinţă şi bucătărie, C-târnaţ": Ar 10; „A - casă stătăreaţă, B - casa de către ogradă, C - târnaţ": Ar 12.

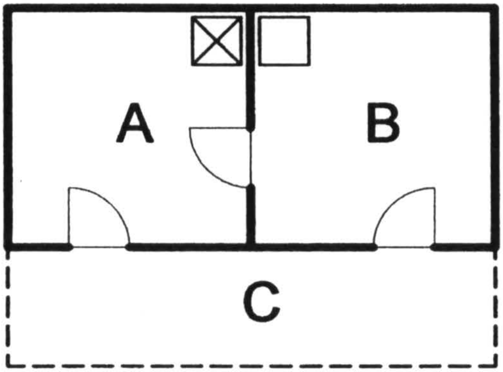

„A - casă, B - tindă, C - târnaţ": Tm 3; „A - tindă, B - casă, C - târnaţ": Bh 1, SM 2, 6, 11, 13, 15.

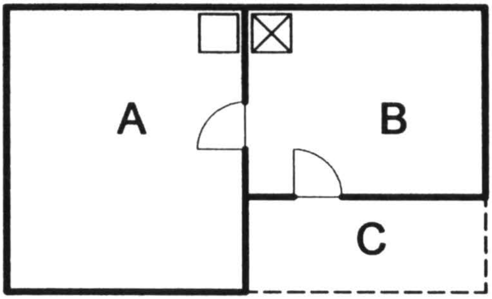

„A - casă, B - sobă, C - cindă": CS 9, Tm 1.

https://biblioteca-digitala.ro

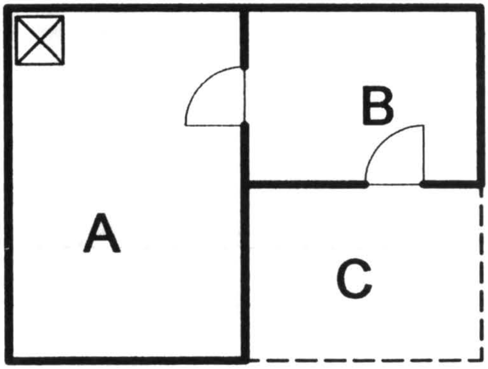

„A - casă, B - tindă, C - târnaț": Ar 8.

CASA CU TREI ÎNCĂPERI

În trecut: CS 2, 6, 7, 10-15, Tm 2-10, 12, Bh 1-3, Ar 1-17, Mm 1, 4-10, 12, SM 1, 2, 6-13; „Bucătărie şi cămară adăugată din acelaşi material, casa cu focu, casa de dormit": CS 1; „Case «craşoveneşti», cu pivniţe sub «sobe», cu bazin pentru strâns apa de ploaie, afrontate, una pentru părinţi, alta pentru copii căsătoriţi care rămân cu ei": CS 8; „«Soba mare», «în casă», «soba mică», de lux, fără cuptor destul de frecvent, pentru musafiri": Tm 1; „Soba mică - la grădină, soba mare - la uliţă": Tm 11, 12; „Foarte rar": Mm 3; „Tinda fără tavan.Mai demult, au îmblătit în tindă": Mm 11; „La 1900, erau vreo şapte - opt căşi «cu curte»„: SM 3; „La sfârşitul secolului al XIX- lea, au plecat oameni din sat în America şi când s-au întors au făcut case cu trei încăperi.Casa lui Crişan Alexandru e din 1863": SM 4. „Aproximativ din 1905-1910": SM 16. *Interbelic*: „Asemănător": CS 1; „După 1938, cu «şuţ»„: SM 15. *Azi, la fel*: Tm 2, Ar 4. *Azi*: „După 1975, proiecte tip": CS 1, 3-5, 8-11, Ar 6.

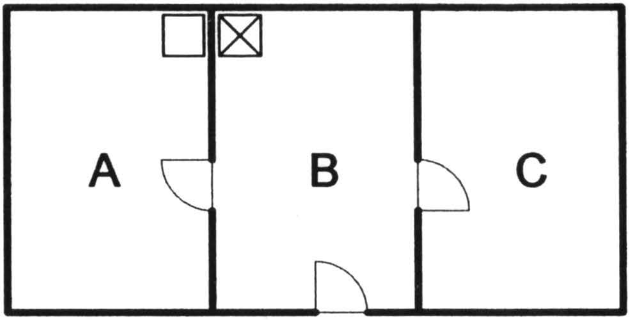

„A - sobă mică, B - cunie, C - sobă mare": CS 2; „A - spais, cămară, B - cunie, C - soba mare": CS 2; „A - sobă, B - casă, C - spaiț": CS 5, 15; „A - sobă mică, B - tindă, C - sobă mare": Tm 3, 6; „A - casă, B - cuină, C - cămară": Tm 12; „A - sobă, B - tindă, C- cămară": Ar 1; „A - casa mare, B - tindă, C - casa mică": Ar 13; „A - casă, B - tindă, C - cămară": Mm 7, 8, 12, SM 1, 4, 8; „A - casă, B - tindă, C -casa de paradă": Mm 11; „A - casa din faţă, B - tindă, C -casa dinapoi": SM 4; „A - casa mică, B - tindă, C - casa mare": SM 10, 16.

https://biblioteca-digitala.ro

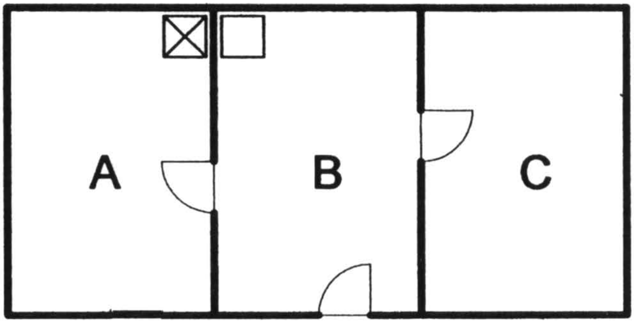

„A - soba cu geam, cu vitrină, B - cunie, C - soba mică": CS 2.

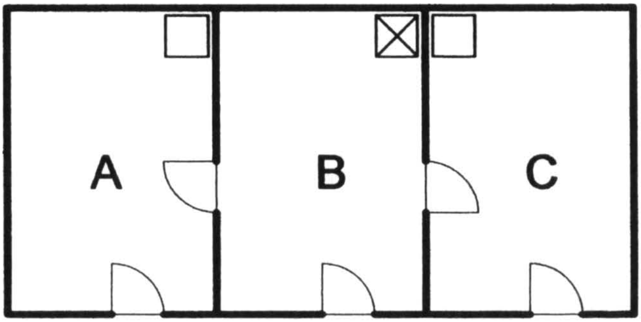

„A - sobă, B -tindă, C - sobă": CS 2.

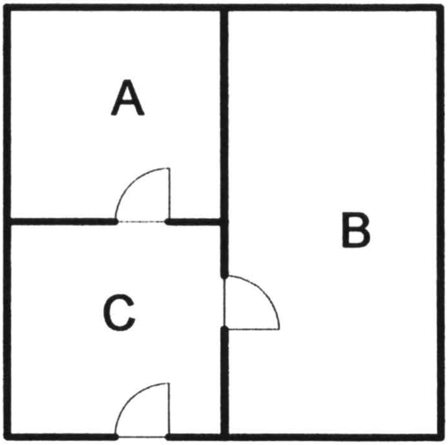

„A - spais, B - sobă, C - cunie": CS 2; „A - cămară, B - casă, C - tindă": SM 3, „A - casa mică, B - casa mare, C- tindă": SM 10.

https://biblioteca-digitala.ro

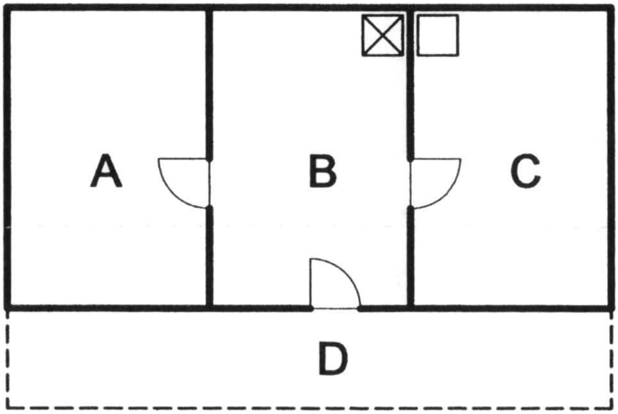

„A - sobă mică, B - casă, C - sobă mare, D - străşinari": CS 6; „A - sobă, B - casă, C - şpaiţ, D - târnaţ": CS 8; „A - sobă, B - casă, C - clet, D - cindă": CS 9; „A - sobă, B - cuină, C - clet, D - târnaţ": CS 11, 14; „A - sobă, B - cindă, C - sobă, D - târnaţ": Tm 2, Ar 4; „A - sobă mare, B - în casă, C- sobă mică, D - târnaţ": Tm 1, 5; „A - sobă mică sau clet, B - cuină, C - sobă mare, D - târnaţ": Tm 7, 9; „A - casa mică, B- tindă, C - casa mare, D - târnaţ": Tm 4, 5, Ar 3, 6; „A - sobă mică, B - cindă, C - sobă mare, D - târnaţ": Tm 11, 12; „A - soba de curat, la stradă, B - tindă, C - sobă, D - cămară, E - târnaţ, mai apoi coridor; „A - casa dinainte, B - tinda, C - casa dinapoi, D - târnaţ": Ar 2, 6, 7, 9, 15- 17, Sm 1; „A - cămară, B - cohă, C - sobă, D - târnaţ": Ar 5; „A - casa stătăreaţă, B - tindă, C - către ogradă, D - târnaţ" sau „A - sobă mare, B - tindă, C- sobă D - târnaţ": Ar 12; „A - casa de stat, B - tindă, C - casa curată, dinapoi, de dormit, D - târnaţ": Bh 1- 3; „A - casa dinapoi, B - tindă, C - casa dinainte, din sus, din deal, frumoasă, D - prispa": Mm 1- 5, 9; „A - casa mare, B - tindă, C - cămară, D - prispă": Mm 10; „A - casa mare, B - tinda, C - camera de iernat, D - prizmă": Mm 13; „A - casa dinapoi, B - tindă, C - casa mare, D - târnaţ": SM 2.

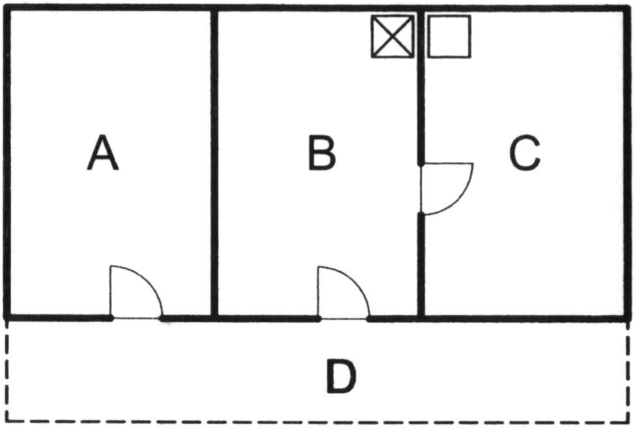

„A - cămară, B - foc, C - casă, D - prispă": CS 4.

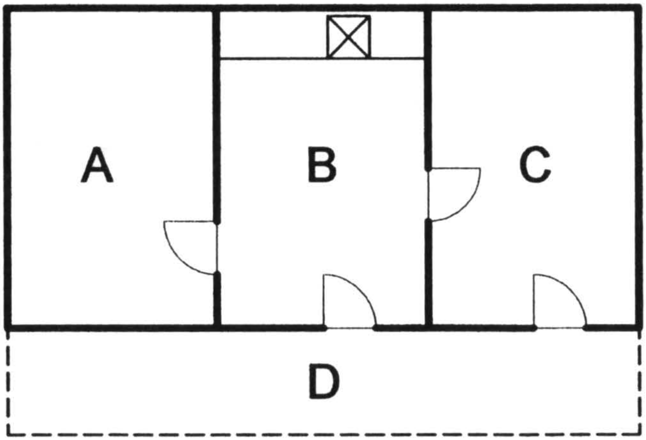

„A - sobă, B - casă, C - clet, D - cindă": CS 7.

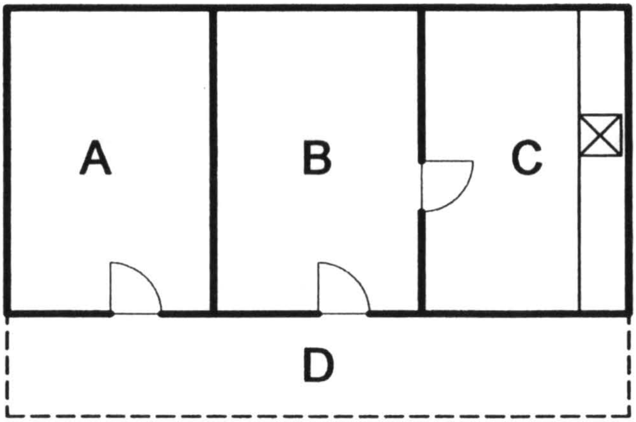

„A - cămară sau casă, B - sobă, C - sobă, D - cindă": CS 10.

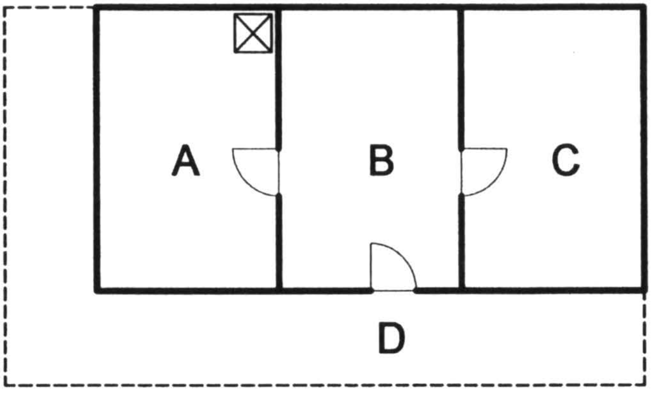

„A - casă, B - tindă, C - casă, D - târnaţ": SM 13, 15.

https://biblioteca-digitala.ro

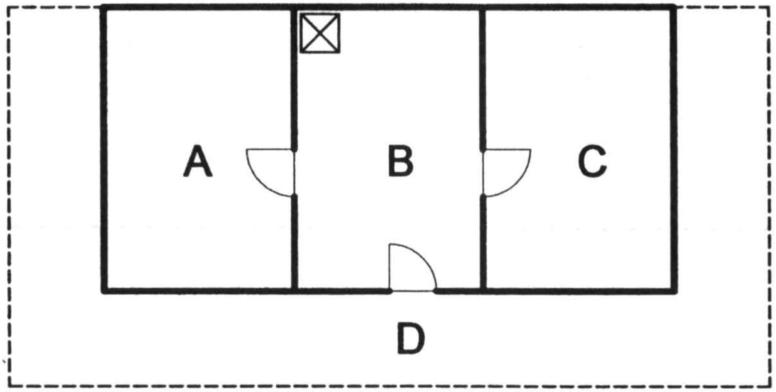

„A - casă, B - tindă, C - curte, D - târnaț": SM 3.

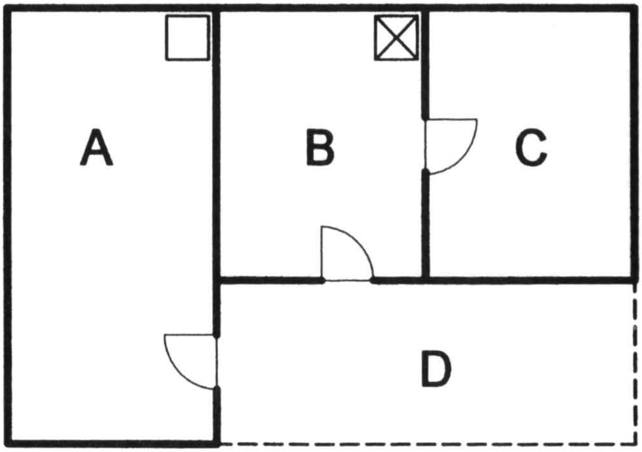

„A - bucătărie sau cămară, B - casa cu focu C - casa de dormit, D- târnaț": CS 1.

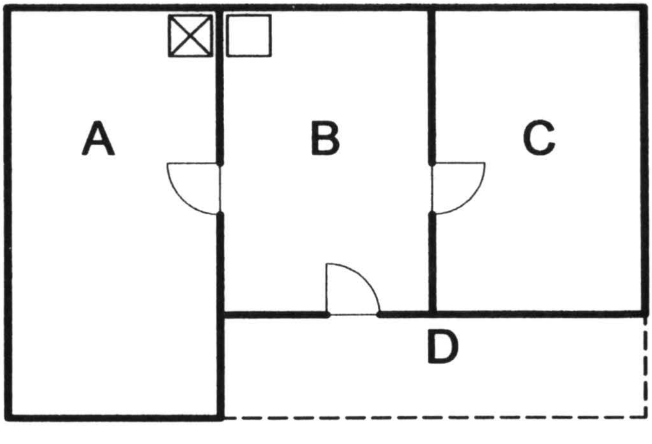

„A - sobă, B- casă, C - șpaiț, D - tărnaț": CS 8.

https://biblioteca-digitala.ro

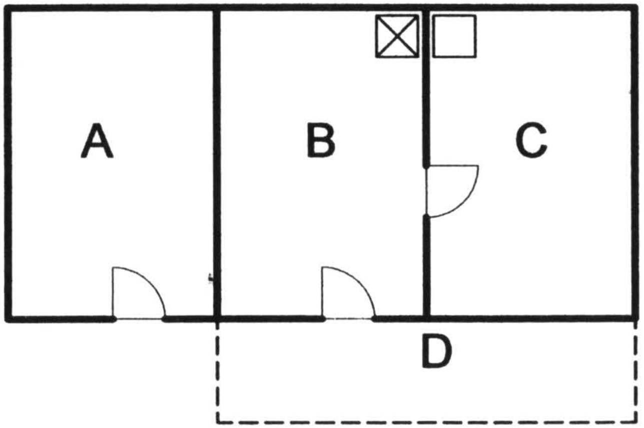

„A - cămară, B - cuină, C - sobă, D - prispă”: CS 13.

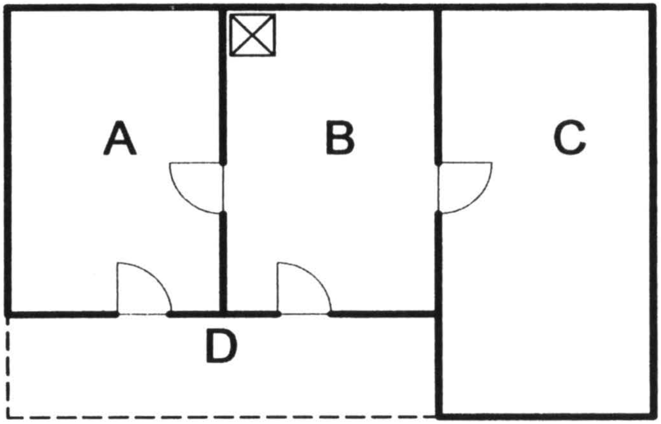

„A - casă, B - tindă, C - casă, D - târnaţ”: SM 7.

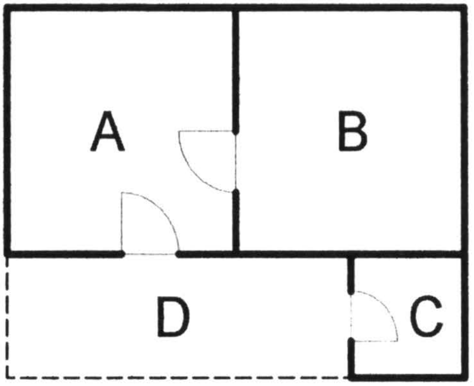

„A - tindă, B - casă, C - cămară, D - târnaţ”: Ar 8.

https://biblioteca-digitala.ro

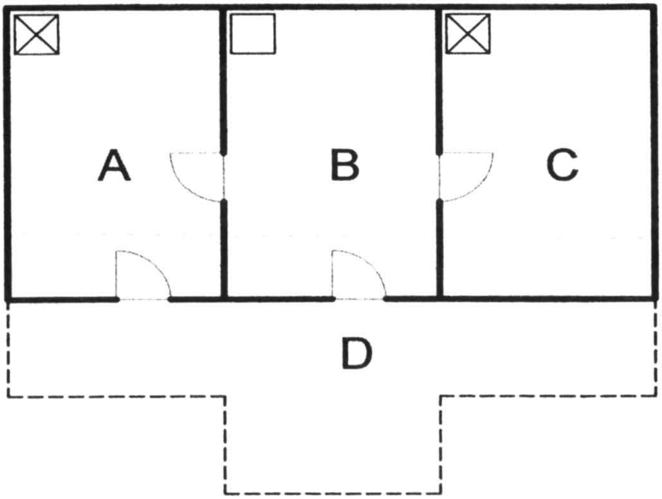

„A - cameră, B - tindă, C - cameră, D - târnaţ": SM 6.

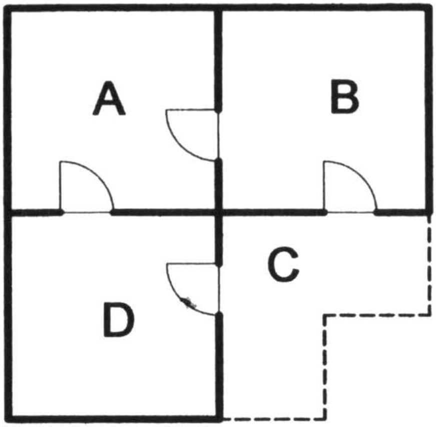

„A - casă, B - casă, C - tîrnaţ sau coridor, D - tindă": Ar 12.

https://biblioteca-digitala.ro

CASA CU PATRU ÎNCĂPERI

În trecut: CS 2-4, 7, 13, Tm 1, 7, 8, 10, 12, Ar 1, 4, 5, Bh 4-6, 11, Mm 4, 5, 8, 9, 12, 13, SM 1, 2, 12-16; „«Gangul» reprezintă o achiziţie de la sfârşitul secolului al XIX- lea şi începutul secolului al XX-lea. Locuinţa construită în unghi drept, «casa cu cot», apare în perioada 1900-1920": CS 2; „Acest tip de plan apare la sfârşitului secolului XIX-lea şi începutul secolului al XX- lea, se generalizează până pe la 1920 şi dispare după 1940-1950, de când cele patru camere încep să fie dispuse în «cot»„: Tm 7, 8, 10, 12; „Erau vreo patru case cu prăvălie, ale evreilor": Mm 11; *Interbelic*: „După 1920": Tm 3, 4, 6-8, 10. *Azi*: „După 1975, proiecte tip": CS 3, 5; „Începând din 1960-1970": Ar 6, 7; „Mai încoace, târnaţ cu şpais": Ar 8; „După 1955- 1960": Ar 11, 13, 14; „După 1967": Ar 8-10; „Azi se fac în formă de L": Bh 10; „După 1975, cu terasă": Bh 16; „După anii 1970": SM 16; „După 1975": SM 13, 15; „Numai astăzi (1980)": SM 3, 6- 11.

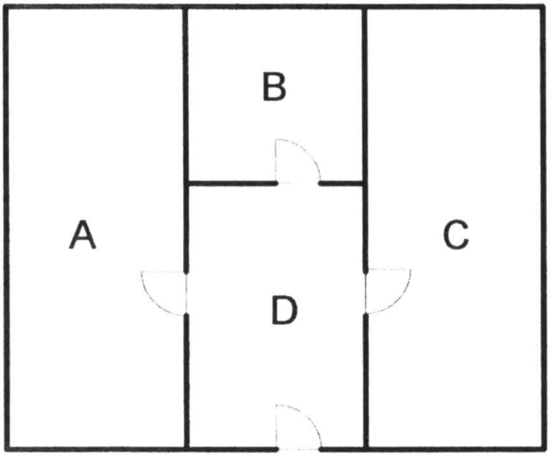

„A - sobă mică, B - şpais, C - sobă, D - cunie": CS 2; „A - sobă, B - cuină, C - sobă, D - casă": Tm 8; „A- casă, B - cămară, C - casă, D - tindă": Mm 12.

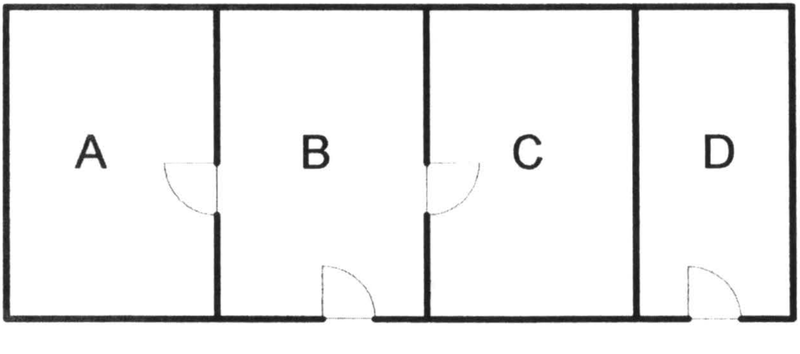

„A - casă, B - tindă, C - casă, D - cămară": Tm 12, Ar 8, 10; „A - camera curată, B - tindă, C - bucătărie, D - cameră": Bh 6.

https://biblioteca-digitala.ro

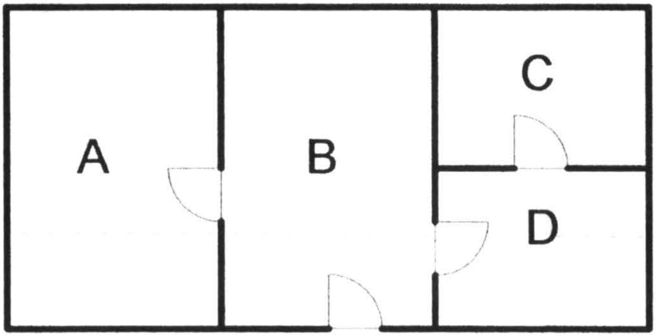

„A - soba mare, B - tindă, C - spais, D - sobă mică": Tm 6; „A - casă, B - tindă, C - cămară, D - casă": Mm 4, 9; „A - casa mare, B - tindă, C - cămară, D - casa mică": SM 10.

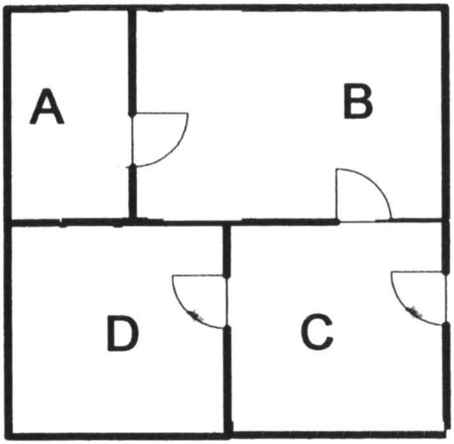

„A - cămară, B - bucătărie, C - verandă, D - camera curată": SM 16.

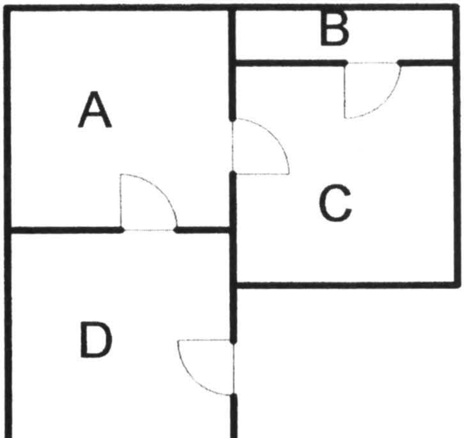

„A - cameră, B - cămară, C - cameră, D - antreu": SM 2, 9.

https://biblioteca-digitala.ro

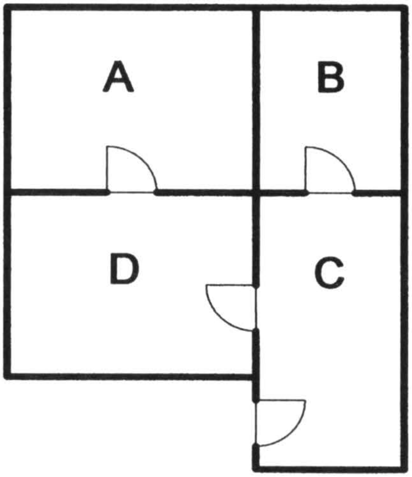

„A - cameră, B - bucătărie, C - antreu, D - cameră": SM 13, 15.

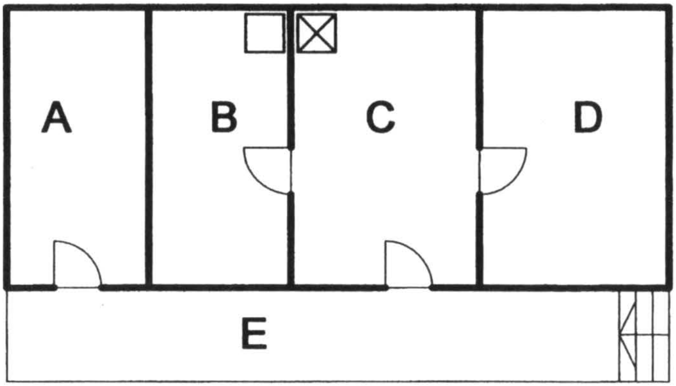

„A - cămară, B - casă, C - foc, D - casă, E - tindă": CS 4, 13; „A - sobă, B - cindă, C - sobă, D - stălog, E - târnaţ": Tm 10; „A - camera curată, B - tindă, C - camera de locuit, D - cămară, E - prispă": Bh 5; „A - bucătărie, B - cameră, C - tindă": Bh 10.

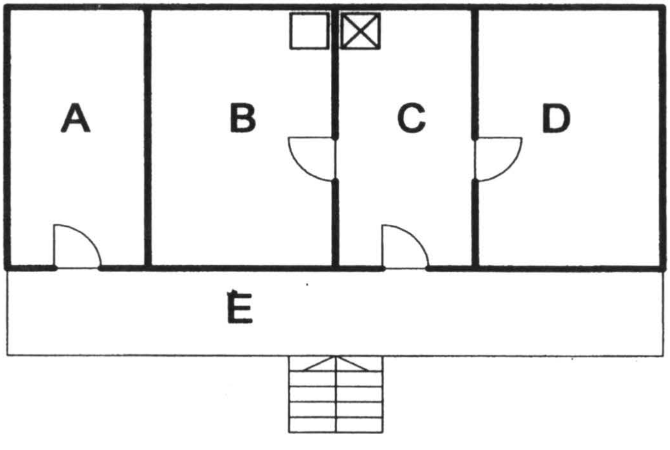

„A - şpais, B - sobă, C - cuină, D - sobă, E -gang": CS 2, Tm 7; „A - şopru, B - sobă, C - tindă, D - sobă, E - târnaţ": Ar 14; „A - cămară, B - casă, C - tindă, D - casă, E - târnaţ": Ar 13.

https://biblioteca-digitala.ro

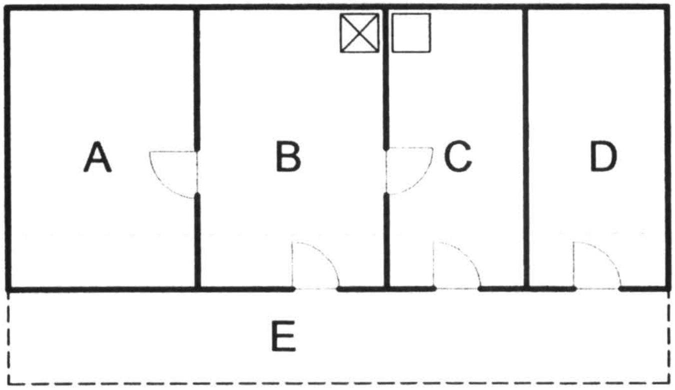

„A - sobă mare, B - casă, C - sobiță, D - clet, E - cindă": CS 7.

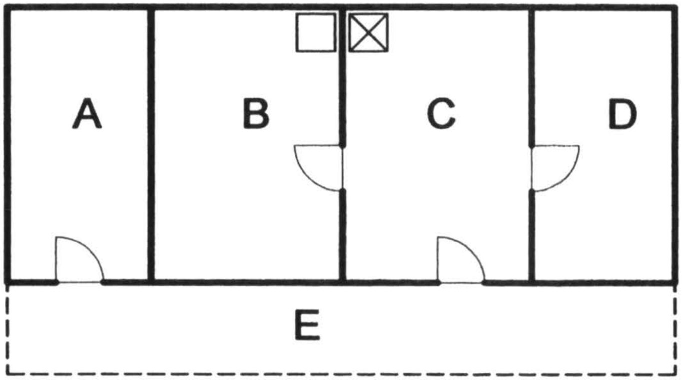

„A - cămară, B - casă, C - tindă, D - casă, E - târnaț": Ar 13.

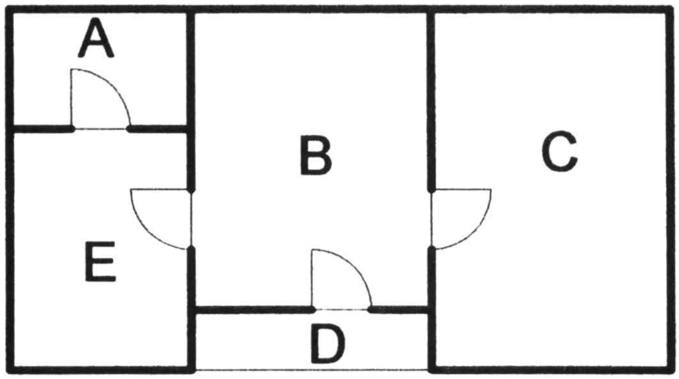

„A - spais, B - tindă, C - sobă mare, D - târnaț, E - sobă mică": Tm 6.

https://biblioteca-digitala.ro

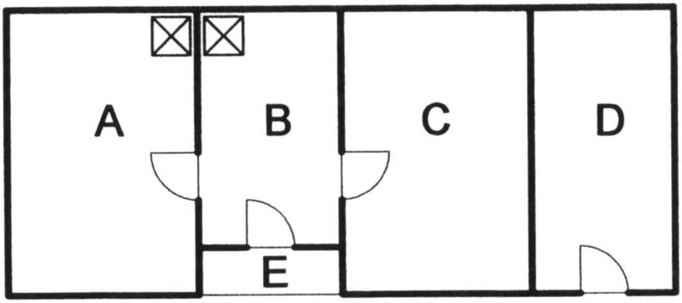

„A - sobă, B - tindă, C - cămara, D - grajd, E - târnaț": Ar 4.

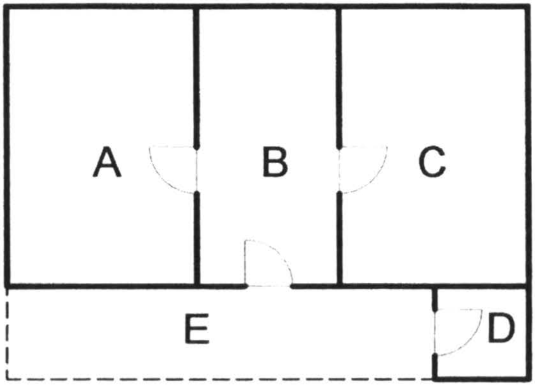

„A - soba mare, B - în casă, C - soba mică, D - şpais, E - coridor": Tm 1; „A - sobă mare, B - cindă, C - sobă mică, D - spais, E - târnaț": Tm 8, 10.

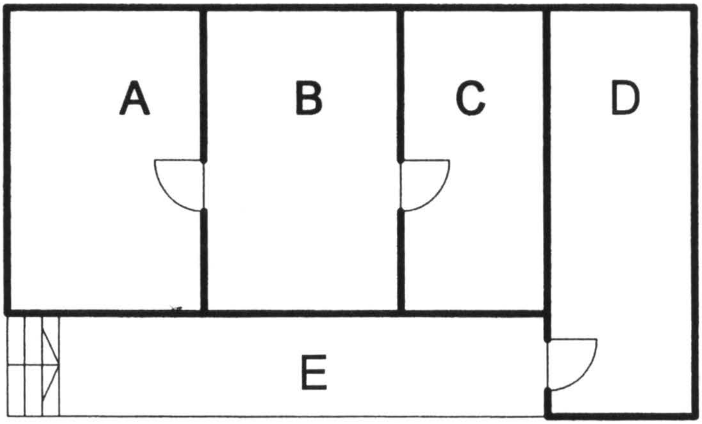

„A - soba dinainte, B - tindă, C - sobă, D - cămară sau grajd, E - târnaț": Ar 4, 5.

https://biblioteca-digitala.ro

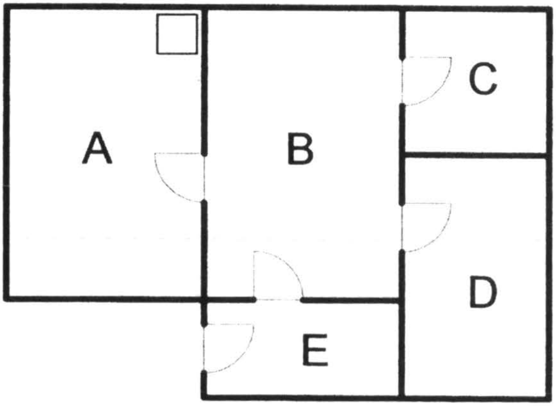

„A - casa din sus, B - tindă, C - cămară, D - casa din jos, E - antreu": Mm 13.

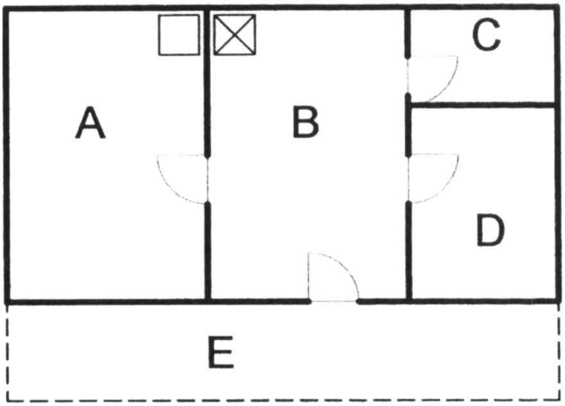

„A - casa mare, B - tindă, C - cămară, D - casa mică, E - prizmă": SM 6, 7.

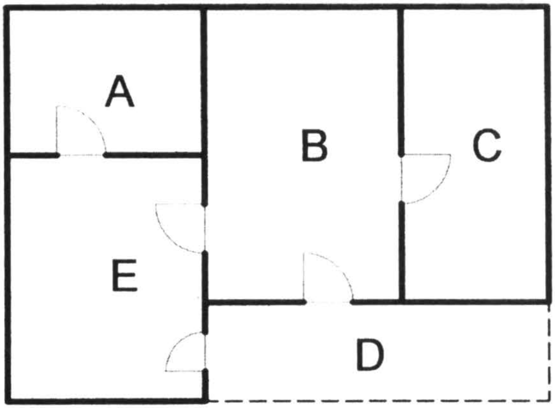

„A - şpais, B - tindă, C - casă, D - târnaţ, E - bucătărie": SM 11.

https://biblioteca-digitala.ro

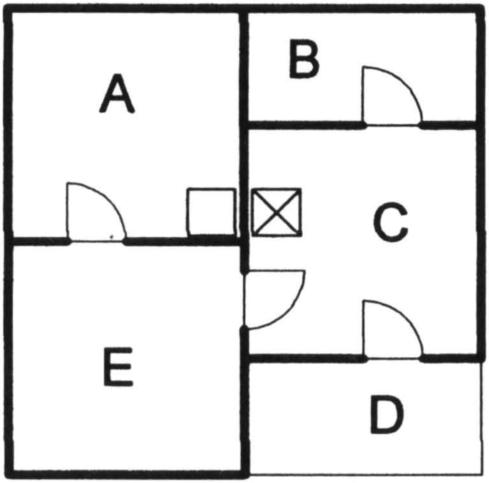

„A - cameră, B - cămară, C - bucătărie, D - antreu, E - cameră": Mm 5.

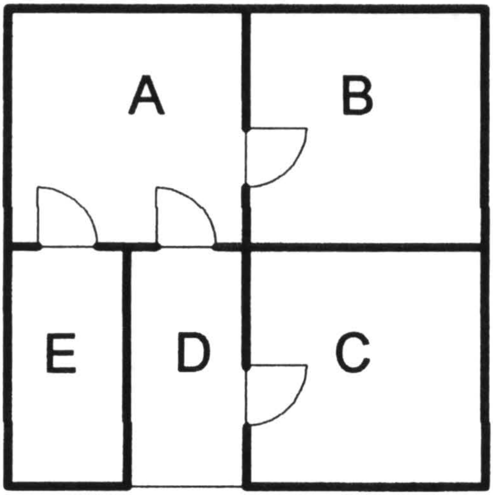

„A - bucătărie, B - casa de către drum, C - dormitor, D - antreu, coridor, E - şpaiţ": Ar 6.

https://biblioteca-digitala.ro

CASA CU CINCI SAU MAI MULTE ÎNCĂPERI

În trecut: „Casa Lăzărenilor, de la 1826": Mm 6. *Azi*: „Acum sunt câte două corpuri de casă şi bucătărie separat. Casele sunt tip vagon, cu trei, patru sau cinci camere": CS 13. *Azi*: Tm 1; „Astăzi, case pătrate": Ar 3; „Case mari, cu etaj": Ar 4; Ar 6; „După 1960-1970": Ar 6,7; „Case foarte mari": Ar 14. „Astăzi (1982), case cu patru şi cinci camere, cu tur cu verandă": Mm 7, 8; „După 1975": SM 2, 7, 10, 11.

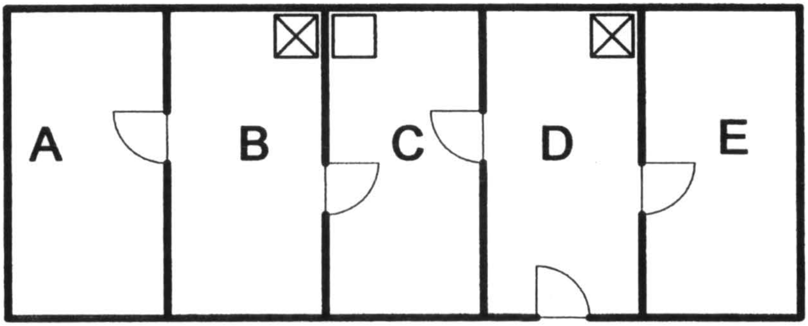

„A - cămară, B - cuină, C - sobă, D - cindă, E - sobă": CS 13.

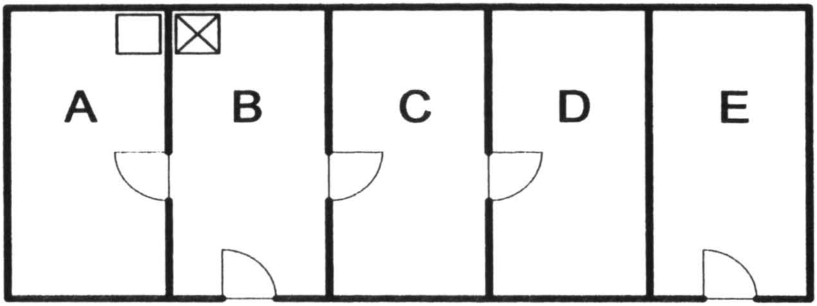

„A - casă, B - tindă, C - casă, D - cămară, E - grajd": SM 1.

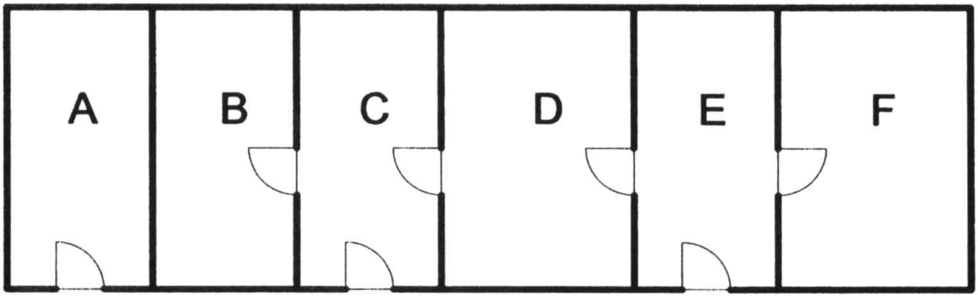

„A - poiată, B - cămară, C - tinda dinapoi, D - casa dinapoi, E - tindă, F - casa din faţă": SM 8.

https://biblioteca-digitala.ro

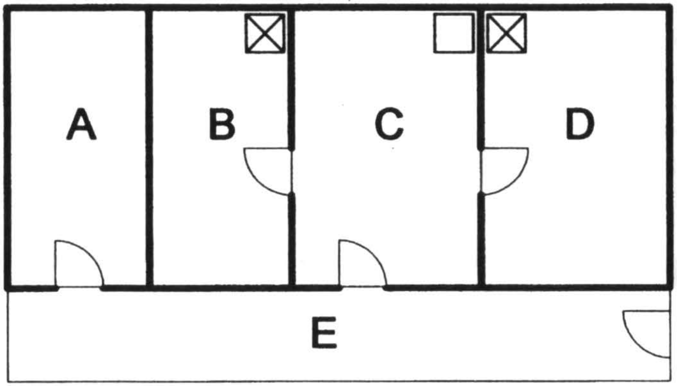

„A - cămară, B - sobă mică, C - tindă, D – sobă mare, E - coridor": CS 13.

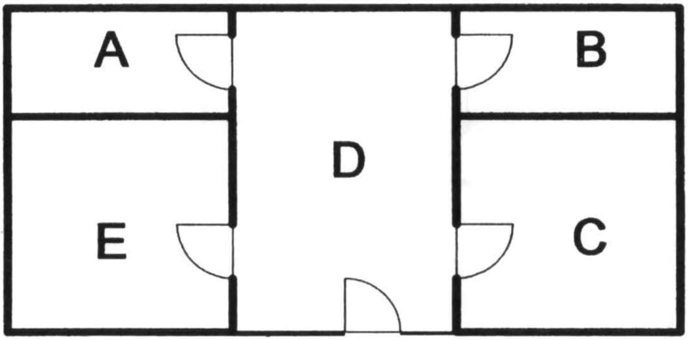

„A - cămară, B - cămară, C - casă, D - tindă, E - casă": Bh 11, SM 10.

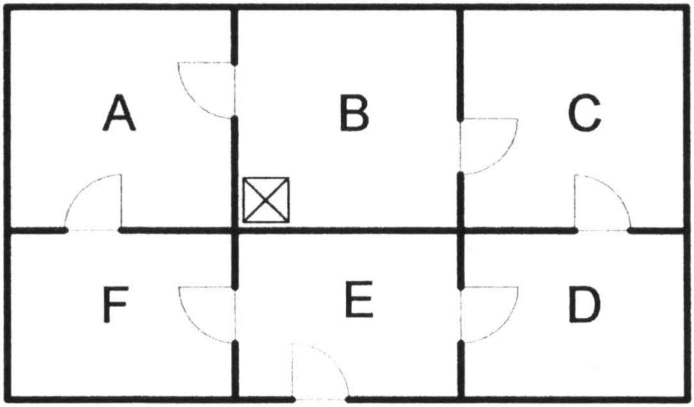

„Casa lui Ilie Lazăr": Mm 6.

https://biblioteca-digitala.ro

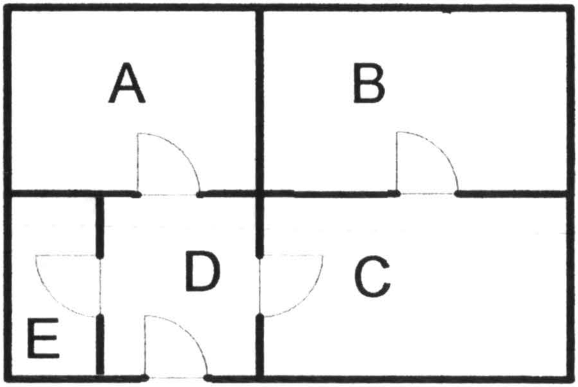

„A - bucătărie, B - casa de către drum, C - dormitor, D - coridor, antreu, E - şpaiţ": Ar 6.

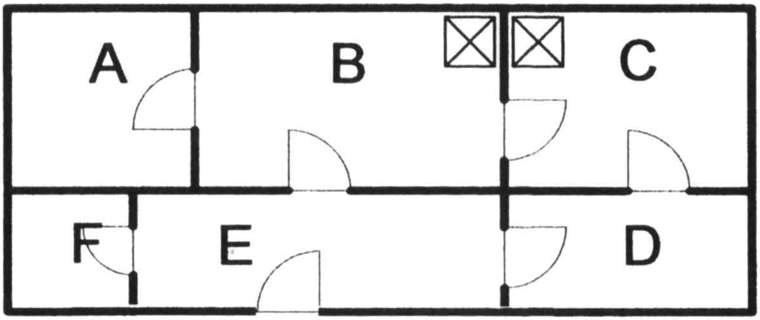

„A - bucătărie, B - casă, C - casă, D - tindă, E - târnaţ, F - spaiţ": Ar 6, 7.

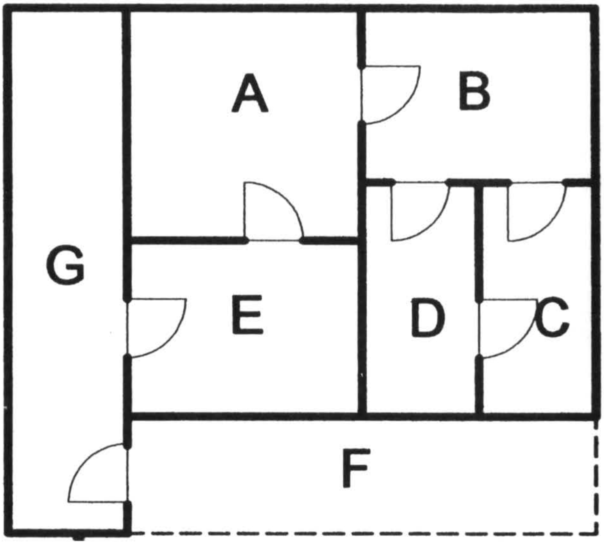

„A - cameră, B - bucătărie, C - baie, D - cămară, E - antreu, F - prispă deschisă în faţă , G - târnaţ închis": Mm 8.

https://biblioteca-digitala.ro

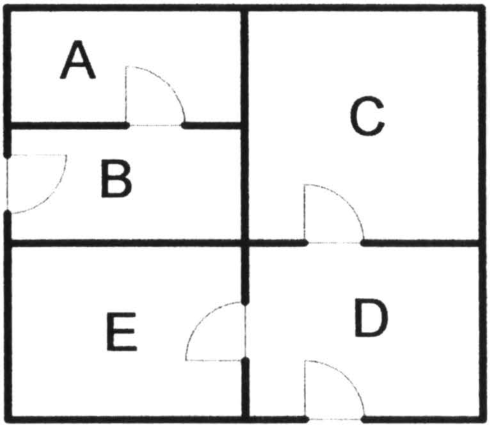

„A - spaiţ, B - bucătărie, C - antreu, coridor, D - dormitor, E - casa de către drum": Ar 3.

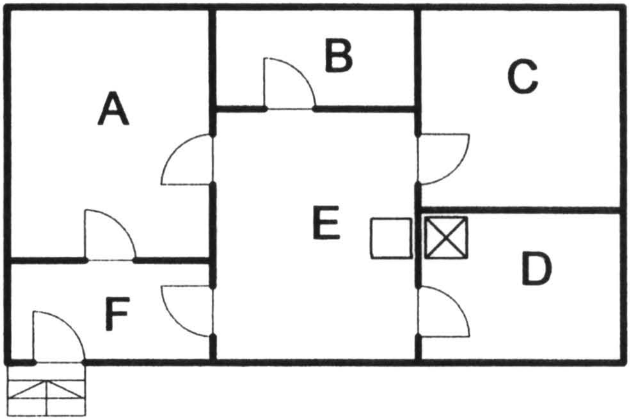

„A - camera curată, B - cămară, C - cameră, D - cameră, E - bucătărie, F - antreu cu verandă sau balcon": Mm 7, 9.

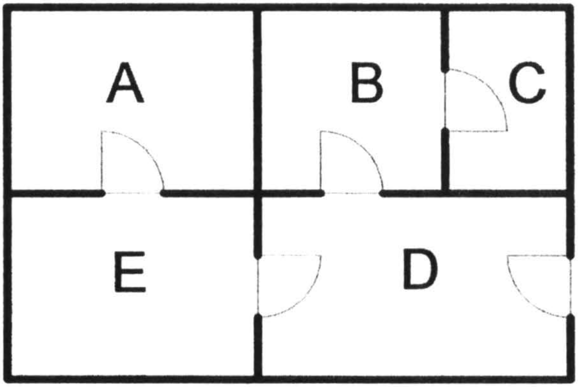

„A - casă, B - bucătărie, C - cămară, D - antreu, E - casă": Sm 7.

https://biblioteca-digitala.ro

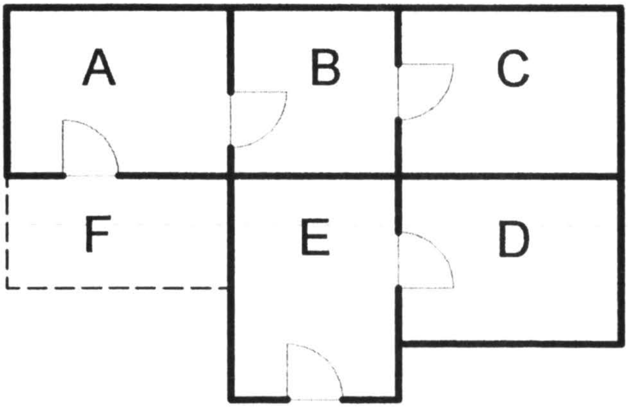

„A - bucătărie, B - tindă, C - casă, D - casă, E - antreu, F - târnaț": SM 11.

CASA DE FORMA LITEREI „L"

În trecut: Ar 5; „Apare între 1900 şi 1920": CS 2; „Casa «cu colț», după 1900, dar nu frecvent": CS 6, 10; „De pe la 1880-1890": CS 7; „De acum optzeci de ani": Tm 2; „Încă de pe la 1880- 1890": Tm 10; „La Tărcaia, era o casă din 1905. Apoi, după 1930": Bh 15, 16. *Interbelic*. „După Primul Război Mondial.Cu latura lungă spre stradă": Tm 4, 6, 7; „După 1920. Cu latura lungă la stradă": Tm 11, 12, Bh 6; „După Primul Război Mondial se fac toate aşa": SM 4. „De prin 1940": SM 9. *Azi*: Ar 14-16, Bh 17, 19; „«Casă sucită», «întoarsă», mai nou": Tm 1, 3, 8; „Din 1967-1970": Ar 2; „Mai nou": Ar 6; „După 1960": Ar 7, 9, 11, Bh 14, SM 12, 13; „După 1965": Ar 12, SM 2; „De vreo douăzeci de ani încoace": Ar 13; „La modă azi, casa «întoarsă» sau «cu cot»„: Bh 1; „Foarte rar": Mm 4, 6; „De douăzeci de ani": Mm 8; „În «vinclu»„: Mm 9, SM 5, 6.

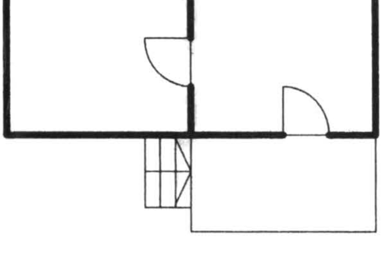

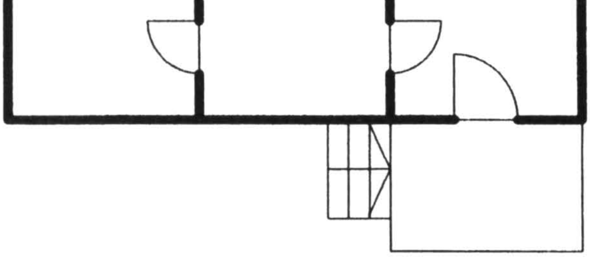

CS 2, 6, 7, 10, Ar 6, 8, 13, 16; Bh 15, SM 4, 5, 6, 12, 13.

https://biblioteca-digitala.ro

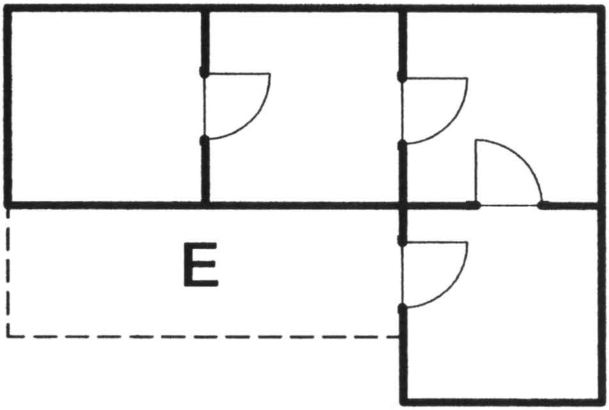

„E - târnaţ": SM 9, 15.

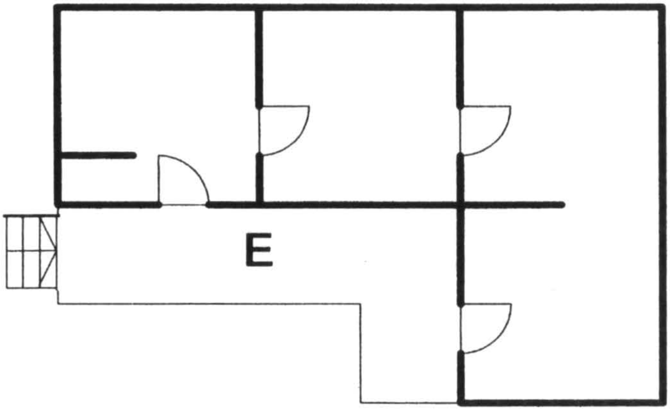

„E - şatră": Mm 9.

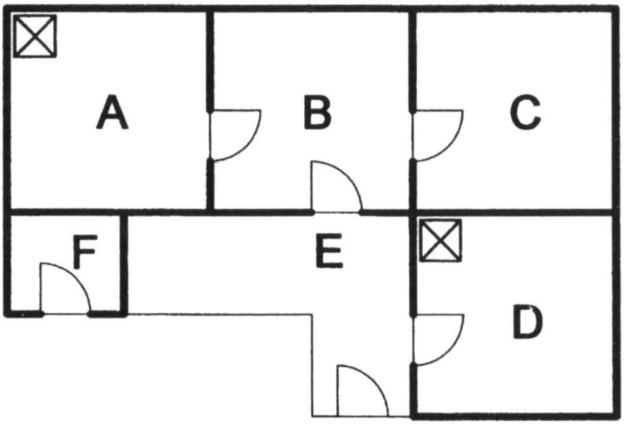

„A - bucătărie, B - tindă, C - cameră, D - cameră, E - coridor, F - cămară": Bh 18.

https://biblioteca-digitala.ro

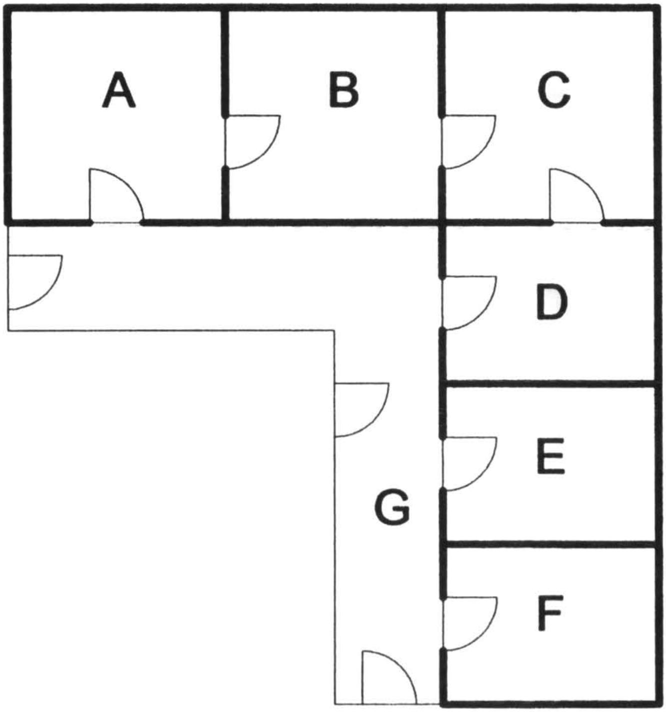

„A - sobă, B - sufragerie, C - dormitor, D - cuină, E - baie, F - cămară, şpais, G - gang, coridor": Tm 1.

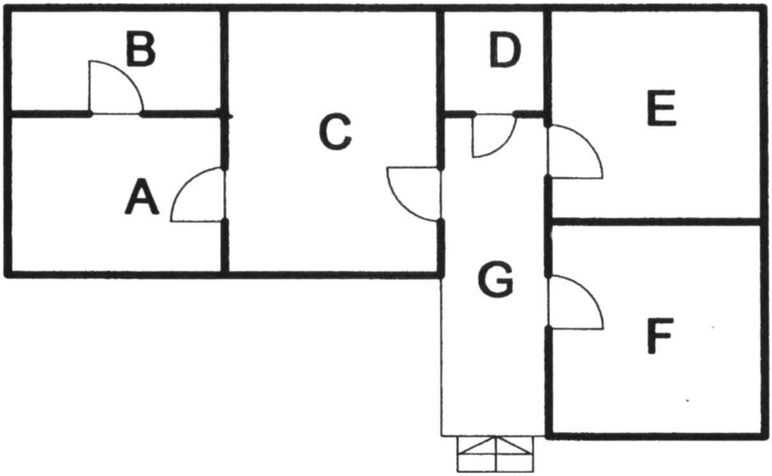

„A - bucătărie,
B - şpais,
C - dormitor,
D - baie,
E - cameră,
F - cameră,
G - coridor": Bh 14.

https://biblioteca-digitala.ro

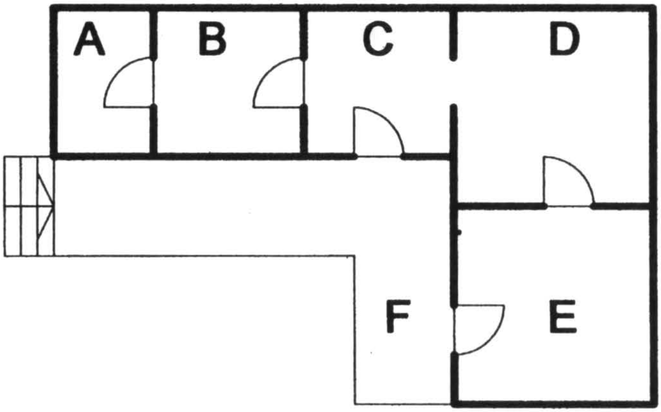

„A - cămară, B - cameră,C - tindă, D - camară, E - cameră, F - coridor": Bh 6.

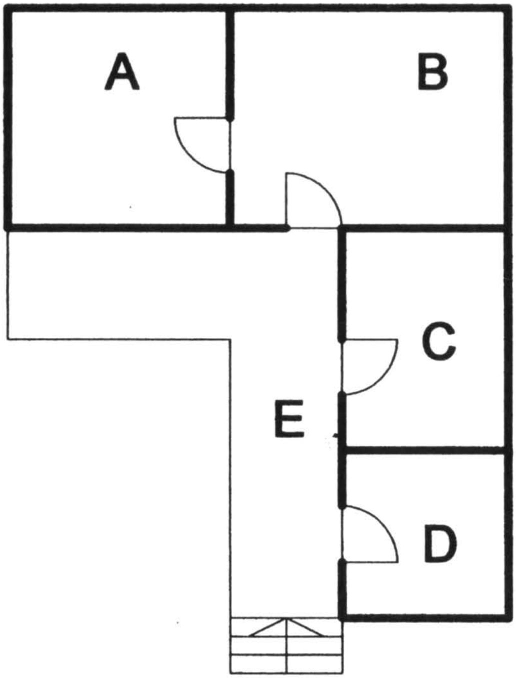

„A - camera curată, B - camera curată, C - camera de locuit, D - bucătărie de vară, E - târnaţ": Bh 5.

https://biblioteca-digitala.ro

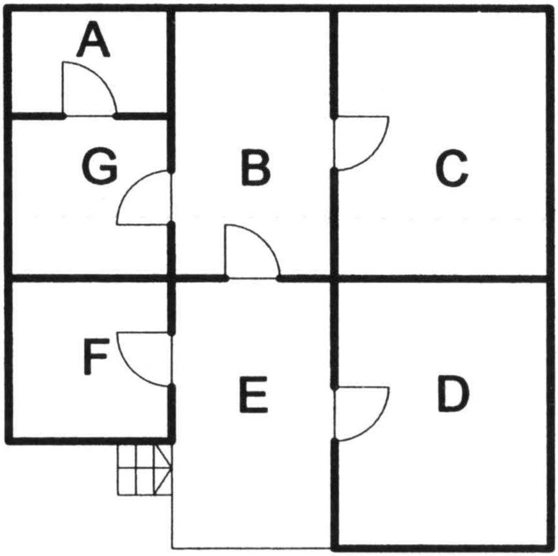

„A - spaiţ, B - cameră, C - cameră, D - cameră, E - antreu, F - târnaţ, G - bucătărie": SM 6.

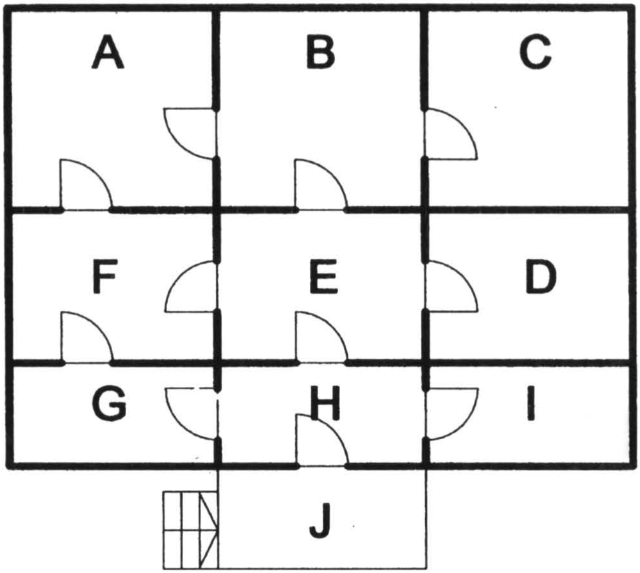

„A - soba mare,
B - sobă,
C - sobă,
D - cuină,
E - hol,
F - baie,
G - coş,
H - coridor,
I - podrum,
J - verandă": Tm 1

https://biblioteca-digitala.ro

MODIFICAREA PLANULUI INIȚIAL AL CASEI

Încăperi sub prelungirea acoperişului

Terminologie: „Şopru": Ar 4, 8, 14, Bh 1; „Şopron": Ar 7; „Colnă": Ar 3; „Adougătură": Ar 12; „Coleaşnă": Mm 4, 7, 9; „Coleaşnă pentru oi": Mm 12; „Lipitură": Mm 6, 9; „Poiată": Mm 8; „Şatră": Mm 11; „Colniță": SM 11.

Caracteristici

Momentul atestării. „Mai mult interbelic": CS 1; „Înainte, la 1900": Ar 3, 7, 8, 14, 15, Mm 7, 8, 11, „Înainte erau frecvente. Se mai fac şi astăzi, în mai mică măsură": Ar 12, 13, Mm 12, SM 10, 11.

Amplasare. „Sub o apă laterală, la acelaşi nivel cu streaşina": CS 1, Ar 7,12; „Lateral, dar nu sub o apă a acoperişului": Ar 13, Mm 7, 9, 11; „Lateral": Ar 14, Mm 8; „În spate": Mm 7, 8, SM 10, 11.

Materiale. „Din acelaşi material": CS 1, Ar 7, 11, 12-15, Mm 7, 8, 9, 11, 12, SM 10, 11; „Alt material": Mm 8 (rar).

Funcții. „Bucătărie sau cămară": CS 1; „Cămară pentru alimente, bucătărie de vară, magazie": Ar 11, Sm 10; „Magazie": Ar 8; „Cămară": Ar 14; „Coleşnă pe dosul căşii, pentru oi": Mm 7; „Grajd, magazie": Mm 11; „Oi, unelte": Mm 8, 9.

Alte adăposturi. „La «casa în cot», astăzi": Ar 15.

Adaos de încăperi. „Se putea face, în continuarea construcției, o cămară sau bucătărie la acelaşi nivel cu streaşina şi din acelaşi material, mai mult interbelic: CS. *Azi*: SM 7.

PROPORȚII

Plan

Tendință spre dreptunghi alungit. *În trecut*: CS 1, 2, 7-9, 11, 13, 15, Tm 1, 2, 10-13, Ar 1, 3, 4, 8-10, 13-15, Bh 2-4, 6-13, 15, Mm 1, 2, 5, 6, 8, 10-13, SM 1, 3, 4, 6-8, 15. *Azi, la fel*: CS 10, 12, 14, Tm 5, 11, Ar 11, 12, 16, Bh 1, 6, 16, 18, SM 2, 10-12, 13. *Azi, mai des*: Bh 5, 6, 16, 18. *Azi, mai rar*: CS 3-6, Tm 3, 4, 6, Ar 1, 2, 8, 17, Bh 19. *Azi*: Bh 8.

Tendință spre pătrat. *În trecut*. „Rar": CS 3-5, 10, 12, Ar 5, 12, Bh 2, 5, 8, Mm 3, SM 6. *Azi, la fel*: Tm 3. *Azi, mai des*: Ar 1, Mm 4, 7, 9, SM 6. *Azi*: „Sub influența caselor orăşeneşti": CS 6; „ Azi, «case cârne»„: Bh 5; Tm 6-10, 12, 13, Ar 3, 4, 6, 8, 10, 13-15, 17, Bh 1, 4, 9- 14, Ar 1, 3, 4, 6, 8, 10, 13 -15, 17, Mm 1, 2, 4, 6, 11-3, SM 1, 3, 4, 7-9, 15.

https://biblioteca-digitala.ro

Elevaţie

Tendinţă spre orizontalitate. *În trecut*: CS 1-3, 6, 7, 11, 13, 15, Tm 4, 6, 7- 12, Ar 2, 3, 4, 15, Bh 1, 4, 9, 10-16, Mm 1, 2, 5, 10- 13, SM 1, 2, 3, 6. *Azi, la fel*: CS 4, 5, 8, 10, 12, Tm 1, 2, 4, 5, 11, Ar 2, 5, 6-12, 16, Bh 5, 6, 17-19, Mm 4, 7, SM 4, 7, 8, 12, 13, 15. *Azi, mai rar*: CS 14, Tm 3, 13, Ar 17, Mm 9, SM 11. *Azi*: Bh 2, 7, 8, Mm 8.

Tendinţă spre verticalitate: *În trecut*: „La acoperişurile de paie": Ar 1,5; Bh 2, 7, 8, 15, Mm 6, 8, 13. *Azi, la fel*: CS 9, Mm 4, 9, SM 10. *Azi*: CS 1, 2, Ar 17, Bh 1, 14, 17, Mm 1-3, 5, 7, 10-13, SM 1, 2, 6, 9, 11, 15; „Blocuri": CS 3, 5, 6, 7; „Case cu două nivele": Ar 7, Bh 4, 9, 10-13, 16; „Rar": CS 10- 5, Tm 3. 4, 6, 7-13, Ar 2, 4, 6, 8, 10, 15, SM 7, 13.

Raportul între înălţimea pereţilor şi cea a acoperişului

Înălţimea pereţilor este mai mică decât înălţimea acoperişului. **⅓**. *În trecut*: „La casele cu paie": Ar 1, 5; „Rar": Ar 15, Bh 2, Mm 6, 12. *Azi*: „La casele noi de azi": CS 2, 6, SM 2. **½**. *În trecut*: „La casele din perioada interbelică": CS 2, 9, 13; „La casele cu paie": Tm 4; „La 1900, pereţii reprezentau jumătate din acoperiş, *azi* raportul este de egalitate, ba chiar tendinţa este de a răsturna raportul în favoarea pereţilor": Tm 7; „În trecut, pereţii erau mai mici ca acoperişul, aproximativ ½ din acoperiş": Ar 11, Ar 15, Bh 7, 8, 12, Mm 3, 5, 7, 8, 10, 12-14, SM 3, 6. *Azi, la fel*: „Mai des în trecut": Mm 4, 6, 9, SM 7, 12, 13, 15. *Azi*: Bh 11, 15. **⅔**. *În trecut*: Bh 17. **¾** *În trecut*: „La 1900, pereţii aveau înălţimea de 2,80m, «9 şucuri», la o înălţime a acoperişului de 2,50-3m. *Azi* înălţimea pereţilor e de 2,80 m la un acoperiş de 3,40": Ar 8.

Înălţimea pereţilor este egală cu înălţimea acoperişului. *În trecut*: CS 1; „La casele vechi": CS 2, 6, 15, Tm 6, 9, 12, 13, Ar 4, 8, 10, „Rar": Ar 15, Bh 1, 3, 10, 11, 14, Mm 5, 13, SM 2, 3. *Azi, la fel*: CS 3-5, 8, 10-14, Tm 1, 4, 8, 10, 11, Ar 2, 5, 7, 9, 12, 16; „Rar": Ar 17, Bh 4-6, 9, 13, 16, 18, 19, Mm 1, 2, 4, 6, 9, SM 4, 6, 8, 10; „20% din case": SM 11. *Azi*: Tm 7, Bh 12, Mm 10.

Înălţimea pereţilor este mai mare ca înălţimea acoperişului. *Azi*: Tm 7.

PRISPA

Terminologie

Prispa. „Târnaţ": CS 1, 4, 8, 14, Tm 2, 4, 5, 7, 9, 10, Bh 2, 5, 7- 9, 12-14, 17-19, SM 3, 6, 8, 9, 11-13, Mm 1, 3, 5; „Târnaţ slobozit": Tm 11, 12, Ar 2-13, 15, Bh 1, Mm 8, 9 SM 1, 2; „Tindă": CS 3, Ar 6; „Cindă": CS 7, 9, 10, Tm 2, 8; „Prizmă": Mm 3-7; „Azi, la etaj": Mm 13, SM 4, 7; „Prispă": CS 13, Mm 8 (când e deschisă, şi numai în faţă). „Pomnol": Bh 4, 11; „Şatră": Mm 4, 6, 7, 9, 12; „Şezată": Ar 7, 14-16; „Şezătoriu": Bh 7; „Supărete": Bh

https://biblioteca-digitala.ro

15; „Străşinari": CS 10; „Antreu": Tm 2, Ar 4; „Coridor": Ar 4, 12, 15; „Dinceauşi": Tm 3; „Gang": CS 2, 10, Tm 1; „Terasă": Tm 3; „Verandă": Tm 1, Mm 7.

Stâlpii. „Stâlpi": CS 1-5, Tm 1, 3, 5-7, 9-13, Ar 11; *Azi*: Ar 12, Mm 2, 3, 11, 12, SM 1, 6. „Săjeţi": Tm 4, Ar 2, 4-7, 12, 13, 15, 16, Bh 4, 12, SM 3, 9; „Şoşi": Bh 4, 5, 10, 11, 15, 17, Mm 1; „Propte": Ar 3, 10, 13, Bh 13; „Brânci": Mm 7, 9, SM 12; „Căpriori": Mm 4, 6; „Căţei": CS 12; „Failări": CS 6; „Furci": Bh 10, 14; „Mocioace": CS 15; „Prepşi": Bh 1; „Sciompi": CS 6, 7; „Şaranţi": SM 13; „Ştimţi": Mm 5, SM 4, 8; „Uştiori": Bh 9.

Balustrada. „Ciptă" de lemn (dacă scândura este «tăiată») sau „scândură" (dacă este scândură simplă)": CS 1; „Zid": CS 2, 10; „Parmalâc": CS 2; „Pălancă de scânduri": CS 4; „Table": CS 5, 8; „Colender": CS 7; „Gard": CS 9, Tm 5, 10; „Gang": Tm 1, 7; „Îngrăditură": Ar 11; „Gardină": Bh 4, 11; „Granişte": Mm 2; „Grădişte": SM 2; „Lăteţi": Tm 9; „Leţuri": Bh 5; „Înfundătură": Ar 15, Mm 4, 7, 9; „Scânduri": Bh 9; „Şezată": Ar 12, Bh 10, !2; „Stablon": Mm 3; „Brâu": Mm 5, 6, SM 6; „Şatră": Mm 11, 12; „Treaptă": Ar 16; „Târnăţar": Bh 13.

Prispa închisă cu geamlâc. „Astăzi sunt „coridoare" din cărămidă, închise cu sticlă": CS 10; „Azi, „verandă", cu geam sub arcade": Tm 1, 2; „Conc" de «uiagă», închis. După 1918, fac uşa de intrare pe prispă": Tm 3; „După 1930": Tm 4; „Azi": Tm 5, 6, 11; „Azi, „coridor" sau „antreu": Ar 4; „Azi, „coridor": Ar 5, 7, 8, 10-13, 15, Bh 6, 19; „Astăzi, „verandă": Mm 7.

Suportul pentru ţesături. „Rudă": Tm 1, 2, 5, 6, Ar 2-5, 7, 10, 15, Mm 3, 4, 6-8, 11, 12, SM 1, 3; „Rudă, roată pe şatră": Mm 7; „O rudă de lemn": Bh 17; „Prăjină", dă încins ţoale la soare": CS 9; „Leaţ": Ar 8, SM 11; „Un leaţ" de la proptă la proptă": Ar 10.

Caracteristici

Prispa şi sala: „Iniţial, mult înainte de 1900, casele vechi (din care se mai păstrează, şi azi, două exemplare), nu aveau stâlpi, ci doar uşa marcată prin prelungirea acoperişului cu 60-80 cm. Apoi, spaţiul prispei s-a lărgit cam până la 1,20-1,50 m şi s-a delimitat prin stâlpi doar, la început, apoi şi prin balustradă": Tm 7; „Tindă la târnaţ, pe mijloc între odăi": Ar 6; „În trecut, puţine case cu târnaţ îngrădit": Ar 8, Ar 13; „Cămară pe fundul târnaţului şi capătul către uliţă zidit cu «văioage», în prelungirea faţadei, spre drum": Bh 9; „Târnăţar cu propte. La 4 m - trei propte, la 8 m - cinci propte": Bh 13; „În trecut, cu stâlpi şi îngrăditură cu scânduri ca să nu bată ploaia în târnaţ. Interbelic, cu «florării»„: Mm 1; „Toate casele vechi aveau prispă, gard de nuiele şi pământ bătut, roată împrejurul casei, să nu intre frig sub pietrărie": Mm 7; „Prispă deschisă numai în faţă şi pe o latură. Târnaţ închis": Mm 8. „Pe jumătate a casei": SM 3, 6, 8, 9, 11-13. „În trecut, închis şi pe o latură": Mm 8; „În faţa şatrei": Mm 9, SM 1, 2; „Apare interbelic": Tm 8. „Înfundat în faţă, pentru a imita o fereastră": Ar 4.

https://biblioteca-digitala.ro

Amplasare

Prispă parţială. *În trecut*: CS 7-9, Ar 11, 12, Mm 8, 10, SM 6, 7, 9, 13, 15; „La locuinţele monocelulare": CS 1; „Rar": CS 5, 14, 15, Tm 12, Ar 2, Bh 2, 4, 7, 8, 17, Mm 1, 2, 4; „La «cindă»„: Tm 1; „În faţa tindei, ca o loggie": Tm 6; „Şătruţă": Mm 12; „Cu târnaţ numai pe jumătatea căşii": SM 3. *Azi*: SM 11.

De-a lungul faţadei. *În trecut*: CS 1, 2, 4, 5-9, 12, 13, Tm 1, 3, 4, 7, 9, 10, 12, Ar 2-5, 7, 8, 10-17, Bh 2, 3, 7-15, 17, 19, Mm 1-5, 8-13, SM 1-4, 7-13, 15. *Azi, mai rar*: Tm 11, Ar 6, Bh 1, 5.

De-a lungul faţadei, spre curte. *În trecut*: „Spre «obor»„: CS 15; Ar 9, „Spre «curie»„: Bh 6.

De-a lungul faţadei şi pe o latură. *În trecut*: Ar 6, Bh 3, 9-11, Mm 1, 2, 4, 5, 7-13, SM 2-4, „Latura de la drum": SM 6; 8-12, 16.

De-a lungul faţadei şi pe două laturi. *În trecut*: „Rar": Bh 11, Mm 2, 4, 7, 9, 10, 13, SM 3, 11, 12; „În faţă era «şatra», «prijmele» lateral": Mm 6.

Pe o latură. „Spre curte": CS 10; Tm 2, 5; „În spatele casei, în lungimea laturii de acces": Bh 4.

De jur-împrejur. *În trecut*: „Roată împrejurul casei": Mm 7.

Mod de construcţie

Baza

Platformă de pământ bătut. *În trecut*: CS 1-10, 12-14, Tm 1, 2, 4-7, 9-12, Ar 3, 4, 6, „Rar": Ar 7-9, 11, 13, 14, 17, Bh 2-13, 15, 17, 19, Mm 1-3; „Miez de gard de nuiele; se umplea cu pământ, să nu fugă cu casa. Ţinea cald": Mm 4; Mm 5, 6, „Pământ bătut bine, roată împrejurul casei": Mm 7; „Pământ bătut, şi cu pietre, să nu intre frigul sub casă": Mm 9, 10, „Din piatră şi pământ": Mm 11-13, SM 1-4, 6,7, 9-11, 13, 15, 16. *Azi, mai rar*: Ar 5, 16.

Podită cu scânduri. *În trecut*: „Rar": CS 2, Bh 2, SM 16; CS 10; „Pavată cu cărămidă": Tm 3; „După 1918, s-a pavat o casă cu dale ornamentate": Ar 13, Bh 8, 12, Mm 3, 11, 12; *Azi, mai des*: Ar 5-7, Tm 10.

Scânduri sau blăni aşezate în consolă pe capetele stâlpilor: „Rar": CS 10, 15, Bh 15, 19.

Ca o platformă. *Azi*: „Ciment": CS 7, Tm 2, Ar 6, Bh 5; „Cărămidă": Tm 5, 7; „Betonată şi cu balustradă": SM 11.

https://biblioteca-digitala.ro

Suprastructura

Stâlpii. *În trecut*: CS 1, 5-10, 12; „De lemn sau cărămidă": CS 14; «Mocioace»: CS 15; Tm 1-3, 5-7, 9, 12, Ar 2-6, 11, 16, 17; «Săgeţi»: Ar 6-8; „Cărămidă": Ar 9; «Propte»: Ar 10; „Propte de lemn, rar de cărămidă": Ar 13, Bh 2, 4, 7-9, 11, 12, 15, 19, Mm 1, 3, 4; „«Ştimţi»„: Mm 5; „Căpriori cu «chituci împistriţi», prinşi în talpa de «şatră»„: Mm 6; «Brânci»: Mm 7; Mm 8-13, SM 1-4, 6, 9-13, 15; *Azi, la fel*: Tm 10, 11; «Propte»: Ar 10, 16, Bh 5, SM 6, 7.

Balustrada. *În trecut*: „Gard cu «lăceţi»„: Tm 5; „Rar": Tm 6, 7, Ar 4; „Târnaţ": Ar 9, 14, Bh 7, 11, 12; „Chingi cu fundătură": Mm 7-9, 13, SM 9. *Azi, la fel*: „Brâul târnaţului": SM 6, 7.

Stâlpi cu balustradă. *În trecut*: CS 1, 5, 9-12, 14; «Colender»: CS 7; „Stâlpi cu table": CS 8; „Gard din «sceză» (scânduri scurte)": CS 9, Tm 2, 3; „Gard cu «lăceţi»: Tm 5, 6, 9; „Înainte din scânduri, *azi* de cărămidă": Tm 10, 11, Ar 2, 4; „Rar": Ar 7, Bh 19; „Puţine case cu târnaţ îngrădit": Ar 8; „Numai după 1918": Ar 10, 11, 13, 14, 17, Bh 1-4, 6, 8; „Stâlpi şi «văioagă»„: Bh 10, 12; „Târnăţar cu «propte»„: Bh 13; „Furci, îngrăditură cu scânduri şi un «roştei» (uşiţa de intrare)": Bh 14, 15; „Înainte din lemn, *azi* din zid": Bh 17, Mm 1, 4-6, 9-13, SM 2, 3, 6, 9-13, 15, 16; *Azi, la fel*: CS 7, Tm 10; „Rar": Ar 12; „«Şoşi», leţuri cu «resteu» (uşa de la balustradă)": Bh 5.

Fără stâlpi, fără balustradă. *În trecut*: „Rar": Ar 8, 14, Bh 4, 11, 12, Mm 3, 4, 8, 11, 12, SM 1, 7, 9, 13.

Parapet de zidărie. *În trecut*: CS 6, 10, Ar 17, Bh 3, 4, 6, SM 15. *Azi, la fel*: „Din «văiug» sau cărămidă": Bh 5; *Azi*: Tm 7, Ar 9, SM 6, 7.

Capete înfundate. *În trecut*: „Cu scânduri": CS 7; „La unul din capete era înfundată, la celălalt era scara cu două-trei trepte": CS 9, 12, Tm 1; „Înfundată în faţă, pentru a imita o fereastră": Ar 4, 8; „Rar": Bh 3, 4; „La un capăt, cu ferastră sau fără": Bh 7; „Înspre drum. Capătul către uliţă, cu fereastră": Bh 9; „Cu cămară": Bh 10, 11; „Cu «jam», numai la târnaţul de cărămidă": Bh 13; „La stradă": Bh 14; „Cu scânduri": Mm 8. *Azi, la fel*: CS 10; „În capete, cu «fundoi» din «leţuri» cu pământ": Ar 10. *Azi*: Ar 12, Bh 17, 19, Mm 10, SM 11.

Închisă cu geamlâc. *Interbelic*: Tm 4-6, 11, Ar 4, 5, 7, 8, 10-13, 15, Bh 4, 5; *Azi*: CS 1; „«Coridoare» din cărămidă, închise cu sticlă": CS 10; „Cu geam sub arcade": Tm 1-3; „La casele noi, prispă cu parapet de «văiug»„: Bh 6, 10, 14, 15, 19, Mm 1, 2, 4, 10, 11, SM 3, 6, 9; „«Lăcruit» din «piatră» şi cu geam": SM 11, 12.

Funcţionalitate

Se dormea. *În trecut*: CS 1, 4; „Vara": CS 6, 7, 9, 10, Tm 1, 2; „Pat cu «zincălău», pe pat sus un baldachin": Tm 3, 5-7, 10, 11, Ar 2-4; „Puneau câte un pat": Ar 6-8, 10, 11, 13,

https://biblioteca-digitala.ro

14, Bh 2-4; „Era pat, pus în «coridor»„: Bh 5; „Rar, vara": Bh 7-11, 13-15, 19, Mm 1-9; „Pe timp de vară": Mm 10, 12, 13, SM 1-3, 6, 7, 9-12, 15, 16. *Azi, la fel*: Ar 12, 16.

Se lucra. *În trecut*: „Puţin": CS 1; „Tors, desfăcut porumb": CS 4, 6-10, Tm 1, 2, 5-7, 10; „Veneau fetele la furcă. Aici stătea, vara, războiul de ţesut": Tm 11, Ar 2-6, 11-14, 17, Bh 1-11; „Desfăcat şi urcat în pod porumbul îmblătit, floarea soarelui": Bh 13-15, 19, Mm 1-9; „Desfăceau porumbul": Mm 10-13, SM 1, 2, 6, 7, 9-12, 15, 16; *Azi, la fel*: Ar 10, 12, 16, Bh 4.

Se depozitau produse agricole sau unelte. *În trecut*: CS 1, 10, Tm 1, 2, 5, 7, 10, 12, Ar 2, 3, 8, 9, 11-13, Bh 2, 4, 7, 8, 13, 15, Mm 3, 5, 7, 9; „Greble, furcoi, lopeţi": Mm 10, Mm 11, 13; „Rar": SM1-3, 9; *Azi, la fel*: Ar 10, 16.

Se punea la uscat. *În trecut*: „Ardei": CS 4, 6, Tm 3; „Fasole": CS 7; „Cucuruz": CS 9, 10, Tm 1, 5-7, 10, 11, Ar 2-4, 10-14, Bh 1-4, 7-11, 13, 15; „Flori": Bh 17; „Floarea soarelui, porumb, fasole": Bh 19, Mm 1-3, 5, 8, 9; „Păstăi, mălai": Mm 10-13, SM 1, 6, 7, 9, 11-13, 15, 16.

Alte funcţii. *În trecut*: CS 15, Tm 1, 9.

FOIŞORUL

Terminologie: „Tărnaţ": Bh 18, Mm 4, 6, 7; „La casele din centru, *azi* la cei mai de pe margine": Mm 9; „Gang, împrumutat de la populaţia germană colonizată în sat şi în satele din jur": Tm 10, Bh 12; „Şatră": Mm 7; „Filigorie": Ar 7, Mm 8; „Frigorie": SM 3; Tinducă": Bh 4; „Antreu": Mm 4, 7, 9; „Verandă": Tm 1, Bh 4, 11, Mm 8, 9.

Caracteristici: „*Azi*, terasă, hol închis la intrare, mai avansat, de circa zece ani (1973), [ca] un foişor, închis cu geamlâc, cu trepte până la el": Bh 5; „Casa cu foişor; tipică pentru perioada *interbelică*": Bh 18; „Uneori, «târnaţ» cât ţine casa": Mm 6; „*Azi*, «şatră» deschisă": Mm 7.

Amplasare: Central. *În trecut*: „Rar": Tm 10, Ar 7, Bh 4, 12; „Dacă e tinda la mijloc": Mm 6, 7; „În dreptul tindei": Mm 9. *Azi, la fel*: Bh 18, Mm 8. *Azi*: Bh 5, 11; „Rar": Mm 4. **Lateral.** *În trecut*: Bh 4. *Azi, la fel*: „Cum e tinda": Mm 6, 8, 9. *Azi*: Bh 11.

Mod de construcţie

Baza

Pământ bătut. *În trecut*: Bh 12,18; „Rar": Mm 6-8. *Azi*: „Rar": Tm 1.

Podită cu scânduri. *În trecut*: „Rar": Ar 7, Mm 6, 7, 9. *Azi, la fel*: Bh 4, Mm 4. 8.

https://biblioteca-digitala.ro

Suprastructura

Acoperişul. O singură apă, în prelungirea acoperişului: *În trecut*: „Rar": Tm 10, Bh 12. *Azi*: Bh 4. **Două ape, fronton triunghiular**: *În trecut*: Ar 7, Bh 12, 18, Mm 4, 6-9. *Azi*: Bh 4. **Trei ape**: *În trecut*: „Rar": Mm 4. *Azi*: Bh 11.

Stâlpii de la faţadă. Doi stâlpi: *În trecut*: Tm 10, Ar 7, Bh 12, Mm 4, 6-9.

Balustrada. Din lemn: *În trecut*: Tm 10, Ar 7; „Scândură": Bh 12, 18, Mm 4; „Fundătură": Mm 7-9. **De zid**: Bh 11.

Geamlâcul. *Azi*: Bh 4, 11; „Rar": Mm 4.

Funcţionalitate

Se dormea. *În trecut*: Tm 10, Bh 11; „Laviţă fixă": Bh 12, Mm 4. *Azi*: „Rar": Tm 11.

Se lucra. *În trecut*: „Se punea războiul de ţesut": Tm 10, Mm 4, 7, 9; „Se torcea, se scărmăna": Mm 6, 7, 9; „Se dezghioca porumb": Mm 4, 6, 7. 9. „Clacă": Tm 10, Mm 6, 7, 9. *Azi, la fel*: „Clacă": Bh 11.

Se mânca (existau scaune, bănci, masă). *În trecut*: Tm 10, Ar 7, Mm 7-9. *Azi, la fel*: Bh 11.

Alte funcţii. *În trecut*: „Cântau lăutarii": Tm 10, Mm 6, 7, 9. *Azi, la fel*: „Cântau lăutarii": Bh 11.

MATERIALE ŞI TEHNICI DE CONSTRUCŢIE

TEMELIA ŞI TALPA

Terminologie: „Talpă": CS 1-6, Tm 11, Ar 2, 3, 9, 11, Bh 4, 12, 15, 17, Mm 5, 6, 9, SM 3, 6, 11, 12; „Tălpoi, tălpoaie": Tm 4, Ar 4, 14, 15; „Tălpoane": Tm 2, 12, SM 7; „Tălchi": Mm 2, 7; „Bulvani, bolvani, bâlvani": CS 3, 7, 8, 11, 12, 14, 15, Tm 1, 2, 8; „Strat": Mm 6, 7, 9, 11.

Liant pentru temelie: „Imală": CS 4, 11, 14, 15, Tm 1, 8, 12, Ar 4, 14; „Muruială": Ar 7; „Muruită": Mm 10; „Mortar": CS 4-6, 8, Tm 4, 9, Ar 8, Bh 7, 14, 16, 17, 19, Mm 1, 2; „Maltăr": CS 1, 4, Ar 4, 6, Bh 1, 5, 13, 16, 17, Mm 12; „Maltără": Bh 13, 17, SM 11; „Molter": Mm 13; „Mocirlă": Bh 14.

Alte elemente: „Ciuciuci": Tm 1; „Buciumi": Tm 11; „Tămăzlauă": Ar 12; „Boci": Mm 2, SM 12; „Piatră puturoasă": Mm 6; „Piatră lespedeasă": Mm 9; „Cioate": SM 7.

https://biblioteca-digitala.ro

Mod de construcţie, amplasare

Talpa. *În trecut*: „Se numea «bulvani, bâlvani»„: CS 3, 7, 8; „Era din lemn de stejar": CS 3, 5, 10 (şi azi), 11, 12, 15 (şi azi), Tm 4, 6, 12, Ar 2, 7, 12, 16, Bh 7, 10, 16, Mm 1, 2, 4-13, SM 2, 6, 7, 10, 13, 15, 16; „Talpa era din lemn de mesteacăn, adus de la munte, de la: Scărişoara, Prislop, Strâmba": CS 1; „Din lemn de stejar, mai rar din cireş, tei sălbatec": CS 2; „Grinzile pentru talpă erau din: fag, gorun, frăsinete, «costand» (castan), răchită, plop, brad etc": CS 4; „Din stejar, fag, cireş, plop, mai rar din salcie": CS 6; „Din lemn de gorun, dar şi de fag": CS 7; „Din trunchi rotund sau cioplit, numai la cele foarte vechi. Bâlvanii erau din «»ceroniu» (cer)": CS 8; „Bâme de fag": CS 9, 10, Bh 7, Mm 2, 8, SM 3, 16; „De gorun, fag, plop": CS 14; „«Bulvanul» (talpa) de gorun, frasin se aşeza pe temelie. În bulvan se fixau «căţeii» (pari verticali), printr-o «limbă». Deasupra căţeilor se punea «cununa»„: CS 15; „În trecut, bâme de stejar, salcie; cele lungi se numeau «bulvani», cele scurte – «pârcămaşi»„: Tm 1; „Bâme de stejar, cer, gâmiţă": Tm 2; „Bâme de stejar, rar de ulm": Tm 7; „Bulvani de stejar, carpen, jugastru, gorun, frasin": Tm 8; „Bâme de stejar, salcâm": Tm 11; „De gorun": Ar 3-6, 14, 15, 16, Bh 12, Mm 3, 6, 12, SM 3, 12; „De gorun, cireş": Bh 1; „Bâme de fag, frasin, brad": Bh 2; „De stejar, fag, salcie": Bh 4, 11; „Nu s-au construit şi nu se construiesc case cu talpă": Bh 5, 18, 19; „De stejar, brad, salcie, frasin": Bh 8; „Azi nu se mai fac case cu talpă": Bh 12; „Bâme de stejar, cer": Bh 16; „Exista un loc numit Stejerei, de unde se tăiau stejari pentru construcţii": Mm 4; „Se făceau şi din mesteacăn, dar mai rar": Mm 5; „În trecut «stratul» se făcea şi din bâme de brad cioplite; dimensiuni 50 cm/20 cm; azi mai mici": Mm 7; „Şi din bâme de brad, molid": Mm 8, 9 (rar), 11; „Când sunt toate încheiate se numeşte strat": Mm 9; „Se pun două rânduri de talpă": SM 3; „Şi bâme de salcie": SM 7, 15; „Bâme de stejar, fag, plop, mesteacăn, arin; azi şi de brad": SM 9. Secţiunea bâmelor: „Bâme rotunde": CS 3, Bh 7, 8 (rar), Mm 8, SM 3, 12 (rar); „Rar necioplite": Bh 2; „Bâme cioplite în două muchii": CS 14, Ar 12, Bh 2, 4, SM 2; „Grinzile pentru talpă sunt cioplite cu toporu' în patru «fieţe», iar pentru restul construcţiei în două muchii": CS 4; „Bâme cioplite în patru muchii": CS 1, 2, 5, 6, 8-13, Tm 1-4, 6, 11, 12, Ar 3-7, 12, 14-16, Bh 1, 7 (rar), 10, 11, 14, 16, Mm 1, 2, 4-7, 9-13, SM 2, 3, 6, 7, 10, 12, 13, 15, 16; „Cel mai adesea în patru muchii, dar şi în două": CS 7, Bh 8, Mm 13; „Bulvanul (talpa) era rotund sau cioplit în două ori în patru muchii, în funcţie de grosimea lemnului: CS 15; „În trei feţe": Bh 12; „În patru feţe": Bh 17.

Talpa se prelungea şi la prispă: CS 4, 5, 12, Tm 1, 11, Ar 5, 6, Bh 2, 7, 8, Mm 4, 9. **La faţadă**: CS 1, 14, Tm 7, 12, Ar 4, 12, 14, Bh 1, 10-12, 15, 17, Mm 1, 2, 5, 6, 11, 12, SM 6, 12 (rar); „La faţadă unde era tinda sau târnaţul": CS 3; „Nu la toate casele": CS 8; „La faţadă, dar foarte puţine aveau târnaţ": Tm 4; „La faţadă, dacă era târnaţ": Tm 6; „În perioda interbelică, când apare «cinda» (prispa) la faţadă": Tm 8; „Numai la târnaţ": Ar 8; „Lungă cât târnaţul": Ar 15. **Lateral:** Ar 3. La faţadă şi lateral: Ar 7 (în trecut), Mm 1, 2, 5, 8, 13, SM 7, 13, 15, 16 (rar). **Altfel**: „La toate patru colţurile, bâmele treceau cu aproximativ 25 cm": CS 7; „Pe toate laturile": Tm 2, Bh 4; „Azi pe toate laturile": Ar 7; „Cele mai multe case erau fără «prizmă» (prispă)": Mm 5; „Azi sunt fără prispă": Mm 6; „Pe trei laturi": Mm 10; „Lateral şi la spate": SM 3; „Talpă era numai la târnaţ": SM 11.

https://biblioteca-digitala.ro

Fără fundaţie. Casele se aşezau direct pe pământ: SM 10, 15; „Casele sunt fără talpă, direct pe pământ": CS 9, Ar 2, 9, 11, 13, 15, Bh 3, 5, SM 13 (rar, în trecut), 16.

Pe pietroaie mari la colţuri. *În trecut*: Ar 15, Bh 1, 2, 4, 7, 8, 11, Mm 4, 6, 8, SM 2, 6, 7, 9, 15, 16; „Talpa casei se aşeza pe bulvani – piatră de vână, scoasă din ţărmure (apă)": CS 3; „Am auzit din bătrâni că erau aşa": CS 6; „Se numeau «glonţi» şi erau bolovani mari de râu la colţuri": CS 7; „Cele vechi": Tm 1, 12; „Sub talpă se puneau bolovani de râu aduşi de pe vale; piatra s-a folosit dintotdeauna. Azi se utilizează şi piatră neregulată de carieră": Mm 5; „Se folosea piatră puturoasă, deoarece se poate crăpa": Mm 6; „Bolovani de râu, aduşi de pe vale; se puneau ca ouăle la fundaţie şi se umplea între bolovani": Mm 13; „La mijloc şi la colţuri sau roată sub tălpi se puneau bolovani de râu": SM 6, 12 (rar); „În trecut se puneau trei-patru pietroaie mari la colţuri": SM 13.

Pe pilaştri din piatră: Tm 2 (în trecut).

Pe popi din lemn: Tm 2, Bh 1 (rar), SM 2, 6, 15; „În trecut, toate erau pe «ciuciuci» – rădăcini, rug de salcie": Tm 1; „În trecut, la colţuri şi la mijloc se puneau «buciumi» (rădăcini) de salcâm, iar printre ei se aşeza piatră de carieră de la Şanariţa": Tm 11; „Numiţi «tămăstauă»„: Ar 12; „«Bocii» din lemn se pun până se umple cu piatră sub talpă": Mm 2; „Pe cioate de lemn": SM 7; „Pe boci din lemn": SM 12.

Cu fundaţie

Din pământ bătut. *În trecut*: Tm 5, 10, Bh 3, 6, 16; „La casele din pământ bătut": Tm 7, Ar 8, 9; „Se săpa un şanţ de 60-80 cm care se umplea cu pământ bătut": Ar 10; „Se fixau drugi în pământ, între care se bătea pământ": Ar 13.

Piatră: Tm 2, 3, 9, 13, Ar 2 (în trecut), 7 (în trecut), 10 (azi); „Piatră neregulată din cariera de la Strâmba şi bolovani din apa Bistrei. Dintotdeauna s-au făcut aşa": CS 1; „Piatră lată de mal, în formă de cărămidă şi piatră neregulată de carieră. Se fac aşa de 100 de ani": CS 2; „Dintotdeauna s-a folosit piatră adusă de pe apa Borlovei, a Sebeşului, a Slătişorii": CS 4; „Bolovani de râu sau piatră necioplită": CS 5, Ar 16, Bh 7, 17; „Din piatră neregulată de carieră; s-a folosit după 1927": CS 6; „Din piatră de râu sau din «pârgă» – un conglomerat de nisipuri, mai ales la colţuri, pentru că se făţuia uşor. Piatra de râu se bătea cu «şlegul» – baros mare": CS 7; „Fundament din piatră adusă de pe dealuri, cioplită neregulat": CS 8, Mm 10; „La 1900 temelia era din piatră": CS 9; „Bolovani de râu, piatră necioplită de carieră, tuf vulcanic": CS 10; „Piatră vânătă adusă de la Zbâg – un ogaş care aduce bolovani de piatră de la pădure": CS 11; „Bolovani de râu, aduşi de la Valea Rugiului şi Ohabiţa, s-au folosit întotdeauna": CS 12; „Din piatră neregulată de carieră": CS 13, Tm 6, 7, Ar 8, Bh 1 (azi), 11, Mm 3, 8, SM 6; „Piatră de pe coaste; şi azi": CS 14, SM 15; „În trecut – piatră vânătă, adusă de la Valea cu Piatră, Comoriştea, şi piatră cioplită neregulat; azi, cu piatră mare": CS 15; „În trecut erau case cu temelie din piatră cioplită neregulat": Tm 4, Bh 7, 18, SM 16; „La casele din bârne": Tm 7; „Piatră neregulată de carieră, adusă de la Surduc, Pârneaura, Cariere, Codru": Tm 8; „În trecut se folosea orice fel de piatră: lată de mal, neregulată de carieră etc, azi – piatră cioplită

https://biblioteca-digitala.ro

neregulat": Tm 12; „Din piatră lată de mal": Ar 3, 5, Bh 2 (în trecut), 10, Bh 14, Mm 12, SM 3; „Numită puturoasă" Mm 6; „Numită lespedeasă": Mm 9; „Piatră lată de mal sau cioplită neregulat; şi azi": Ar 4; „Piatră de râu sau neregulată de carieră": Ar 6; „Piatră de pe deal, necioplită sau cioplită neregulat": Ar 14; „Stâncă din deal sau neregulată de carieră": Ar 15; „În trecut – bolovani de râu": Bh 1, 8, 12, Mm 4, 6, 11, 12, SM 2, 3; 10, 12 (rar), 16; „Piatră neregulată de carieră adusă de la Cotiglet sau bolovani de râu": Bh 4; „În trecut piatră cioplită neregulat": Bh 10, 14, Mm 12, SM 3 (azi); „În trecut se utilizau bolovani de râu sau piatră lată de mal, iar azi – piatră cioplită neregulat": Bh 15; „Piatra provenea din cariera de la Cicărlău, de unde se tăia potrivit cu necesitatea de a umple şanţul de fundaţie": Mm 1; „Bolovani de râu, numiţi «bolovici», aduşi de la Codru' Odeşti": Mm 2; „Piatră lată de râu adusă de pe dealuri. La casele din bârne se fac picioare sau scaune din piatră pe care stă stratul": Mm 7; „În genere se făcea un şanţ în pământ, se umplea cu piatră, care se înălţa aproximativ 60 cm. Piatra se lua din «stani» de la Berchezoaia, din coastă, nu din Covici, de la râu; intrau circa doi stânjeni de bolovani. Alţii foloseau «ţoi» (un fel de cărămizi) de piatră de circa 50 cm/10 cm. Oricum, piatra s-a utilizat dintotdeauna": Mm 10. *Azi*: „Piatră cioplită neregulat": Bh 8; „Piatră şi lemn sau piatră şi cărămidă": Mm 11; „Orice fel de piatră": SM 7, 9; „Piatra s-a utilizat după 1920": SM 8; „După război": SM 9; „După 1916 s-a făcut fundaţie din piatră de munte sau piatră de carieră adusă de la Baia Mare, legată cu maltără": SM 11; „Temelie din piatră s-a făcut după primul război mondial": SM 12; În trecut – piatră de râu şi piatră lată de mal, în prezent – piatră lată de mal şi piatră neregulată de carieră": SM 13; „Piatra se foloseşte aproximativ de la începutul secolului al XX-lea": SM 16.

Cărămidă: Bh 19, Mm 8, SM 15; „Cam înainte de 1800, autorităţile militare au scutit timp de zece ani de impozite pe locuitorii de la graniţă, ce-şi construiau case «din material solid»„: CS 7; „După 1900": CS 9-11, Tm 13, Ar 9, Bh 16, 18; „Prin 1900 erau câteva case din cărămidă, care aveau şi fundaţia din cărămidă": Ar 10; „Se făcea şanţ. Încă de la 1900 se folosea cărămida, lipită cu «hoboarcă», luată din curte din «gropoi»; azi nu se mai foloseşte": Bh 13. „Din 1916 la casele din centru": Ar 13; „După 1918": Tm 1, 3, 11, SM 1; „Din 1920-1925": CS 2, Tm 5, SM 6, 8; „De prin 1930 a început să se facă fundaţie din cărămidă": Tm 10; „Se făcea din două-trei rânduri de cărămidă": Tm 13; „Un rând cărămidă, unul chirpici": Bh 5. *Azi*: Tm 5, SM 13; „După 1946": SM 11; „După 1955": SM 7; „După 1960": CS 6, Ar 2; „La casele din cărămidă şi temelia este din cărămidă": Tm 7; „Cărămidă nearsă": Bh 3; „Cărămidă albă": Mm 12; „Şi în trecut şi azi": SM 6.

Beton: Mm 2, SM 2; „De aproximativ 50 de ani": Bh 19; *Azi*: CS 1, 3-8, Tm 5, 8, 9, Ar 2, 3, 11, Bh 3, 5, 7, 10, 19, SM 6, 11, 15; „De trei-patru decenii": Tm 7, SM 10; „După 1940": Bh 2; „După 1945-1950": Tm 6, 11, Ar 3, 5, 6, 12, 13, Bh 4, 7, 16, Mm 3, 4, SM 6, 11; „Postbelic, după al doilea război mondial": Bh 13, Mm 1, SM 12; „După 1950-1955": Bh 1, Mm 6 (rar), SM 1, 8; „După 1960, centură de beton cu cărămidă": Ar 8; „De 25-30 de ani": Mm 10; „De prin 1960-'65": CS 7, 9, 10, Tm 2, 4, 10, Ar 2, 4, 7, 9, 15, Bh 6, 8, 11, 15, 17, 18, Mm 5, 9, 11, 12, SM 3, 4, 16; „De vreo 20 de ani": Bh 12, SM 9; „După 1965": SM 7; „După 1970-'75": CS 2, 6, 11-13, Tm 12, 13, Ar 10, Bh 5, Mm 7; „Piatră de pe coaste întărită cu beton; de opt-zece ani se foloseşte numai beton „: CS 14; „Fier beton": Tm 2; „Piatră de munte cu beton": Tm 3, 13; „Piatră şi beton": Tm 6, Ar 4, 14, Bh 12, Mm

https://biblioteca-digitala.ro

7, SM 3; „Ciment turnat între pietre, sau numai din beton": Bh 4; „Azi, beton amestecat cu piatră măruntă": Bh 8; „Azi şi blocuri expandate": Bh 17; „Recent": Mm 13, SM 13.

Adâncimea şi/sau înălţimea temeliei: „În pământ, şanţul de fundaţie se săpa până se dădea de piatră, iar deasupra pământului cam 50 cm": CS 1; „Cam 40 cm în pământ, până se ajungea la tărime": CS 2; „În pământ, şanţul se săpa de 30-80 cm, după teren": CS 3; „Se săpa şanţ cam de 30-40 cm sau de un meter": CS 4; „De 20-30 cm": CS 5, 11 (în trecut), Tm 8, Mm 1; „De 30-40 cm": CS 12; „De 50 cm": CS 6, Bh 15, Mm 3; „De 40-60 cm; azi până la 80 cm-1 m": CS 7; „De 10-60 cm, după teren": CS 8; „De 50–60 cm": CS 13, Tm 1, 2, Ar 4 (azi), 6, 8, Mm 12; „Azi – de 80 cm-1 m": CS 11, Tm 13, Bh 8; „În trecut de 20-30 cm; azi de 80 cm-1 m": CS 14, 15, Ar 15; „60-80-100 cm şi chiar 150 cm": Tm 2, Mm 11; „70-80 cm în trecut; 100-130 cm azi": Tm 4; „Un metru, în trecut şi azi": Tm 5, Ar 9, Bh 6, 11, 18, SM 1; „Azi de circa 80 cm": Tm 6, 9, Bh 10; „În trecut de 0,80 m-1 m în pământ şi de 20-30 cm de la nivelul solului în sus; azi de 1 m-1,5 m în pământ": Tm 7; „De 40-50 cm în trecut; de 60 cm azi": Tm 10; „De 0,50 – 0,60 m în trecut, de 1 m azi": Tm 11, Ar 5, 13, 14, Bh 1, Mm 6, 9; „De 30-40 cm în trecut; de 60 cm azi": Tm 12; „De 70-80 cm, să nu pătrundă gerul": Ar 2; „De 30 cm în trecut; de 1-2 m azi": Ar 4; „Nu se săpa şanţ": Ar 7, Bh 16; „La casele din pământ bătut se săpa temelie de un metru şi chiar mai mult": Ar 8; „De 60-80 cm". Ar 10; „Gropi pentru butucii din lemn de 0,70 m, iar pentru beton de 0,70-0,80 m": Ar 12; „De 10-15 cm în trecut, de 50 cm azi": Ar 16; „De 1 m.1,5 m": Bh 3; „De 30-40 cm până la 1 m": Bh 12; „De 50-60 cm deasupra şanţului": Bh 13; „De 60-70 cm în pământ şi de 50-60 cm în afară": Bh 14, Mm 1; „În trecut, de 40 cm, azi de 80-100 cm şi chiar 120 cm la casele noi": Bh 17; „În cazul locuinţelor din voiage, cât conturul construcţiei se săpa un şanţ, de circa 50 cm, cu interiorul netezit şi fundul bătut cu maiul, în care se aşezau patru-cinci rânduri de cărămidă arsă. În cazul pereţilor construiţi din tină «lăcruită», şanţul nu este necesar, tina clădindu-se destul de grosolan": Bh 19; „Înainte nu se săpa fundaţie; azi se sapă 50-80 cm": Mm 4; „Nu se făcea şanţ. De la nivelul solului, înălţimea era de jumătate de metru, iar în prezent de 1 m-1,50 m": Mm 5; „Adâncimea 50 cm-1m şi chiar 1,50 m, dacă terenul este slab, mlăştinos": Mm 7; „După înclinarea terenului: aproximativ 50 cm într-o parte; până la 1,50 m în partea opusă": Mm 13; „În trecut 1 m, azi – 1,50 m": SM 3; „Până la pământ adâncimea este de 0,30-1,20 m": SM 7; „Azi se sapă şanţ de 1 m-1,20 m, în care se pun piatră şi beton": SM 8; „Era de 0,80-1,50 şi chiar de 2 m": SM 9; „Se sapă un şanţ de 0,50 m, se umple cu prund": SM 13; „De 40-50 cm": SM 15; „De 0,50-1 m": SM 16.

Temelia se umple

Integral: Tm 5, 11, Ar 2, 3, 5, 7-9, 16, Bh 1, 6-8, 13, 16, 18, Mm 9, 12, SM 1, 4, 8, 12, 13 (rar), 16; „În trecut": CS 1, 4, 5, 7, 8, 10-13, Tm 1, 2-4, 8, 9, 13, Ar 10, 13-15, Bh 3, 11, 14, 17, 19, Mm 1-3, 5, 6, 8, 10, 11, 13, SM 3, 7, 9, 10, 15; „Uneori": CS 15; „La casele vechi": Tm 7; „La toată vatra casei; azi la fel": Bh 12; „În interiorul căşii, pe toată suprafaţa delimitată de pereţi se ridica nivelul soclului, cu circa 50 cm faţă de exterior, prin umplere cu pământ bătut cu maiul": Bh 19; „Cu pământ sau balastru": Mm 7; „Cu pământ bătut": SM 6.

Parţial: CS 6, 15 (uneori), Bh 4, SM 16 (rar); „Azi": CS 1, 5, 8, 11, 12, 14, Tm 7, 9, 13, Ar 10, Bh 3, 10, 19, Mm 1-3, 5, 10, SM 3, 13, 15; „Şi parţial": CS 15; „Rămâne gol numai sub încăperea unde se face podrumul": Ar 12; „Sub cămară sau sub şpais, la unii nu

https://biblioteca-digitala.ro

se umplea integral": Ar 14; „Mai ales sub tindă nu se umplea": Bh 15; „Se pune pământ, iar deasupra – piatră": Mm 4; „Unde îi convenea făcea pivniţa, cu boltă din piatră fără ciment; acolo ţinea baraboi (cartofi) sau mere": Mm 11; „Azi – sub o încăpere": Mm 12; Azi se amenajează şi pivniţă": SM 7; „Nu se umple deloc": SM 11.

Beci: „Beci se face la casele din cărămidă": Tm 1; „Uneori, sub şpais": Tm 3; „De câteva decenii nu se mai umple la încăperea dinspre grădină, unde se amenajază pivniţa": Tm 7; „Se face o cămară la care se coboară două-trei trepte": Tm 13; „Pivniţa o făceau în curte sau foloseau cămara": Ar 13; „La unele se face beci": Bh 5; „Azi sub una din camere sau chiar sub două nu se mai umple; se ţin acolo cartofii, zarzavaturile, sfecla, vinul, ţuica, dar beciul era aparte": Bh 14; „Azi, sub o treime a casei se face beci; puţine au soclu mic": Bh 17.

Liant pentru temelie

Temelie netencuită. *În trecut*: CS 4, 6, 10, Tm 6, 7, 9, 11, Ar 5, 6 (unele), 12, Bh 1, 4, 7, 8, 10, 12, 14, 15, Mm 1, 2, 6-8, 11-13, SM 3, 6, 10; „În porţiunea care intra în pământ nu se lega cu nimic": CS 1; „Mai rar": CS 7; „De obicei se vede cărămida": Tm 13; „În trecut temelia nu se lega cu nimic, deoarece este «pământ stătător": Mm 4; „Uneori, alteori se făcea lipitură": Mm 10; „La unele": SM 13.

Tencuită, lipită: Tm 2, 4, Ar 3, 9, Bh 4, 7, 15, Mm 1, SM 1 (azi), 11, 12, 15; *În trecut*: „Cu pământ": CS 2, 3, 6, 8, 10, 12, 13. Tm 1, 5, Ar 6, 8, 13, 14, 16, Bh 12, 13, Mm 6, 9, 11, SM 7, 13, 15, 16; „Cu tină": SM 3; „Cu pământ, apă şi pleavă": Bh 6, Mm 10; „Tină şi pleavă de grâu": Bh 10; „Cu pământ şi var": Bh 7; „În porţiunea de la suprafaţa pământului, cu pământ din deal ori cu malter de var de la cuptoarele din Strâmba şi Vucova": CS 1; „La unele": CS 2, 3; „Malter de imală – pământ galben, adus de pe apa Borlovei (acolo era satul la 1700), a Obrejii (islaz); de pe Colnic (spre ţarină) şi de pe Lac (la grajdul Bicilor)": CS 4; „Mai multe erau tencuite; se lua pământ dintr-un deal, de la marginea satului": CS 7; „Se dădeau două-trei straturi cu imală. Imală – pământ de la Râpă, mai galben, izolant. Şi azi la fel": CS 11; „Imală (pământ)": CS 14; Tm 12; „Imală, pământ adus din islaz, amestecat cu apă, frământat cu picioarele şi sapa, fără paie, deoarece altfel nu se prinde pe piatră": CS 15; „Pământ moale cu apă": Tm 8; „Imală, pământ galben, lipicios din râpă": Ar 4; „Cu muruială": Ar 7; „Lipită puţin «de faţă»„: Mm 5. *Azi*: CS 4-6, 8, 10, 11, Tm 6, 11, Ar 2, 10, Bh 3, 14, Mm 3, 5, 6, 9, 12; „Rar cu pământ, mai frecvent cu var, nisip şi apă": CS 2, Ar 17; „Mortar": CS 4-6, 8, Bh 7, 14; „Mortar cu ciment şi apă": Tm 4, 9, Bh 16, 19, Mm 1, 2; „Ciment, var şi apă": CS 3, 12, Bh 10, SM 11; „Nisip, var, ciment şi apă": CS 10, Tm 5, Ar 2, 12, Bh 8, SM 2, 12, 13, 16; „Var, nisip şi apă": CS 11, 13, 15, Tm 3, 8, 13, Ar 6, 8, 9, 15, Bh 5, 6, 17, 18, Mm 10; „Maltăr": Ar 4; „Cu var, nisip şi apă, dar numai cei înstăriţi în trecut; azi toţi îşi fac aşa": Bh 12; „Maltără din nisip, var şi apă": Bh 13"; „Se făcea mocirlă din pământ, cu care se făcea un strat de pământ; se lăsa o săptămână să se usuce": Bh 14; „Azi, maltărul se face şi din ciment, pietriş, nisip şi apă": Bh 17; „Ciment, balastru nisip şi apă": Mm 4; „Se dădeau două straturi, unul gros, muruit cu cinul, altul subţire din lut şi balegă de vite": Mm 10; „Cu ciment": Mm 11.

https://biblioteca-digitala.ro

Văruită: „Văruită în trecut,": CS 5, 6, Tm 4, 13, Ar 4 (rar), 9, 13, 15, Bh 11, 16 (rar); „În trecut şi azi": CS 15, Tm 2, 3, 8, 12, Ar 8, 10, Bh 15, SM 7, 13, 15; „Azi": Tm 5, Ar 2, 3, 12, Bh 6-8, 13, 14, 19, SM 1.

Dată cu culoare. *În trecut*: Tm 2, 4, 5, 12, Ar 2-4, 7, Bh 11; „Cu alb": CS 2, 10 „Vânăt sau galben în culoarea lutului": CS 15; „Cu galben, muruială": Ar 7; „Cu galben": Mm 11; „Negru": Bh 5, SM 7, 12; „Cu pământ negru de la pădure": Bh 10; „Gri": Bh 13 (în trecut); „Albastru": Ar 10, 13, Bh 1, 5, 15; „Albastru, după 1918": SM 3; „Albastru închis": SM 7. *Azi*: Ar 12, Bh 15, 18, 19, Mm 2, 6; „Dată cu diverse culori": CS 2, 5, 8, 10, 12; 14, Tm 5, 8, 9, 11, Bh 3, 10, 13, 16, 19, Mm 11; „Gri": Ar 7, 13, Bh 4, 5, 7, 12; „Galben închis": Ar 8, Mm 3; „Cărămiziu": Ar 7, Bh 4; „Ocru": Ar 9; „Roşu": Ar 7, Bh 1, 5, 6; „Roşu-brun": Ar 9; „Maron închis": Ar 14; „Verde": Tm 6, Ar 13; „Verde închis": Ar 3; „Decorată": Bh 10; „Când nu era lăsată în culoarea lutului cu care era lipită, temelia se colora cu chindruţ – cărbune în gri închis, negru": Mm 1; „Azi e mai închisă la culoare, dată cu chindruţ": Mm 5; „Mai întunecată: gri, negru": Mm 10; „Mai închisă şi cu ornamente": Mm 12, „Mai închisă": SM 1, 13, 15; „Azi cu mozaic negru, alb, galben, gri": SM 7; „Azi – culoarea cimentului": SM 11.

Cu rosturi. *Azi*: CS 2, 8, 15, Tm 6, 12, Ar 3-5, 8, 14, 15, Bh 3, 10, 14, 17, Mm 2, 11, SM 1, 3, 12; „Mai nou, de când se utilizează cimentul": CS 7; „Cu soclu sau rostuită": Tm 7; „La temelia din piatră": Bh 12; „Azi": Tm 12; „Azi şi decorată": SM 3.

PODEAUA

Materiale şi tehnici de construcţie

Pământ lipit. *În trecut*: CS 1-3, 6-14, 15; Tm 1, 3-7, 9-13, Ar 2-4, 6, 7, 9, 11-17, Bh 2-4, 6-8, 10-14, 16, 17, 19, Mm 1-13, SM 1-3, 6-13, 15; „Pământ amestecat cu nisip": Ar 8; „Vatră": CS 5, Ar 5, Bh 1; „Vatră goală": CS 4; „Pământ muruit": Tm 3, Ar 10; „Pământ cu pleavă de grâu, balegă de vită, apă": Tm 8; „Murluită cu lut galben, apoi ţipa nisip": Bh 5; „Vatră cu balegă de cal": Bh 15; „Balegă de cal cu noroi şi nisip deasupra": Bh 18; „Pământ lipit şi prunduit cu ciuru' de piele, cam la interval de o lună": Mm 10.

Cu scândură: Tm 11, Ar 11, Bh 1, 2, 4, 7, 17, SM 15; „Din perioada interbelică, cu scândură de fag, brad sau tei": CS 2; „De fag, brad, după 1900, mai ales la casele cu «pimniţă»„: CS 6; „În trecut rar, azi mai des": CS 7; „Rar în trecut, frecvent azi": Bh 12; „După primul război mondial": SM 8. *Azi*: CS 11, 13, 15, Bh 14, 16 (rar), 19, Mm 1, 2, 4, 6-8, SM 7, 10-12; „Pogele, mai nou, de 10-15 ani (raportat la 1980)": CS 9; „Mai nou, cu scândură de brad": Tm 5, 7, 8, 10, Ar 9, 12, Bh 6, 18, SM 2, 9, 13, 15; „Cele mai multe sunt podite": Mm 9.

Pavată cu cărămidă: „În dreptul vetrei": CS 10.

Pavată cu ţiglă: Tm 1, 7 (mai recent); „Numai cei mai bogaţi": Tm 11; „Încă de la 1900": SM 8.

https://biblioteca-digitala.ro

Parchet. *Azi*: Tm 13, Bh 5, Bh 14, SM 6.

Linoleum: Bh 5, Bh 14.

Altfel: „Azi, carton bituminat, vinilin”: Bh 14; „Azi pe târnaţ se pune piatră, beton”: SM 11.

PEREŢII

Terminologie

Materiale: „Chirpici”: CS 9, Ar 8, Bh 4, 5, 11, 14, SM 1 (azi), 6, 7, 12, 13, 15, 16; „Cărămidă crudă”: CS 2, 4, 7-9, 12, 14; „Văiug, văiugă, văioagă”: CS 5, Tm 2-4, 13, Ar 4, 5, 7, 9, 10, 13-15, 17, Bh 1, 6, 10, 12, 13, 15, 17-19, Mm 1, 2, SM 2, 4, 6, 11; „Văiog, voioagă”: Bh 3, 5, 16, 18, SM 9; „Văioaje”: Mm 5; „Chină (pământ)”: Bh 6; „Juguri”: Ar 8, 13, Bh 6; „Groşi”: Ar 4, 14, 15; „Lodbe, lotbe”: Tm 5, Ar 5, 16, Mm 10; „Bolţari”: Ar 6, 14, Mm 6, 7, 9, 12 (rar).

Denumirea pereţilor: „Din garduri”: Bh 1; „Pereţi mlăturaţi”: Bh 14; „Pereţi muruiţi”: CS 12, Mm 5, SM 3; „Pereţi văcăliţi”: Ar 6, Bh 12, 15, SM 3; „Case măltărite”: Tm 1; „Case plevuite”: Tm 1.

Stâlpi: CS 2, 3, 5, Ar 2, 3, 5, 7, 12, 16, Bh 7, 8, 12, 14, Mm 1, 2, SM 2, 9, 13, 15, 16; „Furci”: SM 3, 9, 10; „Căţei (amnari)”: CS 2-6, 8, 10, 12, 13, 15, Tm 1, 2, 4, 7, 8, 11, 12, Ar 4, 5, 8, Bh 1, Mm 11; „Pari”: Ar 6, 8, Bh 1, Mm 9; „Popi”: CS 7; „Potici”: SM 7; „Giereci”: CS 11; „Şoşi, şeşi, şefi”: Ar 3, 4, 12, 14, Bh 1, 2, 12, 15, Mm 1-3, 5, SM 6, 12, 15; „Şehi”: SM 6; „Cioşi”: Ar 5; „Usciori, uşori”: Ar 6, 15, Mm 6, 11; „Chituşi”: Mm 2; „Şaranţi”: Bh 8, Mm 4, 6, 7, 9, 12; „Şaranc”: SM 3; „Ştimţi”: SM 4.

Liant pentru pereţi: „Imală”: CS 3-5, 7, 11, 15, Tm 8, 12, Ar 4; „Mortar”: CS 2, 6, 10, 15, Tm 3, 5, 10, 12, 13, Ar 2, 11-14, Bh 2, 4, 8, 12, 16, SM 2, 7, 12; „Maltăr”: CS 5, 8, 11, 14, Tm 1, 2, 4, 6-9, 11, Ar 3, 5, 7-9, Bh 8, 12, 14, 15, 18, 19, Mm 4, 9; „Maltără”: Bh 17; „Măltăreală”: CS 7, Bh 5; „Murluială”: Bh 10; „Mirăială, muruială”: Bh 17, Mm 10, SM 16; „Văcăluială”: CS 9, Ar 4; „Mociră”: Mm 13; „Tină lăcruită”: Bh 19, SM 11.

Casă cu pereţi din „lotbe”, com. Remetea Chioarului, jud. Maramureş. (Maria Elena Enăchescu)

https://biblioteca-digitala.ro

Alte elemente: „Cercuială": CS 3, 8, Bh 7, 12, Ar 15, 16, Bh 2, 12, Mm 12; „Cercărie": Tm 3; „Şercuială": CS 9; „Cepuială": Mm 9; „Purici": CS 6, 7, Tm 7, Ar 15, Mm 7; „Pene": CS 7, 9; „Pupăză": Tm 2; „Pocie": CS 1; „Şipci": CS 8, 14, Tm 2, Ar 16, Bh 2, 7, 8, 11, 12, 17, 19; Mm 1, 3, SM 9, 12; „Lăteţi": CS 15; „Leţuri": Mm 13, SM 6; „Şpăţuică": Ar 4; „Tischie": Ar 8; „Crestături": CS 1, 2, 15, Tm 2, 7, Ar 3, 4, 16, Bh 2, 7, 8, 12, SM 6, 7, 12, 13; „Cresturi, crestuli": Bh 10; „Ţincuşi": Mm 10; „Leşnucă": Mm 13; „Cune, cuni": CS 3, 4, 6, Mm 10; „Melci": CS 1.

Mod de construcţie, materiale şi tehnici

Lemn

Pereţi din împletituri de nuiele. „Lipite": Bh 7, SM 10, 11, 13 (rar), 15 (rar); „A fost una singură, demolată prin 1920": CS 2; „Nuiele «încrăjite» şi lipite cu «imală», dar numai la cei mai săraci, cum ar fi: moşu' Potoaşu, moşu' Giurfu sau la ţigani „: CS 3; „Numai la plevărie": Tm 1; „Nuiele susţinute de stâlpi înfipţi în talpă": Ar 2, 3; „Se puneau nuiele împletite, lipite între pământ şi o centură": Ar 2; „Stâlpi înfipţi în talpă sau direct în pământ": Ar 3; „În trecut, din nuiuele de mesteacăn, de fag": Bh 1; „Împleteau nuiele şi băga boţ de tină între nuiele; pământul era bătut cu maiul, dar devenea aşa de tare că şi dacă dădeai cu securea nu cădea": Bh 5; „Puţine": Bh 12; „Un rând din nuiele de gorun, carpen, răchită, spini, împletite şi rânduri de pământ bătut cu maiul şi iar un rând de nuiele legate la colţuri": Bh 13; „Înainte de 1900": Bh 15; „Erau doar două-trei case aşa, la cei mai săraci": Mm 4; „Am auzit că se făceau case din nuiele împletite. La noi un singur om avea o poiată, dar a spart-o că nu avea nici uşă": Mm 6; „Nuiele de răchită sau din tufă de alun, lipite cu maltăr de pământ, dar la cei foarte săraci. Nuielele se fixau pe pari înfipţi în găuri făcute cu sfredelul în talpă": Mm 9; „Din nuiele împletite, lipite, fixate peste furci bătute în pământ, dar demult şi destul de rar": SM 9, 10.

Bârne: Ar 2, SM 7 (rar), 16 (rar). *În trecut*: „Case «cioplite şi încheiate», din bârne de brad, fag, mesteacăn, cu capetele tăiate sau nu": CS 1; „Bârne de stejar, foarte rar de cireş": CS 2; „Bârne de gorun": CS 3, Bh 10, 12, Ar 5, 14; „Bâte din lemne de alun. Dacă erau mai groase se numeau fosâni sau toble. Case din bârne nu se mai fac încă de la 1900": CS 4; „Bârne din diferite esenţe": CS 5; „Bârne de stejar, fag, cireş, plop, salcâm": CS 6; „Din bârne de tei, frasin, carpen, jugastru.": CS 8; „De fag": CS 7, 9, Bh 11, 17, Mm 2, 3, 6, 8, SM 3, 6, 7 (rar), 9; „Din bârne de stejar şi brad": CS 10, Mm 9, 10, SM 6; „Din bârne de stejar": CS 11, 15, Tm 6, 12, Ar 6, 12, 16, Bh 11, 15, 16 (rar), Mm 1, 2, 6, 7, 12, SM 2, 7 (rar), 12; „Bârne de stejar, lemnul fiind adus din pădurile Gorgana, Ruchet, Purcăreţ": CS 12; „Bârne de stejar, gorun": CS 13, 14, Ar 3; „Bârne de stejar, salcâm": Tm 1; „Bârne de stejar, fag, cer, gârniţă": Tm 2; „Bârne de stejar, plop": Tm 4; „Bârne de stejar; rar pereţii perimetrului se umpleau, între «căţei», cu bârne de ulm, despicate şi, mai rar, cu bârne de salcâm": Tm 7; „Bârne de stejar, tei, carpen, jugastru, frasin, cu capetele lungi netăiate": Tm 8; „Bârne de stejar, gârniţă, cer; erau păduri multe": Tm 11; „Cele mai vechi case erau din bârne de stejar, cu capetele lungi (netăiate), numite groşi. Oblic, în partea de jos a peretelui se puneau nişte lemne care formau un triunghi între tălpoaie şi «căţel»; Se numea şpăţuică": Ar 4; „În 1886 şi 1892 satul a ars, rămânând numai 12 case": Ar 5; „Bârne de

https://biblioteca-digitala.ro

stejar, de brad, dar erau foarte puţine case; bârnele erau folosite numai pentru anexe": Ar 8; „Bârne de stejar, fag, gorun": Ar 15; „Bârne de fag, brad": Bh 2, Mm 12; „Bârne de stejar, fag, salcâm, plop": Bh 4; „Nu se făceau case din bârne, deoarece de la o vreme, cam de la 1900, nu prea au mai fost păduri": Bh 5; „Bârne de stejar, fag, cer": Bh 7; „Bârne de: brad, stejar, salcâm, mesteacăn, plop": Bh 8; „Azi nu se mai fac locuinţe din bârne": Bh 12; „Nu au existat case din lemn sub nici o formă": Bh 18; „Chituşi – stâlpii prispei": Mm 2; „Frecvent se foloseau bârne de stejar, aduse din pădurea urbarială a grofului şi din pădurile «domnarilor» Török şi Neamţu. Intrau 6-7 «cubici» (metri cubi) la o casă. Cam până prin anii '30 erau numai case din lemn. Rar – bârne de mesteacăn": Mm 5; „Aveam pădurea noastră cu stejari uriaşi la Mociru Rozini şi pe Dumbravă": Mm 6; „Şi azi se fac case din bârne": Mm 7; „De brad": Mm 11, SM 7 (rar); „Bârne de stejar, brad, fag, mesteacăn, arin, cireş": Mm 13; „În trecut se făceau şi case din furci înfipte direct în pământ, cu fâşii late din lemn crăpat": SM 3; „Fâşii late din lemn de stejar, fag, crăpate – la şuri": SM 13, 15; „Bârne de arin": SM 16.

Secţiunea bârnelor

Rotunde: CS 2, 8-11, 13, 15, Bh 2, 4, 7, 8, 10 (rar), 11, 15, 16, Mm 6-9 (în trecut), 11, 12 (rar), SM 3, 9, 12, 16; „Înainte erau rotunde; azi mai sunt doar două case din bârne rotunde": CS 6; „Rotunde, dar numai la «colibi» – sălaşe": CS 7; „Uneori bârna rotundă se despica în două": Tm 2; „Rotunde, cu capetele lungi": Ar 3; „Uneori bârnele erau doar «belite» (curăţate) de coajă": Ar 6; „Cele rotunde foarte groase se numeau groşi. Capetele erau fie netăiate, fie tăiate": Ar 14; „Rotunde, cu capetele netăiate sau tăiate; se numeau groşi": Ar 15; „Pereţii se făceau din lemne rotunde, întrebuinţându-se numai inima lemnului, deoarece este mai tare": Mm 7.

Jumătăţi de bârne rotunde: Bh 2, 8, 10, 16, Mm 6, 9, 11, 12 (rar), SM 2, 3, 16 (rar); „Bârne despicate în două cercuri (jumătăţi)": CS 4; „Rotunde, întregi sau secţionate pe jumătate, cu capetele lungi netăiate": CS 14; „Bârne crăpate în două cu firezu' (fierăstrău)": Mm 4.

Bârne cioplite în patru muchii: CS 1-4, 10, 15, Tm 2, 6-8, 12, Ar 6, 14, Bh 4, 8, 11, Mm 3, 5-7, 9-11, 13, SM 2, 6, 7, 12, 13; „Mai nou": CS 7; „În perioada interbelică": Bh 2; „Mai nou, casele s-au făcut din bârne cioplite, cu capetele tăiate; se pare că sub influenţa celor din Şteyerdorf, deoarece mai este numită şi îmbinare şteierească": CS 9; „Bârne foarte late numite lodbe": Ar 5; „Bârne late, numite lodbe": Ar 16; „Fâşii late din lemn crăpat, cu şoşi groşi şi pari subţiri": Bh 1; „Bârne late": Bh 17, SM 7; „Bârne late din lemn crăpat, după 1914": Mm 3; „Unele bârne se ciopleau numai pe lat": Mm 6; „Bârne late": SM 2; „Bârne între şeşi sau şehi. Peste bârne se puneau şeşi plecaţi (oblici)": SM 6; „Bârne late": SM 12.

Altfel: „Cioplite numai în exterior, în interior rămâneau rotunde. Se făceau şi case din bârne late, tăiate la gater": Bh 12; „Erau sparte, crăpate neregulat": Tm 11.

https://biblioteca-digitala.ro

Fixarea bârnelor

În cuie: „Bârnele sunt fixate între ele prin cuie mari de lemn": CS 8, 11, 14, 15, Tm 6, 8, Ar 4, 6, 7, 14, 15, Bh 7, 8, 10, 15, Mm 6, 7, 9-13, SM 3, 7, 13, 15; „Numite melci": CS 1; „Numite cune": CS 3, 4; „Cuni din frasin": CS 6; „Numite cepuri, folosite mai ales la casele din crăpături": Mm 4; „În cazul în care bârnele aveau lungimea de 4-5 m, se consolidau cu un cui bătut în grindă": CS 10.

Cu stâlpi la colţuri şi din loc în loc: CS 2, 3, 5, Ar 5, 7, 12, 16, Bh 7, 12, Mm 1, 2, SM 2, 9, 13, 15, 16; „Numiţi căţei": CS 4, 6, 9, 10, 12, Tm 1, 7, 8, 12, Ar 4; „Numiţi usciori": Ar 6, 15, Mm 6; „Numiţi şaranţi": Bh 8, Mm 4, 6, 7, 9; „Din 4 în 4 m se puneau stâlpi, numiţi popi": CS 7; „Numai pentru înădirea bârnelor, numiţi căţei, fixaţi în bâlvani – talpa casei în ţopi cu «pive»„: CS 8; „Căţeii se puneau cam la 3-4 m": CS 9; „Gierecu' se băga în «bolvan», ţopuit cu dalta de fier; în gierec se băgau bârnele cu ţop (cep)": CS 11; „Şi la colţuri": CS 12; „Din metru în metru": Tm 2, 11; „Între căţei se puneau bârne scurte": Tm 11; „La colţuri, bârnele se încheiau în şoşi": Ar 14; „Mai erau case cu uşori şi bârne în căţei; azi – mai frecvent": Mm 11; „Tăiate cu firezu', mai rar netăiate": Mm 12; „Stâlpi la colţuri şi din loc în loc, numiţi şeşi, şehi": SM 6;."Numiţi potici": SM 7; „Şoşi la colţuri": SM 12.

Lemn şi pământ (paiantă): Ar 7, Bh 1, SM 11.

Îmbinarea bârnelor (sau a paiantelor) la colţuri

Terminologie: „Cruce" CS 5, 9, 15; „Crestătură": Ar 4, SM 6; „Cleştare": CS 1, 3; „Cleşteie"; CS 13, Tm 1, 8; „Cheie": CS 2, 5, 11; „Cheotoare, cheutoare, chiotoare, chetoare": Tm 2, 4, 7, 12, Ar 2, 12, 15, 16, Bh 1, 7, 8, 12, 15, Mm 1, 3, 5, 8, 11-13, SM 3, 16; „Cheotoare românească": CS 1, Bh 4, Mm 6; „Cheotoare rotundă, bătrânească": Bh 4, 11, Mm 9; „Ciotoare": Ar 5; „Încheiate, închetorate": CS 8, Ar 6, Mm 13; „Îmbucate": Mm 9; „Bârneşte": Mm 4; „Cheutorată româneşte sau drept": Mm 4; „În cheotoare nemţească": Mm 6, 9; „În melci": CS 1; „Închetorate": Ar 6; „Teutori": SM 2; „În obleţi": Ar 3; „În căţei cu bureţi": CS 4; „În căţei cu vijluitură": Tm 2, 6, 11; „În muşcătură": Bh 15; „În ţopuri (amnari)": CS 6; „În ţopi cu pive": CS 8; „În scrivală sau în crestătură": CS 7; „În coadă de rândunică": CS 7, Ar 5, Bh 7, 8, 17, Mm 6, 7, 9, 11, 12 (mai nou), SM 9; „În ştaieriu.": CS 10; „Tăuşeşte": Mm 13.

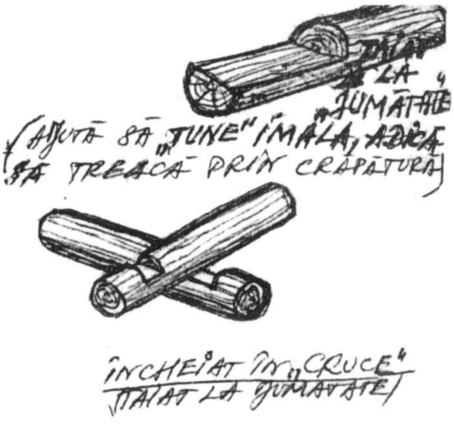

Încheierea bârnelor (detaliu).
Com. Vărădaia, jud. Caraş-Severin
(Maria Elena Enăchescu)

https://biblioteca-digitala.ro

Mod de realizare: „Bârnele sunt fixate între ele în cuie de lemn": Tm 4, Bh 4, 8; „La colțuri cu capetele lungi, netăiate": CS 2, 3, 5, 7, 8, 15, Bh 10, 11; „Cu capetele tăiate": Bh 8, 12, SM 6, 7; „Dacă bârnele aveau capetele netăiate se numeau bureți, dacă le aveau tăiate drept se numeau cățăi": CS 4; „În coadă de rândunică erau puține": CS 7, Ar 5, Bh 7, 8; „În cruce, cu capetele netăiate – sistem mai vechi; tăiate – sistem mai nou": CS 9; „La colțuri, bârnele se încheiau în cleşteie, iar între ele, din loc în loc – în căței (amnari)": CS 13, Tm 1; „La colțuri în cheotori, din loc în loc – în căței. Uneori între căței şi tălpoi se pun nişte «labe» oblice, pentru susținere": Tm 4; „Cățelul se vijluia, prin dăltuirea unui şanț. Capetele bârnelor se ciopleau pe patru muchii, latura având la îmbinare 15 cm": Tm 11; „Cu capetele lungi sau tăiate": Tm 12, Mm 11, 13; „Bârnele erau închetorate la colțuri şi fixate în «uşori»„: Ar 6; „Şoşii erau atât la colțurile caselor, cât şi din loc în loc. Această tehnică cunoaşte o răspândire mai mare în special între cele două războaie mondiale": Bh 2; „Bârne orizontale cu capetele tăiate; din bârne puse vertical se făceau numai casele cu caracter provizoriu sau colibele de la păşune": Bh 4; „Case cu stâlpi la colțuri sau din loc în loc se construiau mai ales în perioada interbelică": Bh 8; „Dacă lemnul era mai subțire, încheietura era rotundă, dacă era mai gros, încheietura era dreaptă": Bh 10; „Cu capetele tăiate sau nu, încheiate le colțuri în «muşcătură», iar la mijloc în şoşi": Bh 15; „Drepte sau în coadă de rândunică": Bh 17; „Mai nou în şeşi cu jghiab sau bârnițe între şeşi": Mm 1; „La colțuri se îmbinau în cheotori, cu capetele netăiate, iar la uşi şi ferestre – în şeşi. Şeşi se puneau şi din loc în loc": Mm 5; „La cheotoarea românească capetele rămân lungi, netăiate; la cheotoarea nemțească tăietura nu se face drept, ci oblic, asemănătoare cu coada de rândunică; coada de rândunică se foloseşte, de obicei, numai la «strat» – bârna de la temelie": Mm 6; „Bârnele se încheiau: tăiate drept – la strat; cu capetele netăiate sau în coadă de rândunică la restul pereților": Mm 7; „În genere bârnele erau tăiate drept la colțuri şi lipite, alteori erau aparente": Mm 10; „Tăuțeşte – cu capetele tăiate": Mm 13; „Cu capetele lungi netăiate": SM 2, 3; „Cu capetele netăiate – la bârnele rotunde, cu capetele tăiate – la bârnele cioplite": SM 12; „Cu capetele tăiate": SM 15.

Pământ

Pereți din pământ bătut. *În trecut*: Tm 3, 5 (azi rar), 9, 10, Ar 2, 11, 14 (rar), 17, Bh 5, SM 1, 2, 7, 10; „Între scânduri se bătea pământ amestecat cu apă şi paie de grâu, adică imală, dar mai mult la casele din Petrilova": CS 11; „În trecut, pământ amestecat cu paie de secară şi bătut cu maiul": Tm 2; „Case din pământ amestecat cu puțină pleavă, bătut cu maiul între cofraje de scândură; la colțuri se puneau crăci de ulm, stejar sau numai spini şi nuiele groase de salcie, «pentru a lega mai bine»„: Tm 7; „Erau foarte vechi şi doar câteva case din pământ bătut; se băteau spini în pământ, se umpleau cu pământ": Tm 11; „Se punea un rând de pământ, apoi un rând de paie": Tm 13; „Pământ bătut, amestecat cu paie": Ar 2; „Un rând pământ, unul mărăcini, iar pământ, iar rădăcini, până sus": Ar 3; „Construcția caselor începea primăvara, când pământul nu mai era înghețat. Se săpa la un metru adâncime sau chiar mai mult; se scotea pământul, care apoi se aşeza la loc; se bătea cu maiul din lemn. Se puneau şase pari, între care se fixau două scânduri; între ele se înfunda pământ, care se bătea cu maiul. Se presăra şi pleavă de grâu, ca să nu se prindă pământul de mai. Pe partea interioară a scândurilor se fixa «tischia» (băț lung de 1,5 m, gros ca mâna), pentru ca pământul să nu se prindă de scânduri. Apoi scândurile se ridicau

https://biblioteca-digitala.ro

şi se repeta operaţia până se termina peretele. La bază zidul avea grosimea de 60-70 cm; era egal cu două «şucuri» – unitate de suprafaţă, având aproximativ 31,5 cm. Sus zidul avea o grosime de 50 cm (= 1,5 şucuri). Porţiunile de pământ puse între scânduri se numeau juguri; se urca cu ele până sus. La colţurile casei se puneau ramuri de viţă de vie tăiate toamna, pentru a lega mai bine pământul din ziduri": Ar 8; „Din pământ curat, peste care se presăra pleavă, din 60 în 60 cm, iar la colţuri se puneau nuiele, legate între ele": Ar 10; „Pământ amestecat cu pleavă şi balegă de cal, dar numai în trecut": Bh 12; „Din metru în metru se băteau stâlpi, pe care se fixa cofragul; în el se bătea pământul amestecat cu paie şi coarde de viţă. La sfârşit pereţii erau «mlăturaţi» şi se înfunda golul rămas": Bh 14; „Se făceau din tină «lăcruită» – pământ galben amestecat cu pleavă de grâu şi apă, aşa cum îşi fac rândunelele cuibul. Tina era clădită destul de grosolan. După ce se usca, pereţii interiori şi exteriori se îndreptau cu sapa, îndepărtându-se surplusurile": Bh 19; „Pământ amestecat cu pleavă şi bătut cu bătătorul": SM 11.

Chirpici: CS 9, Bh 4, 11, SM 1 (azi), 7, 12, 15, 16; „Foarte rar din cărămidă crudă": CS 2; „Din cărămidă crudă, făcută de ţigani direct la locurile unde era pământ galben; se făcea numai în «la foc» sau cămara, restul fiind din lemn": CS 4; „Umplutură de cărămidă crudă, dar numai la pereţii «primezi», despărţitori între încăperi, unde erau cuptoarele": CS 7; „Cărămidă crudă, de prin 1912, dar au existat în paralel cu cele din bârne, până în zilele noastre": CS 8; „Cărămida crudă s-a utilizat după 1905-1906. Pământul se amesteca cu paie şi pleavă": CS 12; „Case din cărămidă crudă s-au făcut concomitent cu casele din bârne, dar erau mai scumpe": CS 14; „Chirpiciul – folosit după 1945": Ar 8; „După 1950 şi în prezent": Bh 14; „Numai din anii '58-'60": Mm 13; „Chirpiciul a fost folosit, în special în perioada interbelică": SM 7; „Din 1918": SM 8.

Văiugă: Tm 2-4, Ar 4 şi 5 (foarte rar), 7 şi 9 (în trecut), 15, 17, Bh 10 (în trecut), 12 (rar), 13, 18, SM 2, 6, 9, 11, 13; „Astăzi se pune un rând de văiugă, unul de cărămidă": Tm 13; „Din pământ amestecat cu pleavă, fără balegă se făceau cărămizi cam de 20 cm": Ar 10, 17; „După 1918; la colţuri se punea salcă": Ar 13; „La câte o casă se combina cărămidă cu văiug. La casele din văiug, pământul se amesteca cu paie, pleavă": Ar 14; „Văioagă mică, după 1955": Bh 1; „În trecut, văiog": Bh 3, 16 (rar); „Voioage, din 1920": Bh 5; „Văiug bătut între juguri": Bh 6; „Astăzi la faţadă se face umplutură din văiugă şi stejar": Bh 15; „Văioagă – cărămizi de 28-32 cm/14-16 cm/7-8 cm": Bh 17; „Voiagele se fac din tină «lăcruită» – amestec de pământ galben cu pleavă de grâu şi apă, pus în forme de scândură": Bh 19; „Lut de pădure cu pleavă, paie, apă şi pus în forme de scândură. Se făceau cărămizi de 32/16 cm cre se uscau la soare": Mm 1; „Din perioada interbelică": Mm 2; „Văioaje se întrebuinţează de prin 1930-'40": Mm 5; „După primul război mondial": SM 4.

Vălătuci din pământ amestecaţi cu paie: SM 10, 11.

Piatră: Bh 7 (rar); „Foarte puţine, de exemplu, la Păsărie, stricată de foarte multă vreme": CS 4; „Rar, deoarece piatra de râu asuda şi nu era preferată. Se mai utiliza piatră neregulată de carieră, iar la colţuri şi la treptele de sus – piatră cioplită. Se tencuiau mai mult în interior": CS 6; „Din piatră de râu sau neregulată de carieră. Se fac aşa cam de 100 de ani. De prin 1950 şi din tuf vulcanic. În interior se tencuiesc „: CS 7; „Din piatră

https://biblioteca-digitala.ro

neregulată de carieră, piatră cioplită, tuf vulcanic, tencuită cu văcăluială": CS 9; „În trecut; primele case din piatră s-au făcut înaintea primului război mondial, dar nu se mai fac": CS 14; „În trecut, piatră neregulată de carieră": CS 15; „Rar, cu pereți din piatră neregulată de carieră sau piatră cioplită (azi)": Bh 2, 8; „Aici nu se folosea; numai în satul Tomnatec, la români se folosea calcarul pentru case": Bh 17; „Erau numai două-trei case cu pereți din piatră: a lui Ştefan a lui Andraş, a lui Pătru a lui Nicoară, a lui Pop Jusului Soreiu, care nu au avut lemn; şi-au făcut şi grajdurile din piatră puturoasă, în felii. Consiliul popular este din piatră de râpă, legată cu mortar de pământ": Mm 6; „De prin 1920": Mm 12; „Numai la grajduri": SM 7; „Demult, dar erau doar câteva case": SM 9; „După 1945": SM 11; „Din piatră neregulată de carieră amestecată cu cărămidă": SM 13.

Cărămidă: CS 7, Bh 17.

Primele case din cărămidă: „Au apărut înainte de 1900": CS 2, Tm 13, Ar 3; „Înainte de 1900 era un singur birt din cărămidă, la cârciumari": Tm 1; „Înainte de 1900, numai la cei bogați": Tm 3, 7; „Înainte de 1900 erau numai câteva": Ar 14; „În jurul anului 1900": Ar 11, Bh 13; „La 1900, dar sporadic": Ar 17; „A fost fabrică de cărămidă încă înainte de 1900, dar mai mult au început să se facă după 1910": Tm 11; „La 1900 era numai casa grofului şi la oameni mai bogați": Ar 13; „După 1900": CS 10; „După 1900 a fost un mare incendiu şi de atunci casele se fac numai din cărămidă": Tm 4; „La începutul secolului al XX-lea": SM 2; „De prin 1912": SM 13; „De prin 1910-1920, la cei mai înstăriți": Tm 10; „După 1920": CS 9, Tm 3, 5, 6, Bh 4, SM 1, 8; „Prin 1920 era numai conacul": Ar 10; „Primele case din cărămidă s-au construit prin 1925, prin spargerea conacelor boiereşti": Ar 12; „Au apărut în perioada interbelică, dar erau rare": CS 1, 5, 13; „În perioada interbelică": CS 12, Tm 9, SM 7; „Prima casă din cărămidă a fost construită în 1930": Tm 1; „După 1930 erau numai câteva": Tm 12, Ar 8; „După 1930": Ar 15, 16, Mm 6, SM 15; „După 1930; erau calupi mari albi şi roşii": Ar 5; „De circa 100 de ani, dar sporadic; în perioada interbelică devin frecvente": Bh 19; „După 1934": SM 11. *Azi*: Tm 3, 5, 6; „După 1944, dar şi azi sunt foarte puține, deoarece oamenii consideră că nu sunt sănătoase": Mm 9; „După 1945-1950": CS 6, Ar 3, 6, 7, 10, Bh 2, 6, 11, 12, 16, Mm 2, 3, 8, SM 12; „Sunt destul de multe, cam 18% din total": CS 7; „Postbelic": Mm 5; „După 1955": Bh 1, 18, SM 3; „După 1960": CS 11, Tm 2, Ar 2, 4, 8, Bh 5, 7, 8, 15, Mm 1, 4, 10-13, SM 4, 6, 12, 16; „După 1960 oamenii au început să-şi facă masiv din cărămidă": Tm 7, Ar 14; „După 1970": Ar 9, Bh 10, Mm 7, SM 10.

Cărămidă în combinație cu alte materiale: „Şi pentru case şi pentru anexe, dar rar": CS 7; „Astăzi se pune un rând de cărămidă, un rând de văiugă; după fiecare rând de văiugă se bate un rând de cercăraie": Tm 3; „Un rând din cărămidă, unul din chirpici": Bh 5; „Cărămidă şi chirpici": Bh 14; „Azi se fac case din rânduri de cărămidă şi piatră": SM 10; „Cărmidă şi chirpici": SM 13.

Cimentul utilizat în construcții. *În trecut*: „La temelie a început să se folosească încă de prin 1915-1920": SM 4; „După 1920, la pardoseli": SM 11; „Din 1920-1925": Tm 5, 6, 10, 13, Bh 4, SM 1; „După 1930": Ar 2, 5, SM 13; „În perioada interbelică": CS 15, Tm 9, Bh 13. *Azi*: „A început în perioada postbelică": CS 1; „Prin 1940-1950": Tm 7, Ar 3,

https://biblioteca-digitala.ro

11-15, Bh 16, Mm 3, SM 8, 10; „Din 1950; a fost fabrică de ţiment în Gurahonţ": Ar 6; „După 1950, dar utilizat numai la finisaje": Ar 9; „După 1950-'55": CS 9, Tm 1, 2, 12, Ar 8, 14, Bh 1, 2, 5, 11, 12, Mm 4, SM 2; „Mai ales postbelic": Bh 13; „După 1955, dar numai la cei cu bani grei": Bh 14; „De 25 de ani, dar la început numai pentru legătură": Mm 8; „După 1960": CS 13, 14, Ar 4, 7, 8, Bh 7, 8, 15, 17, Mm 7, 11-13, SM 7, 12; „De 20 ani (raportat la 1980)": CS 2, 11, 14, Tm 8, Ar 17, Bh 3, Mm 1, 2, 10, SM 6, 16; „Între 1960-1970": Ar 2, 16; „După 1970": CS 8, SM 15; „Recent": CS 3; „De 10-15 ani": CS 4, 7, 15, Bh 10; „Bolţari, după 1970": Mm 4, 6.

Betonul folosit pentru planşeu, grinzi la ferestre, arcade etc. *În trecut*: Tm 9; „Din 1920": Tm 13, SM 1; „Din 1935": Tm 4; „De 35-40 ani": SM 10. *Azi*: „Din 1945-'50": Tm 5, 11, 12, Ar 3, 15, SM 11; „După 1950": Ar 14, Bh 2, 11, 12, SM 6; „După 1960": Tm 7, Ar 4, Bh 1, 3, 5, 6 (la bucătării), 7, 17, Mm 6, SM 7, 13; „De 10-15 ani (în 1980): CS 1, 2, 4, 7, 10 (rar), Ar 17, Bh 10, Mm 1, 2, 9; „După 1970": CS 13, Ar 2, 10, 12, Bh 8, 14, Mm 4, 7, 10, SM 2, 15; „Azi": Tm 3, Mm 8, SM 16; „Betonul se întrebuinţează şi ca liant pentru ţinut stâlpii din cărămidă": Bh 17.

Alte materiale: „De prin 1965-'75 au început să se facă bolţari din ciment cu zgură sau din ciment, zgură şi ipsos, pus între cofraje. Se formează calupi mari; se utilizează şi blocuri ceramice". „Bolţari": Ar 6, 14, Mm 6, 7; „Bolţari din ciment cu zgură": Mm 9; „Azi sunt pereţi din zgură cu ciment şi nisip": SM 7; „Azi – din blocuri expandate": SM 10.

Suportul lipiturii sau al tencuielii. *În trecut*: „«Pocie» (nuiele) de alun, crestate sau nu": CS 1; „Crestături de bârne sau coajă de tei bătută, apoi trestie": CS 2; „Cu cercuială din nuiele de alun": CS 3; „Bâte din lemne de alun, despicate în două (cercuri), pe care lepăda «imală», îl «făcăluiau» şi-l văruiau": CS 4; „La casele mai vechi sau la grajduri se făcea ştucatură de nuiele de alun sau, mai rar – fag, iar înainte de 1900 «purici» – mici pene de lemn, înfipte în bârne": CS 6; „Cu purici, numiţi pene": CS 7; „În trecut – cercuială din nuiele de alun, azi cu şipci": CS 8; „«Şercuială» din «jorzi» de alun sparte în două şi pene de alun, mai ales între bârne, unde era distanţă, pentru egalizare": CS 9; „Se ciopleau bârnele cu securea sau se băteau bâte de alun deasupra": CS 11; „Pentru lipitură, peste bârne se bătea scoarţă, trestie sau nuiele de alun": CS 12; „Şipci în trecut": CS 14; „Crestătură în bârne sau lăteţi": CS 15; „Se făceau crestături în lemn, numite pupeze; azi se pun şi cioburi de cărămidă sau piatră; alteori se fixează şipci": Tm 2; „Trestie «ţesută»„: Tm 5; „Crestături pe bârne şi «purici»": Tm 7; „Crestături pe bârne": Ar 3, 4, SM 7, 12; „Şi nuiele de alun": Ar 4; „Cercuri de tufă": Ar 6; „Cuie pe lemn şi apoi broşit (tencuit)": Ar 14; „Purici (pene) înfipţi în bârne, pentru a se lipi mai bine tencuiala":Ar 15, Mm 7; „Se făceau crestături pe bârne, apoi se băteau nuiele sau şipci şi se tencuia": Ar 16; „În trecut se făceau crestături pe bârne, se bătea cercuială din nuiele de alun sau şipci şi chiar cioburi din cărămidă": Bh 2; „Cercuială din nuiele de alun sau şipci": Bh 7, 12; „Crestături pe bârne, nuiele sau şipci, bătute pe grinzi": Bh 8; „Se lipea cu tină pe cresturi sau crestuli din carpen, plop, peste care se murluia şi văruia": Bh 10; „Se băteau şipci": Bh 11, SM 9, 12; „În tencuială se pisau cioburi de ţiglă, iar în pereţi se băteau cuie sau sârmă, pentru a ţine mai bine tencuiala.": Bh 14; „În general nu se punea nimic; tencuiala se prindea direct pe bârnele din stejar, doar cojite": Bh 15; „Sârmă şi cuie": Bh 16; „Peste bârne se băteau şipci, pe chirpici – împletitură din sârmă pe cuie, în special la faţadă": Bh 17; „Se băteau nuiele

https://biblioteca-digitala.ro

de alun sau șipci": Bh 19, Mm 1; „Se băteau «cordalaue» (șipci)": Mm 3; „Cuie din lemn bătute în pereți": Mm 6; „Se cepuia cu cuie de lemn": Mm 9; „«Țincuși» (pene)": Mm 10; „Numai unele erau cercuite și numai în exterior": Mm 12; „Leșnucă – lemnișoare din lemn moale (ca să intre cuiul în ele): brad, plop, mesteacăn, late de 10 cm, puse pe lețuri": Mm 13; „Se făceau crestături în bârne sau se băteau lețuri oblice. Azi pe pereții din chirpici, deși sunt puține, se leagă plasă de sârmă": SM 6; „Se băteau nuiele și unde tencuiala era mai groasă se amestecau cioburi de cărămidă": SM 7; „Cioburi de cărămidă": SM 12; „Uneori în trecut se crestau bârnele ori se băteau șipci pe ele; la chirpici se bat cuie în fiecare chirpic, se leagă între ele, formându-se un fel de mreje, apoi se tencuiește": SM 13; „Azi, cu sârmă și cuie": SM 15; „În trecut se băteau nuiele ori se amestecau cioburi de cărămidă": SM 16.

Liant pentru pereți (inclusiv umplutura și tencuiala)

Bârne aparente: Tm 1, Bh 2, Mm 4, 6, (în trecut), 8, 11 (în trecut); „Pe dinafară, dar puține": CS 6; „Da, cu excepția frontului, adică a fațadei de la stradă": CS 7; „Multe erau netencuite": Bh 15; „Se lipea numai spațiul dintre bârne": Mm 3, 6; „Peste mușchi, pus numai între bârne se șprățuiește și se lipește": Mm 4; „De cele mai multe ori erau așa": Mm 13.

Lipite cu pământ. *În trecut*: „Pământ cu apă, numit imală": CS 4; „Pământ, apă, paie, pleavă": CS 5, Ar 15, SM 9; „Pământ lutos, bine amestecat cu apă": CS 6; „Din lut, apă și pleavă sau paie, dar paie erau puține": CS 8; „Din pământ, nisip, var, pleavă": CS 10, Bh 14; „Imală și paie": CS 11; „Pământ galben adus de pe râpă amestecat cu apă, pleavă de grâu, balegă de vite (cai nu prea erau)": CS 12; „Din pământ cu apă": CS 14, Ar 17; „Pământ cu paie sau cu pleavă frământat în picioare cu caii": Tm 1, 11; „Pământ cu pleavă, nisip și var": Tm 2, „Pleavă, balegă și apă": Tm 3; „Pământ și paie sau pământ cu nisip cu apă": Tm 4; „Pământ amestecat cu pleavă (de grâu), apă și balegă de cal": Tm 5, 9, Bh 19, Mm 3, SM 1, 6, 16; „Pământ cu pleavă și apă, bine amestecat": Tm 6, 12, 13, Ar 2-4, 6-8, 10-13, 16, Bh 1, 2-7, 11, 13-16, Mm 1, 13, SM 2, 4, 11-13; „Se numeau case măltărite sau plevuite. În tencuială se puteau pune cioburi de țiglă și var": Tm 11; „Tină (pământ), pleavă, paie": Ar 5, 9; „Pământ galben cu pleavă mărunțită și balegă": Ar 14; „Uneori se tencuia numai printre bârne sau se umplea cu mușchi, dar mai mult la șuri": Bh 2; „Pământ amestecat cu pleavă și paie de grâu; la unele se tencuia doar spațiul dintre bârne": Bh 8; „Tină amestecată cu pleavă de grâu": Bh 10, 18; „Pereții erau lipiți cu pământ și apoi văcăliți cu maltăr din nisip, var și apă": Bh 12; „Pământ, nisip, pleavă, balegă de cal": Bh 17; „Se aduce tină din Șioaie, de pe hotar, se amestecă cu pleavă de grâu și apă; se calcă sau se frământă": Mm 2; „Lut din ogradă, cu pleavă de grâu, balegă și apă": Mm 5; Pământ argilos, cleios": Mm 7; „Pământ galben cu balegă": Mm 8; „Lut gros plus muruială (lut amestecat cu balegă)": Mm 10; „În trecut se lipeau numai casele evreiești cu noroi de pe prunduri, apoi cu pământ galben": Mm 11; „Pământ, apă și balegă": Mm 12; „Mociră – pământ lipicios (ca uns), frământat cu apă și amestecat cu balegă de cal și pleavă de ovăz, care se putea lipi bine pe lemn": Mm 13; „Lemnul este slab și nu poate rămâne netencuit; se folosește pământ amestecat cu apă, paie sau pleavă; balegă se adaugă numai la muruit pe jos": SM 3; „Pământ cu paie și apă": SM 7, 15; „Văcălit din pământ amestecat cu balegă de cal și apă": SM 8; „Rar se făcea tencuială din nisip și lut, în loc de ciment": SM 13. Se

https://biblioteca-digitala.ro

dădea un strat: Ar 2, 8; „Numai între bârne": Mm 8; „La casele din lemn şi văioage": SM 2. **Unu-două straturi**: Tm 8, 9, Ar 17, Bh 10, SM 2; „Unu-două straturi, numit imală": CS 5. **Două straturi**": CS 2, 3, Tm 3, 5-8, 12, 13, Ar 7, 9, 11-13, Bh 2, 6-8, 12-14, 16-18, SM 4, 8, 9, 12; „Cu imală (pământ şi apă) se dădea primul strat, apoi cu nisip şi var pentru al doilea strat": CS 4; „Se dau două straturi: primul zvârlit cu lingura; al doilea întins cu pieptenul. După 1920 a început să se utilizeze mortarul": CS 6; „Măltăreală cu imală: lut, 20% nisip şi apă pentru primul strat. Al doilea era stratul de «răbuială»„: CS 7; „Se dădea un strat de un deget, peste care se dădea cu maltăr din var cu nisip şi apă; toate dealurile sunt formate din piatră de var": CS 8; „Pământ cu apă: primul strat mai gros, numit văcăluială, al doilea mai fin, numit «ţureib»„: CS 9; „Se lipea «încins» cu mâna, apoi muruit şi văruit, deci două straturi": CS 12; „Din pământ cu apă se dădea un strat, după care se netezea cu pământ şi se dădea cu var": CS 13; „În trecut se folosea imală cu paie, dată «semănat» pe bârne; a doua oară se dădea cu imală şi pleavă de grâu în strat subţire; se netezea cu «mahala» şi cu «obliu» pentru făţuit": CS 15; „La casele din lemn şi pământ bătut erau două straturi de lipitură: interioară şi exterioară. Primul strat cu pământ şi paie tocate era mai grosier. Al doilea strat, din pământ (cernut de impurităţi), pleavă şi puţină balegă era mai fin": Tm 7; „Se numesc pereţi buşiţi. Peste «buşeală», care se face din pământ cu pleavă de grâu; se dă cu imală din pământ cu apă": Tm 8; „Se dădea întâi un grund, apoi urma drişcuiala": Ar 2; „Primul strat se numea broşit, al doilea – drişcuit": Ar 4; „Un strat gros, unul subţire": Ar 5; „Un strat gros cu pământ galben şi pleavă mai mare, numită târnomată; al doilea «văcălit» cu balegă": Ar 6; „Primul strat, mai gros, era din pământ cu pleavă; în al doilea, mai subţire, se adăuga balegă": Ar 10; „Prima dată se broşea, a doua oară se dădea faţă": Ar 14; „Văcălit": Ar 15; „Primul strat era cu pământ şi paie, iar al doilea – cu pământ şi pleavă": Ar 16; „Cu primul casa era lipită, cu al doilea măzgălită": Bh 1; „Două rânduri de tină; azi pământul se amestecă cu paie; la voioage se prindeau cu cuie şi cu sârmă, iar pe dinafară dacă vrea măltărează cu var şi ciment": Bh 5; „Primul strat era din pământ amestecat cu pleavă şi apă, al doilea din pământ, pleavă, balegă de cal, apă şi var. Nu se deosebeau pereţii de «fodoment» (temelie)": Bh 13; „O dată bătută, a doua oară «şimitlită»„: Bh 19; „Întâi se bate tină, apoi se muruieşte": Mm 2; „Primul strat era «ţipat» (aruncat), al doilea – muruit": Mm 5; „Unul mai gros, altul mai subţire – muruială": Mm 7; „Două straturi şi se văruia": Mm 13; „Tencuiala se făcea în interior cu var, azi cu humă, iar în exterior cu mirăială (ultramarin). Pe deasupra se dau două straturi: pământ, pleavă, balegă şi apă, al doilea fiind pentru finisare": SM 6; „Al doilea strat era mai subţire": SM 9; „Două straturi: unul gros, unul – muruială": SM 16. *Două-trei straturi*: CS 10, 14, Tm 4, 10, Bh 3, 4, 11, 15, Mm 1, 3, 10, 12, SM 1, 3, 13. *Trei straturi*: Tm 2; „Primul strat crăpa la uscat, al doilea era pentru lustru, iar al treilea era mai subţire": Mm 13. **Trei-patru straturi**: SM 7, 15. **Numai în interior**: „Pământ lutos «bleşit» (frământat), pus cu «hoblă» de lemn, netezit şi văruit cu var de la cuptoarele de la Strâmba sau Vucova": CS 1; „Tencuit şi lipit": Mm 8; „În interior şi printre bârne": Mm 13. **Numai în exterior:** Mm 5. **În interior şi exterior**: CS 9, 13, Bh 17; „Pământ cu pleavă sau paie tocate, apă, bălegar. Tencuiala a început înainte de 1900, dar la oamenii mai înstăriţi şi la clădirile publice": CS 2; „Pământul, apa, paiele formau imala": CS 3; „Doar la grajduri, umpluţi cu balegă, în interior şi exterior": CS 7; „Pământ, apă, pleavă": Tm 10. *Azi*: „Se utilizează mortar din nisip, var şi apă": CS 2, 6, 15, Tm 3, 12, 13, SM 2, 12; „Din var şi nisip mărunt": Bh 1; „Din var, apă şi ciment": CS 3, 13, Tm 11, Mm 12; „Maltăr (mortar) din ciment şi apă": CS 5, 14, Tm 2, 4, 9, Ar 3, 7, 9, Bh 8, 15, 18, 19; „Tencuială": CS 7;

https://biblioteca-digitala.ro

„Maltăr (mortar) din var, nisip şi apă": CS 8, 11, Tm 1, 6, 7, Ar 5, 8, 17, SM 4; „Var, ciment, nisip, puţin ghips, apă": CS 9; „Mortar din ciment, var, nisip şi apă": CS 10, Tm 5, 10, Ar 2, 11-14, Bh 5, 6, 14, SM 9, 16; „Mortar": Bh 2, SM 7, 13 (azi), 15; „Mortar din ciment şi apă": Mm 2, 11, SM 10; „Mortar şi var": Bh 4, 11.

TAVANUL

Fără grinzi aparente: Tm 5, Ar 3, 7, 16, SM 13, 15.

Din nuiele, trestie: „Trestie lipită între grinzi": Ar 10; „Grădele lipite cu tină": Bh 7; „Trestie tencuită cu maltăr din ciment şi nisip": Bh 14; „În partea dinspre pod se pun nuiele sau trestie, care nu se lipesc": Bh 17; „Plasă de trestie pusă peste scândură pentru prinderea mortarului": SM 6.

Nuiele şi/sau trestie, scândură, grinzi: „Scândură fasonată între grinzi": CS 1, 2, 5, 6 (mai nou)", 8, 11-13, Tm 7, 9, 10, 11, Ar 2, 3, 5, 6, 11, 12, 17, Bh 1-3, 8, 10-12, 19, Mm 1, 2, 5, 6, 10-13, SM 2, 3, 7, 8, 11, 12, 16; „Grinzi cu lăteţi": CS 4; „Pe structură de grinzi se puneau nuiele, se lipeau şi se văruiau": CS 7; „Cu structură, adică lemn necioplit, pus între grinzi, apoi «şercuite» (cercuite) cu nuiele de alun crăpate în două şi bătute cu cuie, apoi lipite cu pământ": CS 9; „Scândură, grinzi, lipitură; tavan lipit şi văruit": CS 15; „La casele din cărămidă, tencuiala tavanului este fixată cu trestie «ţesută» şi bătută pe planşeu cu vălătuci, numiţi vicle": Tm 7; „Scândură între grinzi, deasupra malter din pământ şi pleavă pentru «buşit». Tavanele sunt «fărbuite» (văruite)": Tm 8; „La casele din cărămidă, tencuiala tavanului este fixată cu trestie «ţesută» şi bătută pe planşeu cu vălătuci, numiţi vicle": Tm 7.

Cu podină: Tm 1 (azi); „Cu podele deasupra, peste grinzi": CS 3, SM 6; „Tăvănit cu scândură simplă": CS 6, Tm 4-6, 10, 12, Ar 3, 4, 8, 13-15, Bh 2, 4, 5, 8, 11-13, 15, 18, Mm 3, 8, 11, 12, SM 1, 3, 7, 9, 11, 12, 15; „Şi vopsită": Tm 2; „Grinzi şi grinzele, lipit între ele": Tm 3; „Lipit între grinzi şi grinda mare": Tm 13; „În pod, tină cu paie, aproximativ 30 cm, să fie casele călduroase": Bh 5; „Planşeu de scândură. Între grinzile 12, 14, 15 se punea un cofrag cu fier-beton şi cu zgură, după care se lua cofragul şi se tencuia": Bh 14; „Peste grinda principală şi peste celelalte grinzi se pun scânduri": Bh 17; „Deasupra pereţilor se pun grinzi şi grinzi «kerestul», scânduri sau lemne crăpate; podul este lipit cu tină": Bh 19; „În pod scândura este lipită pentru depozitat porumb, grâu, ovăz, fasole": Mm 13; „După primul război mondial – podele": SM 4, „Scândură tăiată cu fierăstrăul": SM 9; „Azi – tavan din scândură": SM 10; „Podiţură": SM 11.

Alte materiale: „Mai nou, carton bătut pe trestie": CS 2; „Mai nou se bate tencuiala tavanului pe o «ţesătură» de trestie şi sârmă": CS 6.

Cu grinzi aparente: CS 11, 14, Tm 1 (în trecut), Mm 4; „Cu scândură şi grinzi aparente": CS 10; „Cu grădele şi grinzi aparente": Ar 2, Bh 5, 10, 18; „Grinzi aparente şi podele necolorate": Bh 6;. „La 1900 cu grinzi": SM 10.

https://biblioteca-digitala.ro

Inscripţii aflate la grindă: Ar 3, Bh 1 (rar), Mm 11; „Foarte rar, anul construcţiei": CS 7, Ar 5, Bh 11; „Ciopliturі în grinda mare": Tm 6; „Uneori în camera curată, pe meştergrindă, erau sculptate cruci": Tm 7; „La unele case vechi": Ar 5, 6; „Data şi numele": Ar 15; „Motive geometrice şi cosmomorfe": Bh 2; „Numele meşterilor, succesiunea moştenitorilor casei, motive geometrice, cosmice (rozete)": Bh 8; „Numele, anul, cruce, rozete": Mm 4; „Pe meştergrindă se făceau cu securea cruci, rozete, numele meşterului, anul construcţiei": Mm 6; „Uneori – anul construcţiei": Mm 10; „Nume, dată": Mm 13; „Numai la şvabi": SM 1; „Anul construcţiei, numele proprietarului, al meşterilor, de exemplu «acest edificiu s-a edificat la anul Domnului ..., de către ..., cu ajutorul meşterilor...»„: SM 2; „Uneori se trece anul construcţiei pe meştergrindă": SM 4; „Anul construcţiei, numele meşterului": SM 6, 9; „Anul construcţiei, numele proprietarului": SM 11.

Casă. Detalii de construcţie.
Sat Arduusat, jud. Maramureş
(Maria Elena Enăchescu)

ACOPERIŞUL. ŞARPANTA

Terminologie

Grinda (grinzile) inferioară (de la baza şarpantei) în care se prind căpriorii: „Grindă": CS 6, 11-15, Tm 11, Ar 3, 4, 8, Bh 12, 17, 19, Mm 1, 4, 6, 7, 11; „Grindă mare": Tm 1, 6, 10, 11, 13, Ar 4, 10, 13-15; „Meştergrindă": CS 3, 11, Tm 4, 7, Ar 2, 6, 10, Bh 4, Mm 3, 4, 6-9, 11-13, SM 1, 4, 9, 11; „Grindariu": Bh 1, 15; „Şomină": Tm 5; „Cosoroabă": CS 7, Ar 2; „Cosorău, cosorauă, cusurău, cusuraie": CS 6, Tm 4, 10, 12, Ar 3, 6, 10, 13, 15, Bh 1, 10, 13, 15, 17; „Cunună (de jos)": CS 8, Tm 6, 9, 11, Ar 6, Bh 17, Mm 1, 2, 4, 6, 7, 9, 12, SM 3; „Consolă": Bh 19; „Prăjină (de jos)": CS 9; „Vârful căşii": Bh 19.

https://biblioteca-digitala.ro

Grinda superioară în care se prind căpriorii: „Cosoroabă": CS 4; „Meorbaric": CS 6; „Coamă": Ar 2; „Cusurău": CS 6, Tm 12, Bh 17; „Coardă": CS 7; „Prăjină (de sus)": CS 9; „Cunună (de sus)": Tm 3, 9, Bh 15, Mm 7, 11; „Călăreț": Mm 12.

Căpriorii și îmbinarea lor: „Căpriori": CS 1, 2, 6, 9, Bh 17; „Corni": CS 4, 7, 8, 10, 11, 15, Tm 1-13, Ar 2, 3, 6, 8, 10, 11, 13, Bh 19, Mm 1, 2, 4-11, SM 1, 4, 6, 8, 11; „Coarne": Ar 4, 5, 8, 14, 15, Bh 1, 6, 10, 12-15, Mm 3, 12, SM 3; „Încheiate": CS 15; „În cep": CS 12; „În cuib": Mm 6, 9; „În țop": CS 11; „Moș și babă": CS 7, 11; „Furcă": Tm 1; „Furcă și limbă": CS 15; „Limbă și uluc": Bh 17; „Țâță și crăpătură": CS 7; „Muc și troacă": Mm 2; „Muc și jgheab": Mm 5.

Legătura orizontală între căpriori: „Mâță": CS 2, Tm 2, 3, 7, 13; „Amnar": CS 3; „Ajutor(i)": CS 4, 15, Tm 5; „Susținător": Bh 19; „Chingă": CS 8, 12, Tm 4, 7, 8, 12, Ar 2, 5, 6, 17, Bh 3, 4, 8, Mm 1-4, 6, 10, 13, SM 3, 13, 16; „Cingă": Tm 6, Ar 4; „Pringă": CS 14; „Pârșeagă, pârșiege": Tm 7; „Cledrigă": CS 6; „Cruce": Mm 7, 9, 12; „Riglă": Bh 5; „Cocoșlău (cocoșleu)": Bh 6, 13; „Anșperă": CS 1; „Scarufă": Ar 2; „Zărufă" Bh 15; „Scleam, sclemă, scleamă": Ar 15, Bh 1, 11, 12, 15, 19, Mm 5; „Sleam, sleamă": Ar 3, 13; „Scălan, scălean": CS 7, 9; „Sclean, șclean": Ar 8, 10; „Sgleamă": Bh 14; „Scaun": Ar 11, Bh 12, 17, Mm 6, 7, SM 6 (azi); „Scamn": CS 9 (azi), Ar 3 (azi), 5, 6 (azi); „Șatră": Mm 4, 6, 7; „Război": CS 10; „Ladă": Bh 8; „Jug": Bh 12, SM 11; „Leț (chingă)": SM 6.

Alte elemente ale șarpantei: „Plasă": CS 2, 6, 8, 15; „Plastă": CS 7; „Față": CS 15, Tm 1, 8, 11, Bh 7; „Sapă": Mm 6-9; „Streșini (ape)": Ar 12, 16; „Hăizaș": Bh 5, Mm 11-13, SM 3; „Lănteți": CS 11; „Lețuri, leațuri": Ar 4, 13, 14, Bh 10, 13, 14, 19, Mm 1, 2, 5, 13, SM 11; „Lăteți, lătezi": CS 4, 8, 15, Tm 6, 10; „Lăceți, lăcezi": CS 7, Tm 11; „Stice (leațuri)": Mm 10; „Prăjină": CS 7-9; „Pedică": Tm 11; „Țăpușă": Tm 4, Ar 15; „Popi": CS 2, 6, Tm 2, 5, Ar 2, 3, 8, 11, 15, Bh 3, 4, 14, 15, SM 6; „Popic": Mm 7; „Șoși (popi)": Ar 7; „Șchiopi": Mm 9; „Podrom": Tm 1, 11; „Priceze": Tm 1, 11; „Plățuire": Mm 1; „Fronton": CS 1, 3, 14, Ar 9, 10, 13, 15, Bh 14, 17; „Front": SM 1; „Fruntar, fruntariu": CS 7, Tm 1, 6, 11, 12; „Frunțală": CS 9; „Funduri": CS 11; „Fundoaie": Ar 3, 4,. 8; „Fundoane": CS 5, Tm 1, 3, 8, 10, 13; „Fundoane cu ochiațe": CS 15; „Bârnar": CS 15; „Pinion": CS 1, 6; „Cionc, cioancă": Ar 8, 10, 13, Bh 5, 12, 13, 15, „Cioncaș": Ar 15; „Bubicot": Tm 7; „Șut, șută": Tm 7, Bh 14, Mm 5; „Stablon": Mm 12; „Chiblă": CS 8; „Calcan": Bh 14; „Șobdie": SM 16; „Băbătie": Mm 3, 12.

Caracteristici, mod de realizare

Grinzi longitudinale de susținere a șarpantei. **În trecut era o singură grindă longitudinală**: CS 1-6, 13, 15, Tm 2, 5, 8-11, 13, Ar 2-4, 6, 8-11, 16, 17, Bh 2, 5, 7, 8, 10-14, 17, Mm 1, 5, 6, 10, SM 3, 4, 6, 7, 10, 12, 13, 15; „Numită grinda mare": Tm 1, 6, 10, 11, 13, Ar 4, 10, 13-15; „Meștergrindă": CS 3, 11, Tm 4, Ar 2, 6, 10, Bh 4, Mm 3, 4, 6-9, 11-13, SM 1, 9, 11; „Șomină": Tm 5.

Grinzile de deasupra pereților sunt construite numai pe perimetrul pereților: CS 11-15, Ar 2, 7, 9, 13, Bh 3, 5-7, 12, 16, (azi), 18, 19, Mm 5 (și azi), 10 (azi), 13, SM 4

https://biblioteca-digitala.ro

(frecvent), 8-10, 12; „La casele fără tâmaţ (prispă)": CS 13, Mm 1, 2; „La unele": Tm 8, Bh 14; „La majoritatea": Ar 17; „În trecut şi azi": Bh 10; „La casele vechi fără şatră": Mm 7; „Casele nu prea aveau prispă": SM 3.

În trecut grinzile aşezate deasupra pereţilor înglobau şi târnaţul (prispa): CS 1-6, Tm 4-7, 9, 10, 12, 13, Ar 2-5, 8, 10, 12, Bh 2, 4, 5, 7 (rar), 8, 10, 12, 13, 17, Mm 3-6, 8-10, 11, 13, SM 1, 4 (rar), 6, 7, 10, 12, 13, 15, 16; „La casele din lemn": Ar 14; „La unele": Ar 17, Mm 1, 2; „Se sprijineau pe furcile tâmaţului": Bh 14; „La casele cu şatră": Mm 7; „Cununile longitudinale poartă denumirea de meorbaric (plural: meobaricuri), iar cele două de la faţadele scurte – cusurău": CS 6; „Deasupra grinzilor transversale se puneau prăjini. De-a lungul construcţiei se puneau trei grinzi, care se numeau tot prăjini": CS 9; „Grinzile longitudinale se pun din metru în metru": CS 10; „O grindă longitudinală şi grinzi transversale; sunt trei cununi care înglobează şi prispa, în special latura din faţă şi din spate. La casele vechi grinda mare este dedesubt, la cele noi – deasupra în pod. La casele mari, pe fiecare faţă a acoperişului se pun priceze – contrafişe şi podrumi (popi mici laterali) de susţinere": Tm 1; „Grindă longitudinală cu grinzele transversale": Tm 3; „Dacă era casa largă se punea şi meştergrindă: Tm 4; „Grinda mare susţine grinduţele": Tm 10; „Uneori grinda mare era numai în pod, alteori ieşea în afară, în cameră": Tm 11; „Grinzile sunt rotunde sau cioplite. Peste pereţii din pământ bătut se pune cosoroabă; numai bârnele trec în afara pereţilor. Bârnele erau din lemn rotund în trecut, cioplit azi": Ar 2; „Deasupra pereţilor este un cusurău, apoi grinzelele, un alt cusurău, care îngloba şi tâmaţul": Ar 10; „Iniţial, când se construia casa nu se încorpora şi tâmaţul; ulterior a apărut aşa-zisul «tâmaţ rupt», deoarece nu era acoperit cu grinzile de pe casă": Ar 11; „Uneori grinda mare trecea peste grinzele": Ar 14; „Deasupra pereţilor se pun grinzelele între două cusuroaie, apoi grinda mare": Ar 15; „Se pun doi cusurăi pe lung, pe centură de beton, cu un grindariu pe mijloc": Bh 1; „Erau mai multe grinzi longitudinale": Bh 4; „Grinzile din partea superioară a pereţilor erau fie numai pe perimetrul pereţilor, fie înglobau şi prispa; azi se fac pe juguri": Bh 12; „Casele mai vechi de 1900 erau fără tâmaţ; tâmaţul apare din 1900; în funcţie de acesta se puneau grinzile pentru şarpantă": Bh 13; „Erau păduri de salcâm şi puţin plop. De la depozite se cumpăra şi brad pentru grinzi. Tâmaţul este acoperit de grinzelele lăsate în consolă, de-a lungul feţei căşii": Bh 19; „Deasupra pereţilor se pun grinzi transversale apoi cununa, pe care se fixează comii. Uneori deasupra pereţilor se pun grinzi longitudinale, apoi cununa şi comii. Bârnele sunt din brad, plop, dacă sunt prea groase se taie în două": Mm 6; „Şarpanta poate fi fără cunună deasupra pereţilor sau cu cunună pusă pe grinzi": Mm 7; „Deasupra pereţilor se pune cununa; uneori aceasta lipseşte. Meştergrinda se sprijină pe grinzile din pod": Mm 9; „Cu poliţă de o parte şi de alta a meştergrinzii": Mm 13; „Există o meştergrindă în casă sau în pod, sprijinită pe poditură (tavan) şi una la tâmaţ – sub poditură": SM 11.

Grinzi transversale: CS 1, 3-6, 8-12, 14, Tm 1, 2 (în trecut), 4-6, 8, 11-13, Ar 2 (azi), 3, 5-7, 10, 12, 17, Bh 1, 3-5, 7 (în trecut), 10, 16, 18, Mm 1, 4-8, 10 (şi azi), 13, SM 2, 3, 7, 8, 11, 12, 15, 16 (azi); „Mai nou": CS 2; „Numite grinzele": Tm 3, Ar 4, 8, 10, 13-15, Bh 10, 19, Mm 2; „Azi sunt puse peste grinda longitudinală": Tm 9; „Se crăpa în pereţi şi se puneau grinzele": Ar 8; „Se puneau din metru în metru; la 10 m se pun 11 grinzi": Bh 12; „Se puneau peste grinda principală": Bh 14; „Pe cununa «dată în vergi» se pun «grinzelele» : Mm 2; „Cununa se fixează pe grinzi transversale, iar deasupra – comii. Azi

https://biblioteca-digitala.ro

nu se mai fac aşa": Mm 4; „Azi casele nu se mai fac nici cu meştergrindă, nici cu grinzi transversale": Mm 7; „Meştergrinda trecea pe sub grinzi": Mm 11; „Din metru în metru": SM 6; „Se pun deasupra podit urii (tavanului)": SM 11.

Fixarea căpriorilor: „În trecut în cuie de lemn": CS 1-6, 8-15, Tm 1-3, 5-13, Ar 3-17, Bh 1-5, 7, 8, 10-14, 16, 17, 19, Mm 1-6, 8-13, SM 3, 7, 12, 13, 15, 16; „Numite melci": CS 1; „Numite cuni": Tm 11; „Erau cuie din lemn, lungi de 20 cm": SM 6; „Azi în cuie de fier cumpărate": CS 2, 4, 11, 13, 14, Tm 2, 6-10, Ar 3, 6-9, 12, 13, 17, Bh 1-8, 10-12, 16, 18, 19, Mm 2, 5-7, 9, 10, SM 4, 6-8, 10, 11, 13, 15, 16; „Căpriorii erau cioplіţi numai pe o faţă (în trecut), pe patru în prezent": CS 1; „Căpriorii – din lemn cioplit, sprijiniţi pe popi scurţi laterali": CS 2; „Cioplіţi pe o parte": CS 3; „Erau din lemn rotund sau cioplit pe o parte": CS 5; „Cioplіţi pe muchiile laterale, cu popi înalţi laterali, sistem preluat şi la casele construite după 1970": CS 6; „Dacă aveau vreo «păgină» – adâncitură neregulată, pe partea unde trebuiau bătuţi «lăceţii» – se egaliza cu «pene» cioplite. O pereche de căpriori formează un scălean. Se îmbinau între ei prin „moş şi babă» sau în «ţâţă şi crăpătură»„: CS 7; „Chinga dintre corni poate lipsi dacă se prind cornii cu prăjini": CS 8; „Cornii se sprijină cu ţopuri pe grindă": CS 11; „În partea superioară se îmbinau în «limbă şi furcă», la jumătatea lor fiind pus un «ajutori»„: CS 15; „În trecut cornii erau rotunzi; azi – cioplіţi": Tm 1, 6, 8, 9, Ar 3, 8, 10, 13, 17, Bh 1, 4, 7, 8, 11, 18, 19, Mm 1-3, 5, 7, 8, 10-12, SM 1; „Căpriorii (cornii) se pun la interval de 1 metru": CS 15; „Cornii din lemn cioplit se sprijină pe popi scurţi laterali": Tm 2, Ar 8; „Corni cioplіţi": Tm 3, SM 8 (în trecut); „Cornii puteau fi rotunzi, în trecut; cioplіţi, azi. De obicei au o chingă la mijlocul lor şi câte o ţăpuşă sus, pe învelitoare, deci câte o ţăpuşă la fiecare pereche de corni": Tm 4; „Cornii sunt cioplіţi sau rotunzi, uniţi printr-un «ajutor» orizontal. Grinda centrală se numeşte şomină": Tm 5; „Azi, cornii din lemn de brad sunt fasonaţi mecanic. La mijloc era o mâţă sau pârşeagă (pluralul pârşiege), azi cu chingă": Tm 7; „Cu chingă sau fără chingă, în funcţie de mărimea construcţiei": Tm 8; „Înainte cioplіţi, azi rotunzi sau tăiaţi razant la ferăstrău": Tm 10; „Cornii din stejar, ulm, cioplіţi se sprijină pe grinzi, care la rândul lor sunt puse pe cunună. La mijloc au o pricează (lemn orizontal de legătură), iar la casele mai mari se pune podrom (popi laterali). La casele foarte mari se pune o şi «pedică» (contrafişă) oblică: Peste corni se pun lăcezi de brad, cumpăraţi de la Pohoc şi Buziaş": Tm 11; „Corni rotunzi sau cioplіţi": Tm 12, 13; „Cornii se sprijină pe popi laterali scurţi şi sunt legaţi printr-o chingă, numită scarufă şi popi scurţi laterali": Ar 2; „Coarnele din lemn cioplit se prind în grindă şi în grinzele, cu o «cingă» la mijloc": Ar 4; „Coarnele – din lemn de mesteacăn rotund": Ar 5; „Cornii sunt din lemn de gorun, rotund, azi – cioplit. Au lungimea de 7 m. Pe pereţii casei se pune cunună, apoi grinzile transversale, cusuraiele şi în sfârşit, cornii, fixaţi cu chingă": Ar 6; „Cu şoşi (popi) scurţi, laterali": Ar 7; „Şi în trecut şi azi cornii erau fie rotunzi, fie cioplіţi: la casele mari cu popi centrali sau cu scaun": Ar 11; „Se puneau leaţuri de lemn (contrafişe)": Ar 14; „Coarne din lemn rotund sau cioplit, cu sclemnă la mijloc, cu popi laterali şi cu ţăpuşe la capete şi la mijloc": Ar 15; „Cu chingă la mijloc": Ar 17, Bh 3, 4, 8, Mm 1; „Cu chingă şi popi mici laterali, un lemn transversal şi ţepe la capete [nu sunt menţionate denumirile; este numai desenul]": Bh 2, 4, 7, 11; „Căpriorii [fără să fie menţionată denumirea] sunt din lemn de brad, stejar, plop": Bh 4; „Cu popi scurţi laterali": Bh 3, 7, 11; „Cu riglă la mijloc": Bh 5; „Coarnele, din lemn cioplit se prind cu cocoşlău la mijloc": Bh 6; „Cu ladă [războiul din alte părţi]": Bh 8; „Şi în trecut şi azi căpriorii sunt fie din lemn rotund, fie din lemn cioplit": Bh 10; „Coarnele

https://biblioteca-digitala.ro

erau fie din lemn rotund, fie din lemn cioplit; azi la fel": Bh 12; „Coamele sunt din brad, care este rezistent, uşor, dar scump, cioplite în patru «dungi». Cocoşlăul apare după anii 1920-1930": Bh 13; „Erau din fag, cer, azi şi din stejar, cioplịți în patru fețe, cu sgleamă la mijloc şi de vreo 40 de ani cu popi înalţi de susţinere": Bh 14; „Cununa centrală, din lemn de mesteacăn, stejar, brad, azi mai mult din brad se pun grinzile şi căpriorii, care, în partea de jos, se fixează în limbă şi uluc. Căpriorii sunt «îndreptaţi» (cioplịţi) numai pe o parte. Se face şi un «scaun» de susţinere": Bh 17; „Se pune un lemn transversal, fără popi laterali de susţinere": Bh 18; „Şi sclemele se prindeau tot cu cuie din lemn": Bh 19; „Peste perimetrul pereţilor se pune o cunună şi încă una deasupra târnaţului (la casele cu târnaţ) pusă pe grinzi în «cresturi». Legarea stâlpilor de cununa târnaţului se numeşte plăţuire. Cornii sunt din «rude» de carpen sau nuiele de răchită (salcie) sau leţuri": Mm 1; „Cornii se fixează pe grinzele în «muc şi troacă»; troaca grinzelelor este un lăcaş cioplit în care intră mucul. La mijlocul lor este o chingă": Mm 2; „Când curmezişul şarpantei este mai mare de 10 m se face o «şatră» (scaun)": Mm 4; „Se luau din lăţimea casei 70 cm; ceea ce rămânea constituia lungimea cornului. La casele cu paie nu se făcea scaun, acoperişul având 4-5 m, la cele cu ţiglă se face scaun, dar acum acoperişurile au şi 10 m": Mm 6; „Şi în trecut şi în prezent căpriorii erau din lemn rotund, cu cruce între ei, mai ales la învelitorile din şindrilă, cu popic şi scaun la cele din ţiglă": Mm 7; „Azi cornii, de stejar, brad, fag sunt mai mult din lemn rotund, la fel ca în trecut, dar şi cioplịţi. Au cruce la mijloc şi «şchiopi» (popi mici laterali)": Mm 9; „Uneori şi în trecut cornii erau cioplịţi": Mm 10; „Se puneau chinji în pod, unde se depozitau: diferite obiecte, saci, haine, unelte la uscat, la horn şi slănină la afumat": Mm 13; „Cu un lemn orizontal între corni": SM 1; „Cu lemn orizontal între corni sprijinit pe popi scurţi [fără să fie menţionată denumirea]": SM 2; „Cornii din stejar, mai des sunt de formă rotundă, mai rar cioplịţi": SM 4; „Cornii sunt din lemn de stejar ori corn, rotund sau cioplit, cu leţ (chingă) la mijloc şi popi scurţi laterali (la casele mai mari)": SM 6; „Din lemn rotund, cu o legătură orizontală între ei": SM 7-9; „Cornii sunt din brad, gorun, alun, rotunzi sau pătraţi, se pun la distanţă de 70 cm unul de altul. Se sprijină pe grinzile transversale, iar acestea pe pereţii târnaţului şi pe peretele din spate al casei. În faţă peste stâlpi se fixează o meştergrindă, pe toată lungimea târnaţului şi pusă sub poditură (tavan); pe ea se fixează cornii şi streaşina. Se fac cu «jug» numai la şuri sau la casele în vinclu, pentru a nu se duce cornii la vale": SM 11; „Erau şi rotunzi şi cioplịţi, atât în trecut, cât şi azi, uneori cu o [chingă orizontală]": SM 12; „Sunt din lemn de stejar, mesteacăn, fag, cu popi scurţi, laterali, mai ales astăzi": SM 13; „[Căpriorii] erau şi sunt din lemn rotund, cu [chingă] la mijloc, cu [popi] înalţi ori cu [scaune]": SM 15.

ÎNVELITOAREA

Terminologie

Materiale: „Şindrilă": CS 5, 8, 12, 13, Tm 1, 3, 6, 11, Ar 5, 6, 9, 13, 15, Bh 1, Mm 1, 2, 5-7, SM 6, 7, 9, 13; „Şindră": CS 3, 11, 14,.15, Tm 1, 8; „Şindilă": CS 2, 4, 7, 10, Tm 2, 4, 8, 12, Ar 2, 4, 6-8, 10, 14, 16, Bh 2-8, 11, 12, 14-16, 18, Mm 1-4, 10-13, SM 1-3; „Săngilă, sângilă": CS 2, 6; „Şingilă, şinghilă": CS 9, 10; „Şindel": Ar 2; „Prăştilă, prăşchilă": CS 1; „Draniţă": Mm 4, 6, 8, 9, 11-13, SM 3, 6, 13, 16; „Jupi, jipi (de paie, trestie)": Tm 7, 10, Ar 5, 8, 10, Bh 10, 13, Mm 1, 2, 5, 13, SM 3; „Şaş": Bh 1, 8, 10, 13,

https://biblioteca-digitala.ro

19; „Păpuşi": Tm 11; „Maldăr": CS 7, Ar 17; „Goz": Mm 19; „Nadă": Ar 17, Bh 5, 10, 13, 19, SM 11; „Chică, tică": Mm 2, 5; „Tulei": Ar 8, 11, 13; „Cirip, ciripă, ciripuri": Ar 8, 14, 17, Bh 6, 13, 18, 19, Mm 11; „Cerep": SM 11; „Cărămidă (ţiglă): SM 8, 11; „Dribă": Ar 3; „Pleh (tablă)": CS 11; „Badog (tablă)": SM 11.

Instrumente pentru bătutul şi legatul paielor, trestiei: „Mai": Tm 1, 10, Ar 8, 10; „Bătător": Tm 11; „Baciţă": Tm 5; „Preblă": Tm 7: „Andrea": Tm 10; „Îmblăciu": Mm 2; „Sădeală": Bh 13.

Lemne puse peste paie, stuf sau la colţuri: „Ţepe, ţepi": Tm 7, Ar 6, Bh 1, 12, 13; „Rude": Tm 11, Ar 4, Bh 12, Mm 5, SM 1, 15; „Călăreţi": Mm 8; „Căptori": Tm 11; „Daraburi de lemn": Ar 3; „Pozne, pozme": Ar 6, 7, 15, Bh 1, 7, Mm 2; „Sădeală": Bh 13; „Păruşei": Mm 4; „Leţuri, leaţuri": Mm 10, 13, SM 1.

Mod de realizare

Paie

Puse cu furca. *În trecut*: Tm 4, Ar 2, 4, 12, 16, Bh 2-5, 13, 16, 17, Mm 3, 5, 11, SM 1, 2, 11; „Rar, la săraci şi la sălaşe": CS 3, 13; „Paie de secară, bătute, prinse sus cu legătură de nuiele": Tm 6; „La casele vechi acoperişurile erau din paie de secară, mai rar de orz, legate sus cu nuiele groase, longitudinale, cam patru-cinci legături pe fiecare parte, iar de corni se fixau cu nuiele subţiri (mai demult), apoi cu sârmă. La capetele construcţiei se puneau două ţepe scurte de lemn, pentru a ţine paiele să nu le ia vântul": Tm 7; „Înainte, paiele, lungi de secară, erau bătute cu spicul în jos, în «păpuşi», apoi cu tulpinile în jos, bătute cu un bătător din lemn. De lăcezi se legau cu sârmă. Sus, la coama casei se făcea împletitură, iar peste paie se puneau «rude» sau «căptori»„: Tm 11; „La coamă împletite paiele": Ar 2; „Deasupra se pun leţuri de carpen sau rude": Ar 4; „Rugi lungi din paie de secară, grâu": Ar 5; „Paie de grâu, secară, orz, călcate cu piciorul. Peste ele se puneau «janepeni» şi ferigi, cu «pozme» de târş sau din lemn. Se pun două-patru-şase ţepe, tot la al treilea corn câte două ţepe": Ar 6; „Paie de grâu, deasupra cărora se pun «pozme», din loc în loc": Ar 7; „Se leagă cu nuiele de coame, iar deasupra se pun pozme": Ar 15; „Paie de secară, de grâu, călcate cu picioarele şi greblate, cu pozme din mesteacăn, deasupra peste tot acoperişul şi cu ţepi la streaşină": Bh 1; „Legate cu nuiele": Bh 2; „Uneori sus se băteau două scânduri, să nu ia vântul paiele": Bh 5; „Paie de grâu, de secară": Bh 6-8, 12, 15, 16, 18, Mm 2, 3, SM 7, 13; „Cu pozme deasupra": Bh 7; „Cu ţepe la colţuri": Bh 12; „Acoperişurile din paie se făceau din paie de secară puse cu furca, călcate cu picioarele şi lipite cu tină, pusă tot cu furca; deasupra se puneau lemne în cruce, cu două ţepe la capete. Paiele erau puse roată": Bh 13; „Paie de secară nebătută la batoză, cu cruci la acoperiş, una fiind înspre stradă": Bh 14; „La streaşină se punea o grindă cu colţi, fixaţi în căpriori": Bh 17; „Paiele de grâu se prind de leţ şi se bat pe rând până la vârf. Până se aşază paiele se pun pozme": Mm 2; „Paiele se prindeau de leţuri şi se băteau cu picioarele. Deasupra se puneau «păruşei» să nu le ia vântul. Înainte de 1914 a fost o perioadă de secetă şi animalelor li s-au dat paiele de pe case": Mm 4; „Azi nu se mai cultivă cereale, ci mai mult fâneţe pentru vite; grâul îl mănâncă păsările. Peste paie se puneau lemne lungi": Mm 6; „Înainte de 1900

https://biblioteca-digitala.ro

au fost şi case acoperite cu paie sau cu trestie. Mai încoace nu, deoarece nu s-au mai cultivat cereale": Mm 7; „Paie de secară": Mm 8, SM 10, 15, 16; „Acum 15 ani a dispărut ultima învelitoare din paie; la Rusova şi Poienile de sub Munte erau mai multe. Paiele se legau cu ramă de lemn la streaşină, iar după leţi se legau cu sârmă": Mm 9; „Paiele de grâu se puneau cu o furcă din lemn, rânduri, rânduri, roată până în vârfu' căşii, unde se făcea o cunună din paie împletite. Se călcau cu picioarele. Deasupra se puneau leaţuri": Mm 10; „La 1900 mai era doar o casă acoperită cu paie. La un hăizaş din paie intrau şapte-opt care de fân. Deasupra paielor se mai punea câte un clop din draniţă": Mm 12; „Paiele de grâu erau jupuite şi călcate; deasupra se puneau cinci-şase leţuri, legate cu sârmă": Mm 13; „Se foloseau paie de grâu, de secară, de ovăz; se călcau paiele şi se făcea în jos streaşină. Sus se legau cu gânjuri din nuiele": SM 3; „Paie de grâu": SM 6; „Paiele erau legate cu rudiţe": SM 15.

În snopi. *În trecut*: Bh 11, SM 4, 12, 16 (rar); „Rar, legaţi de căpriori cu coajă de tei murat sau cu ajutorul curpenilor din pădure": CS 7; „Din paie de secară bătute cu maiul. Mănunchii de snopi de secară se legau la vârf pe coamă, apoi se băteau lemne": Tm 1; „Snopii erau legaţi cu nuiele de salcie": Tm 2; „În jipi, bătuţi cu prebla (instrument pentru nivelarea straturilor)": Tm 7; „Paie de secară, împletite sus, peste care se puneau două daraburi de lemn": Ar 3; „Jupi lungi din paie de grâu. De la paie s-a trecut direct la ţiglă": Ar 5; „Paiele de secară puse în jupi erau bătute cu maiul. Sus peste paie se punea o ramă": Ar 8; „Paie de secară, grâu": Ar 9, SM 13; „Paiele se legau de comi cu drot (sârmă)": Ar 13; „Paie de secară, snopii fiind legaţi de coame cu nuiele groase sau cu drot (sârmă)": Ar 14; „Jupi din paie de secară, de grâu": Bh 10. „Jupii de secară, legaţi cu nuiele de leaţuri se puneau în patru «scări», cam la distanţă de 1-1,5 m": Bh 13; „«În trepţi» este cel mai vechi procedeu, legate cu nuiele de leţuri şi de coarne": Bh 14; „Paie de secară, îmblătite, deoarece rămân lungi. Se fac snopi, care se leagă de leţuri şi de comi cu «şaş» – papură, luată din baltă şi care este bună atât pentru învelit, cât şi pentru legat snopii de paie la vârfu' căşii. Legarea şi împletirea paielor sus se numeşte tifrăzluială; se tifrăzluieşte învelitoarea": Bh 19; „Jupi de secară. La ultimul laţ se acopera cu «tică» de paie": Mm 1; „Paiele de secară se pun în jupi, care se bat cu îmblăciul. Jupii sunt urcaţi cu furcoiul şi puşi pe leţuri. La streaşină se potrivesc cu o «lopişcă» cu patru «jarnauă» sau cu «ceasăla» (ceva mai mare). Jupii se leagă de leţuri cu gujbă de răchită roşie (salcie), de-a lungul pe vârful «epuletului». Se pune «tică» (chică). Chica se face la vârfu' epuletului, ca un fel de terminare a învălitului, asemănătoare cozilor din păr în trei «vrâste»„: Mm 2; „Mai nou se pun jupi. Sus se face chică de jupi. Deasupra se pun rude de răchită": Mm 5; „În jupi": Mm 13; „Sus legaţi cu nuiele": SM 4; „De secară cu tighitură": SM 8; „De secară": SM 9, 16 (rar); „Paie de grâu, snopii legaţi cu nuiele": SM 12.

În trepte: „Uneori cu scări la colţuri": Ar 7, Bh 16.

Trestie, papură: CS 13, Tm 3, 9-11, Bh 4, SM 1, 7, 8, 10, 11, 15 (rar); „În maldăr, împletită sau în «împlecătură»„: CS 7; „Stuf din bălţi şi de la Timiş": CS 12; „Trestie bătută cu «baciţa»„ Tm 5; „Accidental, la casele din pământ bătut erau şi învelitori din trestie, făcute de meşteri de la Obad şi Liebling": Tm 7; „Legată cu tei «belit» (curăţat de coajă)": Tm 8; „La început se lega de lătezi cu nuiele, apoi cu sârmă; se folosea «andreaua»„: Tm 10; „Cu chivitură (tivitură), în partea de jos": Ar 10; „Nadă, în maldăr":

https://biblioteca-digitala.ro

Ar 17; „Nadă bătută sau «sădită»„: Bh 5; „Pe leţuri se pune trestie, apoi jupi de paie sau rămâne numai cu trestie, legată de leţuri cu rude de răchită": Mm 5; „Mai recent": Mm 11; „Nadă sădită (legată) cu sârmă de nuielele puse orizontal": SM 11.

În snopi: Tm 13; „Jupi de trestie, legaţi şi bătuţi cu maiul": Tm 10, Ar 8, 10; „Nadă (papură) în snopi legaţi": Bh 5; „Jupi din nadă": Bh 10; „Jupi din nadă, legaţi cu sădeală (nuia sau drod – sârmă); se puneau cam patru scări (rânduri). Pe părţile laterale se puneau tot patru scări, dar din jupuţi mai mici. La margini se puneau scânduri mai late pentru a împiedeca jupii să nu cadă. Aşa erau cele mai multe. Nada se aducea tăiată de la Tisza Kalman. Învelitori din nadă sau din paie se făceau la toate anexele": Bh 13; „Snopi din nadă, legaţi cu şaş, la fel ca la paie": Bh 19; „Jupi de trestie, stuf, adusă din josul râului. Indiferent dacă erau de paie sau de trestie, sus se legau cu nuiele de răchită, mai nou – cu sârmă": Mm 1.

Solzit: Ar 13.

Tulpini de porumb (coceni). *În trecut*: SM 7 (rar), 15 (rar); „Tulei": Ar 8, 11; „La săraci": Ar 13.

Lemn

Şindrilă, şiţă. *În trecut*: Tm 2, Ar 2, Bh 2, SM 13, 15, 16; „Prăştila sau prăşchila (şindrilă) era din lemn de brad sau fag, cu dimensiuni de 0,50/0,10-0,15 cm. La un acoperiş de circa 5 m/5 m intrau aproximativ 800 bucăţi de prăştilă": CS 1: „Şindilă sau sângilă din fag, brad, tei, cu dimensiuni de 30-50 cm/10-12 cm": CS 2; „Şindră de brad, cu dimensiuni de: 40-50 cm /8-10 cm": CS 3, 14; „Şindilă de brad, adusă cu cârca sau cu şelele de către ţigani, lungă de 1 m/10-15 cm. În perioada interbelică era adusă de la Lugoj şi Jimbolia": CS 4; „Şindrilă de gorun, fag de 30-40 cm/5-10 cm": CS 5; „Săngilă de fag, mai rar de brad. La o casă, cam de 10 m/6 m intrau cam 2.800 de bucăţi": CS 6; „Şindilă de fag, 70/10-15 cm": CS 7, 10; „De brad, fag, 40-50/8-10 cm": CS 8; „De fag, 60-70 cm/10-15 cm. În jurul anilor 1910-1920 Nicolae Cijmariu era vestit în făcutul şingilei. Erau 6-7 rânduri pe o pantă. În medie intrau 1500-2000 bucăţi; depindea de tipul şi de mărimea coamei": CS 9; „Şindrilă de brad, fag, dar se folosea rar; era adusă din alte părţi: CS 12; „Şindrilă de tei, se muia la foc să se despice uşor, dimensiuni: 60/7-8 cm; se puneau cca. opt rânduri şi intrau cam 1200 bucăţi": CS 13; „Şindră de brad: mică de pus sub ţigle şi mare pentru acoperit": CS 15; „Numai la biserică a fost şindrilă": Tm 1, 3; „Veneau de la Luncani cu şindilă de brad; la o casă intrau 6000-7000 bucăţi": Tm 4; „Şindrilă de brad sau stejar, lungi de 60-70 cm; intrau 5000-6000 bucăţi": Tm 6; „Şindră de brad, de 30-35 cm, adusă de la Oraviţa": Tm 8, „La 1910 a fost o singură casă acoperită cu şindrilă": Tm 11; „Şindilă de fag, lungă de 30-40 cm": Tm 12; „Şindel de brad, 50 cm": Ar 2; „Şindilă de gorun, de 50-60 cm, dar din 1918 nu se mai foloseşte": Ar 4; „Şindrilă de fag, gorun, brad, de 40-60 cm; se pun cam 25 şindile pe un metru : Ar 6; „Şindilă de stejar; intrau 14 rânduri la 6 metri": Ar 7; „Şindilă de brad, molid": Ar 8-10, 14; „Intrau 4-5000 şindile": Ar 10; „A fost o singură casă, a unui frizer, acoperită cu şindrilă": Ar 13; „Şindrilă de fag; intrau cam

https://biblioteca-digitala.ro

5000 de şindrile": Ar 15; „Doar câteva case au fost acoperite cu şindilă": Ar 16; „Şindrilă de fag, brad, cu dimensiuni de 80 cm/10-15 cm, pusă într-un rând; intrau cam 3000 bucăţi pe un acoperiş": Bh 1; „Şindilă de fag, stejar": Bh 3; „Şindilă de brad, plop; se puneau şapte-opt rânduri": Bh 4; „Numai biserica veche a fost acoperită cu şindilă; în 1905 a fost un foc care a ars jumătate din sat": Bh 5; „Şindilă de brad de 30 cm/7-10 cm": Bh 6, 8; „Şindilă de fag, cu dimensiuni de 40-45 cm/10 cm; intrau circa 40.000 bucăţi": Bh 7; „Şindilă, şapte-nouă rânduri": Bh 11; „Şindilă de stejar şi brad, adusă de la moţi, cu dimensiuni de 40 cm/8 cm, cu grosimea de 1,5 cm, mai subţire pe latura nehorjită; intrau cam 12-16 rânduri": Bh 12; „Şindilă de brad, stejar, dar nu se mai foloseşte de foarte multă vreme": Bh 14; „Şindilă cumpărată de la moţi": Bh 15; „Şindilă de stejar: intrau 14-15 rânduri la 6 m": Bh 16; „Şindilă de brad; intrau cca. 14 rânduri": Bh 18; „Şindrila de brad, fag era adusă de la Budeşti, din pădurea de la Vârful Mare; era cu horj şi avea cam 40/6 cm. Intrau cam 20.000 bucăţi, dar depindea de dimensiunile învelitorii": Mm 1; „Şindila de fag, brad, horjită şi ascuţită, era adusă de la Băiţa, Odeşti etc. sau de la moţi; era şindilită pe patru «ţolii». Trei rânduri formau o ţolie şi intrau cam 20.000 de bucăţi, şindila având 40-50 cm/8-10 cm": Mm 2; „Şindila s-a folosit după 1914": Mm 3; „Şindila avea lungimea de 50 cm, iar draniţa de 80-90 cm. Intrau cam 12.000 bucăţi de şindilă şi cam 7.000-8.000 bucăţi la draniţă": Mm 4; „Şindrilă de stejar; intrau 1.000-2.000 de bucăţi, în funcţie de mărimea casei": Mm 5; „Şindrilă de fag fălţuită, cu dimensiuni de 50 cm/10 cm; intrau cam16.000 bucăţi la o casă; draniţa de brad, cu dimensiuni de 70 cm-1 m/10-12 cm; intrau cam 8.000 bucăţi": Mm 6; „Şindrilă de brad; intrau între 3.000-7.000 bucăţi, în funcţie de mărimea învelitorii": Mm 7; „Draniţă de brad, 60/15cm. Intrau până la 10.000 bucăţi": Mm 8; „Draniţă de molid, stejar (mai rar), fag, de 80 cm/8-16 cm; intrau 4.000-5.000 bucăţi, pe şapte-opt rânduri": Mm 9; „Şindilă horjită de gorun, brad, fag; dimensiuni 50-60 cm/10 cm, adusă de la Curtuiuş, Băiuţ, Strâmbu. Intrau cam 15.000 de bucăţi, după mărimea acoperişului": Mm 10; „Draniţă de brad cu dimensiuni 60-80 cm; intrau 3.000-4.000 bucăţi; şindila de molid are şanţ horjat": Mm 11; „Mai demult se utiliza şindilă de fag, cu şanţuri; după 1914 – draniţă de brad, fag, cu lungimea de 60-70 cm; intrau 5.000-6.000 bucăţi": Mm 12; „Şindila este din stejar, fag şi este mai mică, intrau între 7.000-10.000 bucăţi; draniţa – din brad, plop mai mare, intrau 7.000 bucăţi, după mărimea acoperişului. Se fabricau local de către şindilariu": Mm 13; „Şindilă de fag": SM 1, 2; „Şindila era din fag, draniţa – din gorun şi fag. Intrau 4.000-5.000 de bucăţi": SM 3; „Draniţa este foarte apropiată, ca mărime, de şindrilă; se pun 12-15 rânduri, cam 30 bucăţi/metru linear": SM 6; „De fag sau brad, după posibilităţi": SM 7; „De fag": SM 9, 16.

Se punea

Într-un singur rând: Tm 12, Bh 12, Mm 13; „Cu falţ": Ar 2; „Cu horj, horjită": Bh 1, 12, Mm 10, 12.

Pe două sau mai multe rânduri: Ar 9, 15, Bh 6, 16, 18, Mm 4, 7, 8, 11; „Pe două rânduri, petrecut 5 cm.": CS 1; „Pe un rând sau pe două; pe o pantă intrau şapte-opt rânduri"; CS 2; „Pe două-trei rânduri, după mărimea acoperişului": CS 3, 4, 14, Mm 5, 10; „Pe două rânduri": CS 6, 8, Ar 2, 7, 8; „Se punea în trei tehnici: în două rânduri, intercalată pe verticală; «poşleţin» – într-un singur rând, puţin încălecată pe orizontală; «duple» –

https://biblioteca-digitala.ro

două rânduri, lipite una de alta": CS 7; „Se punea în două feluri: duple – două rânduri suprapuse unul peste altul sau «şfăcări» – într-un singur rând, puţin înclinată; intra mai puţină şingilă, deci era o metodă mai economicoasă": CS 9; „Cam la jumătate de şindră se punea alt rând": Tm 8; „În două-trei rânduri, după posibilităţi": Mm 1; „Pe trei-patru rânduri": SM 7. **Cu un brâu:** Tm 2 (în trecut), Ar 8. **Se fixa**: „Cu cuie de lemn": Tm 2, Ar 4, 14, Bh 4, 11, 15; „Cu cune (cuie) de cercuit, cumpărate din prăvălii de la Călan": CS 1; „Cu cuie de fier ţigăneşti, cu floare mare": CS 3-5, 8, 10-15, Tm 2, 4, Ar 2, 7, 10, 14, Bh 1-4, 6, 7, 11, 12, 15, 16, 18, Mm 1, 6, 10, SM 1, 2, 7; „Cu cuie ţigăneşti, cu două «urechi»„: CS 6; „Cu cuie de fier ţigăneşti, cu patru braţe la floare, înclinate în jos": CS 7; „Cu cuie cumpărate": CS 9, Ar 6, 7, Mm 2; „Numite de şinghilit": CS 10; „Cuie ţigăneşti cu două ciocuri": Ar 2; „Mai recent cu cuie ţigăneşti îndoite, fără floare": Mm 8; „La draniţă se foloseau cuie mari din lemn, de 1 metru": Mm 11; „Cu cuie cumpărate": SM 6.

Ţiglă: Ar 5; „Se aducea de la Jimbolia şi a apărut în perioada interbelică. Se folosea şi ţigla mică, roşie": CS 1; „Ţiglă albă şi roşie, făcută la fabrica de la Liubcova": CS 2; „A apărut în perioada interbelică; era fabrică de ţiglă în Biniş": CS 3; „Încă de la sfârşitul secolului al XIX- lea se întrebuinţa ţigla mică roşie, adusă de la Pârvova, dar după 1920, s-a folosit ţigla mare": CS 6; „Ţigla mică, roşie şi cea în solzi s-au utilizat până pe la 1910, iar ţigla mare, roşie – după 1910": CS 7; „După 1910, luată de la Reşiţa": CS 8; „În trecut – ţiglă mică, roşie": CS 10, Tm 13, Ar 15, 16, Bh 3, 16, Mm 3 (azi), 12 (azi); „Ţigla mare, roşie a apărut prin 1930": CS 9; „Ţiglă roşie, mare, adusă de la Verzeşti, Biserica Albă etc.": CS 11; „Apare pe la 1900": CS 12; „Ţiglă mare roşie, adusă de la Jimbolia şi mică, albă, cumpărată de la Teregova": CS 14; „Mai demult, pe lăteţi, ţigla mică, roşie se alterna «suprapus» cu şindra mică": CS 15; „Înainte de 1910, dar era foarte rar folosită; azi da": Tm 1; „Încă de prin 1860-1870 au apărut primele case cu ţiglă de format mic; de prin 1920 se introduce, treptat-treptat, ţigla de format mare": Tm 7; „Înainte de 1900 se utiliza ţiglă roşie şi albă; după 1910-1915 – ţiglă mare, roşie": Tm 10; „Din 1890": Tm 13; „După 1900 se folosea ţiglă mică, roşie, cumpărată de la Jimbolia, iar după 1918 ţiglă mare, roşie (Elefant şi Leu), cumpărată de la Lugoj": Ar 4; „În trecut era ciripă roşie, «mărunţeauă»„: Ar 8; „Ţiglă mare, roşie, cumpărată de la Lugoj şi Jimbolia; mai târziu a apărut ţigla de ciment din Criş": Ar 10; „Ţiglă mare, roşie se folosea de mult, deoarece a fost fabrică la Sântana şi în Ungaria": Ar 13, „Cu ciripă (ţiglă)": Ar 14; „Ţiglă mică, roşie, dar aveau doar vreo doi inşi": Ar 15; „Ciripă mare, roşie, cumpărată de la Jimbolia": Ar 17; „A apărut pe la 1920": Bh 5, Mm 11, SM 11; „A apărut în perioada interbelică, în acelaşi timp cu casele din cărămidă": Bh 10; „Ciripurile se foloseau de mult; la 1913 mia de cirip costa 80 de zloţi, dar se folosea şi cirip mic, alb, adus de la Oradea, Salonta, Comad": Bh 13; „La 1900 se folosea ţiglă mare, albă, după 1920 – ţiglă mare, roşie; şi azi": Bh 14; „La 1900 şi chiar mai de mult, dar numai la cei mai înstăriţi; azi mai mult de jumătate din numărul sătenilor are casele acoperite cu ţiglă mare roşie": Bh 17; „În proporţie de 25% a apărut încă înainte de 1900, o dată cu cărămida": Bh 19; „Ţiglă mică, albă, folosită după 1920": Mm 4; „Ţiglă mică, albă, utilizată după 1930": Mm 6. *Azi*: Ar 6, Bh 13; „Ţiglă mare, roşie, adusă de la Jimbolia": CS 4, Tm 3; „Ţigla mică, roşie se foloseşte de prin 1950": CS 9; „Ţiglă mare, roşie": CS 10, 13, 15, Tm 6, 9, 11, 12, Ar 7-9, Bh 1-8, 12, 16, 18, 19, Mm 7, 8, SM 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13, 15, 16; „Ţiglă roşie, mare şi mică": Tm 2, 5, Ar 2, 7, 11, 12, Bh 11, SM 2; „Ţiglă mare, roşie, adusă de la Lugoj": Tm 4; „Ţigla mare roşie se utilizează din perioada

https://biblioteca-digitala.ro

interbelică": Tm 8; „«Diribă» (ţiglă) mică, roşie, adusă de la Jimbolia": Ar 3; „Ţiglă mare, roşie, cu vălău": Ar 6; „Se foloseşte de vreo 20 de ani": Bh 18; „Ţiglă mică, roşie, întrebuinţată de circa 30 de ani": Mm 5; „De prin 1940": Mm 13; „Ţiglă mică, roşie": SM 3, 9; „Cărămidă (ţiglă) neagră": SM 8; „Cărămidă sau «cerep» roşie, dreaptă": SM 11.

Olane: SM 13; „Numai pe coama acoperişului": CS 2, Ar 2.

Tablă: Bh 1 (rar), SM 16 (rar); „După 1900": CS 6; „În perioada interbelică rar; azi nu": CS 2. *Azi*: SM 2; „Puţine": CS 11, 15, Bh 10, Mm 6-9; „Tablă neagră, galvanizată şi la case şi la anexe": Bh 14; „Din 1958, «badog» cu «cetărne» – jgheaburi şi burlane": SM 11.

Azbociment, eternită. *Azi*: Bh 1 (azi, rar), Mm 8, SM 2, 12, 15, 16 (rar); „Eternită ondulată, creaţă": Mm 4, 9; „Internit sau poloc, fabricat local, cam de prin '50": Mm 13; „Numai la magazii, bucătării, grajduri": SM 9.

Alte materiale: „Glie de pământ, dar numai la ţigani": Bh 1; „Din goz, prins cu cuie din lemn de «sticele» (leaţuri) de pe corni": Mm 10; „Häizaş (acoperiş) in goz (fân)": Mm 13, SM 3.

Forma acoperişului

Într-o apă: Tm 8.

În două ape: CS 1, 3, 9, Tm 1, 3-6, 9, 10, 12, Ar 2-5, 6 (în trecut), 7, 9-15, 17, Bh 2-7, 8 (azi), 11,12 (azi), 14, 16, 18, 19; SM 6, 7 (rar), 8, 10, 11, 13 (rar), 15; „În două «plase»„: CS 6; „În două plaste – mai nou": CS 7; „În două streşini": Ar 16. *În trecut*: CS 8, 13, Tm 2, 13, Ar 3, 8; „În trecut erau mai multe, azi sunt mai puţine": CS 10; „În Jebel erau numai case cu acoperiş în două ape, indiferent din ce erau construite": Tm 7; „În două feţe, la toate": Tm 8, 11, Bh 1 (în trecut), 19; „În două ape cu stablon; au apărut în perioada interbelică şi există şi azi": Mm 12.

În trei ape: CS 3, 5, 12, 14, Tm 9, Ar 8 (azi), 17 (în trecut), Bh 3-5, 11, 14, SM 4; „Pe direcţia vânturilor principale": CS 7; „În trecut": CS 8.

Cu fronton: CS 1, Tm 2, 13, Ar 10, Bh 16; „Cu fronton spre stradă şi spre curte": CS 3, 10, 14, Tm 5, 9, 12, Bh 3, 4, SM 8; „Cu fruntariu scurt": CS 7; „Numit chiblă, uneori uşor teşit. Chibla se închide cu toble din lemn sau cu cărămidă crudă. Este situată şi spre stradă şi spre curte. Chibla are două ochiuri pentru vedere": CS 8; „Cu funduri şi cu găuri pentru aerisire": CS 11; „În trecut, cu fronton la stradă": CS 12; „În două «feţe» cu fundoane cu ochiţe pentru lumină la pod; azi cu bârnar – streaşină din şindră": CS 15; „Cu fundoane sau fruntariu": Tm 1; „Fundoane din nuiele împletite, scândură, rar din cărămidă": Tm 3; „Cu fruntariu din scândură": Tm 6; „La casele vechi era din trestie": Tm

https://biblioteca-digitala.ro

8; „Cu fundoane triunghiulară, din nuiele împletite şi lipite cu lut, apoi din scândură": Tm 10; „Fruntarul este din nuiele, bârne, cărămidă, cu ferăstruici mici": Tm 11; „Din scândură, trestrie sau nuiele împletite şi lipite cu lut": Ar 2; „Fundoaie din grădele, cu acoperiş mic, teşit, de prin 1900-1920": Ar 3; „Fundoaie din împletitură": Ar 4; „În fundoaie sunt două huduri (ferestre mici)" Ar 8; „Cu fronton spre curte": Ar 9; „Fronton cu două ferestruici": Ar 10; „Frontonul era din scândură sau văiugă": Ar 15; „Spre stradă": Ar 17, SM 6; „Cu două şuturi spre stradă şi cu două frontoane spre curte, cu calcan": Bh 14; „Capătu' căşii şi înspre grădină şi înspre uliţă se făcea sau «îngrădit» – nuiele lipite cu tină sau din scândură aparentă. Dar putea fi şi din voioage, continuând prin ridicarea zidului de la capăt": Bh 19; „În trecut cu front din scândură sau zid": SM 1; „Spre curte": SM 4; „Cu un capăt drept, bătut din scândură, spre stradă şi spre curte; din 1964-1985 se tencuieşte": SM 11.

Cu pinion: Bh 1 (rar); „Pinioanele mici apar o dată cu ţigla; casele vechi cu şindrilă nu aveau": CS 1; „Cu pinion mic «cu înclinare», dar rar": CS 6; „Prin 1920-1930 a apărut, accidental şi nu pentru multă vreme, acoperişul cu pinion scurt, numit «bubicot». Caselor cu bubicot li se mai spunea şi case cu şută": Tm 7; „Cu pinion mare": Tm 12, SM 15; „Cu pinion mic": Ar 5, 14, 17, Bh 6, SM 13, 15; „Pe şpriţ": Ar 6; „Cu pinion mic, numit «cioancă»": Ar 8, Bh 12 (în trecut); „Numit cionc": Ar 10; „Apărut după 1900 şi numit cionc": Ar 13, „Numit cioncaş": Ar 15; „Apărut târziu": Bh 3; „Cu «cionc» [de fapt fronton] la stradă, de prin 1910": Bh 5; „În trecut cu pinion mic": Bh 8; „Cu cionc (fronton) din scândură, triunghiular. La capete făcea cu oblacul (secera) o leacă de gaură": Bh 13; „Cu cionc erau puţine": Bh 15; „Pinionul mic apare rar şi relativ recent": Bh 19; „De 30-40 de ani au început să se facă acoperişuri cu «şut»": Mm 5; „Mic şi mare": SM 7.

În patru ape: CS 1, 3, 4, 9, 14 (rar în trecut), Ar 17, Bh 2 (în trecut), 3, 4, 8 (azi), 10, 11, 13, 19, Mm 1-3, 5, 10-13, SM 1 (azi), 2, 6, 12, 13, 15, 16; „În patru plase": CS 2; „Cele vechi": CS 7; „Unele erau aşa şi în trecut şi în prezent": CS 8; „La casele acoperite cu paie": Ar 16, Bh 7, 12; „Părţile înguste se numesc «sapă», cele lungi – «faţă» şi «dos»: Mm 4, 6-9. *Azi*: CS 13, 14, Tm 2, 3, 9, 14, Ar 2, 4, 6, 8, Bh 1; „Azi, cu două nivele, cu turnuleţ": Mm 11.

Coama acoperişului

Scurtă: Ar 9, Bh 2, 4, 8, 11, 18, Mm 3, 5, 10, SM 6, 7, 15; „În trecut": Bh 6, 7; „Azi": CS 1, 8, Tm 3 (puţine), 4, Ar 13, 15, 17, Bh 12, Mm 1, 7, 11, SM 3, 9; „Câteva adăposturi temporare la câmp pentru oameni şi unelte păstrează acest tip de acoperiş, ce pare a fi cel vechi, schimbat în secolul al XIX- lea": CS 6;

Medie: CS 3, 12, Mm 13.

Lungă: CS 8, 11, 12, 14, Tm 11, Ar 7, Bh 10, 13-15, 19, Mm 2, 5, 8, 9, 12, SM 11, 12; „În trecut": CS 1, 2, 4, 5, Tm 3, 8, 10, 14, 17, Bh 2, 3, 12, Mm 3, 7, 11, SM 3, 9; „La casele acoperite cu paie": Ar 4, 15, Bh 5; „Azi": Bh 6, 7, Mm 1.

https://biblioteca-digitala.ro

Streaşina

Îngustă: CS 1-9, 11-15, Tm 1, 3-5, 11-13, Ar 3-5, 7-10, 17, Bh 6, 10, 13-16, 18, 19, Mm 1-5, 10, 12, SM 1, 3, 7, 11-13, 16; „În trecut": Tm 6, Ar 14-16; „În spate": SM 4. *Azi* Bh 2, 7, 8, Mm 7, 9, 11; „Azi, cam de 30 cm": CS 10; „În spate": SM 8.

Mijlocie: Tm 2, Bh 5, Mm 13; „În perioada interbelică, dar numai sub influenţa populaţiei germane din Jamu Mare": Tm 8; „De 30-50 cm": Bh 17, SM 6; „Cam de 45 cm": Mm 8; „Potrivită": SM 15.

Lată: Tm 6 (azi), Bh 1, 4, 11, Mm 4, SM 10. *În trecut*: Tm 10, Bh 2, 7, 8, Mm 6, 7, 9, 11; „La casele mai vechi, dinainte de 1900": CS 6; „În trecut streaşina avea cam 70 cm": CS 10, Ar 6, 16 (azi); „De aproximativ 60 cm şi în trecut şi azi; cu ieşinduri la faţadă pentru apărarea intrării, mai rar în trecut": Bh 12; „Coada cornului era mai lungă decât azi; se numea barba cornului": Mm 6; „De 50-60 cm": Mm 13; „Ieşinduri în faţă": SM 2; „La prismă (prispă) coama ajunge la 1 m": SM 4; „Dreptunghiulare, din beton, sticlă": SM 7; „În faţă": SM 8.

Învelitoarea, străpunsă de coş: CS 2, 6, 7, 9, 11, 13, 15 (azi), Tm 1, 6, 7, 10, 11, 13, Ar 2-4 (în trecut), 7, 8, 14, 15, 17, Bh 2 (azi), 6-8, 11-13, 16, 18, SM 1, 2, 6, 7, 9, 13, 15; „Coşul din lemn, lipit cu pământ, iese deasupra învelitorii şi este acoperit cu un pleu să nu plouă vara": CS 1; „Din nuiele «buşite» (tencuite) până la coamă, iar deasupra cu «ţâglă»„: Tm 8; „Coş din lemn, în partea din spate": Tm 11; „În trecut şi azi": Ar 9, 10; „Coş de scândură, în trecut": Bh 5, „Coş din nuiele, lipite pe ambele părţi": Bh 14; „Azi, străpunsă de coş, înainte fumul ieşea direct în pod": Bh 17; „Coş de scânduri; în trecut şi azi": Bh 19;.

Terminologie: „Baburã, băbură": Tm 3, Ar 3, 5, 6; „Băbătie": Mm 3, 12; „Horn, hoarnă": Ar 13, 17, Bh 4, 15, SM 11; „Hornoi, hornoaie": Mm 4, 6. 7, 9, 12; „Horneţ": Mm 8, 11, SM 3; „Şobdie": SM 16; „Băbură în pod unde se afuma «clisa»; fumul ieşea orizontal afară": Ar 3; „Băbură în pod": Tm 3, Ar 5; „Băbură cu coş din nuiele lipite sau din văiugă": Ar 6; „Foarte rar erau case fără horn": Ar 13; „Hornul din nuiele împletite, trase printre «zapi» era ca o scară pe acoperiş": Ar 17; „În pod era o «băbătie» ca un coteţ": Mm 3, 12; „Erau case cu horn, dar azi nu se mai fac": SM 11; „Toate casele aveau şobdie prin care ieşea fumul": SM 16.

De o bagea. Terminologie: „Chiblă pentru lumină şi fum": CS 3, „Numai la învelitorile din ţiglă se lasă fereşti pentru fum": CS 4; „Locarnă": Tm 4; „Columcare la fundoane": Tm 8; „Pe fundoaie sunt două ferestruici": Ar 4; „Numite huburi": Ar 8; „Sunt două ferestruici la fronton": Ar 13; „Acoperişul era roată, fără lumină": Bh 10; „Doar la frontoanele de la capete": Bh 17; „Gaură de răsuflătoare": Bh 19; „Se face pe o răchită curbată şi se cheamă strungă pentru vedere la pod": Mm 2; „Ştiol pentru fum": Mm 10.

Cu un brâu spre poale: Tm 5.

https://biblioteca-digitala.ro

Înălţimea acoperişului

Mică: „Azi": CS 2, Mm 6, 7, 11, SM 6, (rar), 9; „De 2,5-3 m. Raportul dintre înălţimea pereţilor şi a acoperişului este de1/1": Tm 10; „De 2,5-3 m": Ar 8; Bh 5; „La învelitorile din paie era cam de 3,5 m, iar la ţiglă – cam de 2,80-3m": Bh 14; „De 1,5-3 m; azi înălţimea acoperişului este de 2/3 din lăţime": Bh 17; „Mică, în trecut": Mm 10; „De circa 3 m": SM 8.

Mijlocie: CS 1, 3-5, 8, 11, 14, 15 (azi), Tm 1, 3, 6, 9, 12, 13, Ar 2-4, 7, 9, 10, 12-15, 17, Bh 3, 4, 6, 10, 11, 15, 16, 18, Mm 1-5, 13, SM 1-3, 7, 12, 13, 15, 16; „În trecut": CS 2, SM 6; „Cam de 4-5 m, după lungimea cornilor şi lărgimea încăperilor": CS 10; „În trecut era de 5-6 m, azi de 4-5 m": CS 13; „Are cam 3,5-4,5 m": Tm 2; „Cam de 4-4,5 m în trecut; de 3-3,5 m azi": Tm 7; „În trecut era cam de 6 m, în prezent este de 4-5 m": Tm 5; „Este de 5-6 m": Ar 2, Bh 1, Bh 12, Mm 2, 3; „Cam de 4 m": Ar 11, SM 10; „Sus la munte, unde vântul este mai puternic": Bh 2; „La casele acoperite cu nadă, înălţimea acoperişului era cam de 4 m": Bh 13, SM 4. *Azi*: Mm 6, 7, 10, 12, SM 11; „Azi mai culcat": CS 6, 10.

Casă cu „astrucământ" de „şindră".
Com. Vărădia, jud. Caraş-Severin.
(Maria Elena Enăchescu)

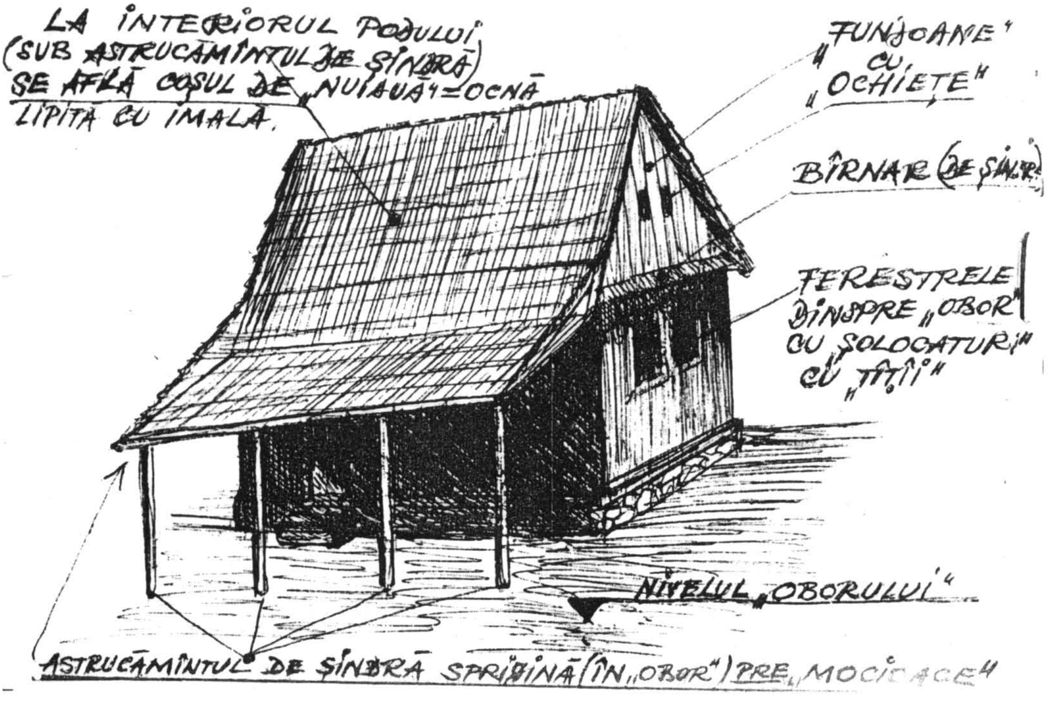

https://biblioteca-digitala.ro

Mare: Tm 8, Ar 3, Bh 7, Mm 1; „În trecut": CS 6, Mm 3, 8, 12, 13, SM 3, 9; „Acoperişul era, de obicei, mai «ţăponi», adică mai înalt şi se exprima prin raportul unghiului de îmbinare a căpriorilor: sub vinclu, cu unghi mai mic de 90 ^{0}, ploile şi zăpezile scurgându-se mai repede; vinclu unghi, egal cu 90 ^{0} şi peste vinclu, cu unghi mai mare de 90 ^{0}": CS 8; „Ca să nu ploaie. Şingila ţinea mai mult dacă astrucământul era înalt": CS 9; „La casele cu paie": Ar 5, SM 6; „În trecut înălţimea acoperişului era de 8-10 m": Bh 2; „Înălţimea acoperişului este de două ori şi jumătate mai mare decât înălţimea pereţilor": SM 11.

Prelungiri ale acoperişului: Tm 9, Ar 7, 10, Bh 4, 11 (în trecut), SM 7 (rar), 11, 15, 16; „Uneori se făcea o prelungire laterală sau în spate, servind ca şopru pentru car şi depozitare": CS 14; „În trecut, la casele astrucate cu şindră, la intrarea în locuinţă era o prelungire, sprijinită pe «mocioace», care ajungea până aproape de nivelul solului, întrebuinţată pentru depozitarea obiectelor de uz gospodăresc": CS 15; „Un scut pentru adăpostirea diverselor obiecte". Tm 6; „La partea laterală, folosită ca şofru, cuină (bucătărie de vară), adăpost pentru păsări": Tm 8; „Deasupra târnaţului acoperişul se prelungea; se numea cotoc": Tm 11; „Pentru şopru": Ar 2, 4 (în trecut), 14 (în trecut); „Colnă la oi": Ar 3; „Şopru sau colnă, neîngrădită": Ar 13; „Pentru tindă, grajd, sin": Bh 14; „Înainte se făceau prelungiri mai mult în spate, azi se construieşte bucătărie de vară în continuarea casei sau colniţă neîngrădită. Azi, deasupra scărilor se fac terase din sticlă": Bh 17; „Poiată": Mm 8 (rar); „Şatră în dos pentru oi, unelte etc.": Mm 11; „Rar, câte o poiată la grajd": SM 7.

VALORI ARTISTICE

Decor realizat în lemn cioplit: *Azi, la fel:* Ar 16, Mm 4, 9; „Rar": SM 2. *În trecut:* Mm 2, 3, 7, 10, 12, SM 3.

Balustrada. *În trecut*: CS 2-5, 12, 15, Tm 2, 3, 6, 9; Ar 2, 4, 7, 12, 14, Bh 3; „Dacă e cu cipcă de lemn": CS 1; „«Gardul» era fără decor": Tm 10; „Îngrădit cu scânduri (interbelic, «cu florării») ca să nu bată ploaia în târnaţ": Mm 1; „Rar": Ar 15, Mm 5, 7, 10-13; „«Gard», scânduri cioplite": SM 11. *Azi, la fel*: „Înfundătură": Mm 6; „Tărcătură": SM 2; „La îngrăditură": SM 6, 9, 12, 15; „Mai rar": Ar 5, 6, Mm 4.

Stâlpii. *În trecut*: **Simpli**: CS 2-5, 7, 12, 13, 15, Tm 1, 3-6, 9, 10, 13, Ar 2, 4, 7, 10, 11, 14, 15, 17, Bh 2-4, Mm 1-5, 8-10, 13, SM 1, 3, 4, 7, 8, 11, 13; „Ciopliţi cu barda: CS 1; „Gheluiţi": CS 6; „«Căţeii» erau simpli": Tm 12; „Rar": Bh 1. **De diferite volume**: CS 3, Ar 1, 2, 4, 15, Mm 2, 4, 7, 9, 12, 13, SM 3; „Sus, cu un singur volum geometric, rotunjit": CS 7; „Stâlpi cu căngi, roţi şi căngi cu flori, cu cocoşi şi cai": Tm 2; „Cu diferite volume, geometrice, cel mai des trunchi de piramidă, cu bazele mari alăturate şi între ele volute": Tm 7; „Rar": Ar 17, Bh 3, Mm 8, 10, SM 15; „De la jumătate în sus,cu «crestături» cu barda, securea": Mm 5. **Şerpuiţi**: „Rar": SM 15. *Azi, la fel*: **Simpli**: „Rar": Tm 11; „Azi, mai rar": Ar 5, 6; „Căpriori": Mm 6, 9; SM 2, 10, 12. **De diferite volume:** „Cioplituri noi, de un meşter din Berbeşti": Mm 6, 9, 11, SM 2, 6, 9; „ Mai rar": SM 12. *Azi*: **Şerpuiţi:** Mm 4.

https://biblioteca-digitala.ro

Contrafisele. *În trecut*: **Drepte**: „«Mâni» de sprijin la «coardă»„: CS 6, Tm 6, 10, Ar 2, 3, 7; „Săgeţi cu sprijin": Ar 6; „«Propte» cu două braţe": Ar 10; „Brânari": Bh 1, 4, Mm 5, 7, 8; „ Icuri": Mm 10, SM 7; „Rar": SM 8, 13, 15. **Arcuite:** „Braţe": Tm 4; „Denumite «mâni»„: Tm 7, Ar 7. **Neformând arcade:** Ar 15, Mm 10, SM 4, 7, 8; „Apar interbelic, şi drepte şi arcuite": Mm 2, 5. **Formînd arcade**: Mm 7, 8, 11, 12, 13; „Rar": SM 13, 15. *Azi, la fel*: *Drepte*: „Azi, mai rar": Ar 5, Mm 4, 9; SM 12; *Arcuite*: „«Chituci » formând arcade": Mm 6, 9; „Uştiori,mânuri": SM 2, 12.

Stâlpii angajaţi, undrelele. *În trecut*: Mm 10.

Ramele uşilor, ferestrelor. *În trecut*: „Tocurile uşilor şi ferestrelor se băgau în «uşorii», respectiv în «cotuc» (un şanţ) cu «melcii» (nuturi) de băgat în cotuc": CS 1; „Simple": CS 7; „Uşile erau în două jumătăţi": Tm 13, Ar 15, Mm 7, 11, SM 3.

Capetele bârnelor. *În trecut*: CS 1; Ar 3; „Ascuţite din bardă": CS 7; „Rotunjite frumos cu toporul, câteodată cu trei, patru retrageri":Tm 7; „La colţurile de sus ale pereţilor": Bh 2, Mm 4, SM 6.

Capetele căpriorilor. *În trecut*: Tm 7, SM 11. *Azi, la fel*: Ar 1, 6, Mm 6, 9, SM 9.

Fruntarul prispei. *În trecut*: „Fruntarul casei": CS 12, Mm 7, 8, 11, 12, 13, SM 1. *Azi, la fel*: Mm 6, 9; „Cunună la târnaţ": SM 2.

Calul. Grindă arcuită între cununa casei şi fruntarul grindei. *În trecut*: Mm 7, 11; „Rar": Mm 12.

Ţepele, boldurile de pe acoperiş: *În trecut*: „Rar": Ar 12, Mm 8; „Trei cruci": SM 11. *Azi, la fel*: SM 12.

Uşile. *În trecut*: „Uşi din tăblii": Tm 3, Ar 2; „Rar": Ar 12. *Azi, la fel*: „ Blane": SM 2.

Decor realizat în lemn tăiat, traforat. *În trecut*: Tm 6; „Făcea puţin «cifroşag»„: Ar 13; „Rar": Mm 2, 10. *Azi*: „Rar": Tm 1. *Azi, la fel*: Ar 2, Mm 4; „Cu «părcană» (profil)": Mm 13, SM 2.

Balustrada. În trecut: „Mai rar, la casele din perioada interbelică": CS 6, Tm 2, 5, 10, Ar 1, 4, 7, 12, Bh 4; „Interbelic, «florării» la îngrăditura de scânduri, tăiate cu «şvaiţicu» (în dungă) la ferestre şi «capitele» (aripi)": Mm 1, 2, 7; „Rar": Mm 10, SM 6, 7, 11, 13, 16. Azi, la fel: Ar 2; „Rar": Ar 5, 6, Mm 4, 6, 8, 9, 11, SM 9.

Stâlpii. *În trecut*: „Sus la stâlpi, cam prin 1910-1920, se introduc bucăţi de scândură traforată şi colorată, ce dau aspecte de lumină - umbră": Tm 7; „Rar": SM 15. *Azi, la fel*: Ar 2, SM 9.

https://biblioteca-digitala.ro

Capitelele stâlpilor. *În trecut:* „Un singur volum, sus": CS 7; „La unii stâlpi, mai vechi, apare sus o îngroşare, numită «măr»„: Tm 7; „Rar": Ar 1, 4, 9, 13, Bh 2, Mm 11, SM 6. *Azi, la fel*: „Mai rar": SM 9.

La streaşină, la fruntar. *În trecut*: CS 12; „Pazii la streaşină": Bh 4, SM 1, 4, 6, 11. *Azi, la fel*: „Scândura cu forme":CS 2; „Ca la «ciplă»„: CS 6; „scândură cu «ginţi» (dinţi)": CS 7, Tm 7, 10; „Rar": Tm 11; „Pazii la streaşină": Ar 1, Mm 4, 6, 9, SM 8. *Azi*: „Rar": Tm 1, 9; „ Rar, pazii la streaşină": Ar 5, 6, 7, Mm 1; „Pene": Ar 12.

Ramele ferestrelor. *În trecut*: CS 10, Ar 12, Mm 3, SM 1, 3; „Rar": SM 13, 16. *Azi, la fel*: „Târcături": SM 2.

Frontoanele de foişor, de case. *În trecut*: Tm 7; „Inimă, cerculeţe": Mm 8, SM 1, 16. *Azi*: Ar 9; Azi, la fel: Mm 4, 9.

Tăieturile şindrilei: *În trecut*: Bh 4, SM 1, 3; „Rar": SM 13.

«Ciocârlanii» pe coama acoperişului: *În trecut*: Ar 4, 12; „Un rând de şindrile ascuţite": Ar 15, Mm 7, SM 3.

Uşile cu fragmente de tăblii în romburi: *În trecut*: „La casele vechi" : CS 2, 6, 10, Tm 3, 7, Ar 2, 3, 12, 15, Mm 7, SM 1, 3. *Azi, la fel*: Bh 4; „Parcane": SM 2. *Azi*: SM 9.

Decor din lemn strunjit

Balustrada. *În trecut*: SM 6;

Stâlpii. *În trecut*: „Rar": SM 1, 6, 13;

Ferestrele. *Azi*: „La contururile de la ferestre,apar, în ultimele două-trei decenii, elemente sculptate,realizate la strung": Tm 7.

Decor realizat în elemente de zidărie. *În trecut:* CS 10; „ În centru, la bogătaşi": Tm 4; „După 1920, şi « propte» din zid": Ar 3. Azi: Tm 3; „Rar": Mm 9, SM 9.

Pilaştrii. *În trecut:* „De zid, de piatră sau cărămidă, la casele cu «gang», de fapt stâlpi de secţiune pătrată": CS 2; „Unii stâlpi de la «cindă» au muchiile teşite": CS 6; „Rar": Ar 13. *Azi, la fel:* „Rar": Ar 7; „Pilaştrii în stil neoclasic, mai ales după 1920": Ar 15. *Azi:* „Rar": Tm 1, 10, 11, Ar 1, 6, Bh 4, SM 9.

Coloane. Coloane drepte. *Azi:* Tm 1, 7, 11, Ar 5; „Rar": Ar 6, Bh 4, Mm 9, SM 6, 9. *În trecut:* Ar 13. *Azi, la fel:* SM 12.

https://biblioteca-digitala.ro

Arcade. Arcade în plincintru: *În trecut*: „La unele case din perioada interbelică, între stâlpii de sprijin ai «gangului»„: CS 2; „La unele case, între stâlpii de piatră sau de cărămidă. Unele intrări în casă au deschiderile în semiarcadă, cu bolţari de descărcare «în spic»„: CS 6. *Azi*: Tm 1, 7, 11, Ar 1, 5, 6, Bh 4; „Rar": Mm 9, SM 6, 9, 13, 15, 16. **Arcade bilobate**: *Azi*: Tm 1; „Rar": SM 9. **Arcade trilobate**: *Azi*: Tm 11; „Rar": Ar 1, 5, 6. *Drepte(plate)*: „Rar": Ar 6.

Decor realizat în tencuială, stucatură. *În trecut*: „Tencuială de «imală»„: CS 4, 13; „La casele din centru, ale comercianţilor, era decor de stucatură neoclasică": Tm 4; „Pe la 1910": Tm 12, Ar 2, 3; „Pilaştrii": Ar 4, 11, 14; „Rar": Ar 15, 17, SM 4. *Azi, la fel*: „«Pene» tăiate în tencuială": Tm 1, Tm 5; „Decor în relief de tencuială, de prin 1870-1880": Tm 10; „Făcut de nemţi, la casele de cărămidă": Tm 11; „Începând din interbelic, casă din 1934 de exemplu, şi până azi, tot mai des": Ar 5; „Rar": Ar 6; „După 1914, stucatură pe frontoane": Ar 8, Ar 12; „Numai la cei bogaţi": Ar 13, 16, Bh 1, 4, SM 2; „Flori": SM 10. *Azi*: „Decor foarte simplu, în suprafeţe de calcio-vecchio. Rar, aplicări de faianţă colorată": Tm 6; „«Pârcane», ornamentaţie cu şablonul": Ar 1; „Astăzi, calcio vecchio": Ar 3; „Mai mult pe registre": Ar 4, 9-11; „Se face mult calcio-vechio şi cu împărţire de câmpuri": Ar 14, 15, Bh 2; „Astăzi, calcio-vecchio şi baghete din tencuială": Mm 3; „Rar": Mm 6, SM 6; „Ciment alb şi praf de piatră, «buciard»„: Mm 8, 9; „Astăzi cu teracotă şi cu mică; exteriorul ţipător şi strălucitor": Mm 12, SM 3, 7-9, 11; „Mai rar": SM 12, 13, 15.

Amplasare

La colţurile casei. *În trecut:* Tm 4; Ar 2, 3, 11, 14; „Rar": Ar 12. Azi, la fel: Tm 1, 3, 13, Ar 4, 13. *Din interbelic:* Ar 5, 6; SM 1. Azi: Tm 6, Ar 9, 10, 15, Mm 9, SM 3; „Rar": SM 6, 9, 11.

La ramele ferestrelor. *În trecut*: CS 4, 12, Tm 4, Ar 2, 3, 11, 14; „Rar": Ar 12. *Azi, la fel*: „Azi, mai des": Tm 11; 13, Ar 4; „Din interbelic": Ar 5, 16, Bh 1, 4, SM 1, 2. *Azi*: Tm 6, 7, Ar 1, 9, 15; „Rar": Mm 6, 9, SM 3, 6, 9, 11; „ Pe soclul ferestrei la exterior": SM 11, 12.

Între ferestre: *Azi, la fel*: Tm 1, 2, 5; „Din interbelic": Ar 5, 8, 11, Bh 1; „În mijlocul peretelui": SM 2. *În trecut*: CS 4, 6, 9, Tm 4, 12, Ar 13, SM 1. *Azi*: Tm 3, 6, 7, Ar 9, Bh 2, Mm 8, 9, SM 3, 7, 9, 11-13, 15.

Pe frontonul caselor, foişoarelor: „Numai pe frontonul caselor, denumite generic «forme»: CS 2. *În trecut*: CS 4, 5, 6, 8, Tm 3, 4, 9, 13, Ar 3, 4, 11, 13, 14, 17, SM 1. *Azi, la fel*: Tm 1, 2, 5, 7, 9, 10, 12; „Azi, mai des": Tm 11, Ar 2; „Din interbelic": Ar 5, 8, Bh 1, 4, SM 11. *Azi*: Tm 6, Ar 10; „«Înţiromate»„: Ar 11, SM 7, 13, 15.

Sub streaşină: Tm 4, Ar 3, SM 1. *Azi, la fel*: Tm 1, 2, 6, 13, Ar 6, 8, 11, Bh 1, 4, SM 2. *Azi*: Tm 7, 11, Ar 1, 10, 15, Bh 1; „Rar": Mm 6, SM 6, 9.

https://biblioteca-digitala.ro

La coloane: *Azi*: „Pe stâlpii de cărămidă ai târnaţului, în ton cu decorul de pe fronton": Tm 7.

Motive

Abstracte: *În trecut:* „Geometrice": CS 4, 9 («forme»), 12, SM 11; „Cercuri concentrice": CS 6, Tm 4, 6, 7, 9, Ar 3, 14, 15. *Azi, la fel*: „Rozete": Tm 1; Tm 2, 3, 5, 10, 13; Ar 2, Ar 4; Bh 1; SM 1, 8. *Azi:* „Astăzi, decor geometric, realizat din faianţă": Tm 12, Ar 8, 13; „Linii, nu se fac flori": Ar 1; „Romburi, «pilaştri» cu «bosaje» sau nu, panouri alternate de tencuială zgrunţuroasă": Ar 9, 10, 12, 15, Bh 2, 4; Mm 3, 12, SM 3, 4, 6, 7, 9, 13, 15.

Cosmice: „Solare": CS 2. *În trecut*: Tm 2, 5, Ar 15, Bh 4. *Azi, la fel*: „Soarele": Tm 3, 7, 10, 13, Ar 2, 11, 12. *Azi*: Tm 12, Ar 8, 15, Mm 12, SM 11.

Fitomorfe: „Pomul vieţii, puternic stilizat": CS 2; „Rar, pomul vieţii în glastră": CS 6. *În trecut*: Tm 3, 4, 12, 13, Ar 3, 4, 13-15; „După 1918, puţin, pe «fundoie»: Ar 10, Bh 1. *Azi, la fel*: Tm 1, 2, 7, 10; „Azi, mai des": Tm 11, Ar 12, Bh 4. *Azi*: „Vin olteni, care fac flori": Ar 1, 8, Bh 2; „Rozete": Mm 8, SM 3; „Brazi, flori": SM 7, 9, 11; „Motive florale": SM 12, 13, 15.

Zoomorfe: *Azi, la fel*: Tm 7, 10; „Cerbul": SM 2. *Azi*: Bh 2; „Rar": SM 11.

Antropomorfe: „Pe una singură, apar două ciocane încrucişate, semn că proprietarul a fost miner, datată 1900": CS 2. *În trecut*: „Îngeraşi": Tm 4.

Inscripţii (date, nume, texte): „Anul construcţiei (o casă din 1844), iniţialele proprietarului, numărul casei": CS 2; „Rar, numărul casei sau inţialele numelui proprietarului" : CS 6, 9; „Pe fruntariul casei de la nr.105, inscripţia «George Muntean an 19o6»„: CS 12; „Ţifroşag": SM 8. *Azi, la fel*: Tm 1, Tm 2; „Date şi nume": Tm 3; „Indicau numele proprietarilor ce au constuit casa, anul construcţiei şi câteodată şi numărul topografic al casei": Tm 7; „Numele proprietarului şi anul construcţiei": Tm 10; „Azi, mai des": Tm 11; „Se scrie numele proprietarului, anul construcţiei casei": Ar 2, 11, 12; „Anul şi numele pe «frontul» casei sau «fundoie»„: Ar 13, Ar 15, SM 1; „Numele şi data": SM 2. *În trecut*: Tm 4, 6; „Rar": Tm 9, Ar 8, Bh 1; „Anul construcţiei, 1907, pe fronton": Tm 13, Ar 3; „Date, nume, pe fundoie": Ar 4; „Date, nume": Ar 14; Mm 13. *Azi*: SM 9; „Rar": SM 11.

Culoarea stucaturii

Albă: *În trecut*: „La casele vechi": CS 2, 4, 6, 9, 13, Tm 1, 3, 6, 7, 9, 10, 12, 13, Ar 3, 8, 10, 11, 14, Bh 1, Mm 8, SM 1, 8. *Azi, la fel*: Tm 2, 5, 11, Ar 2, 12, 16, Bh 4. *Azi*: Ar 9, Bh 2, SM 11.

https://biblioteca-digitala.ro

Colorată: „Şi cu albastru": Ar 3; „Galbenă": Ar 4; „La ramele ferestrelor, se dădea cu o culoare": Ar 16.

Policromă: *În trecut*: Tm 4. *Azi, la fel*: Tm 2; „Azi, mai des": Tm 11, Bh 1; „Cu albastru, verde": Ar 13, 15, SM 12. *Azi*: „La casele noi": CS 2, 6, 13, Tm 1, 3, 6, 7, 10, Ar 8, 9; „Rar": Bh 2, 4, Mm 9, 12, SM 1; „Foarte tare colorată": SM 3, 7, 11, 13, 15.

Decor realizat în muluri (gips turnat)

Coloane: *Azi, la fel*: „Rar, pilaştri": Ar 7; „Casă cu coloane de ipsos": Ar 14. *Azi*: Ar 3; „Rar": Ar 6; Bh 4.

Rame la ferestre: *Azi, la fel*: Ar 7, Bh 4, SM 2. *Azi*: „Rar": Tm 11, SM 11; „Modele de ipsos. Le lipesc oltenii": Ar 1.

Decor realizat în culoare

Exterior

Casa era văruită: *În trecut*: CS 13, Tm 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12,13; Ar 1, 3, 4, 7, 8, 10, 14, 17; „În general, muruită cu pământ": Ar 15; Mm 2, 3; „Rar": Mm 4; „În albăstreală...un fel de pământ («mal») albastru: Mm 6; Mm 8; „ Muruită cu «mnieruială»„: Mm 13; „Rar, pe lângă ferestre": Mm 9; Mm 10; „Rar, numai la evrei": Mm 11; „Rar": SM 2; SM 4, 11, 16. *Azi, la fel*: CS 2, 3; Tm 2, 5, 8; Ar 2; „Dar, rar": Ar 5, 6, 11, 12, 16; Bh 1, 2, 3, 4; Mm 1; SM 1, 10, 12. *Azi*: „Mai rar": CS 4, Ar 1, 17; CS 5 ,6, 7, 9, 10, 14; Tm 1; „Varul, de la Cavăran": CS 12.

Zugrăvită colorat: *În trecut*: „ Înainte în alb": CS 2, 3; „Albastru": Ar 2, Mm 5, SM 1, 2, 3, 7, 9, 16; „«Mieriu», gălbui": Bh 4; „Albastru, ocru": SM 15; „Albastru (mnieriu), ocru, verzui, roşietic, gălbui": Mm 13; „Ocru": SM 7; „Ocru, verzui deschis sau închis, roşietic": SM 11. *Azi*: „Azi, în toate culorile": CS 2, 3; „După 1960, mai frecvent, ocru şi gălbui, mai rar, verzui": CS 6; „Albastru, gălbui": Tm 5; „Alb, gălbui": CS 10; „Variat": CS 12; „Albastru, ocru, verzui": CS 13; „Roşietic": CS 14; SM 1; „Albastru, ocru, rar verzui, roşietic, gălbui": Tm 1, Ar 5, 6, SM 7, 13; „Albastru, verzui, gălbui": Ar 1; „Ocru, roşietic, gălbui": Tm 3; „Ocru, verzui, roşietic, gălbui": Tm 4, 6; „În diferite culori, predomină un verzui deschis spre gri şi un ocru-gălbui": Tm 7; Tm 8; „Albastru, ocru,verzui, roşietic, gălbui, negru": Tm 11, SM 11; „Albastru,ocru, verzui, roşietic": SM 6; „Roşietic,gălbui, rar cu negru": Ar 3; „Ocru, roşietic, gălbui, în diferite brunuri şi galben-roşietic": Ar 4; „Roşietic, gri": Ar 7; „Ocru, gălbui": Ar 10; „Rar, albastru, ocru": Ar 12; „Albastru, ocru, verzui, roşietic, gri": Ar 13; „Ocru, roşietic, gălbui, maroniu mai închis": Ar 14; „Ocru şi verzui, mai des, roşietic şi gălbui, mai rar": Ar 15; „Verzui, gălbui, gri": Bh 2; „«Mieriu», ocru, verzui, roşietic, gălbui": Bh 4; „Diverse culori": Ar 17, Bh 3, Mm 1, 2, 10; „Verzui, gălbui": Mm 3, SM 12; „Albastru, ocru,verzui, roşietic, gălbui": Mm 4; „Ocru, verzui, roşietic": Mm 6, SM 3; „Ocru, gri": Mm 8; „Albastru, ocru, «verzui, mai plăcut», gălbui": Mm 9; „Ocru, verzui, gălbui": Mm 11; „Verzui, galben": Mm 12;

https://biblioteca-digitala.ro

„Azi, culori şterse, maro, verzui, crem": SM 16. *Azi, la fel*: „Albastru, ocru": SM 13; „Albastru şi verzui": CS 7, 9; „Albastru, ocru, verzui, roşietic, gălbui": Tm 2; „Ocru, verzui, gălbui, alte culori": Tm 9; „Ocru, verzui, gălbui": Tm 10, SM 1; „Ocru": Tm 13; „Verzui, roşietic, gălbui, cu calcio veccio": Ar 8; „Roşietic": Ar 9; „Ocru, verzui, gălbui": Ar 11; „Ocru, azi mai des": Ar 15; „Albastru, ocru, verzui, gălbui": Bh 1.

Zugrăvită în combinaţii de culori: *În trecut*: Bh 3. *Azi, la fel*: Tm 2; „Mai rar": Tm 10; Bh 1, 4. *Azi*: „Combinaţie de două sau trei culori": CS 4, 5, 6, Ar 3, 4, 7, 13, 15, 17, Bh 2, Mm 1, 2, 9, !0, 11, SM 9, 11; „Rar": Ar 12, SM 12; „Mai multe tonalităţi": Ar 8; „Mai rar, câteodată «vânăt» cu alb, galben cu alb": CS 7; „Culori pastelate": Tm 3, 9, 11, Ar 2, 6; „Culorile, numai în combinaţii": Ar 9, 11; „Alb plus albastru": Ar 16; „Diverse": Bh 3; „În mai multe culori": SM 2, 3, 4.

Brâul de la baza casei: *În trecut*: „Negru, numai la temelie": Tm 4; „Până la 1900 era maroniu": Tm 7; „Cu negru sau cu galben": Ar 3; „Din funingine, şi prin casă": Ar 6; „Mai închis": Ar 10; „Albastru, negru": Ar 1, 11; „Mai întunecat - negru": Ar 17; „Gri sau roşcat": Bh 4; „Gri închis, vânăt, negru «chindruţ» (cărbune)": Mm 1; „Lipitură": Mm 8; „Mai întunecat, «cu chindruţ negru»„: Mm 10; „Cu negru de fum": SM 1; „ Negru": SM 4; „Roşu de lut, roz, negru": SM 9; „Albastru, gri, la casele vechi" SM 11; „Culori închise": SM 15. *Azi, la fel*: „Tot negru, chiar la cele mai noi case": CS 2; „Mai întunecat": CS 4, 5, Bh 3; „Negru": CS 6, Tm 6, Ar 4, SM 12; „Brâul negru, cu «imală de pre râpi», un fel de argilă neagră": CS 7; „Înainte era negru, din coajă de arin, azi se fac din mozaic policrom": CS 9; „Brâul negru, cu «funingine», ramele de stucatură (lipitură de pământ modelată) sunt văruite în alb": CS 12; „Aceeaşi culoare ca şi casa": CS 13; „Înainte mai întunecat, azi, divers": CS 14; „Înainte albastru,verde, azi negru, albastru, gri,verde": Tm 2; „Înainte negru, azi o tonalitate mai închisă": Tm 3; „Înainte «bârnaşu» gri, azi de diferite culori": CS 10, 13, 14, Tm 4, 5; „Negru albăstrui": Tm 11; „Negru funingine, azi rar": Ar 5; „Alb, ocru, albastru deschis": Ar 7; „Negru, «jură»„: Ar 12; „Fundamentul, negru sau galben": Ar 14; „Ocru, albastru": Bh 1; „«Neriu» sau «şioaie» (lut), de pe hotar": Mm 2. *Azi*: „Diferite culori": Tm 5; „Mai nou se acordează cu culoarea de la zugrăveală. Dacă casa e un verzui-gri, atunci brâul e verde deschis, iar dacă culoarea este un ocru-gălbui, atunci brâul şi ferestrele sunt bordo deschis": Tm 7; „Divers": Tm 9; „Verde sau maron închis, cel mai mult": Tm 10; „La bază are culoare neagră, ramele ferestrelor sunt de aceeaşi culoare cu pereţii": Ar 2; „Cu galben-negru": Ar 8; „Galben, gri, ocru-gri": Ar 9; „Galben": SM 3; „Culori închise; alb şi ocru": SM 7; „Decor de faianţă": SM 9; „Gri şi negru, alb şi ocru": SM 13; „Culori deschise": SM 15.

Ramele ferestrelor: *În trecut*: „Maro închis": SM 9. *Azi, la fel*: „Ramele ferestrelor - albastre": Ar 16. *Azi*: „Alb, galben": Bh 2.

Lemnăria (vopsită): „Înainte cu maron, azi mai mult verde sau alb": CS 2; „La casele vechi, culoarea naturală a lemnului, la cele noi, frecvent cu maron sau câteodată în verde": CS 6; „Azi": Tm 2; „Verde, albastru": Tm 5; „Doar azi, în ulei, alb, crem, verde, maron": CS 7; „Înainte, simplă, în culoarea naturală a lemnului, azi, «se fărbeşte» în verde, alb, maron": CS 9; „Azi, diferite culori": CS 10, 12; „Înainte, brâu negru, azi, altă culoare": Tm 1; „Şi azi, ocru şi galben": Tm 3; „Azi, în funcţie de culoarea casei": Tm 7; „Azi, în roşu,

https://biblioteca-digitala.ro

în albastru, rar": Tm 9; „Înainte erau văruite pe dinăuntru, iar azi sunt în vopsea de ulei, mai mult un alb spre crem": Tm 10; „Verde - crem, azi": Ar 1; „Lemnăria casei este vopsită în maro, verde": Ar 2; „Maron şi azi": Ar 5; „Şi azi, în verde": Ar 7; „Galben, verde, gri": Ar 9; „Rar, şi azi": Ar 11; „Azi, roşu": Ar 12; „Azi, verde": Ar 16; „Azi, ocru, gri, brun": Mm 8; „Galben (culoarea untului), verde, albastru": Mm 13; „În gălbui": SM 6; „În trecut albastru, roşu mai puţin; azi, alb, verde": SM 7; „Înainte erau vopsiţi stâlpi, ferestre, balustrade în galben, maron sau albastru gri, azi mai mult maron": SM 11; „Înainte roşu ruginiu, azi, vernil şi alb": SM 13; „Înainte albastru, rar roşu, azi, alb,verde": SM 15.

Picturi murale naive. *Azi*: „Cu flori, cu cerbi, cai, cocoşi (picturi în ulei), cu mori de pe Valea Rudăria, ţărancă ce merge la moară, scene de vînătoare şi cîini, iepuri": CS 7; „Cu animale, cerbi, cai, scene de vînătoare": CS 9; „Parţial, cu predilecţie scene de vânătoare": Tm 7, Ar 8; „În «verandă» se mai făcea cu căprioare, brazi, picta o femeie, o şvăboaică, dar de câţiva ani, peisaje": Ar 13; „Scene cu animale": Bh 2; „Se plachează cu faianţă, plăci ceramice policrome cu motive de ţesături": Mm 4; „Faianţă colorată": Mm 12, 13; „Cu faianţă": SM 3.

Interior

Culoarea pereţilor. *În trecut*: „Albi": CS 1-3, 5- 7, 9, 10, 12, 13, Tm 1, 3-7, 9-12, Ar 3, 4, 8, 9, 10, 13-15 (rar), 16, Bh 1, 2, 4-9, 14, 15, 18, 19, Mm 1, 5-7, 9, 10, SM 1, 2, 3 (rar), 4, 8, 10-12; „Văruiţi cu var şi «mneruială»„: Bh 10; „Numai la evrei au fost cu var": Mm 11; „Alb simplu sau şi cu muruială": Bh 17; „Alb-gri, cu cărbune": Mm 8; „Uşor albăstriţi": Tm 1, 5, 7, 9, 11, Ar 6, 8 (rar), 15, Bh 1, 4 («mierii»), 5, 7-9, 14, 17, 19, Mm 1-3, 5-8, 10, 13, SM 3, 12; „Albastru închis": Bh 5 (pe tavan, pe «pod»), Mm 1, 2, 8, 10 (rar), 12, 13, SM 6; „Lut galben": Bh 2 (rar), Ar 15, Mm 7 (cu «mală»), 11 («măluiţi»), SM 2, 13; „Cu lut alb": Mm 12 (rar); „Lemn natural afumat": Ar 6, Mm 4, 6, 7, 9. *Azi*: „Divers": CS 1, 14, Bh 10, 13; „Azi, se zugrăveşte cu «forme»„: CS 9; „Diferite culori": CS 10, Tm 5; „Albi sau albăstriţi": CS 12 (rar), Tm 11 (rar); „Alb, galben, verzui": SM 2; „Albastru închis": Ar 2 (rar); „Culori de humă şi bronz, deschise, cu rola": SM 6; *Azi, la fel*: „Albi": CS 4, 8, 11, 14, Tm 8, Ar 2, 11, 12, Bh 11, 12, SM 7, 13, 15; „Uşor albăstriţi": SM 7, 13, 15; „Albastru închis": SM 7, 13, 15; „Uşor albăstriţi, azi mai rar": CS 11, Tm 2, Ar 2, 5, 12, Bh 11, 12, SM 9, 16; „Albi, azi mai rar": Ar 7, 17, Bh 3, 10, 13, 16, SM 9; „Lut galben": SM 7, 15.

Culoarea pereţilor în combinaţie cu alte elemente. *În trecut*: „Pereţii coloraţi doar în jurul sobei": CS 11, Tm 9 (rar), Mm 1(«părcan»), 2, 8 («lipitură»). *Azi*: „Pereţii coloraţi doar în jurul pereţilor": SM 10.

Brâul. *În trecut*: „Negru": Ar 11; „Negru, cu funingine şi cenuşe de la «şpoier»: CS 3; „Mai întunecat": CS 11, 14, Ar 17 (cu «furingine»); „Negru sau colorat uşor": Tm 13; „Negru sau cafeniu": Ar 8; „Negru, galben": Ar 8, Bh 10; „Cu negru şi roziu": Ar 14; „Cu galben sau cu roşu": Tm 3; „Cu roşu şi negru": SM 1; „Cu funingine": Tm 4; „Colorat, în partea de jos a pereţilor": Tm 9, Bh 11, 15 («jură»); „Colorat, în partea de sus a pereţilor": Ar 6 («jură»); „Galben": Ar 15, Mm 3; „Roşcat": Bh 4, 7; „Gri": Bh 5 («jură»), SM 7; „Lut": Bh 9, Mm 2 («şioaie»), Mm 8 («lipitură»); „Galben, albastru, gri": Bh 13; „Gălbui,

https://biblioteca-digitala.ro

cu o dungă sus albastru mai tare": Bh 17; „Verde": Bh 19; „Cu albastru": Ar 13; „«Părcan» cu «mnieriu»„: Mm 1; *Azi*: „ Negru sau cafeniu": Ar 2; „«Chindruţ», mai întunecat": Mm 10. *Azi, la fel*: „Cafeniu": Ar 12; „Gri": SM 15; „Cu negru şi roşu": SM 9.

Zugrăvitul cu modele

Apariţie: „După 1900": Tm 1; „La începutul secolului XX": SM 2; „Cu «forme» din 1900, cu «rol» din 1920": Tm 3; „Din primele decenii ale secolului XX": Tm 5; „Interbelic şi mai ales postbelic": CS 1, Ar 17, Bh 10; „Interbelic": CS 3, 4; „După primul război mondial": SM 4, 16; „După 1920": Ar 11; „Din 1920 la cei bogaţi, din 1950 la cei săraci": Ar 13; „După 1925, la unii mai bogaţi": Ar 8; „Cu forme pe hârtie, flori, linii, după 1925": SM 11; „După 1928": Bh 16; „După 1930": Tm 2, 4, 7, 12, 13, Ar 15, SM 8; „1930-1940": Tm 8; „Din 1930, cu «tapet» obţinut cu şablon": Ar 3; „După 1930, intens după 1950": Tm 10; „După 1940, cu rolă sau cu şablon («formă»,«tipar»)": Bh 5; „Postbelic": CS 12, Bh 3, 9, 13; „Din 1940, dar mai ales după 1950": SM 3; „După 1945": BH 6; „Din 1948": Ar 12; „După 1950": Ar 6, 14, Bh 11, 18, 19, Mm 9, SM 1; „Din 1955": SM 6; „După 1950-1960": CS 6; „Mai mult, după 1968": CS 7; „Din 1958": SM 7; „După 1960": CS 9, 13, Ar 2, 4, 7, 8, Bh 1, 4, Mm 4, 5, 6 («or pictorit pereţii»), 13, SM 15; „După 1965": Tm 6, Ar 9, Bh 2, 8, Mm 7, 11; „Din 1965-1975 cu rola, după 1980 stropit": Bh 17; „De zece ani (1965)": CS 10, Bh 12; „De zece-cinsprezece ani (1966-1971)": SM 12; „De cincisprezece ani (1963)": SM 9; „De douăzeci de ani (1959)": CS 14; „De treizeci de ani (1949)": Mm 10; „După 1976": Bh 7; „Azi": Tm 11 («molărit»); „Astăzi interioarele sunt zugrăvite în culori stridente, cu «tapet» cu flori şi mult aur şi argint": Mm 12.

Culoare dominantă. *În trecut:* „Galbenă": CS 2; Tm 3. *Azi, la fel*: „Galben, verzui, albăstrui, roz, cu aur, cu argint": SM 9 (predominant albăstrui); „Galben, verzui, albăstrui, cu argint": Bh 11; „Galben, albăstrui": SM 2; *Azi*: „ Toate": CS 3-5, 8, 10-14, Tm 5, Ar 11, 17, Bh 3, 9, 10, 13, Mm 1, 2; „Diverse": Tm 8, Mm 3, 10; „După gust": Tm 1; „Galben, verzui, albăstrui, roz, cu aur, cu argint": Tm 2, 3, Ar 13, 15, Bh 2, 8, SM 1, 3 (mult «tapet», şi tavanul), 6, 13; „Galben, verzui, albăstrui, roz, cu aur": Bh 6, Ar 5; „Galben, verzui, albăstrui, cu aur, cu argint": Mm 5; „Galben, verzui, roz, cu aur, cu argint": Tm 4, 6, 12, 13, Ar 8, 14; „Galben şi verzui, cu aur, cu argint": CS 13, Ar 10, Bh 19, Mm 11; „Galben şi verzui, cu aur şi cu argint, de vreo zece ani (1970), pentru camerele destinate oaspeţilor": Tm 10; „Galben, verzui, albăstrui, roz": SM 7, 15; „Galben, verzui, albăstrui": Ar 6, Bh 1, 4, Mm 13, SM 12; „Galben (lămâie), verzui, cu aur": Ar 9, Bh 17; „Galben sau verzui (mai rar), albăstrui sau cu aur (mai des)": Bh 7; „Galben, verzui, roz, cu aur, cu argint": AR 4; „Galben, verzui, roz": Tm 11; „Cam după 1930, la început cu galben şi verzui predominant, mai nou cu aur şi argint": Tm 7; „Galben şi verzui, foarte rar roz, extrem de rar cu aur, cu argint, la intelectualii satului": CS 6; „Galben, verzui": Bh 5, SM 4, 8; „Galben, albăstrui": Bh 12; „Galben, albăstrui, cu aur": Mm 4; „Galben, cu aur, cu argint": Mm 6; „Verde, maron, cu aur în camera de oaspeţi": CS 7; „Predominant, galben şi albăstrui, cu aur şi argint în «sobele» de oaspeţi": CS 9; „Cu argint": Bh 4(rar); „Verzui, albăstrui, roz, cu aur, cu argint": Ar 2; „Verzui, albăstrui, cu aur, cu argint": Bh 15; „Verzui, albăstrui, roz, cu aur, cu argint": Ar 8, 12; „Verzui, albăstrui, cu aur": SM 16; „ Albăstrui, cu aur": Ar 7, Bh 16; „Ocru galben, cu aur, cu argint, mai rar verzui şi albăstrui": Bh 18.

https://biblioteca-digitala.ro

INTERIORUL

SISTEME DE AMENAJARE A CAMEREI DE LOCUIT

Planuri generale

- sobă, cuptor (ce semn e ăsta?)

A - pat

B - masă

C - scaun

D - bancă , laviță

E - ladă de zestre, lădoi

F – dulap

G – bufet

H – raft, poliță

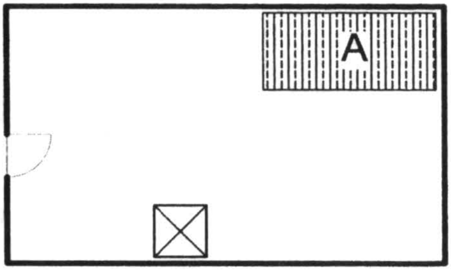

Planul cu un singur pat, așezat lângă peretele din spate: *În trecut*: „La «colibe»„: CS 2; „La cele două locuințe monocelulare, dispărute prin 1920": CS 2, 13, Ar 7, 11, Mm 4, 9, 10; „Două case, au și «rudă»: Mm 8, SM 6. *Azi, la fel*: Ar 9, SM 2, 9, 11, 12. *Azi*: „Mai des": Bh 6, 18.

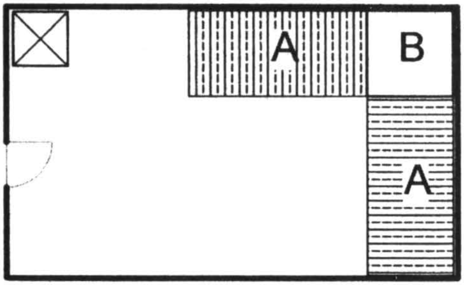

Planul cu paturile pe colț: *În trecut*: CS 13. *Azi, la fel*: SM 11.

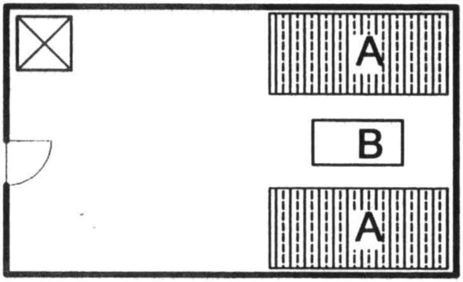

Planul cu două paturi paralele: *În trecut*: „În casele din vatra satului": CS 2; „Frecvent, până aproape de timpurile noastre": CS 7, 9; „Cu «dolafuri» la fiecare cap de pat": CS 12, 13, Ar 9, 17, Bh 10, 17, Mm 1, 2, 5, 10, 13, SM 1, 4, 6, 16. *Interbelic*: Bh 6; *Azi, la fel*: Tm 2, 5, 9, Ar 2, 6, 7, 11, 12, 16, Bh 5, 6, 14, 18,19 (rar), SM 2, Tm 13 (rar), SM 9, 10, 11, 12, 15; *Azi*: „În camera curată, cu masa între ele": Ar 8, Bh 4.

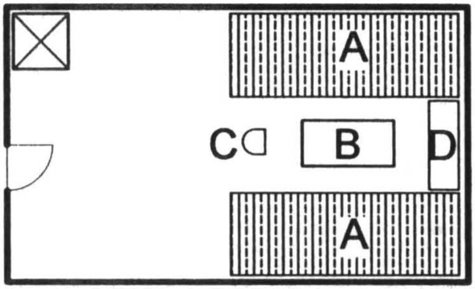

Planul cu două paturi paralele cu laviţa între ele: *În trecut*: Bh 3, 19, Mm 13, SM 11; „Cu masă şi scaune, ladă cu «floace» în colţ lângă uşă": Ar 13; „Paturi, laviţă, credenţ, şpor": Bh 9; „Paturi, laviţă, masă între ele": Bh 10; „Laviţă cu spate sau fără, «rindeu simplu», fără spate, masă cu «fioc» sau tablă dublă, fără «fioc». Pe pat, întâi, s-au pus paie, lipidea, «procantă» (de zdreanţă pe fuior), apoi, «sălmăjac», «dricar» (făţariţa la «dună ») peste «domis »(toc pentru pene) şi trei rânduri de perne. La fel şi în perioada interbelică": Bh 13; *Interbelic*: „Laviţă cu spate, masă între paturi, ladă de haine": Bh 17, Mm 2, SM 7; *Azi, la fel*: „Cu masă între ele": SM 9.

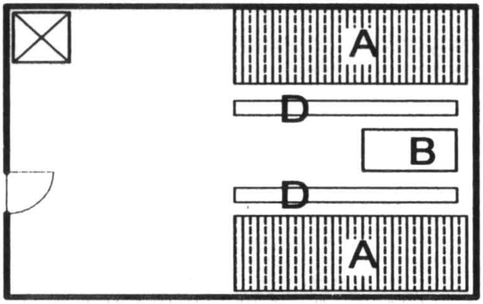

Planul cu două paturi paralele şi bănci în faţă. *În trecut*: CS 1, 3, 5, 6, Tm 13, Ar 1, 3, 5, 17, Bh 1, 7, 10, Mm 9, 13; „În casele din vatra satului": CS 2; „Scaune lungi, masă şi ladă cu ţoale pentru mireasă, cumpărate la Borşa, Reşiţa, Caransebeş": CS 3; „Cu scaune lungi, cu «spate», să nu se strice patul ziua": CS 4-6; „Frecvent, până aproape de timpurile noastre": CS 7; „Cuptorul pe patru cărămizi, scaune lungi, ladă de haine, «lăteţi» (patru, la grindă), «clumpe», cu ponevi, cămăşi, cârpe, stranţe": CS 8; „Rămâne predominant şi în perioada interbelică": CS 9, Ar 14; *Azi, la fel*: CS 10, 14, Tm 5, 11, Ar 2, 12, Bh 15, Mm 5; „«Scamne»„: CS 11; „În faţa paturilor, «dolafuri», lăzi cu trei «puiuri» (pentru şube, nădragi, haine). Acelaşi plan şi în perioada interbelică": CS 12; CS 13; „«Strujac» (cu «ghije»), poneavă de «drughent» astrucat cu stranii de lână date la «văiagă», la gârlişte („la învăiejit, se făcea miţos ca caşa"). «Căpăţîne» cu «pene» şi «frunze» înăuntru.În spatele patului se pun «lesteviţe» (păretare). La fel şi în perioada interbelică": CS 15; „«Clupi» în faţă, azi la fel": Tm 1, 11; *Azi, mai*

https://biblioteca-digitala.ro

rar: „Am văzut la Gligor Eftimie": Ar 6, Bh 8, 12; „ La fel şi în perioada interbelică": Tm 2-4, 6, 7, 9, 10, 12, Ar 1, 4; „«Scamne» lungi pe lângă pat, unele articulate, cu spatele rabatabil": Tm 8; „Laviţă cu spate": Ar 8, Bh 19; *Azi*: Bh 4, Mm 6.

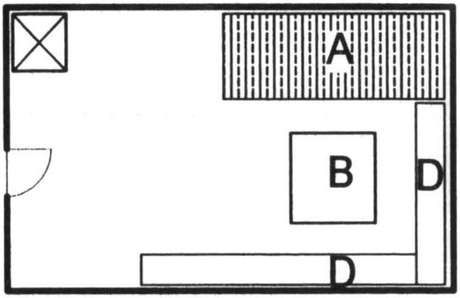

Planul cu laviţe sau bănci pe colţ: CS 13; Bh 2, 4, 8, 10, Mm 9, 10-13, SM 1 (rar), 2, 12; „Lăicioară (laiţa de lângă cuptor)": Mm 4, 7; „La fel în perioada interbelică": Mm 3, SM 3; „Trei laiţe, lăiţer cu braţe şi spătar, lădoi": Mm 8; *Azi, la fel*: Mm 1; „Lădoi (ladă de zestre), laiţă, şpor, masă şi stălag de-o parte şi de-alta a uşii": SM 11, 16.

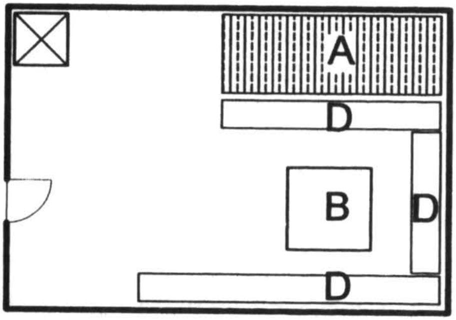

Planul cu băncile pe colţ şi o bancă în faţa patului: „Două laviţe pe colţ, una fiind laviţă de gorun": Ar 3; Ar 15, Mm 3, 5, 6, 7, 11, 12, 13.

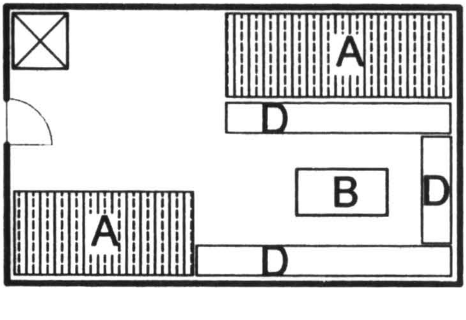

Planul cu bănci pe colţ şi încă un pat lângă uşă: Ar 15 (rar), Bh 7, Mm 13, SM 4, 13 (rar), SM 15; *Azi, la fel*: SM 16.

https://biblioteca-digitala.ro

Alte planuri (la 1900).

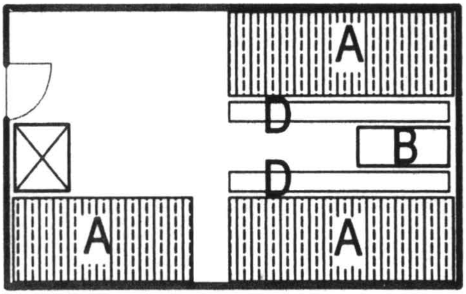

Planul cu două paturi paralele, bănci în faţă şi al treilea pat lângă cuptor: CS 10,13.

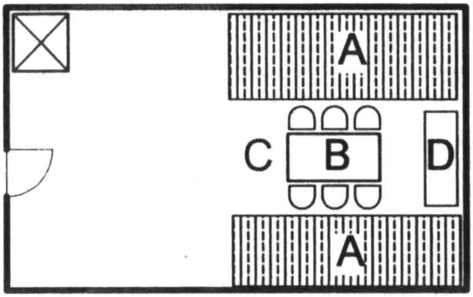

Planul cu două paturi paralele, cu laviţă şi masă cu scaune între ele: Ar 3,13.

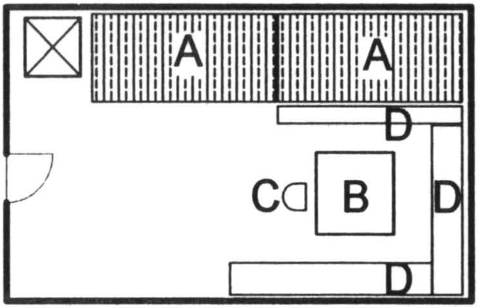

Planul cu două paturi, cap la cap, şi două

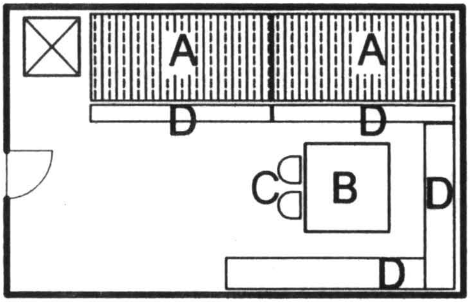

laviţe pe colţ: „La un cap e soba, în faţa celuilalt pat e un scaun lung": Mm 11; „Laiţă în faţa ambelor paturi": Mm 13; „Lădoi, dulap, masă, pe colţ, fără laviţe": SM 8.

https://biblioteca-digitala.ro

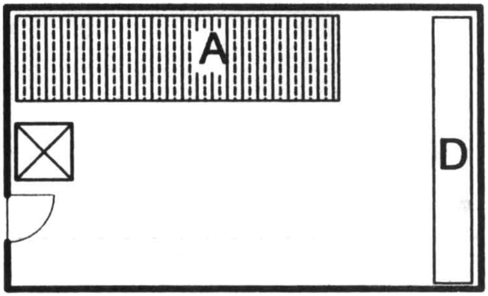

Planul cu patul ataşat de peretele din faţă: „La unele «colibi» (sălaşe), spre Munţii Cernei": CS 6.

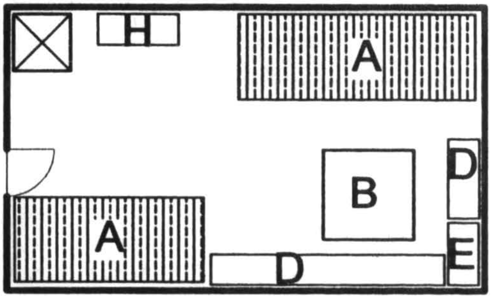

Planul cu două paturi în colţuri opuse, cu laviţe şi ladă de zestre pe colţul dintre ele: „Paturi, laiţe, ladă de zestre, masă, stălag": Mm 5,13; „Două paturi, credenţ, masă": SM 4.

Alte planuri (perioada interbelică)

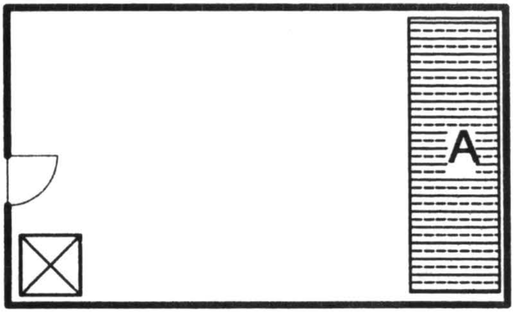

Planul cu un singur pat, aşezat pe colţ: Bh 18.

https://biblioteca-digitala.ro

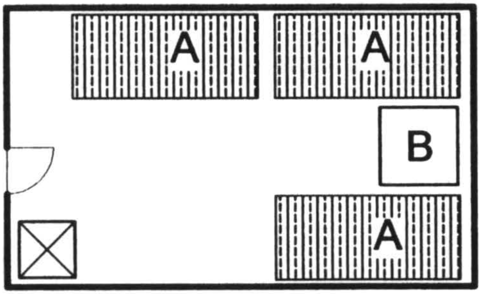

Planul cu două paturi paralele şi un al treilea adăugat: Tm 13.

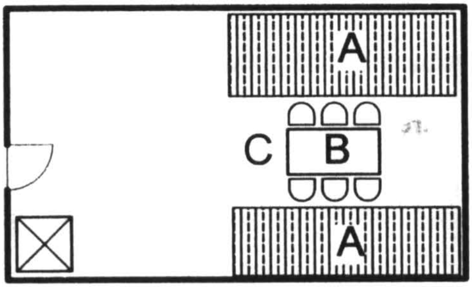

Planul cu două paturi paralele, cu masă şi scaune între ele: Ar 3,8,12, Bh 2; „Fără scaune": Mm 13, SM 4.

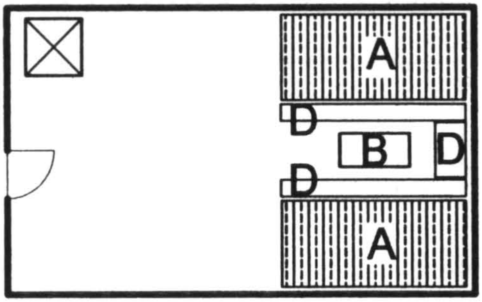

Planul cu două paturi paralele, cu bănci în faţă şi cu o laviţă între ele: Bh 4.

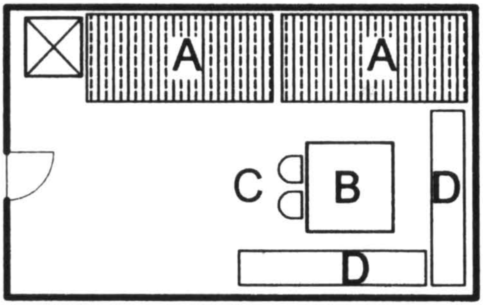

Planul cu două paturi, cap la cap, la perete. Bh 6,18; *Azi, la fel*: Masă, laviţă şi ladă pe colţ": Mm 12, SM 9.

https://biblioteca-digitala.ro

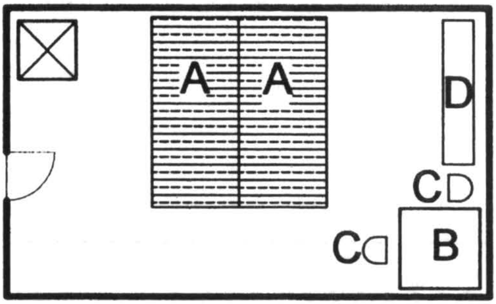

Planul cu două paturi alăturate, ca un pat dublu. „Pat dublu, şifoniere, costen”: Ar 13; „Masă, dulapuri”: Sm 8.

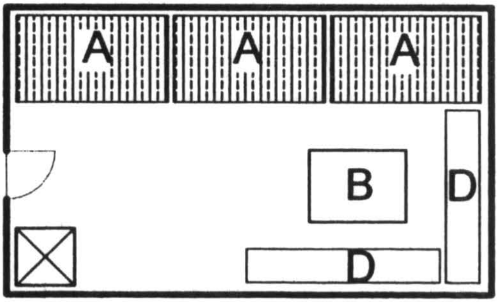

Planul cu trei paturi, cap la cap, la perete, cu laviţe pe colţ: Mm 7.

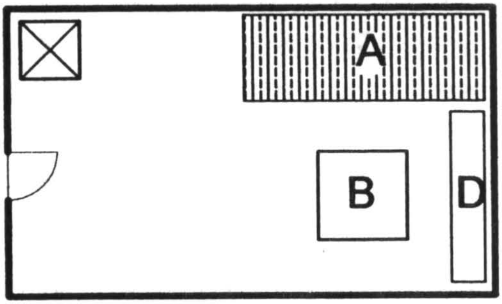

Planul cu pat şi laviţă pe colţ, cu masă. Bh 7.

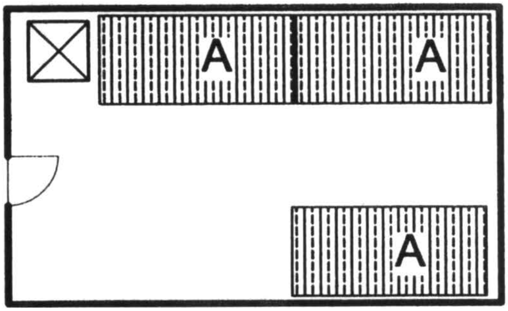

Bh 16

https://biblioteca-digitala.ro

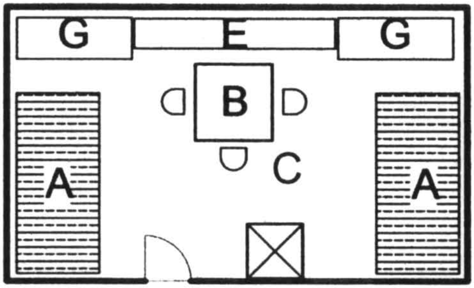

Mm 5

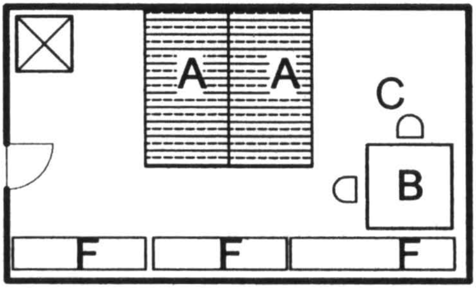

Sm 8

Alte planuri (Azi)

„Proiecte tip”: CS 3-5, 11, 12, Tm 8; „Mobilă tip”: CS 8, 14, Ar 17; „Azi, majoritatea camerelor, dispuse tip vagon. Mobila e diferit aranjată. Nu există un tip dominant”: CS 13; „Mobilă nouă, din comerț”: Tm 2; „Mobilă modernă, orăşenească”: Tm 5; „După cum e mobila din comerț”: Tm 9; „După mobilierul cumpărat”: Mm 13; „Pat dublu”: Bh 16; SM 11; „Patru paturi, două câte două, cap la cap, cu masă între ele”: SM 11; „Garnituri de mobilă de bucătărie, piese disparate. Nu există un plan reprezentativ”: SM 16.

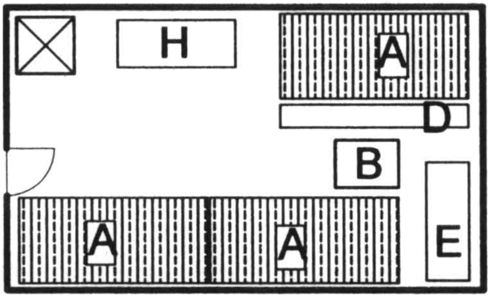

Mm 13

Planuri cu masa la mijloc: „Târziu, după 1900”: CS 2; „Interbelic”: Ar 10, Bh 6, 18, Mm 13; „Din 1920”: Tm 12, Ar 11; „Din 1930”: SM 1; „Dintotdeauna”: CS 13, Mm 10;

https://biblioteca-digitala.ro

„După 1940": Ar 13; „Postbelic": CS 4, 5, 8, 11, 12, 15, Tm 9, Ar 15, Bh 3, 9, 13, Mm 1; „După 1960": Ar 14, Bh 8, 16, 17; „Din 1962": SM 2; „La case noi, după 1965": CS 6, Tm 1, Bh 5; „După 1959, odată cu pătrunderea mobilierului de la oraş. Se folosesc în camera de oaspeţi, azi, mai ales mesele rotunde": CS 7; „După 1950, recamier, masă cu scaune, bufet, sobă oarbă din teracotă": CS 9; „De când cu mobila de la oraş": CS 10, Mm 4; „Ocazional, la nunţi, botezuri": Tm 2; „După 1950": Tm 4 (Înainte, doar la evrei), 11; „Ocazional": Tm 5; „După 1960": Ar 8, SM 3; „După 1960, odată cu pătrunderea masivă a mobilierului modern, cumpărat dela oraş": Tm 7, Ar 5, 7, Bh 7; „Treptat – treptat, în jurul lui 1930, dar mai frecvent după 1950, în interiorul de inspiraţie orăşenească,pătruns simultan cu introducerea mobilierului modern": Tm 10; „ Începând din 1918, mai des după 1960": Bh 2; „ Mai în centru, în ultimii zece ani (1969)": Mm 6; „Din 1970": Tm 6, Mm 11 (rar); SM 11, 12 (foarte rar); „ Astăzi, 1975- 1980": Mm 7, 9; SM 4, 8, 10.

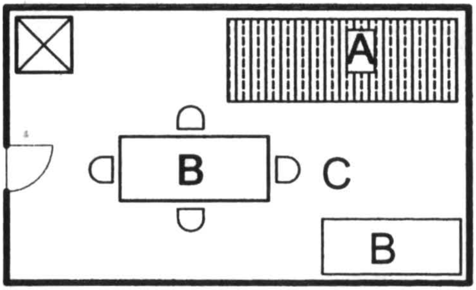

CS 9

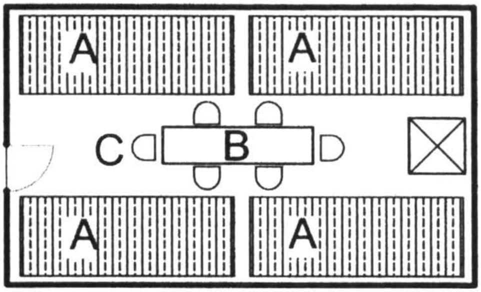

SM 11

VATRA

Terminologie: „Vatră": CS 1, 2, 4-10, 12-14, Tm 1-8, Ar 16; „Vatra luminii": CS 3; „Vatra cuniei": CS 11; „Vatră cu lumina jos în vatră": CS 15; „Vatra căşii": Bh 1; „Vatra de cuptoriu": Bh 1, 14; „Vatră cu camniţă": Bh 4; „Vatră cu căhăli": Bh 4; „Camniţă cu şpor": Bh 4.

Tipologie

În exterior: vatră liberă, fără coş: „Aşezată în faţa casei, înainte; în «şofru», şi azi; din «ţâglă» (cărămidă), la pământ sau puţin ridicată": Tm 8; „Înainte, în curte, din pământ, aşezată la sol": Ar 4, 14; „Azi, în curte, din pământ cu piatră sus": Ar 8; „În anexă, din cărămidă nearsă, înălţată la peste 40 cm": Ar 10; „În curte, pentru făcut mâncare pentru porci": Ar 15; „Din pământ, ridicată 40 cm de la sol, cu cuptor": Bh 1; „În anexă, din piatră, la cca. 60 cm de la pământ; azi, nu": Bh 4; „În «târnaţ» (şi azi), curte (înainte), din piatră cu pământ, la cca. 40 cm de la sol; şi azi": Bh 11; „Din lespezi de râpă, înainte, cărămidă, azi, ridicată la 60 cm; şi azi": Mm 4; „Astăzi": Mm 11, 12; „Azi, în curte, din pământ, cărămidă, la cca. 40 cm de la sol": SM 1; „Azi, în curte, din lemn şi cărămidă, la cca. 40 cm de la sol": SM 2; „Azi, afară, la 70 cm de la sol": SM 9; „În bucătăria de vară, din chirpici, puţin ridicată sau la 40 cm de la sol; azi, nu": SM 11.

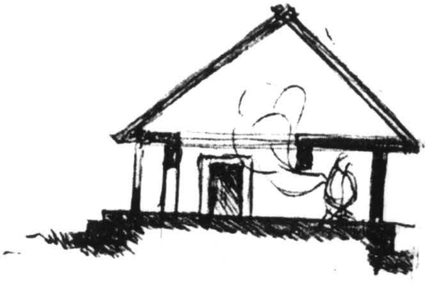

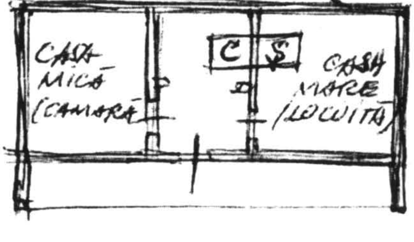

Vatra cu „băbătie",
sat Ardusat, jud. Maramureş.
(Maria Elena Enăchescu)

https://biblioteca-digitala.ro

În interior: vatră liberă, fără coş, aşezată în centrul încăperii: „Aşezată în tindă, din lespezi încastrate în pământ sau, mai rar, din pământ, cărămidă, la nivelul pardoselii, închisă de un perete oval, înalt de 1 m, ce era construit între cele două cuptoare de pâine; azi, este aşezată în bucătăria de vară, numită «cuină românească»„: CS 7; „În «cuină» (tindă), din cărămidă, pentru ţest, ridicată puţin pe un rând de cărămidă; azi, nu": CS 13; „În «casă» sau în «cuină», din pământ care se podea deasupra cu cărămidă, ridicată la 30-40 cm de la sol; azi, nu": Tm 1; „În tindă, din cărămidă, puţin ridicată de la sol, închisă de un perete; azi, nu": Tm 4; „În tindă, din cărămidă crudă, puţin ridicată de la sol, închisă de un perete; azi, nu": Tm 5; „În «casă» (tindă), rar în camera de locuit, din pământ, «ţâglă» (cărămidă), la pământ sau puţin ridicată, închisă de doi pereţi; azi, nu": Tm 8; „În tindă, din pământ, la cca. 40 cm de la sol; azi, nu": Ar 8; „În tindă, din pământ, la 50 cm de la sol": Ar 11; „În tindă, camera de locuit, din pământ, puţin ridicată sau la 40 cm de la sol": Bh 14; „În tindă, camera de locuit, din pământ, puţin ridicată de la sol; azi, nu": Bh 16.

Vatră liberă, cu coş, aşezată într-un colţ: „Aşezată în «casa cu focu» (tindă) sau în bucătărie (în perioada interbelică), din piatră cu cenuşă, ridicată 10 cm de la sol, închisă de doi pereţi; azi, nu": CS 1; „Foarte frecventă, în tindă, bucătărie, din cărămidă, din piatră (mai nou), aşezată pe sol, puţin ridicată de la sol (mai nou), la cca. 40 cm; azi, nu": CS 2; „În tindă, din cărămidă, ridicată la cca. 40 cm, închisă de doi pereţi; azi, nu": CS 3, 8; „În tindă, din «pitroane» (pietre), lut, piatră cu pământ, cărămidă, ridicată cca. 40 cm, închisă de doi pereţi; azi, nu": CS 4; „În tindă, din cărămidă, ridicată la cca. 40 cm, închisă de doi pereţi; azi, nu": CS 5; „În tindă, din piatră, lut ars, din cărămidă (în perioada interbelică), la pământ (la casele vechi), la cca. 30 cm (la casele mai noi); azi, nu": CS 6; „În colţul tindei spre camera de locuit, aproape semicirculară, în segment de cerc, dintr-o lespede de piatră pusă pe sol; azi, nu": CS 9; „În «cuină» (tindă), din piatră, cărămidă, ridicată 3-10 cm de la sol, închisă de doi pereţi; azi, nu": CS 10; „În tindă, din pământ, cărămidă, aşezată pe pământ, închisă de doi pereţi; azi, nu": CS 11; „În tindă, din piatră cu pământ, cărămidă; uneori se suprapunea cărămida arsă pe pământ cu piatră sau se muruia (se întindea cu mâna) de două ori pe an, cu un amestec de pământ, balegă, var şi apă; era ridicată 10 cm de la sol şi închisă de doi pereţi; azi, nu": CS 12; „În tindă, din cărămidă, ridicată pe un rând; azi, nu": CS 13; „În tindă, din cărămidă crudă sau arsă, la 10 cm de la sol, închisă de doi pereţi; azi, nu": CS 14; „În tindă, din cărămidă nearsă, ridicată la 30-40 cm, închisă de doi pereţi; azi, nu": Tm 2; „În tindă, din pământ, cărămidă, la 40 cm de la sol, închisă de un perete": Tm 3; „În tindă, din cărămidă crudă, puţin ridicată de la sol, închisă de doi pereţi; azi, nu": Tm 5; „În tindă, din piatră, piatră cu pământ, cărămidă, puţin ridicată de la sol": Tm 6; „În tindă, din pământ, cărămidă, ridicată 40 cm de la sol, închisă de doi pereţi sau de trei pereţi": Tm 9; „În tindă, din cărămidă, puţin ridicată; azi, nu": Tm 12; „În tindă, din pământ, la pământ ori puţin ridicată sau la cca. 40 cm, închisă de un perete": Tm 13; „În tindă, din pământ, văiug, ridicată cca. 40 cm": Ar 3, 9; „În tindă, din pământ, la pământ": Ar 4, Mm 1; „Înainte, în camera de locuit; azi, în «cuptorişte», o anexă unde sunt cuptorul de pâine şi vatra. Era şi este din piatră cu pământ, la cca. 30-40 cm de la sol": Ar 6; „În tindă, în camera de locuit, din pământ, puţin ridicată de la sol; azi, nu": Ar 7; „În tindă, jos din pământ, cu piatră deasupra, la cca. 40 cm de la sol; azi, în curte": Ar 8, SM 9; „În tindă, din cărămidă nearsă, ridicată la peste 40 cm de la sol": Ar 10; „În tindă, din pământ, la 50 cm de la sol": Ar 11; „În tindă, din pământ bătut, la 40 cm de la sol": Ar 13; „În tindă, din lut ars, cărămidă nearsă, puţin ridicată de la pământ, închisă de un perete": Ar 15; „În tindă,

https://biblioteca-digitala.ro

din pământ, puţin ridicată de la sol, închisă de doi pereţi": Bh 3; „Înainte, în colţul din faţa tindei, din piatră, la cca. 60 cm de la sol, era vatră cu «camniţă», cu «căhăli», închisă de doi pereţi; apoi, vatra cu «şpor», «camniţă cu şpor», din cărămidă, în tindă, camera de locuit, bucătărie; azi, «camniţă» cu şpor": Bh 4; „În camera de locuit, bucătărie, din chirpici, ridicată 60 cm de la sol, cu «alintău», o platformă dreptunghiulară din pământ pe nuiele împletite, cu horn pe o latură a «alintăului»; de fapt este vatra de lângă cuptor; există şi azi, dar nu mai este folosită": Bh 5; „Parţial în tindă, gura vetrei, parţial în casă, cuptorul, din văiug cu placă de fier, la cca. 40 cm de la sol; azi nu": Bh 6; „În tindă, închisă de un perete, din pământ amestecat cu pleavă de grâu, la 10 cm de la sol; azi, nu": Bh 7; „Pe o leacă de groapă se fierbea pe o plită pe trei picioare; era din pământ, puţin ridicată de la sol, închisă de unu-doi pereţi; azi, nu": Bh 10; „În tindă, camera de locuit, în colţul din faţa tindei, înainte; în bucătărie, şi azi; din piatră (şi azi), piatră cu pământ (înainte), lut ars (azi), cărămidă (azi), ridicată la 40 cm, închisă de un perete": Bh 11; „În tindă, din piatră cu pământ, la cca. 40 cm de la sol; azi, nu": Bh 12; „În tindă, «casă», din «vaioj» cu placă de fier, la cca. 40 cm de la sol; azi nu": Bh 18; „În tindă, din tină bătută, «văioaje»„: Bh 19; „În camera de locuit, din lespezi de râpă, înainte, cărămidă, azi, ridicată la 40 cm înainte, 60 cm, azi": Mm 4; „În camera de locuit, înainte; în camera de locuit, tindă, bucătărie, azi; din pământ, la 40 cm de la sol, închisă de pereţi": Mm 5; „În camera de locuit, şi azi, din pământ cu piatră şi cu ramă de lemn; la 50 cm de la sol, un lemn frumos sculptat, pe lângă vatră": Mm 6; „În camera de locuit, din piatră, piatră cu pământ, cu ramă de lemn, la 40-50 cm de la sol; azi, nu": Mm 7; „În camera de locuit, în faţa cuptorului, dintr-un lemn gros de stejar de 40-60 cm, încheiat cu o talpă, cu lut, la 40-50 cm de la sol; azi, nu": Mm 9; „În camera de locuit, tindă, cu cuptor de văioage şi «băbuie» tot de văioage; făcută din lut cu bolovani, puţin ridicată de la sol ori la cca. 40 cm, închisă de doi pereţi, aşezată în dreptul sobei din camera cu care are perete comun; azi, nu": Mm 10; „În camera de locuit, din piatră, piatră cu pământ, cărămidă, la cca. 40 cm de la sol": Mm 11; „Şi spre centrul peretelui; în tindă, camera de locuit, din piatră, piatră cu pământ, cărămidă, la cca. 40 cm de la sol; azi, aproape în toate curţile": Mm 12; „În tindă, din piatră, cărămidă, la cca. 40 cm de la pământ, închisă de trei pereţi; azi, nu": Mm 13; „În tindă, din pământ, cărămidă, la 40 cm de la sol, închisă de doi pereţi": SM 1; „În colţul din faţa tindei, din lut, la cca. 40 cm de la sol": SM 2; „În tindă, camera de locuit, din chirpici, la cca. 70 cm de la pământ, cu cuptor de cărămidă; azi, nu": SM 4; „În tindă, din piatră, la pământ; azi, nu": SM 10; „În tindă, bucătărie, în colţul din fund, din chirpici; sunt şi azi, dar nu se mai fac altele noi": SM 11; „În camera de locuit (şi azi), în bucătărie (azi), din piatră (azi), pământ (înainte), cărămidă, mai rar (azi), la cca. 40 cm de la pământ (înainte)": SM 12.

Vatră liberă, cu coş, aşezată spre centrul peretelui: „Aşezată în bucătărie, din cărămidă, la pământ sau puţin ridicată; azi, nu": CS 2; „În tindă, din cărămidă, pe un rând de cărămidă; azi, nu": CS 13; „În «cunie» sau în «ocna» lipită, din piatră, piatră cu pământ, aşezată pe pământ, înconjurată de trei pereţi; a dispărut de câţiva ani": CS 15; „În tindă, din cărămidă nearsă, la 30-40 cm de nivelul solului; azi, nu": Tm 2; „În tindă – foarte rar, azi; în bucătăria de vară; din pământ, înainte; de prin 1920, din văiugă (cărămidă crudă) şi cărămidă arsă, închisă de un perete. La început era foarte joasă, cam de 10-20 cm de la sol; treptat, s-a ridicat până spre 40-50 cm": Tm 7; "În tindă, de pământ, închisă de un perete": Tm 10; „În tindă, din pământ, cărămidă la 40 cm de la sol": Tm 11; „În tindă, camera de locuit, din pământ, la pământ sau ridicată la 40 cm; azi, nu" : Ar 2; „În bucătărie, cu

https://biblioteca-digitala.ro

suprafaţa de foc de cărămidă şi corpul de pământ, ridicată 20 cm de la sol; deasupra vetrei, «ţilindărul» (coşul suspendat) în formă de piramidă": Ar 5; „În tindă, din pământ, la 50 cm" : Ar 11; „În tindă, camera de locuit, bucătărie, din pământ, la pământ sau ridicată 40 cm; azi, nu": Ar 12; „În tindă, din pământ, piatră cu pământ, cărămidă, la pământ sau cca. 40 cm ridicată de la sol": Ar 14; „În tindă, din lut ars, cărămidă nearsă, puţin ridicată de la pămînt": Ar 15; „În tindă, cu «sporhei» care ajunge cu deschiderea la vatră şi cuptor alături, închisă de trei pereţi; cu boltă, din pământ şi aşezată pe pământ. În centru «stălaje» (ca o scară) din scânduri, cu poliţă deasupra; în partea superioară, din nuiele lipite până peste pod şi grinzele la tindă «încrestate» în grindă": Ar 16; „În tindă, casa «mare», din pământ, pe pământ, înconjurată de trei pereţi; erau doar când exista «băbătia»„: Mm 1; „În tindă, camera de locuit, de pământ, puţin ridicată; azi nu": Mm 3; „În tindă, bucătărie, din piatră cu pământ, închisă de doi pereţi, cu faţa deschisă, la 40 cm de la sol": Mm 8; „În camera de locuit, din lut ars, pământ, la cca. 40 cm de la pământ": SM 7, 15; „În tindă, din pământ, piatră cu pământ, puţin ridicată de la sol": SM 13.

Alt tip: „Unele case aveau cămin": Ar 11; „Vatră liberă, aşezată în jumătatea din spate a tindei, din pământ, cărămidă, puţin ridicată de la sol; azi nu": Bh 13; „Vatră aşezată în jumătatea din fund a tindei, cu cuptor, «şpor», din pământ, «văioagă», puţin ridicată de la sol sau la 40 cm, închisă de jur împrejur; azi nu": Mm 2; „Este vatra de la cuptor, aşezată în tindă, cu gura în «casă» (camera de locuit), din piatră, lut ars, pământ, piatră cu pământ, închisă de doi pereţi, ridicată la 40-50 cm iar cuptorul la 1 m": Mm 5; „Vatră cu cuptor, în tindă, camera de locuit, din piatră jos, cu pământ, văioage de lut, deasupra, puţin ridicată de la sol; azi, nu": SM 3; „Vatră în camera de locuit, din cărămidă, la 60 cm de la pământ, cu cuptor cu plite, bancă în jur, cu gura în tindă; azi, nu": SM 8; „Nu mai există azi nici un exemplar; era din piatră cu pământ, puţin ridicată de la sol": SM 16.

SOBA

Terminologie

Sobă oarbă: „Sobă": CS 1, SM 1; „Şpoier, şpoieri": CS 3, 15; „Şpohert": CS 3; „Cuptor, cuptori": CS 6, 7, 9, 13, Tm 13, Ar 2, 8, 1 0, 13-15, Bh 14, SM 7; „Sporhei": Tm 3; „Sobă de foc": Tm 6; „Spoherd": Ar 3, 10; „Şpor": Ar 6; „Şpoherţ": Ar 12; „Candalău": Bh 7.

Sobă de fier: „Sobă": CS 1-4, 9, 13, Tm 8; „Cuptor": CS 14; „Cuptor de băgic": CS 7; „Cuptor pe patru cărămizi": CS 8; „Şpor de metal": Ar 6; „Şpoiherd de zgură": Ar 8; „Spori de fontă": Bh 14; „Sporiu": Bh 15.

Soba cu plită şi cuptor de bucătărie: „Sobă": CS 2, 10, 11, 13, Tm 1, 8, Ar 15; „Şpoier": CS 15; „Sporhei": Tm 3; "Spoaert": Tm 12; „Sobă cu ploapten": Ar 4; „Şpor": Ar 6, Bh 4, Mm 1-3, 9; „Şpoiherd de lespezi": Ar 8; „Cuptor cu şporhei": Ar 16; „Candalău": Bh 7; „Candalău fără ler (fără cuptor)": Bh 10; „Cuptor cu fiteu": Bh 12; „Candelău": Bh 15; „Spor cu ler": Mm 3; „Spor": SM 1, 3; „Spor cu bruder": Mm 12; „Fiteu": Mm 13; „Sop": SM 2; „Plotăr": SM 11.

https://biblioteca-digitala.ro

Soba de teracotă: „Sobă cu cahle": Tm 8, Ar 9; „Sobă di căhăli": Ar 6.

Tipologie

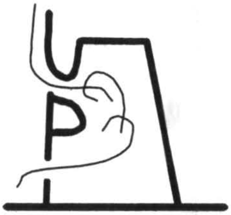
Sobă oarbă

Soba oarbă: „Aşezată în casa de dormit, din piatră cu pământ, cu muchii, cu o «ţâţă» de pus lemnele lungi şi o alta pentru evacuarea fumului; azi, nu": CS 1; „La casele vechi, aşezată în camera de locuit ori în camera «curată», din pământ, mai nou, din cărămidă; rotundă, mai nou, cu muchii; azi, nu": CS 2, 10; „«Şpoieri» sau «şpohert» pentru încălzit şi copt, aşezată în tindă sau în camera de locuit, din cărămidă crudă, nearsă; azi, nu": CS 3; „În camera de locuit, cu focul din «foc» (tindă), din pământ cu cărămidă; azi, nu": CS 4; „În camera de locuit, din pământ, cărămidă": CS 5; „În camera de locuit, camera «curată», din piatră (cele vechi), cărămidă (mai nou); rotundă (cele vechi), cu muchii (cele mai noi)": CS 6; „În camera de locuit, mai rar în camera «curată», din cărămidă prinsă cu pământ, cu muchii": CS 7; „În camera de locuit, din piatră, cu muchii; azi, nu": CS 9; „Aşezată pe acelaşi perete cu vatra, dar pe partea opusă, în camera de locuit, în camera «curată», din pământ amestecat cu spărtură de ţiglă şi piatră; azi, nu": CS 12; „În «cuină» (tindă), din pământ; azi, nu": CS 13; „În camera de locuit, din pământ, cărămidă; azi, nu": CS 15; „În «sobă» (camera de locuit), din pământ cu nuiele, tulpini de floarea soarelui, rotundă, cu cioburi de ţiglă (înainte), cu muchii teşite (azi)": Tm 1; „În tindă, numită şi «soba mică», din văiugă, rotundă": Tm 3; „În camera de locuit, din cărămidă «moartă» (crudă), cu muchii; azi, nu": Tm 5, 9, Ar 15; „În camera de locuit, camera curată, din cărămidă, cu muchii": Tm 6, 8; „În bucătărie, din pământ, cărămidă, rotundă, cu muchii; avea hornul în tindă, ce conducea fumul prin acoperiş şi-l scotea deasupra şarpantei; azi, nu": Tm 7; "În tindă, obişnuit în camera de locuit, camera curată, din pământ (cu mult înainte de 1900), din văiugi (cărămidă crudă) ceva mai subţire, cu muchii": Tm 10; „Este «cuptoriţă», o combinaţie de sobă oarbă şi cuptor, din cărămidă, cu un fel de brâu, «grumăzar», cu muchii, cu «chemeneţ» (bancă de jur împrejur), aşezată în tindă, corp comun cu platforma vetrei, de 3 m lăţime şi 1,5 m adâncime": Tm 11; „În «casa mică» (camera de locuit), din cărămidă": Tm 12; „În «sobă» (camera de locuit), «soba mare» (camera curată) din pământ, cu cofrag şi schelet, rotundă ori cu muchii; soba este cuptorul de pită": Tm 13; „Cuptor cu sobă oarbă, din pământ, cu cofrag de nuiele": Ar 2, 3; „În camera de locuit, din văiug, rotundă": Ar 4; „În tindă, de fapt cameră de locuit cu foc; soba oarbă – cuptor de pâine": Ar 5; „În camera de locuit, «casă», cu schelet din crengi, din văiugă, lipită cu pământ şi «ciripă» (ţiglă) pisată": Ar 8; „În camera de locuit, camera curată, din cărămidă, văiugă, rotundă": Ar 10; „În bucătărie (şi azi), în anexă (înainte); din pământ, înainte, cărămidă, azi; rotundă": Ar 12; „În camera de locuit, în camera curată, din văiugă, cărămidă; rotundă, cu muchii la colţuri": Ar 13; „În tindă, din pământ pe schelet de lemn, văiug, rotundă, cu muchii la colţuri": Ar 14; „În camera de locuit, din cărămidă, cu muchii; azi, nu": Bh 3; „În camera de locuit, din pământ": Bh 7, 14, Mm 10; „În camera de locuit, bucătărie, din pământ; azi nu": Bh 16; „În camera de locuit din spate, în tindă (şi azi), în curte (azi), din pământ şi cărămidă": Bh 18; „În «casă» (camera de locuit), «casa dinainte» (camera

https://biblioteca-digitala.ro

curată), din cărămidă nearsă, cu muchii": SM 1; „«Cuptor» în tindă, de pământ; azi, nu": SM 7; „În camera de locuit, din pământ (înainte); în tindă, din pământ, cărămidă (azi)": SM 15.

Construită de: ***Meşteri:*** CS 1, 3, 7, 10, 12, 13, Tm 3, 5-10, 13, Ar 4, 10, 12, 13, 15, Bh 3, 16, Mm 10, SM 1; „Mai nou": CS 2, Bh 14; Şi azi: Tm 11. ***Bărbaţi:*** Tm 6, 10, Ar 3, 4, 12-15, SM 1, 15; „Înainte": CS 2, 6, 9, 15, Tm 1, 7, 8, Bh 7; „Şi azi": Tm 11, Bh 14, SM 7. ***Femei:*** Ar 4, 13, 14, SM 1; „Înainte": Tm 1.

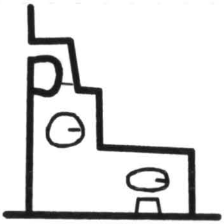
Sobă cu plită şi cuptor de bucătărie

Soba cu plită şi cuptor de bucătărie: „Aşezată în bucătărie, camera de locuit, din cărămidă crudă, nearsă, cu plită de fier, cu muchii; azi, nu": CS 2; „În camera de locuit, din pământ, cărămidă, cu plite de fier": CS 5; „În camera de locuit, din cărămidă, fier, frecventă şi azi": CS 10; „În camera de locuit, camera «curată», din cărămidă, fier, cu muchii; şi azi": CS 11, Ar 4; „În bucătărie; azi, nu": CS 13; „În camera de locuit, din cărămidă, fier; azi, nu": CS 15, Bh 3; „În camera de locuit": Tm 1, Ar 5, 6; „În camera de locuit, numită şi «soba mare», din văiugă, cu muchii": Tm 3; „În camera de locuit, din cărămidă, cu muchii; unele aveau modele presate": Tm 4; „În camera de locuit, din cărămidă «moartă» (crudă); azi, nu": Tm 5; „În tindă, camera de locuit, bucătărie, din pământ, cărămidă, cu plită de fier, cu muchii; azi, nu": Tm 7; „În camera de locuit, din pământ cu «ţâglă» (cărămidă), cu table de «băgic» (fontă), cu muchii, apărută postbelic; azi, nu": Tm 8; „În camera de locuit, din cărămidă crudă, plită de fier": Tm 9, Ar 15; „Rar în tindă, obişnuit în camera de locuit, din văiugă (cărămidă crudă, subţire), cu plite din fier, azi şi din cahle": Tm 10; „În bucătărie, din cărămidă, cu plită de fier": Tm 11, SM 15; „În tindă şi în «casa mică» (camera de locuit), din cărămidă, cu plită de fier": Tm 12; „În camera de locuit (şi azi), în camera curată (înainte), anexă (azi), din pământ (şi azi), cărămidă (azi), rotundă (şi azi), cu muchii (azi)": Ar 2; „În camera de locuit, din pământ cu cofrag de nuiele": Ar 3; „În camera de locuit, bucătărie (şi azi); din pământ, înainte, cărămidă, azi": Ar 7, Bh 16, SM 13; „În camera de locuit, «casă», din pământ, cărămidă, fier": Ar 8; „În camera de locuit, în camera curată, din cărămidă, văiugă, cu plită, cu «spoherd» (cuptor) cu «dobă»„: Ar 10; „În tindă, camera de locuit, din piatră, pământ, cu plită de fier": Ar 11, Bh 12; „În camera de locuit (şi azi), în bucătărie (azi); în anexă (azi); din pământ (înainte), cărămidă (azi)": Ar 12; „În camera de locuit, în camera curată, din văiugă, cărămidă, cu plită de fier": Ar 13; „În «sobă» (camera de locuit), «soba mare» (camera curată), din pământ pe schelet de fier, văiug, cu plite de fier; şi azi": Ar 14; „În camera de locuit, din pământ, cărămidă, cu plită de fier, rotundă, cu muchii, lângă vatră; azi, nu": Ar 16; „În camera de locuit, din piatră, pământ": Bh 1, Mm 8; „În camera de locuit, în camera curată, în bucătărie (înainte), din cărămidă, cu plite de fier": Bh 4, SM 10 (şi azi); „În camera de locuit, din pământ, cu plită de fier; azi, nu": Bh 7, Mm 3; „În camera de locuit, bucătărie; şi azi; cu plită din fier, din piatră (înainte), cărămidă (azi)": Bh 11; „În camera de locuit, tindă, din pământ, înainte; din cărămidă, cahle, azi; cu muchii, soba, iar cuptorul sobei – rotund,": Bh 14; „În tindă (înainte), camera de locuit (şi azi), din cahle, cu plită din fier": Bh 15; „În camera de locuit, din chirpici": Bh 17; „În camera de locuit, bucătăria de vară (azi), din cărămidă": Bh 18; „În casa «mare» (camera de locuit), din «văioage», cărămidă": azi, nu": Mm 1; „În camera de locuit, din «văioaje», cu căldare mare de fier; vara era în

https://biblioteca-digitala.ro

tindă": Mm 2; „În bucătărie, din cărămidă, teracotă, numai azi, înainte, nu": Mm 4; „Nu era înainte; a fost doar interbelic; în camera de locuit, din cărămidă, cu muchii; avea «bloider», un cuptor mic": Mm 5; „În camera de locuit, înainte, în bucătărie, azi, lângă «cuptior» şi plită, din piatră": Mm 6; „Aşezată în camera de locuit ori în anexă, afară": Mm 7; „În camera de locuit, bucătărie, din teracotă cu plită din fier": Mm 9; „În camera de locuit, în camera curată, din piatră, «teglă» (cărămidă subţire), fier": Mm 12; „În tindă, cu cuptor de pâine, mălai, folosit la sărbători; în camera de locuit, cu «bludăr» pentru copt zilnic, lucruri mici, curente; din văioagă (pământ), «teglă» (cărămidă), mai târziu cu cahle, fier; cu muchii, cu «sufiteu» (loc pentru lemne sub fiteu; azi nu; sunt cuptoare afară": Mm 13; „În «casă» (camera de locuit), în «casa dinainte» (camera curată), din cărămidă crudă, cu plită de fier": SM 1; „În camera de locuit, înainte; în bucătărie, azi; din piatră, pământ, cărămidă, înainte; din cărămidă cu fier, azi; rotundă, cu muchii, înainte; pătrată, azi": SM 2; „În «casă» (camera de locuit), din pământ, «văioagă muruită»„: SM 3; „În camera de locuit, din «văioage», cărămidă; azi, nu": SM 4; „În tindă, camera de locuit, înainte, bucătărie, azi; din pământ, cărămidă, cu plită de tuci": SM 6; „În bucătărie (şi azi), din pământ (înainte), cărămidă, azi": SM 7; „În tindă, camera de locuit, din piatră, înainte": SM 9; „În tindă, «camera de şezut» (şi azi), camera «curată», bucătărie, din piatră sau «voioage», «spori» „sobă) cu «plotăr» (plită) şi «ler» (cuptor); azi sunt puţine": SM 11. *Altfel*: „«Candalău» fără «ler» (cuptor), adică fără partea superioară din schiţă, care apare în anii 30, în camera de locuit, din cărămidă, cu plită de fier; azi nu": Bh 10.

Construită de: ***De meşteri:*** CS 2, 3, 10, 13, Tm 1, 3, 4, 7-10, Ar 4, 10, 12, 13, 15, Bh 3, Mm 1, 5, 13, SM 2, 3, 6; „Azi": CS 11, Bh 6, 10, 14, 17, Mm 4, 8, 9, SM 9; „Şi azi": Tm 11, Ar 2, 7, 16, Bh 4, 11, 16, Mm 2, 6, 12. ***Bărbaţi***: „Înainte": CS 11, 15, Tm 1, 7, 8, 10, Ar 2, 4, 8, 12-15, Bh 7, 12, 15, 17, Mm 1-3, SM 9, 13; „Şi azi": Tm 11, Ar 11, Bh 1, 4, 11, 14, Mm 6, SM 3, 7, 10, 11, 15. ***Femei:*** Ar 11, SM 3; „Înainte": Tm 1, Ar 8, 14, Bh 1, 12, Mm 1; „Unele femei ştiau": Mm 12.

Soba din fontă: „În camera de locuit; azi, nu": CS 4, 7, 12, 14, Tm 4; „Era un cuptor pe patru cărămizi, din fier; soba de gătit şi încălzit apare mult mai târziu": CS 8; „În camera de locuit, existentă între 1935 – 1940": CS 9; „În camera de locuit": CS 13, SM 2; "În camera de locuit, şi azi": Tm 12, Bh 15, Mm 7; „În camera curată": Ar 6, Bh 1; „În tindă, camera de locuit": Ar 11; „Cu patru picioare; aici era turnătorie": Mm 8; „Sobă de fier tip plită, cu picioare, în camera de locuit": Mm 11; „Azi": SM 4; „Erau numai «şporuri» din metal, cumpărate, aşezate în camera de locuit; azi, nu": SM 12.

Sobă din fontă

Construită de: *De meşteri:* CS 8, Mm 7, SM 2. *Se cumpăra:* CS 1, 3, 14, Ar 3, 8, 14, Mm 8, 10; „Se cumpăra de la Călan"; CS 4; „Mai nou": CS 2, 7, SM 4.

https://biblioteca-digitala.ro

Soba din teracotă: „Azi, sobă de teracotă ce încălzeşte două camere, montată în peretele primei încăperi, cu alimentare din camera de toată ziua": CS 7; „Aşezată în camera de locuit": CS 13, Ar 9, Bh 18, SM 13; „În camera de locuit şi mai cu seamă în camera de vizită": Ar 6; „În camera de locuit, din cahle": Ar 7, Bh 16, SM 7, 9; „În camera curată": Bh 1; „După 1965": Bh 7; „În camera de locuit, în camera curată, cu muchii, azi": Bh 8; „De prin 1970, în camera de locuit, camera curată, focarul fiind la bucătărie, unde este plita; cu muchii": Bh 17; „Azi, în camera de locuit, din cahle": SM 8, 10, 15.

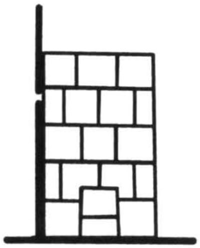

Sobă de teracotă

Construită de: „Meşteri": CS 1-6, 8-15, Tm 7, 8, 10, Ar 7, 9, Bh 3, 4, 11, 16, SM 2; „Un meşter din sat, Toma Craia şi din Bănie, Gârbovăţ": CS 7; „Azi": CS 1-6, 8-15, Tm 1, 2, 7, 8, 10, 11, Ar 5, 12, Bh 3-6, 8, 11, 16-18, Mm 8, SM 2, 4, 7, 9, 11.

Numărul focurilor din gospodărie: „Unu-două": CS 1, 8, 10, Tm 2, 9, Ar 12, 16, Bh 5, 6, Mm 2, 5, 10, SM 11; „Înainte, două; azi, trei-patru": CS 2, Tm 10, Bh 7; „Înainte, două": CS 3, 4, Tm 12, Mm 8; „Şi înainte şi azi – trei-patru": CS 6, 7, Tm 5, Ar 10, 13; „Azi, două-trei": CS 11, 12, 14, Tm 1, 2, 12, Bh 5, Mm 8, SM 3; „Două-patru": Tm 3, 7, Ar 3, Bh 8, SM 11; „Trei": Tm 4; „Înainte, două; azi, patru": Tm 6, 13, Ar 4; „Înainte, unul, în casă; azi, mai multe": Tm 8; „Două, înainte; trei, azi": Ar 2; „Înainte, unu; azi, unu-două": Bh 10, 12; „Unu": SM 7, 13.

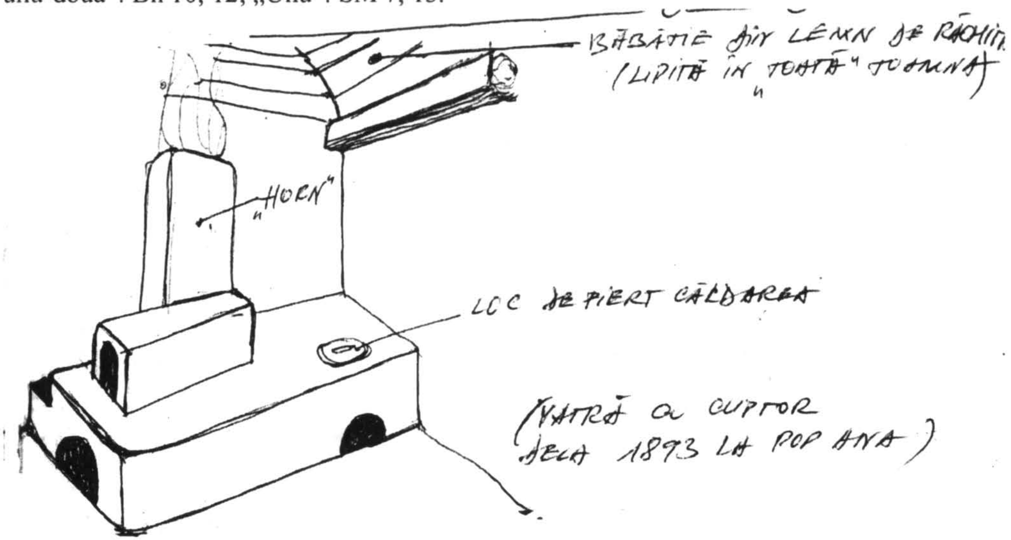

Vatră cu cuptor. Sat Băseşti, jud. Maramureş
(Maria Elena Enăchescu)

https://biblioteca-digitala.ro

CUPTORUL

Terminologie: „Cuptor": CS 1, 2, 6, 13, Tm 2, 6, 10, Ar 2, 11, 12, Bh 3, 10, 13, 14, Mm 7, 8, SM 1, 3, 12; „Cuptor cu şpoier": CS 3; „Cuptori": Tm 1; „Cuptoriţă": CS 9, Tm 11; „Cuine": Tm 8; „Sobă": Tm 9; „Sobă oarbă": Ar 15, Bh 6; „Cuptor cu corfă": Mm 3, 10; „Cuptior": Mm 11, 13; „Sobă cu cuptor": SM 7, 13.

Tipologie

Cuptoare aşezate în curte

Cuptor simplu

Cuptorul simplu: „Din cărămidă, cu acoperiş într-o parte, azi": CS 2; „Din cărămidă, cu acoperiş, apărut mai târziu": CS 6; „Simplu, paralelipipedic, cu uşă şi gaură pe unde iese fumul": CS 13; „Din lut cu nuiele arse, pământ cu piatră; azi, cărămidă, cu acoperiş": Tm 6; „Din lut, cu nuiele arse; azi, din cărămidă": Ar 2, 3; „Din văiug cu piatră, aşezat în şopru": Ar 4; „Din lut lipit gros, cu nuiele arse, pe «arcuri» din nuiele, văiugă; azi, din cărămidă, pentru că văiuga nu dă căldură prea intensă; aşezat în «cuptorişte»„: Ar 6; „Doar azi, în bucătăria de vară": Ar 10; „Din pământ cu piatră, cu bancă în jur, cu acoperiş; pentru copt pâinea": Ar 11; „Din lut cu nuiele arse, cu acoperiş; azi, nu": Ar 12; „Din văiugă, pământ cu «ciripă»; cuptor de vară aşezat sub «colnă»; şi azi": Ar 13; „Din lut cu nuiele arse, cărămidă, cu acoperiş şi cu alte cuptoare mici; şi azi": Ar 14; „Din lut cu nuiele arse, pe lemne crăpate, lipit cu lut, «văiagă» (cărămidă), cu acoperiş": Ar 15; „Din lemne «în scaune» cu pământ peste ele, văiugă şi pământ lipit, cu plită deasupra": Bh 1; „În «colnă», şi azi, din lut cu nuiele arse, pământ cu piatră, cărămidă, cu acoperiş": Bh 8; „Azi, în anexă sau în curte, din lut cu nuiele arse, piatră, cărămidă, cu «câtlan» pentru cazanul de fiert leşie sau hrana vitelor, cu acoperiş din carton gudronat": Bh 11; „Din «voioagă» (lut cu nuiele arse), cărămidă, cu «sublă» (gaură rotundă de aerisire, în partea superioară), cu coş pe spate, cu «vatră» de chirpici în jur; şi azi": Bh 14; „Azi, în curte, din pământ şi cărămidă": Bh 16, SM 2; „Din «voioagă» cu «vahă» din cărămidă; în curte (înainte), în şură, în bucătăria de vară (azi), fără horn (înainte), azi, racordat la un coş; cu căldări pentru fiert pentru porci „: Bh 17; „Azi, din cărămidă, cu acoperiş": SM 1; „Azi, din văioagă lată, cu acoperiş": SM 3; „Azi, din cărămidă, cu acoperiş de ţiglă, azbociment, cu plite": SM 9; „Din piatră (şi azi), «vaioage», cu «câtlan» (loc special pentru cazanul de fiert haine), cu acoperiş din tablă": SM 11.

Cuptor cu corpul în afară

Cuptor cu corpul afară: „Din cărămidă, azi": CS 2; „Din cărămidă, cu acoperiş, apărut mai târziu": CS 6; „Din cărămidă; erau şi două cuptoare «îngemănate», mai nou, chiar şi trei; azi, în bucătăria de vară": CS 7; „Din lut cu nuiele arse, tulpini de floarea soarelui; se lucrează (şi înainte) un rând de imală (lut), un rând de cioburi de ţiglă; baza are 1,20 m şi înălţimea este de 1,80 m; diametrul părţii superioare este de 70 cm; pe o latură are o platformă numită «gimaneţ» sau «chemeneţ»; pe latura opusă este plita, numită «şpaer», care

https://biblioteca-digitala.ro

are pe o parte o «dobă», uşiţă metalică; azi sunt multe, ca o căsuţă": Tm 1; „Din cărămidă, în bucătăria de vară, pentru copt pâinea, cu acoperiş într-o singură pantă, susţinut de patru stâlpi de lemn": Tm 7; „Rar, era în «şofru», cu acoperiş": Tm 8; „Mai nou, din «cărămidă de cuptor», cu acoperiş în două ape, cu învelitoarea de ţiglă": Tm 10; „Şi azi, din pământ şi cărămidă": Bh 6. *Altfel*: „Azi, vara, din cărămidă, în bucătărie": SM 4; „Înainte, cuptor cu plită, cu horn, din piatră şi cărămidă, cu acoperiş din ţiglă; a existat până în 1963": SM 6.

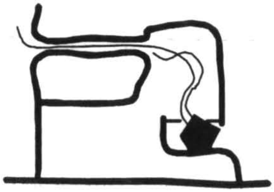

Cuptor cu horn şi vatră orientate spre centru

Cuptor cu horn şi vatră orientate: **Spre centru**: „Înainte, şi în casă; azi, numai în «cuptorişte, din cărămidă»,,: Ar 7; „Din pământ şi cărămidă, azi": Ar 9; „Înainte, azi nu; se punea fundaţia din piatră de vale, apoi nisip amestecat cu cioburi de sticlă ca să nu intre şoareci, apoi se punea un rând de «tină» făcută cu sare, care, arzându-se se face ca un beton; apoi se puneau cărămizile de vatră, netede, ca să nu se dea (lovească) cu «druglu» de ele; se clădeau cărămizile, se lăsa o uşă, se punea hornul şi se lăsa o gură de fum": Bh 4; „Sub şopru, şi azi, din lemne şi pământ, asemănător acestui tip dar poate fi cu muchiile rotunjite sau rotund, completat cu alte cuptoare mici, cu cahle la camenіţă": Bh 15.

Cuptoare aşezate în casă

Cuptor simplu

Cuptor simplu: „În tindă, din piatră, pământ cu piatră; azi, nu": CS 2; „În camera de locuit, din pământ cu piatră, cărămidă, cu coş direct în pod; de încălzit şi copt mălai; azi, nu": CS 3; „În tindă, din piatră, folosea hornul mic al tindei; azi, nu": CS 6, 9; „În tindă, «cuptoriţă», din cărămidă mică, nearsă, în combinaţie cu vatra, soba oarbă": Tm 11; „Este combinat cu soba": Tm 13, Ar 10, SM 8; „În tindă, din lut cu nuiele arse; azi, nu": Ar 2; „În camera de locuit, din lut cu nuiele arse, de formă semisferică; fumul ieşea tot pe gura cuptorului şi în «ţilindăr» (coş suspendat) înapoi; avea un capac din fier, «astupătoarea»; era o combinaţie de sobă cu cuptor de pâine; azi, nu": Ar 5; „În tindă, din pământ cu piatră, cu bancă în jur": Ar 11; „Sobă oarbă, în tindă, camera de locuit, din lut cu nuiele arse, pe lemne crăpate, «văiagă», lipită cu lut, cu «vătruţă» pentru stat lângă cuptor, cu «şporherd» (plită)": Ar 15; „În camera de locuit; şi azi; este rotund, din «halduri», tulpini groase din cânepă de sământă sau nuiele, lipite cu «tină», cu horn direct în pod, în perete, din cărămidă subţire, ţiglă, cu «şutru» (o mică platformă pe lateral, spre spate, cam în semicerc": Bh 5; „Înainte, în tindă sau bucătărie; azi, în bucătărie, din lut cu nuiele arse, piatră; azi şi din cărămidă; înainte – şi cu cahle; cu sobă cu «fiteu» (plită)": Bh 11; „În tindă, din pământ cu piatră şi nuiele, azi, nu": Bh 12; „În tindă, din pământ; azi nu": Bh 13; „În camera de locuit, înainte, bucătărie, azi; din «voioagă» (lut cu nuiele arse), cărămidă, cu o înălţime de 1,5 m, cu soclu de 80 cm, cu «vatră» de chirpici în jur, cu horn direct în pod şi plite": Bh 14; „În tindă, cu corpul în casă, tip sobă oarbă; din tindă, cu horn din scânduri, direct în pod şi peste acoperiş, cam la 1 m de vîrful casei şi cu 1-1,5 m mai înalt, cu «vatră» de şezut în jur; azi nu": Bh 19; „Înainte, în tindă, din cărămidă, cu horn direct în pod, cu plite, cu cuptoare mici": SM 1; „Înainte, în tindă, din pământ cu cărămidă": SM 2.

https://biblioteca-digitala.ro

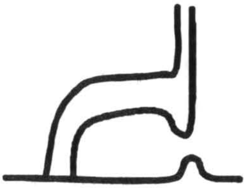

Cuptor cu corpul în afară

Cuptor cu corpul în afară: „În tindă, din piatră, pământ cu piatră; azi, nu": CS 2; „În tindă, din piatră, folosea hornul mic al tindei; azi, nu": CS 6; „În tindă, din cărămidă; azi, nu": CS 7; „Cu gura în tindă, din ţiglă (cărămidă) crudă sau arsă, lipită cu imală şi păr de porc, cu coş direct; azi, nu": CS 11; „Aşezat în camera de locuit, din cărămidă nearsă, în patru colţuri, cu chimineţ, cu o prelungire dreptunghiulară de 100/60 cm, cu plită din fontă, cu bancă în jur; azi, nu": Tm 2; „În camera de locuit, din cărămidă «moartă» (crudă), cu o prelungire dreptunghiulară cu plită din fontă, cu «gimoneţ» (bancă în jur); azi, nu": Tm 5; „În tindă, camera de locuit; asemănător sobei oarbe, dar cu alt sistem de funcţionare; cele vechi, din lut cu nuiele arse sau cărămidă. În camera de locuit era [în tandem] cu un «şpoiert» cu plită din fontă": Tm 7; „În «casă» (tindă), cu corpul în «sobă» (camera de locuit), din piatră, cărămidă; hornul este de nuiele, «buşit» (lipit) până la coamă; are plită de «bădic» (fontă); se face pită şi se încălzeşte camera de locuit": Tm 8; „În tindă, ataşat vetrei, din «cărămidă de cuptor», mai subţire, combinat cu «şporai», soba oarbă": Tm 10; „În tindă; azi, în bucătărie; înainte, din lut, cu nuiele arse; azi, din cărămidă": Ar 2; „În camera de locuit, înainte din văiugă, nuiele arse, lipite gros cu lut; azi, din cărămidă": Ar 6; „În camera de locuit, cu corpul în cameră, din cărămidă, cu horn direct în pod, cu plite, cu bancă împrejur (azi, nu este bancă); şi azi": Ar 16; „În camera de locuit, cu corpul în cameră, din cărămidă arsă şi nearsă, cu horn direct în pod, cu bancă în jur; azi, nu": Bh 3; „Cuptor de acest tip, dar cu corpul în casă (în camera de locuit) dar şi numai în tindă, din cărămidă, cu «candalău» (plită), cu bancă în jur - «prici», apărută mai târziu, cu «bubuşcă» (horn direct în pod); azi, nu": Bh 10; „Înainte, în tindă, din pământ cu cărămidă": SM 2; „Înainte, în tindă, camera de locuit, din văioagă lată, cu horn direct în pod, cu plite «spor», cu alte cuptoare mici, cu bancă în jur, cu stâlpi ornamentaţi pentru susţinerea hornului": SM 3; „Înainte, în tindă, în camera de locuit, din pământ cu piatră, cu horn direct în pod, cu plite, cu bancă în jur": SM 9; „În tindă": SM 10; „În tindă, bucătărie, cu «câtlan» (loc special pentru cazanul de fiert rufe), din piatră, «vaioage», cu horn direct în pod; azi, nu": SM 11.

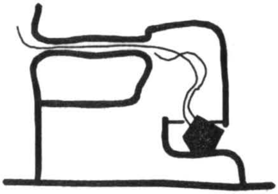

Cuptor cu horn şi vatră orientate spre centru

Cuptor cu horn şi vatră orientate: Spre centru: „În bucătărie, din cărămidă, cu horn direct în pod; azi, nu": CS 2; „În camera de locuit; azi şi în bucătărie, din cărămidă": Ar 2; „În bucătărie, înainte; din piatră, cărămidă": Ar 7; „În bucătărie, din pământ şi cărămidă": Ar 9; „În tindă, camera de locuit; din lut cu nuiele arse, cu horn direct în pod, cu plite în partea de sus; înainte avea şi alte cuptoare mici, bancă în jur": Ar 12; „Vatră din pământ cu piatră, cu cuptor, cu sobă cu plită aşezată lângă cuptor": Bh 2; „În tindă, cu fundaţie din piatră pe care se punea pământ cu apă sărată, apoi cărămizi; la casele vechi avea «buboi» (babură, apărătoare de scântei) şi horn direct în pod": Bh 4; „Înainte, în camera de locuit, din tină (pământ amestecat cu pleavă) şi cărămidă": Bh 7; „Înainte, în tindă, camera de locuit, din lemne şi pământ, dar era cu muchiile rotunjite sau rotund, cu cahle la cameniţă": Bh 15; „În tindă, cu gura în casă; din «văioaje», cu horn direct în pod sau şi cu «băbătie»„: Mm 5; „În camera de locuit, înainte; azi, nu; din pământ cu piatră; mai târziu, cu plite; cu stâlpi ornamentaţi pentru susţinerea hornului": Mm 6; „În «casă»

https://biblioteca-digitala.ro

(camera de locuit), din piatră, piatră cu pământ, cărămidă, cu zid din piatră şi o lespede de piatră deasupra sau cu boltă din piatră albă, cu horn direct în pod, dacă nu avea tindă, cu «şpor» (plită), cu «laiţă» în jur": Mm 7; „În tindă, camera de locuit, din pământ cu piatră, cu «prechici», «copchileţ» lângă coş, unde dormeau copiii, cu «babă» de lemn direct în pod şi cu horn din piatră cu pământ, în casă, cu alt cuptor mic unde stătea căldarea": Mm 8; „Tipul din ilustraţie; dar putea fi orientat şi spre faţă; din lut sau pământ, frământat cu pleavă, pus în forme de scândură, vaioage ori din lut cu bolovani, cu «babuie» (horn direct în pod) de vaioage; azi, nu": Mm 10; „În tindă, camera de locuit, din piatră, cărămidă, cu horn numai de 40 de ani; ca să se pună la copt ceva, «ceriu» cuptiorului trebuie să fie alb (încins); azi sunt afară": Mm 13; „Combinat cu vatra, din cărămidă, cu horn direct în pod, cu plite": SM 3; „În tindă, din pământ cu piatră; azi, din cărămidă, cu plite; cu horn liber": SM 7; „În tindă, înainte; în bucătărie, azi; din pământ cu piatră, cu horn liber, cu plite": SM 13, 15.

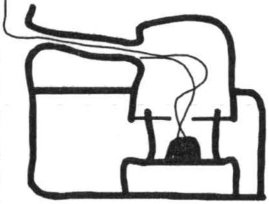

Cuptor cu horn şi vatră orientate spre faţă

Spre faţă: „Din piatră cu pământ": CS 1, SM 13; „Înainte, nu; azi în camera de locuit şi în bucătărie, din cărămidă": Ar 2; „Înainte, în tindă, camera de locuit, din lese cu «fuştei», lipit; azi – din cărămidă, cu horn care ieşea în tindă; cu alte cuptoare mici": Mm 4; „În camera de locuit, din lut cu nuiele arse şi draniţă pe laturi, cu cercuri de tufă, cu pământ gros; cu «ştiolul» din piatră măruntă şi mortar din pământ, se sprijinea pe verigi de «ser» (fier); câteodată avea «babă» (horn direct în pod) din două lespezi; alături se punea «şpor»„: Mm 9; „În camera de locuit, cuptior cu horn pe ţăruşi de fier, din pământ cu cofrag de nuiele; cu horn direct în pod, fumul ieşea în tindă, cu un mic «spor» lângă vatră, cu un «boc» (bancă) în jur": Mm 11; „În camera de locuit, la început; după aceea l-au mutat în tindă; din pământ cu piatră, cărămidă, cu «hornoi» (horn) direct în pod sau în tindă, cu «spor» (plită), cu o «lăicioară» lată de putea dormi un om, cu stâlpi ornamentaţi pentru susţinerea hornului; azi cuptorul este pus în curte": Mm 12; „În tindă, din pământ cu piatră, înainte; din cărămidă, azi, cu horn liber": SM 7.

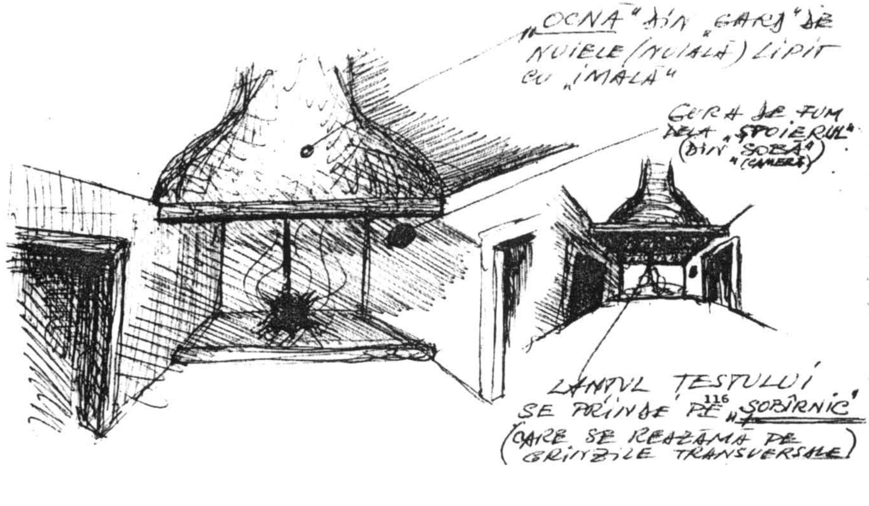

Captarea fumului. Sat Vărădia, jud. Caraş-Severin (Maria Elena Enăchescu)

https://biblioteca-digitala.ro

Alte tipuri, aşezate în casă: „Cuptor rotund, din fontă; azi, din teracotă sau cu petrol": CS 10; „Cuptor ca un cub, din tablă, cu o uşiță pe a cărei guri iese fumul": CS 13; „Azi, tip Nesta, teracotă": Tm 2; „Cuptor fie rotund (ca un ghiveci de flori cu fundul în sus), fie cu muchii pe cele patru laturi care sunt uşor ovale, aşezat în tindă, «soba mică» sau în camera de locuit, «soba mare», din văiugă mică, nearsă, cu «vatră de lemn» (bancă) de jur împrejur": Tm 3; „Sobă cu cuptor, în camera de locuit, tip 2, din cărămidă, cu plite, cu bancă în jur": Tm 9; „Cuptor cu horn direct în pod, prin «băbătie», în tindă, din «văioagă», cu «şpor»; azi, nu": Mm 1; „Cuptor cu «corfă», cu «fiteu» (plită), cu stâlpi ornamentați pentru susținerea hornului, în tindă, camera de locuit, din pământ cu lemne; azi, nu": Mm 3; „Cuptor construit pe lângă unul dintre pereți, în tindă, înainte; azi, este o cameră anume pentru cuptor; din «văioaje» (înainte), din «teglă» (cărămidă), azi; cuptorul avea în față o vătrucă din pământ": SM 12.

INSTALAȚII PENTRU CAPTAREA FUMULUI

Terminologie. „Coş": CS 2-5, 7-10, 12, 14, 15, Tm 3, 4, 6, 8, 10, 12, 13, Ar 3, 4, 14, Bh 14, SM 13; „Caloni": CS 1; „Horn": CS 2, 6, 11, Tm 2, 7, Ar 2, 8, 10, 13, Bh 2-5, 12, 16, 19, Mm 1, 4, 6-8, SM 1, 8, 11; „Ocnă": CS 15; „Ţilindăr": Ar 5; „Sobă di căhăli": Ar 6; „Babă": Mm 8, 9, SM 3; „Babură": Ar 7, Bh 16; „Băbură": Ar 12, 15, Bh 8; „Boboşcă": Bh 2, 7; „Bobotei": Bh 2; „Bubuşcă": Ar 16; „Stătuie": Ar 16; „Lojniță în pod, camniță": Bh 1; „Buboi": Bh 4; „Camniță": Bh 8; „Bobuşcă": Bh 10; „Băbuşcă": Bh 12; „Cameniță": Bh 15; „Băbătie": Mm 1-3, 5; „Băbuie": Mm 10, 12, 13; „Hornoi": Mm 12; „Horn cu băbătie": SM 2, 16; „Horn deschis": SM 2; „Hornet": SM 3.

Tipologie

Apărătoare contra scânteilor: „În tindă, din nuiele împletite lipite cu lut, bârne, scândură; azi, nu": Ar 2, 11, Bh 2, 11, Mm 13, SM 2, 16; „În tindă, din bârne; azi, nu": Ar 3, 15; „În bucătărie, din nuiele împletite lipite cu lut, cărămidă; se numea «baburǎ» azi, nu": Ar 7; „În tindă, camera de locuit, bucătărie, anexă; azi, nu; din nuiele împletite lipite cu lut": Ar 12; „«Bubuşcă», în tindă, din nuiele împletite lipite cu lut, cu evacuarea directă a fumului, fără horn; azi, nu": Ar 16; „«Lojniță» în pod": Bh 1; „În tindă, camera de locuit, «buboi» (apărătoare de scântei) din niele împletite, lipite cu lut": Bh 4; „Înainte, în tindă, bucătărie, din cărămidă": Bh 6; „«Boboşcă» în tindă, din bârne lipite cu pământ; azi nu": Bh 7; „În tindă, din nuiele împletite cu lut, «băbură»; azi nu": Bh 8; „«Bobuşcă» în tindă, de nuiele cu tină; azi, nu": Bh 10; „În tindă, «băbuşcă», din nuiele împletite lipite cu lut; azi nu": Bh 12; „În bucătărie, din cărămidă, înainte": Bh 16; „În tindă, «băbătie», din nuiele împletite cu lut; azi nu": Mm 1-3; „Ultima casă cu «băbătie» se află la Vă silica lui Tărant, în tindă; fumul din tindă merge în hornul construit din patru «corni», «îngrădiți» cu «potici» (nuiele,

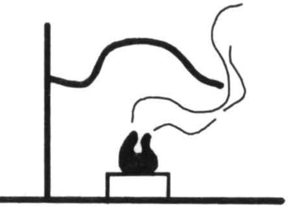

Apărătoare pentru scântei (băbură, babă)

Horn pentru evacuarea fumului (horn, urloi)

https://biblioteca-digitala.ro

scânduri) şi lipitură din lut, apă, balegă, pleavă": Mm 5; „«Babă» din piatră cu pământ": Mm 8; „În tindă, camera de locuit «băbuie» de văioage; azi, nu": Mm 10; „În tindă, camera de locuit, «băbuie» de nuiele sau «în chetori», de lemne": Mm 12; „În pod era «horneţ» lipit şi făcută «babă» din nuiele împletite lipite cu lut, cu «ţugul» din nuiele până pe acoperiş afară": SM 3.

Horn simplu: CS 5, 11, Mm 11; „La casele mai noi, din jurul anului 1900, în tindă, din cărămidă": CS 2, SM 16; „În tindă; azi, câteodată, în bucătăria de vară; înainte, din patru stâlpi, între ei cu împletitură de nuiele lipite cu pământ, azi, din cărămidă crudă sau arsă": CS 7; „Aşezat în bucătărie, din nuiele împletite lipite cu lut, piatră, cărămidă; azi, nu": CS 10; „Până în 1970, aşezat în tindă, din cărămidă": CS 13; „În cuină (tindă), coş de «nuială», lipit cu imală; pe unul dintre pereţii de lângă coş, gura de fum a «şpoierului» (sobă) din cameră": CS 15; „Era în tindă, din nuiele împletite, cu lut; coşul de afară, din văiugă": Tm 1, SM 7, 13; „Putea fi şi în tindă, în camera de locuit, din bârne; azi, nu": Tm 1; „Asemănător tipului de la Tm 1 (primul, din văiugă), dar cu horn din cărămidă ce ieşea afară; lucrat din văiugă, cu cca. trei-patru rânduri de farfurii plasate în fundul tindei unde este aşezat coşul": Tm 3; „În tindă, din cărămidă, văiugă": Tm 4; „În tindă, din cărămidă nearsă lipită cu pământ; azi, nu": Tm 5, 9; „În tindă, din nuiele împletite cu lut, cărămidă arsă şi crudă, existent încă": Tm 6; „Apare numai la casele tricelulare; înainte, în tindă, din bârne; azi, din cărămidă crudă sau arsă, în retrageri treptate": Tm 7; „În «casă» (tindă); din nuiele împletite ca un coş răsturnat, sprijinit pe peretele de «ţâglă» (cărămidă), «buşite» (lipite cu lut)": Tm 8; „Coş deschis, în tindă, din văiugă (cărămidă crudă), iar de la învelitoare în sus, din cărămidă arsă; azi, nu": Tm 10, Ar 14 ; „În tindă, din cărămidă nearsă, văiugă, chirpici; deasupra ei era un mare coş, prin retragere pe jumătate de tindă; azi, nu": Tm 11; „În tindă, din cărămidă; fumul ieşea direct în pod; coş lat deasupra podului": Tm 12; „În tindă, din văiugă şi cărămidă arsă": Tm 13; „În tindă, din nuiele împletite, lipite cu lut, bârne, scândură; azi, nu": Ar 2; „În tindă, din bârne": Ar 3; „În tindă, din nuiele cu lut, bârne aşezate în scară descrescătoare plecând de la bază, cărămidă": Ar 4; „În tindă, din văiugă, de formă tronconică; azi, nu": Ar 8, SM 8; „În tindă, din cărămidă nearsă, cărămidă deasupra casei; cu boltă în faţă sau numai într-o parte, cu nişă laterală; deschis": Ar 10; „În tindă, din văiug şi cărămidă; văiugul aşezat în formă tronconică pe grinda mare care susţine deasupra locul unde se face focul, iar coşul de evacuare este făcut din cărămidă": Ar 13; „În tindă, «stătătuie» cu horn, între grinzi, din nuiele împletite şi lipite cu lut": Ar 16; „În tindă, din cărămidă arsă, nearsă; azi, nu": Bh 3; „În tindă, camera de locuit, din nuiele împletite, lipite cu lut; azi nu": Bh 4; „«Horn» pe jumătate de tindă, de «halduri, halburi» din cânepă «blătită» bătute pe scânduri, ca să prindă «tina» în interiorul hornului; azi, din cărămidă": Bh 13; „În bucătărie, din cărămidă, înainte": Bh 16; „În camera de locuit, bucătărie, din cărămidă": Bh 18; „La casa lui Gugoaie, horn slobod, piramidal, din lemne până la vârful casei; se continua peste acoperiş cu scânduri; totul lipit pe dinăuntru ca să nu ia foc; pe plan rectangular, de formă trapezoidală; aşezat în tindă": Bh 19; „În tindă, camera de locuit, deasupra «băbătiei», din nuiele împletite lipite cu lut, amestecat cu pleavă de grâu şi din «lemne» (scânduri) de răchită la partea tronconică; azi nu": Mm 1, 3; „În tindă, deasupra «băbătiei», din lemne de răchită lipite «în toată toamna», cu «strungă» deasupra băbătiei – spaţiu în tavan, pe unde trecea fumul în pod şi apoi pe horn care era format din două trunchiuri de con, cel de jos, mare, rotunjit pe muchii şi cel superior, mult mai îngust": Mm 2; „Din camera de locuit

https://biblioteca-digitala.ro

ieşea în tindă, că tinda nu era podită; din nuiele de răchită cu pământ": Mm 6; „În tindă, din piatră": Mm 8; „În tindă, din roată de gard (nuiele împletite)": Mm 12; „Numai de prin 1945-1950, din nuiele împletite lipite cu lut, bârne": Mm 13; „În tindă, din chirpic": SM 1; „În tindă, horn scos afară, din nuiele împletite lipite cu lut, bârne, azi": SM 2; „În tindă, înainte; în bucătărie, azi; din cărămidă, chirpici": SM 4; „În tindă, cu horn slobod, direct în pod pentru afumat, din «vaioage», şi azi": SM 11; „Sub formă de piramidă, din nuiele împletite, lipite cu lut, înainte; azi, coş direct, din cărămidă": SM 15.

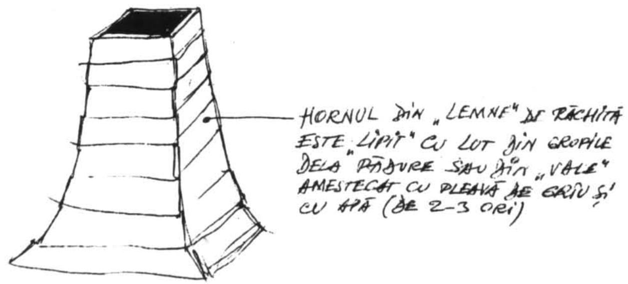

Horn din lemne de răchită lipit cu lut.
Sat Ardusat, jud. Maramureş.
(Maria Elena Enăchescu)

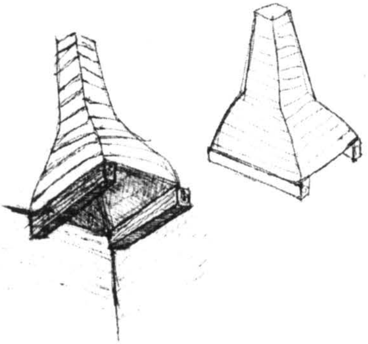

„Băbătie" cu horn.
Sat Băseşti, jud. Maramureş
(Maria Elena Enăchescu)

Horn cu corlată: „La cele mai vechi case (compuse din tindă şi cameră), în tindă, din nuiele lipite cu lut": CS 2, 14; „Aşezat în tindă, coş din nuiele împletite, lipite cu imală; azi, nu": CS 3, 5, 9; „Înainte – în tindă, camera de locuit; azi, în camera de locuit, dar cu coş modern. Înainte, la coşul de cărămidă crudă era gol între grinzi ca să se ducă fumul spre pod (erau puse prăjini pe ajutoare)": CS 4; „În tindă, la casele vechi din nuiele împletite lipite cu lut; la cele mai noi, din cărămidă": CS 6; „În «casă» (tindă), din nuiele împletite şi lipite, pe «bâlvani» (bârne de susţinere a coşului de nuiele); fumul iese în pod «pră ocnă», adică fără coş în pod; azi, nu": CS 8; „În tindă, horn încheiat în patru colţuri, din bârne de gorun, fag, carpen, jugastru, tăiate în patru feţe, să prindă imala amestecată cu paie şi pleavă": CS 11; „Înainte, în tindă; azi, în camera de locuit; din cărămidă, porneşte de pe vatră şi iese peste coama acoperişului; pe parcurs au fost puse lemne pentru afumat carnea": CS 12; „Apare la casele bicelulare; înainte, din bârne; azi, din cărămidă crudă sau arsă": Tm 7; „În «casă» (tindă), «şofru», din nuiele împletite, lipite cu lut": Tm 8; "În tindă, din cărămidă": Tm 12; „Înainte, nu; azi, în tindă, camera de locuit, din cărămidă": Ar 2; „În camera de locuit, bucătărie, din cărămidă; azi nu": Ar 9; „În tindă, din cărămidă, arsă, nearsă; azi, nu": Bh 3; „În tindă, din piatră": Mm 8; „În tindă, din bârne de plop": SM 12. **Altfel:** „Peste «bobuşcă», în tindă, din nuiele cu tină, cu diametrul de 50 cm, cam 1 m peste acoperiş, acoperit cu două scânduri, contra ploii; azi, nu": Bh 10.

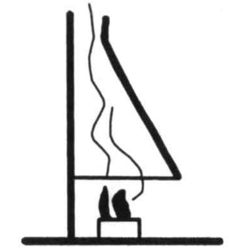

Horn
(ogeac, corlată)

https://biblioteca-digitala.ro

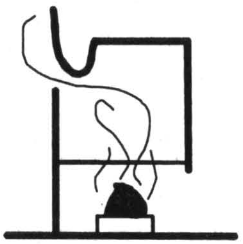

Coş pentru captarea căldurii

Horn pentru evacuarea fumului şi captarea căldurii: „Caloni, în «casa cu focu'» (tindă), din scândură lăţuită cu nuiele şi lipită cu pământ; prin caloni se evacua atât fumul vetrei cât şi cel al sobei oarbe; vatra şi soba erau de o parte şi de alta a aceluiaşi perete, soba, de diferite dimensiuni, are o «ţâţă» de pus lemnele lungi şi o alta de evacuare a fumului; caloniul are corlată": CS 1; „Aşezat în tindă, din cărămidă nearsă, lipită cu pământ, azi; înainte, nu": Tm 5; „În camera de locuit, camera de vizită, din nuiele împletite, lipite cu lut, cahle": Ar 6; „În bucătărie, din nuiele împletite lipite cu lut, cărămidă": Ar 7; „Aşezat în camera de locuit, «camniţă din cahale»„: Bh 1, 8; „În camera de locuit, din cahle; azi nu": Bh 4; „În camera de locuit, bucătărie, din cărămidă, scândură, mai târziu din «ciripuri» (ţiglă)": Bh 5; „În camera de locuit, «cameniţă de căhăli»; azi nu": Bh 12; „În tindă, camera de locuit, «cameniţă cu cahale» din «grădeală» (nuiele împletite, lipite cu lut), bârne, scândură; coşul ieşea afară, pe acoperiş; partea mediană avea lespede pe lateral şi cahle pe partea din faţă şi vatra era pe «pomnol» (platformă) de pământ": Bh 15. *Altfel:* „Azi, horn din cărămidă": Tm 2; „Captator de fum de formă tronconică, pe vatră, suspendat pe trei laturi şi prins în partea din spate a vetrei, din nuiele împletite lipite cu lut; azi, nu": Ar 5; „Coş drept din scânduri sau nuiele lipite pe amândouă feţele": Bh 14; „Coşuri din ţeavă, care se opreau direct în pod; se strângeau la gură, podul era şi afumătoare": Bh 17; „Azi, coş direct": SM 7.

OBIECTE ŞI UNELTE LEGATE DE VATRĂ, SOBĂ ŞI CUPTOR

Elemente legate de vatră

Lanţul: CS 6, 7, 9, 11, 12, Tm 4, 6, 8, 12, Ar 4, 14, 16, Bh 1, SM 7, 13; „Pentru căldare, aşezat pe pirostrii sau aveau «tiganie» (tigaie) cu picioare": CS 1, 3, 4, 8, 14, 15; „Vasul de fier se fixa cu lanţ sau se punea pe pirostrii": CS 2, 10, Tm 2, 5, 7, Bh 3; „Cârlig de fixare a lanţului; mai nou, pe pirostrii": CS 9, 10; „Căldarea se punea direct pe vatră": CS 11, 13, Ar 9; „Rudă la coş, cu lanţ": Tm 1, 11, Ar 15; „Lanţ cu cârlig": Tm 9, Bh 13, 15; „Cârlig pentru fixarea vasului": Bh 8, SM 15; „Vasul se punea şi pe pietre direct, la vatră": Mm 11.

Cujbă: CS 7, Ar 6, Mm 8; „La colibă": Mm 12; „La pădure": SM 2, 7; „«Gujbă» de alun": CS 4; „Lanţul; «firosteiu» (pirostriile) a apărut mai târziu": CS 5.

Vârtej: „Numai la stână": CS 7; „Numai la colibi (în hotar)": CS 9.

Pirostrie: Tm 7, 11, Ar 2, 11, 16, Bh 2, 3, 6, 8, 12, 13, 16, 18, Mm 6, 10, SM 1, 9, 13; „«Tagră» pentru tiganie": CS 3, 15; „«Firostie»„: CS 7; „«Firosteie»„: CS 8, 12, 14; „«Ţagră»„: Tm 1, 8; „«Săsac»„: Tm 3; „«Pirostee»„: Tm 4, 6; „Numită «săjeac»„: Tm 10, Ar 14; „Numită «săgeac»„: Tm 13; „«Picioare de chier (fier)»„: Ar 3, 4, Mm 4; „Numită «capră»„: Ar 6, Bh 7, Mm 5; „Numită «vătuţi»„: Ar 7; „Pentru căldare, pe «picioare» (pirostrii)": Ar 8, 10, 13; „Numită «căproi»„: Ar 15; „Numită «laboş», cu trei picioare": Bh

https://biblioteca-digitala.ro

15; „Numită «chicioare de fier»„: Mm 7, 11, 12; „Numită «prisnele»„: Mm 8; „Numită «traifus»„: Mm 9; „Nu se făcea mămăligă în ceaun, ci numai în cratițe smălțuite, pe plită": Bh 5; „La vatră nu se fierbea; se cocea la zile mari": Mm 13.

Lemnul pe care se rulează lanțul: „Rudă": Tm 1, 11, Ar 15.

Uneltele vetrei: „«Vătrani» pentru ridicat țăstul, troacă pentru frământat, căldare": CS 1, 2, 4; „Covată pentru frământat; mai nou, «mâța»„: CS 2; „Lopată de băgat sub țest, vătrai, «lopariu» de mălai, troacă, căldare": CS 3, 5; „Vătrai, «mâță» (mai rar), lopată pentru pâine, covată, căldare de aramă": CS 6; „Vătrai, lopată, covată, căldare, «civig», legătura metalică între lanțul vetrei şi cârlig, «mastofelnic», băț crăpat în care se bagă o unelță de curățat vatra, «răzală», unealtă metalică, triunghiulară, cu mâner, de curățat vatra. Pe vatra cuptorului de pită, după curățirea cu mastofelnicul, se aruncă o mână de făină de cucuruz; se aşteaptă cât se spune Tatăl Nostru, adică timp de 2-3 minute": CS 7; „Vătrai, lopată, «carlițe, cârliți» (albie, covată)": CS 8; „Vătrai, «corliță» (covată), căldare": CS 9; „Vătrai, «lopătari» (lopată), «ciuvan, postavă» (covată)": CS 10; „Vătrai": CS 11, Bh 8, Mm 1, SM 12; „Vătrai, «troacă» (albie), căldare, «mestecău» (făcăleț) pentru «ceaon» (ceaun)": CS 12; „Vătrai, lopată, albie, căldare": CS 13, 14, Ar 4, 12, 16, Bh 13, 15, SM 9; „Vătrai, lopată, «ciuvaniu» (covată), căldare": CS 15; „Vătrai, «drâglu» de lemn (un fel de lopată), «ciuvani» (albie) de salcă, lucrată de țigani": Tm 1; „«Mâță», lopată, căldare": Tm 2, 5; „«Jăratic» (vătrai), lopată, «troacă» (albie) şi căldare (până în 1918)": Tm 3; „Vătrai, lopată (cei care aveau bucătărie de vară), «troacă» (albie)": Tm 4; „Vătrai, lopată, «giuvan» (albie), căldare": Tm 6; „Vătrai, mâță, lopată, covată, căldare": Tm 7, Bh 12, SM 7; „Vătrai, «sciuvani» (albie)": Tm 8; „Lopată, albie, căldare": Tm 9; "Lopată, «copanie» (albie de lemn), căldare": Tm 10, 11; "Vătrai, mâță, «postavă» pentru pâine, «troacă»„: Tm 12; „Lopată, «troacă» şi căldare pentru magiun": Tm 13; „Vătrai, mâță, lopată, albie de lemn, căldare": Ar 2; „«Fier de spoherd» (vătrai), «drâglu» de lemn (lopată), troacă, ciubere de aramă": Ar 3; „«Drâglu» (lopată triunghiulară, de fier), «cărpător» (lopată rotundă, de lemn), «troacă» (albie) de lemn de plop": Ar 5; „«Dârgu» (lopată triunghiulară) de lemn de la cuptoriu, lopată, «troacă» (albie) de plop, salcie, fag, lucrată de «băieşi», şigani de casă la Prihodişte": Ar 6; „«Vătrea» (vătrai), albie de copt, «drâglu» (lopățică triunghiulară) pentru tras jarul": Ar 7; „Rudă de cuptor, «drâglu», «troacă» (albie), lopată de pită, căldare de aramă": Ar 8; „«Vătrar», covată": Ar 9; „«Vătrar», lopată, căldare de aramă, «ciupă» (albie) pentru spălat": Ar 10; „Vătrai, lopată de cenuşă, «troc» (albie de lemn), «crăstolă» (cratiță)": Ar 11; „«Drâglu» (vătrai) de lemn, lopată de pită, troacă (albie) de pită, troacă (albie) de spălat, căldare": Ar 13; „Vătrai, lopată, «troacă», căldare de aramă pentru prune şi «paradeişi»„: Ar 14; „Vătrai, «lopar» (lopată), «troacă» (albie)": Ar 15; „«Drâglu», «drâglă», lopată, albie, căldare": Bh 1, 14; „Vătrai, «troacă»„: Bh 2; „Vătrai, albie, căldare": Bh 3, 18; „Lopată, «drâglă» de jar, albie pentru aluat": Bh 5; „«Gherbevoş» (vătrar), covată, căldare": Bh 6; „«Cârlig» (vătrai), «postavă» (albie), lopată, căldare": Bh 7; „Vătrai, lopată, căldare de fiert haine în clăditura cuptorului": Bh 10; „Vătrai, albie": Bh 16; „Vătrai, lopată, albie": Bh 17; „«Cociorvă», lopată pentru pită, căldare pentru fiert la porci": Bh 19, Mm 6; „Vătrai, lopată": Mm 2; „Cleşte, «cociorbă», lopată, covată": Mm 3; „«Cociorvă», lopată, covată, căldare, oală de «hădoc» smălțuită": Mm 4; „Vătrai, lopată, albie, căldare, «cociorvă»„: Mm 5; „«Cociorvă», lopată, covată, «ciupă», «tuci» (căldare)": Mm 7; „«Cociorvă», lopată, covată, cleşte lung": Mm 8;

https://biblioteca-digitala.ro

„«Cociorvă», lopată de lemn, covată, ceaun, oală de metal smălţuit": Mm 9; „Vătrai, lopată, albie, furcă de fier pentru pus oala în cuptor": Mm 10; „Vătrai, «cal» (mâţă), lopata de pită, covată, căldare (apărută mai târziu); este şi «zolniţă» de spălat": Mm 11; „«Hier la foc» (vătrai), lopată cu care se punea frunza, covată; căldare era la stână, pentru urdă": Mm 12; „Lopată de băgat în cuptor, «cociorvă» de tras jarul şi mălaiul; se făcea un pic de «zărnată» (jar) mai mult pentru a vedea situaţia din cuptor - «rujea» cuptiorul şi mălaiul de porumb se cocea pe frunză de «aghistior» (castan), unsă cu ulei şi pusă pe vatră de «teglă» (cărămidă), cca. o oră, în «sâltie» sau «trepşe, tepşi»„: Mm 13; „«Cociorbă», lopată, covată, căldare": SM 1; „Vătrai, lopată": SM 2; „Lopată de fier, lopată de lemn, de pită, mâţă, covată, căldare de aramă": SM 3; „Albie, «cătlan» (căldare)": SM 4; „Vătrai, cleşte, covată": SM 6; „Lopată, «cociorvă», «piscalău», toate de lemn": SM 8; „Vătrai, lopată, covată, căldare de fiert haine": SM 11; „Vătrai, mâţă, lopată, albie de lemn, căldare, «cociorvă»„: SM 13, 15.

ŢESTUL

Caracteristici, funcţionalitate, materiale

Ţestul din pământ: CS 15, Ar 2, 12, SM 13; „În vechime, înainte": CS 2, 7, 9; „Se cumpăra de la Sasca Română": CS 11; „Cu mult timp înainte de 1900": Tm 10; „Cumpărate din altă parte": Ar 15.

Ţestul din piatră: Ar 2; „Înainte": Ar 5; „Se lucra la Vaţa şi Vârfuri, din piatră moale, de maistori": Ar 6.

Ţestul din fier (tuci): CS 3-5, 10, 12-15, Tm 2, 4-7, 9, 10, Ar 6; „Numai de fontă, de la Calan şi Nădrag": CS 1; „Apărut mai târziu": CS 2; „Se moştenea": CS 6; „Se cumpăra de la Steyerdorf": CS 7; „Se cumpăra de la Reşiţa": CS 8, 11; „Din «băgic» (fontă)": CS 9, Tm 1; „Din «bădic» (fontă)": Tm 8; „Se cumpăra": Tm 12.

Se aşeza direct pe vatră: CS 1-9, 11-15, Tm 1, 2, 4, 5, 7-10, 12, Ar 2, 5, 12, 15, SM 13. **Pe un postament:** Tm 10, Ar 2; „Pe o piatră": Ar 6. **Lanţul ţestului:** CS 7, 11, 12, Tm 4, 6, 8, 10, 12, Ar 2; „Şi azi": Tm 1; „Rudă cu lanţ": Ar 15. **Sub ţest se prepara:** „Pită de făină": Tm 1; „Se gătea carne, se făcea pită sub ţesturi": Ar 6.

Obiceiuri: „Lucrat de femei sâmbăta": SM 13.

Fixarea vasului în care se pregăteau alimentele: „Cu lanţ (de coş)": CS 2, 4-7, 15, Tm 1, 2, 4-6, 8, 9, Ar 5, Mm 8; „Cu lanţ cu «cloambă»„: CS 3; „De grindă": CS 13; „Acelaşi cu cel de la căldare": CS 14; "Se foloseau un fel de ţest şi sub căldare, pentru a prinde magiunul": Tm 10; „Vasul se fixa cu «ojog» şi «drâglă»„: Bh 10; „Cu lanţ şi cârlig; şi oală lângă foc": Bh 13, 15.

https://biblioteca-digitala.ro

Aprinderea focului şi menţinerea jarului

Cu iască, fier, piatră, cremene: CS 1, 3, 4, Tm 9, Bh 3, 10, 13.

Cu amnar, cremene, iască uscată: CS 2, 5-7, 14, Tm 4, 10, Ar 2-4, 6, 8, 11-15, Bh 14, 15, 18, Mm 8, 11, SM 1; „Cu amnarul": CS 8, Ar 7, 16, Bh 2, 7, 8, 16; „Cu iască, cu amnarul cu cremene, cu «ojoc» (coajă de mesteacăn), cu «sâbii» (crengi, vreacuri": CS 10; „Iască (burete de fag sau salcă), aprinsă de fier cu piatră albă (amnar)": CS 11, 15, Bh 19, SM 11; „Fier şi piatră": CS 12; „Cu ţăndări de lemn sau toamna cu puzderii de cânepă sau cu floarea soarelui": CS 13; „Cu iască şi «amânari» (amnar)": Tm 2, Mm 2, SM 9 (amnar), 12 («oţel»); „Cu cremene şi iască; se făcea anume balegă de vacă în «corfe» (forme ca şi cele folosite pentru cărămidă)": Tm 5; „Cu cremene şi amnar; se învelea un ciot": Tm 6; „Se aprindea cu amnarul şi se păstra fie prin tăciuni de lemn sau rădăcini groase, ce ardeau mocnit pe vatră, fie se făceau vălătuci pe balegă de vacă, ce ardeau foarte încet şi păstrau tăciunii până a doua zi dimineaţă": Tm 7; „Cu iască, piatră albă (cremene)": Tm 8, Mm 1, 2, SM 3; „Paie, amnar, iască": Ar 9, Bh 6; „Cremene şi amnar dar numai pentru aprins pipa": Ar 10; „Cu chibrite": Bh 2, 8, SM 6; „Amnar, cremene, iască fiartă, uscată": Bh 17; „La stână aveau amnar şi cremene şi iască şi se învelea un ciot să se menţină focul": Mm 12.

Altfel: „Paie şi lemne": Mm 10; „Cu aşchii, paie, iască şi apoi petrol": SM 2.

Se menţineau tăciunii acoperiţi cu cenuşă: CS 1-7, 9, 10, 12, Tm 9, 12, Ar 2, 5, 6, 12, 16, Bh 2, 8, 10, 12, 13, 17, Mm 4, 6-10, SM 2, 3; „Se acoperea «lumina» (focul) cu cenuşa": CS 8; „Focul era învălit cu cenuşe; dimineaţa «jeghiul» (jarul) era întreg": CS 14; „«Jegul» (farul) se învelea în cenuşă": Tm 1; „Se păstrau acoperiţi cu balegă sau cu cenuşă": Tm 2; „Un «buture» (butuc) gros, învelit în cenuşă": Tm 11, Bh 1, Mm 12; „Puneau pe foc balegă de vacă, uscată, un butuc astupat cu cenuşă": Ar 11; „Numai la cuptor se împingea jarul în fund; se făcea din «şmuioc» (şomoiog) de paie şi «bâte» (tulpini) de floarea soarelui": Bh 5.

Se lua de la vecini: CS 12.

MIJLOACE DE ILUMINAT

Opaiţul, ciobul. Din lut. *În trecut*: CS 2, 6, 10, Tm 2, 5, 7, 9, Ar 2. 8, 12 (rar), 17, Bh 16, 17, SM 2; „În oală de lut se punea seu, ulei de floarea soarelui sau de dovleac" CS 3; „Numit «gangea», cu o feştilă din bumbac şi său de oaie ori de vită": CS 7; „Hârb sau troc de pământ, cumpărat de la Doclin, cu untură, seu, ulei de rapiţă, curcubătă, «duleţi» (dovleci)": CS 15; „Priculici – feştilă în ulei": Tm 1; „Numit feştilă": Tm 6; „Hârb, adică ulei cu zdreanţă": Tm 8; „Se folosea lemn, zdreanţă şi untură; nu avea nume": Tm 13; „«Şterţ» din lut cu uloi de ruje": Ar 3; „Lămpaş cu seu": Ar 4, 8, 15, Mm 3; „Hârburi din oală cu oloi sau zdreanţă": Ar 6, 11; „Ştarţ, şterţ": Ar 7, 14, SM 3, 16; „Şterţ şi lămpaş cu ulei": Ar 10; „Şterţ sau probă; se punea oloi în probă cu miez de ronghi şi se făcea «vedere» sau în cutie de tablă cu muc de pânză": Mm 1; „«Hopâc» – păhăruţ de sticlă cu oloi puturos şi cu muc": Mm 4, 5; „Oloi cu miez de ronghii şi cu mucu'n probă, cumpărat

https://biblioteca-digitala.ro

de la Tăuţi şi Vama": Mm 5; „Hopâc cu său şi fitil": Mm 8; „Hopâc din sticlă sau din badog (tablă), cu ulei şi fitil": Mm 9; „Numit cucură": Mm 11; „Probă": Mm 13.

Opaiţul din metal: CS 12, Tm 2, 5, 7, 9, Ar 2, 8, 9, 12 (rar), 16, 17, Bh 3, 4, 11, 18, Mm 1, SM 5, 10; „Seu în troacă de metal, numai în trecut": CS 1; „În jurul anului 1900 şi după": CS 2; „Mai nou": CS 6; „Turnate la Steyerdorf": CS 7; „A fost cunoscut numai opaiţul metalic, cu «congea», cu untură şi feştilă de cârpă din cânepă": CS 9; „Din pleu îngăurit, cu zdreanţă": CS 11; „Numit lămpoi": Tm 3; „Este o variantă, numită ştearţ, făcută din fitil şi ulei de floarea soarelui, puse într-un vas din metal": Tm 10, Ar 5, 6; „Lămpaş cu seu": Ar 13; „Şterţ": Bh 1, 8; „La 1900, era din tablă şi se numea meci": Bh 2, 5, 6, 14, 19; „Ulei plus feştilă, din sticlă, numit meci": Bh 10; „Lampă cu ulei – meci": Bh 13, SM 4, 8, 12; „Şterţ. – ulei cu cârpă, pus în trocuţă de badog (tablă)": Mm 2; „Meciurile din tablă cu «muc» (fitil) din postav muiat în ulei": SM 11; „Se numea probă – un muc de pânză era răsucit şi pus în ulei; capătul rămas afară era aprins": SM 15.

Forma: „Rotundă": CS 1, 3, 10-12, 15, Tm 2, 3, 5, 6, 8, 9, Ar 2, 4, 7-12, 16, 17, Bh 1-4, 8, 10, 13, 14, 16-19, Mm 1, 2, 5, 8, 11, 13, SM 2-5, 8, 10-12; „Ovală": CS 2, 6-9, Tm 2, 5, 7, 9, Ar 2, Bh 11; „De palmă, era din sticlă şi se numea «priculici»„: CS 13; „Pahare de 100-200 grame": Tm 10; „Puric, fitil într-un pahar cu ulei": Tm 11; „Hopaiţ de sticlă cu fetil": : Mm 12.

Lumânările: CS 7, 13, 15, Tm 7, 13, Ar 8, 12, Bh 12; „Feşnice, utilizate cam de 10 ani (în 1979)": CS 10; „Lumânări de turtariu": Tm 3.

Făcliile: „Se făceau din molid": CS 2; „«Faici» din lemn de mesteacăn uscat, anume făcut": Mm 6; „Din fag, brad, pin, plop": SM 2; „Din lemn de mesteacăn": SM 6; „Din lemn de mesteacăn": SM 9; „Bunica mea spunea că avea cuptorul în casă şi seara aprindea făclii, din scoarţă subţire, cioplite cu securea, cu vederea spre interior. Făcliile le aprindeau bătrânii, în timp ce alţii spuneau poveşti": SM 12.

Lampa cu petrol: CS 2-8, 10, 12-14, Tm 2, 4-7, 9, 12, Ar 3, 8, 10-15, 17, Bh 2-4, 6, 8, 10-17, 19, Mm 1-3, 5, 8, 13, SM 1, 3-13, 15; „A apărut după 1900": CS 2; „Aici au pătruns înainte de 1900": CS 9; „Introdusă la mijlocul secolului al XIX-lea": Tm 10; „«Meci» din sticlă": Bh 7; „Sticlă cu picior cu «gombă», cu ulei şi fitil de la «bold»„: Bh 13.

Lampă electrică: „Din 1930": Tm 4; „Din 1935": Ar 11; „Din 1948": Ar 5, SM 5; „Din 1952": CS 11, Ar 3, 10, Bh 17; „Din 1955 de la mină de la Jerapăn, azi e de la Sighet": Mm 4; „Din 1957-1960": CS 10, Tm 5, 7-9, 11, 12, Ar 8, Bh 5, SM 1, 4, 10, 11, 13; „De 25 de ani": Mm 8; „În 1957 era grup electrogen": Tm 13; „Din 1959, dar până în 1962 s-a menţinut şi iluminatul cu petrol, iar la «colibi» se folosesc şi azi lămpile cu petrol; „Din 1960; în 1957 au existat doar câteva familii, iar în 1959 au intrat toţi": Tm 1; „Uzină din 1950, la reţea din 1962": Tm 3; „Din 1962": CS 1, 4, 5, 8, 9, 12, 15, Tm 10, Ar 13, 14, Bh 4, 10, 19; „În 1962 satul a fost conectat la reţea": Tm 13; „După 1965": Tm 2, Ar 2, 4, 9, 12, 15, 17, Bh 3, 11, Mm 1, 5, 9, 11, SM 2, 5; „Din 1965. În unele cătune şi sate ale comunei, spre vatra veche a satului, unde se păstrează mai multe grupuri de sălaşe, curentul s-a introdus abia prin 1970–1972": CS 2, Bh 8; „Din 1965, dar în unele sate aparţinătoare,

https://biblioteca-digitala.ro

foarte multe la număr, nu s-a introdus lumină electrică nici azi (1981)": CS 6; „De 15 ani [raportat la anul 1980]": CS 3; „Din 1968-1970": CS 13, Ar 6, 7, Bh 1, 2, 14-16, 18, Mm 2, 3, 7, 12, 13, SM 7, 9, 12; „De 25 de ani [raportat la anul 1979] de la moară şi de 10 ani de la reţeaua naţională": CS 14; „Satul nu este electrificat": Ar 16; „După 1975": Bh 6, 7; „De la mijlocul deceniului al şaselea": SM 15; „Satul este şi acum electrificat numai parţial. După anul 1948 (aproximativ) a fost construită o uzină electrică acţionată de apă": SM 15.

PIESE DE UZ GOSPODĂRESC

Masa joasă

Rotundă: „Cele mai vechi şi cele mai multe erau aşa": CS 2, 4, 6. *În trecut*: CS 4, 6, 14, Tm 11, Ar 1, 4, Bh 4 (şi azi), 11, Mm 4 (rar), 9; „Se numea măsuţă": Ar 15.

Dreptunghiulară: CS 1, 3, 7, 8, Tm 4, 11, 12, Ar 2, 4, 11, Bh 2-4, 6-8, 10, 12, 18, 19, SM 15; „Mai noi": CS 2, 6, Bh 13; „Şi azi": CS 4, 5, 10, 11, Tm 1, 2, 9; „Spre pătrat": CS 9; „Înainte": CS 1, 7, 12-15, Ar 7, 9, 12, 14, Mm 4 (rar), 9, SM 5; „Cu picioarele în cruce (crucea Sf. Andrei)": Tm 10, Ar 8, 14; „Măsuţă, înainte": Ar 15, Bh 16. *În trecut şi azi*: CS 4, 5, 10, Ar 16, Bh 2, 6, 8, 11, 13, 17. *Azi*: SM 6.

Masa dulap: CS 14 Tm 12, 13, Bh 19, Mm 11-13, SM 5, 6; „Măsoi cu podişor": Bh 15; „Podişor cu puiuţ": Mm 8. „Dulap de pită": Ar 13; „Masă înaltă cu podeţ; se mai punea o masă în ea": Mm 9. „Cu două uşi; acolo se ţinea pâinea, uleiul, smântâna etc": Bh 5. „Podişor": Mm 8; „Se numeşte lada mesei sau masa cu ladă": CS 4, 5, 7, 8, 10, Bh 1, 4, 5, 11, Mm 4, 6, 7, SM 3, 6; „Se ridica fundul de pe ladă": Mm 7; „Ladă cu săcrie": Mm 12. *În trecut*: Tm 4, Ar 2, 4, 5, 12-15, 17 (rar), Bh 3, 4, 11, 19, Mm 2, 9. *În trecut şi azi*: Tm 5, Bh 5, SM 9.

Masa înfundată: Ar 15.

Masă înaltă: CS 8, 9, Tm 2, 5, 6-8, Ar 3, 4, 6, Ar 8-14, Bh 1-3, 5, 7, 8, 10-12, 15, 17, Mm 1, 3, 6, 10, 12, 13, SM 3, 4, 6, 16; „Din «lotbe» de fag, şi azi": CS 1; „«Masă cu fund, pe picioare»„: CS 5; „Aşezată în tindă, lângă peretele din fund": Tm 7; „Aşezată lângă vatră": Ar 7; „Rotundă, şi azi": Mm 9. *În trecut*: CS 3, 12, 14, 15, Tm 9, 12, Ar 4, 5, 17, Bh 1, 5, 7, 16, Mm 1, 4, 6, 9, 10, 12, 13, SM 7, 15; „Pe capre": Mm 6, 8. *În trecut şi azi*: CS 4, 10, 11, Tm 1, 9, 11, Ar 2, 16, 17, Mm 2, 7, SM 2, 9-11, 13. *Azi*: „Mai nouă": CS 2, 6, Bh 4, SM 6.

Cu ladă: CS 14, Ar 11, Bh 1, 7, 19, SM 2, 3, 6; „Înainte": Ar 2, Bh 4, Mm 2, 11; „«Măsoi cu podişor»„: Bh 15; „Podită şi sub faţă": Bh 17; „Masă-ladă": Mm 4, 6; „Masă cu ladă, al cărei fund se ridica pe ladă": Mm 7; „Mai adâncă, cu «podeţ», se mai punea ceva în el": Mm 9; „«Masă cu săcrie»„: Mm 12; „Şi azi": SM 9.

Cu sertar: CS 4, 6, 13, Tm 2, 4, 5, 7, 10, 12, 13, Ar 2, 10, 11, Bh 2, 11, 15, 16, 19, SM 1, 2, 4-8, 11-13; „Înainte": CS 1, 8, Ar 12. Mm 2, 10; „Cu un singur sertar": CS 2, Tm 3;

https://biblioteca-digitala.ro

„Cu «puiu» mesii": CS 2, 3, 13, Ar 13, Bh 18, Mm 5, 13, SM 9; „Se ridica fundul de pe ladă": Mm 1, 3, 7, 12; „Cu «lada» mesei": CS 8, 10; „Cu «puiuţul» mesei": CS 7, 9, Tm 1; „Apărută târziu": CS 14, Bh 4; „Masă cu «sunduc»„: CS 15, Tm 8; „Masă cu «fioc»„: Ar 7, Bh 13; „Podită şi sub faţă cu sertare, pentru linguri": Bh 17; „Masă cu «şăcrie»„: Mm 3, 12; „Masă cu «puiuţ»„: Mm 8; „Cu sertare, fără decor, dar cu picioare decorate": SM 11. *În trecut şi azi*: CS 3, 12, Tm 8, 9, Ar 5, Bh 3, 10-14, 17, SM 9, 15; *Azi*: CS 14, Tm 3, 8, Bh 4, 7, 8, 12, 19.

Alt tip: „Modernă, extensibilă.

Locul mesei joase în timpul folosirii: „Lângă vatră": CS 2, 4-7, 9, 10, 14, Tm 1, 2, 4, 9, 12, Ar 2, 7, 9, 12, 15, Bh 3, 4, 6, 11, 16, 18, 19; „Lângă foc": CS 4; „În faţa vetrei, în «casă», când mâncau la lumina vetrei": CS 7; „În cuină, lângă vatră": Tm 5, 7; „În mijlocul încăperii, să se poată mişca": Bh 2; „Lângă pat, unde era laiţa, întinsă cu prelungire": Mm 13; „Acolo unde se prepara se şi mânca": SM 7, 15. „Masa joasă – sub masa mare": CS 1, 4, 5, 10, 12, 14, Tm 2, Ar 12; „Masa joasă dreptunghiulară se ducea în clet (cămară)": Tm 11.

Locul mesei înalte după folosire: „Sprijinită de un perete (şi masa joasă şi cea înaltă)": CS 2, 3, 6, 10, 13, Tm 10, Ar 12, 15, 16, Bh 2-4, 8, 11, 19; „Rezemată de perete, spre «clet» (cămară): CS 7; „Masa înaltă se punea lângă/pe lada de fănină (făină), secară": CS 8, 15; „Masa înaltă – lângă peretele din fund al tindei": Tm 7; „În mijlocul camerei": Ar 2; „Se aşază între paturi [în timpul şi după folosire]": SM 6; „Locul mesei rămâne neschimbat, indiferent dacă este în timpul sau după folosire": SM 16.

Aşezarea la masă

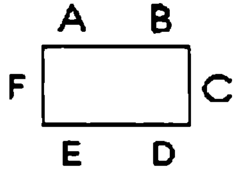

În trecut: „După vârstă": CS 1, 4, Tm 9, 12; „În zile de sărbătoare mare": SM 8; „În capul mesei - preotul, primarul, bunicul": SM 9; „A, E - copiii mai mici sau femeile, B - primul fecior sau un musafir, C - capul familiei, cel mai în vârstă bărbat, D - al doilea fecior, copiii mai mici sau femeile": CS 2; „A - feciorii mai mici, B - feciorul cel mare, C - capul familiei, cel mai bătrân bărbat, D - soţia capului familiei sau un fecior, E - fetele sau nurorile": CS 6; „D - bătrânul familiei": CS 7, 10, Tm 2, 5, 7, Ar 8, Bh 8; „A, D, E - tinerii, indiferent de rudenie, care se nimerea, B- bătrâna casei, C- «gazda căşii» sau un oaspete": CS 9; „C - bătrânii, în capul mesei": CS 10, Tm 5, SM 4; „A, B - nevasta (pentru servit), femeile, C - cel mai bătrân, D, E - copiii": CS 14; „A,B - feciorii, C - bunicul, tatăl, D - feciorii, E- nurorile, copiii": Tm 3; „Tata, sus, pe banca patului, apoi copiii. Mama mânca la urmă": Tm 4; „În capul mesei stăteau oaspeţii sau bătrânii, capul familiei de obicei": Tm 7; „A, E- femeile, B, D - feciorii sau ginerii, C - cel mai bătrân din casă": Tm 10; „C - bătrânul, B, D - feciorii": Tm 13; „Capul familiei stătea în capul mesei (C), soţia la capătul opus (F), între ei - copiii": Ar 2; „Bătrânii, în capul mesei (C), copiii, la masa mică": Ar 8;

https://biblioteca-digitala.ro

„C - bătrânii, F - copiii pe vatră": Ar 14; „Lângă pat stau bătrânii, spre interior copiii": Ar 15; „Bătrânul în capul mesei, ceilalţi în ordine firească": Bh 2; „A, B - musafirii, C - bătrânul casei, D, E - tata, mama, gazdele casei": Bh 4; „A, B, D, E - copiii, C - tata, pe «rindeu» (bancă, laviţă), mama împărţea, sta lângă cuptor pentru a putea servi masa sau se aşeza cu copiii": Bh 5; „A, B - mama, tata pe canapă, C, F- bătrânii, D, E- copiii": SM 11; „C - tatăl": Ar 11, Bh 5, 11, 12, SM 4; „Capul familiei pe «rindeu», pe laviţă": Bh 14; „Tata înainte, pe laviţă; mama înapoi, în picioare": SM 6; „Cum apucau. Femeia servea": Bh 17; „Oricum": Mm 1, 2, 10, 13; „Fără rânduială": Mm 11; *Azi, la fel*: „După vârstă şi importanţă": CS 1; „Pe vârste": CS 4, Tm 9; „Era o ordine dată de vârsta şi importanţa persoanei în casă": Bh 7, 9; „Mai demult stăteau în ordinea importanţei": Bh 19; „În zile de sărbătoare mare, ordinea aşezării la masă era: preotul, primarul, bunicul, apoi ceilalţi": SM 8, 9; „Cei mai vârstnici în locul central, ceilalţi în ordine firească": Bh 8; „Cel mai în vârstă, în capul mesei. Restul nu erau aşezaţi într-o ordine anume": Bh 19; „A, B - socrii, C - tata, D, E - copiii, F - mama": SM 2; „În capul mesei era gazda": SM 10.

Fără nici o regulă: CS 3, 5, 8, 11-13, 15, Tm 8, Ar 17, Bh 3, 10, 13, 15, 17, Mm 1, 2, 5, 7, 10, 11, 13, SM 12, 13, 16; „Se mânca dintr-o singură farfurie": Mm 13.

Aparatură casnică

Maşina de cusut: „Înainte de 1900 evreicele erau «sabaiţe» (cusătorese); coseau lăcrice, cheptare, cioareci, sumane, totul în afară de cămeşi femeieşti, deoarece era ruşine, deci ele făceau, de fapt, artă populară românească": Mm 6; „Aproximativ de la 1900": CS 15, Tm 3, 11, 12, Ar 4, 10, 11, 13-15, Bh 6, 15, 18, Mm 7, SM 1, 3, 10; „La 1900, maşini Singer": Tm 1, Ar 3; „De 80 de ani": CS 11, 14, Mm 1, 2, 10; „De 70 de ani": Bh 3; „Exista şi demult": Bh 12, Mm 12, SM 12; „După 1910": SM 4; „Înainte de 1914, dar numai evreicele coseau în sat; făceau brâne (brâie ţărăneşti), lăcrice cusute cu piele; era renumită evreica Şose. Au fost 90 de familii de evrei în sat, două sinagogi din lemn, cimitir [cu lespezi de mormânt] din piatră cioplită, adusă de la Sighet": Mm 4; „Înainte de 1914 erau 100 de familii de evrei, care aveau sinagogă din piatră şi «scălduşul»; erau sabăi şi sabaiţe; făceau: lecrice, cioareci de pănură, izmene, cămeşi femeieşti de tort": Mm 9; „Din 1910-1920, înainte şi după primul război mondial": CS 13, Tm 10, Ar 5, 8, 9, Bh 16, SM 7, 8; „Din 1920-1925": Tm 2, 5, 9, Ar 2, 6, 7, 17, Bh 1, 5, 14, 17, SM 5, 6, 11, 13, 15; „Din 1930-'35": Tm 7, Bh 7; „De 60 de ani": CS 1, 3, 12, Bh 13, Mm 5, 13; „De 50 de ani (în 1980)": CS 5, Bh 19, Mm 8; „Interbelic": SM 16; „Interbelic, dar mai mult după 1950": CS 2; „De prin 1940-'45": Bh 2, 10, SM 9; „De prin 1945-'50": CS 9, 10, Tm 6, Bh 4, 11, Mm 11; „După 1955": Bh 8; „După 1960": Ar 12, SM 2; „S-au înmulţit după 1965": SM 12; „După 1970": CS 6, 8; „Cele care făceau piese de costum popular se numeau sabaiţe": Mm 4, 6, 7.

Aragazul: „După 1950": Ar 11; „Din 1957-1960": CS 10, Tm 5, 7, 11, Ar 10, 14, Bh 1, 17, Mm 3, 11, 12, SM 1, 2, 11; „De 15-20 ani": CS 1, 5, 9, 11, 12, Tm 12, Ar 8, Bh 13, Mm 1, 2, 10, SM 5, 12; „Din 1965-1970": CS 2, 6, 13, 15, Tm 1-3, 6, 9, 10, Ar 5, 9, 13, Bh 12, Mm 5-7, SM 4, 6-8, 10, 13, 15, 16; „După 1970": Ar 2, 6, 7, 12, Bh 2, 4, 8, 11, 16, 18,

https://biblioteca-digitala.ro

Mm 9, 13; „De 10 ani": CS 14, Ar 3, 17, Bh 3, Mm 8; „De cinci ani": Ar 4, Bh 10, „După 1975": Bh 5, 6, 14, 15, Mm 4, SM 3; „Şi azi sunt foarte puţine": Bh 19.

Frigiderul: „După 1956": Tm 5, Bh 17; „De prin 1962-'65": CS 9, 10, Tm 3, 7, 10, Ar 8, 10, 11, 14, Bh 1, SM 7, 15; „Din 1965-'70": CS 2, 13, 15, Tm 1, 2, 9, 11, Ar 5, 9, Bh 13, 19, Mm 1, 2, SM 2, 4, 8, 10, 13, 16; „După 1970, de aproximativ 10 ani": CS 1, 11, 12, 14, Mm 8, 10, Tm 12, Ar 2, 6, 7, 12, 13, 15 (rar), 17, Bh 3, 8, 12, 16, 18, Mm 5-7, 11 (rar), SM 1, 5, 6, 12; „După 1975": Tm 6, Ar 3, 4, Bh 2, 4-6, 10, 11, 14, 15, Mm 3, 4, 9, 13, SM 9, 11; „Recent": CS 5, 8, Bh 7, Mm 12, SM 3; „Frigiderele şi azi sunt rare": CS 6.

PIESE PENTRU DEPOZITAT

Textile

Culmea: Bh 12; „Pe culme se puneau «masai»„: CS 1.

Prăjina: „Pe prăjină se puneau haine. Şi culmea şi prăjina erau de-a lungul peretelui din spate": CS 1; „Prăjină – de-a lungul pereţilor longitudinali": CS 2; „Numai în clet (cămară); se puneau: haine, ponevi, ştergători": CS 3; „Era numai pentru haine noi, de-a lungul peretelui din spate, iar pentru uscatul rufelor era de-a lungul peretelui până la grinda centrală „: CS 4; „Se pun numai cămăşi şi se află de-a lungul peretelui din spate": CS 5; „Prăjina se fixa pe cele două laturi lungi": CS 6; „Era în camera a doua, pe peretele lateral, unde se puneau chiar două prăjini": CS 7; „Era în soba mică, între cele două laturi lungi": CS 9; „Deasupra paturilor": CS 10,14; „Deasupra «cuptiorului», pentru uscarea rufelor": CS 11; „Pentru uscat haine": CS 15; „Prăjină deasupra patului, de-a lungul peretelui din spate sau între grinzile tavanului, pe lungimea grinzii centrale": Tm 1; „În jurul cuptorului": Ar 8; „Juguţ pentru decor, lângă cuptor": Ar 14.

Ruda: Ar 8, 10, Bh 5, 11; „Aşezată în faţa sau în jurul sobei": Tm 2, 4, Ar 2, 15, 16, Bh 1, 2, 7, 8, 16, 17, Mm 11, SM 2, 3, 13, 16; „Pe cele două laturi lungi": Tm 6, Ar 2, 15, SM 7, 15; „De-a lungul peretelui din spate": Tm 11, 12, Ar 12, Bh 1 (şi azi), 12, 19, Mm 2-12, SM 6, 9, 13, 16; „Deasupra şpoerului se puneau scutecele la uscat; azi sunt droturi (sârme)": Ar 6; „În jurul sobei şi deasupra cuptorului": Ar 7, Mm 7; „După uşă, pe peretele din faţă": Ar 10; „Deasupra paturilor": Ar 11, Bh 4, 11; „După uşă, pe peretele cu patul": Ar 12; „Uneori erau pe trei laturi, după posibilităţi": Ar 15, SM 15; „Rudă, deasupra sobei, pentru haine: poale, zadie, cârpe de cap, rochii, bartă (cordon): Bh 10; „Pusă la grindă sau deasupra patului pentru uscat": Bh 14; „Rudar": Bh 15; „În faţa şpoerului": Mm 1; „Rudari cu şterguri împănate": Mm 5; „Rudă pentru cergi, ţoluri, lepădaie de perină": Mm 6; „Pe rudă se pun 6-7 cergi, apoi 4-6 rânduri de desagi «în frumuseţi»: alb, negru şi roşu; peste ele feţe de masă cu alesătură şi unu-trei rânduri cu ţol colorat în vărgi, căpătâie cu funduri colorate, procuţ (covor)": Mm 11; „De-a lungul peretelui din faţă": Mm 13; „Se numeşte şi rudar; mai nou se fixează de la un perete până la meştergrindă": SM 9

Clupa: „Era pe trei laturi": CS 8.

https://biblioteca-digitala.ro

Cuierul: „Deasupra uşii": Mm 7, „Deasupra uşii şi la fereastră": Mm 11.

Vasele şi alte produse

Poliţa: „Poliţele dintre grinzi sunt ale femeii pentru blidele din lemn de plută, salcă, anine şi tei, iar poliţa înfundată a «căloniului» – a bărbatului, pentru: zale, cuie, dălţi. Erau între grinzile tavanului, la căloni": CS 1; „Pe cele două laturi lungi, în tindă, după uşile de acces": CS 2; „La meştergrindă – grinda centrală": CS 3, Ar 10; „Se numea «toblă»„: CS 4; „Se punea în tindă şi se numea «oche» sau «pie»„: CS 6; „În tindă, săpată în pereţi, între grinzile tavanului": CS 7; „Pe lungimea grinzii centrale ori în tindă, săpată pe peretele numit «primez»„: CS 9; „Poliţele erau fixate în cuină, pe peretele lung din faţă şi pe latura îngustă spre exterior": CS 13; „Se făcea între grinzile tavanului": CS 1, 3, 4, 8, 11, 12, 15, Tm 8, Ar 3, 4, 6, 8, 13, 15, 17, Bh 1, 3, 10, 11, 13, 15, 19, Mm 1, 2, 4, 6, 7, 9, 10, 13, SM 2, 6; „Pe lungimea grinzii centrale": CS 10, 15, Tm 8, 11, Ar 2, 4, 8, 17, Bh 2, 4, 7, 8, 11-13, Mm 3, 5, 10, 13, SM 2, 3, 6, 12; „Pe «urs» – grinda centrală": CS 14; „În tindă": Tm 2, 5, 11, 13, Ar 2-4, 8, 11, 12, 14–16, Bh 7, 12, 15, Mm 8, SM 1, 2, 7, 9, 15; „De-a lungul grinzii mari sau pe peretele din spate al tindei": Tm 6; „În tindă, de-a lungul grinzii centrale sau în camera de locuit": Tm 7; În «cindă» (tindă), săpate în zid": Tm 10; „Deasupra uşii": Tm 13, Bh 8, 12, Mm: 8, 13, SM 2, 8. 9; „Deasupra cuptorului": Ar 7, 8, 14; „De-a lungul peretelui din faţă": Ar 9, Bh 6; „Pe leaţ, în faţa cuptorului": Ar 10; „Deasupra paturilor": Ar 11; „În colţ": Mm 12, SM 3; „Pe latura îngustă spre exterior, dar şi în funcţie de posibilităţile materiale": SM 7; „Pe meştergrindă": SM 9; „Se făcea între două leţuri şi se fixa în camera de curat, de-a lungul peretelui din spate sau în camera de locuit, în jurul sobei ori de-a lungul grinzii": SM 11; „Pe latura îngustă spre exterior": Mm 4, SM 13.

Dulapul

Deschis (raft), atârnat pe perete: CS 5-7, 15, Tm 8, 10, 11, Ar 6, Bh 5, Mm 12, 13, SM 3, 5, 9, 13; „Numit «dolap»„: Tm 5, 9; „Numit «fogaş»„: Ar 15. *Blidar*: CS 2, Tm 5, 7, 8, Bh 1, 3, 4, 6, 12, 13, 16, Mm 7, 8, 10, SM 2, 5, 7, 12, 15 (rar); „Blidar sau cuier pentru bliduri, numite uneori şi laviţe": CS 5; „Deasupra sobei": Bh 14; „Din nuiele subţiri de paltin pentru blide": Mm 9. *Stelaj, stălaj*: Ar 3-5, 8, 9, 13, 17, Bh 1-4, 6, 8, 10, 11, 17, Mm 1, 2, 4-6, SM 1, 6, 11; „Stelaj pentru blide şi lingurare de pleu": CS 15, „Stelaj, în camera de locuit, deschis sau închis cu uşă": Tm 3, 4, 12, 13; „Stelaj atârnat sau aşezat pe pământ": Tm 8; „Stelaje, în cămară": Ar 10; „Stelaj deschis, pus în tindă": Ar 14; „Stelaj cu obloane": Mm 3. *Lingurar*: Ar 7, Bh 14; „Foarte variat ca formă": SM 5. *Colţar*: „Atârnat, închis": Bh 11, 12 (rar).

Închis cu uşă: Tm 5, 10, Ar 2, 11, Mm 1, 5, 10, 12, SM 3, 7, 9, 13; „Numit «credenţ»: CS 9, Tm 4, 7, Ar 4, 8, 13, 14; „Numit parsechi": Ar 6; „Înalt, cu două uşi, numit cădrof": Ar 14; „Armareu": SM 2, 15.

Combinat (raft + uşă): Bh 12, 16, Mm 10, SM 7, 13; „Numit dolap": Tm 2, 5, 9, Ar 14; „Numit podişor": Ar 2, 5, 7, 8, 12, 16, Bh 2, 4, 7, 8, 10, 11, 15, 16, Mm 4, 7, 8, 11-13,

https://biblioteca-digitala.ro

SM 3, 5, 6, 9, 12, 16; „Credenț: partea de jos – închisă cu uși, partea de sus – raft deschis": Bh 6, 18, 19, SM 4; „Podișorul se putea fixa într-un colț sau pe o laviță": Mm 11; „Podișoarele se fixau pe perete deasupra ușii": SM 2.

Înfundat în perete: Tm 13; *Nișă deschisă*: Ar 10, 12, Bh 10, 17, Mm 9, SM 2; „Cuiburi": CS 2, Ar 2; „Se numea ocnă": CS 6; „Stelaj, fără uși sau cu uși, făcut după cuptor": Tm 3; „Numite «roată», «șierec», «comârlie», așezate pe peretele din spate al tindei": Tm 7; „Se făcea în «cindă» (tindă)": Tm 11; „Ferăstruică": Ar 8; „«Obloc» în perete": Ar 13; „În peretele de piatră, pe lângă cuptor": Mm 4. *Nișă închisă cu uși*: Tm 13, Ar 7, 8, 11-13, 16, Mm 4.

Așezat pe podea: Tm 6, Ar 12, Bh 19, SM 5; „Deschise sau închise cu uși": Bh 4; „Mai erau și «cozlii» – dulapuri joase pentru haine, cu uși": Bh 6; „Cozlii cu trei sertare, pentru haine, cumpărate": Bh 13, SM 1; „Complet închise cu uși": SM 4; „Stelajele se pun pe jos": SM 11; „Cozleu cu trei puiucuri, pentru haine, lepedeie etc.": SM 15.

Dulapuri dulgherești: Ar 12, Bh 8, 12; „Cu uși, apărute după 1900": CS 6; „«Ormanul» pentru țoale a apărut mai târziu": CS 4; „Se numea orman și se punea în camera de locuit, într-un colț": CS 7, Tm 7; „Mai noi, numite ormane": CS 9; „Cu uși": Tm 1, Bh 11, 16, 17, Mm 7, SM 2, 5, 6; „Orman și dulap cu trei puiuri": Tm3; „Erau mai multe feluri de dulapuri: dulgherești: lădiță acoperită cu poneavă, așezată la picioarele patului, «dulap cu truglie» – deschis și orman, complet închis": Tm 8; „Cu uși": Tm 10, 11, Ar 2, 9, 11, Bh 18, SM 7, 9-13; „Orman cu trei puiuți; era zestrea fetei": Tm 13; „Așezat pe podea cu trei sertare, numit dulap și ladă cu fioc (sertar)": Ar 10; „Ladă cu unu sau cu trei fioace": Ar 13; „Dulap cu trei sertare". Ar 14; „Rar la cei bogați": Bh 13.

Altele: „În «la foc» sunt doi stâlpi de lemn, pe care se pune o toblă pentru «șofeicul» sau găleata cu apă, ambele din lemn cercuit": CS 4; „Erau lingurare de pleu (tablă), «captare» din tei, belit, împiestrite cu fierul, dulapuri cu trei «lădzi» (lăzi) cu clupe deasupra, toate încropite de gospodar în casă": CS 8; „Scand» – laviță mai scurtă": Bh 8; „Erau lăzi, azi sunt șifoniere": Bh 14; „Coșuri din lemn pentru vase": Bh 15; „Au existat și există polițe, stelaje, lingurare, dar puse în șpais; în camere, azi se pun «pieptănare» din pânză, lângă oglinzi": Bh 18; „Acum sunt dulapuri pentru haine cu uși sculptate": SM 11.

SPAȚII ȘI PIESE PENTRU ODIHNĂ

Spații pentru dormit

Pentru adulți și copiii mai mari.

În aceeași încăpere: CS 1, 3-5, 8, 9, 11, 12, 14, 15, Tm 1, 2, 5-11, Ar 2- 4, 7-13, 15, 16, Bh 2, 3, 5-8, 10-19, Mm 1-3, 5-10, 12, 13, SM 9-12, 16; „În vechime: CS 2, 6, 7, Bh 4, SM 3; „În «sobă», toți": CS 13; „Dacă erau puțini în casă": Ar 5; „Rar": Mm 4.

https://biblioteca-digitala.ro

În camera din faţă: CS 3 - 9, 12, 13, Tm 2, 5, 8, 9, Ar 2, 5, 6, 9-11, Bh 2, 5-8, 10, 18, 19, Mm 2, 10, SM 6, 7, 11-13, 15; „Cei tineri": CS 2; „Numită «odaia mare»„: CS 10; „Numită «sobă»„: CS 15, Tm 3, 13, Ar 14; „Numită «casa mică»": Tm 4, Ar 3; „Numită «soba mică»": Tm 6; „Numită «soba mare» pentru «goşti» (musafiri)": Tm 11; „Numită «casă»": Tm 12, Ar 8, 13, 15, Mm 7, 8, 11, 12, SM 1, 3; „Numită «soba dinainte»": Ar 4; „Numită «casa mare»": Bh 15; „Numită «camera curată»": SM 9.

În camera dinapoi: CS 1, 3-6, 11-13, Tm 7, 8, 10, Ar 2, 4-7, 9-12, Bh 2-6, 8, 10-14, 16-19, Mm 1-3, 5, 9, 12, 13, SM 2, 4, 7, 8, 10, 11, 13, 15, 16; „Cei bătrâni": CS 2; „Numită «sobă»": CS 15; „Numită «soba mare»": Tm 1, 3, 6, 13, Ar 14; „Numită «casa mare», unde dormeau numai musafirii": Tm 4, Ar 8, 13; „Numită «soba mică»": Tm 11; „Numită «camera de stat»": Bh 1; „Numită «casa mică»": Bh 15; „Camera cu cuptor": Mm 4, 6; „Numită «casa dinainte»": SM 1; „Numită «curte»": SM 3; „Numită «camera obişnuită»": SM 9.

În tindă: Tm 1, 4, Ar 9, Bh 2, 6, 8, 10, 14, SM 1, 3, 9, 11, 16; „În «casa cu focu»": CS 1; „Rar": Bh 5, 12; „Se puneau verigi în laiţă de care legau viţeii care erau la un loc cu oamenii": Mm 6.

În bucătăria de vară: CS 1, Tm 7, Bh 2, 4, 8, 12, 18, 19, Mm 1, SM 6, 7, 13, 15; „Dacă este": CS 5; „Bătrânii": CS 2, SM 12; „Rar": Tm 10; „Azi": Bh 14, 17.

Pe prispă, balcon sau foişor, vara: CS 1-6, 10, 12-15, Tm 5-7, 9-11, 13, Ar 2-4, 8, 10-15, Bh 2-5, 8, 10, 12-16, 19, Mm 2-4, 7-10, 12, SM 1-3, 6, 7, 13, 15, 16; „Numită «târnaţi»": Tm 4, Bh 7, Mm 1, 13, SM 11.

În şură, vara: CS 1-5, 7, 9, 11, 12, 14, Tm 2, 4-7, 9, 10, 12, Ar 3-5, 9, 15, 16, Bh 2-8, 10, 12-15, 17, 18, Mm 2-5, 9, 10, 12, SM 2, 3, 6, 9, 11, 16; „În «buzară», se mănâncă şi se doarme": CS 15; „În «pocaus» (anexă), vara": Ar 13; „În podul şurii": Mm 1, 7, 8, SM 12; „Tinerii": SM 4.

În grajd: CS 10, Tm 5, 7, Ar 8, 10; „În «ştălog» (grajd), unde se dormea şi iarna": Tm 1; „Slugile şi la anumite momente când se apropia sorocul de fătat al iepelor sau vacilor": Tm 10; „În «ştălău» (grajd), unde aveau şi paturi": Ar 13, 14; „În grajduri «înfundate»„: Bh 1; „În grajd, pe pat înalt pe patru stâlpi, mai înalt decât vitele": SM 1; „Slugile": SM 4; „Pe pat suspendat": SM 8.

În podul grajdului: Ar 7, Bh 7, Mm 5, 9, 11, 13.

În şopron: „În «şofru»": Tm 8.

În pod: Bh 15.

În bătătură, curte: Tm 6.

https://biblioteca-digitala.ro

Pe vatră: CS 4, Tm 4 - 6, 9, Ar 16, Bh 19; „Lângă vatră, bătrânii": CS 7, Tm 2, Mm 9, SM 2; „Pe vatră, copiii": Tm 12, Ar 15, Bh 2, 8, Mm 9, SM 2, 9; „Adulţii": Bh 6, 18; „Rar": SM 7, 15; „Slugile": SM 13.

Pe cuptor (după cuptor): Tm 9, Ar 3, 16, Bh 14, 19, Mm 4, 5; „Bătrânii şi copiii": CS 2, Tm 5, 7, Mm 9; „Ocazional": CS 3; „Lângă sobă, bătrânii şi copiii": CS 6; „Lângă (după) cuptor, bătrânii": CS 9, 10, Tm 13, Bh 11, Mm 11; „Pe prici, copiii mari": CS 13; „Copiii": Tm 2, Ar 4, 13, 14, Bh 4, Mm 8, 12, SM 2, 3, 9, 13, 16; „Copiii, pe «şutru» (platformă a cuptorului)": Bh 5; „«Coconii» (copiii), bătrânii": Mm 6, 7; „Lângă cuptor, oricine": Mm 1, SM 11.

Pe jos: Tm 5, 6, Mm 3, 5; „Rar": CS 1, 3, 8, Tm 9; „Pe cojoc": CS 4; „Pe «drişcală» (saltea umplută cu paie)": Tm 1; „Copiii": Ar 6, 15, Bh 1, 2, 5, 7, SM 3, 9, 10; „Adulţii": Bh 6, 7, 18; „Tinerii": Bh 8; „Pe «stromojac» (saltele de pânză), copiii": Ar 7, Bh 14, 16, 17; „Ocazional, rar": CS 3, Tm 2, 7, Bh 10; „Toţi": Tm 4, Ar 3, Bh 15, Mm 4, 11, SM 11; „Când aveau mulţi musafiri": Tm 10.

Azi: „În toate încăperile": CS 1, 3-5, 8, 11, Tm 6, 8, Ar 4, 10, 13, Bh 10, 13, 15, 19, Mm 1, 2, 5, 11, 13, SM 3, 9, 12; „În camerele de toată ziua": CS 2, 10, Tm 5, 7, Ar 7, Bh 14; „În odăile de dormit": CS 6, Tm 2-4, 11, Ar 5, Bh 14, SM 4, 6; „Camera dinspre stradă e ocupată de tineri, iar cei bătrâni stau în camera spre grădină": CS 7; „Acum fiecare doarme în camera lui şi mai rămân două nefolosite": CS 13; „În «soba mare de locuit»": Tm 1; „În toate încăperile, în afară de cea pentru musafiri": Tm 10, 12; „În trei-patru camere": Tm 13; "Azi se doarme în una din cele două camere: ori în cea din faţă, ori în cea dinapoi": Ar 2, Bh 4; „În «casa de către curte», dormitor": Ar 6; „În una din camere sau în anexa din curte": Ar 11; „În camera dinapoi şi în bucătăria de vară care este şi cameră de locuit": Ar 12; „În două sau trei": Ar 15; „În camera mai mică, unde se şi găteşte": Bh 2; „În camere, bucătărie": Bh 5; „În camera de locuit": Bh 6, 16, 18, SM 7, 13; „În camera dinspre stradă": Bh 7; „În camera de zi, unde se şi găteşte frecvent": Bh 8; „În camera de la grădină": Bh 11; „În dormitor, bucătăria de vară": Bh 17; „Ca înainte: în camera cu cuptor, pe jos, pe cuptor, pe prispă, în şură": Mm 4; „În cîteva": Mm 7; „Azi se doarme separat; bătrânii, în bucătărie": Mm 8; „În dormitor, în camera curată": Mm 9; „În multe": Mm 12; „În «casa dinapoi»": SM 8, 16; „În «casa mare, camera mare»": SM 10, 11.

Piese pentru dormit

Pentru copiii mici

În pat, cu părinţii: CS 1, 3-5, 7-12, 14, 15, Tm 1, 2, 6, 7, 9, Ar 2, 3, 8-10, 12, 16, Bh 2, 5, 6, 8, 10, 11, 13, 14, 17-19, Mm 1-3, 5, 7, 10-13, SM 2, 3, 9, 11, 16; „Înainte": Bh 4.

În leagăn: CS 1, 8, 10-13, Tm 5, 9, 10, Ar 2, 3, 7, 9, 11, 12, 16, Bh 3, 7, 8, 10, 12, 13, 16, 18, Mm 9, 10, 13, SM 2, 4, 6-8, 10-12, 16; „Leagăn de tei": CS 7.

https://biblioteca-digitala.ro

În albie: CS 1, 8, 10, 11, 13, Tm 2, 3, 5, 6, 8, 9, 13, Ar 2, 7, 16, Bh 3, 10, 12, 13, 15, 16, SM 1, 2, 13; „În «carliţă» (albie)": CS 3; „În «troacă»„: CS 4, 12, 14, Tm 4, 11, 12, Ar 4, 8, 14; „În «corâtă»": CS 5; „Mai demult": CS 6, Bh 4; „În covată": CS 15, Mm 3, 4, 6, 8, SM 3; „În «trochiţă»": Ar 15; „Numită «ciupă»„: Bh 5; „În «trocuţă»„: Bh 11; „În «covată», «ciupă» de paltin": Mm 7.

Lădiţă cu talpă curbată: CS 8, 14, Tm 1-13, Ar 3-5, 8, 10, 12-14, 16, Bh 3, 5, 7, 10-13, 15, Mm 1, 2, 5, 10, SM 1, 9, 11, 12; „Numit «belceu», leagăn cu talpa curbată": Bh 2, 14, 17, 19; „Înainte": Bh 4; „Numit «belciu»": Bh 5, 6; „Pe tălpişoare": Ar 6, SM 15; „Care putea fi transportată în spate de către mamă": CS 2, 6, 9; „Târziu": CS 3, Mm 11; „Fixată pe un stâlp de susţinere, cu frânghii": CS 8; „Numită «nialcoş»": Mm 13.

Coş suspendat: CS 6, Tm 2, 5, 9, Ar 6, Mm 4; „Înainte": Bh 4.

Lădiţă suspendată între doi stâlpi de susţinere: Tm 3, 11, Ar 3, 4, Bh 1, 8, 11, 12, Mm 6-8, 11, 12, SM 3, 9, 16; „Târziu": CS 4, Tm 2, Mm 3, 4; „Şi înainte şi azi": Bh 4; „Din draniţă": Mm 9; „Agăţată doar, demult": Mm 12.

Bancă: „Pe «clupie» (bancă)": CS 7; „Se făcea un fel de ţarc din scândură": Ar 13.

În coş din nuiele: „La câmp": Mm 8.

În paturi mici: SM 6.

Pentru copiii mai mari şi adulţi

Laviţa: CS 1, 10, 11, 15, Tm 2, 5, 6, 8, 9, Ar 12, 16, Bh 1, 2, 11, 13, 19, Mm 4, 5, 10, SM 6, 11; „Pe «scamne lungi»": CS 3, 10, 11, 14, 15; „Pe scamn lung, ca să nu strice patul ziua": CS 4; „Pe «scaun» rabatabil, care lăţeşte patul": CS 8; „Laviţă pe «ponol» de lemn": Ar 3; „Laviţă cu spătar": Ar 10; „Înainte": Bh 4; „Uneori": Mm 1; „«Lăiţer» şi «lădoi cu spătar»": Mm 8; „Ladă cu spătar": SM 6. **Pe laviţa sobei:** Mh 5. **Laviţă pe pari, picioare:** Ar 9, 11, 15, Bh 2, 6, 8, 10, 14, 18, Mm 7, 9, 12, SM 7, 11-13, 15, 16; „Laviţă mobilă pe picioare": Bh 17; „«Laiţă» pe «pociumbi» (pari)": Mm 6. **Laviţă pe butuci:** Bh 2, 7, 8, Mm 4, 7, 9. **Laviţă fixată de perete:** Mm 7.

Patul

Din pământ, neîncălzit: **Din scânduri:** CS 2, 3, 5-15, Tm 2, 4-10, 12, Ar 2, 3, 7-16, Bh 1-3, 5, 7, 8, 12-15, 17, 19, Mm 1-7, 9, 10, 12, 13, SM 1, 2, 4, 6-13, 15, 16; „Paturile simple, din patru furci cu două «rudi», pe care stau «lotbe» cioplite, cu sau fără «strujac» (saltea) umplută cu vrej de fasole sau «ghijă» de cucuruz; paturile evoluate sunt încheiate şi cu «răstaliţă» (lemne puse perpendicular pe margini ca să nu alunece salteaua)": CS 1; „Pe patul de scânduri, puse paie, ferigă, otavă; în locul mărginit de «răstamniţă» se puneau «poneavă», «pricoviţă», fără perini, cel mult pânză de bumbac": CS 4; „Pat pe pari": Tm 1,

https://biblioteca-digitala.ro

Ar 6, Mm 11; „Pat cu picioare înalte, din scânduri": Ar 15; „Înainte": Bh 4; „Din scânduri de brad": Bh 6, 18; „Pe la 1910, patul era din scânduri fixate în «crestul» pe ramele lungi, laterale şi în ţâţâne la capete; avea «căpătâie», tăblii rotunjite sus, din lemn, ale căror picioare erau picioarele patului; la picioarele patului se aşeza un scaun pe care se puneau sacii, «lipideaua», «şterguri», feţe de masă etc": Bh 10; „Pat pe «pociumb» (pari)": Mm 12; „Cu picioare înalte": SM 3.

Fixat în pereţi: Bh 16, SM 11; „Cu mult înainte de 1900": Tm 10. **Împletit din papură, paie de săcară:** Tm 8; „Împrumutat de la «pemi» (minoritate cehă)": CS 7, 9; „Pat pe pari, împletit din curpeni": CS 15; „Se cheamă «prici»": Tm 5; „Pat împletit din papură sau paie": Tm 7; „Se împletea funie din paie de secară": Tm 11; „Pat din nuiele prinse în furci": Bh 7; „Pat din leasă, nuiele de tufă de alun, pusă pe «pociumbi» sau pe furci; pe leasă, paie sau «strujac» din foi de porumb": Mm 6; „Pat din «jitiei», cu «solmojac» (saltea din pânză, umplută cu paie)": SM 11. **Cu tăblii:** Tm 3, 13, Ar 4, 10, 13, Mm 8; „Pat cu tăblii peste tot": Ar 5; „Cu tăblii înalte": Bh 15. **Cu stâlpi:** „Se chema pat şi îl foloseau cei are nu aveau «dune» (plăpumi din puf)": Tm 3. **Cu baldachin:** Ar 2, SM 1; „Pat cu capre": Ar 3; „Numit «iucă»": Ar 8; „Numit pat cu «bortă»": Bh 4, 11, SM 3; „Pat cu «comandă»": Mm 1; „Pat cu «boltă»": SM 9; „Pat mic pe roţi sub pat": SM 3; „Numit «pat cu colibă»": SM 16. **De fabrică:** „Azi, dormeză, canapea": Bh 1. **Din metal, de voiaj, extensibil:** Mm 4; „Azi": CS 2, 6, 7, 9. **Divane, somiere, dormeze, canapele:** Bh 14, Mm 7. **Alt tip:** „Pat înalt, scurt, «păcel»„: CS 2, 6; „Pat pe roate, sub patul mare": Mm 7, 11, 12; „Pat mai înalt decât vitele, pe patru stâlpi, pus în grajd": SM 1.

Numărul paturilor: „Unu-patru, în funcţie de numărul de persoanelor": CS 1; „Două-trei înainte; patru-cinci, azi": CS 2, 6, 9, Tm 2, 7, 10, Ar 11, Bh 17; „Două, înainte; multe, azi": CS 3, 4, 15, Tm 8; „Unu-două, înainte; multe, azi": CS 5, 11, 12, Ar 16, Bh 3, 10, Mm 1, 5, 10; „Două, rar trei; azi patru": CS 7; „Înainte unu-două; azi, toate persoanele au pat propriu": CS 8, 14, Bh 19, Mm 13; „Două-patru, înainte; patru-cinci, azi": CS 10, Tm 6, Bh 5; „Înainte, două-trei; azi, şase-şapte": CS 13, Bh 2; „Două-trei, înainte; trei-patru, azi": Tm 1, 11; „Două, înainte; cinci, azi": Tm 3, Ar 13, Bh 15; „Două, înainte; trei-patru, azi": Tm 4, Ar 3, 10, SM 15; „Două-trei, înainte; patru-şase, azi": Tm 5; „Două-trei, înainte; azi, câte trebuie": Tm 9, Bh 1, 13; „Înainte, două; azi, patru": Tm 13, Ar 6, Mm 7; „Două-patru, înainte; patru-şase azi": Ar 2; „Două-patru": Ar 4, 14; „Două, înainte; patru-cinci, azi": Ar 5, 8, Mm 3, 12; „Două, înainte; azi, trei": Ar 7, 9, 15, Bh 6, SM 7, 12, 13; „Două-patru, înainte; şase-opt, azi": Ar 12; „Cinci, înainte; şase-şapte azi": Bh 4; „Două, înainte; şase, azi": Bh 7; „Înainte, două; azi, patru-şase": Bh 8; „Înainte, trei-patru; azi, patru-cinci": Bh 11; „Înainte, trei-patru; azi, patru": Bh 12; „Două, înainte; şapte, azi": Bh 14; „Două-trei": Bh 16, 18, SM 11; „Două, înainte; multe, azi": Mm 2; „Unu-două, înainte, trei-patru, azi, depinde de familie": Mm 4; „Unu-două, înainte; patru, azi": Mm 6; „Două, înainte": Mm 8; „Înainte unu, rar două; azi, trei-patru": Mm 9; „Două, înainte; cinci-şase, azi": Mm 11; „Două, înainte; trei-şase, azi": SM 1; „Cel mult două şi o dormeză": SM 2; „Unu-două, înainte; cinci-şase, azi": SM 3; „Două-trei, înainte; azi nu există regulă": SM 4; „Înainte, două-trei; azi, patru-şapte": SM 6; „Trei, înainte; trei-cinci, azi": SM 8; „Unu, înainte; multe, azi": SM 9; „Două-trei, şi înainte şi azi": SM 10.

https://biblioteca-digitala.ro

Banca: „Pe «clupie»„: CS 7; „Pe «clupuri»„: Tm 1; „Pe bancă extensibilă, cu spatele ce se întorcea": Tm 2, 5, 8, 9; „Numită «laviţă», o bancă extensibilă": Tm 4; "Banchetă cu ladă": Ar 9; „În lada băncii": Mm 4; „Pe lădoi": Mm 5, 8; „O ladă şi mai lată": Mm 12;

Obiceiuri: „Era obiceiul ca omul, când se apropia de moarte, să doarmă pe pământ, nu pe pat «spânzurat». Sfârşitul şi-l găseau bătrânii pe pământ, căci «iese sufletul mai uşor»" : CS 7.

Piese pentru odihnă

Scaunul mic, fără spătar: **Rotund:** CS 1, 2, 10-12, Tm 1, 2, 4-7, 9, 11-13, Ar 2, 3, 6, 7, 15, 16, Bh 1-3, 8, 10, 11, 13-15, 17, Mm 3-5, 7, 10, 13, SM 1, 3, 9, 10; „Cu scobitură (tip rudăresc)": CS 3, 7; „Azi": Tm 8; „De fag, cu picioarele în găurice (tip rudăresc)": CS 4; „Mai vechi": CS 6, Ar 12, Bh 4, 16, 18, Mm 2; „Şi cu spătar": Bh 5. **Dreptunghiular:** CS 1-3, 7, 9-14, Tm 1-13, Ar 2-7, 9-11, 13-16, Bh 1, 3, 7, 10-13, 15, 17, 19, Mm 3-10, 12, 13, SM 1-4, 6, 7, 9-13, 15, 16; „De fag": CS 4; „Din «liubari» (tei), făcute şi de ţigani": CS 15; „Mai noi": CS 6; „Şi azi": Ar 12, Bh 4, Mm 1, 2; „Şi cu spătar": Bh 5; „Înainte": Bh 6, 16, 18. **Pe jumătate rotund:** Tm 7. **Pătrat:** CS 9. **Oval:** CS 7. **Altfel:** „Colţiş, buturugi": Mm 11.

Cu spătar: Tm 1, 11. *Jos*: Tm 2, 5, 9, Ar 2, 3, 14, Bh 3, 7, 15, Mm 10, SM 9, 16; „Foarte frumoase": Bh 1; „Mai noi": CS 15; „Înainte, joase, cu spătar dintr-o scândură decupată": Ar 12, Bh 2, 8, 11, 12, Mm 2-5; „Din «jitiei»": SM 11. **Mediu:** „Cu spătar dintr-o scândură decupată, de înălţime medie": SM 7, 13, 15. **Înalt:** CS 1, 9, 12, 13, Tm 2, 4-6, 9, 12, Ar 2, 3, 7, 11, 12, 15, 16, Bh 1, 10, 12, Mm 3-7, 10, SM 4; „Mai noi": CS 2, 15; „Dintr-o scândură decupată": CS 3, 10, 11, Tm 7, 9, Ar 2, 7, Bh 3, 10, 11, 13, 17, 19, SM 2, 8, 12; „Dintr-o scândură decupată, înainte": Ar 6, 12, Bh 16, Mm 1, 2; „Cu spătare lucrate (ornamentate) în formă de inimă": CS 7; „Din butuc": Bh 14; „Cu şezut legat din papură sau pănuşi": Bh 18; „Cu scândura decupată cu frunză de stejar, din cireş, nuc, cu spătarul cioplit pe marginea exterioară": Mm 13; „Cu spătar din scândură sau din «jitiei»„: SM 11. **Drept:** CS 1, Tm 13, Ar 14, Bh 10, 14, SM 6, 13, 15; „Cu spătar din zăbrele, azi": CS 3, 7, 12, Tm 3, 7, 12, Ar 2-4, Bh 4, 16, Mm 1, SM 1, 3, 9; „Spătar din zăbrele; şi înainte şi azi": Ar 9, 10, 12, 15, 16, Bh 2, 3, 5, 6, 8, 13, 17-19, Mm 8, 11, 12, 13, SM 2, 7, 12; „Înainte": Tm 8; „Spătar cu rame cu săcară împletită": Ar 13; „Cu spătar din zăbrele, drept, de prin 1940": Bh 7, 15, Mm 5; „Din scândură sau «jitiei»": SM 11. **Curbat:** Tm 6, 12, Ar 15, Bh 8, 15, SM 2; „Azi, cumpărate": CS 2, Ar 12, 14, Bh 4; „Cu zăbrele strunjite": Mm 3.

Banca, laviţa din lemn: Tm 10, Bh 5, SM 3, SM 11. **Simplă, fără spătar:** CS 1, 3, 5, 7, 10, 12, 14, Tm 1, 2, 5, 7, 9-11, 13, Ar 2-5, 7, 8, 10, 11, 14, 16, Bh 1, 3, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 17, 19, Mm 3, 4, 6, 9, 12, SM 2, 7, 9, 12, 13, 15, 16. „«Scaun lung», de toate tipurile": CS 8, Tm 3, Bh 15, Mm 11; „«Scamnele lungi» care sunt de toate tipurile": CS 4; „Numită «clupie»": CS 9, 11; „Numită «scaun»": Tm 4, 12, Ar 6, 15, Mm 7; „Numită «clup»„: Tm 6; „Înainte, cele mai vechi": CS 2, 6, 15, Tm 8, Ar 12, Bh 16, Mm 1, 2; „Şi azi": Bh 4; „Laviţă pe patru picioare": Bh 14; „Laiţă": Mm 8, SM 1; „Azi, nu": Mm 10; „Laiţă cu sau fără spătar, din lemn de cireş, nuc; spătarul cu ciopliturii în partea inferioară": Mm 13. **Bancă cu spătar de şipci:** CS 1, 3, 5, 14, 15, Tm 2, 7, 10, 13, Ar 2, 3, 7, 8, 11, 16, Bh 3, 5,

https://biblioteca-digitala.ro

7, 8, 10, 12, 13, 15, 17, 19, Mm 3, 7, SM 2, 4, 9, 11, 12, 15; „Laiţă cu spate": Mm 5, SM 3; „«Clupie», şi azi": CS 7; „Mai noi": CS 2, 6; „Numită «scamn»": CS 9; „Numită «clupie cu spinare»": CS 11; „Numită «scaun lung»": Tm 3, 4, 12 (de pat), Ar 4; „Înainte": Tm 8, Ar 9, Bh 6, 16, 18, Mm 1, 2, 10; „Numită «scaun cu spate»": Ar 6, 15, SM 16; „Şi azi": Ar 12; „Spătarul era şi pictat": Ar 14; „«Lăiţer»": Mm 8; „«Lăicer», laviţă sau laiţă lată pe butuci sau scaun lung; era şi laiţă dintr-un lemn pe picioare separat puse sau cioplite din trunchi": Mm 11; „Laiţă cu spate": Mm 12. **Bancă cu spătar plin:** CS 3, 5, 15, Tm 6, 9, 12, 10, Ar 16, Bh 3, 10, 11, 13, 17, Mm 4, 6, 9; „Înainte": Tm 8, Ar 12, Mm 2; „Şi azi": Bh 4; „Numită «rindeu»": Bh 5, 14. **Bancă cu spătar şi braţe (canapea):** CS 3, 5, 10, Tm 1, 10, 11, Ar 2, 5, 11, 14, 16, Bh 1, 11, 17, 19, Mm 7, 9, SM 4, 7, 9, 13, 15; „«Clupie» cu braţe şi spătar rabatabil": CS 7; „Articulate": CS 15; „Târziu": CS 1, Bh 3; „Numită «clupie cu spinare şi roluri»": CS 11; „Rabatabilă": Tm 8; „Înainte": Ar 9, Bh 6, 15, Mm 1, 2, 10; „Numită «cănăpe»": Ar 10; „Şi azi": Ar 12, Bh 4; „Numită «laviţă», cu spătar şi cu braţe; spătarul dintr-o scândură lungă, cu colţuri în partea de sus şi cu zăbrele în cea de jos": Ar 13; „Numită «rindeu»": Bh 5; „După 1900": Bh 10; „«Conopei»": Bh 18; „Numită «ladă lungă»": SM 1. **Bancă cu ladă (lădoi):** CS 3, Ar 2, 11, 16, Bh 7, 8, 11, 12, 14, 19, Mm 3, 5-8, SM 2-4, 6-9, 12, 13, 15; „Târziu": CS 1, Bh 3; „Laviţă cu ladă": Bh 17; „Numită «laviţă»„: Tm 4; „Azi, divane, fotolii": Tm 3; „Cu ladă pentru haine": Ar 5; „Şi azi": Ar 9, Bh 4; „Înainte": Ar 12, Bh 6, Mm 1, 2, 10; „Numită «rindeu»„: Bh 5; „După 1900": Bh 10; „«Lădoi cu spătar», azi": Bh 15; „«Ladă»": Mm 12; „Cu spătar, braţe şi ladă": SM 11.

Obiceiuri: „Se dau «scamne» de pomană la opt zile după moartea cuiva": CS 15.

SPAŢII ŞI PIESE CU FUNCŢIE DE REPREZENTARE

Amplasarea pieselor decorative: „Pe pereţii lungi": CS 10; „Pe pereţi": Tm 2; „La «iconi», pun ştergătoare («peşchire»)": Tm 8; „Decor cu «peşchire» (ştergare) şi blide de «porţulan» şi pământ": Tm 10; „Era «rudă» în jurul casei": Ar 15; „În jurul patului, în preajma mesei, pe peretele opus uşii de intrare – *zonă legată*": Bh 5; „Pe un scaun lung, ţesături acoperite de un «lipideu». Apoi, perini. Pe pereţi, alternanţă de icoane şi «talgere» cu «ştergurі»„: Bh 15; „Pe «rudă»„: Mm 8; „La icoane, la oglindă": SM 11.

În jurul patului. *În trecut:* CS 3-6, 8, 10-15, Tm 2, 5-7, 9, 10, 12, Ar 5, 6, 16, 17, Bh 1, 3, 9, 10, 13, 17, 19, Mm 1-7, 9-11, SM 1, 3, 4, 8, 16; „Deasupra paturilor, pe prăjină": CS 2. *Azi, la fel:* CS 1, Ar 2, 12, 13, Bh 4, 11, 12, Mm 12, 13, SM 9-12; „Mai rar": Tm 1, Ar 8; „Mai des": Bh 8.

Pe peretele opus uşii de la intrare. *În trecut*: CS 4, 6, 9, 11, 12, 15, Tm 3, 4, 6, 10, 12, Ar 3, 4, 8, 10, 14, 15, Bh 3, 9, 10, 13, 15, 17, 19, Mm, 1, 2, 5, SM 1, 4; „Icoane şi fotografii, oglinda": CS 2. *Azi, la fel*: CS 1, 5, 7, Tm 6, 8, 12, Ar 9, 17, Bh 2, 6, 8, 18, Mm 13, SM 9, 11; *Azi*: CS 8.

https://biblioteca-digitala.ro

În preajma mesei. *În trecut*: CS, Tm, 4, 7, 12, Ar 3, 4, 8, 14, Bh 1, 15, 17, Mm 3, 7, 11; „Pe masă, «măsai»„: SM 3; *Azi, la fel*: Tm 11, Ar 12; „Rar": Ar 2, 8, Bh 4, 10-12, SM 11. *Azi*: CS 5, 8, 11, 15, Tm 1, 6, 9, Ar 10; „Rar": CS 1, Ar 5, 6, 17, Bh 3, Mm 2.

În egală măsură, în întreaga încăpere. *În trecut*: Ar 15; „Rar": Mm 1, SM 4. *Azi, la fel*: CS 11, 12, Tm 5, 7, A 3, 7, Bh 10, 14, 15, 19, Mm 2, 12, SM 2, 6, 7, 9, 11, 13, 15; „Mai des": Bh 13, 16. *Azi*: CS 3-5, 8, 10, Tm 1, 4, 9, 12, Ar 4, 5, 8-10, 12, 14, 17, Bh 1, 3, 6, 8, 9, 12, 18, 19, Mm 5, 7, 10, 11, SM 1, 12, 16; „Rar": SM 3; „Mai des": CS 1, 15, Tm 8, Mm 13.

Piese de lemn

Lada de zestre: *În trecut*: Tm 5, 7, Ar 2, Bh 11-13, 16, 18, Mm 1-6, SM 10; „Rar": SM 2, 6-8, 13; „Cumpărate la Vârşeţ": Tm 8; „Cu mult înainte de 1900": Tm 10; „Mult înainte, ca «copârşeul»„: Ar 13; „De la Tileag": Bh 10; „Nu se obişnuia ladă de zestre, se dădea altă avere": Bh 9; „Nu prea erau": Bh 14; „Ladă foarte veche de zestre (cu «spinare»)": Mm 11; „De zestre se dădea ladă, de doi-trei metri, un fel de canapea": SM 3. *Azi, la fel*: Bh 4; „Mai rar": Ar 5, Bh 8; „Ladă de zestre cu sau fără spătar. Se făceau şi în Baia Sprie. Vopsite cu «pene», lungi, împărţite în două. În caz că avea spătar, era şi acela vopsit": Mm 13.

Terminologie. *În trecut*: „«Săcrini», ladă de fag cu capac. Câte nurori, atâtea «săcrine»„: CS 1; „«Săcrini»„: CS 2; „Ladă cu ţoale": CS 3, 10, 13; „«Orman de nuntă»„: CS 4; „«Orman»„: CS 5; „«Săcrini» sau «lădoi»„: CS 6; „Ladă": CS 7, 9, 15, Tm 2, 3, 6, 9, 13, Ar 4, 7, 8, 10, 14, Mm 2, 3, 7, 8, 10-12, SM 1, 3, 7, 9, 15, 16; „«Ladă de nuntă»„: CS 14; „«Ladă cu spinare»„: Ar 8; „Ladă de zestre sau «ladă de ştafir»„: Ar 11; „Ladă de zestre": Ar 12, 16, 17, Bh 3, 5, 7; „«Ladă de mireasă, a miresei»„: SM 2, 6, 13; „Ladă pentru haine": Bh 2, 6, Mm 9; „«Lădoi»„: Bh 8, 15, 19; „«Lădoc»„: SM 8, Mm 1; „«Dolaf» sau «scrin»„: Tm 1; „«Tron»„: Bh 12. *Azi, la fel*: „«Lădoi»„: Bh 8, 15; „Ladă": SM 12; „Ladă, mai rar": Tm 11, Ar 6, Bh 1, 4; „Ladă de zestre": Ar 1, 5; „«Ladă cu spinare»„: Ar 2, 3, Mm 5; „«Lădoaie»„: Mm 13.

Tipuri

Ladă dulgherească. *În trecut*: CS 1, 5, 7, 10, 14, Tm 5, 7, 9, Ar 3, 7, 9, 11, 17, Bh 1-3, 11-13, 16, 18, Mm 1-3, 5, 10; „Rar": Tm 6, Ar 12, Mm 7; „Simplă sau cu «forme»„: CS 2, 3; „Lădzi": CS 4; „Prinsă în «nut şi feder», fără cuie de fier. Decorată cu linii sau cercuri concentrice executate cu compasul": CS 6; „Simplă": CS 7, Mm 7; „Lucrată de «tişleri», la Timişoara": Tm 1; „«Ladă cu spinare» pentru haine": Ar 8; „Ladă cu «fladăr»„: Ar 10; „Incizată, cu rozete": Bh 6; „Lădoi de Budureasa": Bh 15; „Din fag": Mm 8; „Ladă simplă, dată la rindea": Mm 11. *Azi, la fel*: Bh 4, Mm 13, SM 9, 12; „De brad": Ar 1.

Ladă pictată. *În trecut*: CS 7, 9, 13, Tm 2, 5-12, Ar 8, 10, 11, 14, Bh 5. Mm 2, 13, SM 1, 6, 10; „Foarte rar": Bh 12, Mm 3, 7, 12, SM 13; „Fondul albastru": Tm 3; „Ladă cu

https://biblioteca-digitala.ro

«fioc»„: Tm 4; „Din brad": Ar 5; „«Feştită»„: Ar 6, SM 8 (într-o singură culoare, maro «feştită»); „Împănată": Ar 15. *Azi, la fel*: „Mai rar": Ar 1.

Altfel de ladă. *În trecut*: „Ca un fel de scrin": Tm 1; „Cu «fioc»„: Tm 2, 5; „Cu sertar": Tm 7, Ar 4; „În formă de scrin. Cumpărată de la Buziaş, Lugoj, Timişoara": Tm 11; „Lada de zestre din paltin sau fag. Lada veche – crestată": Ar 5; „Ladă – masă, n-aveai unde împinge genunchii. Acolo ţinea muierea zestrea": Mm 4; „Ladă – masă, ţinea femeia lucrurile în ea. În loc de masă": Mm 6; „Lădoi": Mm 8; „Ladă tip canapea": Sm 3, 4; „«Tronul» cu spătar": SM 11; „Crestată": SM 13, 15; „Ladă cu spate": SM 16. *Azi, la fel*: „Cu spătar": Mm 13.

Amplasare

Pe jos, în trecut: CS 1-6, 10, 11, 13, 14, Tm 3-8, 12, 13, Ar 1-4, 7-10, 13-17, Bh 3, 5, 7, 10, 12, 13, 15, 16, 18, 19, Mm 10, SM 1, 3, 4, 10, 11; „Pe jos sau, cel mai frecvent, în pod": CS7; „La «căpătâniul» patului sau sub pat": CS 15; „La căpătâiul patului": Tm 2, Bh 17; „Pe jos, la capul patului, spre cuptor": Tm 11; „La capăt de pat": Ar 6, „Pe pământ, la capătul patului": Ar 11; „Pe «vatra caşii»„: Bh 1; „Pe două lemne": Bh 2; „Între ferestre": Mm 4; „Lângă pat, către fereastră, când nu era ladă – masă": Mm 6; Pusă pe laviţă, la colţ, spre stradă, nu spre pat" Mm 7; „La capătul patului sau pe lângă masă": Mm 8; „Lângă pat": Mm 9, SM 7, 13, 15; „Pe un scaun": Mm 11; „La peretele spre fereastră": SM 8; „Rar": SM 12. **Azi, la fel:** Ar 5, 8, Bh 8, SM 9.

Pe pat sau pe laviţă, în trecut: Mm 3; „Pe laviţă, lângă pat": Mm 5; „În colţul din faţă": Mm 12; „Pe laviţă": SM 6. **Azi, la fel:** „Pe laviţă": SM 9, 12.

Patul: „Cu una-două perne la capul patului, de un lat, cu ţesături pe planşeu; azi, nu": CS 1; „Cu ţesături, «stranie», cu perne mici, «căpătâni», aşezate transversal pe lăţime": CS 2; „Cu perne, la capul patului; numai două-trei, de fală, de fudulie": CS 4, 5, Mm 7-9; „Cu ţesături, «stranie», lucrate la «văială» sau «stupă», cu perne lungi de pânză, cu capete ornamentate; azi, perne mici, pătrate, brodate": CS 5; „Cu «poneavă»: cu dungi colorate, mai târziu, cu flori, la sărbători": CS 7, 15; „Cu «procoviţele», cu perne mari, cu capetele decorate cu «şipcă»„: CS 9; „Cu «ponieve» de lână, cu perne mari, perne mici, brodate, şi azi": CS 13; „Cu «pricoviţă» şi «stranie» colorate": CS 14; „Pat cu perne aşezate de-a lungul peretelui; şi azi; pat cu ţesături pe planşeu; azi, nu": CS 10, 11, Tm 5, Bh 3, 4, 16; „Pat cu perne aşezate transversal pe lăţime, ţesături; şi azi": CS 7, Tm 6, 11, Ar 10, 12, Bh 5, 7, 8, SM 2; „Pat cu «dună» şi «dricalai», perne, aşezate transversal pe lăţime, şi azi": Tm 1, 10; „Pat cu «dricale», perne, aşezate transversal pe muchie": Tm 4; „Pat cu «cilimuri» şi «ponievi» (şi azi); cu perne lungi, de lână sau de pânză, cu capete ornamentate; azi, cu perne mari şi mici, brodate": Tm 7; „Pat cu «strujac», «dricală», cu «poneavă» din fuior de bumbac, în două iţe, cu «dună», cu «stranii» din fuior şi lână, cu «bete», cu perne lungi din bumbac şi mai apoi, din lână, ornamentate la capete; azi, nu": Tm 8; „Cu perne de-alungul peretelui": Tm 9, Ar 11, SM 13; „Perne pe lăţime şi transversal": Tm 11, 12, Bh 18, Mm 11; „Pat înălţat cu pilote şi perne, acoperit cu «poneavă»„: Tm 13; „Cu perne aşezate

https://biblioteca-digitala.ro

transversal pe lăţime, cu ţesături pe planşeu, cu perne mari cu pene, şi azi": Ar 2, 7, 8; „Cu perne lungi de pânză, cu capetele ornamentate, aşezate transversal, pe lăţime, cu «poneavă» de lână": Ar 3, Bh 12; „Cu perne aşezate transversal, cu «strujac», «lepedeu» de cânepă, «dună», «poneavă» de lână": Ar 4, Mm 3; „Cu perne aşezate trasversal pe lăţime şi pe muche, cu «hoboturi» şi «cipcă», cu «lepedeu», «cergă» de lână şi azi": Ar 5; „Cu câte trei perne transversal, aşezate pe lăţime, cu «lepedee» de cânepă şi «cergă» de lână": Ar 6; „Cu perne mari, umplute cu pene şi mici, brodate, de-a lungul peretelui şi ţesături pe planşeu; şi azi": Ar 9; „Perne «rişilite», aşezate pe pat în «casa mare», transversal pe lăţime; azi nu": Ar 13; „Perne transversal pe lăţime, cu «pricală» («lepedeu» de cânepă), «dună» şi deasupra «poneava»„: Ar 14; „Perne transversal pe lăţime, împănate cu alesături la capete": Ar 15, Bh 13, Mm 1; „Perne aşezate transversal pe lăţime, de pânză, cu capete ornamentate, cu «ponevi» pe pat": Ar 16; „Cu perne de-a lungul peretelui, ţesături pe planşeu, din bumbac, albituri alese cu flori": Bh 6; „Cu perne aşezate transversal pe lăţime, cu pănură colorată, cu capete ornamentate, cu ţesături de lână pe planşeu, înainte; azi, cu perne mari umplute cu pene": Bh 10; „Cu perne lungi de pânză, cu capetele ornamentate, de-a lungul peretelui, şi azi; azi şi cu perne mari umplute cu pene; cu «lepedee» de bumbac, lână": Bh 12; „Cu perne transversal pe lăţime, brodate": Bh 14; „Cu perne transversal pe lăţime, cu «lipideu»„: Bh 15, 17; „Cu ţesături pe planşeu": Bh 19; „Cu perne aşezate transversal, pe lăţime, cu «căpătier», ţesătură ornamentată, din război, cu broderii sau cu dantelă": Mm 2; „Pat cu cergi şi perne mari, umplute cu pene": Mm 4, SM 15 (perne mici, brodate); „Cu «lepedeu», «cergă»„: Mm 6; „Cu «strujac», «lepedeu» de tort şi ţol de cârpe, ţol de lână cu «bdiţi» mici şi numai pe o latură (pe una din feţe)": Mm 10; „Pat cu «cort», cu tăblii; pe pat, cu «staghilă» (saltea) de paie de ovăz, «lepedeu», cergă, perne de pene, cu loc de depozitat sus haine; ţesăturile alese tort în tort sau tort cu bumbac, lucrate în «coscă», nevedite, ridicate cu «cordenciu», cu «pene» alese într-o singură culoare (roşu)": Mm 13; „Pat cu perne transversal pe lăţime, cu «strujac», «lepedeu», «drican» cu «pene» (cusături decorative), cergă sau «pocroţ»„: SM 1; „Cu perne aşezate transversal pe lăţime; la patul cu «bortă» este «lepedeu» vărgat": SM 3; „De-a lungul peretelui şi transversal, perne": SM 6; „Cu perne cu capetele ornamentate, perne mici brodate, de-a lungul peretelui; şi azi": SM 7, 15; „Cu perne": SM 8; „Cu perne de-a lungul peretelui, cu cergă peste «lepedeu» de cânepă, cu vergi, cu «căpătâie», şi azi; azi, perne mari, umplute cu pene": SM 9; „Pat cu perne mari, umplute cu pene şi mici, brodate de mână, compact aşezate, cu acoperitoare, lepedee de cânepă, lână, ţesute în casă, vărgat ori cumpărate, cu flori sau croşetate, cu «cipcă» (dantelă) cumpărată sau lucrată cu acul de legat": SM 11.

Pat împodobit cu perne. *În trecut*: CS 9; Tm 3 - 6, 10, 12, Ar 3- 5, 7, 9, 10, 13- 17, Bh 3, 11, 13, 15, Mm 1- 3, 6, 7, 9, 11, SM 1, 3, 4, 7, 8, 10- 13, 15; „Perinile, umplute cu «ghije», erau din pânză cumpărată. Patul se acoperea, la sărbători doar, cu o «poneavă», cu dungi sau, mai târziu, cu flori": CS 8; „Patru-şase perini,de-a curmezişul (interbelic, cu «cipcă»)": Tm 8; „Pat înălţat cu pilote şi perne, acoperit cu «poneavă»„: Tm 13; „Pe «pănură» colorată, cu feţe cu «chituşi»„: Bh 10; *Azi, la fel*: Tm 1, 2, 7, Ar 2, 11, 12; Bh 2, 4, 6- 8, 12, 18, 19, Mm 5, 13, SM 6, 12; „Mai rar": Bh 16.

Aşezate de-a lungul peretelui. *În trecut*: CS 10; Tm 2, Ar 16, Bh 11, SM 7, 11, 13, 15, 16. *Azi, la fel*: Tm 5, 7, 9; Ar 7, 9, 11, Bh 4, 6, 16, Mm 13, SM 9, 12; „Perne aşezate orizontal şi deasupra perniţe": Bh 18. *Azi:* Mm 5.

https://biblioteca-digitala.ro

Aşezate transversal pe lăţime. *În trecut*: CS 9; Tm 6, 11, 12, Ar 3, 4, 10, 13, 14, 17, Bh 1, 3, 10, 13-15, Mm 1, 2, 5, 11, SM 1, 3, 11; „Rar": Mm 12; „Numai cu una-două perne, la capul patului, de-un lat": CS 1, 2; „Numai la capul patului": CS 3; „Numai două-trei, la cap, de fală, de fudulie, de «nialcoş»: CS 4; „Căpătâie nedecorate": CS 5, 6; „În camera curată": CS 7; „Trei rânduri de perini cusute": Ar 8; „Perne împănate cu alesături": Ar 15; „Perini pe «lepedeu». Tot trei perini pe un pat": Bh 17; „Pernă cu săcuţ vărgat cu «fiieu»„: Mm 3; „La capul patului. Cusute": Mm 8; „Peste «cort»„: Mm 13. *Azi, la fel*: Tm 1, Ar 2, 5, 12, Bh 1, 2, 5, 7, 8, 12, 19; „Mai rar": SM 6; „Câte trei perne": Ar 6.

Aşezate transversal, pe muchie.*În trecut*: Tm 3, 4, 10; „«Şlinguite», roşu şi negru sau alb pe alb": Tm 8; „Rar": Tm 12; *Azi, la fel*: Ar 5, SM 2.

Perne mici. *În trecut*: „Denumite «căpăţâni»„: CS 2.

Pat acoperit cu ţesături. *În trecut*. CS 1, 3; Ar 3, Bh 3, 4, 9, 11, 13, Mm 10, SM 1; „«Ponevi»„: CS 8; Ar 17; „Rar": Tm 3; „Cu cergi": Mm 4; *Azi, la fel*: Ar 7, 9, Bh 6, SM 2; „Mai rar": Bh 16; „Cu «poneavă»„: CS 15; „Cergă şi «lepedeu» de cânepă cu bumbac": Ar 5.

Pat înalt scurt («păcel»). *În trecut*: CS 2, 6; „Pat cu «bortă», cu lepedeu vărgat": SM 3; SM 9.

Altfel de pat (decorativ). *În trecut*. „Pat cu «căpătier» şi perne": Mm 2; „Cu încă un planşeu sus, unde erau mai mulţi copii": SM 9.

Masa

Înaltă. *În trecut*:. Tm 2, Ar 4, 16, Bh 10; „Lada mesii": CS 8, 14, Mm 10, SM 4; *Azi, la fel*: Tm 5, Ar 2, 6, 7, 12, 17, Bh 9, 12, 16, Mm 5, 6; „Din «lotbe» de fag": CS 1, 3, 4; „Masă cu fund": CS 5, 15; „Masă": Tm 8; „Mai des": Bh 1- 4, 7, 8; „Masă cu «fioc»„: Bh 13; „Măsoi cu podişor": Bh 15.

Cu ladă. *În trecut*: CS 8, 14; Ar 11, 12; Bh 1, 4, 11, 15, 17, Mm 11; SM 2, 3, 6; „Rar": Ar 2, Bh 7, Mm 2; „Masă cu «şăcrie»„: Mm 3; „Masă-ladă": Mm 4, 6; „Se ridica fundul de pe ladă": Mm 7; „Masă adâncă, cu podeţ. Se mai punea câte ceva în ea": Mm 9; „Ladă cu săcrie": Mm 12; *Azi, la fel*: CS 10, Bh 5, 9; „Mai rar": SM 9; „Cu poliţă pentru mălai, azi mai rar": Ar 1.

Cu sertare. *În trecut*: CS 6, 8, Tm 2, 4, 10, 12, 13, Ar 10-12, 17, Bh 10, 14, Mm 2, 10, SM 1, 4, 8, 11; „Rar": CS 1, Bh 15, Mm 1, 3, 12; „Cu «pui», cu un singur sertar": CS 2,3; „Cu un singur sertar, numit «puiuţ»„: CS 7, 9; „Cu «puiuţ»„: Mm 8; „Cu «fiocuri»„: Ar 1; „Pentru linguri": Bh 17; *Azi, la fel*: Tm 5, 7, 9, Ar 2, Bh 1- 3, 9, 11, 12, 16, SM 6, 7, 12, 13, 15; „Mai des": Bh 7, 8, 19; „Cu «pui»„: CS 13; Mm 5, 13, SM 9; „Cu «sunduc»„: CS 15, Tm 8; „Simplă, cu «puiuc»„: Tm 1; „Cu un singur sertar": Tm 3; „Cu «fioc»: Ar 5, 7; Bh 13; „Sertar- «puiul» mesei": Bh 18; *Azi*: Bh 4; „Târziu": CS 14.

https://biblioteca-digitala.ro

Altfel. *În trecut:* Ar 13, 14; „Simplă": Tm 6, Ar 8; „Masă înfundată": Ar 15; „Cu picioare decorate, care se lungeşte": SM 11; *Azi, la fel:* „Simplă": Tm 11, SM 9; *Azi.* „Modernă, extensibilă": Tm 7, 10; „Masă întinsă- cu prelungire": Mm 13; „Rotundă, fără sertare": Ar 12.

Alte piese

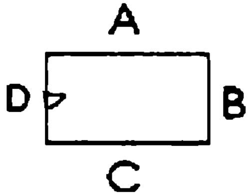

„În loc de cuiere sau blidare, cuie în grindă": CS 8, Bh 15; „«Taniere» şi «tindeie», puneau pe ici, pe colo": Tm 12; „Leagănul": Bh 4.

Cuiere. *În trecut*: Tm 1-6, 13; Ar 4, 13, 17, Mm 1, SM 2; „Rar": Ar 10; „ Pe peretele A, spre sobă, sau D": CS 2; „A şi D": Tm 7; „B": Bh 11, Ar 12; „D": CS 6, 7, Tm 10, 11, Ar 1, 6, 8. 14, 15, Bh 2, 4, 7, 19, Mm 3, 4, 9, SM 16; „Pentru haine": SM 1; „Pe C, D": CS 9; Mm 6, 10; „C": Ar 5; SM 7; „A şi C": Ar 16; „B, C, D": Bh 1; Mm 11; „Lângă uşă": SM 13. *Azi, la fel*: CS 1, 3, 5, 12, Tm 8, 9, Bh 3, 9, 13, 17, Mm 2, 5; „A": Ar 2; SM 9; „B": SM 10; „C": Bh 8; „D": Ar 7, 9, Bh 6, 16, SM 15; „Pe D, «şine»- leţuri pentru haine": Bh 18; „Pe A şi C, deasupra patului, cu ulcioare de lut. Se ţineau şi lucruşoare pe ele": Mm 13; *Azi*: CS 4.

Blidare. *În trecut:* CS 5, Tm 8, Ar 17; Bh 3, 5, 9, 13, Mm 1, 5, 10, 13; „Rar": Tm 4; „Pe A, B, C": Bh 12; „Pe peretele C": CS 9; Tm 7, 10; „Cuierul cu «canceoaie»„: Mm 13; „B sau D": Tm 1; „D": Ar 1, 6, 7, 16, Bh 7, 11, 16, 19; „A şi B": Ar 5; „Pe A": Bh 2; SM 7, 13; „B şi C": Bh 1; Mm 4; „C şi D": Bh 4; Mm 9; „La ferestre şi la uşa de intrare, pentru blide": Mm 7; „Deasupra ferestrei": Mm 11; „Cuiere cu «tangere»„: Mm 12; „Lângă sobă": SM 6; *Azi, la fel*: CS 3, Bh 14, 17; „Mai rar": Bh 8; „«Stălaje»„: Mm 2; „Pe peretele A": SM 9; „Pe A şi D": SM 10; „În tindă": SM 15. *Azi.* „Cuier pentru crătiţi emailate": Mm 12.

Mobilă pictată. *În trecut*: Tm 10, Ar 11, Bh 4; „Rar": Bh 7, 14; „Cumpărată, rar": Tm 8; „Numai lada cu «fuioc»: Tm 4; „Lada": Tm 6, 12, 13, Ar 3, 8; „Rar, lada": Ar 4, 15, SM 1; „Lada - scaun lung": Ar 14, Mm 13; „Lădiţă": Mm 12; *Azi, la fel*: „Pe dulapuri, verde, roşu, lalele": Bh 17.

Icoane pe lemn. *În trecut*: CS 4, Tm 7, Ar 15; „Rar": Tm 8; Ar 2; „Pe peretele B": CS 2, 6, 7, 9; Tm 10, SM 12; „Pe B şi C": Ar 7; Bh 16; „Între ferestre": Tm 1; „La căpătâiul patului": CS 10; „Rar, pe peretele B": Ar 12, Bh 1; „Est": Mm 1, 2, 10; „Spre răsărit": Mm 4, 6, 9, SM 11; *Azi, la fel*: SM; „Pe peretele B": Ar 9, Bh 6, 18.

https://biblioteca-digitala.ro

Piese textile

Piese aşezate pe culme: *În trecut.* „Nu se ţin pe prăjina de uscat. Hainele se ţin în «dolafuri», iar poalele, «ţupagele», cătrinţele, opregele, se atârnă frumos în «cune» (cuie)": CS 12; „Prăjina, numai pentru uscat rufe": Tm 4; „«Rudă», numai pentru uscat, deasupra «şporului» (cuptorului)": Ar 1; „Rar": Ar 2; „Pe «rudă», deasupra patului, ştergare": Bh 4; „Şterguri, lepedee, traiste, desagi": Bh 11; „La uscat": Bh 14; „Pe «rudar» era o «felegă» de un lat": Bh 15; „În «camera curată»„: Bh 17; „«Ţoale de rudă», în care se puneau bani, chibrite": Mm 8; „Rudă": Mm 9, 13; „Pe rudă...şase - şapte cergi, deasupra patru, cinci, şase rânduri de desagi, desagi în «frumuseţi», alb, negru şi roşu, peste ele, feţe de masă cu alesături, unu - trei rânduri, ţol colorat, vărgat, căpătâie cu funduri colorate, «procuţ» (covor)": Mm 11; „(Sistem de aranjare a «rudei»). «Cergă» groasă, «lepedeu» de cânepă, «ţol» cu flori (înainte, în loc de ţol, se punea pânză de desagi), «fâţoaie» din bumbac, vărgată, ţol, «ştergători» (nu se puneau la farfurii), ţol, etc. Ultimul rând, o ţesătură carelată, din lână. Perini.": Mm 12;

Ţesături. *În trecut.* CS 8, 10; Ar 11, 16, Bh 4, 11, 13, 19, Mm 1, 5, 6, 10-12, SM 2, 7, 13, 15. «Măsaiele» sunt şi de culme (prăjină), şi de perete, şi de pus pe masă. Variază doar numărul de «laţi» care se alătură (doi-trei), «cipta» (la masă), «ciocoţii», ciucurii (la masaiul pe culme), cusăturile cu arnici (în cruci, cu roşu, cu negru) etc": CS 1; „Ştergare, «peşchire»„: CS 2; „«Măsaiele» de pus la iconi şi la «tinere», la grindă": CS 4; „«Peşchire»„: CS 6; „«Procoviţele», ţesute în viţe şi colorate multicolor": CS 9; „«Măsaie» şi «ştergurí»„: Tm 6; „«Ştergurí»„: Tm 11; „«Ponevi», «pricoviţi»„: Tm 12; „«Lipidee» de lână": Ar 10; „«Tindeu mare», vărgat şi cu ajur sau ciucuri. Deasupra «şterguri» cu alesături": Ar 15; „«Căpătier» pe «rudari»„: Mm 2; „«Rudă» cu «şterguri»„: Mm 3, 5; „Pe «rudă», «cergi»,«lepedeauă», perine": Mm 4; „Pe «rudă» erau aşezate perini, «fatzie», ţol, «lepedeu», «lat» din lână, cergă. Dedesubt, trăişti": Mm 7; „Şterguri, «lipideauă», «ţoale de rudă»„: Mm 8; „Cergi, «făţar»„: Mm 9; „«Cergi», «lipidee», «şterguri», perini": Mm 13; „«Rudar» din bumbac": SM 3; „Ştergare": SM 6. *Azi, la fel*: Tm 5, 7, Ar 2, Bh 12, 18, SM 9, 10; „Mai rar": Ar 9, 12, Bh 1, 2, 6-8; „Pe prăjină, fuior de lână, «poneve», «şterguri»„: Tm 1.

Piese de port. *În trecut.* CS 8, 10, Tm 7, Ar 7, 8, 11, 12, 14, 16, Bh 1, 4, 9, 10, 11, 13, 16, 19, Mm 6; „Rar": Ar 2; „Haine": CS 1; „Pe prăjină, «oprege», cămăşi curate": CS 2; „Ţoale pe prăjină, la «cuină»„: CS 4; „Cămăşi": CS 5; „Cămăşi,«laibăre, oprege»„: CS 6; „Ţoale, la uscat": Tm 12; „Poale albe întărite": Ar 10; „Pe «rudă», «zadie», «cioareci»„: Mm 4; *Azi, la fel.* „Rar": Bh 2, 7, 12.

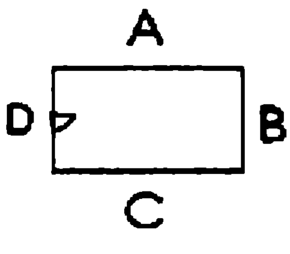

Piese fixate pe pereţi

Păretar vărgat.

Terminologie. *În trecut*: „Rudariu": Bh 7. *Azi*: „Păretariu": Bh 2.

https://biblioteca-digitala.ro

Amplasare. *În trecut*: „Pe pereţii A şi B": Bh 1, Mm 4, 6; „Pe peretele B, fiind pus pe o scândură care, la rândul ei, era fixată sub tavan. Se numea «rudariu»„: Bh 7. *Azi, la fel*: „Pe A": Bh 18; „Pe pereţii A şi C": Tm 1; „A şi B": Tm 11, Ar 1. *Azi*: „Rar": Mm 8, SM 15; „Păretar din iută": SM 15.

Caracteristici. „De lână, de «drugătură»(cergă), «cergă» în «vârste»„: Ar 1.

Scoarţe. *În trecut*: CS 2.

Terminologie. *În trecut*: „«Cilim»„: Tm 1.

Amplasare. *În trecut*: „Pe pereţii A şi C": Tm 1, Ar 11; „B şi C": „«Ţol», ca un păretar vărgat": Mm 6; „A şi B": Mm 9; „Pe A": Mm 10; *Azi:* „Rar": Mm 8.

Caracteristici. „În «coştii»„: Mm 10.

Covoare: *În trecut*: CS 2; Mm 11; *Azi:* ."Covoare pe pereţi, de vreo zece ani (1973)": Bh 5.

Terminologie. *În trecut*: „«Procuţe»„: Mm 11.

Amplasare. *În trecut* „ Pe pereţii A,B,C": CS 1; „A şi B": Tm 11; Mm 6, 9; *Azi*: „Rar": Mm 8; „Se pun covoare pluşate, cumpărate, pe pereţii A şi C": CS 6; „Pe peretele A": Ar 9, Bh 6, 18.

Caracteristici. *În trecut:* „În «cocleţi»„: CS 1.

Ştergare. *În trecut*: CS 3, 11, 12, Tm 9, Bh 10, 13, Mm 1, 2, 8, SM 6, 15, 16. *Azi, la fel*: Tm 1, 2; Bh 18, 19, SM 12.

Terminologie. „« Masai»„: CS 1; „«Măsaie»„: CS 4; „«Şterguri»„: CS 12, 13; Ar 4, 14; Bh 15; Mm 3, 10, 13, SM 1; „«Peşchire»„: Tm 3, Ar 17; „«Tindeu»„ Tm 4; „«Cindeie», «ştergătoare» „: Tm 8; „«Tindeie»„: Tm 12; „«Dosoaie»„: Ar 13; „«Ştergători» alese": Mm 7, 11; „«Ştergători»: SM 3; „Ştergătoare": SM 9; „«Felegi»„: Ar 7.

Amplasare. *În trecut:* Bh 3; „Pe perete": CS 1; „Pe peretele B": CS 7, 9, Bh 2; „Pe pereţii A,B,C; «măsaie» de pus la icoane sau la «tiniere» „: CS 4; „În jurul ferestrelor, la icoane, la oglindă": CS 6; „Pe pereţi, se alternează, o «ştergură», o icoană, o «ştergură», o icoană. «Ştergurile», alternate cu icoane sau numai ele pe cuie, sunt ţesute în două iţe, au capetele cu registre de dungi colorate, alese cu arnici galben («şinvol»)": CS 12; „«Şterguri», pe toţi pereţii": CS 13; „«Peşchir» pe ramă": Tm 3; „«Tindeu» pe «tănere» în «casa dinainte»„: Tm 4; „Pe A, B, C": Tm 7, 11, Ar 1, 11, 12, Bh 1, 4, 11, 12, SM 7, 13; „«Şterguri» pe farfuriile de pe pereţi": Ar 4; „Pe A şi B": Ar 5; „Pe B şi C": Mm 6; „«Firanguri» la ferestre": Ar 8; „Ştergare, ici-colo, în casă şi în fundul tindei, de-o parte şi

https://biblioteca-digitala.ro

de alta unor blide": Ar 10; „«Şterguri» pe pereţi, pe după «talgere»„: Ar 14; „«Şterguri» la icoane şi blide": Ar 15, Bh 5; „Cu (la) «talgere»„: Bh 9, Mm 9; „«Şterguri» pe «talgere»„: Bh 15, 17; „Pân cui.«Şterguri» puse pân cui la blide şi icoane. Pă sărbători îi vorba «Mândre şterguri sânt pân cui, Da piroşte nu ne pui?»„: Mm 2; „«Şterguri» pe blide": Mm 3, SM 1; „Cu blide şi icoane (pe B şi C, pereţii unde nu era cuptor în colţ)": Mm 4; „«Şterguri împănate» pân cuie, la blide": Mm 5; „«Şterguri» în cui": Mm 10; „«Ştergători» pe blide": Mm 11; „«Ştergători» pe icoane şi pe «talgere»„: SM 3; *Azi, la fel,* Bh 7, 8; „Se puneau «şterguri» peste «cinere» (farfurii)": Tm 1; „Pe farfurii şi câteodată şi pe icoane. Când era un mort în casă, pe oglindă (care stătea de obicei pe peretele B, între uşa de acces din tindă şi sobă), se aşeza un ştergar negru, semn al doliului.Se acoperea oglinda în întregime": Tm 10; „În jurul icoanelor": Ar 3; „Pe A şi B, «chindee» vărstate cu «vărste» vinete sau roşii, făcute de muieri în ţesătură. Şi azi, cu flori alese": Ar 6; „Pe A, combinate cu blide": Bh 6; „«Dosoaie» în două iţe, alese alb cu roşu, în tindă deasupra blidelor sau la icoane": Ar 13; „«Şterguri» unicolore la blide şi icoane": Mm 13; „A, B, C": Tm 5; „Pe B şi uneori pe A şi C": Ar 2; „Pe B şi C": SM 2; „Pe peretele A": Ar 9, SM 9; „Pe B": Ar 7, Bh 16; *Azi*: „Rar, pe B": Ar 12.

Alte piese: „Diverse, nesemnificative, fără o tradiţie în orânduială": CS 15; „Dosuri": Bh 6.

Piese aşezate pe pat: Bh 4; „Pe pat se puneau «dricări», «dună», «ponevіţă» albă de lână, «măsaic» sau «cilim», perini": Tm 3; „«Strujac» sau «dricală» (din fuior în două iţe), «poneavă» (din fuior cu bumbac, tot în două iţe). Astrucat cu «duna», şi mai înainte, «stranii» (fuior şi lână), bete": Tm 8; „«Măsaiele» de pat, din bumbac": Tm 10; „«Strujac», «lepedeu» de cânepă, «dună», «poneavă» de lână, perne": Ar 4; „«Dricală», «lepedeu», perină, «dună». «Poneavă» şi perini cusute": Ar 8; „Pe pat,«dună», perini şi «lepedeu» de lână": Ar 10; „«Ponevi» alese, «dune», «lepedeu» cu «fodră» de «jolj», «strujac», perne": Ar 13; „«Firanguri». «Dricală» - «lepedeu» de cânepă, perne, «duna» şi deasupra «poneava». În «sobă», şi perne cu funduri cusute": Ar 14; „«Lepedeu» de cânepă, «strujac», «cergă» vărgată, vopsită cu buruieni, «cergă dubită» alb cu negru": Ar 15; „Din pânză şi din lână": Bh 17; „«Strujac», «lepedeu» de câlţ cu «ţoc»„: Mm 3; „Paie, «lepedeu» alb, «cergă», trei perne la cap": Mm 7; „«Strujac», «viernă» de cânepă, cergă": Mm 11; „Paie, «lepedeu, cergă, ţol»„: Mm 12; „«Strujac», «lepedeu», «dricar» cu pene, «cergă» sau «pocroţ»„: SM 1; „«Dricar», «lepedeu» şi «ţol» şi «ceră»„: SM 3; „«Cergă» peste «lepedeu» de cânepă cu vergi": SM 9.

Ţesături. *În trecut*: „Din lână": Tm 9, Ar 7, 10-16, Bh 3, 4, 7, 9, 10, 11, 13, Bh 16, Mm 1, 4, 7, 11, SM 1, 3, 6; „«Pricoiţă» sau «poneavă», din lână, în patru iţe, de trei «laţi»,să nu se suce (sucească) pe pat": CS 1; „Din lână, «stranie»: CS 2; „«Ponevi» şi «pricoiţi»„: CS 3; „«Pricoviţă», cu «vârste» ridicate cu «sindila» şi «poneavă» de câlţi de cânepă în patru iţe": CS 4; „Pături de lână, în patru iţe, cu dungi subţiri": CS 5; „Din lână, denumite «sbronie», lucrate la «văială» sau «stupă»„: CS 6; „Din lână, «pricoviţe»„: CS 7; „«Straniu», din trei «struci», laţi, cu dungi şi flori; «ponevi» colorate, cu dungi": CS 8; „«Procoviţele»„: CS 9; „«Pricoviţe», la sărbători": CS 9; „«Pricoviţă» şi «strane» colorate cu dungi şi flori": CS 14; „«Strujac», «ponevi» de lână sau fuior, perini": Tm 6;

https://biblioteca-digitala.ro

„«Pricoviţă» albă, «poneavă» albă («lepedeu»), «strujac»„: Tm 12; „«Poneavă»„: Ar 3, 17; „Cergă": Ar 5, Mm 5-8; „«Lepedee» de cânepă, cergi de lână": Ar 6; „«Cergi» ţesute, pe pat şi la vatră": Bh 5; „Ţesături din bumbac, albituri alese cu flori": Bh 6; „«Lepedee» de lână, de bumbac, perini": Bh 11; „«Lepedeu» de lână": Bh 15, 17, Mm 3, SM 1; „Ţoale de lână cu «pene»„: Mm 2; „Ţol cu «bdiţi» mici, pe de-o latură": Mm 10; „Cergi": SM 2, 16; „Ţol": SM 6; „Acoperitoare, «lepedee» de lână sau cânepă, ţesute de casă, cu «cipcă» (dantelă) cumpărată sau lucrată cu acul": SM 11; *Azi, la fel*: „Din lână": Tm 2, Ar 2, Bh 2, 8, SM 9, 10; „«Ponevi»„: CS 11; „«Ponevi, procoviţe»„: CS 12; „«Ponieve» de lână": CS 13, 15, Tm 3; „«Poneve»„: Tm 1, 13; „«Strujac», «dună», «poneavă» albă, «lepedeu» alb, «pricoviţi» cu «vârste», «stranuri» alese în război": Tm 4; „«Cilimuri»„: Tm 5; „«Cilimuri» şi «ponevi»de lână": Tm 7, 10, 11; „«Cergi», «lepedee»„: Ar 1; „«Cergă» sau «poneavă» vărgată": Ar 15; „«Lepedeu» de pânză": Bh 12; „«Lepedee», «cergi»„: Mm 9-12, 13. *Azi*: „Cuverturi de casă şi de fabrică": SM 2.

Perne. *Azi, la fel*: CS 3, Ar 12, SM 10, 12; „Din cânepă, mai nou de bumbac, umplute cu paie, mai nou, cu foi de porumb şi pene": CS 7; „«Srujac» cu «ghije», perini numai la capăt": CS 8; „Pernele sunt umplute cu pene de gâscă. Ţesute din «jorj» (pânză albă), în capete cu «cipcă» (fundă)": Bh 7.

Perne lungi, ţesute din lână. În trecut: CS 10, Tm 7, Ar 11, Bh 7; „Ţesute din lână, cânepă, etc": CS 1; „Cu «ghije» sau otavă în «burduj»„: CS 4; „Perini lungi din bumbac": Tm 8; *Azi, la fel*: „«Căpătâie»„: SM 9.

Perne lungi, de pânză, cu capete ornamentate.În trecut: CS 2, 6, 9, 10, Tm 5, 7-9, Ar 3, 5, 8, 11, 15, 17, Bh 9, 10, 12, 13, 15, 17, Mm 1-3, 6, 7, 11, SM 1-3; „Cu «ciptă»„: CS 4; „Căpătâie cu funduri ţesute": Tm 6; „La capăt cu broderie": Tm 10; „Cu ornamente croşetate": Ar 4; „În «sobă», perne cu funduri cusute": Ar 14; *Azi, la fel*: Ar 12, Bh 1, 4, 6, 11, Mm 12, SM 6, 10, 13; „Mai rar": Bh 8; SM 7, 15; „Pe lat, trei-şase": Ar 1; „În casa mare": Ar 13; „Perne cu «duburi» albe, cu capete cu «ciur» cu flori şi căptuşite cu «domis» roşu": Mm 5; „Şi din tort de cânepă colorat, prevopsit": Mm 13; „Albe, cu dantelă şi «fodră» cu «jolj» la capăt": SM 11.

Perne mari, umplute cu pene.În trecut: Tm 8, Ar 8, 11, 14, 17, Bh 5, Mm 4, 12, SM 3; „Cu capetele decorate cu «sipcă»„: CS 9; „Şi ornamentate cu croşet": Tm 3, Ar 4; „Perini umplute cu paie. Cu capete ţesute sau lucrate cu alb": Tm 4, 6; „Dar şi cu fân": Tm 10; „Cu paie": Tm 11; „Albe, cusute cu alb": Tm 12; „Se puneau de-a latul": Ar 10; „Brodate": Bh 14; „Cu capetele ţesute": Mm 7; „Ţesute": Mm 9; *Azi, la fel*: CS 12, 13, 15, Tm 1, 13, Ar 2, 6, 7, 12, Bh 6, 12, 16, 18, 19, SM 2, 10-12; „Rar": Ar 9; „Mai des": Bh 7; „«Dune»„: SM 6; *Azi*: CS 10, Tm 5, 7, 9; Bh 2-4, 8, 10, 11, 13, Mm 5, SM 9.

Perne mici, pătrate, brodate. În trecut: Ar 11, Bh 5; „Trei perini suprapuse, la capul patului": CS 4. *Azi, la fel*: CS 13, Ar 2, 9, Bh 6, SM 10, 11, 13; „Mai des": Tm 1, SM 6; „Mai rar": Bh 16, SM 7, 15; „Mai rar, denumite «făţăi»„: Ar 7. *Azi*: CS 6, 12, Tm 7, Ar 12, Mm 5, SM 2; „Rar": CS 1, 10, Bh 3, 10, 13, SM 9; „Mai nou": CS 2.

Piese pe (sub) sticlă. *În trecut*. „Pe pereţii B şi C": SM 16.

Icoane pictate. *În trecut:* „Rar": Tm 13, Mm 12, Ar 2, 12, Bh 19, SM 3, 4; „Pe peretele A": SM 8; „Pe peretele B": CS 2, 6, 7, Tm 2, Ar 9, 12, Bh 2, 6, 8, 15, 18, SM 7,

https://biblioteca-digitala.ro

12, 15; „A şi B": Ar 16; „Pe «uiagă»„: CS 4; „Pe A, B, C": Tm 7, Bh 4, 7, 11, 12, 19, Mm 5, 13; „Aduse": Tm 8; „Spre răsărit": Ar 5, 15, Mm 1, 2, 13; „Pe B şi C": Ar 7, Bh 16, Mm 6, SM 2; „Pe sub grindă, pe B şi C": Mm 4. *Azi, la fel.* SM 6; „Spre răsărit şi între ferestre": Tm 1; „Spre răsărit; erau multe": Ar 1; „Veneau moţii cu icoane pe sticlă": Ar 10, 13; „Spre răsărit": Mm 7; „Pe sub tavan": Mm 9; „Pe peretele B": SM 13.

Fotografii. *În trecut.* „Pe peretele B": CS 2, 9; „Portrete": CS 10; „Fotografii, mai ales ale celor plecaţi la cătănie, în trecut": Tm 10. *Azi, la fel*: „Mai des": SM 6; „De la evenimente deosebite, nunţi, botezuri „: Tm 10; „Fotografii de familie": Ar 12; *Azi*: „Pe peretele B, fotografii de familie": Bh 8.

Tablouri de bâlci. *În trecut.* „Pe peretele B": CS 7, Tm 10; „Rar": Tm 8, Ar 14, 16, SM 4, 11, 13. *Azi, la fel*: „Rar": Ar 2, Bh 6, 18. *Azi*: Tm 12, Ar 15, Mm 7, 12, SM 6; „Mai noi, pe B": CS 9; „Rar": Tm 13, Ar 8, 9.

Alte piese. *Azi:*"«Răpirea din serai»„: Bh 5; „Reproduceri după icoane": Bh 8.

Piese de ceramică

Blide. *În trecut.* Tm 9, 10, Ar 10, 16, 17, Bh 3-5, 11, 13, Mm 1, 2, 10, SM 12; „«Tinere» (*blide*) şi «bocale» (*căni*), la grinda de la mijlocul căşii (meşter grindă)": CS 4; „Blide, de lemn sau pământ, numai pentru mâncat, aduse de la Biniş": CS 14; „Blide - în fundul tinzii": Tm 3; „Rar, numai de la Doclin": Tm 8; „Farfurii, sus către fruntar, pe perete, pe un rând. Pe B şi C": Tm 11; „«Tăniere»„: Tm 12; „Blide în «sobă» şi, mai ales, în tindă. Pe A şi C": Ar 4; „Blide, sus, roată în casă şi în nişa din fundul tindei": Ar 8; „Câte două rânduri de «talgere», şi în tindă, făcute roată": Ar 14; „«Talgere»„: Bh 9, 10, Mm 3, SM 3; „În cuie": Mm 5; „A, B, C, D": Ar 3; „A, B, C": Tm 5, Bh 12, 19, SM 7, 16; „Pe A şi C": Ar 11; „Pe B şi C": Ar 7, Bh 1, Mm 4, 6, 7; „Pe B şi D": Ar 10; „Pe B": Bh 16, SM 15; „Pe B, C şi D,": SM 1, 3. *Azi, la fel.* Bh 14, 15, SM 9; „Mai rar": SM 2, 6; „«Cinere», pe pereţii B şi C": Tm 1; „Pe B sau A şi C": Ar 2; „Pe A şi C, «tinere» între grinzi, încadrate de ştergare. Le-au cumpărat ţiganii şi le-au vîndut la străini şi la oraş": Ar 5; „Pe A, C, D": SM 10; „Pe B şi C": Ar 6, Mm 11; „Pe B": Ar 9, Bh 2, 6, 8, 17, 18; „Pe A, B, C": Ar 12; Bh 7, SM 13; „În tindă şi, rar, în casă": Ar 13; „«Taniere» şi blide pe cuie": Ar 15; „«Talgere» printre icoane": Mm 9; „«Tangere» pe cuiere": Mm 12. *Azi*: „Aduse, «în mode»„: CS 3; „Blide şi căni mari": CS 5; „A, B C": Tm 2.

Căni, căncee. *În trecut*: Ar 17, Bh 11, 13, Mm 2, 5, 10; „Rar": SM 1; „Pe A, B, C": SM 7; „Pe peretele B şi C": Bh 1; „B": Bh 4, Mm 6, SM 15; „Cănceaua, pe cuie": Bh 9; „«Finjii» pe grinzi, în cuie": Bh 10; „Mai rar, ulcioare": Bh 12; „Pe grinzi, pe tavan": SM 3. *Azi, la fel:* „Mai rar": SM 6; „Pe A, C, D": SM 10; „Pe peretele B": Ar 9, Bh 2, 6, 18; „Pe B şi D, din porţelan": Mm 9; „Pe «meşter-grindă»„: Mm 7; „Pe tavan şi pe meşter-grindă"; Mm 11, 12, SM 2; „Pe o grindă transversală, «oluri»„: SM 9; „Pe cuiere peste pat, ulcioare sau cănceoaie (ca «boşcuţele»). «Hârgău»„: Mm 13; „Sub tavan": SM 13.

https://biblioteca-digitala.ro

Alte piese. „«Talgere» de faianţă”: Bh 10; „«Talgere»„: Mm 7; „«Oluri»„: Mm 13; „«Oluri» în grindă”: SM 16; „Ulcioare mari”: SM 3; „Ulcele, «tichinele» (oală largă)”: SM 9.

Tablouri. *Azi, la fel*: Ar 2, SM 13. *Azi*: „Diverse”: Bh 9, Mm 10.

Broderii. *Azi, la fel:* Tm 1, Ar 7, Bh 1; „Mai des”: Ar 9, Bh 16, 18; „Tablouri brodate”: Bh 6; *Azi.* Tm 6, 7, 12, Bh 15, 17, Mm 2, 3, 5, 7, 8, 11-13, SM 6; „Rar”: Ar 12, 13, 15, Mm 1.

Litografii. *În trecut*: CS 2, 7, 9, 10, Tm 3, 13; „Icoane”: SM 3; *Azi, la fel*: CS 10, Tm 1, 2, 4, 5, 7, 12, Ar 8, 13, Bh 4, 11, Mm 4, 6; „Mai des”: Ar 9, Bh 6, 7, 18, Mm 8; „Mai rar”: Ar 4-6, 14, SM 4; „Icoane, numai de hârtie”: CS 12, Tm 4; „Icoane pe hârtie”: Bh 15; „Icoane”: Tm 6, Ar 3, 10, Bh 14, Mm 7, 11-13, SM 1, 11. *Azi*: Bh 2, 5, 8, 17, 19, Mm 2, 3, 5, SM 7, 9, 13; „Rar”: Ar 2, 12, 15, Mm 1.

Fotografii. Î*n trecut*: CS 2, Bh 1, Mm 4; „Rar”: Ar 15, 16; „După Primul război mondial, mai ales”: Bh 12. *Azi, la fel*: CS 10, Tm 1-6, 11-13, Ar 1, 2, 4-6, 10, 12-14, Bh 4, 5, 11, 14, 17, Mm 6, 9, 11, 13, SM 11, 13, 16; „Mai des”: Bh 19, Mm 3, 7, SM 1, 4; „Fotografii de familie, morţii, dispăruţii”: CS 7; „Făcute tablou”: Ar 8; „Tablouri”: Mm 8; „Pe pereţii A, B, C”: Ar 11. *Azi*: CS 9; Tm 7, 10, Ar 3, 9, Bh 2, 6-8, 15, 18, Mm 2, 5, 12, SM 3, 6, 7, 9, 15; „Rar”: CS 13, Ar 4, Mm 1, SM 2; „Fotografii de familie, mai nou, pe B”: CS 6.

Picturi. *Azi, la fel*: „Mai des”: Ar 14; „Pe A, C, D”: SM 10. *Azi*: CS 7, Tm 2-4, 6, 7, Ar 3, 5, 8, Mm 3, 7, 11-13, SM 7; „Rar”: Tm 11-13, Ar 2, 12, 13, Mm 1, SM 3; „Pe A, B, C”: Ar 11.

Alte tablouri. *Azi*: Bh 15, Mm 13, SM 15; „Rar”: Ar 12, 15, Mm 1, 8; „Ilustrate”: SM 9.

Piese de interior recente. „Bibelouri de serie”: CS 1, 8, 12, Tm 8; „Diferite bibelouri”: Tm 6; Ar 8, Bh 3; „Covoare pluşate de perete, deasupra patului”: CS 2; „Plastice, etc.”: CS 3-5, 11, 12, Tm 8, 9, Ar 17, Bh 3, 9, 10, 13, Mm 1, 5, 10; „Flori de plastic”: Ar 13-15; „Covoare de perete, tip «oriental»„: CS 9; „Industriale”: CS 14; „Puţine”: Tm 3; „Covoare”: Tm 4, Ar 12, 15; „Picturi”: Tm 7; „Sticlărie colorată”: Tm 12; „Puţine elemente decorative”: Tm 13, Ar 4; „Covoare pe jos”: Ar 7, Bh 16; „Carpete, tablouri după poze”: Ar 10; „Păretariu”: Bh 2; „Dantele croşetate”: Bh 4; „Dantele croşetate, feţe de masă «cu strunj» (îndantelate), «*Răpirea din serai*»„: Bh 5; „Fotografii şi reproduceri după icoane”: Bh 8; „Dantele, păpuşi, vaze de flori”: Bh 11; „Covoare, macaturi, lepedee”: Bh 12; „Perdele, brodături, covoare, persiene, ghivece şi flori artificiale”: Bh 14; „Fotografii, bibelouri”: Bh 15; „Perdele, mileuri, covoare pe pereţi, ghivece, flori artificiale”: Bh 17; „Goblenuri, după 1960”: Mm 5; „«Ştergători». Fac iar «rudă»„: Mm 11; „Multe crătiţi emailate cu flori, din Cehia. Peştele de sticlă”: Mm 12; „Tablouri pictate sau cusute (goblenuri), din 1970”: Mm 13; „Tablouri”: SM 2, 6, 7, 13,

https://biblioteca-digitala.ro

15; „Multe țesături": SM 3; „Fotografii": SM 6; „Icoane pe hârtie, poleială": SM 9; „Macrameuri, mileuri brodate, fețe de masă și de perini": SM 11.

Piese de mobilier cumpărate de la oraş. „Dinainte de 1900": Ar 14; „După 1900": Tm 4, 12, 13, Ar 8, 10, 15; „Ladă cu «fuioc»„: Ar 3; „Dinainte de 1910": Tm 3; „Din deceniul al doilea al secolului XX": Tm 5; „Din 1910. Mobilă modernă, din 1950": Tm 2; „După 1918": Ar 4, 13; „După 1920": Tm 6, Ar 7, Bh 15, 16, SM 1, 16; „Cumpărau vechi de la nemți, de la Liebling și de la Timişoara, mobilă de nuc": Tm 1; „După Primul Război Mondial, se cumpăra de la Carei": SM 8; „De prin anii 1920- 1930, intens după 1950": Tm 7, 10; „De prin 1930": Ar 11, Bh 19; „Din 1930-1940, de la evrei, dulapuri Biedermaier": Mm 7; „1935": Mm 11; „Din 1940": CS 10, Mm 3; „Interbelic": Tm 9; „Postbelic": CS 1, 3-5, 8, 12, Ar 17, Bh 3, 9, 12, Mm 1; „După 1944": Bh 8; „1945": Bh 6, 7, Mm 12, SM 3; „1946-1947": Bh 10, 13; „De circa treizeci de ani (1948). Mobilă, şi din Ungaria, dar nu de la magazine în general": SM 9; „După 1950": CS 6, SM 4, 10; „1955": SM 2; „1955-1960": Bh 18, Mm 13, SM 6; „1950-1960": Bh 17; „De treizeci de ani (1953)": CS 2; „De douăzecişicinci de ani (1957)": Mm 8; „De douăzeci de ani (1959)": CS 11, Mm 10; „Cam din 1959": CS 7; „Sfârşitul deceniului şase": SM 15; „După 1960": CS 9, 13, Ar 2, 9, 12, Mm 2, 5, SM 11; „1960- 1970": Bh 11; „Odată cu «colectiva»„: Tm 8; „De acu douăzeci de ani (1963)": Bh 5; „După 1965": Ar 6, Bh 1, 2, 4, 14, Mm 9; „De zece-cincisprezece ani (1966-1971)": SM 12; „1969-1970": Mm 4; „După 1970": Tm 11, Ar 16.

Garnituri de mobilă tipizată. „Postbelic": CS 3, 5, 8, 12, Tm 9, Ar 17, Bh 9; „După 1950": Tm 7; „De douăzecişicinci de ani (1954)": Mm 1; „1955": SM 2; „1955-1960": CS 10; „Cam din 1959": CS 7; „De douăzeci de ani (1960)": CS 1, 4; „După 1960": CS 9, Tm 4, 10, 12, 13, Ar 8, 10, 13, 14, Bh 17; „De douăzeci de ani (1963)": CS 2; „După 1960": Ar 1, 4, 15, Bh 8, Mm 2, 5, 11, SM 11; „1962": Mm 3; „1964": SM 1; „De prin 1960-1965": CS 6, Bh 19, Mm 13; „De circa cincisprezece ani (1963)": SM 9; „După 1965": CS 13, Tm 6, Ar 12, Bh 2, 12, 14, Mm 6, SM 16; „De zece ani (1969,1972)": CS 11, Tm 5, 8, Mm 8, 10; „De prin 1965- 1970": Ar 2; „1969-1970": Mm 4; „După 1970": Tm 3, 11, Ar 3, 9, Bh 4, 6, 18, Mm 7, 9, 12, SM 4; „De acu zece ani (1973, 1971)": Bh 5, 15; „De cinci-zece ani (1971-1976)": SM 12; „Recent (1975)": Bh 3; „1976": Bh 7; „1976-1977": Bh 10, 13; „Astăzi (1979)": SM 3.

Covoare pe jos. „«Procovițe» de lână, zdrențe de cânepă": Ar 1; „Preşuri de zdrențe": Ar 5; „După 1900": Ar 10; „Din 1900, «ponevi» bătute din zdrențe sau «procovițe» din cânepă, în carouri": Ar 13; „«Procovițe» din zdrențe, din 1900": Ar 14; „Din 1900, preşuri din câlți şi zdrențe": Ar 15; „Din 1910, mai mult țoale din zdrențe": Ar 8; „După 1918": Tm 4; „Din 1918, preşuri din cârpe": Mm 7; „Rar, încă din 1920": Tm 6; „Cam de cincizeci-şaizeci de ani (1920), dar țesute de femei": Tm 10; „După 1930": Tm 12, 13, Ar 6, Mm 12, SM 1; „De prin 1930, la cei mai înstăriți, preşuri făcute în casă, «pocroațe» din «ronghiuri»„: Bh 14; „1940": Tm 5, Ar 11; „Postbelic": CS 5, 8, 12, Ar 17, Mm 1; „După 1945": Tm 3, Mm 3, 11, SM 2; „După 1945. Înainte se puneau «cergi» (preşuri)": SM 8; „După 1950": Tm 7, Bh 17, 19, SM 4; „După 1950, preşuri din cârpe": Ar 4, Tm 9; „1955": Mm 2; „1958": SM 13; „Cam tot după 1959, începe folosirea covoarelor de iută,

https://biblioteca-digitala.ro

iar mai recent şi «persane»„: CS 7; „După 1960": CS 9, Tm 2, 11, Bh 2, 11, SM 3, 6, 10; „Din 1960. Înainte, vatra goală": Bh 1; „De cincisprezece ani (1965)": CS 1,3; „De douăzeci de ani (1963): CS 2; „1963-1964": SM 7; „Preşuri în dungi, de vreo douăzeci de ani (1963)": Bh 5; „De cincisprezece ani (1965)": CS 1, 3, Bh 3, Mm 13; „Din 1965": Ar 7, 12, Bh 16, 18; „Cam de zece ani (1969)": CS 10, 11, Tm 8, Bh 9, 10, 13, Mm 4; „1968-1970, covoare cumpărate": Bh 14; „După 1970": CS 6, Ar 2, 9, Bh 4, 6, 8, Mm 5, SM 16; „De patru-cinci ani (1973-1974)": Bh 12; „1979": Bh 7; „De circa cinci ani (1973)": SM 9; „Recent": CS 4; „Azi": Ar 3; „În roşu şi negru": Mm 8. „Nici azi, nu se pun": Mm 6; „Nu se pun nici azi, decât preşuri": Mm 9; „Nu se pun (1981)": SM 12.

Aparate de uz casnic. „După 1964": Tm 2; „După 1965": SM 15.

Radio. „Interbelic": CS 2; „Interbelic, unul în tot satul": CS 3; „Din 1930, cu baterii": Tm 3, 11; „Din 1930": Ar 5, 9, 11, 14, Bh 16, Mm 4; „La învăţător, din 1930": Mm 13; „Din 1935, câte un radio": Ar 13, SM 8, 10; „În 1935, două": SM 11; „1938-1940": Tm 8; „De patruzeci de ani (1939)": CS 11; „Din 1940": CS 4, Tm 1, 13, Ar 10, Bh 5, 15; „Două cu galenă, în 1940": Bh 17; „Vreo două aparate în 1940. Acum, de vreo cincisprezece ani (1963)": SM 9; „1942": SM 2; „De treizecişicinci- patruzeci de ani (1941-1946)": SM 12; „Postbelic": CS 5, 8, Ar 17, Bh 9, 12, Mm 13; „Înainte de 1944": Mm 8; „După 1944": Bh 8; „1945": Bh 6, 18; „De treizeci de ani (1949-1950)": CS 12, Bh 3, 10, 13, Mm 1, 10; „Au fost două, la Dunca şi Szilagy, cu baterii. Apoi, după 1950": Mm 6; „De prin 1950, cu baterii, apoi la curent": CS 7; „După 1950": Ar 6, 7, 12, Bh 1, 2, 19, Mm 2, 9, SM 4; „După 1950, difuzoare. Radioficare în 70% din sate": SM 11; „1950-1960": Tm 7; „Deceniul şase": SM 13; „1955": Ar 2; „1957": CS 10; „1959-1960": Tm 5; „După 1960": CS 13, Tm 6, Ar 8, SM 16; „După 1960, dar erau şi înainte, cu baterii": Tm 10; „1962": Mm 3; „Cu baterii dinainte, după 1962, cele la curent": CS 9; „După 1965": CS 6, Tm 9, Bh 4, 11, SM 6; „Sfârşitul deceniului şase": SM 7; „După 1968": Ar 16, Bh 14; „1970": Bh 7.

Televizor. „Postbelic": CS 5, 8; Ar 17; „1959-1960": Tm 5, Ar 3, SM 10; „După 1960": Tm 7, 10, 13, Ar 11, 14, 15, Bh 12, Mm 6; „Deceniul şase": SM 13; „Primele din 1961-1962": CS 7; „După 1964": Ar 4, 13, SM 1, 11; „De cincisprezece ani (1965)": CS 1, Bh 10; „Din 1965": CS 4, Tm 1; „După 1965": Tm 3, 11, Ar 5, 9, 10, 12, Bh 2, 3, 9, 13, 17, 19, Mm 2, SM 2, 4, 7, 8, 16; „De cincisprezece ani (1968, 1964, 1967)": CS 2, Mm 1, 8, 10; „Mai ales după 1968, când s-a făcut releul de la Şipotul Vechi": CS9; „Din 1968": Ar 8, Bh 16, Mm 11; „1968-1969": Bh 18; „De zece ani (1969, 1971)": CS 11, Tm 8, SM 12; „Azi (1970-1980)": CS 3; „După 1970, încă rar": CS 6, 13; „După 1970": Tm 6, Ar 2; Bh 1, 4, 6, 8, 14, Mm 4, 5, 7, 9, 13, SM 3, 6; „1971": Ar 7; „1972": Bh 15, Mm 3, 12; „De vreo cinci ani (1973)": SM 9; „1974": Ar 6; „1976": Bh 7, 11; „După 1980": Tm 9.

https://biblioteca-digitala.ro

LOCUINȚA SEMIÎNGROPATĂ. BORDEIUL

Terminologie: „Borgei": CS 1; „«Zomonițe»": Tm 7; „Colibă": SM 10; „Căsucă": SM 10; „Bordei": SM 13.

Locuitorii, perioada apariției și a locuirii: „Țigani; au existat cam patru-cinci bordeie până pe la 1950": CS 1; „În ultimii 200 de ani nu se știe nimic de bordeie. Dar într-un document din 1603 se povestește că nobilul Iacob Gârlișteanul avea în Rudăria o moșie cu 60 de iobagi ce locuiau în bordeie": CS 7; „Cei mai în vârstă din sat își amintesc din spusele părinților și bunicilor că până prin 1850-1860 erau încă la marginea satului trei-patru bordeie locuie de țigani, numite «zomonițe», cam la 1-1,5 m în pământ": Tm 7; „Unul, proprietar Potoroacă Sofronie, om sărac": Tm 10; „Existau la locul numit Nisipuri colibe, căsucă; nu mai sunt de 39 de ani (de prin 1944)": SM 10; „În spre munte existau, au dispărut în 1922": SM 13.

Modul de construcție: „Groapă obișnuită": SM 10; „Groapă de 0, 80 m": SM 13.

Planul: „Este o groapă în pământ de 40-50 cm; fiind puțin adâncită reproduce planul caselor vechi din sat; pereți din pământ bătut": Tm 10; „O încăpere ": SM 10, 13.

Accesul: **„**Intrare în pantă": SM 10, 13.

Pereții: „Bârne orizontale și verticale": SM 10; „Numai din lut": SM 13.

Acoperișul: „În două ape, din trestie": Tm 10; „În două ape, pe două furci": SM 10; „În două ape, pe două furci, din frunză": SM 13.

LOCUINȚA PE DIFERENȚE DE NIVEL ȘI/SAU SOCLU ÎNALT

Soclul, spațiile anexe, intrarea: „Cu soclu până la 1,5 m, cu pivniță, cotețe, spații de depozitat unelte dedesubt, cu intrarea pe scara din față": CS 2; „Cu soclu de peste 1,5 m, cu pivniță, cotețe, spații pentru unelte dedesubt; la «colibe» (gospodăriile din hotar) era și adăpost de vite dedesubt": CS 6; „Cu soclu până la 1,8-2 m, cu pivniță, adăpost de vite, cotețe, spații pentru unelte dedesubt; cu intrarea cel mai des pe scara laterală din capătul «cindei» (tindei), mai rar pe scara din față": CS 7; „Cu soclu până la 1,5 m, cu pivniță dedesubt, cu acces în fața casei, pe scară": CS 8, Bh 12, Mm 7; „Cu pivniță, spații pentru unelte dedesubt, cu acces pe scara din capul prispei la fațadă, rar pe cea din fața casei": CS 9; „Cu soclu până la 1 m (majoritatea și azi) sau până la 1,5 m, cu pivniță dedesubt (și azi), cotețe (azi, nu), spațiu pentru unelte, «tram» (azi nu)": CS 10; „Cu soclu între 20, 30 cm până la 80, 150 cm; azi, casele cu soclu înalt au de obicei o pivniță sub una din încăperi, [îndeobște] spre curte": Tm 7; "Cu soclu până la 1 m; azi, cu pivniță, în partea de sat numită În Deal, pentru că nu ține apa; înainte, rar": Tm 10; „Vreo două-trei case înalte azi, până la 1 m, cu cămara mai sus, cu intrare în fața casei, cu scară": Ar 4; „Cu soclu până la 1,5 m, folosit ca «podrum» (pivniță) și ca bucătărie; cu scară de acces în fața casei": Ar 5;

https://biblioteca-digitala.ro

„Cu soclu până la 1,5 m, cu «podrum» (pivniţă) dedesubt, cu scară în faţa casei, înainte şi laterală, în capul prispei": Ar 6; „Cu soclu de până la 1 m, cu scară laterală de acces": Ar 7; „Cu soclu până la 1 m, cu scară de acces în faţă; şi azi": Ar 9, 12, Bh 3, 6, 16, 18, 19; „Cu soclul până la 1 m, cu pivniţă, cu coteţ de păsări sub «târnaţi» (prispă), cu intrare la tindă": Ar 15; „Cu soclul de 1 m; azi, soclul poate fi înalt şi cât un nivel, cu pivniţă dedesubt; accesul în faţa casei, cu scară": Bh 2; „Cu soclu pe o latură cât un nivel iar cealaltă latură, la nivelul solului ori cu soclu până la 1,5 m; cu pivniţă, coteţ de păsări, cu adăpost pentru unelte, lemne, dedesubt; cu intrarea în faţa casei înainte, pe o scară laterală, azi": Bh 4; „Înainte, nu; azi, cu soclu până la 1,5 m, cu pivniţă dedesubt, cu scară în faţa casei": Bh 7; „Şi înainte, şi azi, cu soclu până la 1 m; azi, şi până la 1,5 m; cu intrare în faţa casei, cu scară": Bh 8; „Până la 1,5 m, înainte; azi, până la 2 m; cu pivniţă dedesubt, loc pentru unelete, lemn, şi azi; coteţ, înainte; intrarea prin faţa casei, pe scară, azi; în spatele prispei laterale, înainte": Bh 11; „Cu soclul de 1, 1,5 m, cu acces în faţa casei, pe scară, înainte; azi, la casele în vinclu, cu acces pe scară, în spatele prispei laterale": Bh 14; „Cu soclu până la 1-2 m, dedesubt cu loc pentru unelte, lemn": Bh 15; „Cu diferenţă de 2,5 m, cu pivniţă, adăpost pentru oi, capre": Bh 17; „Cu soclul până la 2 m, cu «chivniţă» (pivniţă) dedesubt, şi azi, cu intrarea prin faţa casei, cu scară": Mm 4; „Terenul era rupt la noi; soclul până la 1 m; înainte nu era nimic dedesubt": Mm 6; „Pe coaste, nu în centru, unde este drept; cu soclul până la 1,5 m, cu pivniţă dedesubt, cu acces în faţa casei, pe scară": Mm 9; „După înclinaţia terenului se făcea [doar la unele case, cele aşezate pe pantă] «pimniţă» pentru fructe, zarzavaturi, cartofi, napi (sfeclă), vin etc": Mm 13; „Azi, cu soclu de 2,40 m, cu pivniţă dedesubt": SM 2; „Azi, cu o latură pe un soclu înalt cât un nivel sau până la 1,5 m": SM 9; „Cu soclul până la 1 m, cu pivniţă dedesubt; înainte nu erau; şi azi sunt rare": SM 13.

LOCUINŢA CU DOUĂ NIVELE

Terminologia, momentul apariţiei, proprietarul: „După 1970, conform normelor de sistematizare a aşezărilor rurale": CS 2, Tm 6, 7, Bh 12, SM 2; „Azi": CS 4; „După 1950": CS 6; „De prin 1800-1820, doar cei mai înstăriţi; erau cinci-şase case până la 1900": CS 7; „De 10 ani (raportat la anul 1980)": CS 9, Mm 11; „Este una singură, azi": Tm 1, Ar 6; „După 1945": Tm 4; „Se fac de vreo 30 de ani": Tm 12; „Nu s-a construit încă nici o casă înaltă, doar două blocuri": Tm 13; „Sunt acum două case în construcţie": Ar 3; „De vreo trei ani": Ar 4; „Înainte, nu; azi sunt cinci-şase case": Ar 5; „Din 1975": Ar 7, Bh 2, 14, 17, Mm 6, 9; „Azi, patru-cinci case": Ar 8; „Înainte, nu; azi sunt cinci case cu etaj": Ar 10; „Înainte, nu; azi sunt începute vreo cinci case, din cărămidă": Ar 13; „Au apărut acum, de vreo 10 ani": Ar 14; „Acum încep să se facă": Ar 15; „După 1955": Bh 4; „Una singură, construită în 1977": Bh 6; „După 1975, trei case": Bh 8; „Din 1965-70": Bh 11; „Din 1970, 1975, dar azi mulţi vor să facă mansardă în loc de etaj": Bh 15; „Din 1977": Bh 16; „Din 1964, 30 de case cu etaj": Mm 3; „Din 1930, avea unul singur, numit Bârlog": Mm 4; „Din 1973, sunt două-trei case": Mm 7; „Azi sunt patru-cinci case înalte": SM 1; „Azi se fac multe case cu două nivele, frumos proporţionate": SM 3; „Din 1976": SM 6; „Din 1969, 1970": SM 9; „Din 1976; sunt doar două în sat: un bloc şi Miliţia": SM 11.

Planul: nivelul inferior, materialele de construcţie, funcţionalitatea: „Din diverse materiale; proiecte tip": CS 4; „Piatră; cu una, două pivniţe; la casele mai noi se face şi

https://biblioteca-digitala.ro

cameră de locuit ori atelier, în cazuri mai speciale": CS 6; „Din piatră, cărămidă, cu o pivniţă mare, cu «lucrătoare» (atelier)": CS 7; „Cărămidă; folosit ca pivniţă şi o cameră de locuit": CS 9, Ar 5; „Din piatră": Ar 6; „ Locuinţa – din cărămidă": Ar 7, Bh 12, 16, SM 11; „Din piatră; folosit ca bucătărie şi cu o cameră de locuit": Bh 2; „Din piatră, cărămidă; pivniţă sub o parte a casei, cameră de locuit, bucătărie, atelier sau prăvălie": Bh 4; „Din piatră, cărămidă, cu bucătărie şi cameră de locuit": Bh 8; „Piatră, pivniţă, bucătărie, cameră de locuit": Bh 11; „Cărămidă, BCA, antreu": Bh 14; „Cărămidă": Bh 15; „«Voioage», bolţari, cărămidă; pivniţă, adăpost pentru vite; la cele noi, locuinţă şi sub parter lasă jumătate din suprafaţă pentru încălzire, garaj": Bh 17; „Lemn, piatră, pivniţă; şi înainte şi azi; azi, şi cameră de locuit": Mm 4; „Cărămidă, cărămidă cu beton; pivniţă şi cameră de locuit": Mm 6, SM 2; „Cărămidă, beton, pivniţă şi bucătărie sau cameră de locuit": Mm 9; „Lemn, piatră, cărămidă": Mm 11; „Blocuri de beton": SM 3; „Cărămidă, o pivniţă sau două, garaj, o parte umplută cu pământ": SM 6; „Din cărămidă, cu două pivniţe, bucătărie, cameră de locuit, pivniţă; se doarme în bucătărie, cu prispă jos": SM 9.

Nivelul superior, materiale de construcţie, funcţionalitate, acces: „Diverse materiale; proiecte tip": CS 4; „Din lemn, piatră, mai rar cărămidă; locuinţă, cu acces pe scara laterală, la casele noi": CS 6; „Din piatră, cărămidă; locuinţă, cu acces pe scară laterală în capul prispei, la faţadă": CS 7; „Cărămidă, locuinţă, cu acces lateral, pe scară alipită casei": CS 9, Ar 6, 7, Bh 2, SM 11; „Calupi (blocuri mici, prefabricate); folosit ca locuinţă": Ar 5; „Din amnari, piatră, chirpici; locuinţă, cu acces pe scară, în spatele prispei laterale sau prin foişor, pe scara lipită foişorului": Bh 4; „Cărămidă, locuinţă": Bh 8, Mm 6, SM 2; „Bârne aşezate orizontal (şi azi), «amnari» (azi), cărămidă (azi), locuinţă, cu acces pe scara din faţa casei": Bh 11; „Cărămidă, locuinţă, cu acces pe scara din faţa casei, pe coridor, deasupra cămării": Bh 12; „Ceamur, locuinţă": Bh 14; „Cărămidă": Bh 15, SM 12; „Cărămidă, locuinţă, cu acces pe scara interioară": Bh 16; „«Voioage», bolţari, cărămidă; locuinţă; cu faţada orientată spre curte, cu acces prin centru, în faţă": Bh 17; „Lemn, cărămidă, chirpici, locuinţă, cu acces pe scara din faţa casei": Mm 4; „Cărămidă, locuinţă, cu acces pe scara din faţa casei, cu un fel de balcon, logie": Mm 9; „Bârne aşezate orizontal, cărămidă, cu verandă": Mm 11; „Cărămidă, locuinţă": SM 3; „Beton şi cărămidă, locuinţă, cu acces printr-un hol interior": SM 6; „Cărămidă, locuinţă, cu foişor lateral, cu acces pe scară laterală": SM 9.

Foişorul: „Plasat central" : Bh 4, Mm 4; „Şi lateral şi central": Bh 11; „Plasat lateral" : Mm 6; „Terasă sus, la faţadă": SM 2; „Cu «prigorie»„ : SM 3.

Prispa: CS 7; „Rar, doar la două-trei case cu prispă la ambele nivele; în rest, numai la faţadă": CS 6; „Prispă la ambele nivele": Bh 4.

Mansarda: Mm 6.

https://biblioteca-digitala.ro

GLOSAR

A

Aba: ţesătură groasă din lână, prelucrată în casă.

Abort: W.C.

Acareturi: totalitatea construcţiilor anexe existente într-o gospodărie.

Acău: unitate de măsură a lichidelor, egală cu 52 l.

Acioală: adăpost.

Adăugătură: cameră sub prelungirea apelor acoperişului.

Adăugire: v. **palancă** (1.).

Aghistor: castan.

Ai: usturoi.

Ainfort: spaţiu aflat sub intrarea principală într-o gospodărie; se ţin atelaje şi obiecte de uz gospodăresc.

Aiţărie: fierărie.

Ajutor: v. **brânci**

Ajutor la corni: v. **chingă**.

Albie: recipient în formă ovală, din lemn scobit în care se frământă pâinea, se păstrează făina de grâu sau de porumb pentru perioade scurte de timp, se spală rufele, dorm sugarii.

Alintău: platformă la vatră, din pământ pe nuiele împletite.

Ambar: v. **hambar**.

Amnar: **1.** Stâlp la colţul pereţilor din bârne sau paiantă, în care se fixează bârnele/paiantele. **2.** Bucată de oţel care împreună cu cremenea produce scântei, aprinzând iasca.

Andrea (undrea): lemn lung cu care „se cos" (se fixează) paiele sau stuful, papura de şarpanta acoperişului; v. **bătător.**

Aplecătoare: **1.** Prelungire a acoperişului casei, folosită ca adăpost pentru bucătăria de vară. **2.** Adăpost pentru animale şi/sau atelaje obţinut prin prelungirea acoperişului casei, grajdului, pătulului, magaziei. **3.** Construcţie separată, asemănătoare polatei.

Arător: holdă, suprafaţă de teren cultivabilă cu cereale.

Arătură: teren arabil.

Argea: **1.** Adăpost săpat în pământ, cu temperatură şi umiditate constantă, în care se instala războiul de ţesut şi se ţesea cânepa. **2.** Război de ţesut.

Arie: **1.** Curte. **2.** Loc special amenajat în vatra sau în hotarul satelor pentru îmblătitul ori treieratul cerealelor.

Arsăşti: v. **arşiţă.**

Arşiţă: loc defrişat prin ardere.

Astruca (a...): a acoperi.

Astrucat: acoperit, învelit

Astrucământ: acoperiş, învelitoare.

Astupătoare: capac din fier care se pune la gura cuptorului.

Avlie: curte.

B

Babă (babuie): coş pentru evacuarea fumului, direct în pod.

Babură (băbură, băbăţie): **1.** Apărătoare de scântei, plasată la vatră. **2.** Instalaţie veche pentru captarea fumului, direct pe acoperiş, fără horn.

Baciţă: v. **bătător.**

Badog: tablă.

Bagiuc: fontă

Bagrini: mărăcini.

Baing: tablă.

Balaure: grinda de la baza acoperişului, în care se fixează căpriorii.

Barabule (baraboi): cartofi.

Baracă: v. **palancă** (1).

Barc: gard viu în jurul clăilor de fân.

Bartă: brâu la costumul popular.

https://biblioteca-digitala.ro

Batche: stâlpi de esență tare, pentru gard.
Băciog: stână.
Băgic (bogic): v. **țest.**
Băieș: (fost) țigan de casă; lucrător în lemn, rudar.
Bărcănie: v. **staul.**
Bășag: adăpost pentru oameni în moșia satului, o colibă simplă ca un bordei.
Bășca (de ceilalți): la o parte, separat (de alții, de altele).
Bătător: instrument rudimentar pentru bătutul paielor sau al stufului și nivelarea straturilor la învelitorile construcțiilor.
Bătătură: curte.
Bâlii: tulpini de porumb.
Bâlvani (bolvani, bulvani): **1.** Bolovani mari puși la colțurile clădirilor pentru susținerea tălpilor din lemn. **2.** Talpa din lemn a casei.
Bârghină: element de construcție, bârnă orizontală care se pune peste furci.
Bârnar: streașină din șindrilă.
Bârnește: sistem de îmbinare a bârnelor la colțuri.
Bât: par.
Bâte dc floarea soarelui (bițe de ruje, bote de ierboaie): tulpini de floarea soarelui.
Bdiți: mițe
Belceu (belciu): leagăn.
Beleș: scândură pusă la încheietura pereților pentru protecție contra ploii.
Beli (a...): a curăța bârnele de coajă.
Bete: unitate cutumiară de măsură a pământului, cu valoare de aproximativ 1,5-2 m.
Bghinși: slujitori la grof.
Bghirău: birău, autoritate locală, primar.
Bic: taur.
Biriș: **1.** Slugă la boieri, care lucra în agricultură, fără căruțe.
Blană (blăni): **1.** Scândură. **2.** Bancă la poartă.
Bleojdini (blojdine): bucăți groase și late din lemne sparte.
Blătită: îmblătită, cânepă trecută prin îmblătire, operație de obținere a fuiorului prin baterea tulpinilor la meliță.
Blidar: dulap mic pentru blide, atârnat pe perete.
Boaldă: par ascuțit la un cap.
Bloier (bluder): cuptor mic al sobei.
Boașcă (boșcă): amenajare obținută prin săparea pământului și utilizată pentru depozitarea diverselor produse agroalimentare.
Bocal, e: cană, căni.
Boban: topilă, loc cu apă stătută, care bălteşte, lângă un râu, folosit pentru topitul și maceratul tulpinilor de plante textile.
Boboșcă (bobușcă): v. **bабură** (1.2.).
Bobotei: v. **babură** (1.2.).
Boc: **1.** bancă la cuptor. **2.** Lemn scurt, gros, la poartă.
Boci: butuci mari din lemn, pari.
Bocșă: loc unde se face cărbune din lemn.
Boghiu (boghe, boghie): v. **căpiță.**
Boiandrug: pop central sau lateral la șarpanta acoperișurilor.
Bolotrugă: v. **boban.**
Bolțar: cărămidă mare, albă din ciment cu pietriș sau zgură și apă.
Bondoci (bunduci): **1.** Stâlpi înfipți în pământ sau în talpa construcțiilor pentru susținerea pereților. **2.** Popi de sprijin al căpriorilor. **3.** Stâlpii prispei. **4.** Stâlpi la gard.
Bonzar: bondar.
Borcuț: izvor rudimentar, amenajat sau nu.
Bordei (borgei, burdei): amenajare săpată în pământ (pe loc plan sau în panta unui deal) ori de suprafață, cu folosință permanentă sau sezonieră, pentru: oameni, animale mari (în special bivoli), dar și pentru porci, păsări ori pentru păstrarea plantelor rădăcinoase pe timpul iernii.
Borgondei: sfeclă furajeră.
Bornă: stâlp din piatră, rar din lemn, de diferite dimensiuni, care marchează hotarele dintre sate ori dintre terenurile date la împroprietărire.
Borugă (borugi, boruji): **1.** Loc unde se ține apa provenită din ploi și topirea zăpezii, folosită pentru adăpatul animalelor. **2.** Butuci, buturugi.
Botoarcă: izvor amenajat în trunchi de copac scobit.
Braniște: pământuri arabile, închise cu gard.

https://biblioteca-digitala.ro

Brădie (loc de x brădii): **1.** Unitate de măsură de capacitate, egală cu 15 l sau cu 12 kg. de cereale. **2.** Suprafaţă de teren semănată cu un anumit număr de brădii.

Brazdă: bucată îngustă de teren, trasă cu plugul, ca semn de hotar între proprietăţi.

Brezele: pari înfipţi pe care se prind în căţei scânduri groase, orizontale; table pentru gard.

Brigăzi: v. **chirpici.**

Broşi (a ...): v. **buşi (a ...).**

Bubicot: v. **cionc.**

Buboi (bubuşcă): v. **babură** (1.2.).

Bucată: unitate cutumiară de măsurare a pământului, subdiviziune a curelelor, cu valoare variabilă. Teiurile se împărţeau pe curele, iar curelele în bucăţi. Teiurile erau pe lungul terenului iar bucăţile, pe latul teiurilor.

Buciumi: butuci groşi din lemn, rădăcini pe care se sprijină talpa casei.

Budâi (budiu): izvor amenajat, captat într-un lemn.

Buduroi: Porţiune de trunchi de copac scobit, (pus vertical), utilizat pentru păstrarea boabelor de cereale, a fasolei.

Bujdei: amenajare, cuptor pentru uscat sau afumat fructe, aflat uneori sub o prelungire a acoperişului grajdului, şurii.

Bulumaci (bulamaci): **1.** Stâlpi groşi înfipţi în tălpile caselor sau direct în pământ şi care fac parte din sistemul de rezistenţă al unei construcţii. **2.** Stâlpi groşi, susţinători ai porţilor sau utilizaţi la construcţia gardurilor.

Bunar: v. **fântână.**

Burdei: v. **bordei.**

Burduş: burduf de pernă.

Bureţi: v. **cheie bătrânească.**

Buşeală: tencuială.

Buşi (a ...): a lipi cu lut, a tencui.

Buşitură: pământ amestecat cu pleavă.

Buturǎ (butore): recipient mare din doage pentru păstrat cereale sau pentru pus fructele (prunele) la macerat.

Buture: butuc gros.

Buturugi: toponim (în pădure sau pe locurile unde a fost pădure), care indică defrişarea prin tăierea copacilor.

Buzană (buzară): **1.** Magazie pentru obiecte de uz casnic. **2.** Adăpost unde se mănâncă şi se doarme.

C

Cahale: cahle.

Cal: unealtă a vetrei, de obicei din metal.

Cal de lemn: v. **îmblăciu.**

Caloni: tip vechi de coş prin care se evacua fumul de la vatră şi cel de la soba oarbă, vatra şi soba oarbă fiind de o parte şi de alta a peretelui.

Calaican: substanţă chimică pentru fixarea vopselelor la ţesături.

Cameniţă (camniţă): coş pentru captarea căldurii.

Camera bună: încăpere a locuinţei unde se păstrează şi se expun obiectele neutilizabile în mod cotidian, zestrea fetei de măritat, se găzduiesc oaspeţii mai deosebiţi - odaie de reprezentare.

Camera curată: v. **camera bună, sobă** (2.).

Camera obişnuită (de stat, de şezut): camera de locuit.

Camera de oaspeţi (de păstrat): v. **camera bună.**

Canapea (cănăpe, canopei): **1.** Bancă cu spătar şi braţe, eventual cu ladă. **2.** Bancă la poartă.

Candalău (candelău): **1.** Sobă. **2.** Plită.

Cantarei: cumpăna fântânii.

Cantă: vas din lemn pentru apă.

Capră (căproi): v. **pirostrie.**

Captare: poliţe.

Car de fân: unitate cutumiară de măsurare a nutreţului, cu valori variabile.

Carliţă (cărliţe, cârliţi, corliţă): v. **albie**.

Casă (în...): **1.** Încăperea cu vatra, tinda. **2.** Camera din faţă. **3.** Camera de locuit.

Casă cârnă: v. **casă întoarsă.**

Casa de către curte: încăperea pentru dormit.

Casa cu foc (cu focu'): 1. Încăpere de locuit. v. **tindă** (2.).

https://biblioteca-digitala.ro

Casa de afară: v. **tindă** (2.).
Casa de dormit: unica încăpere a casei monocelulare.
Casa din deal: încăpere a casei pe teren denivelat.
Casa dinainte: v. **casa dinapoi.**
Casa frântă: casă în forma literei L.
Casa frumoasă: încăpere de reprezentare.
Casa înaltă (casă pe două rânduri): casă cu două nivele.
Casa întoarsă (cârnă): **1.** Toate laturile casei sunt închise de anexele care se află sub acelaşi unic acoperiş. **2.** Casă cu intrarea pe scara laterală, în capul prispei de la faţadă. 3. Casă în formă de L.
Casa mare: **1.** Camera din faţă. **2.** Camera dinapoi (de locuit); v. **camera bună.**
Casa mică: v. **camera obişnuită.**
Casa stătăreaţă: v. **încăperea de către ogradă.**
Casa sucită: v. **casa întoarsă.**
Casă românească: v. **sobă de vară.**
Casă de vară: v. **sobă de vară.**
Casă cu tainiţă: încăpere cu uşă mascată, amplasată de obicei pe peretele din spate al casei, pe unde se iese direct în grădină sau cu oblon spre beci şi întrebuinţată numai în caz de pericol iminent.
Cazal (căzăl): v. **căpiţă.**
Căbel (chibel, cubul, chiubul): **1.** Unitate de capacitate cu care se măsurau şi cerealele, echivalând cu 75-80 kg porumb, 90-95 kg grâu. **2.** Unitate egală cu opt jumătăţi (două vici ori 60 kg) cereale. **3.** Egală cu 4 vici de grâu (8 brădii). **4.** Unitate de măsură a suprafeţelor de teren, dintr-un căbel putându-se însămânţa 40-43 de ari (1200 m^2); numărul de căbele cu care se însămânţa o suprafaţă determina mărimea acesteia.
Călăreţ: lemn pus peste grinzile pereţilor.
Călcătoare: **1.** Grindă deasupra pereţilor casei. **2.** Grindă în partea superioară a şarpantei. Căpriorii fac legătura între călcătoarea de jos şi cea de sus. **3.** Călcători la bordei: bârne de stejar aşezate orizontal, la distanţă de 1 m una de alta.
Căldărar: grindă groasă orizontală pe care se înfăşoară lanţul ţestului sau al căldării pentru fiert apa şi pentru prepararea hranei.
Căldărâm: totalitatea anexelor gospodăreşti.
Cămară: **1.** Adăpost ce face corp comun cu locuinţa, utilizat pentru păstrarea produselor agroalimentare. **2.** Construcţie separată de casă, pentru produse agroalimentare şi pentru vestimentaţie.
Căminete: **1.** Cuptor. **2.** Zid de pământ.
Căntărig: v. **cantarei.**
Căpană (căpauă): poartă pentru car.
Căpătâi: pernă umplută cu paie, rar cu lână, învelită în ţesătură din cânepă sau din lână.
Căpătâni: perne mici decorative.
Căpătier: ţesătură decorativă, cu broderii sau dantelă, pusă la marginea patului.
Căpăţâne: perne.
Căpistere: v. **albie.**
Căprărişte: adăpost acoperit pentru oi, capre.
Căproi: v. **pirostrie.**
Căptor: v. **bătător.**
Cărălabă (cărăladă): gulie.
Cărămidă: **1.** Cărămidă. **2.** Ţiglă.
Cărămidă crudă: v. **chirpici.**
Cărămidă lată (cărămidă mare): v. **chirpici.**
Cărămidă lăcruită: cărămidă lipită.
Cărămidă moartă: v. **chirpici.**
Cărpător: lopată mare din lemn, cu coadă lungă de 1-1,5 m, cu ajutorul căreia se bagă pâinea sau „mălaiul" sub ţestul încins sau în cuptor.
Căsoaie (căsoi): adăpost pentru oameni, în afara vetrei satului. v. **cucumea**
Căsulie (căsuică, căsuţă, căşiţă): v. **cucumea.**
Căsuţă: v. **sobă de vară.**
Cătănaş: **1.** Unitate de măsură a terenului, egală cu 4 „tăblii". **2.** Familie care avea obligaţia să dea oameni pentru armată, în schimbul unor privilegii (cătănaşi).
Căţână: v. **albie.**
Cătlan: căldare.
Cătreţ (cătreaţă, chetreţ, cotruţ): adăpost pentru păsări.
Cătun: **1.** Amenajare pentru oameni în afara vetrei satului. **2.** Adăpost pentru oi în afara vetrei satului. **3.** Aşezare cu un număr redus de gospodării.

https://biblioteca-digitala.ro

Căţel: v. **amnar** (1).
Căuc (căuce): v. **amnar**.
Căzal (căzăl): v. **claie.**
Căzănie (căzăniţă): **1.** Construcţie din bârne cu un perete mobil pentru introducerea butoaielor şi a căzilor mari cu borhot. **2.** Loc unde se prepară ţuica.
Căzău: căldare.
Cântar: cumpăna apelor, locul unde se „cântăreşte" drumul.
Cârlig: vătrai.
Cârligar: v. **căldărar**.
Cârpă (de borangic): v. **ştergar**.
Cârstaţă: v. **covergă**.
Cârstov: sărbătoare a culesului viilor, care are loc la 14 septembrie.
Câtlan: loc la cuptor pentru cazan.
Ceamur: liant din pământ pentru finisarea tencuielii şi a pereţilor.
Ceia casă: v. **camera bună.**
Celar (celari): încăpere mică pe o latură a construcţiei sau în spatele ogeacului (la bordei). v. **palancă** (1.), **tindă** (2.), **sobă** (2.).
Cep: creangă subţire de brad care creşte direct din tulpină, v. **limbă.**
Cepuri: v. **melci.**
Cerceg: loc defrişat prin „secarea" copacilor.
Cercuială (cepuială): nuiele sau şipci bătute pe pereţii din bârne, din paiantă sau la tavan, cu funcţie de suport pentru tencuială.
Cerdac: **1.** Adăpost pentru oameni, în afara vetrei satului. **2.** Amenajare pentru mulsul oilor. **3.** Adăpost rudimentar pentru măgari. v. **prispă** (2).
Cergă: ţesătură groasă din lână pusă pe pat, cu funcţie utilitară sau decorativă.
Ceroniu: cer (copac).
Cetăţană: cetate.
Cetârne: jgheaburi şi burlane.
Cheie (cheotoare, cheutoare, chetoare, citoare): **rotundă**, **dreaptă**: sistem de încheiere a bârnelor la colţuri, cu capetele bârnelor tăiate sau netăiate.
Cheie bătrânească: sistem de îmbinare a bârnelor rotunde sau dreptunghiulare, cu capetele lungi, netăiate.
Cheie bisericească: tehnică de îmbinare a bârnelor la colţuri, cu capetele tăiate şi încheiate în formă de coadă de rândunică.
Cheie nemţească, sârbească: îmbinare a bârnelor la colţuri, cu capetele tăiate la nivelul îmbinării lor.
Cheie românească: îmbinare a bârnelor la colţuri, la care capetele rămân cu 10-15 cm mai lungi decât îmbinarea propriu-zisă.
Chemeneţ: **1.** Parte a cuptorului, un fel de platformă joasă, opusă celei cu plita. **2.** Bancă în jurul cuptorului.
Chemeteu: cimitir.
Chepeţi: geambaşi de animale.
Cherchiu (cherciuri): v. **plaţ.**
Chert: loc ce cumulează terenurile a trei-patru proprietari, înconjurat cu gard comun, fiecare proprietate fiind delimitată cu pietre sau cu mărăcini.
Chiatră de acoperit: ţiglă.
Chiblă: ferestre mici la fronton sau la acoperiş, pentru lumină şi aerisire; v. **front.**
Chică (de grâu): **1.** Snop, mănunchi de grâu. **2.** Împletitura paielor în partea superioară a învelitorilor. **3.** Unitate de suprafaţă: 20 de chici = 40-50 kg. de grâu.
Chicioare din fier: v. **pirostrie.**
Chilă: unitate de capacitate, egală cu 15 kg; este utilizată şi pentru măsurarea cerealelor (boabe sau măcinate).
Chilie: v. **sobă** (2.).
Chilim: covor cu două feţe, cu funcţie decorativă.
Chină: v. **tină.**
Chindeu (cindeu): v. **ştergar.**
Chindruţ: 1.Culoarea cărbunelui, gri închis, negru. 2. Brâu la baza casei.
Chingă (cingă, tingă): **1.** Unitate cutumiară de măsurare a pământului, cu valori variabile. Chinga putea fi o fâşie mai mică, o diviziune a curelei sau echivalentul unei curele. **2.** Sistem de întărire a căpriorilor unei construcţii, prin fixarea unei traverse orizontale la jumătatea perechilor de căpriori, sprijinită sau nu pe popi laterali.
Chioşc: v. **foişor**.
Chipăţ: unitate de măsură a pământului, echivalentă cu terenul de pe care se secerau 3 kg cereale.

https://biblioteca-digitala.ro

Chiriaşi: cărăuşi.
Chirpici: cărămizi nearse, din pământ amestecat cu paie, puse în tipare de lemn. Cărămizile, cu dimensiuni de 0,40/0,20/0,10 m se usucă la soare.
Chirpici din beton: cărămizi din beton.
Chituşi (chituci): stâlpii prispei, contrafise arcuite.
Chiţimie: încăpere a bordeiului unde se află vatra.
Chiujeri: v. **chepeţi.**
Chiuzuri: porţiuni înguste nearate, lăsate ca semn de hotar între proprietăţile individuale.
Chivitură: v. **tivitură.**
Cicoş: păznic al hergheliei de cai.
Cileghi: slugi.
Cilei birişi: angajaţii boierului care lucrau cu căruţe cu boi.
Cilim: v. **chilim.**
Cindă: v. **tindă.**
Cinere: farfurii, blide.
Cinză: crestătură făcută în capătul căpriorului, în care se îmbucă limba căpriorului pereche.
Cinzeacă: unitate de măsurare a pământului, egală cu o optime dintr-un pogon.
Cioareci: iţari, pantaloni ţărăneşti, strâmţi pe picior.
Cioburi (a ...): a pune cioburi de cărămidă sau de ţiglă în tencuiala caselor.
Ciocârţeală: crestături făcute cu barda în bârnele construcţiilor, pentru ca tencuiala să prindă mai bine.
Cioci: ştiuleţi de porumb.
Ciocoţi: ciucuri.
Cionc (cioancă, cioncaş): porţiune, mai mică sau mai mare, de formă triunghiu-lară, teşită, la frontoanele construcţiilor.
Ciopă (ciupă): v. **albie**.
Cioplitură: lăcaş cioplit în grinzi sau la unul dintre căpriori pentru îmbinare.
Cioşi: paznici; v. şi **şoşi.**
Cioştac: metru.
Cipta (cipcă, şipcă): dantelă.
Ciric: unitate tradiţională de măsurare a pământului, cu valori variabile, de obicei un sfert de pogon.
Cirip (ciripă, ciripuri, cerep): ţiglă.
Cişmea (ceşmea): izvor amenajat.
Ciubăr: vas din doage folosit pentru păstrarea lichidelor ori a boabelor de cereale.
Ciubucărie (cebucărie): decor realizat în tencuială.
Ciuciuci: v. **buciumi.**
Ciuciur (ciuciură): izvor artezian amenajat rudimentar.
Ciuncaş: loc defrişat prin lăzuire.
Ciupag (ţupag): cămaşă femeiască.
Ciupcani: tulpini de porumb (coceni).
Ciupuri (a ..): a striga.
Ciur (ciurătură): dantelă, dantelă spartă.
Ciurdar: păznic al turmelor de animale.
Ciurlan de pământ: pământ amestecat cu apă, balegă de cal, eventual cu pleavă sau cu paie, folosit ca liant pentru pereţi.
Ciutură: 1. Găleată din lemn cu care se scoate apă din fântână. **2.** Fântână.
Ciuvani (ciuvaniu, ciuvaz. giuvan): v. **albie.**
Civic: cârlig din lemn sau din fier cu care se prinde ţestul sau vasele pentru pregătirea mâncării.
Claie (clană, clăni): grămadă de fân sau de tulpini de porumb (coceni), aranjată în formă conică.
Cledrugă: v. **chingă (cingă).**
Cleşte (cleşteie, creşteie, cleştare, cruce, crestez): sistem de îmbinare a bârnelor sau a paiantelor la colţuri, fără cuie, fără amnari, prin cioplirea rudimentară a capetelor grinzilor şi prin încheierea lor.
Clet: v. **cămară.**
Clete: v. **lănteţi**.
Cleturi (în cleşte): **1.** Îmbinare a bârnelor la colţuri. **2.** Sistem de prindere a căpriorilor în partea superioară.
Clin: colţ mic de teren, de formă dreptun-ghiulară.
Clisă: slănină.
Cloftar (cloftor, cloptor): instrument de măsurare a pământului, compas cu deschiderea de 2 m.
Clop: piesă tradiţională, din portul maramureşan, pălărie mică din paie. v. şi **şopru**.
Clopul gardului: streaşina gardului.
Clup (clupie): **1.** Bancă simplă, fără spătar. **2.** Bancă cu braţe şi spătar rabatabil.

https://biblioteca-digitala.ro

Clupie (clup) cu spinare: bancă cu spătar din şipci.

Clupie cu spinare şi roluri: bancă cu spătar şi braţe.

Coadră: unitate de măsură a pământului, egală cu 100 stânjeni^2.

Coamă (comar): grindă longitudinală în care se prind căpriorii, în partea superioară.

Coarbă: apărătoare pentru scântei, la vatra focului.

Coardă: v. **coamă.**

Coase (a ...): a lega cu sârmă paiele, trestia puse pe acoperişuri.

Cobeţi: v. **amnar** (1).

Cocie: căruţă.

Cociorbă (cociorvă): v. **vătrai.**

Cocişi: angajaţii boierului, care lucrau cu căruţe cu cai.

Cocleţi (în..): tehnică de ţesut.

Cocon: băiat.

Cocoşleu: v. **chingă (2).**

Codinănţi: totalitatea anexelor gospodăreşti.

Codraci: denumirea veche a stânjenului, unitate de măsură egală cu 1,95 m.

Codru: **1**. Unitate cutumiară de măsurare a pământului, derivată din curele, cu valori variabile. **2**. Suprafaţă de pădure, proprietate a mai multor rude.

Codrat (cadrat): v. **coadră.**

Cohă (conhă) de vară: 1. Bucătărie de vară. 2. Tindă.

Colectivă: gospodărie agricolă colectivă (GAC), ulterior cooperativă agricolă de producţie (CAP).

Colejnă (coleajnă): adăpost, de obicei din scândură, cu trei pereţi, cu acoperiş în două ape, sub care se ţin uneltele, atelajele şi lemnele; uneori este în prelungirea acoperişului casei, având un perete comun cu locuinţa.

Colender: balustradă.

Colibă: **1.** Întreaga gospodărie din moşia satului. **2.** Adăpost pentru oameni în afara vetrei satului.

Colnă (colniţă): **1**. Adăpost format din trei pereţi, de obicei din bârne (în trecut), acoperit cu paie, trestie, ţiglă, asemănător şopronului sau şurii, sub care se ţin animalele, nutreţul sau/şi uneltele şi atelajele; uneori chiar cuptorul pentru pâine. **2.** Construcţie în moşia satului pentru pază.

Columcare: v. **ochiaţe.**

Comârlie: nişă deschisă în perete sau dulap înfundat în perete, pentru diverse vase şi obiecte.

Conac: **1**. Unitate gospodărească în exteriorul vetrei satului, alcătuită din locuinţă, diferite acareturi, păşune, grădină de legume etc. **2**. Unitate de măsurare a timpului pentru păscutul animalelor: de dimineaţă până la prânz este un conac, după amiaza, altul, de la 4 la 7-8 seara, un alt conac.

Cong (conc, gong): târnaţ (prispă) închis cu geam, coridor.

Consolă: element de consolidare a şarpantei la acoperişurile foarte mari.

Contrafişă: v. **consolă.**

Copaie: **(copanie, corâtă):** v. **albie**.

Copâie: unitate de măsură a terenului însămânţat cu 2,5 kg de cereale; 10 copâi = o mierţă.

Copchileţ: v. **prici** (2).

Corâtă: v. **albie.**

Corban: sărbătoare pastorală, ţinută toamna, la desfacerea turmei.

Cordalane: şipci.

Corfă: **1.** Formă dreptunghiulară din scândură în care se făcea chirpiciul. **2.** Formă din scândură în care se făceau cărămizi din balegă de vacă folosite în loc de combustibil.

Corhănit: lucrul la pădure şi tehnici legate de această activitate.

Coridor: v. **prispă** (1.).

Corlat: bucătărie. v. **tindă** (2.), **corlată**.

Corlată: **1.** Adăpost din scândură, în vatra satului acoperit cu stuf, şiţă, pentru porci, păsări. De multe ori se amasa sub cotarcă sau sub coştei. **2.** Amenajare în moşia satului pentru adăpostul oamenilor care păzesc animalele sau diversele culturi.

Corlate: v. **acareturi.**

Cororană: v. **coamă.**

Cort: **1.** Pat cu loc pentru depozitat haine (în partea superioară) şi cu perne aşezate deasupra. **2.** Construcţie, cu vatră, în

https://biblioteca-digitala.ro

moşia satului, cu caracter semipermanent, pentru adăpost şi locuire temporară.

Coscă: v. **şopru.**

Cosorău (cosorob, cosoroabă, cusurău, cusurauă): grinda inferioară, uneori şi cea superioară, în care se fixează căpriorii, se leagă şoşii de talpă pentru a fixa pereţii.

Costand: castan.

Coş: instalaţie interioară şi exterioară pentru evacuarea fumului, făcută din diferite materiale.

Coş de nuiele: recipient de diverse forme şi mărimi, lipit cu pământ amestecat cu paie (pleavă) pentru păstrarea boabele de cereale.

Coşar (coşară, coşarcă): v. **cotarcă;** v. **coş de nuiele**.

Coşer (coşar): **1.** Adăpost pentru oi; de obicei era din nuiele împletite, lipite cu pământ amestecat cu paie, pleavă. **2.** Împletitură din nuiele pe care se puneau fructele pentru conservare prin uscare sau afumare. **3.** Adăpost temporar pentru oameni, utilizat pentru paza la vie.

Coşleag: v. **cucumea**.

Coştei: v. **coşar, cotarcă.**

Cot: **1.** Unitate de măsurare a pământului; 3 coţi = 2 m. **2.** Unitate tradiţională de măsurare a lungimii, cu valori variabile.

Cotarcă: adăpost pentru ştiuleţii de porumb, pătul.

Cotăriţă: coş din nuiele de salcie, cu gura largă.

Coteaţă: **1.** Împletitură din nuiele. **2.** Tulpini de trestie, lipite cu pământ, formând scheletul tavanului.

Cotineaţă: adăpost pentru oi, la sălaş, în hotar.

Cotoc: prelungire a acoperişului, târnaţului.

Cotoloane: tulpini de floarea soarelui, utilizate pentru gard.

Cotruţă: amenajare pentru viţei la sălaş.

Cotuc: şanţ în rama ferestrei.

Covaci: fierar.

Covată: v. **albie**.

Cover: v. **colejnă.**

Covercă (covergă): **1.** Adăpost pentru animale în vatra satului. **2.** Adăpost rudimentar pentru oameni în afara vetrei satului.

Covor: ţesătură din lână, cu diverse ornamente, aşezată pe pat sau pe jos (mai târziu): v. **scoarţă**.

Cozlie: dulap nu prea înalt, cu sertare pentru îmbrăcăminte.

Crac: picior de plai.

Cranţ (cranţuri, pereţi din...): v. **paiantă**.

Craşoveni: săteni de confesiune catolică, de origine croată sau sârbă.

Crăstolă (crăştolă): cratiţă.

Crâstaşi: stog de coceni de porumb.

Creastă: v. **coamă**.

Credenţ (cădroţ): dulap cu uşi, atârnat pe perete.

Crestătură (încrescătură): sistem de prindere a bârnelor la colţuri sau a căpriorilor în partea superioară.

Cresturi (cresturi): v. **cercuială.**

Crivină: pământ galben amestecat cu paie şi/sau pleavă, folosit ca liant pentru temelii, pereţi.

Croampe (crompiri, corumpei, crumpi): cartofi.

Crov: baltă provenită din revărsările unei ape curgătoare.

Cruce: **1.** Monument comemorativ în formă de cruce. **2.** Troiţă. **2.** Grindă.

Cuadrat: unitate de măsură a terenului, echivalentă cu stânjenul.

Cubic: **1.** Baltă (bălţi). **2.** Groapă rămasă în urma scoaterii pământului pentru îndiguiri.

Cubici: metri cubi.

Cucumea (cuciumea, cucuvea): orificiu în acoperişurile din şindrilă pentru aerisirea şi iluminarea podului.

Cufăr: ladă mare. v. **ladă de zestre**.

Cui: picior oblic la laviţă.

Cuib: locaş în grinda de la baza şarpantei, în care se fixează căpriorii.

Cuină (cunie): **1.** Bucătărie de vară în interiorul sau exteriorul unei locuinţe, pentru prepararea hranei. Când este în exterior, apare pe una dintre laturile casei sau separat, sub o aplecătoare. **2.** Cuptor; v. **tindă** (2).

Cujbă: v. **gujbă** (1, 3).

https://biblioteca-digitala.ro

Culme: lemn orizontal pus între stâlpii prispei sau între pereţii camerei, pe care se depozitează lucruri de îmbrăcăminte şi ţesături. v. **coamă**.

Cumnău: recipient oval din nuiele, cu lungimea de cca. 80 cm şi înălţimea de 15-20 cm în care se păstrează fermentul pentru pâine.

Cumpănă: **1.** Lemn lung de 4-5 m (sau mai mult), prins sus într-o furcă; în partea inferioară are căldarea (ciutura) pentru scos apa din fântână. **2.** Fântână cu cumpănă. v. **coamă**.

Cune (cuni): v. **melci.**

Cunună (coroană, corună): grinda inferioară a şarpantei; v. **coamă**.

Cupă de tulei: aranjarea tulpinilor de porumb în formă conică, de claie.

Cuptor (cuptior): construcţie de diferite forme şi mărimi, în interiorul sau în exteriorul locuinţei, pentru coptul diverselor produse culinare.

Cuptor de băgic: sobă din fontă.

Cuptorişte: 1. Adăpost în curte, cu doi-trei pereţi, pentru cuptorul de pâine şi/sau vatră. **2.** Loc unde se doarme vara.

Cuptoriţă: cel mai simplu tip de cuptor, combinat de obicei cu vatra, cu soba oarbă.

Curătoare: spaţiu în interiorul soclului unei case folosit pentru depozitarea alimentelor.

Curătură: loc defrişat cu toporul, utilizat pentru „livada" de fân.

Curea: 1. Unitate cutumiară de măsură a pământului, derivată din diviziunile succesive ale proprietăţii devălmaşe, cu suprafeţe variabile. 2. Suprafaţă sau moşie mare.

Curechi: varză.

Curelnic: coteţ pentru păsări.

Curmeziş: grindă pusă pe lăţimea pereţilor superiori ai casei, element al şarpantei.

Curie: curte.

Curte: camera dinapoi.

Cuştiubăr (cuştubar): instalaţie rudimentară sau cuptor zidit pentru afumatul fructelor.

Cuţitoaie: unealtă formată dintr-o lamă ascuţită, cu două mânere mici, întrebuinţată în special la prelucrarea lemnului.

D

Dafin: salcâm.

Dam: adăpost semiîngropat în care se ţineau boii, bivolii, porcii, păsările.

Dăinăi (a ..): a legăna.

Dăinăiuş: leagăn.

Dâlmă: ridicătură de pământ, semn de hotar între proprietăţi.

Dârg (driglu, drâglu, driglă, drâg): unealtă la vatră, un triunghi din fier cu coadă lungă din lemn pentru tras jarul de pe vatră.

Deget: unitate cutumiară de măsură a pământului, cu valoare variabilă.

Delniţă: **1.** Gard în afara vetrei satului care închidea ţarina. **2.** Mai mult teren laolaltă. **3.**Teren mai îngust.

Denciuri (de fân): amenajare rudimentară pentru uscat fânul.

Deregi: stâlpii prispei.

Dică: v. **vică**.

Dimie: ţesătură foarte groasă din lână, dată la piuă, folosită la confecţionarea hainelor, a păturilor etc.

Dinceauş: prispă.

Dincolo: v. **camera bună**.

Diribă: ţiglă.

Diudium: v. **sobă oarbă**.

Doaşte: scânduri.

Dobă: uşiţă metalică la cuptor.

Dolaj (dolaf): scrin, ladă pentru haine. v. **ladă de zestre.**

Dolap: **1.** Raft atârnat pe perete. **2.** Dulap pentru obiecte de uz gospodăresc sau pentru îmbrăcăminte.

Dolie: v. **palancă** (1.).

Dolmă (dâlmă): dig.

Domis: toc pentru penele pernei, pânză.

Dorângă (dorângar, doringă): 1. Culme pentru rufe. **2.** Par bătut în pământ. v. **căldărar**.

Doscă (doşte, doaşte): scânduri groase cioplite cu barda, folosite la construcţii.

https://biblioteca-digitala.ro

Drept: unitate cutumiară de măsurare a pământului, diviziune a moşilor, câteodată echivalentă cu un pogon.
Dric (de holde): bucată mai mare de teren, compactă, cu semănături.
Dricalai: perne mari, decorative.
Dricar: cearşaf pentru dună.
Drişcală (dricală): saltea umplută cu paie.
Drişcui (a ...): a nivela, a netezi cu lut amestecat cu paie, pleavă.
Drot: sârmă.
Drugari (drungari): **1**. Bârne groase. **2**. Stâlpi cioplіţi, înfipţi în talpa construcţiilor.
Drughent (drugan): fir de cânepă îndrugat.
Druieţi: v. **paiante** (2).
Dubă: instalaţie pentru prelucrarea ţesăturilor groase din lână, folosind vârtejul de apă.
Dubi (a ...): procesul de prelucrare a ţesăturilor groase din lână.
Duburi: feţe de pernă.
Duble: v. **chirpici**.
Dudău: **1**. Coş, horn. **2**. Trestie. **3**. Buruiană.
Dulap cu truglie: tip de dulap dulgheresc, cu rafturi deschise.
Dulapi: bârne late, cojite, secţionate în patru muchii.
Duleţi: dovleci.
Duleu (duleană): porţiune rămasă nearată, semn de hotar între proprietăţi, drum cu iarbă; câteodată lată de 3 m.
Dună: plapumă mare, de obicei umplută cu puf, fără cusături pe partea exterioară.
Duple: şindrile puse pe două rânduri, îmbinate prin suprapunere, fără horj, şanţ pe margine.
Dvor (dvoreţ, voreţ): curte.

E

Egărie: sticlărie, fabrică pentru fabricarea sticlei.

F

Faici: făclii.
Faileri: stâlpi la prispă.
Faţă (a acoperişului): v. **apă.**
Făcăclui (a ...): a da cu tină.
Fărbuit: văruit.
Fărină (fănină): făină.
Făsine: împletituri din nuiele, aşezate pe malul apelor, împotriva inundaţiilor; sunt numite şi „iesle".
Fătăciune: adăpost pentru ovine, caprine.
Făţăi: perne mici, brodate.
Fânar (fânărie): construcţie independentă sau spaţiu amenajat deasupra coşerului, grajdului, şoprului, pentru depozitarea nutreţului.
Fântână: **1**. Izvor amenajat. **2**. Groapă cilindrică, săpată în pământ până la nivelul apei, cu pereţii pietruiţi sau cimentaţi. Sistemul de scoatere a apei este cu cumpănă sau cu roată.
Fântâneşte: îmbinare a bârnelor la colţuri, ca la fântână, cu capetele netăiate.
Fârcitură (furcitură): claie, căpiţă de fân.
Fârtai: **1.** Unitate de măsură a suprafeţelor de pământ, egală cu un sfert de „lanţ", de pogon sau de iugăr; 4 fărtaie = 1600 de stânjeni.
Fâşie (faşe, feşie): porţiune de pământ obţinută prin împărţirea pe lung a moşiei devălmaşe, cu valori variabile.
Ferăstruică: v. **comârlie.**
Feştanie: sfeştanie, slujbă religioasă.
Fiare: semne făcute cu fierul încins pe pomi, care delimitează hotarele între sate sau între proprietăţi individuale.
Fiarele (schiarele) coşului: lanţ care se prinde (în partea superioară) de grinda coşului, în capătul opus având ţestul sau diversele recipiente pentru prepararea hranei.
Fideu: capac.
Filigorie (filigore, frigorie): foişor.
Fioc: sertar.
Firiz (firez): ferăstrău, gater.
Firizar (firezar): meşteşugar care lucrează cu ferăstrăul.
Firostei (firosteiu, firostie, firosteie): v. **pirostrie**.
Fiteu: **1.** Plită. **2.** Sobă.
Florării: modele traforate la prispă.
Floroaică: floarea soarelui.

https://biblioteca-digitala.ro

Foale (de oaie): piele de oaie tăbăcită, rasă şi cusută.

Foc (la ...): încăpere de locuit cu sursă de foc. v. **tindă.**

Focărie: v. **foc.**

Fodră: volan.

Fogaş: v. **dolap** (1).

Foişor: **1**. Parte esenţială, exterioară, centrală sau laterală a planului unor case. **2**. Platformă de scândură fixată pe stâlpi înalţi, de pe care se observă şi se păzesc terenurile cultivate. **3**. Platformă sub care pot fi depozitate unelte şi atelaje.

Formă: şablon, tipar pentru zugrăvit.

Forun (furnă, furună): v. **sobă oarbă**.

Fosine: lemne cioplite.

Fraţi: unitate cutumiară de măsurare a pământului, obţinută din diviziunea moşilor.

Frânghiu: sistem de îmbinare a bârnelor la colţuri.

Front (fruntar, fruntariu, frunţeală, fronton, fund, fundoaie, fundoane): **1**. Parte componentă a acoperişurilor în două „ape", făcută de cele mai multe ori din nuiele împletite lipite sau din scândură şi chiar chirpici, cărămidă. **2**. Latura îngustă a unei case.

Fundoane: părţi componente ale acoperişurilor în două ape.

Funie: instrument tradiţional de măsurare a pământului, egal cu 3-4 m.

Funoaie: fronton.

Furcă: partea superioară a unui căprior, care prin îmbinare susţine căpriorul pereche.

Furcă şi limbă (furcă şi pană): sistem de îmbinare a căpriorilor

Furci: **1**. Stâlpi verticali din lemn, înfipţi direct în pământ sau în tălpile caselor şi anexelor. Peste furci se fixau bârne sau spărturi de bârne, pentru a forma scheletul construcţiilor. **2**. Căpriori cioplţi în partea superioară, în care se îmbină, prin diverse procedee, căpriorul pereche. **3**. Stâlpii prispei. **4**. Ţăruşi înfipţi în pământ pe care se puneau scândurile patului.

Furculiţă: **1**. Pop (stâlp) lateral al şarpantei. **2**. Unealtă mare din fier, utilizată la vatră sau la cuptorul de pâine.

Furdulană: diviziune a moşiei satului, făcută pentru asolamente; erau trei furdulane: pe două se semănau cereale, iar a treia era lăsată imaş.

Furingine: funingine.

Furună: instalaţie de evacuare a fumului. v. **cuptor**.

Fuştei: ţăruşi.

G

Gai: tufă în pădure.

Gang (gong, cong): prispă mai înaltă închisă cu zid (în partea inferioară) şi geam deasupra zidului; v. **târnaţ**.

Gangea (congea): v. **opaiţ.**

Gard: balustradă.

Gardină: balustrada prispei.

Garniz: v. **ciubucărie**.

Gazdă, găzdoi: om mai înstărit.

Găbănaş (găvănaş): mică construcţie în curte, din bârne, acoperită cu şindrilă, ţiglă, pentru păstrarea produselor agroalimentare.

Găinar (găinărie): adăpost pentru păsări.

Gâldac: baltă.

Gâltân: izvor amenajat sau nu.

Gânj: legătură din nuiele folosită la legarea paielor în partea superioară a învelitorilor.

Gârlej: adăpost din lemne încheiate, acoperit, pentru ţinutul oilor iarna.

Gârleu: v. **fătăciune.**

Gârlici (gârligi): **1**. Tindă (la bordei). **2**. Intrare adăpostită (la bordei). **3**. Intrare la beci.

Gârniţă: arbore înrudit cu stejarul.

Geamlâc (geamalâc): prispă sau foişor închise cu geamuri.

Gemănari: braţele sobei cu olane.

Gherbevoş: v. **vătrai.**

Gherlă: v. **cucumea**.

Gherm (ghermă): cumpănă a fântânii.

Ghiblă: fronton.

Ghică: v. **vică**.

Ghijă (de cucuruz): pănuşe de porumb.

https://biblioteca-digitala.ro

Ghinars (vinars): băutură alcoolică tare, făcută din fructe fermentate.
Ghişluitură: v. **vijluitură.**
Ghizde: scânduri care se bat pe pereţi.
Gierec (jierec): stâlp.
Gimaneţ (gimoneţ): v. **chemeneţ** (1).
Gireadă (jăradă, jiradă, jiorea, jireadă, jireag): clădirea paielor (pentru păstrare) în formă deptunghiulară, neacoperită.
Gladuri: diguri.
Glugă de coceni: v. **cupă de tulei.**
Goaze: furaje.
Goazba berbecului: acţiunea de separare a berbecilor de restul turmei; are loc toamna şi durează vreo lună de zile.
Gol (golişte): poiană, loc fără arbori în pădure.
Gomilă: **1.** Ridicătură de pământ. **2.** Cu un par în vârf era semn de hotar intersătesc.
Gorei (gouren): v. **cotarcă.**
Gornic: paznic de câmp.
Gost (goşti): oaspete, musafir.
Govie (govilă): sărbătoare populară pastorală.
Goz (goaze, gozuri): **1.** Gunoi de grajd. **2.** Furaje.
Grajd: construcţie de mărimi, materiale şi în tehnici variate pentru adăpostirea animalelor; grajdul era, în cele mai multe cazuri, construcţia cea mai importantă după locuinţă, polarizând în jurul lui restul acareturilor. Putea fi unul sau mai multe grajduri, în funcţie de numărul animalelor.
Gratii: **1.** Nuiele împletite folosite la edificarea pereţilor. **2.** Suport din nuiele pe care se pun fructele la uscat sau la afumat.
Grădeală: nuiele împletite, lipite cu lut.
Grădele (pereţi din ...): v. **paiantă.**
Grădină de răzoare (de straturi): grădină de legume.
Grănişte: v. **gardină.**
Grindariu: v. **meştergrindă.**
Grindă: partea inferioară a şarpantei, în care se prind căpriorii.
Grinzele: lemne puse peste grinda (cununa, cosorăul) şarpantei (pe lăţimea casei).
Grop: **1.** Izvor sumar amenajat; v. **gropan** (1).
Gropan: **1.** Loc adâncit la marginea unei ape, pe cursul unui izvor sau chiar acolo unde izvorăşte apa. **2.** Scobitură în tălpile (grinzile de temelie) construcţiei în care intră „limba căţelului".
Groşi: **1.** Bârne groase din stejar, fag, puse direct pe pământ sau pe pietroaie, pe stâlpi, formând baza, temelia unei construcţii. **2.** Bârne groase rotunde, folosite pentru pereţi.
Grumăzar: un fel de brâu lucrat în jurul sobei oarbe.
Grumeţ: gorun mic, arbore din familia stejarului.
Grumpe (grumpeni, grumpiri): cartofi.
Gugulan: persoană venită din alt areal, aşezată într-un sat, după întemeierea acestuaia.
Guguloi: muşuroi de pământ.
Gujbă (cujbă): **1.** Bară cu cioc (de obicei din fier) pe care se fixează ţestul sau recipientele pentru prepararea hranei. **2.** Legătură din nuiele de răchită sau carpen care fixează leţurile de căpriori. **3.** Cu gujba se pot prinde de căpriori şi de leţuri paiele, trestia (la învelitorile din paie, trestie).
Gule: ţarc în moşia satului pentru vacile tinere.

H

Hait: dig construit din lemn şi piatră.
Halcă: unitate de măsură a terenului, care are 1600 m p sau trei vici; două hălci = un pătrar.
Halube: adăposturi pentru haine.
Halduri (halburi) de cânepă: tulpini mai groase din cânepă, folosite ca material de construcţie, în combinaţie cu pământul.
Halumb (holâmb): ridicătură de pământ cu o piatră în mijloc, semn de hotar intersătesc.
Hambar: ladă din scândură sau nuiele împletite lipite cu pământ, în care se păstrau cerealele (boabe sau făină). Erau lăzi separate pentru fiecare tip de cereale sau aceeaşi ladă avea mai multe despărţituri.
Hat: **1.** Suprafaţă variabilă de teren; cel mai mare hat avea un căbel. **2.** Brazdă trasă

https://biblioteca-digitala.ro

sau suprafaţă foarte îngustă, necultivată, semn de hotar între proprietăţi.
Hatarâg: v. **căldărar**.
Häizaş: acoperiş.
Hălăştău: eleşteu.
Hălcuţă: unitate de suprafaţă, bucată foarte mică de teren.
Hăzaş: draniţă.
Hârb: v. opaiţ
Hei (heiu): **1.** Locul pe care se află întreaga gospodărie. **2.** Veche unitate de măsură a terenului, similară teiurilor, moşilor.
Hengher: v. **vălău** (2).
Heribe (hiribe): cartofi.
Hier la foc: v. **vătrai.**
Hleaburi: v. **acareturi.**
Hoară: păsări de curte.
Hoblă (de lemn): v. **mahala** (2).
Hoborog: fânar.
Hoboturi: dantele.
Hodaie: v. **odaie.**
(H)odaia de la deal (curată, de curăţenie, de la uliţă, de la stradă, de sus): v. **camera bună.**
(H)odaie: v. **sobă** (2.), **camera bună.**
(H)odaie de şezut: v. **sobă** (2.).
Hodaie pentru fân: încăpere separată în curte, cu dimensiuni de 8-10 m/5-6 m şi înaltă de 3-4 m, care se umple cu nutreţ până la acoperiş.
Hogeac: **1.** Încăpere în care se află vatra sobei sau a bordeiului. **2.** Coş de evacuare a fumului.
Hodăjău: persoană angajată ca muncitor agricol, slugă.
Holate (holăţi, holeaguri, hozache): v. **acareturi.**
Holdă (oldă): **1.** Teren de arătură, suprafaţă cultivată, îndeosebi cu grâu. **2.** Unitate de suprafaţă echivalentă cu o şesime de rist; o holdă şi jumătate = 6 vici. **3.** Unitate de suprafaţă de teren egală cu 57 ari, adică cu 1600 de cuadraţi (stânjeni).
Holdă mare: suprafaţă de teren egală cu 1400-1600 stânjeni^2, cu 60 ari sau cu o majă (100 kg); 2 holde mari = 1 ha; 20 ari = pământ de 3 căbele.
Holdă mică: unitate de suprafaţă egală cu 1000-1200 stânjeni^2 sau pământ de un căbel.
Holoame (holmuri): movile de pământ, semne de hotare intersăteşti.
Holumb: stâlp din piatră sau din lemn ori mică movilă cu pari, folosite ca semne de hotar intersătesc.
Honturi: v. **holoame.**
Hopâc: v. **opaiţ.**
Hopor: şanţ în grinzile şarpantei, în care se fixează căpriorii.
Horji (a ...): a face şanţ pe marginea şindrilei, pentru a se putea îmbina una în alta.
Horjitură: şanţul de pe marginea şindrilei.
Horn (orn): **1.** Construcţie pentru evacuarea fumului. **2.** Partea inferioară a instalaţiei de evacuat fumul.
Hornoi: v. **horn.**
Hot: piatră, semn de hotar intersătesc în moşia satului.
Hotar birău: şeful paznicilor de câmp.
Hoizolace: v. **acareturi.**
Hozache: terenul pe care se află gospodăria, v. **acareturi.**
Hozoci: v. **acareturi.**
Hram: sărbătorire a patronului unei biserici.
Huburi: v. **ochiaţe.**
Huluji: v. **ciupcani.**.
Hulomuri: adăpost pentru oi sau vaci cu viţei, făcut din furci, cu o prăjină deasupra la coamă, pe care se făcea un acoperiş în două „ape", învelit cu ferigă.
Huncă: ridicătură de pământ.

I

Icuri: contrafise.
Iere: loc prăpăstios unde creşte trestie.
Iertaş: loc defrişat.
Iertui (a ...): a defrişa.
Iesle: loc unde se pune hrana animalelor; v. **făsine.**
Iezure: bursuc.
Imală: v. **ceamur.**
Iorsaguri: v. **acareturi.**

https://biblioteca-digitala.ro

Ipuleturi (opuleturi): v. **acareturi**.
Iştalău: v. **grajd**.
Iucă: pat cu baldachin.
Iugăr: unitate de măsură a suprafeţelor de teren, egală cu 58 sau 59 ari ori cu 4 vici.
Iugăr cadastral: unitate de suprafaţă, egală cu 1600 stânjeni^2 sau 56 ari.
Iugăr mare: unitate de măsură a terenului, egală cu 1600 m^2.
Iugăr mic: unitate de suprafaţă = 1200 m^2 sau cu 1100-1400 de stânjeni, în funcţie de tarla.
Izlaz: suprafaţă destinată păşunatului.

Î

Îmblăciu: instrument rudimentar format din două lemne lungi, unite la unul din capete cu o bucată de fier, cu care se bătea porumbul şi alte cereale, pentru decorticare.
Îmblătea: scândurică îngustă, lungă de 2 m, folosită la măsurarea terenului, stânjen.
Îmblăti (a ...): a treiera cu îmblăciul.
Împaientat: **1.** Operaţia de a bate cercuială peste pereţii din bâme şi din paiantă. **2.** Sistem de construcţie pentru tavan.
Împiestrit: pirogravat.
În casă: încăperea unde este vatra.
Încheietură (închetorat): îmbinare a căpriorilor la capete; v. **cheie.**
Încheietură în cleştee: tehnică de îmbinare a bâmelor la colţuri, fără cuie, prin cioplire rudimentară.
Încheietură ciuturească: bâme cioplite în formă de coadă de rândunică, la colţurile pereţilor.
Închisoare: gard pentru vite, pe câmp. v. **margine**.
Înfundătură: balustradă.
Îngăurit: găurit.
Îngreţat: îngrădit cu nuiele.
Înţiromate: fronton cu stucatură.

J

Jarişte (jaroşte): v. **arşiţă**.
Jăratic (jechiu, jeg, jeghi): jar, cărbuni (aprinşi).
Jeler: **1.** Clăcaş. **2.** Ţăran liber din punct de vedere juridic, dar fără pământ sau cu pământ foarte puţin şi care locuia la boier.
Jgheab: **1.** Construcţie din tablă la streaşina caselor pe unde se scurge apa de pe acoperişuri; v. **cuib.**
Jidov: uriaş, fiinţă supranaturală.
Jiganie: animal malefic.
Jigniţă (jitniţă): mică încăpere, în general din bâme, cu prispă şi stâlpi crestaţi, acoperită cu şindrilă. Asemănătoare cămării pentru alimente, este situată în exteriorul locuinţei şi este utilizată pentru depozitarea cerealelor.
Jitie: papură, trestie.
Jolj (jorj): pânză albă.
Jug: v. **chingă (cingă)**.
Juguri: **1.** Lemne lungi de aproximativ 80 cm, cu nişte orificii prin care se introduc pari verticali, pentru construirea pereţilor. **2.** Porţiuni mari din pământ amestecat cu paie puse între cofraje, folosite la pereţii din pământ bătut.
Juguţ: poliţă cu funcţie decorativă.
Jumătate (de iugăr, de pogon): unitate de măsurare a pământului, egală cu echivalentul a 15 l.
Jupi (jupchi, jipi): snopi din paie, trestie, papură.
Jură: brâu la baza casei.

L

Labă: lemn subţire lung, pus oblic între căţel (stâlp) şi talpă, pentru susţinerea peretelui.
Laboş: v. **pirostrie.**
Lacră: v. **ladă**.
Ladă (lădoi, lădoaie, lădoc, lădog): **1.** Recipient dreptunghiular din scândură, pentru cereale, îmbrăcăminte. **2.** Bancă cu ladă; v. **ladă de zestre.**

https://biblioteca-digitala.ro

Ladă lungă: bancă cu spătar şi braţe.
Ladă de mireasă (a miresei, de nuntă): v. **ladă de zestre**
Ladă cu săcrie: masă cu ladă.
Ladă cu spinare: ladă cu spătar. v. **ladă de zestre.**
Ladă de ştafir: v. **ladă de zestre.**
Ladă de zestre: ladă pentru zestrea fetei de măritat, aşezată de obicei la capul patului, în odaia (soba) bună.
Lanţ: unitate de măsură a suprafeţelor de pământ, egală cu 1600 stânjeni^2, cu 3-4 m sau cu un iugăr (= 58 ari); o jumătate de lanţ = un iugăr cadastral; un lanţ poate fi egal cu 85-90 ari.
Lanţ mic: unitate de suprafaţă, egală cu 2200 m^2.
Laţuri (leţuri, leaţuri, lanţi, lăteţi, lănteţi, lănteze, lătezuri, lanţuri, lănţele, lăceze, lăcezi): **1.** Stinghii subţiri fixate orizontal pe căpriori, pentru susţinerea învelitorilor. **2.** Lemne lungi subţiri, orizontale, bătute în cuie pe parii gardului.
Laviţă (laiţă, lăiţer): **1.** Piesă de mobilier din lemn, pentru odihnă, dormit, aşezat diferite vase. **2.** Bancă cu sau fără ladă. **3.** Bancă extensibilă. **4.** Bancă în faţa porţii.
Laz: loc defrişat.
Lăcrini: v. **ladă de zestre.**
Lăcriut: lipit.
Lădog: ladă de depozitat făina.
Lădoi: ladă de zestre cu spătar.
Lăicer: v. **ladă lungă.**
Lămpaş (lămpoi): v. **opaiţ.**
Lănteciori: şipci.
Lănţuială (pereţi din ...): v. **paiantă.**
Lăteţ: spărtură de lemn, element al gardului.
Lăuţaş: lăutar.
Leasă: **1.** Împletitură din nuiele de salcie, alun pusă la construţia tavanului. **2.** Împletitură din nuiele pe care se usucă fructele pentru conservare. **3.** Poartă pentru intrarea atelajelor în ţarină.
Leauri: totalitatea anexelor gospodăreşti
Lebeniţă: pepene verde, lubeniţă.
Lecrie: scurtă lungă flauşată, ţesută în casă.
Leder: tăbăcar.
Legătura cornilor: v. **chingă (cingă) (1).**
Legheleu: **1.** Izlaz. **2.** Unitate de măsură a suprafeţei de teren care asigură hrana a patru animale mari sau loc de 400 stânjeni.
Legiuire: unitate de măsură a pământului, care denumeşte suprafeţe variabile şi care derivă din împroprietăriri.
Lepăda (a ...): a arunca.
Lepădată (lăpădătură): v. **coroană.**
Lepedeu (lipideu): cearşaf din ţesătură groasă din lână, cânepă, uneori cu adaus de bumbac.
Ler (rer): cuptor separat sau incorporat în soba cu plită.
Leştrean: par de fier.
Limbă: **1.** Porţiune de lemn cioplită în „groşi" pentru a se îmbina în amnar. **2.** Porţiune de lemn cioplită în partea inferioară sau/şi superioară a căpriorilor, care intră în grinda de jos ori în cioplitura/ crestătura căpriorului pereche.
Limbă şi furcă (limbă şi uluc): **1.** Sistem de îmbinare a bârnelor la colţuri. **2.** Sistem de îmbinare a căpriorilor în partea superioară.
Lingurar: v. **blidar.**
Linie: uliţă.
Lipie: pâinişoară făcută din recolta nouă, aruncată în fântână pentru broaşte sau pentru lauda belşugului.
Lipitură: pământ amestecat cu balegă şi pleavă, folosit ca liant pentru pereţi şi tavan.
Leşnucă: lemnişoare.
Litie: slujbă religioasă făcută la hotar.
Litră: unitate de măsură a suprafeţelor, egală cu un sfert de lanţ.
Liubari: tei.
Livadă: **1.** Loc pentru gospodărie, locuinţă. **2.** Teren destinat cultivării pomilor fructiferi sau a fânului.
Livezul: unitate de măsură a suprafeţelor de pământ, a livezilor; cel mare are 14 ari, cel mic – 10 ari.
Loc stângaci: loc rău, unde se crede că iese necuratul.
Loca: unitate de măsurare a pământului, care are până la o jumătate de pogon.

https://biblioteca-digitala.ro

Locarnă: v. **ochiațe.**
Lodbă (lotbă): bârnă lată.
Lojniță în pod: construcție a coșului în pod, pentru captarea căldurii.
Lopariu: scafă, lopățică din lemn, mai adâncă și mai scurtă, pentru mălai.
Lopată (lopătar, lopariu): unealtă la vatră, la cuptor, din lemn, cu coadă lungă, pentru introdus și scos pâinea.
Lot: unitate de măsurare a pământului, rezultată în urma reformelor agrare, care variază între 4 și 7 pogoane.
Lotbe: trunchiuri de copac fără crengi, bușteni.
Loți: persoane care locuiau în satele de grăniceri de la Dunăre și care erau „piloți de cataracte", adică pilotau vasele în zonele de risc.
Loze: tăieturi la vița de vie.
Lucra (a ...): a ornamenta.
Lucrătoare: **1.** Atelier meșteșugăresc. **2.** Adăpost pentru unelte și diverse alte obiecte de uz gospodăresc.
Ludaie (ludoi): dovleac.
Lumină: **1.** Lumânare. **2.** Foc.
Luminător: v. **cucumea**.
Lunguri (lungiș): bârne puse pe lungimea casei, element al șarpantei.
Lup: v. **coamă**.

M

Macat: țesătură din lână și bumbac, lucrată în mai multe ițe, folosită ca așternut de pat. V. **scoarță.**
Magazie (măgăzână): construcție dreptunghiulară din scândură, acoperită cu paie, șindrilă, utilizată pentru păstrarea rezervelor de cereale, a fânului, a uneltelor, a obiectelor de uz gospodăresc.
Mahala: **1.** Parte componentă a unui sat. **2.** Unealtă din lemn sau tablă, cu formă dreptunghiulară sau pătrată, cu mâner, utilizată la finisarea tavanului sau a pereților.
Majă (marjă): unitate de capacitate, echivalând cu 100 kg boabe de cereale. v. **holdă mare.**
Mală: v. **imală.**
Maldă (maltăr, maltără): v. **ceamur**.
Maldăr: grămadă de paie sau trestie, papură.
Marchiză: prispă închisă cu geam. v. **foișor**.
Margine: balustrada prispei.
Masă cu podeț (măsoi cu podișor): masă cu ladă.
Masă cu pui (puiuț): masă cu sertare.
Masă cu șăcrie: v. **masă cu pui.**
Mastofelnic: băț crăpat în care se punea o lopățică pentru curățatul vetrei.
Măgar: **(măgăreață, măgăriță)**: v. **coamă**.
Măgură: movilă artificială de pământ făcută pentru a marca proprietățile funciare.
Măiagă: pământ amestecat cu paie sau cu nisip, pentru tencuirea pereților.
Măietori: v. **acareturi.**
Mălai: preparat tradițional, făcut dintr-un amestec de făină de grâu, de porumb și alte ingrediente, copt sub țest sau în cuptorul de pâine.
Mălăiște: teren rămas în urma recoltării porumbului.
Măltăreală (muruială, mirăială, muruială): acțiunea de a da cu tencuială, cu ceamur.
Măsae (măsai, masai): față de masă.
Măsură: unitate de capacitate având 30 litre, adică 24 kg.
Mârtaci: **1.** Căpriori. **2.** Bârne de stejar puse în picioare, la bordei, cu dimensiuni de 20-30 cm.
Mâță: lemn lung cu o cârpă la unul din capete pentru curățat vatra focului. v. **chingă (cingă)**. (2).
Mâzga (a ...): a curăța bârnele de coajă.
Meci: v. **opaiț.**
Mejdină (mejdă, mejdie, mezerină): **1.** Fâșie de pământ lăsată nearată, pentru delimitarea proprietăților. **2.** Orice semn de hotar, indiferent de natura lui, inclusiv din piatră.
Meje: un fel de șanț, semn de hotar între loturile oamenilor.
Mejunie (mezerină, miezunie, mnezunie): două brazde nearate, semn de hotar.

https://biblioteca-digitala.ro

Melci: cuie mari din lemn utilizate la pereţii şi acoperişurile construcţiilor vechi. v. **frânghiu.**

Melegar: groapă pentru cartofi.

Mestecău: făcăleţ pentru mămăligă.

Meştergrindă: grindă longitudinală, centrală a şarpantei.

Metoh: schit care depinde de o mânăstire.

Mielar: amenajare pentru miei. v. **tream.**

Mierţă: unitate de măsură a suprafeţelor de pământ, însămânţate cu 12, 16 sau 25 kg de cereale; pământ de x mierţe; 6 mierţe = 1 iugăr.

Miet: unitate de măsură egală cu 40 kg boabe.

Milostive: iele, arătări care ademenesc drumeţii.

Mlocină: mlaştină.

Mocioace: stâlpi la prispă.

Moctar: adăpost din scândură, asemănător magaziei, pentru păstrarea boabelor de cereale şi a sacilor cu făină.

Mocşandră (mocrandră): muşuroi de pământ, semn de hotar intersătesc.

Molărit: zugrăvit cu model.

Morconi: morcovi.

Morminţi (mortărie): cimitir.

Mosor scobit: trunchi de copac scobit, în care se ţin cereale (boabe şi făină), fasole.

Moş: **1**. Întemeietor al unui sat sau unul dintre urmaşii lui. **2**. Unitate cutumiară de măsurare a pământului, cu suprafeţe variabile, în funcţie de numărul urmaşilor primilor moşi întemeiatori. **3**. Colăcel care se împarte la slobozirea fântânii.

Moş şi babă: v. **limbă şi furcă** (2).

Moşie: **1.** Suprafaţa de teren care înconjoară vatra unui sat şi care aparţine satului respectiv. **2.** Livadă (moşie) de cireşi, de meri, de peri, de pruni etc.

Movilă (mohilă): ridicătură artificială de pământ, făcută pentru a marca proprietăţile funciare.

Muc şi troacă: sistem de îmbinare a căpriorilor în partea inferioară sau superioară.

Murătoare de slănină: adăpost pentru prepararea şi depozitarea slăninei.

Murui (a ...): a lipi cu pământ.

Muşcătură: v. **frânghiu.**

Muşuroi: ridicătură mică de pământ, făcută pentru a marca proprietăţile oamenilor.

N

Nadă: trestie, papură.

Nap: sfeclă furajeră.

Năimi (a ...): a face o înţelegere de muncă, de obicei cu caracter agricol, a se tocmi.

Nămestii (nimesturi): v. **acareturi.**

Nâalcoş: fudul, mândru.

Nedeie: sărbătoare populară pastorală, ţinută pe munte la jumătatea sezonului pastoral.

Nialcoş: lădiţă cu talpa curbată, leagăn.

Nilă: grădină de legume.

Nimaş: imaş, loc de păscut.

Niva: unitate de măsură a suprafeţelor de pământ, egală cu 1400 stânjeni, adică 44 ari, cam 2 preloage.

O

Oale: olane.

Oase: sâmburi de fructe.

Obadă: leagăn transportabil, confecţionat din scândură încovoiată.

Obcină: vârful dealului.

Obloc: v. **comârlie.**

Obor: **1.** Curte. **2.** Împrejmuire acoperită sau neacoperită pentru oi. **3.** Teren împrejmuit pentru legume – grădină de legume.

Oboroc (oborog, hoborog): adăpost pentru fân, cu acoperişul reglabil în funcţie de cantitatea de nutreţ.

Obşte: suprafaţă de teren care înconjoară vatra unui sat, moştenită de la mai mulţi moşi întemeietori, specifică structurii devălmaşe a satului de moşneni.

Ocnă: **1.** Încăpere din împletituri de nuiele lipite cu pământ, aşezată în spatele încăperii centrale, între cele două camere laterale. **2.** Coş de fum din nuiele, lipite cu imală, la interiorul podului.

https://biblioteca-digitala.ro

Ochiaţe (ochieţe): ferestre mici în frontonul caselor pentru lumină şi aerisire.

Ocol: **1.** Curte. **2.** Adăpost pentru oi la sălaş. **3.** Adăpost în hotar pentru vacile sterpe.

Ocolnică: hotar. Denumirea are la origine vechea practică a delimitării hotarelor satelor prin ocolirea călare a suprafeţelor, cu un sac de pământ în spate sau prin alte metode similare.

Ocolniţă: culoar de trecere dintr-un ocol în altul.

Odaie (hodaie): unitate de locuire în afara vetrei satului, asemănătoare conacului şi sălaşului.

Odaie (hodaie) mare: **1.** Camera din faţă. **2.** Camera dinapoi.

Odaie de vară: v. **sobă de vară**

Odârni (a ...): a opri mieii de la supt.

Odor: **1.** Loc pentru gospodărie. **2.** Curte.

Ogaş: loc erodat de ploi.

Ogoi: poiană.

Ogradă: **1.** Locul pe care se află întreaga gospodărie. **2.** Curte. **3.** Locul unde se plantează legume, pomi fructiferi.

Ojoc (ojog): coajă de mesteacăn.

Oleaburi (olate, oleate, oleaturi, olace, olache, olejuri, holate, holăţi): v. **acareturi.**

Opaiţ: lampă mică rudimentară care luminează datorită unui fitil introdus în grăsime.

Opreg: piesă de port femeiesc compusă din două bucăţi, purtată de la brâu în jos.

Opuleturi (ipuleturi): v. **acareturi.**

Orbar: persoană care exercită muncă obligatorie pe moşia episcopului catolic.

Orman: ladă, ladă de zestre din Banat, dulap rudăresc.

Ortane: v. **acareturi.**

Ostreaţă (ostreţe): **1.** Spărturi de lemne fixate orizontal între furcile construcţiilor, spaţiul dintre ele umplându-se cu pământ amestecat cu paie. **2.** Nuiele, spărturi de lemne (paiante), bătute peste pereţii construcţiilor ca suport pentru tencuială. **3.** Spărturi de lemne, lungi şi subţiri, întrebuinţate la construcţia tavanului.

Oţel: v. **amnar** (2).

Ozalate: v. **acareturi.**

P

Pacaus (pocaus): cămară, un fel de anexă unde se dormea vara.

Padină: loc unde creşte fânul, fâneaţă.

Padoclu: v. **margine.**

Paiantă: **1.** Tehnică de construcţie utilizată la case şi la anexe. Peste parii înfipţi în pământ se bat nuiele, şipci sau spărturi de lemne. **2.** Lemne orizontale care se bat de o parte şi de alta a parilor, la distanţe de 0,25-0,35 m. Spaţiile dintre paiante se umplu cu bulgări de pământ amestecat cu paie sau cu pleavă.

Palancă: **(palangă, pălancă)**: **1.** Încăpere construită prin prelungirea acoperişului casei, folosită ca spaţiu de depozitare, bucătărie sau adăpost pentru animale. **2.** Acoperiş înclinat, într-o „apă", pe stâlpi, sub care se adăpostesc animalele şi/sau uneltele.

Palant (palane, palancă): scândură lată, lungă, pentru gard.

Palmă (lat de palmă): unitate cutumiară de măsurare a pământului, cu valoare de 0,20 m; patru palme şi un lat de palmă au un metru.

Par: stâlp din lemn bătut în pământ ca semn de hotar între proprietăţi sau pentru a marca luarea în proprietate a unui teren.

Paradais: pătlăgele roşii.

Parmaci (pârmaci): **1.** Gard din pari foarte deşi, fixaţi vertical, unul lângă altul. **2.** Scândură.

Parmalâc: **(parmaluc)**: balustrada prispei sau a foişorului.

Parsechi: dulap închis cu uşă.

Parte: unitate cutumiară de măsurare a pământului, cu valori variabile.

Pas: unitate tradiţională de măsurare a pământului, egală cu aproximativ un metru.

Pat (pătuc): bancă în faţa porţii.

Pat cu boltă (bortă, borte, cu colibă, cu comandă): pat cu baldachin.

Paur: ţăran. v. **iugăr.**

Păcel: pat înalt, scurt.

Pădini: locuri defrişate la marginea pădurii.

https://biblioteca-digitala.ro

Păianjeni: prăjini din lemn puse deasupra acoperişurilor din paie, pentru ca paiele să nu fie luate de vânt.

Păier (păierie): adăpost independent sau amenajat deasupra grajdului, şoprului, pentru păstrarea nutreţului.

Păleţe: v. **păianjeni**.

Pălimari: popi centrali, pe care se sprijină grinda longitudinală din partea superioară a şarpantei. v. **parmalâc**.

Pământe: pământ.

Pământ de moşie: pământul oamenilor, moştenit din tată în fiu.

Părătar (păretar) vărgat: ţesătură în patru iţe din bătătură de lână pe urzeală de cânepă, aşezată pe perete, cu rol decorativ.

Părcan: gard, lemn spart.

Păsule: fasole.

Pătrar: unitate de măsură a terenului egală cu 2 hălci. v. **halcă**.

Pătrătură: unitate de măsurare a pământului, egală cu un sfert de pogon, apărută după 1864.

Pătuiag (pătuleag): adăpost simplu, format din pari de 2-3 m înălţime (faţă de nivelul solului), înfipţi în pământ, cu o platformă din scândură sau din nuiele împletite deasupra, pe care se depozitează nutreţul pentru iarnă. Dedesubtul acestei platforme puteau fi ţinute animalele şi/sau uneltele şi atelajele.

Pătul: v. **cotarcă**.

Pârciuri: semn de hotar între proprietăţi, obţinut din pământ lăsat nelucrat sau este o potecă îngustă, cu măgură.

Pârleaz (prilaz): trecătoare joasă, făcută dintr-o scândură sprijinită la capete pe ţăruşi.

Pârlitură: loc gol în pădure, rămas în urma defrişării prin ardere.

Pârşagă: v. **chingă (cingă)**.

Pâşlege (poşlege, pislegi): v. **piroane**.

Pene: **1.** Mici bucăţi din lemn bătute peste pereţii din bâme, paiantă, pentru ca tencuiala să se prindă mai bine. **2.** Ornamente ale ţesăturilor, lucrate din război sau cusute.

Pente: v. **paiante** (2.).

Perdea: **1**. Aplecătoare pe una dintre laturile casei, grajdului, pentru adăpostirea bucătăriei, animalelor şi/sau atelajelor, uneltelor. **2**. Amenajare în curte, pentru adăpostirea cuptorului **3**. Amenajare pentru adăpostirea animalelor, în afara vetrei satului.

Pereţi din grădele (lănteţi): pereţi din nuiele împletite, lipite cu pământ.

Perne rişlite: perne din pânză cu capete ornamentate.

Peşchir: v. **ştergar.**

Peteac (păteţe): paie puse cu furca, la o înălţime care să permită ca dedesubtul lor să se ţină oile şi păsările. Erau împrejmuite.

Petec: bucată de pământ mai mică decât codrul.

Petic: unitate cutumiară de măsurare a pământului, cu valoare variabilă.

Piatră (albă): v. **cremene.**

Picere: stâlpi de susţinere la diverse construcţii.

Picioare (de fier): v. **pirostrie.**

Piciopi: cartofi.

Picior: unitate tradiţională de măsurare a pământului, egală cu mărimea tălpii piciorului.

Pictorit: zugrăvit.

Pietroane: pietre.

Pilar: geambaş de cai, persoană care se pricepe la cai şi la negoţul cu aceste animale.

Pinion: v. **cionc.**

Piparcă: ardei iute.

Piroane (piroaie): v. **melci.**

Pirpilig (pirpirig): v. **claie.**

Pirostrie (pirosteie, pirostuie, pirosteiu, pirostec): suport din fier, de formă rotundă sau triunghiulară, cu picioare scurte, aşezat deasupra focului. Pe el se pun vasele pentru prepararea mâncării.

Pişcălău: par ascuţit.

Pişpec: episcop.

Pivă: locaş dăltuit în grinda inferioară pentru fixarea căpriorilor.

Pivă cu ţop: v. **limbă şi furcă.**

Plasă: **1.** Plasă din sârmă întrebuinţată la garduri. **2.** Apă a acoperişului.

Plastă (plast): **1.** Claie de fân. **2.** Poartă simplă. v. **plasă** (2).

https://biblioteca-digitala.ro

Plasturi pentru fân: v. **claie, căpiță de fân.**
Plaț: loc de casă, de gospodărie, de sat.
Plăieș: persoană care conducea convoaiele cu mărfuri.
Plăntică: panglică din metal pentru măsurat pământul.
Plec (pleh, pleu): tablă.
Pleteri: vârfuri subțiri din lemn de salcie sau de salcâm folosite ca suport pentru tavan.
Plevar (plevărie): adăpost pentru pleava rămasă de la treierat.
Plin pe plin: modalitate de schimb în natură, troc; vasele din lut erau date în schimbul conținutului lor în cereale.
Ploapten (sobă cu ...): plită, sobă cu plită.
Ploter: plită.
Pocie: nuiele.
Pociovale: pari bătuți în pământ care alcătuiesc structura de rezistență a unei case.
Pociumpi (pociumb, pocioambe): **1.** Pari groși de susținere a pereților la diversele construcții și a gardurilor. **2.** Pari bătuți în pământ, semne de hotar între săteni. **3.** Pari pe care se fixau paturile. **4.** v. **odor** (1).
Podei: platformă la colnă, pentru fân.
Podișcă: v. **laviță** (4.).
Podișor: dulap pentru vase, combinat: raft cu uși.
Podrom: element al șarpantei.
Podrum: pivniță construită sub una-două încăperi, în partea dinspre drum.
Podvali: suport din lemn sau din piatră.
Pogară: versant distrus prin incendiere.
Pogele: pavele, elemente de pavaj.
Pogon: **1.** Unitate exactă de măsurare a terenului, egală cu 0,5 ha. **2.** Unitate aproximativă de măsurare a pământului, egală cu „cât merge „plugul într-o zi".
Pogon mic sau **pogon răzleț**: unitate de măsură a terenului, cu valori variabile, folosită mai ales pentru măsurarea viilor.
Pogon vechi: unitate de măsură a terenului, cu valori variabile.
Poiată: **1.** Gospodărie în afara vetrei satului, compusă din locuință și anexe. **2.** Adăpost pentru oi. porci. **3.** Adăpost la vie unde se prepară vinul **4.** Prelungire a acoperișului. v. **grajd**.
Pojorâtă: suprafață defrișată prin ardere.
Polată: 1. Prelungire a acoperișurilor caselor, grajdurilor, magaziilor, pătulelor. 2. Adăpost alcătuit din patru stâlpi și un acoperiș, sub care sunt ținute oile, vițeii, atelajele, uneltele, uneori lemnele.
Poliță: **1.** Scândură lungă, fixată în perete, de-a lungul grinzii centrale, între grinzile tavanului etc. pentru pus vase, în special din ceramică. **2.** Masă cu ladă.
Pomar: groapă în pământ cu gratie din nuiele pentru afumarea fructelor.
Pomnol: **1.** Platformă a vetrei sau a cuptorului, de obicei din lut. **2.** Prispă.
Pondilă: tavan format din scânduri tăiate în așa fel încât să se îmbine una cu alta.
Poneavă: țesătură de pat din câlți de cânepă, lucrată în patru ițe.
Popi: 1. Stâlpi verticali care împreună cu căpriorii sunt incluși în șarpanta acoperișurilor. 2. Stâlp la prispă sau la foișor. 3. Pari la garduri.
Popice: pari bătuți în pământ.
Popodie: suport improvizat deasupra focului: o tablă așezată pe două picioare sau pe două pietre, pe care se pune vasul pentru pregătirea hranei.
Porodici: v. **paradais**.
Portar: ușă cu două-trei canate.
Porumb – glod: porumb știuleți.
Postavă: v. **albie**.
Postăviță: albie mică pentru sugari.
Poșar (poșor de fân): căpiță.
Poștă: unitate de măsurare a lungimii terenului.
Potic: **1.** Stâlp. **2.** Scânduri, nuiele care îngrădesc hornul.
Povarnă: povârniș.
Poziție: curte.
Pozne (pozme): lemne lungi puse deasupra paielor să nu le ia vântul.
Praștie (de jos, de sus): grindă longitudinală, inferioară și/sau superioară a șarpantei acoperișului în care se prind căpriorii construcțiilor.

https://biblioteca-digitala.ro

Prăjină: **1.** Instrument de măsurare a pământului, cu valori variabile (4-10 m); prăjina de 2 m este egală cu un stânjen. **2.** Unitate de suprafaţă: 18 prăjini = un pogon, o prăjină = 208 m p. **3.** Grindă inferioară sau superioară la şarpanta acoperişului. **4.** Lemn prins între stâlpii prispei sau în interior, pentru atârnat îmbrăcămintea; v. **pozne.**

Prăştilă (prăşchilă): şindrilă.

Preblă: v. **bătător.**

Prelată: prelungire a acoperişului grajdului utilizată ca adăpost pentru animale.

Prelog: **1.** Unitate de măsură a suprafeţei de pământ; prelogul mare are 22 ari, adică 600 de stânjeni; prelogul mic are 11 ari; v. **mejdină** (1).

Prelucă: **1.** Cărare fără iarbă sau trecere prin apă, pe unde se circulă cu barca. **2.** Loc defrişat.

Prepeleac: construcţie rudimentară, înălţată, pentru pază, în afara vetrei satului.

Prepşii: stâlpii de la prispă.

Pricală: v. **lepedeu.**

Priceagă: stâlpi de gard.

Pricează: v. **chingă (cingă).**

Prici (prichici): 1. Pat din papură împletită. **2.** Un fel de bancă în jurul cuptorului (ca un ieşind al acestuia).

Pricoviţă (procoviţă, pricoiţă): ţesătură pentru pat, din lână, cu dungi ridicate cu spata.

Priculici (puric): v. **opaiţ.**

Pridvor (privor): v. **foişor**, **parmalâc**.

Priglă: scândură lungă.

Prigorie: un fel de foişor.

Prijmă: prispă.

Prileaz: pârleaz.

Primbă: v. **corlată**.

Primez: perete despărţitor între încăperi, în special între cea cu vatra şi odaia bună.

Prisnele: v. **pirostrii.**

Prispă: **1.** Construcţie deschisă, sub formă de platformă, împrejmuită sau nu, amplasată cu precădere, în faţa casei, dar şi lateral sau pe mai multe laturi ale casei, cu funcţii multiple. **2.** Balustradă.

Pristolnic (pistolnic): obiect de cult, confecţionat din lemn sau din piatră, cu însemne religioase, asemănător unui sigiliu; se aplică pe colivă, pe prescură, pe colaci.

Pritcă: scândură spartă ca şindrilă.

Procoviţă: v. **strai.**

Procuţă (procuţ): covor.

Progade: cimitir.

Prompiri: cartofi.

Propte: coloane, stâlpi.

Prunar: v. **pomar**.

Puiuc (pui, puiuţ, puioc, fioc): sertar mic la ormane.

Pupăză: v. **purici.**

Pupi pentru cartofi: păstrarea cartofilor peste iarnă sub forma unei movile, la suprafaţa solului, cu şanţ de jur împrejur pentru scurgerea apei de la ploi, zăpezi.

Pupi de ciupcani: v. **cupă de tulei.**

Pupi pentru huluji, tulei: v. **cupă de tulei.**

Purici: crestături în bârne, pentru ca tencuiala să se fixeze mai bine.

R

Ramură: picior de scaun mic, jos.

Rană: holdă cu bucate.

Ravenic (răvenic): izvor amenajat sau nu.

Răscucuiatul oilor: sărbătoare pastorală, măsuratul oilor; se făcea masă comună şi se rupea colacul deasupra găleţilor cu lapte.

Răslogi: v. **paiante** (2.).

Răstalniţă (răstamniţă): lemne puse perpendicular pe marginile superioare ale patului, ca să nu alunece salteaua.

Răstoacă: loc unde apa este abătută pentru prinderea peştilor.

Răzală: v. **driglu.**

Răzâncă (răzerenci): v. **stobori** (3).

Război: sistem de întărire a căpriorilor, cu popi laterali de susţinere.

Răzmit: răsfirat, împrăştiat, despărţit.

Răzor (răzvor): v. **mejdină, iugăr.**

Rânită: anexă gospodărească asemănătoare magaziei, pentru adăpostirea cerealelor (boabe sau măcinate).

Rer: v. **ler.**

https://biblioteca-digitala.ro

Riglă: 1. scândură lungă pentru gard. 2. v. **chingă (cingă)**. 3. v. **margine**. 4. v. **paiante.**

Rindeu: bancă cu spătar şi braţe sau cu lădoi.

Rist de pământ: unitate de măsură a terenului, egală cu şase holde.

Robotă: muncă prestată de clăcaşi pe moşia proprietarului.

Ropotinul ţestelor: sărbătoare populară, cu dată mobilă (în funcţie de localitate): a treia marţi după Paşte, la Rusalii, la culesul porumbului sau după secerat, când femeile obişnuiau să facă ţesturile din pământ.

Rostru: uşă la prispă.

Roştei: uşiţă de intrare la târnaţ.

Rudariu: păretar fixat sub tavan.

Rudă: 1. Bârnă. 2. Prăjină fixată între stâlpii prispei, pentru pus obiecte de îmbrăcăminte. 3. Instrument de măsurare a pământului, egal cu 4 sau cu 10 m ori 10 ruzi (rude) în lung şi 8-10 pe lat = 1 fârtai de pământ; 4 fârtaie = 1 pogon sau 1 iugăr. 4. Galerie în mină. 5. Galerie de minereu; v. **stânjen, pozne.**

Rudii: lemne groase.

Rugă: cruce mare cu Răstignirea Domnului, pictată sau sculptată, aşezată la hotarele satelor, la intersecţii, în faţa caselor etc.

Ruji (a ...): a înroşi.

Runc: loc defrişat.

S

Sabaiţe: cusătorese.

Saia: adăpost pentru ovine, caprine.

Saivan: adăpost pentru animale în afara vetrei satului.

Sală: cameră de trecere, antreu. v. **tindă** (2.), **prispă** (1.), **foişor**, **parmalâc**.

Sapă a casei: latura îngustă a casei.

Săci: spaţiu, curte în gospodărie între locuinţă şi grajd.

Săcrân: sicriu.

Săcrie (sicrie): v. **hambar.**

Sădeală: v. **bătător.**

Săduble: v. **hambar**.

Săgeac (săjeac): v. **pirostrie.**

Săgeţi: stâpli la prispă.

Săhelbar: muncitor la pădure; face cărbuni.

Sălaş: 1. Gospodărie în afara vetrei satului, formată din locuinţă, adăpost pentru animale, teren arabil şi/sau păşune. 2. Loc îngrădit pentru animale mari, în moşia satului.

Sălmăjac: saltea cu feţe de pânză, de obicei umplută cu paie.

Sămădău: şef al ciobanilor.

Sărciner: lemn mai gros cu clenciuri (un fel de cârlige) pentru agăţatul hainelor şi al vaselor.

Săsac: v. **pirostrie**.

Sâbii: crengi, vreascuri.

Sâcrini: ladă.

Sâgă (sig, sigă, siglă): piatră de râu sau de carieră, mai puţin dură, cioplită neregulat.

Sâltic: vas, tavă de copt.

Sânzeu: pârghie care strânge gujba.

Sâsâiac: ladă pentru cereale, boabe.

Scamne: v. **scaune lungi.**

Scand: laviţă mai scurtă.

Scarufă (zarufă): v. **chingă.**

Scaun (scamn): 1. Piesă de mobilier, pe care se stă. 2. Bancă fără spătar sau cu spătar din şipci. 3. Două laviţe puse faţă în faţă, foarte apropiate una de alta, pe care se aşază o saltea pentru dormit. 3. Bancă în faţa porţii; v. **laviţă, război.**

Scaun ciobănesc: scăunel mic, rotund, jos, cu trei picioare.

Scaun (scamn) lung: v. **scaun** (2), **laviţă.**

Scăunete: scaun mic, jos, dreptunghiular.

Sceză: scândură scurtă.

Schiarele coşului: v. **fiarele coşului**

Sciompi: stâlpi la prispă.

Sciucan, sciuvani: v. **albie**

Scirlaveţi: castraveţi.

Sclemă (sclamă, scleam, sclemnă, sclemnari, scălean, sgleamă, şclean): v. **chingă (cingă) (2).**

Scoabă (scoabe, scobuş): lăcaş făcut în stâlpii de colţ pentru fixarea bârnelor pentru pereţi sau în grinda şarpantei pentru fixarea căpriorilor.

https://biblioteca-digitala.ro

Scoarţă: ţesătură din lână, lucrată în două sau mai multe iţe, dată sau nu la piuă, în general cu motive geometrice. Este pusă pe pat, perete; tradiţional, avea funcţie decorativă; cea utilitară a apărut mai târziu.

Scrin (săcrin): ladă de depozitat haine. v. **ladă de zestre.**

Scripţi (zgripţi): lemne.

Scrivală: v. **crestătură.**

Scrociog: adăpost pentru porci.

Scuteală: v. **palancă** (1.).

Secare: secarea copacilor, procedeu de defrişare prin care se taie un inel în coajă sau se curăţă arborele de crengi, lăsându-se să se usuce pe loc.

Secătură: loc unde au secat apele. v. **runc**.

Seci: împrejmuire pentru oi făcută din crengi, ramuri, copaci doborâţi.

Seciu: loc în pădure, rămas în urma defrişării prin secarea copacilor.

Seivig: v. **civic.**

Selişte (sălişte): **1**. Locul pe care se află întreaga gospodărie. **2**. Sat părăsit.

Ser: fier.

Sercină (sărcină, sercini, sărceri): v. **căpiţă.**

Sesie: unitate de măsură a suprafeţelor de teren, egală cu 32 iugăre.

Sfârtai: unitate de măsură a terenului egală cu 4 lanţuri.

Sfârtar: ţăran împroprietărit cu răzoare.

Sfeştania fântânii: v. **slobozirea fântânii**.

Sfoară: unitate cutumiară de măsurare a suprafeţelor de pământ, cu valoare variabilă.

Sicuri: sărături, teren foarte sărat.

Sii (sin, sinalău): **1.** Adăpost pentru nutreţ. **2.** Adăposr pentru atelaje, unelte.

Sindilă: spată, element al războiului de ţesut.

Sinseac: magazie mică sau ladă pentru cereale, mălai etc.

Sipet: v. **ladă de zestre**.

Sleam: v. **sclemă.**

Slobozirea fântânii (bunarului): ceremonie care se face la terminarea sau „sleirea" (curăţirea) unei fântâni, cu participarea preotului, a ctitorilor şi a altor enoriaşi (rude, vecini). Se sfinţeşte apa, se bate crucea fântânii, se face pomana fântânii.

Slobozitură: aplecătoare.

Slog (sclog): v. **mejdină** (1).

Slomn: denumirea veche a polatei; construcţie independentă, formată din patru furci şi un acoperiş sau din prelungirea acoperişului grajdului.

Sobă: **1.** Instalaţie construită din diferite materiale, amplasată în spaţii închise, folosită pentru încălzit şi pentru prepararea hranei. **2.** Încăpere de locuit unde este sursa de foc. **3.** Încăperi ale locuinţei, fără sursă de foc.

Sobă bună (în sobă, la sobă): v. **camera bună.**

Sobă di cahăli: sobă cu cahle.

Sobă cu fumuri: sobă cu olane, cu mai multe braţe pentru evacuarea fumului.

Sobă cu hornuri (cu stâlpi): v. **sobă cu fumuri**.

Sobă cu ogeac: v. **sobă oarbă**.

Soba de foc: v. **soba oarbă.**

Soba dinainte: camera din faţă.

Soba mare: **1.** Incăperea din spate, odaia de locuit. **2.** Camera din faţă, curată.

Soba mică: **1.** Tindă (1). **2.** Camera din faţă sau din spate.

Soba oarbă: construcţie pentru încălzit care are (de obicei) corpul în una dintre încăperi (cu sau fără cuptor) şi gura de alimentare cu combustibil în tindă.

Sobă de vară: bucătărie de vară.

Sobincă: cărămidă subţire, nearsă.

Socac: uliţă, stradă rurală.

Solmojac (solmojag): saltea umplută cu material vegetal, de obicei paie.

Somină: grindă pe pereţi.

Spăţuică: v. **labă.**

Spoi (a ...): a vărui sau a da cu lut.

Spor cu bruder: sobă cu plită şi cuptor de bucătărie.

Stampi (ştampi): stâlpi, pari folosiţi la garduri.

Stanişte: adăpost pentru animale.

Staul (stau, staur): amenajare pentru oi din nuiele împletite, puse vertical între „rigle" sau din laţi, cu poartă de acces, neacoperit (uneori); uneori se face sub prelungirea acoperişului grajdului.

https://biblioteca-digitala.ro

Staur mutător: împrejmuire pentru animale neacoperită sau cu acoperiş parţial, care se mută o dată cu rotaţia culturilor.
Stavă de cai: grup de cai ţinut pe câmp, pe o tarla anume pentru păşunat, păzită, având şi fântână proprie.
Stălag: raft, poliţă, blidar.
Stălaje: lemne puse ca o scară, la vatră.
Stălog: grajd.
Stănoagă: construcţia laterală a podeţelor
Stătut de casă: loc de casă.
Stătuie: instalaţie de captare a fumului, cu horn de evacuare.
Stâlpul satului: par care se bătea în centrul arealului unde urma să se întemeieze vatra satului; de obicei este asociat cu alte obiceiuri de întemeiere.
Stânjen: instrument de măsură a lungimii terenului, egal cu 2 m fără un lat de palmă, sau cu 196 cm^2.
Stânjenar: lucrător la pădure.
Stârcăli: şipci (lanţi) bătuţi pe căpriori.
Stează (ştează): piuă, instalaţie tradiţională, acţionată hidraulic, pentru prelucrat abaua.
Stelaj: v. **blidar.**
Stinghie: lemn bătut orizontal peste parii fixaţi în pământ pentru a forma scheletul caselor din paiantă. v. **jug**.
Stoborală: v. **parmalâc**
Stobori (stabori): **1.** Pari. **2.** Crengi groase, necioplite sau cioplite cu securea, din care se fac garduri. **3.** Spărturi de lemne, uneori ascuţite la capete, folosite, de asemenea, la garduri.
Stocători: lemne groase puse unul lângă altul, pentru a forma tavanul.
Stog: snopi de fân sau paie, aşezaţi în formă cilindric-conică.
Ston: ţăruş bătut ca semn de hotar.
Strane (straniu, strai): ţesături din lână.
Strămăjac: v. **sălmăjac.**
Streşinar (streşinariu, străşinari): **1.** Grindă lungă transversală sprijinită pe o grindă longitudinală. **2.** Scândură traforată la streaşină. **3.** Prispă.
Stringă: stână.
Struci: lăţimea unei pânze ţesute în război.
Strujac: saltea umplută cu resturi vegetale.
Strunga băbătiei: porţiune liberă în tavan, pe unde iese fumul de la coşul băbătiei.
Strunj: dantelă.
Stupă: instalaţie tradiţională pentru prelucrarea ţesăturilor.
Subler: orificiu rotund la cuptor, pentru aerisire.
Subpoartă: v. **ainfort.**
Sudomuri: teren degradat prin alunecări.
Sufiteu: loc sub sobă pentru lemne (de la „sub + fiteu").
Suitură: scară de pământ (la bordei).
Sunduc: sertar.
Supusă: v. **palancă** (1.).
Surlă: **1.** Adăpost pentru oi. **2.** Aranjare a tulpinilor de porumb în jurul unui copac.

Ş

Şaier: adăpost pentru unelte, făcut din scândură, bătută pe stâlpi şi cu acoperiş în două ape.
Şanţ: adâncitură săpată în pământ, folosită ca semn de hotar între proprietăţi.
Şar: şanţ, cu semnificaţia de hotar.
Şarampoi: stâlpi.
Şaranţ: bârnă, v. **amnar** (1).
Şatră: **1.** Adăpost pentru oi, asemănător saielei. **2.** Prispă.
Şatră (şătrări) de neguţători: târg de animale, cereale, zarzavat.
Şâriţă: şir drept de pomi, rămas după defrişări, semn de hotar între proprietăţile individuale.
Şezată (şezăţi): prispă, stâlpi la prispă, balustradă.
Şicmă: dantelă.
Şierec: nişă deschisă.
Şindilă (săndilă, şindră, şinghilă): şindrilă.
Şinvol: galben.
Şipot: v. **cişmea**.
Şiuaie: lut.
Şiuşor: v. **ciuciur.**
Şmuioc: şomoiog, mănunchi de paie, ierburi
Şofeic: găleată din lemn cercuit.
Şofer (sofer): butoi.

https://biblioteca-digitala.ro

Şoharţuri: nuiele groase ca pe mână sau mai subţiri, folosite la construcţia paiantei, a gardurilor.
Şomină: v. **meştergrindă.**
Şopru (şopron, şop, şofru): **1.** Acoperiş pe patru-şase stâlpi, fără pereţi, rareori cu doi-trei pereţi, sub care sunt ţinute animalele, nutreţul şi/sau atelajele. **2.** Adăpost sub prelungirea acoperişului grajdului, pătulului, magaziei pentru animale şi/sau unelte, atelaje.
Şoşi (şeşi, şeşuri, şefi): pari utilizaţi pentru schelăria pereţilor.
Şovar: trestie, papură.
Şpaer: plită.
Şpais: cămară, bucătărie de vară.
Şpoier (şpoieri, şpohert, şporai, spor, sporiu, spoherd, sporhei): **1.** Sobă oarbă. **2.** Sobă cu plită şi eventual cuptor.
Şpoiherd de lespezi: v. **şpoier** (2).
Şpoiherd de metal sau de zgură: sobă din fontă.
Ştacheţi: **1.** Pari la diverse construcţii. **2.** Pari semirotunzi, subţiri, fixaţi foarte des, formând gardul.
Ştal (şteal, ştalău, ştălog, ştălec): v. **grajd.**
Ştenepi (ştenapi): stâlpi, pari.
Şterţ (ştearţ): v. **opaiţ.**
Şteze (ştere): **scânduri.**
Ştiubei (ştubei): v. **cişmea**.
Ştiuhă: v. **cucumea**.
Ştiump (ştiomp, ştimp): par.
Ştimţi: stâlpi la prispă.
Ştreaiţă: prispă mai mică.
Ştrengar (ştrengări): meşter care face funii.
Ştiuhă: v. **bujdei.**
Ştric: instrument de măsură a pământului, o sfoară de 10-20 m.
Şuc (suc): unitate de măsură a pământului; 12,5 şucuri = 4 m, sau egală cu 32 cm^2.
Şupă: adăpost (asemănător şoprului) în vatra şi/sau moşia satului pentru animale şi/sau atelaje şi unelte; deasupra poate avea pod pentru nutreţ.
Şurlă: acoperiş cu brazdă de pământ la bordei.
Şuster: cizmar.
Şuşală (şuşâlă): v. **bujdei.**
Şuşnic (ştiuhă): v. **bujdei.**
Şuşulă: adăpost pentru oi, gard din nuiele acoperit cu scândură şi paie.
Şut (şuţă): v. **front.**
Şuteu: adăpost pentru oi acoperit cu goz.
Şutru: mică platformă după cuptor unde dormeau copiii
Şuţă: frontonul mic al casei.
Şuvar: trestie.
Şvaiţic: fierăstrău pentru traforaj.

T

Tabăra oilor: v. **şopru**.
Tabie: şanţ care înconjura vatra satului şi o delimita de moşie.
Tablă de pustă: 1. Teren arabil compact, unitate de măsură a unor suprafeţe mari, aparţinând unui proprietar. **2.** Unitate de măsură a terenului, echivalentă cu 10-15 holde.
Table: scânduri de la balustradă.
Taer (taier, taler, taner, tiner): v. **blid**.
Tagră (tagre, ţagră): v. **pirostrie.**
Talger: farfurie, de obicei din ceramică.
Talpă (tălpoaie, tălpoane, tălpoi): **1.** Tăietură oblică la capetele căpriorilor. **2.** Bârnă groasă utilizată la construcţiile vechi, având funcţia de temelie **3.** Talpă (de jos, de sus), similară cosorobului.
Tapet: zugrăveală cu şablon.
Tarabă: gard de scânduri.
Targă: v. **culme** (2.).
Tarla: **1.** Teren cultivat. **2.** Teren boieresc.
Taşchină: cotă fixă din recolta de struguri pe care arendaşul o dădea proprietarului terenului.
Tăblie de sat: parte a satului.
Tăietură: v. **runc**.
Tălete: grădină.
Tămăstaua: pop de lemn.
Tănear (tăniar): gospodărie în afara moşia satului, identică celei din vatră.
Tărcătură: balustradă de lemn decorat.
Tărgăi: **(târgăi)**: **1.** Pari principali (furci). **2.** Turte de pământ amestecat cu

https://biblioteca-digitala.ro

paie, pleavă, puse printre paiante. v. **paiante** (2), **jug**.

Târnaţ (târnaţi): spaţiu exterior, asemănător prispei, uneori închis cu geam.

Târsă: un fel de sapă folosită la defrişare, cu lamă dreptunghiulară.

Târsătură: loc curăţat cu săpăliga de plante mici: boz, mărărcini, ferigă.

Târşit: loc defrişat cu târsa.

Tei: unitate cutumiară de suprafaţă, cu valoare variabilă; subdiviziune a moşilor.

Teleac (telechi, teleag, tileac): **1.** Grădină de legume. **2.** Suprafaţă mai mare de pământ, echivalentul unui lot. v. **plaţ.**

Temei: grindă masivă pusă pe pietrele de temelie şi care susţine pereţii.

Temeteu: **1.** Cimitir. **2.** Cimitir la marginea satului unde sunt îngropaţi numai cei săraci (fără pământ) şi veneticii.

Tenchi (tenchiu): porumb.

Tepşi (trepşe): tăvi, vase pentru copt.

Terchiuri: v. **cherciuri.**

Teşler (tişler): meşteşugar care face mobilă.

Tică: v. **chică** (2).

Tifrăzluială: legarea şi împletirea paielor în partea superioară a învelitorilor.

Tifrăzlui (a ...): acţiunea de legare şi împletire a paielor în partea superioară a învelitorilor

Tigană (tiganie, tigăni): tigaie.

Timnic (temnic, timnoc): numele vechi al polatei – aplecătoare la casă, grajd pentru unelte, atelaje.

Tină: pământ galben folosit la tencuieli; se adăuga sare pentru a se întări.

Tină lăcruită: pământ galben amestecat cu pleavă şi cu apă.

Tindă (cindă): **1.** Încăperea în care se intră de afară, unde este vatra. În tindă se prepara mâncarea, se mânca, uneori se dormea vara, se ţineau diferite alimente şi obiecte de uz casnic. **2.** Antreu. v. **prispă** (1).

Tindeu: ştergar.

Tiple: lemne sparte în două, scândură rudimentară.

Tischie: băţ lung de 1,5 m, de grosimea mâinii, pus pe partea interioară a scândurilor de cofraj pentru a nu se prinde pământul.

Tişler: tâmplar de mobilă.

Tiugă (tugă): specie de dovleac, de diverse forme, care după ce este golit de conţinut, se usucă şi se foloseşte pentru sare şi alte condimente.

Tivitură (tighitură): scândură mai lată pusă la baza învelitorilor din paie, stuf, pentru a preveni căderea acestora.

Tobă de coş: instalaţie pentru captarea fumului, făcută deasupra vetrei cu corlată.

Toblă: scândură.

Toblari: amenajare pentru oi.

Tocaci: ţesător de saci.

Tocuri: v. **amnari**.

Tog: **1.** Gospodărie în moşia satului identică celei din vatră, locuită permanent, uneori foarte întinsă (când aparţinea moşierilor). **2.** Bucată mai mare de teren în hotarul satului.

Toi: baltă.

Ton: butoi

Topilă (topchilă, topitoare): v. **boban.**

Torişte: v. **surlă** (1.).

Traifus: v. **pirostrie.**

Tram: spaţiu sub casa construită pe diferenţe de nivel, unde se depozitează unelte, lemne.

Trascău: v. **ţest.**

Trăsură: unitate tradiţională de măsurare a suprafeţelor de teren, cu valori variabile.

Tream: grajd pentru animale mari şi pentru miei.

Troacă (troc, trochiţă, trocuţă): v. **albie**.

Troiţă: **1.** Construcţie din lemn, în formă de cruce, acoperită sau nu, loc de închinare. Poate fi aşezată şi ca semn de hotar intersătesc, monument comemorativ la răscruci, fântâni; are şi semnificaţie apotropaică. **2.** Sfeşnic cu trei lumânări, ţinut în biserică şi pus la capul mortului.

Tron: v. **ladă de zestre, ladă**.

Trupină: lemn gros; rădăcină de pom.

Tufan: stejar gros.

Tulei (tuluji, tulheni): v. **ciupcani.**

Turn: v. **sobă** (1.).

Turtă: bucată de pământ amestecat cu paie, folosită la lipirea tavanului.

https://biblioteca-digitala.ro

Ţ

Ţapă (ţop, ţoclu): cioplitură a căpriorilor, în partea inferioară sau superioară, un fel de limbă.
Ţarină: 1. Terenul din jurul vetrei satului. 2. Teren arabil.
Ţăpări (ţăpărui): elemente ale şarpantei.
Ţăpuşă (ţepe, ţepi): 1. Lemne ascuţite la vârf, puse deasupra acoperişului, la colţuri. 2. Bucăţi de lemn legate de căpriori, cu funie sau cu sârmă, să nu cadă paiele de pe acoperiş.
Ţărăneşte: sistem de îmbinare a bârnelor la colţuri, cu capetele netăiate.
Ţărcălău: v. **surlă** (1.).
Ţăruş: lemn bătut în pământ ca semn de hotar între proprietăţi.
Ţâglă (ţeglă, teglă): cărămidă.
Ţâncuşi: pene de lemn.
Ţelină: v. **mejdină.**
Ţest (ţăst): cuptor mobil făcut din lut, piatră, metal sub care se coace pâinea, „mălaiul", se prepară friptura, diversele mâncăruri.
Ţiglă crudă (ţiglă de zidit): v. **chirpici.**
Ţilindăr: coş suspendat deasupra vetrei.
Ţincuri:- sistem îmbinare a bârnelor la colţuri.
Ţingă: v. **chingă (cingă) (2).**
Ţintirim: 1. Cimitir. 2. Cimitir lângă biserică unde sunt îngropaţi nemeşii.
Ţipa (a ...): a arunca.
Ţipirig: pipirig, plantă care creşte pe sol umed şi care este folosită la construirea învelitorilor ori ca semn pentru prezenţa apei freatice.
Ţiriniş: despărţitură.
Ţirip: v. **cirip.**
Ţirlă: târlă.
Ţol: ţesătură din lână în patru iţe, prelucrată la piuă, în vărgi sau carouri, ce acoperă toată suprafaţa şi care este pusă pe pereţi sau pe pat, cu rol decorativ.
Ţop cu pivă (ţop cu vişluitură): v. **limbă şi furcă.**
Ţoţă (ţurlă): claie de fân mai mică.
Ţuţuroi: izvor amenajat.
Ţugul: parte superioară a hornului, care iese afară, până pe acoperiş; este din nuiele împletite, lipite cu lut.

U

Uiagă: sticlă
Ujag: v. **mâţă** (1).
Uleie: trunchiuri de copac scobite, în care se ţin cereale (boabe şi făină), fasole.
Uluc: v. **amnar** (1).
Ulucă: scândură tăiată la joagăr, înaltă şi îngustă, utilizată la garduri.
Umbar (umbariu): v. **hambar.**
Undrea: stâlp pentru susţinerea corlatei, a hornului.
Unghete: spaţiu sub corlată sau sub o latură a acesteia.
Urloaie: braţele sobei cu olane.
Urloi: instalaţie care face legătura între soba oarbă şi coşul casei.
Urşi: lemne groase, lungi de 1,5 m bătute în pământ pentru susţinerea acoperişurilor unor adăposturi; v. **coamă; meştergrindă.**
Usciori (uşori): amnar (1).

V

Vadra plaiului: cotă din recolta de struguri pe care arendaşul o dădea proprietarului terenului.
Valană: olană.
Vantură: v. **coroană.**
Varniţă: 1. Exploatare de var. 2. Nisip amestecat cu pământ.
Vatră: 1. **(a satului):** locul unde sunt aşezate toate gospodăriile, parte componentă a aşezării rurale. 2. **(a casei):** locul pe care este aşezată locuinţa; 3. **(vatra focului):** construcţie la nivelul solului, cu foc deschis. v. **tindă** (2.).
Vatră de cuptoriu: 1. Prag înălţat în jurul cuptorului, pe care se stăteasau se dormea.
Vatră de lemn: bancă aşezată de jur împrejurul cuptorului.

https://biblioteca-digitala.ro

Văcăluială, văcălit: v. **măltăreală.**
Văcăreață: amenajare din nuiele sau bârne, cu o mică încăpere acoperită, pentru viței.
Văgaș: tăietură, loc defrișat.
Văială (văioagă): v. **vâltoare.**
Văiug (văiugă, voioagă, văioj): v. **chirpici.**
Vălac: adăpost pentru oi, păscătoare.
Vălan (valan, vălar): olane.

Vălău: **1.** Izvor amenajat rudimentar. **2.** Sul pe care se înfășoară lanțul fântânii.
Vărzărie: v. **grădină de răzoare**
Vătrai (vătrea, vătrani, vătrar, vătbani): unealtă din fier cu care se trage jarul la vatră sau la cuptorul de pâine.
Vătruță: loc pentru stat, lângă cuptor.
Vătuți: v. **pirostrie.**
Vârf: v. **coamă.**
Veljuri: albii ale apelor curgătoare.
Velință: țesătură din lână, cânepă, in sau bumbac, vărgată sau cu alesături, folosită ca așternut de pat, pentru învelit sau ca piesă decorativă pusă pe pereții interiori. v. **scoarță.**
Verandă: v. **geamlâc.**
Verem: groapă pentru păstrarea cartofilor peste iarnă.
Vergelire (vărgelire): operația de a bate cercuială pe pereții construcțiilor.
Verguială: v. **cercuială.**
Vică (vici): **1.** Unitate de măsură a cerealelor, egală cu două jumătăți, adică cu 30 l. **2.** Unitate de măsură a terenului, egală cu 11 ari, semănați cu 25-30 kg. de grâu; 4 vici = 1 căbel = 44 ari. **3.** O vică = 2 brădii; 3 vici = o halcă de pământ. **4.** Unitate de măsură a terenului = cu 20 de litre; 4 sau 6 vici = 1 iugăr.
Viclă: material de construcție din pământ amestecat cu paie de ovăz.
Viernă: țesătură din cânepă pentru pat.
Vijluitură (vășlitură, ghișluitură, ișluitură): locaș cioplit în bârne sau în căpriori, în care se îmbucă bârnele sau căpriorii.
Vinie: vie.
Vizduri (vizdurește): modalitate de îmbinare a bârnelor la colțuri.
Voreț: curte.
Vraniță (vragniță, vrajniță, vrașniță, vramniță, vreaniță): loc liber în gardul care înconjura terenul arabil sau islazul, pe unde se putea intra cu animalele, cu sau fără poartă.
Vultoare: vâltoare, instalație acționată hidraulic, unde se spală țesăturile sau se pun la îngroșat.

Z

Zale (zălar, zălari): v. **fiarele coșului.**
Zape (zepți): ulucă, scândură de gard.
Zaton: loc cu izvoare care ies la suprafață și care, uneori, sunt îndiguite.
Zăbrane: lemne groase, tăiate.
Zăbrele: v. **parmalâc**.
Zămnic: adăpost semiîngropat pentru animale mari (boi, bivoli), porci, păsări.
Zărnată: jar, foc.
Zăveadă: v. **părătar vărgat**.
Zăvelcă: fustă încrețită sau plisată, decorată cu motive geometrice sau florale, dispuse în dungi, pe diverse fonduri de culoare.
Zeler (țelăr): țelină.
Zgaider: gura țestului.
Zid bătut: perete din pământ bătut.
Zid sec: zid fără mortar.
Zilcălău: baldachin la pat.
Ziugalăie: zurgălăi.
Zolbe: v. **acareturi.**
Zolniță: vas din lemn pentru spălat rufe.
Zomonâță (zomoniță): bordei.
Zvoară: v. **plaț.**

https://biblioteca-digitala.ro

Anexa 1: LISTA SATELOR CERCETATE DIN BANAT, CRIŞANA, MARAMUREŞ

BANAT

CARAŞ – SEVERIN (CS)

1. Băuţar
2. Berzasca
3. Biniş, com. Doclin
4. Borlova, com. Turnu Ruieni
5. Cărbunari
6. Cornereva
7. Eftimie Murgu
8. Iabalcea, com. Caraşova
9. Lăpuşnicu Mare
10. Mehadica
11. Naidăş
12. Păltiniş
13. Ramna
14. Slatina Timiş
15. Vărădia

TIMIŞ (Tm)

1. Berini, com. Sacoşu Turcesc
2. Brestovăţ
3. Cenad
4. Făget
5. Foeni
6. Gavojdia
7. Jebel
8. Lăţunaş, com. Jamu Mare
9. Pustiniş, com. Uivar
10. Satchinez
11. Sârbova, com. Racoviţa
12. Tomeşti
13. Vălcani, com. Dudeştii Vechi

CRIŞANA

ARAD (Ar)

1. Bârsa
2. Bodrogu Vechi, com, Pecica
3. Chereluş, com. Şicula
4. Cladova, com. Păuliş
5. Gurahonţ
6. Hălmăgel
7. Hăşmaş
8. Macea
9. Mâşca
10. Socodor
11. Şeitin
12. Şepreuş
13. Şimand
14. Şiria
15. Troaş, com. Săvârşin
16. Văsoaia. com. Chisindia
17. Vinga

BIHOR (Bh)

1. Budureasa
2. Bulz
3. Căpâlna
4. Ceica
5. Cheresig, com. Girişu de Criş
6. Ciumeghiu
7. Fâşca, com. Vârciorog
8. Gurani, com. Pietroasa
9. Mihai Bravu, com. Diosig
10. Păuleşti, com. Brusturi
11. Roşia
12. Sălişte de Vaşcău, com. Criştioru de Jos
13. Sânnicolau Român, com. Cefa
14. Sârbi
15. Tărcăiţa, com. Tărcaia
16. Tinca
17. Vadu Crişului
18. Văşad, com. Curtuiuşeni
19. Voevozi, com. Şimian

https://biblioteca-digitala.ro

MARAMUREŞ

MARAMUREŞ (Mm)

1. Ardusat
2. Băseşti
3. Boiu Mare
4. Budeşti
5. Cicârlău
6. Giuleşti
7. Ieud
8. Lăpuş
9. Petrova
10. Remetea Chioarului
11. Săcel
12. Săpânţa
13. Şişeşti

SATU MARE (SM)

1. Ardud
2. Bârsău de Sus, com. Bârsău
3. Cămârzana
4. Craidorolţ
5. Lazuri
6. Lucăceni, com. Berveni
7. Medieşu Aurit
8. Moftinu Mic, com. Moftin
9. Moişeni, com. Certeze
10. Sanislău
11. Săuca
12. Stâna, com. Socond
13. Tarna Mare
14. Turţ
15. Valea Vinului
16. Vama

https://biblioteca-digitala.ro

Anexa 2: LOCALITĂŢI, CULEGĂTORI, SUBIECŢI

BANAT

CARAŞ-SEVERIN

Cod loc.	Numele satului	Culegători	Data culegerii	Informatori
CS 1	**Băuţari**	Petre Popovăţ, IEF, Bucureşti	1979	Dumitru Măciovan, n. 1902, 6 clase, agricultor Gheorghe Jircău, n. 1901, 4 clase, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Ana Vasiloni, n. 1912, 3 clase, agricultoare Roman Vuc, n. 1915, 4 clase, agricultor şi cioplitor în lemn Aurelia Simonescu, n. 1901, o clasă, agricultoare Maria Jorma, n. 1912, 4 clase, agricultoare
CS 2	**Berzasca**	Ion Ghinoiu, IEF, Bucureşti	1980	Preda Hăreşiu, n. 1897, 4 clase, agricultor
		Nicolae Săcară, Muz. Banatului, Timişoara	1981	Ştefan Balaban (a lu' Glăvoni), n. 1909, 4 clase, agricultor, pădurărit Ştefan Pătraşcu (a lu' Pătraşcu), n. 1989, 6 clase, agricultor, silvicultor, pădurar Vasile Vasilescu, n. 1924, Facultatea de Filologie, profesor, directorul şcolii încă din 1945
		Ioana Popescu, IEF, Bucureşti	1983	Adam Iancu, n. 1920, 5 clase, dulgher Cristina Ciuculescu, n. 1933, 5 clase, casnică
CS 3	**Biniş, com. Doclin**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1979	Gheorghe Sighin (Ghiţăţilă), n. 1897, 4 clase, olar, agricultor Ion Stepan, n. 1920, 4 clase, olar, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Ioan Micu (Râtan), n. 1929, Facultatea de Teologie, Sibiu, tehnician, preot protestant Ion Mândrea (Cosana), n.1912, 4 clase, agricultor Maria Mândrea, n. 1910, 2 clase, agricultoare Ion Stepan, n. 1920, 4 clase, agricultor, olar Maria Cincea, n. 1900, analfabetă, agricultoare
CS 4	**Borlova, com. Turnu Ruieni**	Petre Popovăţ, IEF, Bucureşti	1979	Ion Cocii, n. 1902, 4 clase, agricultor Nicolae Gruia, n. 1900, 4 clase, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Măriuţa Părăschivu (a lu' Păntelie), n. 1909, 4 clase, agricultoare Mihai Frentescu (Iova), n. 1911, 4 clase, agricultor Iacob Arsene (Potoră), n. 1920, 4 clase Adam Arnăut, n. 1900, 4 clase, agricultor

https://biblioteca-digitala.ro

CS 5	**Cărbunari**	Gheorghe Aldea, IEF, Bucureşti	1979	Ion Manescu, (Rusu, fost prizonier în Rusia, 28 de ani, revenit în ţară în 1944), n. 1892, 3 clase, zidar, dulgher Ioan Sârbu (Dascălu), n. 1913, Şcoala Normală, învăţător, pens.
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Ion Pepţan, n. 1899, analfabet, agricultor, pădurărit Maria Bâtea (Pocăita), n. 1896, agricultoare Maria Bilan, n. 1894, analfabetă, agricultoare Ion Mănescu (Rusu), n. 1898, agricultor, dulgher
CS 6	**Cornereva**	Ion Ghinoiu, IEF, Bucureşti	1980	Mihai Banda, n. 1894, 3 clase, agricultor Alimpie Talpeş, n. 1931, 7 clase, crescător animale
		Nicolae Săcară, Muz. Banatului, Timişoara	1981	Gheorghe Drăgănescu (Cărceju), n. 1907, 2 clase, agricultor Roman Panceac, n. 1924 în Bucovina de Nord, stabilit în Cornereva din 1948, Şcoala Normală, învăţător Petre Sporescu (a lu' Măcică), n. 1938, Facultatea de Istorie, profesor Gheorghe Cristescu (a lu' Ţăranu sau Ioneasă), n. 1928, 7 clase, agricultor Stana Stângu (a lu' Cuceş), n. 1908, 4 clase, agricultoare
CS 7	**Eftimie Murgu**	Ion Ghinoiu, IEF, Bucureşti	1980	Vasile Nemiş, n. 1905, profesor, pens.
		Nicolae Săcară, Muz. Banatului, Timişoara	1980	Vasile Nemiş, n. 1905 în Bacău, stabilit în Rudăria din 1924, profesor, pens. Ilie Vasile (a lu' Ghera), n. 1943, Liceul de Cultură Generală, funcţionar Iacob Imbriescu (Bârcaş), n. 1906, 4 clase, agricultor Lazăr Otiman, n. 1895, 2 clase, agricultor
CS 8	**Iabalcea, com. Caraşova**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1979	Petru Padineanţ (Cleotu), n. 1905, 6 clase, agricultor, lucrul la pădure Petru Ursu, n. 1917, agricultor, vărar Petru Băul (Ghezan), n. 1911, 4 clase, agricultor, lucrul la pădure
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Ion Ifca (Lipondescu), n. 1913, 5 clase, agricultor, muncitor Reşiţa Ion Petruţ (Grigorea), n. 1912, 5 clase, agricultor Maria Fâlca (Târsoane), analfabetă, agricultoare Magdalena Ifca (Lipondescu), n. 1920, 4 clase, agricultoare, ţesătoare Petru Padineamţ (Cliţu), 5 clase, agricultor
CS 9	**Lăpuşnicu Mare**	Ion Ghinoiu, IEF, Bucureşti	1982	Petru Gosa, n. 1918, 6 clase, agricultor, rotar Gheorghe Cicloda (Arămoc), n. 1911, 4 clase, agricultor Gheorghe Cicloda, n. 1930, 8 clase, pădurar Ilie Bihai, n. 1921, crescător animale Elisabeta Cicloda, n. 1908, analfabetă, casnică Ionel Albescu (Pompiliu), n. 1928, profesor
		Nicolae Săcară, Muz. Banatului,	1980	Iosif Chera (Iosâm Goanţă), n. 1930, 7 clase, agricultor Nistor Chera, n. 1906, 5 clase, agricultor, muncitor

https://biblioteca-digitala.ro

		Timişoara		Ana Negru, n. 1922, 7 clase, agricultoare Gheorghe Vidu, n.1909, 6 clase, miner
CS 10	**Mehadica**	Ion Ghinoiu, IEF, Bucureşti	1980	Pavel Gherghinescu, n. 1897, analfabet, crescător animale Gheorghe Şandru, n. 1905, 4 clase, agricultor Mihail Şandru, n. 1904, agricultor
		Sanda Indrei, Muz. Banatului, Timişoara	1979	Antonie Grund (Şpanu), n. 1898, 6 clase, agricultor, primar Saveta Fotoc (Lupa), n. 1899, 4 clase, agricultoare Pătru Litivoi (Litovie), n. 1911, analfabet, agricultor, oţelar la Reşiţa Ianăş Vădraru (Băieşu), n. 1908, 4 clase, agricultor Iosif Riteş (Biri, Vicsu), n. 1897, 4 clase, agricultor, dulgher, rotar
CS 11	**Naidăş**	Ion Ghinoiu, IEF, Bucureşti	1982	Maria Imbrea, n. 1914, casnică Iboilă Guga, n. 1917, 7 clase, agricultor Răfăilă Vincu, n. 1910, 4 clase, agricultor Pătru Imbrea, n. 1902, 6 clase, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1979	Pătru Secula (Degumbeală), n. 1915, 7 clase, agricultor Ilie Secula (Dăgâmbeală), n. 1914, 6 clase, agricultor Ilia Brancu (Nincu), n. 1913, 3 clase, agricultor, rotar Maria Balosin, n. 1909, 7 clase, agricultoare Rachila Subţire, n. 1897, 4 clase, agricultoare Ana Craia (Nuţa Sârba), n. 1927, 10 clase, agricultoare, infirmieră
CS 12	**Păltiniş**	Gheorghe Aldea, IEF, Bucureşti	1979	Pătru Bocşan (Mauru), n. 1889, 6 clase, creşterea animalelor Gheorghe Lala (Piştolan), n. 1910, 6 clase, agricultor, funcţionar, pens. Ion Alexa (Bâca), n. 1911, 4 clase, agricultor, salariat, pens. Petru Dalea (a lu' Lazăr Andrei), n. 1927, 7 clase, dulgher
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Toma Brebu, n. 1917, 7 clase, agricultor, mecanic Iova Drăgan, n. 1915, 4 clase, agricultor Ana Bocşan, n. 1920, 4 clase, agricultoare, ţesătoare Ana Dumitraşcu, n. 1920, 4 clase, agricultoare Ion Fâc, n. 1920, 4 clase, agricultor Maria Bătrânu, n. 1916, analfabetă, agricultoare
CS 13	**Ramna**	Gheorghe Aldea, IEF, Bucureşti	1979	Achim Adam (Ceică), n. 1905, 6 clase, agricultor Romulus Spaia (Romonică a lu' Spăia), n. 1918, 7 clase, funcţionar, pens.
		Silvia Iosipescu, IEF, Bucureşti	1982	Ion Enăşel (Juron), n. 1905, 4 clase, agricultor, dulgher Versel Câmpeanu, n. 1923, 4 clase, agricultor
CS 14	**Slatina Timiş**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1979	Ianăş Păulescu, n. 1912, 4 clase, agricultor, constructor de drumuri Paul Aghescu, n. 1913, 3 clase, agricultor, dulgher Carol Cristea, n. 1895, agricultor, constructor de drumuri Mihai Aghescu, n. 1901, 3 clase de liceu, notar,

https://biblioteca-digitala.ro

				tăbăcar, pens.
		Maria Elena Enăchescu. IEF, Bucureşti	1979	Ion Călţun, n. 1912, Şcoala Normală, Caransebeş, profesor, director, pens. Carol Crâstea (Pocăitu'), n. 1895, 4 clase, agricultor, drumaş timp de 31 ani Ana Muţiu (Ana lu' Cârlimâţu), n. 1902, 4 clase, agricultoare Bona Grigore (Jiam), n. 1906, 4 clase, agricultoare Gheorghe Ivanici (Pipa), n. 1900, 4 clase, agricultor
CS 15	**Vărădia**	Gheorghe Aldea, IEF, Bucureşti	1979	Paul Chirilă (Avram), n. 1893, 6 clase, agricultor Mihai Retezan (Popiţă), n. 1904, Institutul Teologic, preot, notar, pens. Paul Jura, n. 1901, agricultor, pădurar, pens. Iacob Cenda (Iacob Ciută), n. 1905, 4 clase, agricultor Iacob Ţăranu (Păuliş), n. 1907, 6 clase, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1979	Pau Chirilă (Pau Avram), n. 1893, 6 clase, agricultor Gheorghe Musa (Gabe), n. 1905, 6 clase, agricultor Ana Ile (Anica Lazăr), n. 1923, 7 clase, agricultoare Mihai Retezan, n. 1904 în Cladova Montană, de 50 de ani în Vărădia, Institutul. Teologic, contabil, notar, pens. Pau Jura, n. 1901, 6 clase, agricultor, pădurar, pens.

https://biblioteca-digitala.ro

TIMIŞ

Cod loc.	Numele satului	Culegători	Data culegerii	Informatori
Tm 1	**Berini, com. Sacoşu Turcesc**	Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1980	Bogdan Damaschin (Ţârnea), n. 1898, 6 clase, agricultor, dulgher, fierar, zidar Petre Micşa, n. 1907, Şcoala Normală, învăţător, pens. Trăilă Cârniceanu (Pasăre), n. 1902, 6 clase, agricultor, casier comunal, pens.
		Paul Petrescu, IEF, Bucureşti	1979	Valerie Purceluş (Isac), n. 1907, agricultor Elena Purceluş (Isac), n. 1908, 7 clase, apicultoare, casnică Stelian Drăgan (al lui Boboş), n. 1946, Facultatea de Filologie, Timişoara, profesor Alexandru Cuibar (Sandu), n. 1913, 4 clase, muzicant
Tm 2	**Berini, com. Sacoşu Turcesc**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1979	Gheorghe Babeţ (a lu' Cuzman), n. 1911, 6 clase, agricultor Maria Vintici (a lu' Popescu), n 1919, 7 clase, agricultoare, serviciu la poştă, Moise Nedelcovici (Ţulii), n. 1913, 6 clase, agricultor, crescător animale Brânduşa Jivcovici, n. 1902, 4 clase, agricultoare
		Eutimiu Lăpăduş, Muz. Banatului, Timişoara	1979	Ion Nedelcovici (Pălaţca), n. 1910, 4 clase, agricultor Vasile Vinchici (Corcodan), n. 1900, 6 clase, agricultor, factor poştal, pens. Viorel Ioschici (Cadet), n. 1926, 7 clase, agricultor, vizitiu la dispensar Traian Vinchici (Bâzgoi), n. 1926, 7 clase, agricultor
		Stela Căpăţână, Muz. Banatului, Timişoara	1980	Iosif Efler, n. 1904, 4 clase, agricultor, zidar Andrei Valenta, n. 1923, 7 clase, agricultor Elena Ioschici (a lu' Mâla, a lu' Lala, n. 1906, autodidactă, agricultoare
Tm 3	**Cenad**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1979	Gheorghe Iovănuţ (Vală sau Bebanu), n. 1911, Şcoala Normală, învăţător, pens. Gheorghe Regep (Vidranu), n. 1920, 7 clase, agricultor Persida Regep, n. 1895, 6 clase, agricultoare
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1979	Catiţa Haţegan (Gănţilă), n. 1899, 4 clase, agricultoare Ana Covaci, n.1909, 4 clase, agricultoare Filip Bunei, n. 1904, 6 clase, agricultor, factor poştal, pens.
Tm 4	Făget	Petre Popovăţ, IEF, Bucureşti	1979	Aurel Popescu, n. 1911, 4 clase, agricultor, salariat primărie, pens.
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1979	Cornel Vucic (Ioaba), n. 1922, 7 clase, dulgher Ion Drăgan, n. 1901, 2 clase, agricultor Valeriu Popovici, n. 1915, şcoală de ucenici, tâmplar
Tm 5	**Foeni**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1979	Simion Sculean, n. 1900, 5 clase, agricultor Traian Petrovici, n. 1925, 7 clase, agricultor,

https://biblioteca-digitala.ro

				economist CAP Floarea Macedolean, n. 1908, 5 clase, agricultoare
		Nicolae Ţăranu, Muz. Banatului, Timişoara	1979	Vanel Ursu (Nicovală), n. 1889, 2 clase, agricultor, apicultor Ion Şoşdean (Crista), n. 1896, 6 clase, agricultor, apicultor Alexandru Ţibru (Raia), n. 1895, 6 clase, agricultor, apicultor Pavel Bogdan (Ciacă), n. 1890, 6 clase, agricultor Treică Şchiopu (Mârlea), n. 1895, 6 clase, cojocar
		Stela Căpăţână, Muz. Banatului, Timişoara	1979	Ioan Şchiopu (a lu' Cepa), n. 1921, 7 clase, salariat Consiliul Popular Ecaterina Şoşdean (a lu' Iepure, n. 1908, 5 clase, agricultoare Ionică Şoşdean (a lu' Crâsta), n. 1906, 6 clase, agricultor Sofia Oală (a lu' Vaconia), n. 1904, 4 clase, agricultoare
Tm 6	**Găvojdia**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1982	Gheorghe Floare, n. 1905, 6 clase, agricultor
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1980	Gheorghe Floare, n. 1905, 6 clase, agricultor
Tm 7	**Jebel**	Nicolae Ţăranu, Muz. Banatului, Timişoara	1979	Dănilă Icobescu (Cecia), n. 1908, 4 clase, agricultor Ion Dina (Măran), n. 1896, 6 clase, agricultor Dănilă Albu (Filea Morii), n. 1899, 6 clase, agricultor
		Nicolae Săcară, Muz. Banatului, Timişoara	1979	Iulian Bagiu, n. 1923, 7 clase, agricultor Dănilă Negrea (Măţu), n. 1897, 6 clase, agricultor Eutimiu Oghercin, n. 1906, 7 clase, agricultor, dulgher
Tm 8	**Lăţunaş, com. Jamu Mare**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1982	Ilie Stoin, n. 1897, 6 clase, agricultor, apicultor Gheorghe Ursu, n. 1897, 6 clase, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1979	Iosif Avram (Tică), n. 1906, 4 clase, agricultor Gheorghe Belea, n. 1904, 4 clase, agricultor Ana Florea (Moartăr), n. 1909, analfabetă, agricultoare Maria Cătă, n. 1911, 6 clase, agricultoare Petru Ursu, n. 1905, 4 clase, agricultor
Tm 9	**Pustiniş, com. Uivar**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1979	Teodor Idvorean, n. 1900, 4 clase, agricultor, salariat, pens. Nicolae Petromăneanţ (Cioc), n. 1911, 4 clase, agricultor, tâmplar, rotar Vărsada Crăneanţu, n. 1891, 4 clase, agricultoare Milan Voicău (Toaia), n. 1912, 7 clase, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Alexandru Milin, n. 1905, 4 clase, agricultor Silvia Voicău, n. 1906, 3 clase, agricultoare Elisabeta Voicău, n. 1899, analfabetă, agricultor
Tm 10	**Satchinez**	Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1980	Ilie Demciu (Iderca), n. 1893, 6 clase, agricultor Dimitrie Mercea (a lu' Iodarică), n.1904, agricultor

https://biblioteca-digitala.ro

		Nicolae Săcară, Muz. Banatului, Timişoara	1980	Vasile Giurici (a lu' Nedelcu, n. 1910, 6 clase, agricultor Iustin Păuţ (a lu' Hâc), n. 1940, 7 clase, lăcătuş, paznic rezervaţie ornitologică Dumitru Chepeţean, n. 1901, 6 clase, agricultor Traian Păuţ (a lu' Hâc), n. 1907, 6 clase, agricultor
Tm 11	**Sârbova, com. Racoviţa**	Aurelian Motomancea, Muz. Goleşti	1980	Vichentie Avram, n. 1901, 4 clase, agricultor Pavel Gorun (Truican), n. 1908, 4 clase, agricultor Todor Lipănuţ (a lu' Todoran), n.1904, 4 clase, agent agricol, pens. Ion Faoie (Stonoane), n. 1907, 7 clase, agricultor Iosif Moţu, n. 1928, agricultor
		Paul Petrescu, IEF, Bucureşti	1981	Vichentie Avram (Chentea a lu' Mariţa), n. 1909, 4 clase, agricultor Victor Andrei, n. 1909, Şcoala Normală Timişoara, profesor 14 ani
Tm 12	**Tomeşti**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1982	Toma Martinconi, n. 1920, 7 clase, sticlar suflător, pens.
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti.	1979	Maria Jlitoni, n. 1907, 2 clase, agricultoare Filimon Sălişan, 1901, analfabet, sticlar Toma Martinconi, n. 1920, 7 clase, sticlar suflător, pens Floare Sălişan, n. 1907, analfabetă, femeie serviciu.
Tm 13	**Vâlcani, com. Dudeştii Vechi**	Gheorghe Aldea, IEF, Bucureşti	1979	Gheorghe Ghergulov (Şinarâna), n. 1899, 5 clase, agricultor, salariat primărie, pens. Gheorghe Boboiciov, n. 1901, 5, clase, agricultor
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1979	Ion Lăzăruica, n. 1910, 6 clase, agricultor Floarea Suştrean (Floare de la gară), n. 1902, 6 clase, agricultoare Constantin Folescu (Moaşcată), n. 1908, 7 clase, revizor contabil, pens.

https://biblioteca-digitala.ro

CRIŞANA

ARAD

Cod loc.	Numele satului	Culegători	Data culegerii	Informatori
Ar 1	**Bârsa**	Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1978	Mihai Birău, n.1894, 6 clase, agricultor Teodor Grecu, n. 1911, şcoală profesională de ucenici, meseriaş Jurca Horam (a lui Nihitu), n.1903, 4 clase, agricultor, dulgher
Ar 2	**Bodrogu Vechi, com, Pecica**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1982	Nicolae Damian, n. 1922, 7 clase, agricultor Vasile Rachiş, n. 1897, 5 clase, agricultor
		Aurel Sasu, Muz. Jud. Arad	1980	Florian Dărău, n. 1909, 4 clase, pădurar, pens. Vasile Hoarjă (Negrei), n. 1909, 2 clase, agricultor Ioan Luţai, n. 1911, 4 clase, agricultor
Ar 3	**Chereluş, com. Şicula**	Gheorghe Aldea, IEF, Bucureşti	1978	Vasile Vale (Gheană), n.1899, 7 clase, agricultor Vasile Podumar (Licu al Bogatului), n. 1899, 6 clase, agricultor Augustin Herlo (Gusti Leti), n. 1905, 4 clase, agricultor
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1980	Teodor Podumar, n. 1899, 4 clase, agricultor Petru Herlo, n. 1903, agricultor Ileana Lingurar, n. 1917, analfabetă, agricultoare Ion Hârlo, n.1910, 2 clase, agricultor
Ar 4	**Cladova, com. Păuliş**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1982	Vasile Peia (Ilie), n. 1906, 6 clase, agricultor
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1980	Ilie Moştior, n. 1921, 4 clase, agricultor Maria Ştefu, n. 1921, 5 clase, agricultoare Dumitru Blaj, n. 1905, 5 clase, agricultor Sida Blaj, n. 1918, 4 clase, agricultoare
Ar 5	**Gurahonţ**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1978	Gheorghe Şerb, n. 1920, Seminarul Teologic, preot Remus Tripa, n. 1895, 7 clase, agricultor, morar, cizmar. Graţian Mogoş, n. 1937, tehnician Teodor Tripaş, n. 1889, 4 clase, primar (1918-1924)
		Paul Petrescu, IEF, Bucureşti	1980	Ilie Faur, n. 1915, 4 clase, dulgher Ioan Mihiţ, n. 1931, 8 clase Pavel Creţa, n. 1913, Şcoala Normală, învăţător, pens.
Ar 6	**Hălmăgel**	Ion Ghinoiu, IEF, Bucureşti	1978	Trifon Moţ, n. 1907, 4 clase, agricultor Petru Golea, n. 1906, 6 clase, agricultor
		Paul Petrescu, IEF, Bucureşti	1980	Ion Ali Bora, n. 1900, lemnar Cornel Ştefea, n. 1939, şcoală medie, asistent medical Eftimie Gligor, n. 1894, 6 clase, bunicul frate cu mama lui Avram Iancu, participant la război, dogar Iosif Nicula (Călugăru), n. 1900, 3 clase, participant la război, pe frontul din Italia, lemnar

https://biblioteca-digitala.ro

Ar 7	**Hăşmaş**	Gheorghe Aldea, IEF, Bucureşti	1979	Florian Irimia (al Vârvoarei), n. 1903, 4 clase, agricultor, dulgher Gheorghe Ţole (Sfântu), n. 1914, 7 clase, morar Pavel Dragoş (Birău), n. 1900 4 clase, agricultor Flore Dudaş (Cicărază), n. 1900, 2 clase, agricultor
		Mihai Ispir, Inst. Istoria Artei, Bucureşti	1978	Nicolae Boroş, n. 1900, 4 clase, agricultor Pavel Tica, n. 1908, 4 clase, dulgher
Ar 8	**Macea**	Gheorghe Aldea, IEF, Bucureşti	1979	Ilie Baci (a lui Grumăzoi), n. 1885, autodidact, biriş (slugă), agricultor (după reforma din 1921) Gheorghe Maxa (a lu' Flencău), n. 1929, liceul, lăcătuş mecanic
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1980	Ana Crişan, n. 1907, 2 clase, agricultoare Gheorghe Prodelean, n. 1911, analfabet, agricultor Sofia Prodelean, n. 1915, analfabetă, agricultoare
		Aurel Sasu, Muz. Jud. Arad	1980	Augustin Borbiro (Raţu), n. 1899, 4 clase, agricultor Flore Şumăndan, n. 1914, 4 clase, agricultor Ioan Ţărnău, n. 1924, 7 clase, agricultor Pavel Şimăndan, n. 1927, 8 clase, agricultor Pavel Buruiană, (Cionoc), n. 1914, 7 clase, agricultor
Ar 9	**Mâşca**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1982	Petre Vălean, n. 1911, Şcoala Normală, învăţător Teodor Dulma, n. 1904, 6 clase, agricultor, meşteşugar
		Mihai Ispir, Inst. de Istoria Artei, Bucureşti	1979	Gheorghe Bejan, n. 1918, 7 clase, agricultor Ioan Brade, n. 1934, 7 clase, agricultor
Ar 10	**Socodor**	Alina Ioana Ciobănel, IEF	1983	Nicolae Micor, n. 1907, 5 clase, agricultor
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1983	Petre Suciu, n. 1901, liceul, muncitor CFR Lucreţia Nădăvan, n. 1932, 7 clase, agricultoare, ţesătoare Petre Nădăvan, n. 1903, 5 clase, agricultor
Ar 11	**Şeitin**	Aurel Sasu, Muz. Jud. Arad	1979	Gheorghe Ciumedean (Moanea), n.1900, 4 clase, agricultor Drăghina Ciumedean (Moanea), n.1905, 5 clase, agricultoare Petru Popa (a lu' Titoru, Rusand), n. 1919, 7 clase, funcţionar Ştefan Bozian, n. 1904, Şcoala Pedagogică, învăţător
Ar 12	**Şepreuş**	Aurel Sasu, Muz. Jud. Arad	1980	Teodor Ban (Iacobi), n. 1912, 4 clase, agricultor Stana Simion, 1920, 6 clase, agricultor
Ar 13	**Şimand**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1978	Ion Faur, n. 1907, Seminarul Teologic şi Academia Teologică, preot
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1980	Pavel Ruja, n. 1905, 4 clase, funcţionar CFR Ana Bogdan, n. 1906, 2 clase, agricultoare Pătru Bogdan, n. 1903, 2 clase, agricultor Teodor Momăilă, n. 1903, 6 clase, agricultor Ana Momăilă, n. 1909, 5 clase, agricultoare
Ar 14	**Şiria**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1982	Nicolae Tămaş, n. 1924, 7 clase, salariat Consiliul Popular Gheorghe Borlea, n. 1897, 6 clase, agricultor

https://biblioteca-digitala.ro

		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1980	Floare Simarton, n. 1900, 4 clase, agricultoare Floare Balint, n. 1910, 4 clase, agricultoare Gheorghe Balint, n. 1907, 4 clase, agricultor
Ar 15	**Troaş, com. Săvârşin**	Ion Ghinoiu, IEF, Bucureşti	1978	Ghenadie Dragoş, n. 1895, 6 clase, agricultor Lazăr Hord, n. 1922, 7 clase, agricultor Dragoş Trandafir, n. 1920, 4 clase, agricultor, zidar, lemnar Dragoş Hăinuţ, n. 1930, 7 clase, pădurar
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1979	Izidor Bunet, n. 1909, 2 clase, agricultor Eva Bunet, n. 1921, 4 clase, agricultoare Sofia Popa, n. 1920, 7 clase, agricultoare Virgil Cârţi, n. 1909, 6 clase, agricultor
Ar 16	**Văsoaia. com. Chisindia**	Aurel Sasu, Muz. Jud. Arad	1979	Antoniu Oprea, n. 1896, 6 clase, agricultor Traian Mihuţ, n. 1942, 12 clase + şcoală tehnică, muncitor Elena Oprea, n. 1901, 2 clase, agricultoare
Ar 17	**Vinga**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1978	Gheorghe Romescu, n. 1914, 7 clase + 3 şcoală profesională, agricultor, croitor Francisc Labanov (Săracu), n. 1900, 4 clase + 3 ani liceu agricol, agricultor Nicolae Orbulescu (Ciobârlan), n. 1906, 4 clase, agricultor, crescător animale
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Ioan Paşcalău (a lu' Gălafar) n. 1911 în Valea Drăganului, în Vinga din 1950, 2 clase, agricultor Floarea Paşcalău (Csucs), n. 1900, analfabetă, agricultoare Ilie Cristea, n. 1900, 4 clase, agricultor

https://biblioteca-digitala.ro

BIHOR

Cod loc.	Numele satului	Culegători	Data culegerii	Informatori
Bh 1	**Budureasa**	Gheorghe Aldea, IEF, Bucureşti	1978	Ilie Manea, n. 1906 (Ilie a Ghiurchii), 6 clase, agricultor Isai Fret (a Merentii), n. 1911, 5 clase, agent sanitar, pens.
		Paul Petrescu, IEF, Bucureşti	1978	Ioan Goina (a Ghiolurlui), n. 1908, analfabet, tâmplar (lăzi), dulgher Aurel Goina, (a Ghiolurlui), n. 1929, 4 clase, tâmplar (lăzi)
Bh 2	**Bulz**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1980	Teodor Tamaş, n. 1921, 7 clase, agricultor, salariat Teodor Sturz, n. 1928, 4 clase, agricultor Teodor Populea (Casileru), n. 1903, 6 clase, agricultor
		Aurel Chiriac, Muz. Ţării Crişurilor, Oradea	1980	Alexandru Popuţe (Sandu Paraschii), n. 1937, 8 clase, agricultor, muncitor necalificat, fabr. de mobilă Petre Toderaş, n. 1923, 2 clase, agricultor, muncitor necalificat Vasile Ilea, n. 1913, 5 clase, agricultor
Bh 3	**Căpâlna**	Gheorghe Aldea, IEF, Bucureşti	1978	Mihai Florea (a Sichii), n. 1891, analfabet, agricultor Nicolae Brânda (a Dodii), n. 1900, 4 clase, agricultor Ioan Agud Sferlea (a Cucului), n. 1912, 4 clase, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Petru Bucur, n. 1910, 4 clase, agricultor Ioan Bucur, n. 1900, 4 clase, agricultor Ioan Pavel, n. 1912, 6 clase, agricultor
Bh 4	**Ceica**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1982	Ion Ciocan, n. 1911, Seminarul Teologic la Oradea, doctoratul la München, preot Maria Petrila, n. 1928, agricultoare, creşterea animalelor
		Maria Bocşe, Muz. Etnografic al Transilvaniei, Cluj	1980	Petru Petrila (Petrea lui Mitroc), n. 1909, 7 clase, agricultor Livia Petrila (a lu' Mitroc), n. 1956, 8 clase, agricultoare Maria Olga Sfârlea, n. 1920, Şcoala Normală, învăţătoare Ioan Ţigan (a Danii), n. 1942, şcoală profesională şi liceu seral, funcţionar, muncitor Sofia Popa (a Costanii), n. 1921, 4 clase, agricultoare
Bh 5	**Cheresig, com. Girişu de Criş**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1982	Iuliana Crăciun, n. 1927, 6 clase industriale, agricultoare Ana Constantin (Hormint), n. 1903, 4 clase, agricultoare Petru Sonia (Poliţeriu), n. 1895, 4 clase, agricultor Maria Sonia (Poliţeriu), n. 1904, 2 clase, agricultoare
		Vasile Vetişanu, IEF, Bucureşti	1981	Gheorghe Sălăjeanu, n. 1924, 4 clase, agricultor Elena Floruţa, n. 1939, 7 clase, agricultoare
		Ioana Maria Vulcănescu,	1983	Viorica Crăciun, n. 1929, 4 clase, casnică Ioan Farcaş, n. 1893, 4 clase, agricultor

https://biblioteca-digitala.ro

		IEF, Bucureşti		
Bh 6	**Ciumeghiu**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1978	Emil Pop, n. 1912, Şcoala Normală, învăţător
		Mihai Ispir, Inst. de Istoria Artei, Bucureşti	1979	Simion Roxin, n. 1904, 6 clase, agricultor Ion Creţu, n. 1923, 7 clase, agricultor
Bh 7	**Fâşca, com. Vârciorog**	Petre Popovăţ, IEF, Bucureşti	1978	Marta Lazăr, n. 1901, 4 clase, agricultoare Teodor Damian, n. 1909, 4 clase, agricultor Ion Ungur, n. 1908, 5 clase, agricultor, crescător animale
		Aurel Chiriac, Muz. Ţării Crişurilor, Oradea	1981	Ioan Ungur, n. 1902, 7 clase, agricultor Petru Ungur (a Toderaşului), 5 clase, agricultor
Bh 8	**Gurani, com. Pietroasa**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1980	Viorel Crişan, n. 1924, 2 clase, agricultor Floarea Crişan, n. 1928, 5 clase, agricultoare, ţesătoare Gheorghe Ardeleanu (Ciobă), n. 1912, agricultor, lucrul la pădure Augustin Boc, n. 1925, 5 clase + 2 profesionale, agricultor Gheorghe Motoc, n. 1901, 7 clase, agricultor
		Aurel Chiriac, Muz. Ţării Crişurilor, Oradea	1980	Gheorghe Jude (a Sandrii), n. 1920, 4 clase, agricultor Ioan Jude (a Guţii), 2 clase, agricultor
Bh 9	**Mihai Bravu, com. Diosig**	Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1978	Gheorghe Pâslă, n. 1904, Şcoala Normală, profesor Nichita Băcuş, n. 1896, 4 clase, agricultor Gheorghe Blaj, n. 1900, analfabet, agricultor
Bh 10	**Păuleşti, com. Brusturi**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1982	Ana Paşc, n. 1918, 4 clase, agricultoare Tiţa Paşc, n. 1903, analfabetă, agricultoare
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Maria Ciumpe, n. 1914, analfabetă, agricultoare Maria Gug, n. 1902, analfabetă, agricultoare Saveta Drâmbău, n. 1915, analfabetă, agricultoare Florian Hava (a Florii), n. 1901, 5 clase, agricultor
Bh 11	**Roşia**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1982	Petre Ciuhandu, n. 1918, preot Olga Burcă (Gheorghii Gliei), n. 1930, 7 clase, agricultoare Varvara Toda (a Todii), n. 1933, analfabetă, agricultoare
		Maria Bocşe, Muzeul Etnografic al Transilvanie, Cluj	1980	Gheorghe Maliţa, n. 1903, 4 clase, agricultor Ana Maliţa, n. 1908, 2 clase, agricultoare Vasile Moş (a Micului), 4 clase, agricultor Ana Blaj (a Minii), n. 1944, facultate, profesoară
Bh 12	**Sălişte de Vaşcău, com. Criştioru de Jos**	Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1978	Vasile Pulvan (Mâncăreaua), n. 1893, analfabet, lucrul la pădure Tănase Filip (Jilicuţă), n. 1930, Facultatea de Istorie-Filologie, profesor Ilie Jude (a Tonului), n. 1904, analfabet, olar, lemnar, zidar

https://biblioteca-digitala.ro

				Ioan Jude (a Lirenii), n. 1895, analfabet, olar, lucrul la pădure Minodora Boia (Dorica), n. 1926, 7 clase, casnică
		Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1978	Vasile Pulvan (Mâncăreaua), n. 1893, analfabet, lucrul la pădure Tănase Filip (Jilicuţă), n. 1930, Facultatea de Istorie-Filologie, profesor Ilie Jude (a Tonului), n. 1904, analfabet, olar, lemnar, zidar Ioan Jude (a Lirenii), n. 1895, analfabet, olar, lucrul la pădure Minodora Boia (Dorica), n. 1926, 7 clase, casnică
Bh 13	**Sânicolau Român, com. Cefa**	Petre Popovăţ, IEF, Bucureşti	1978	Gheorghe Gui (Ghiurca Ghiobului), n. 1894, agricultor Niculae Mihăeş (Culă), n. 1911, 4 clase, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Gheorghe Sav, n. 1917, 5 clase, agricultor Ana Ardelean, n. 1922, 7 clase, agricultoare Nicolae Caciora (Micula Onului), n. 1897, 4 clase, agricultor Vasile Igna (Domnu' Benii), n. 1909, 4 clase, agricultor Petru Butca (a Probei), n. 1902, 4 clase, agricultor Ioan Butca (a Probei), n. 1900, 4 clase, agricultor Petru Ardelean (Toaneli), n. 1903, analfabet, agricultor Ioan Porumb (Anuţu Verdii), n. 1911, analfabet, agricultor Gheorghe Miheş (Uca), n. 1903, 4 clase, agricultor
Bh 14	**Sârbi**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1983	Aurel Ţica, n. 1949, profesor (a lucrat la monografia comunei) Florian Ţica, n. 1909, 4 clase, agricultor, constructor
		Ioana Maria Vulcănescu, IEF, Bucureşti	1983	Vasile Gladscău, n. 1932, 8 clase, dulgher Iosif Spurigan, n. 1907, 4 clase, agricultor
Bh 15	**Tărcăiţa, com. Tărcaia**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1978	Mihai Ile, n.1906, analfabet, lucrul la pădure Ioan Ile (Sioaie), n. 1906, analfabet, cioban, lucrul la pădure, agricultor Gheorghe Istoc (a Nişului), n. 1918, 4 clase, agricultor Petru Ile (Roşu), n. 1933, 4 clase, lucrul la pădure, agricultor
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1981	Florica Nicodim, n. 1921, 3 clase, agricultoare Nicolae Ile, n. 1929, 4 clase, tâmplar Catiţa Ile, n. 1929, 5 clase, agricultoare
Bh 16	**Tinca**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1980	Petre Moţ (a Cichii), n. 1907, 7 clase, agricultor, zidar Eva Crăciun, n. 1917, 4 clase, agricultoare Ioan Moţiu (a Costandii), n. 1910, 5 clase + 3 industriale, agricultor, cizmar
		Mihai Ispir, Inst. de Istoria Artei, Bucuresti	1978	Nicolae Meşter, n. 1895, 4 clase, agricultor Nicolae Bleghea, n. 1904, 4 clase, agricultor

https://biblioteca-digitala.ro

Bh 17	**Vadu Crişului**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1982	Ioan Gavriluţ, n. 1921, profesor Floarea Bucur, n. 1911, 4 clase agricultoare
		Ioana Maria Vulcănescu, IEF, Bucureşti	1983	Alexandru Pop, n. 1936, şcoală medie tehnică, tehnician constructor, vicepreşedinte la primărie
Bh 18	**Văşad, com. Curtuiuşeni**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1982	Florica Caroli, n. 1922, 6 clase, agricultoare Victor Matei, n. 1919, 8 clase, agricultor, contabil Dumitru Matei, n. 1950, Fac. de Filologie, profesor
		Mihai Ispir, Inst. de Istoria Artei, Bucureşti	1979	Ileana Bozintan, n. 1902, 6 clase, agricultoare Aurel Ivhasz, n. 1929, 7 clase, agricultor
Bh 19	**Voevozi, com. Şimian**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1982	Gheorghe Raţiu, n. 1917, 4 clase, agricultor Ion Sandor (a lu' Găluşcaş), n. 1931, învăţător, secretar la primărie Ioan Sandor (Leţului), n. 1925, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Maria Zacote, n. 1900, analfabetă, agricultoare Maria Abrani, n. 1900, analfabetă, agricultoare Iosif Pal, n. 1910, 4 clase, agricultor Andrei Turjuc (Endre Ştiopului), n. 1916, 7 clase + 3 ucenicie ca măcelar, agricultor, măcelar Iuliana Ferenkzi (Ferenczioaie), n. 1900, analfabetă, agricultoare
		Aurel Chiriac, Muz. Ţării Crişurilor, Oradea	1982	Ioan Suciu, n. 1903, 4 clase de liceu, funcţionar, pensionar Alexandru Abrani, n. 1904, 5 clase, agricultor

https://biblioteca-digitala.ro

MARAMUREŞ

MARAMUREŞ

Cod loc.	Numele satului	Culegători	Data culegerii	Informatori
Mm 1	**Ardusat**	Ştefan Palada, Muz. Brukenthal, Sibiu	1977	Maria Spon, n. 1944, Fac. de Filologie, profesoară Vasile Popov, n. 1810, 5 clase, agricultor Vasile Toma (Simlătoriu), n. 1897, 5 clase, agricultor Gheorghe Loman (Dogaru), n. 1911, 4 clase, agricultor, apicultor, dogar
		Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1980	Vasile Mureşan (Mustăciosu), n. 1911, 4 clase, agricultor Vasile Mureşan (al Ghiurchii) n. 1909, 4 clase, agricultor Vasile Raţă (al Purlei), n. 1906, 4 clase, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1979	Ioan Rus, n. 1903, 4 clase, agricultor Agafia Sarca, n. 1919, 4 clase, agricultoare Terezia Puşcaş, n. 1914, 4 clase, agricultoare Gheorghe Lauran, n. 1898, analfabet, agricultor Iuliana Bogdan, n. 1917, 4 clase, agricultoare
Mm 2	**Băseşti**	Ştefan Palada, Muz. Brukenthal, Sibiu	1977	Petru Inoaş, n. 1930, liceul teoretic, secretar primărie Gheorghe Boitu, n. 1910, 3 clase, agricultor. Dobre Silaghi (Nuleni), n. 1890, 6 clase, agricultor, cantor, salariat fermă agricolă
		Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1980	Gheorghe Cantor, n. 1910, 4 clase, agricultor, sondor la Moreni, (1926-1970), pens.
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1979	Dumitru Mureşan (Mitru Orgăşenilor), n. 1908, agricultor Gheorghe Pop (Gheorghe a lu' Mihai), n. 1905, agricultor Vasile Achim, n. 1919, agricultor Ana Mureşan (Ana lui Gavrilă a Piştii), n. 1909, agricultoare Ana Florea (Nicodinoaia), n. 1894, agricultoare
Mm 3	**Boiu Mare**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1977	Arsente Centea, n. 1923, Şcoala Normală, învăţător
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1980	Arsente Centea, n. 1923, Şcoala Normală, învăţător
Mm 4	**Budeşti**	Petre Popovăţ, IEF, Bucureşti	1979	Vasile Tamaş (Bordău), n. 1917, 6 clase, agricultor Gheorghe Berindea, n. 1903, 7 clase, agricultor
		Paul Petrescu, IEF, Bucureşti	1979	Vasile Cupcea (Hentea), n. 1912, 4 clase, dulgher, rotar, agricultor Petre Cupcea (Hentea), n. 1939, 4 clase, dulgher, rotar Dumitru Ţiplea, n. 1955, agricultor
Mm 5	**Cicârlău**	Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1979	Ioan Ştiru, n. 1920, Fac. de Teologie şi Filosofie, preot, profesor Nicolae Motica (al lui Curechi), n. 1908, 6 clase,

https://biblioteca-digitala.ro

				agricultor Ana Motica, n. 1911, 4 clase, agricultoare
		Janetu Ciocan, Muz. Jud. Maramureş, Baia Mare	1979	Ioan Macarie, n. 1891, 4 clase, agricultor Nicolae Moţică (a lu' Curechi), n. 1908, 6 clase, agricultor, cioplitor în piatră Maria Pop, n. 1926, 7 clase, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Ana Moţică, n. 1911, 4 clase, agricultoare, ţesătoare Floare Boitor (Boitoreasă), n. 1916, 4 clase, agricultoare Ioan Macarie (a lu' Gheorghe lu' Nuţu), n. 1890, 6 clase, agricultor Florica Zetea, n. 1924, 7 clase, agricultoare Floare Macarie, n. 1900, 4 clase, agricultoare
Mm 6	**Giuleşti**	Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1977	Ion Rednic, n. 1903, Şcoala Normală, învăţător, pensionar Vasile Oniţa (Olteanu), n. 1913, 7 clase, agricultor Vasile Pop (al lui Gheorghe Andraş, agricultor
		Paul Petrescu, IEF, Bucureşti	1979	Mihai Vraja (al Şugătarului, n. 1904, 4 clase, agricultor, rotar, a „furat" meseria de la ucraineni, veniţi în sat după 1945 Vasile Rednic (Cioran), n. 1944, Facultatea de Biologie, profesor, director Cămin Cultural
Mm 7	**Icud**	Ion Ghinoiu, IEF, Bucureşti	1977	Vasile Pleş, n. 1886, 6 clase, agricultor
		Paul Petrescu, IEF, Bucureşti	1979	Gavrilă Chiş, n. 1919, dulgher Ion Ţiplea (Bogatu), 4 clase, dulgher Ion Trifoi (Ureche), n. 1946, 7 clase
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1980	Vasile Hoteco, n. 1932, agricultor Ion Nemneş, n. 1901, 3 clase, agricultor
Mm 8	**Lăpuş**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, Bucureşti	1977	Nicolae Dolhan, n. 1901, 6 clase, agricultor, crescător animale Ioan Toma, n. 1913, zidar, tâmplar, morar, crescător animale
		Ioana Popescu, IEF, Bucureşti	1982	Ion Tulici, n. 1919, 3 clase, dulgher Simion Dumitru, n. 1906, 4 clase, agricultor
Mm 9	**Petrova**	Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1977	Grigore Mihalca (a lui Gheorghică), n. 1902, 7 clase, agricultor Vasile Bârsan (Bârsănean), n. 1904, 8 clase la şcoala maghiară, agricultor
		Paul Petrescu, IEF, Bucureşti	1979	Ioan Ardelean (Mariştoc), n. 1922, dulgher, rotar Gheorghe Ştefanca (Eremei), n. 1914, rotar
Mm 10	**Remetea Chioarului**	Petre Popovăţ, IEF, Bucureşti	1982	Ion Tamaş, n. 1899, agricultor Mihai Moldovan, n. 1918, 4 clase, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1979	Malica Pop (Malica lu' Puhoaie), n. 1903, 4 clase, agricultoare Vasile Pop (Vasilică a lu' Broscoi), n. 1880, 4 clase, agricultor Maria Ţânta (a lu' Ignat), n. 1913, agricultoare, ţesătoare Ana Cheţa (Anuca Cheţului), n. 1914, 5 clase, agricultoare Maria Todea (a lu' Gheorghe Todea), n. 1926, 4 clase,

https://biblioteca-digitala.ro

				agricultoare
Mm 11	**Săcel**	Ion Ghinoiu, IEF, Bucureşti	1983	Dumitru Mihali (al Petrii Ioane), n. 1893, agricultor, dogar Dumitru Cozâltea, n. 1935, 7 clase, diriginte poştal Ion Bizău, n. 1895, 6 clase, crescător animale Ilie Sima, n. 1930, crescător animale
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1980	Ioana Tomoioacă, n. 1893, fără şcoală, agricultoare Dumitru Vicolschi, n. 1901, morar, mecanic Todora Cocean, n. 1931, 2 clase, casnică
Mm 12	**Săpânţa**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1977	Vasile Turda (a lui Alexe Munda), n. 1901, 5 clase, crescător animale, primar, pens. Ion Stan (al lui Toader Pătrunjel), n. 1899, analfabet, agricultor Ion Stan (Ionu Dochii), n. 1906, 7 clase, agricultor, lucrător la pădure Gheorghe Stan (Ionăşcău sau moşul Stănuţ), n. 1898, 7 clase, agricultor, crescător animale
		Roswith Capesius, IEF, Bucureşti	1980	Grigore Pop (a lui Gheorghe), n. 1895, analfabet, agricultor Ion Pop (a lui Vasai), n. 1907, agricultor Maria Pop, n.1908, agricultoare
Mm 13	**Şişeşti**	Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1979	Mihai Baliban (a lu' Iacob), n. 1903, 6 clase, agricultor Mihai Bud (a lu' Nicolae), n. 1938, 8 clase, mecanic, electronist Dumitru Grigor, n. 1908, 2 clase, agricultor
		Sabin Şainelic, Muz. Jud. Maramureş, Baia Mare	1979	Dănilă Todorca (Dumitru lui Dănilă), n. 1925, 7 clase, agricultor Iustin Morar (Iustinu Sentii sau a lu' Arsene), n. 192[illegible], 7 clase, agricultor Nicolae Viman (Îngust), n. 1932, 4 clase, agricultor, morar Gavril Şişeştean (Gavrilă Oţătului), n. 1920, 7 clase, agricultor
		Maria Elena Enăchescu, IEF, Bucureşti	1980	Parasca Andreica (Nuţu dipă ptiuă), n. 1930, 4 clase, agricultor Ioan Teodor Mureşan, n. 1910, 4 clase, agricultor Onisim Poduţ (Onisimu Copărăului), n. 1916, 2 clase, agricultor

https://biblioteca-digitala.ro

SATU-MARE

Cod loc.	Numele satului	Culegători	Data culegerii	Informatori
SM 1	**Ardud**	Roswith Capesius, IEF, București	1980	Iosie Fazakaş, n. 1913, 4 clase, paznic
SM 2	**Bârsăul de Sus, com. Bârsău**	Boris Zderciuc, IEF, București	1978	Adrian Mureşan, n. 1901, 2 clase, agricultor, tâmplar. Gavrilă Bofântan, n. 1893, analfabet, agricultor Roman Bura, n. 1936, liceul teoretic, miner Augustin Cuceu, n.1911, 7 clase, sticlar
		Ivan. Iurasciuc, Muz Jud. Satu Mare	1980	Teodor Andar, n. 1920, agricultor, pădurar
SM 3	**Cămârzana**	Gheorghe Aldea, IEF, București	1977	Ion Dron (Ionu a lu' Gheorghe Dron), n. 1896, analfabet, agricultor Vasile Dron (Vasile a lui Ion Dron), n. 1919, 5 clase, agricultor
		Roswith Capesius; IEF, București	1980	Gheorghe Dobras, n. 1909, analfabet, agricultor Grigor Florea, n. 1904, 3 clase, agricultor Simion Dobie, n. 1903, 7 clase, agricultor
SM 4	**Craidorolţ**	Boris Zderciuc, IEF, București	1977	Dumitru Beretean, n. 1902, 4 clase, agricultor, cioban
		Boris Zderciuc, IEF, București	1981	Alexandra I. Crişan, n. 1902, 4 clase, agricultoare Iuliana Crişan, n. 1903, 6 clase, casnică Gheorghe Marcu, n. 1923, 12 clase, agricultor, vicepreşedinte Consiliul Popular
SM 5	**Lazuri**	Lia Stoica, IEF, București	1977	Aurel Zaha, n. 1950, 8 clase, agricultor Gheorghe Buze, n. 1897, 4 clase, agricultor
SM 6	**Lucăceni, com. Berveni**	Petre Popovăţ, IEF, București	1982	Ion Ţineghe, n. 1908, 4 clase, agricultor
		Ioana Maria Vulcănescu, IEF, București	1978	Pavel But (Pavelu Mitrei), n. 1921, 7 clase, agricultor Gheorghe Breban, n. 1913, 4 clase, agricultor Spiridon Tămaş, n. 1988, agricultor Gheorghe Buticaş, n. 1895, agricultor
SM 7	**Medieşu Aurit**	Gheorghe Aldea, IEF, București	1977	Vasile Negreanu (al lui Fechete), n. 1913, 7 clase, agricultor, croitor Gheorghe Şimon (Ghiula lui Pop), n. 1910, 4 clase, agricultor
		Lucian Cucuiet, Muz. Jud. Satu Mare	1980	Teodor Maxim, n. 1929, 7 clase, zidar Dumitru Sava, n. 1905, agricultor Maria Hendre, n. 1903, agricultoare Vasile Berinde, n. 1929, pantofar
SM 8	**Moftinu Mic,**	Boris	1980	Gheorghe Bala, n. 1944, Institutul Pedagogic, Oradea,

https://biblioteca-digitala.ro

	com. Moftin	Zderciuc, IEF, Bucureşti		profesor istorie-geografie, directorul Căminului Cultural. Nicolae Cudociu, n. 1941, Institutul Pedagogic de 3 ani, Baia Mare, profesor română, director coordonator Cornel Cadar, n. 1937, 7 clase + un an la Ştefan Gheorghiu
		Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1981	Mihai Marian, n. 1896, 4 clase, ceferist, pensionar Vasile Noghi, n. 1913, 4 clase, agricultor Ioan Ceghi, n. 1905, 6 clase, agricultor Maria Ceghi, n. 1914, 7 clase, agricultoare
SM 9	**Moişeni, com. Certeze**	Gheorghe Aldea, IEF, Bucureşti	1977	Vasile Sas (Sas Văsii a Negrului), n. 1888, analfabet, agricultor, lucrător la pădure Grigore Ban (Grig al Banului), n. 1908, 3 clase, agricultor, pădurar Mihai Cicioiu (a lu' Cicioiu), n. 1909, analfabet, agricultor, lucrător la pădure Ion Ciocan (a Ciuii), n. 1921, analfabet, agricultor, lucrător la pădure.
		Marina Marinescu, IEF, Bucureşti	1978	Petre Moiş (al lui Tămaş), n. 1920, 7 clase, agricultor Dumitru Moiş (Ioreg), n. 1927, agricultor Ana Moiş (Bocsoaie), n. 1920, analfabetă, agricultoare
SM 10	**Sanislău**	Monica Budiş, IEF, Bucureşti	1983	Ion Moş, n. 1917, preot, pensionar Ioan Hosu, n. 1912, profesor, pensionar Ion Beleanu, n. 1948, profesor de istorie, a lucrat la monografia satului. Gheorghe Igas, n. 1939, inginer, maestru mecanic agricol
		Vasile Vetişanu, IEF, Bucureşti	1983	Terezia Miculaş, n. 1926, 7 clase, casnică
SM 11	**Săuca**	Petre Popovăţ, IEF, Bucureşti	1982	Gheorghe Chiş, n. 1911, 4 clase, agricultor Mihai Popa, n. 1900, agricultor.
		Ioana Maria Vulcănescu, IEF, Bucureşti	1978	Maria Silaghi, n. 1918, agricultoare Angela Chiş, n. 1936, 8 clase, casnică Petre Opriş (Petre a Pisoaiei), n. 1896, analfabet, salariat la Consiliul Popular Ana Mal (a Pisoaiei), n. 1907, 4 clase, agricultoare
SM 12	**Stâna, com. Socond**	Boris Zderciuc, IEF, Bucureşti	1981	Petru Domuţa, n. 1920, agricultor Vasile Lodina (Vasilică a lui Ştefan), n. 1931, 8 clase, agricultor, dogar Iuliana Ciula (a lu' Ciuli), n. 1925, 4 clase, agricultoare
SM 13	**Tarna Mare**	Lucian Cucuiet, Muz. jud. Satu Mare	1979	Vasile Cozma, n. 1925, 4 clase, agricultor Vasile Pruniţa, n. 1902, 4 clase, agricultor Vasile Pruniţa, n. 1936, vicepreşedinte Consiliul Popular Mihai Zellinger, n. 1904, 7 clase, zidar

https://biblioteca-digitala.ro

SM 14	**Turț**	Alina Ioana Ciobănel, IEF, București	1983	Vasile Farcaş, n. 1911, 7 clase, agricultor
SM 15	**Valea Vinului**	Boris Zderciuc, IEF, București	1977	Gheorghe Virgil Roatiş, n. 1944, liceul teoretic, funcționar Ion Coza, n. 1936, 4 clase, agricultor Gheorghe Cristea (al lui Heinol), n. 1937, 8 clase, agricultor Gavril Naghi, n. 1945, Institutul Pedagogic, istorie-geografie, Cluj, profesor, director coordonator
		Lucian Cucuiet, Muz. Jud. Satu Mare	1980	Gheorghe Fag, n. 1892, agricultor Maria Coza, n. 1939, salariată Consiliul Popular Petru Micle, n. 1953, şcoală profesională, strungar Maria Fag, n. 1933, agricultoare Vasile Fag, n. 1926, tâmplar
SM 16	**Vama**	Boris Zderciuc, IEF, București	1977	Gheorghe Haiduc, n. 1927, Institutul Pedagogic + un an postuniversitar, învățător Iosif Frai, olar Ion Robotui, n. 1907, 4 clase, fierar
		Remus Vârnav, Muz. Țara Oaşului, Negreşti-Oaş	1981	Ioan Pop (a Mişchii), n. 1901, 4 clase, agricultor Floare Contra, n. 1908, analfabetă, agricultoare Gheorghe Morar, n. 1909, 4 clase, agricultor

Abrevieri:

IEF: Institutul de Etnografie şi Folclor „Constantin Brăiloiu" al Academiei Române, Bucureşti
ICSU: Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu Plopşor" al Academiei Române, Craiova

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Într-o perioadă de adânci şi rapide prefaceri ale peisajului cultural, colectivul de etnologi din Institutul de Etnografie şi Folclor „C. Brăiloiu" a luat iniţiativa publicării *Corpusului de Documente Etnografice Româneşti* (DER) care sistematizează răspunsurile primite în urma cercetărilor de teren efectuate pentru *Atlasul Etnografic Român* (AER). Volumul al doilea din seria Habitat clasifică informaţii înregistrate pentru AER de la 618 subiecţi din provinciile vestice ale României.

Cartea a apărut cu sprijinul Ordinului Arhitecţilor din România din timbrul arhitecturii

ISBN 973-87372-4-9
ISBN 978-973-8920-21-7

Preţ: 27,5 lei fără TVA

https://biblioteca-digitala.ro